

Themis : regtskundig tijdschrift : verzameling van bijdragen tot de kennis van het publiek- en privaatrecht.

<https://hdl.handle.net/1874/433917>

MOLENGRAAFF-INSTITUUT VOOR PRIVAATRECHT

THEMIS.

Boekdrukkerij GEBROEDERS DELINFANTE,
te 's Gravenhage.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1009 1936

201de

T H E M I S,
REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT,

DOOR

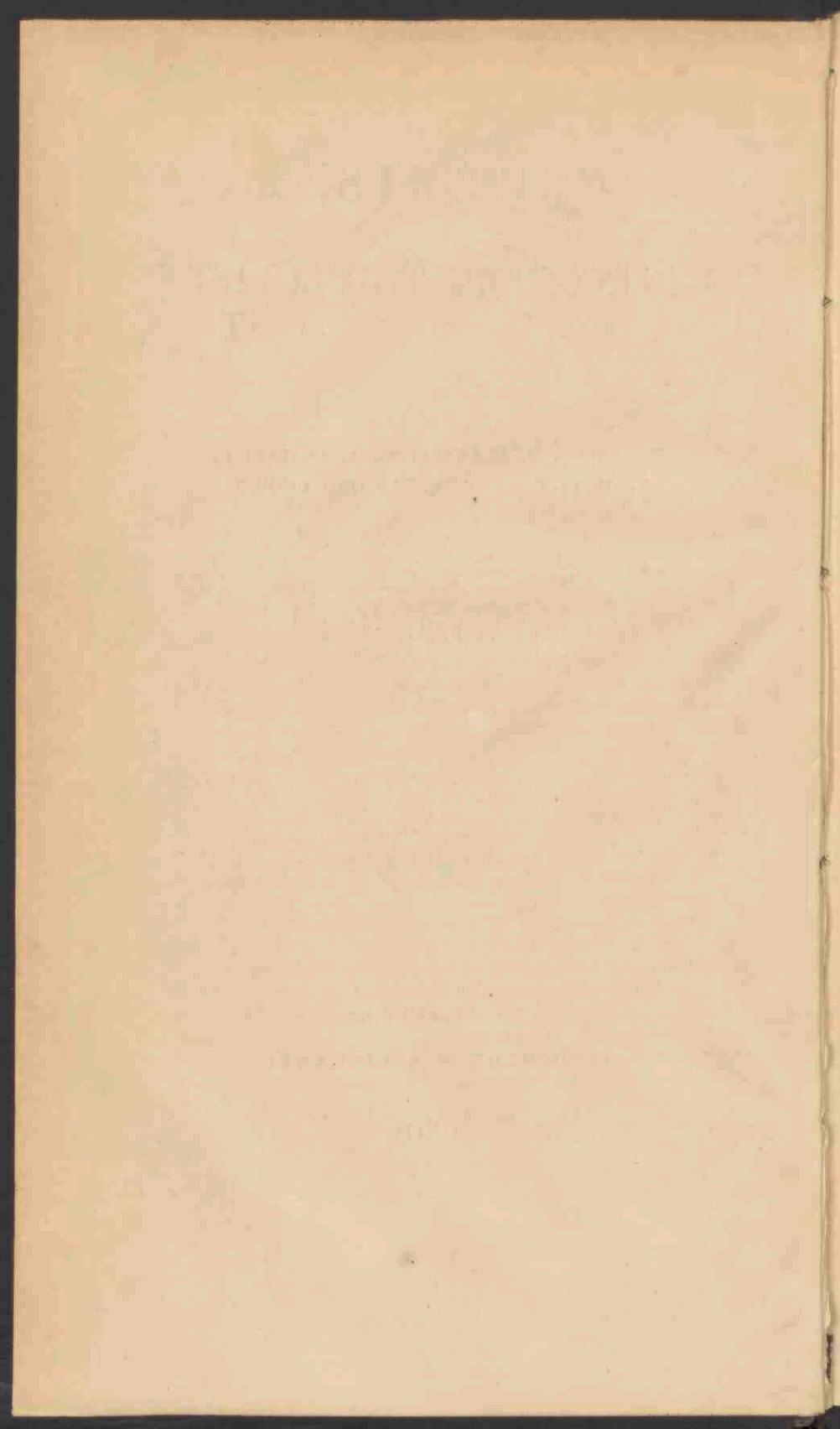
MRS. DAV. H. LEVYSSOHN, A. DE PINTO,
N. OLIVIER EN G. M. VAN DER LINDEN.

— — — — —
ACHTSTE DEEL. — 1847.
— — — — —

's Gravenhage,
GEBROEDERS BELINFANTE.

—
1847.

INHOUD.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

	Bladz.
STAATSREGT. — <i>Onderzoek omtrent eenige rechtsvragen, voortvloeiende uit de toepassing der wet van 29 Nivôse, an XIII</i> , door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN, Adv. te 's Gravenhage.	1.
<i>Fragment eener redevoering</i> , door Mr. H. W. TYDEMAN, als <i>afstredend Rector magnificus</i> , op den 9 Februarij 1846 te Leiden uitgesproken, uit het Latijn vertaald door Mr. J. W. TYDEMAN, Advocaat te Amsterdam.	161.
BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — <i>Over de verplichtingen van den verkooper van een onroerend goed</i> , door Mr. T. G. VAN GORKUM, Regter-plaatsvervanger bij de Arrondissements-Regtbank te Leiden.	20.
<i>Nog iets over de levering bij verkoop van onroerend goed</i> , door Mr. N. OLIVIER, Advocaat te Leiden.	33.
<i>Eenige onnaauwkeurigheden en minder juiste voorstelling in de verhandeling van Mr. W. TRIEBELS, te Nijmegen, betrekkelijk art. 236 en 240 B. W.</i> , door Mr. C. VAN BELL, Advocaat te 's Gravenhage.	189.
<i>Over de bevoegdheid van den fiduciairen erfgenaam, om, bij gemis van hen, ten wier behoeve de substitutie (waarover in art. 1020 en volg. B. W. wordt gehandeld) is gemaakt, bij uitersten wil te beschikken</i> , door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN.	202.

<i>Over de cautio judicatum solvi in hooger beroep</i> , door Mr. A. DE PINTO.	211.
<i>Twee vragen over de bij art. 456 B. R. voorgeschrevene beteekening aan den bewaarder van in beslag genomen roerende goederen</i> , beantwoord door Mr. S. W. TROMP, Pro- cureur te Leeuwarden.	219.
<i>Iets over de gevolgen der collective dagvaardingen van erfge- namen, naar aanleiding van een opstel van Mr. A. DE PINTO (Themis, 1846, n°. 2), door Mr. S. E. NIJKERK, Advocaat te Amsterdam.</i>	321.
<i>Over de verplichtingen van derde beslagenen</i> , door Mr. M. EIJS- SELL, Procureur te 's Gravenhage.	325.
<i>Over den zin en de strekking van art. 702 Burgerlijk Wetboek</i> , door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN.	485.
<i>De verplichting tot kadastrale aanwijzing der goederen, bij hypotheekstelling en inschrijving van hypotheek</i> , door PH. J. BACHENE, Inspecteur der registratie te Hulst.	491.
<i>Over de openbaarheid der getuigen-verhooren bij de Kanton- geregtten</i> , door Mr. G. B. EMANTS, Kantonregter te Voorburg.	506.
<i>Kan men ontvankelijk zijn in cassatie, als men zich uit- sluitend beroept op schending of verkeerde toepassing van een oud vaderlandsch ongeschreven regt?</i> door Mr. M. EYSSSELL, Procureur te 's Gravenhage.	517.
 KOOPHANDELS-REGT. — <i>Iets over protesten van non-acceptatie of van non-betaling van wissels aan de woonplaats van eenen buitenlandschen gezant in ons koninkrijk</i> , door Mr. D. POLAK DANIELS, Advocaat te 's Gravenhage.	
529	
 STRAFREGT EN STRAFVORDERING. — <i>Over de wet van 6 Maart 1818 (Staatsblad n°. 12), omtrent de straffen, bij plaat- selijke reglementen vast te stellen</i> , door Mr. J. R. THOR- BECKE, Hoogleeraar te Leiden.	
54.	
<i>Over de verjaring van drukpersmisdrijven</i> , door Mr. A. DE PINTO.	68.
<i>Over het openbreken van brieven</i> , door denzelfden.	339.
<i>Beschouwing van eenige punten uit het Wetboek van Strafvordering</i> , door Mr. G. M. VAN DER LINDEN.	537.

- BUITENLANDSCH REGT (FRANSCH). — *Iets over het fidei-commissum residui, volgens het Fransche regt*, door Mr. W. C. D. OLIVIER, Advocaat te Leijden. 358.

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

- Nog iets over het erfregt der Godshuizen en instellingen van liefdadigheid*, door Mr. G. M. VAN DER LINDEN, Advocaat te 's Gravenhage. 87.
- Verhandeling over den dolus bonus*, door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN, Advocaat te 's Gravenhage. 370.
- De noodzakelijkheid eener verandering van art. 162 der Grondwet*, door Mr. J. DE WITTE VAN CITTERS. 575.

BOEKBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

- NEDERLANDSCHE LITERATUUR. — *Handboek voor de toepassing der wetten op de heffing van de regten van successie en van overgang bij overlijden*, door J. W. ROYAERTS, subtiunerair ambtenaar bij de registratie te Utrecht. 106.
- Verzameling van regtsgeleerde adviezen* (Tweede verzameling); door Mr. J. DE WITTE VAN CITTERS. 129.
- Nederlandsch constitutioneel Archief van alle koninklijke aanspraken en parlementaire adressen, enz.*, verzameld en uitgegeven door Mr. S. P. LIPMAN; — door denzelfden. 232.
- Handelingen van de Regering en de Staten-Generaal over de herziening der Grondwet in 1840; en Handelingen omtrent het voorstel van negen leden der Tweede Kamer tot herziening der Grondwet in 1845, en omtrent het voorstel van den heer J. T. H. NEDERMEIJER ridder van ROSENTHAL; — door denzelfden*. 232.
- Pleitrede door Mr. J. H. G. BROSSEVAIN, ten betooge, dat de Koning niet wordt getroffen door het oordeel over eene daad van regering; — toelichting en pleitrede van het Openbaar Ministerie bij hooger beroep tegen K. VAN HULST, enz.; — door Mr. A. DE PINTO*. 246.
- Behandeling van verschillende vraagstukken uit het Burgerlijk Wetboek*, door Mr. H. OBREEN, Notaris te Leijden. 256.
- Over het toepassen van het stelsel van afzondering, ook op vrouwelijke veroordeelden en jeugdige gevangenen*, door W. N. WARNSINCK Bz.; — door Mr. A. DE PINTO. 270.

- Sir ROBERT PEEL's redevowering over de voorgenomene hervorming in het Engelsche tarief van inkomende regten.* Vertaald door S. VISSERING. — *Geschiedenis der tariefshervorming in Engeland*, door Mr. D. A. PORTIELJE en Mr. S. VISSERING. — *Liberté du commerce. L'origine, les torts et la chute prochaine du système entravant*, par A. ELINK STERK, Jr., ancien commis en chef au ministère des finances à La Haye, etc. — *De vrije handel, of redevoweringen van WILSON, FOX, COBDEN, HUME, Dr. BOWRING, Dr. COX, O'CONNELL, G. THOMPSON, RICARDO, M. GIBSON, BRIGHT, leden der Engelsche Vereeniging voor den vrijen handel*, vertaald door H. M. DE GRAAFF. — *Staatuishoudkundige drogredenen van Fr. BASTIAT*, naar de tweede Fransche uitgave; vertaald door Mr. W. R. BOER. — *Twee Voorlezingen over graanwetten en graanhandel*, door Mr. C. A. DEN TEX. — *Brief aan den heer Mr. C. A. DEN TEX, over de graanwet*, door Mr. J. BAKE. — *De strijd tusschen theorie en praktijk. Eene wederlegging der gevoelens van het Handelsblad en den hoogleeraar DEN TEX, over de beslissing der graanwetten, of het zoogenaamde groote pleit.* — *Daadzaken betrekkelijk de graanwet, en aantekeningen uit statistiek en geschiedenis, graanbouw en graanhandel betreffende.* — *Een woord betreffende de graanwet. Bedenkingen tegen het werkje, getiteld: «Daadzaken betrekkelijk de graanwet.»* — *Iets over de Graanwet; de requesten uit Zutphen en Zalt-Bommel, nader toegelicht*; — door Mr. N. OLIVIER. 385.
- Ontwikkeling van het Recht betrekkelijk de Kantongerechten*, door Mr. C. M. VAN DER KEMP; — door Mr. P. G. TEN ZELDAM GANSWIJK, Advocaat te Dordrecht 408.
- Seheerder Landregt*, door Mr. H. O. FEITH. — *Landrecht des Olden Amptes enz.*, door Mr. J. L. G. KONING; benevens een geschiedkundig berigt over gemelde Landregten; — door Mr. J. DIRKS, Advocaat te Leeuwarden 432.
- G. PLIESTER, *Leerboek der Notariële Wetenschap.* — W. F. OVERHOFF JR., *De Nederlandsche Notaris, Handboek bij de uitoefening der notariële praktijk.* — TH. VAN ULIE PIETERSE, *Handleiding tot beoefening van het Notaris-Ambt.* — H. K. J. VAN DEN BUSSCHE, *Handleiding tot voorbereiding tot het afleggen van examen voor het Notaris-Ambt.* — *Aantekeningen op de Wetten van den 31 Mei 1843 (Staatsblad n°. 22 en 23). betrekkelijk Boedelscheidingen*; — door Mr. C. VAN BELL, Advocaat te 's Gravenhage 593.

ACADEMISCHE LITERAATUUR. — L. G. GREEVE, <i>de conatu partus abacti</i> ; — door Mr. A. DE PINTO	134.
G. F. DIJKERS, <i>de conventione cum creditoribus, quam jure nostro mercatores qui foro cesserunt, ineunt</i> ; — door denz.	140.
C. J. VAN BERENSTEYN, <i>specimen hist. jur. inaug. de jurisdictione cum civili tum criminali scabinorum Sylvaducensium</i> ; — door Mr. P. W. TADAMA, Kantonregter te Zutphen	145.
W. C. K. EVERTSEN DE JONGE, <i>disp. de delictis contra rempublicam admissis ac praecipue de horum malefactorum conatu</i> ; — door Mr. M. M. VAN BAUMHAUER, Advocaat te Utrecht.	273.
P. M. NOLTHENIUS, <i>de poenis</i> ; — door Mr. A. DE PINTO.	294.
B. J. B. VAN SONSBEECK, <i>de munere judicis</i> ; — door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN.	301.
C. J. A. DEN TEX, <i>de causis criminum</i> ; — door Mr. A. DE PINTO.	437.
L. P. OP DEN HOEFF, <i>de iis, qui propter obligationem secreta non detegendi, in causis poenalibus a testimonio perhibendo excusantur</i> ; — door denzelfden.	444.
J. B. LOMAN, <i>Diss. polit. jurid. qua principia quaedam oeconomiae politicae tractantur</i> ; — door Mr. G. M. V. D. LINDEN.	445.
H. ENGELBERTS, <i>Diss. jur. publ. inaug. de Successione in regnum ex lege imperii nostra</i> ; — door denzelfden	448.
A. UYTENHOOF, <i>de impensis a possessore factis</i> ; — door denzelfden.	449.
F. L. RAMBONNET, <i>de iis, quae recentiori aetate circa decimarum abrogationem acta sunt</i> ; — door Mr. A. DE PINTO	607.
J. P. VAILLANT, <i>de cassatione, qualis senatui supremo competit</i> ; — door denzelfden	610.
J. B. VOS, <i>de praevia reorum incarceratione</i> ; — door denzelfden.	614.
P. G. P. VAN RADEN, <i>Quaestiones de differentiis falsi et stellionatus</i> ; — door denzelfden.	616.
E. DE MAN, <i>de Vindicta privata</i> ; — door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN.	618.
P. VAN OUTEREN, <i>Quaestiones quaedam. — C. G. LUZAC, Quaestiones juridicae inaugurales. — F. A. LAUDON, Quaestiones juridicae. — J. VAN VREEDENBURCH, Quaestiones ex jure Romano. — L. A. STAMMLER, Quaestiones juridicae. — S. J. A. VAN WALCHEREN, Quaestiones juris civilis et criminalis</i> ; — door denzelfden.	621.
BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.	148, 307, 453, 627.
Brief van den Hoogleeraar Mr. J. R. THORBECKE aan Mr. N. OLLIVIER, over de toelating van den heer LECLERCQ, als lid der Tweede Kamer.	148.

<i>Overzicht van het in Junij ll. door het Engelsche ministerie in het Lagerhuis voorgesteld gewijzigd strafstelsel</i>	453.
<i>Regterlijke organisatie in Nederlandsch Indie</i>	460.
<i>Vonnis ter zake van de wet van 29 Nivôse in België</i>	475.
<i>Statistiek der strafgevangenen in Nederland.</i>	151.
<i>Vlugtige opmerkingen over de statistiek der bevolking onzer gevangenen sedert 1836; — Voorzieningen in cassatie in strafsaken van 1 Oct. 1838 tot 1 Sept. 1846 enz., door Mr. M. M. van BAUMHAUER</i>	308.
<i>Criminele statistiek in Frankrijk, 1845</i>	627.
<i>Statistiek der faillieten.</i>	480.
<i>Staatshuishoudkundig en penitentiair congres te Brussel. 317, 482.</i>	
<i>Verzameling van geschriften over de staatshuishoudkunde in Frankrijk.</i>	635.

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

ACHTSTE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

STAATSREGT. — *Onderzoek omtrent eenige regtsvragen, voortvloeiende uit de toepassing der wet van 29 Nivôse an XIII, door Mr. DAV. H. LEVYS-SOHN, Advokaat te 's Gravenhage.*

Le laconisme de la loi laisse indécises plusieurs questions qui se présenteront, lorsqu'on sera dans le cas de l'appliquer selon les formes prescrites.

PICTET.

(N°. 480) *Loi relative à l'éducation aux frais de l'Etat d'un enfant dans chaque famille qui en a sept vivans.* (Bull. n°. 28. Rondonneau I p. 29). Du 29 Nivôse An XIII.

NAPOLÉON par la grâce de Dieu et les constitutions de la République, EMPEREUR DES FRANÇAIS à tous présens et à venir, SALUT.

Le corps législatif a rendu le 29 Nivôse an XIII le décret suivant conformément à la proposition faite au nom de l'Empereur, et après avoir entendu les Orateurs du Conseil d'Etat du Tribunat le même jour.

DÉCRET.

Tout père de famille ayant sept enfans vivans pourra en désigner un parmi les mâles, lequel, lorsqu'il sera

parvenu à l'âge de dix ans révolus, sera élevé aux frais de l'Etat, dans un Lycée, ou dans une école d'arts et métiers. Le choix du père sera déclaré au Sous-préfet dans le délai de trois mois de la naissance du dernier enfant; ce délai expiré, la déclaration ne sera plus admise.

Si le père décède dans l'intervalle des trois mois, le choix appartiendra à la mère.

Si la mère décède dans le même intervalle, le choix appartiendra au tuteur.

Collationné à l'original par nous Président et Secrétaires du Corps législatif, A Paris le 29 Nivôse An XIII. (Signés) FONTANES *Président*, SIEYES, J. M. MUSSET, DANIEL, J. J. FRANCIA *Secrétaires*.

Mandons et ordonnons, que les présentes, revetues des sceaux de l'Etat, insérées au Bulletin de Lois, soient adressées aux Cours, aux Tribunaux et aux Autorités Administratives, pour qu'ils les inscrivent dans leurs registres les observent et les fassent observer; et le Grand-Juge Ministre de la justice est chargé d'en surveiller la publication.

Donné au Palais des Tuilleries le 9 Pluviôse An XIII, de notre règne le premier.

(Signé) NAPOLEON.

Vu par nous *Archi-Chancelier* de l'Empire.

(Signé) CAMBACÈRES.

Le *Grand-Juge Ministre*
de la Justice

(Signé) REGNIER.

Par l'Empereur

Le *Secrétaire d'Etat*

(Signé) HUGUES B. MARET.

Deze wet heeft bij art. 1 van het keizerlijk decreet van 8 November 1810 (Bulletin des Lois, n°. 327 bis) in verband met art. 4 van dat van den 25 dier maand (Bulletin n°. 329) in alle deelen van het vroegere Ko-

ningrijk Holland kracht bekomen. *Zij heeft kracht behouden.*

De *Belgique Judiciaire*, waaruit wij het eerst ons het bestaan dezer wet weder te binnen bragten, liet er zich in haar n°. 14 van den 16 Januarij 1845 aldus over uit: «Si la fécondité des familles est souvent une cause de misère, en tems de paix, en revanche elle a toujours été considérée comme digne d'encouragement par ces consommateurs d'hommes vulgairement appelés *conquérans* qui ont besoin de beaucoup de *chair à canon*. NAPOLÉON se vit un jour adresser par l'auteur de *Corinne* cette question: *Quelle femme, Votre Majesté, estime-t-elle le plus?* Madame de Stael espérait bien, que son nom servirait de réponse; mais l'Empereur lui répondit un peu brutalement: *Celle, Madame, qui fait le plus d'enfans.* Et comme il disait, il pensait. Aussi protégeait-il spécialement les familles nombreuses. Le 29 Nivôse an XIII il porta un décret ainsi conçu: *Tout père de famille* etc.

Ge décret est-il encore en vigueur? Aucune loi ne l'a, que nous sachions, abrogé. En admettant même le principe, presque universellement repoussé, de l'abrogation des lois par désuétude, encore ne serait-il pas applicable ici; car le non exercice d'une faculté ne peut pas plus entraîner l'abrogation de la loi qui la confère, qu'elle n'engendrerait la prescription d'un droit. Puis, combien faudrait-il de pères ayant sept enfans et n'ayant point réclamé l'exécution du décret de Nivôse, pour autoriser à considérer ce décret comme abrogé? Comment, d'ailleurs, le Gouvernement procéderait-il à cette statistique? Enfin la question, si nous sommes bien informés, a déjà été soumise au Gouvernement en 1835. Un tailleur de Burght, père de 11 enfans, a réclamé aussi la faveur du décret de 1805, mais nous ignorons l'issue de cette affaire.

Quoiqu'il en soit, la question va se décider, administrativement du moins. Un habitant de Tongres artiste vétérinaire vient de faire la déclaration prescrite au commissaire de son arrondissement, et sa réclamation est déjà parvenue au ministère, dont on attend avec un vif intérêt la réponse.»

Het *Weekblad van het Regt*, dit artikel in deszelfs n°. 570 overnemende, voegt er bij: «Deze bedenkingen, waartegen, zoo wij meenen, niet veel anders dan gronden van conveniëntie kunnen worden aangevoerd, zijn ook misschien voor ons niet zonder nut, zoolang wij ons nog kunnen spiegelen aan het voorbeeld onzer naburen, en zoolang nog onze Oud-Hollandsche huisvaders niet op het denkbeeld komen, de gunsten der wet van 1805 in te roepen. Die wet immers is bij ons, even als in België, executoir verklaard: zij is bij ons, even als in België, door geene latere wet afgeschaft. En wat volgt daaruit? Het antwoord kan niet moeilijk zijn. De heer FORTUYN neemt haar dan ook op in zijne verzameling van wetten, besluiten en andere regtsbronnen van *Franschen* oorsprong, in zoo verre deze, ook sedert de invoering der nieuwe wetgeving, in Nederland *van toepassing zijn*, (II p. 332) met deze korte aanmerking: «Hoezeer wij niet durven verzekeren, dat het volgende stuk nog als *wet* wordt nageleefd, zijn er echter, voor zoo verre ons bekend is, geene latere verordeningen, waardoor het zou zijn afgeschaft.» Zou het niet tijd zijn (dus eindigt het *Weekblad*), zou het niet nuttig, oirbaar en raadzaam zijn, daaraan eens te denken?»

In de tweede verzameling der *Regtsgeleerde adviezen* (1845) wordt de vraag, of die wet hier te lande kracht behouden heeft, *bevestigend* beantwoord, zie pag. 58 en volgg.

De Hooge Raad der Nederlanden, heeft in de zaak van C. J. HOOGLAND tegen den Staat, die vraag evenzeer be-

vestigend beantwoord, en alzoo uitgemaakt, dat deze wet, zoolang zij niet door eene latere wet is ingetrokken, kracht behoudt, en niet willekeurig als vervallen kan worden beschouwd.

Tegen dat arrest, (waarin de pleidooijen van Mr. W. WINTGENS voor den eischer, en Mr. J. C. FABER VAN RIEMSDIJK voor den verweerder, en de conclusie van den Procureur-Generaal Mr. G. A. G. VAN MAANEN allerbelangrijkst mogen heeten) hetwelk is gewezen den 22 Mei 1846, is de Staat gekomen in revisie, doch zonder dat in die beslissing eenige verandering is gekomen. Zie *Weekblad van het Regt* n°. 711 en 767.

Zoo is dan door het hoogste regterlijk college in Nederland deze *wet van bevolkingsvermeerdering* (gelijk de heer WINTGENS haar noemt) ook hier verbindend geoordeeld. Die uitspraak heeft reeds verscheiden honderden van die gelukkige vaders met talrijk kroost gezegend, uitgelokt, om althans voor eenen zoon opvoeding of kosten daarvoor te vragen, en alzoo de last eenigermate verligt te zien, die hem dat geluk mede oplegt. — Voor den Staat zie ik geen uitweg, dan een voorstel tot afschaffing dezer voor denzelfen gansch niet onverschillige wet zoo spoedig mogelijk den Staten-Generaal aan te bieden.

Behalve de verbindbaarheid dezer wet, heeft de Hooge Raad onderscheidene quaestien expresse of implicite uitgemaakt, als daar zijn: 1°. dat de sommatie en designatie moet geschieden aan den Gouverneur der provincie, (in het decreet staat *au sous-préfet*). 2°. dat bij het gemis van *Lycées* in ons land, den Staat niettemin tot de opvoeding of opleiding is verplicht. (In de fransche wet wordt ook gesproken aan *écoles d'arts et métiers*. Zou de Delftsche Akademie zich beleedigd achten, in die cathogorie te worden gerangschikt?) 3°. dat de wanprestatie van den Staat omtrent de verplichting uit deze wet geboren, en bestaande

in een bepaald fait, zich in eene geldelijke vergoeding oplost, (en zulks naar het algemeen beginsel van art. 1275 Burg. Wetb. overeenstemmende met art. 1142 Cod. Nap.). 4°. dat de bedoelde opvoeding niet langer is toegezegd, dan tot het 18e of hoogstens 20e jaar van het kind (ofschoon dit niet in de wet staat te lezen).

De rapporteur van het tribunaat PICTET, zeide teregt: le laconisme de la loi laisse indécises plusieurs questions qui se présenteront lorsqu'on sera dans le cas de l'appliquer selon les formes prescrites, — en de mij bekende vaders verkeerden in zoo verschillende gevallen, dat hun regt niet even onbetwistbaar mij voorkomt.

Ik heb mij daarom voorgesteld, enkele dier gevallen aan de bepalingen dezer wet te toetsen. Die wet doet zoodenaamde *fils de la patrie* ontstaan: zij kan niet gelijk gesteld worden met die constitutiones speciales der Romeinen, waarbij een *privelege* aan een bepaald persoon werd toegekend in een bepaaldelijk aangeduid geval, zooals men dat voor den Staat schijnt te hebben willen doen voorkomen, maar zij geeft een *jus speciale* aan zekere klasse van menschen, namelijk aan de vaders van zeven levende kinderen, en al wie tot die klasse behoort, heeft daarop aanspraak en regt. De privilegia militum, mulierum enz. zijn niet anders dan zoovele jura specialia. De Fransche Keizer wilde, (gelijk naar waarheid is gepleit) de verliezen herstellen, die Frankrijks bevolking door de omwenteling en de oorlogen had geleden. Bij zoodanige omstandigheden in krijgszuchtige staten is het niet vreemd het doel om de uitbreiding der bevolking te bevorderen. Men herinnere zich den eed bij den Censor te Rome af te leggen: uxorem se *liberorum quaerendorum gratia* habiturum, eene uitdrukking, die het wezen des huwelijks aantoonst, (gelijk SAVIGNY ergens opmerkt) ofschoon wij haar niet vinden in de definitie, die Modestinus in l. 1 D. de ritu nuptiarum van het huwelijk

geeft, en welke uitdrukking meestal bij het woord *uxor* wordt gevonden (1).

Die wet of dat decreet van Napoleon was dus eene wet die het belang van den Staat gebod tot stuiting der afnemende volkrijkheid in denzelven.

Zij kende als het ware een premie toe aan de vruchtbare *echtelingen* en bevorderde daarmede de zedelijkheid tevens.

Die wet, nooit ingetrokken, behoudt hare kracht om die niet intrekking: zij kan door de sedert meer, dan veertig jaren veranderde omstandigheden, wel als niet noodzakelijk meer beschouwd, maar daarom niet voor vervallen gehouden worden.

Die wet van exceptie, die gelegenheidswet, die wet een jus speciale of privilege voor eene bijzondere klasse van menschen medebrengende is echt laconisch gesteld.

Ik ga over tot de behandeling van enkele quaestien.

Om in het genot, bij deze wet toegekend, te kunnen deelen, moet men zijn huisvader, zeven levende kinderen hebben en een van het mannelijk geslacht kunnen aanwijzen. Dit vaststaande rijzen onder anderen de volgende *tien* vragen, waaromtrent wij ons gevoelen zullen mededeelen.

1°. Welke kinderen worden hier verstaan; zijn het alleen wettige, of ook gewettigde, erkende natuurlijke, onder het fransche regt geadopteerde en over welken men tuteur officieux is geworden?

2°. Is de wet toepasselijk ook wanneer er meer dan zeven kinderen zijn?

(1) Zie Ennius apud Festum v. *quaeso*; Plautus in *Captivis* act. 4. sc. 2. v. 109; Varro ap. Macrobius, *Saturn.* I. 16; Valerius Maximus Lib. 7. c. 7. n. 4; Tacitus Ann. XI, 27; Suetonius in *Julio Caesare* c. 52; Aur. Augustinus in *Sermone* 51 c. 13. et *Serm.* 292; Ulpianus *Fragm.* tit. 3. § 3. — CATO stond zijne vruchtbare vrouw MARCIA, *liberorum quaerendorum gratia*, aan zijnen vriend HORTENSIVS af. Zie Plutarchus in *vita Catonis*.

3°. Is zij toepasselijk, zoo er bij de aanwijzing zeven zijn, maar men er meer gehad heeft, doch die zijn gestorven?

Is het tijdstip der aanwijzing, na de geboorte van het zesde levende kind aanwezig, wanneer één is gesneuveld in den oorlog?

Is de wet toepasselijk, zoo er van de zeven een (niet de aangewezenen) tusschen de aanwijzing en de dagvaarding is overleden?

4°. Moeten de kinderen uit hetzelfde huwelijk zijn gesproten?

5°. Kan bijv. hij, die gehuwd met eene weduwe moeder van 4 kinderen, bij de geboorte van een 3e kind uit zijn huwelijk, het beneficium der wet invoeren?

6°. Is de wet toepasselijk als er maar één zoon is?

7°. Hoe oud moet de aan te wijzen zoon zijn?

8°. Moet men juist op het tiende jaar van den aangewezenen dagvaarden?

9°. Mag men alternatief aanwijzen?

10°. Wanneer behoort de keus aan de moeder, wanneer aan den voogd?

Ad 1^{am}. Welke kinderen worden hier verstaan? zijn het alleen wettige of ook gewettigde, erkende natuurlijke, onder het fransche regt geadopteerde en over welke men tuteur officieux is geworden?

Het lijdt geen twijfel, of de wet heeft hier niet op het oog de bevordering der zedeloosheid, gelijk dat vroeger het geval was toen eene belooning aan de *filles mères* werd toegekend, maar zij had ten doel de vermeerdering der bevolking, de opkweeking van geschikte menschen voor den Staat, terwijl met dat doel tevens in de zware last des huisvaders van een talrijk kroost wordt te gemoet gekomen, en de verwaarloozing der opvoeding wordt tegengegaan.

Een huisvader, père de famille, is hier geen ander dan hij, die bij de geboorte van het *laatste* kind door

het huwelijk is verbonden met de moeder van dat kind. — Ook ten aanzien der posthumi geldt deze wet. Het laatste kind moet echter zijn geboren uit een wettig huwelijk zijner moeder binnen 300 dagen sedert de ontbinding des huwelijks. — De wet is gemaakt ten behoeve van het *enfant* dans chaque *famille* qui en a sept vivans, gelijk het opschrift luidt. *Famille* is hier het huisgezin, en wel ten laste des huisvaders.

De *gewettigde* kinderen behooren, mijns inziens, ook daartoe, want door de wettiging genieten zij dezelfde regten als of zij sedert het huwelijk waren geboren, art. 333 Cod. Nap. art. 332 en 333 Burg. Weth.

De legitimatie per rescriptum principis mag den wettigen kinderen, volgens dit laatste artikel, niet tot nadeel verstrekken, maar hier zal dezelve hun alleen voordelig kunnen zijn, wanneer na die wettiging, de keuze op een' der *wettige* zonen valt. Ook de gewettigde zal, omde verkregen gelijkheid van regt, kunnen worden aangewezen. *Erkende natuurlijke* kinderen kunnen, mijns bedunkens, niet worden medegerekend, om dat zij *niet* met wettige kinderen worden gelijk gesteld, noch de regten van een wettig kind kunnen reclameren, art. 338 Cod. Nap., en omdat de burgerlijke betrekkingen die door de erkenning tusschen het kind en den erkennenden vader of moeder volgens art. 335 Burg. Weth. worden geboren, zich zooverre niet kunnen uitstrekken, dat zij de regten van wettige kinderen daardoor zouden erlangen. De fransche Code, waarnaar in de eerste plaats het onderwerpelijke decreet moet worden beoordeeld, omdat deze tijdens het decreet vigeerde, was het erkende natuurlijk kind niet gunstig. Ook ons regt kent hetzelfde *bepaalde* regten toe, hoewel het de natuurlijke kinderen na te zijn erkend erfgenamen heet, doch niettemin zijn erfregt meestal is gewijzigd. Het behoeft naauwelijks te worden gezegd, dat overspelige en bloedschendinge

kinderen geheel buiten aanmerking blijven, omdat geene burgerlijke betrekking tusschen deze en hunne ouders denkbaar is. Alles lost zich ten hunnen aanzien in de verplichting tot onderhoud en niet uitsluiting van de testamenti factio passiva op.

De *geadopteerden* bij het fransche regt blijven, volgens art. 348 Cod. Nap. tot hunne eigene familie behooren, en ook zij rekenen daarom ten aanzien der hier bedoelde kinderen van den adoptant *niet* mede.

Evenmin tellen zij mede die *onder officieuze voogdy* van den huisvader zijn, niet omdat art. 364 Cod. Nap. den officieusen voogd zelven de verplichting tot opvoeding oplegt, want gelijke verplichting bestaat voor wettige ouders volgens art. 203 Cod. Nap. en 159 B. W., maar zoo omdat deze officieuze voogdij was als het ware een praeparatorium der adoptie, en dus dezelfde reden omtrent haar geldt (het blijven namelijk in dezelfde familie), als omdat, hetgeen in het algemeen moet worden in het oog gehouden, de wet niet kan gewild hebben, dat men zich het eventueel genot door aanneming van andere kinderen enz. scheepe.

Ad 2^{am}. Is de wet toepasselijk, ook wanneer er meer dan zeven kinderen zijn? (In het geval, dat de *Belgique Judiciaire* vermeldt, waren er *elf*.) De beslissing dezer vraag is niet gemakkelijk. Hij die aan den geest en de bedoeling der wet boven de uitdrukkelijke bewoordingen waarin zij is vervat, blijft hechten, zal in gevoelen verschillen van hem die, waar de woorden duidelijk zijn, niet noodig rekent naar haren geest te zoeken. Ik wil mij, waar het de wetsuitlegging geldt, niet onder de letterknechten hebben gerangschikt, maar in de onderwerpelijke quaestie blijf ik de woorden boven den geest der wet verkiezen. Het is waar, de wet kent het regt toe aan den vader die *zeven* levende kinderen *heeft*, en daar het mindere in het meerdere is vervat, zou ook hij die er

ten of meer heeft, gerekend worden vader van zeven kinderen te zijn. Maar men behoort te letten op dat gedeelte der wetsbepaling, waar het tijdstip wordt opgegeven, wanneer men het regt kan doen gelden, en dat moet in verband met die eerste woorden worden gebragt. Dat tijdstip is voor den *vader van zeven kinderen*, volgens de uitdrukkelijke woorden der wet, *dans le délai de trois mois de la naissance du DERNIER enfant*.

Lang heeft men bij de fideicommissaire substitutien over het woord *premier* (bij den premier appelé) getwist, gemakkelijker komt mij het woord *dernier* in deze wet voor.

Dernier kan me judice hier niet anders beteekenen dan *septième*, omdat van den vader van *zeven* kinderen alleen de rede is, omdat de *dernier* noodwendig is de *dernier des sept*.

Om die bepaling van den fatalen termijn van 3 maanden na de geboorte van het laatste der zeven kinderen beantwoorden wij de hier ad 2 gestelde vraag ontkenkend. Ware het anders, zoo zou hij, wiens vrouw van haar 14e kind bevalt, dan het regt hebben *twee* zoons te designeren en alzoo het verzuim na de geboorte van het zevende kind begaan, eigenmagtig kunnen verhelpen. *Ce délai expiré la déclaration ne sera plus admise*, zegt de wet echter: in dat geval dus is het regt voor een der eerste zeven kinderen door verzuim verloren, en dat voor een der laatste zeven kinderen nooit verkregen.

Geheel anders is het, naar mijn gevoelen, in het geval, dat den vader van zes kinderen tweelingen worden geboren, want het eerste dier tweelingen is het *zevende* kind, en dat kind wordt onder den *dernier* verstaan, van welken de wet spreekt; en nu heeft de vader na de geboorte van *dat* kind eenen termijn van drie maanden tot het doen der aanwijzing, onverschillig of er *straks na die geboorte*, en alzoo *binnen die drie maanden* nog een kind zij geboren of niet.

Ad 3um. Is de wet toepasselijk zoo er bij de aanwijzing zeven kinderen zijn, maar men er meer gehad heeft doch die zijn gestorven; — is het tijdstip der aanwijzing na de geboorte van het zesde levende kind aanwezig, wanneer een is gesneuveld in den oorlog; — is dewet toepasselijk, zoo er een van de zeven (niet de aangewezenen) tusschen de aanwijzing en de dagvaarding is overleden?

Genoeg is het, dat *op het oogenblik der aanwijzing*, zeven kinderen in leven zijn: de wet vordert niet meer of anders. Daarom doet het er niet toe of men er meer gehad heeft, want de dooden tellen niet mede, als van *levende* kinderen de rede is. De vraag is, hoe vele *levende* kinderen heeft de huisvader tijdens de aanwijzing. Deze is de eenige vraag, die in aanmerking komt, en heeft hij er zeven in leven op het voor de aanwijzing gestelde tijdstip, en wijst hij er alsdan een' aan, dan is voor dat aangewezen kind een regt verkregen, om het even of er later kinderen sterven of geboren worden. Het regt des aangewezenen kan alleen door *diens* dood verloren gaan. Het doet er dus *niet* toe, of een der kinderen tusschen de aanwijzing en de dagvaarding sterft of dat er een achtste in dien tusschentijd, die soms vrij lang zijn kan, worde geboren.

Telt de in krijgsdienst voor zijn vaderland gesneuvelde mede, en is het dan voldoende, dat er zes kinderen tijdens de aanwijzing in leven zijn.

Dulce et decorum est pro patria mori. — Die grootsche stelling bragt eene andere voort: Qui pro patria ceciderunt in perpetuum per gloriam vivere intelliguntur. Ik huldig zooveel als iemand, die echt vaderlandslievende begrippen, wanneer en zoo dikwijls zij tot het opnemen der wapenen ter verdediging van den dierbaren geboortegrond kunnen strekken, maar dit is hier de vraag niet. Hier, bij de uitlegging der wet die mij bezig houdt, kan ik ze met geene mogelijkheid toepasselijk oordeelen, Immers wat brengen

zij mede? Eene eervolle *levensfictie*, maar het is niet meer dan eene fictie, en waar de wet vordert het *aanwezen van zeven levende kinderen*, kan men dat getal met die gesimuleerde levenden niet aanvullen. De woorden der wet, de bedoeling ook der wet is op onze zijde, en onze wet beoogt wel de bevolkingsvermeerdering en verligting van lasten voor huisvaders van talrijke huisgezinnen, maar zij is hier te stellig, om werkelijk dooden, hoezeer levend gefingeerden onder de *levenden* te rekenen.

Ik zou er niet aan gedacht hebben, om deze vraag te opperen, ware het niet, dat ik daartoe aanleiding had gevonden in eene bepaling der fransche burgerlijke wetgeving van den tijd waaronder het gem. decreet is gemaakt, en welke bepaling ook bij ons is overgenomen.

Art. 436 Code Nap. toch luidt: «*Ceux qui ont cinq enfans légitimes sont dispensés de toute tutelle autre que celles des dits enfans. Les enfans morts en activité de service dans les armées de l'Empereur, seront toujours comptés pour opérer cette dispense.*» Art. 434 Burg. Wetb. zegt: «Van de voogdij en toeziende voogdij kunnen zich verschoonen — zij die op den dag hunner benoeming vijf wettige kinderen hebben, *daaronder begrepen, die, welke in den krijgsdienst van het Koninkrijk gestorven zijn.*

Deze bepalingen steunen op het grootsche denkbeeld van een leven in eeuwige roem na den dood. Uitdrukkelijk echter moest zoodanige bepaling in *onze* wet worden gevonden, om tot het mederekenen van glorieuselijk gesneuvelden bij de levenden te besluiten. Deze speciale bepaling is bij voogdijen, maar op geene andere gevallen toepasselijk. Daartoe ware ook in ons decreet eene uitdrukkelijke speciale bepaling noodig geweest, die men er vruchteloos in zal zoeken.

Ad 4^{am}. Moeten de kinderen uit hetzelfde huwelijk zijn voortgesproten?

Ad 5^{am}. Kan bijv. hij die gehuwd met eene weduwe moeder van 4 kinderen, bij de geboorte van een 3^e kind uit dat huwelijk, het beneficium der wet inroepen?

De beantwoording dezer vraag zal bij eene oppervlakkige beschouwing gereedelijk gegeven worden in dier voege, dat zulks geen volstrekt vereischte is. De huisvader toch die bijv. vier kinderen uit zijn eerste huwelijk heeft, zal bij de geboorte van het 3^e kind uit zijn tweede huwelijk zijn vader van zeven kinderen, en zoo die allen in leven zijn, gerechtigd wezen, om binnen de drie maanden na de geboorte van dat 3^e dat is *zijn* 7^e kind de meergemelde aanwijzing te doen. Ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere. Hetzelfde zal het geval zijn, wanneer de aanwijzing bij de moeder behoort, (waarover ad 10) en deze in haar eerste en tweede huwelijk het gevorderd aantal kinderen heeft gebaard. Maar de vraag is zoo gemakkelijk niet, of de vader de aanwijzing in dat geval reeds had kunnen doen. Om duidelijker te zijn, of hij die gehuwd met eene weduwe moeder van 4 kinderen, in dat huwelijk met deze, 3 kinderen verwekt, gerekend moet worden, vader van 7 kinderen te zijn, te dien effecte dat hij binnen drie maanden na de geboorte van het laatste kind de aanwijzing kan doen. — Ik geloof met vertrouwen deze vraag *ontkennend* te moeten beantwoorden: hij is geen père de famille AYANT sept enfans. Zijne vrouw is de mère ayant sept enfans, maar haar regt tot aanwijzing bestaat niet, zoolang haar tweede echtgenoot leeft.

Ware het anders, had de vader van 3 kinderen, om het aanwezig zijn van 4 kinderen uit het eerste huwelijk zijner vrouw, het regt van aanwijzing, dan zou hij zijne keuze ook op een dier voorkinderen kunnen vestigen, dat wil zeggen op een kind dat het zijne *niet* is, dat hem eigenlijk vreemd is, dat NB. eenen anderen vader heeft.

Ad 6^{am}. Is de wet toepasselijk, als er maar een zoon is?

Deze quaestie ontstaat daaruit, dat de wet veronderstelt, en uitgaat van het denkbeeld dat er meer dan een zoon is als zij zegt *parmi les mâles*, en dat zij van *choix* spreekt, die bij het aanwezig zijn van slechts eenen zoon vervalt, omdat de aanwijzing zich bij dezen moet bepalen. Ik voor mij beantwoord de voorgestelde vraag *bevestigend*, en reken hieromtrent op de adhaesie van alle regtsgeleerden. Wie toch weet niet, dat, bij gezonde wetsuitlegging, dat urgeren op dergelijke uitdrukking tot ongerijmdheid leidt. Waar de wet een regt aan *kinderen* toekent, moet het ook voor het eenige kind gelden. Men moet vader zijn van zeven kinderen en kan uit dezen eenen zoon aanwijzen, onverschillig tot welke kunne de overige kinderen behooren: dat bedoelt de wet. De regtsgeleerde Tryphoninus zegt in l. 9. pr. Dig. de rebus dubiis (XXXIV, 5): *qui unicum filium habet, si supremum morienti substituit, non videtur inutiliter substituisse: — proximus agnatus intelligitur etiam qui solus est quique neminem antecedit*. Cf. l. 92 et 155 D. de V. S. Hij voert die voorbeelden tot staving van zijn gevoelen aan, dat de pupillair gesubstitueerde aan den laatststervenden van twee impuberes tot beider nalatenschap gerechtigd is wanneer deze te gelijk zijn gestorven; want, zegt hij, *utrique ultimi primique obierunt*. In dat geval konde evenmin eene vergelijking tusschen eerst en laatstgestorvenen worden gemaakt, als dat in ons geval eene keuze uit de *zonen* konde worden gedaan.

De woorden *et parmi les mâles* beteekenen in onze wet niet anders dan *un du sexe masculin, un fils*; en hun die op het woord *choix* tot bestrijding van ons gevoelen blijven drukken, en volhouden dat de *keuze*, in geval er slechts een zoon is, niet mogelijk is, voeren wij toe, dat daarentegen de *aanwijzing* gemakkelijk zal zijn.

Ad 7^{am}. Hoe oud moet de aan te wijzen zoon zijn?

Deze vraag is bij ons ontstaan toen wij uit de tweede of laatste overweging van het arrest van den Hoogen Raad in de zaak van HOOGLAND in revisie gewezen 3 December 1846 (*Weekblad van het regt* n°. 767) vernamen, dat de aangewezen zoon bereids den leeftijd van *dertien jaren en eenige maanden* had bereikt. De Hooge Raad schijnt dus toen daarin geen bezwaar te hebben gevonden, — de Staat heeft in die zaak althans de vordering op dien grond niet bestreden. Maar bij het verbaazend groot aantal aangewezene zevende zonen konde ook hierin wel eens een middel van verdediging tegen deze voor den Staat lastige wet worden gevonden, en in allen gevalle de vraag kan uit de wet ontstaan, en dit is ons genoeg haar te onderzoeken en ons gevoelen aan beter te onderwerpen. De wet, sprekende van den aangewezen zoon, zegt: «lequel, lorsqu'il sera arrivé à l'âge de dix ans révolus, sera élevé etc.» Men zou dus zeggen dat de aanwijzing moet betreffen eenen zoon *beneden* de tien jaren, omdat de verpligte Staatsopvoeding *op* het tiende jaar zal aanvangen. Maar terwijl het is uitgemaakt, dat die opvoeding slechts tot 18 of 20jarigen leeftijd voortduurt, kan de Staat met weinig gratie zich daarop beroepen, dat het kind reeds ouder dan 10 jaren is, omdat zijne verpligting daardoor minder zwaar is geworden. Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere, leert ULPIANUS in L. 21 D. de R. J. De vader vraagt in dat geval slechts de Staatsopvoeding van het 13^e tot het 18^e of 20^e jaar van zijnen zoon. Daarmede is de Staat niet benadeeld, maar bevoordeeld, en alleen de afkeerigheid van den Staat om aan zijne verpligting te voldoen, kan zoodanige uitvlugt scheppen. De woorden, letterlijk opgevat, mogen in het voordeel van den Staat pleiten, haar geest en de regelen van uitlegkunde zijn tegen denzelfden. Of zou men soms voor den Staat kunnen beweren, dat men zodoende ook eenen zoon van 17 jaren ter

Staats-opvoeding gedurende een of hoogstens drie jaren zou kunnen aanwijzen, wiens opvoeding reeds geheel is verwaarloosd, en van wien, om zoo te zeggen, niets goeds is te maken, en, het doel, dat deze wet mede beoogt, om kundige en geschikte leden der maatschappij te vormen, zou worden verijdeld? — Ik geloof dat die bedenking weinig tegen de toepassing onzer wet in dat geval zou vermogen te gelden, omdat dit een bezwaar is tegen de wet, die de keuze onbeperkt aan den vader overlaat. Wij blijven dus, ook in weerwil dezer bedenking, bij ons gevoelen volharden, dat de zoon, die wordt aangewezen, niet noodzakelijk beneden de tien jaren behoeft te zijn.

Ad 8^{am}. Moet men juist op het tiende jaar van den aangewezenen dagvaarden? Neen, is mijn antwoord op de gronden ad 7 aangevoerd. Ik voeg daarbij, dat met de aanwijzing de vader aan zijne verplichting heeft voldaan; met die aanwijzing, zoo de zoon nog geen tien jaren op dat tijdstip heeft bereikt, een regt voor hem is geboren, om van zijn 10^e jaar af aan door den Staat te worden opgevoed. Op of na zijn 10^e jaar behoort de Staat uit eigen beweging zich bereid te verklaren, om aan hare verplichting, dat is het regt bij het kind op deszelfs tiende jaar verkregen, te voldoen, maar zoodanige bereidverklaring en aanbieding van den Staat zal wel altijd ontbreken. — Genoeg, de vader biede den aangewezen zoon aan, sommere den Staat des noods tot voldoening aan deszelfs wederkeeringe verplichting, dagvaarde bij weigering of beantwoording aan die sommatie, als zij met eene weigering kan worden gelijk gesteld.

Is de aangewezene, het zij tijdens de aanwijzing, of tijdens de aanbieding, sommatie of dagvaarding ouder dan 10 jaren, het kan, naar ons inzien, om de straks en ad 7 opgegevene redenen geen verschil maken, en vooral den Staat van zijne verplichting niet ontheffen. Wij zien in de gedane aanwijzing eene vervulling der verplichting

aan de zijde des vaders, die hem regt geeft van den Staat de vervulling der zijne te vorderen.

Ad 9^m. Mag men *alternatief* aanwijzen? Vraagt men mij in gemoede af, of eene alternative aanwijzing vold oet aan het voorschrift der wet, ik antwoord op die vraag volmondig *neen*. Mijne reden voor die ontkennende beantwoording dezer vraag is eenvoudig deze: de Staat kan wel is waar in dat geval de keuze hebben, zoo de vader denzelfven overlaat te beslissen, wien zij den geschiktsten oordeelt, en dat is een voorregt, maar *beneficium non obtruditur*. Hij mag daaraan renunciëren. Maar ik ga verder, de vader zou zich de keuze kunnen voorbehouden en zodoende de verpligting voor den Staat bezwaren. Hij zou ook nog zich zodoende een *benefice* scheppen, want, bij overlijden van een der twee of meerdere door hem *alternativè* aangewezenen zonen, blijft zijn regt voor den overgeblevenen bestaan, dat anders door den dood van den *eenen* aangewezenen zou zijn verloren. Ook voor den Staat roep ik hier in: *quod in meum favorem est introductum, non in meum detrimentum explicari potest*. Daarenboven de Staat is, bij tegenspraak op dit punt, betreffende de bevoegdheid tot alternative aanwijzing, in zijn regt, als hij, om de uitdrukking *désigner un*, eenen bepaaldelijk aangewezen zoon vordert, en niet wil dat zijne verpligting zal blijven bestaan, wanneer een van dezen, die bij het niet alternative welligt de aangewezenen zou zijn geweest, sterft, als wanneer die zijne verpligting zou hebben opgehouden.

Het regt van den Staat steunt in dit geval op de stellige woorden der wet.

Ad 10^m. Wanneer behoort de keus aan de moeder, wanneer aan den voogd? De wet zegt: *Si le père décède dans l'intervalle de (1) trois mois, le choix appartiendra*

1) Ik beschouw dit echter als eene drukfout in het weekblad. Bij Fortuyn staat *des*.

à la mère. Die woorden volgen straks na de uitdrukking *dans le délai de trois mois de la naissance du dernier enfant*, en nu zou men duidelijker hebben gesproken, als men gezegd had *dans l'intervalle des* of *de ces trois mois*, of *dans ce délai*, of nog beter *à défaut du père*. Ik geloof nogtans, dat men niet anders op het oog heeft, dan de drie maanden *sedert de geboorte*, en niet sedert het laatste oogenblik, dat de aanwijzing had kunnen geschieden. Sterft nu de vader binnen die drie maanden, dan heeft de moeder het regt van aanwijzing, en, naar mijn gevoelen, is zij daartoe gerechtigd binnen den aan den vader gegeven termijn, dat is alzoo niet langer dan tot de expiratie der 3 maanden sedert de geboorte van het laatste kind.

De wet bevat hier nog eene gaping: zij voorziet alleen in het geval van overlijden van den vader *binnen de drie maanden na de geboorte van dat laatste kind*. Nogtans meen ik, zonder tegenspraak te vreezen, te mogen vasthouden, dat ook in het geval dat de vader vóór die geboorte is overleden, de keuze bij de moeder behoort. Immers er is geene reden uit te denken, waarom die vroegere dood des vaders de moeder, bezwaard met dat talrijk gezin, van het regt zou versteken.

Si la mère décède dans le même intervalle, le choix appartiendra au tuteur.

Het spreekt van zelve, dat dit alleen ziet op het geval dat de vader vóór de moeder is overleden, zoo omdat de prioriteit van het regt van keuze is bij den vader, als omdat er van geen anderen voogd de rede kan zijn zoolang de vader, die van regtswege voogd is, leeft.

De drie maanden, die, naar ons gevoelen, beginnen te loopen met de geboorte van het laatste kind, zijn wel wat kort, omdat de voogd, zoo dit niet door de moeder is geschied, nog moet worden benoemd, sed *lex ita scripta*.

Wij onderwerpen onze beschouwingen omtrent de

vragen waartoe de wet van Nivôse aanleiding kan geven , gaarne aan beter oordeel. Zij zijn voor verschillende beschouwing , betere behandeling , voor toevoeging van vele anderen vatbaar. Zie het motto.

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *Over de verplichtingen van den verkooper van een onroerend goed*, door Mr. VAN GORKUM, Regter-plaatsvervanger bij de Arrondissements-Regtbank te Leijden.

Twee kundige regtsgeleerden , de heeren OLIVIER en GOUDSMIT, hebben over bovengemeld onderwerp naar aanleiding van een vonnis der Leidsche regtbank in n°. 3 en 4 van dit tijdschrift , voorgaanden jaargang , elk voor zich een uitvoerig en belangrijk opstel medegedeeld. Volgens den eersten zou de verplichting van den verkooper tot levering alleen bestaan in de overschrijving der acte overeenkomstig art. 671 Burg. Wetb.; volgens den laatsten , en overeenkomstig het vonnis , tevens in eene feitelijke inbezitstelling. De vraag is bij hare dagelijksche toepasbaarheid en beroering der allergewigtigste beginselen van het hoogste belang , en daar wij iets meenen te kunnen bijdragen , om ten haren aanzien tot eenparige overtuiging te geraken , willen wij daarin niet achterlijk zijn. Strijd van meeningen , daar waar men gelijk , ten aanzien van het regt tot een beredeneerd en onwrikbaar gevoelen kan geraken , is slechts een gunstig teeken van leven wanneer men haar beschouwt als middel om tot overtuiging te komen. En ten einde daartoe mede te werken wil ik de verplichting tot levering meer in verband tot die van vrijwaring beschouwen en trachten te betoogen , dat , indien de kooper na de overschrijving der acte in de openbare registers bij zijne poging tot

inbezitneming hinderpalen ontmoet, hij de keuze heeft tusschen twee regtsvorderingen tegen den verkooper, die tot levering of vernietiging van den koop en die tot vrijwaring.

Uit de strekking zelve van deze stelling zal de lezer reeds opmerken, dat wij het gevoelen van den heer Goudsmit voor wat betreft de verplichting van den verkooper tot feitelijke levering zijn toegedaan, en daar wij ongaarne herhalen wat anderen voor ons reeds hebben gezegd, en beter welligt dan wij thans zouden doen, zoo zullen wij de vrijheid nemen voor hetgeen ten aanzien van dat gevoelen bij ons mogt ontbreken, daarheen te verwijzen.

Het geldt hier de verklaring en toepassing van art. 1511 Burg. Wetb.; welke zijn de beginselen, die men moet in acht nemen om de juiste meening van den wetgever te vatten? Laat ons den aard van het wettelijk voorschrift eens nagaan.

In art. 1493 had de wetgever eene bepaling van hetgeen hij door koop en verkoop verstond gegeven. Maar was die volledig? neen, hij gebruikt aldaar om het wezen der wederzijdsche overeenkomst, die hij koop en verkoop noemde, en bepaaldelijk het wezen der verbindtenis van den verkooper aan te geven, een woord *levering* namelijk, dat nadere opheldering scheen te behoeven, en daartoe ging hij over in art. 1511, waar *levering* genoemd wordt eene overdracht in de magt en het bezit van den kooper. Daar gaf hij woorden in hunne eenvoudige en natuurlijke beteekenis om *zijn* begrip op te helderen of te vestigen. De door hem bedoelde overeenkomst, waarop de wetsartikelen, in den titel van koop en verkoop vervat, van toepassing zoude zijn, werd alzoo aangeduid. Maar is het nu genoeg dat eene overeenkomst door partijen koop genoemd worde, om die voor eene dusdanige te houden? dan ware geen bepaling (definitie),

die het wezen daarvan zoude aangeven, noodzakelijk. Neen, er wordt daarbij meer gevorderd; niet alleen dat partijen het wezen der overeenkomst hebben getroffen, maar dat de wetgever het wezen der overeenkomst, die bij het volk koop heet, juist hebbe waargenomen. Want het zal toch wel aan geen twijfel onderhevig zijn, dat voor de gevolgen eener, in een bepaaldelijk geval bedoelde overeenkomst deze allereerst zelve in aanmerking komt, art. 1374 en 1375 Burg. Wetb. Eerst wat die overeenkomst medebrengt en dan wat de wet verlangt, want beter en meerder is de wet der overeenkomst dan die des wetgevers, en wanneer het nu uit de bewoordingen eener koop en verkoop zoude blijken, dat partijen het wezen der overeenkomst in eene feitelijke levering hebben gesteld, wat zou men dan van des wetgevers bepaling kunnen zeggen, die dat wezen stelde in eene overschrijving op de registers alleen? Gewis niet *lex dura attamen scripta*, het zou in tegendeel zijn *lex quidem scripta sed non obligat*. Wij durven beweren dat het uit de bewoordingen en de strekking van elke overeenkomst van koop en verkoop kan blijken, dat er eene feitelijke inbezitstelling door partijen bedoeld wordt. Wanneer men daarin b. v. als verkocht bevindt het vrij en onbelemmerd bezit van b. v. een huis, gelijk het doorgaans luidt, dan zal dat toch wel niet moeten beteekenen dat de sloten der registers de inzage daarvan niet zullen belemmeren. Het wezen eener overeenkomst bestaat niet noodwendig in hetgeen er de wet van vermeldt, zij is te dien aanzien slechts een verondersteld trouwe waarnemster, maar in hetgeen er in de titel zelve geschreven staat. Daarom is elke regtsbepaling (definitie) eener overeenkomst leerstellig en bij gevolg voor kritiek vatbaar. En dit kan niet anders; voor de toepassing der regelen, ten aanzien eener bepaalde overeenkomst voorgeschreven, behoort dat wezen der overeenkomst dáár

vermeld, overeen te komen met dat van die overeenkomst, welke men onder de wet wil brengen; of deze wordt eene dusdanige als waarvoor de wet geene bijzondere regelen, en dus ook niet van koop en verkoop, heeft voorgeschreven, maar waarvoor de algemeene van toepassing zullen zijn. Ik zou dus ook onder het Wetboek Napoleon ingerigt voor het koninkrijk Holland, dat volgens den heer OLIVIER ten aanzien der bedoelde vraag zoo stellig sprak, niet anders oordeelen dan onder het tegenwoordige.

Van welken aard zoude eene dusdanige overeenkomst zijn, waarbij levering, als een deel van haar wezen, aangenomen werd, louter in eene overschrijving op de registers te bestaan? Gewis niet een *do ut des*, want levering in de beteekenis van opdracht of overschrijving, is geen titel, en zij is slechts dan eene wijze van eigendoms-verkrijging, wanneer zij geschiedt *ten gevolge van eenen regts-titel van eigendoms-overgang* art. 639 Burg. Wetb. Die daad zoude niet eens een zoodanig aandeel in den titel bijdragen als noodzakelijk vereischt wordt om eene overeenkomst, die eigendoms-overgang ten gevolge mag hebben, daar te stellen. En van daar, dat in deze woorden der wet, die om eigendom te verkrijgen én eene wijze én eenen titel van eigendoms-overgang vereischt, reeds van zelve eene dubbele levering, gelijk men het oneigenlijk noemt, ligt opgesloten. Het zoude niet anders zijn dan een *do ut facias* of liever *ut non facias*, want de overschrijving geschiedt niet door den verkooper zelve, en de gevolgen van dat doen zoude niet eens louteren eigendom doen verkrijgen, omdat er een noodwendig georderde titel ontbreekt. Maar wij willen niet veronderstellen, dat de wetgever den aard der overeenkomst, welke bij de natie koop en verkoop genoemd wordt, heeft miskend; zoo ook schijnen de reeds genoemde regtsgeleerden te denken, wanneer zij het begrip van levering in de

vroegere gedenkstukken der regtsgeleerdheid opsporen en een hunner, de heer OLIVIER, het door ons bestreden gevoelen met den Code Nap. in de hand wil gestaafd zien. Ik herhaal hier nogmaals, het is hier om eene wetsbepaling te doen, die eene zekere overeenkomst niet in haren aard regelt, maar haar wezen kenmerkt, en de vroegere wetgevingen, al vorderden zij inderdaad slechts eene overschrijving der acte of opdracht zouden niets afdoen tegen eene overeenkomst, die, al ware het ook niet in opzettelijke bewoordingen, maar slechts door uitlegging uit zichzelf, eene feitelijke inbezitstelling vereischte. Maar ook wij willen noch in de onze noch in vroegere wetgevingen miskend zien, wat het wezen der meest gewone overeenkomst moet uitmaken.

Over het algemeen zal men mij daartoe veroorloven, om naar hetgeen deswege uitvoerig door den heer Goudsmit is aangevoerd te verwijzen. Ik zal nog slechts eenige weinige gronden daarbij aanvoeren.

Tot bewijs, dat onze wetgever met levering eene feitelijke inbezitstelling heeft bedoeld, diene art. 1518. Daar zegt hij met zoovele woorden, dat de verplichting om eene zaak te leveren bevat al wat daartoe behoort, en tot derzelver bestendig gebruik bestemd is, mitgaders de bewijzen van eigendom. Kan men nu met eenigen ernst volhouden, dat hier door levering de overschrijving der acte wordt bedoeld? In de vele aan dit artikel voorafgaande, alwaar van levering gesproken wordt, zou men, in de reeds als waar veronderstelde beteekenis van levering als overschrijving, nog kunnen beweren, dat daar alleen van roerende goederen sprake is, die, zooals men weet, van hand tot hand overgaan. Doch hier, en de zin van het artikel geeft het aan, worden bepaaldelijk onroerende goederen bedoeld. De woorden immers «mitgaders de bewijzen van eigendom,» woorden, die door aanvulling van art. 1615 Franschen Code, daarbij zijn gevoegd, kun-

nen nergens anders op slaan, dan op eigendoms-bewijzen van onroerende goederen. Hoe redeloos zoude daarbij deze bepaling worden, indien men hier levering zoude willen houden voor overschrijving! zoude dan al hetgeen tot b. v. een woonhuis behoort insgelijks moeten ingeschreven worden? men denke hier aan vaste behangsels en schilderstukken, pompen enz. aan al wat aard en nagelvast is. Dat zou waarlijk in het ongerijmde loopen. En toch, indien het moest opgaan, dat levering alleen overschrijving beteekende, dan ware het raadzaam ook dat te vorderen, vermits men anderzins vóór die overschrijving veel wat inderdaad verkocht is, doch nog niet overgedragen, tot zich zoude kunnen nemen zonder diefstal te begaan.

Er is in de woorden der wet nog een andere grond voor ons gevoelen; waar de wet spreekt van vrijwaring, daar veronderstelt zij, dat de eisch daartoe slechts ingesteld kan worden door den verweerder, door hem, die in het daadwerkelijk bezit is van het onroerend goed. Zoo veronderstelt artikel 1532 Burg. Wetb., den aard der verplichting tot vrijwaring vaststellende, dat de kooper vóór de uitwinning vruchten heeft genotèn van het gekochte, in no. 3 van hetzelfde artikel, dat de eisch tot vrijwaring en de oorspronkelijke eisch niet door dezelfde persoon zijn ingesteld geworden. En wat zou nu het gevolg zijn van het door ons bestreden gevoelen, dat de wetgever dadelijk datgene had moeten veronderstellen, wat een zeer gewoon geval zoude worden, het instellen namelijk van den oorspronkelijken eisch door den kooper.

Onze wetgever heeft, voert men aan, art. 1605 van den Franschen Code, niet overgenomen, omdat hij reeds elders bepaald had, in art. 671 namelijk, waarin de levering zoude bestaan. Het is waar, het staat zoo in de beraadslagingen, als een antwoord der regering op de vraag eener afdeeling, en dat kan zeer goed zin hebben ook vol-

gens het gevoelen door ons voorgestaan. Maar wij rekenen het onnoodig daarvan verklaring te geven, omdat er aan die vragen en antwoorden niet veel gewigt kan gehecht worden. Men behoeft er slechts eenige na te gaan, om in te zien dat die vragen en antwoorden niet meer het kenmerk dragen van de eenheid der gedachte, die bij het voorstel der wet moest voorzitten of om te ontdekken dat men niet altijd doorgrondde, hetgeen men aannam of verwierp. Moest art. 671 Burg. Wetb. hier de plaats vervullen van art 1605 Cod. Napoleon, men drukte bij vraag en antwoord niet uit, welke verschillende kracht die artikelen bij koop en verkoop in beide verschillende stelsels hadden of zouden hebben. Zag men inderdaad in het Napoleontisch artikel slechts eene fictie, die alleen door eene andere behoefde vervangen te worden, om dezelfde kracht te hebben? wel mogelijk, maar dan kende men dit artikel niet, dáár was geene fictie. Wanneer de wet zeide «l'obligation est accomplie par la remise des clefs s'il s'agit d'un bâtiment ou par la remise des papiers,» dan moet men die woorden opvatten in een redelijken zin. *Les clefs* zullen toch wel zijn *de* sleutels van het huis, waarmede ik daar binnen kan treden en geene zoodanige, die ik, als waren ze een symbool, op mijn muts kan steken. Ik moet met die sleutels de deur kunnen open doen niet alleen, maar binnen treden en huisvesten; ik moet daarachter geen tweede deur of een barricade, of wel bewoners vinden, die niet willen vertrekken; want ook daartoe zoude geweld of inroeping der sterke magt noodig zijn, om van de sleutels nut te kunnen hebben. Geidt het los liggend land, dan is de afgifte der papieren een voldoende bewijs dat ik, de ploeg of spade daarin zettende, daartoe regt van den eigenaar heb erlangd of van iemand, die beweert eigenaar te zijn, en er heeft, bijaldien een ander in het bezit is, stoornis plaats. Ik weet wel dat de

regtsgeleerden hier, en vooral de Fransche, bij de verklaring van dit artikel, altijd gewagen van eene traditio symbolica, maar ook tevens, dat zij den zin van dat artikel verklaren zonder in aanmerking te nemen, dat derden bij die overgave in den weg zouden kunnen zitten. Het is omdat het artikel op den voorgrond stelt, dat de verkooper het daadwerkelijk bezit der zaak heeft, en aldus regt om daarover te beschikken en dat artikel slechts doelt op het tijdstip, waarop de verantwoordelijkheid voor het behoud der verkochte zaak voor den kooper begint te loopen. Aldus begrepen heeft het artikel een goeden zin, zonder dat men daaruit de stelling behoeft te trekken, dat de verkooper volstaan kan met sleutels over te geven, en het bezit daarbij niet behoeft over te dragen.

Ten aanzien van het oud-Hollandsche en Romeinsche regt zal men mij vergunnen naar het opstel van den Heer Goudsmit te verwijzen. Slechts dit wil ik daarbij nog in bedenking geven. Indien eene fictie, eene formele handeling, voldoende was, om den verkoop te vervullen, wat zoude er dan bij de constitutie van ANASTATIUS, die den kooper eener actie verplichtte om zijn regt voor dezelfde prijs aan den schuldenaar, hier den bezitter, af te staan, van de overeenkomst van koop en verkoop geworden zijn (1)? Immers zal het wel buiten eenigen twijfel vaststaan, dat ik door eene fictie niets anders verkrijge, dan een onligchamelijk regt, het regt om te bezitten, eene reivindicatie en voor het minst geen bezit, dat in eene daad bestaat, het genot en gebruik der zaak. Wat anders zou er dan tot het wezen van koop en verkoop gevorderd zijn dan de overdracht eener actie, die weder door elken houder, huurder of bewaarder, wien het lustte, had kunnen worden overgenomen. En nu durf ik beweren, dat geen enkel

(1) *Lex 22 Cod. mand.*

fragment ons daarvan de sporen zal aangeven; integendeel heeft men altijd onderscheid gemaakt tusschen *emptio venditio* en *actio vendita*.

Verder, om terug te keeren tot de gronden uit ons eigen regt geput, heeft men gevraagd, wat zal de verkooper doen, wanneer hij veroordeeld wordt iets te leveren, dat hij niet bezit? Wij antwoorden hetzelfde wat in het algemeen iemand moet doen, die zichzelve in de onmogelijkheid heeft gesteld, om de verplichtingen, door hem op zich genomen te vervullen of niet bewijst dat het niet, of niet tijdig uitvoeren der verbindtenis voortkomt uit eene vreemde oorzaak die hem niet kan worden toegerekend, de schade door de andere partij geleden vergoeden en zich zoo best mogelijk redden als hij kan. Hij verkeert in hetzelfde geval, waarin ieder ander verkeert, die eene zaak verkocht en niet op den bepaalden tijd geleverd heeft, artt. 1272, 1279, 1280, 1516, B. W.

Men zal welligt zeggen, het is hard voor den verkooper. Doch zou het tegenovergesteld gevoelen niet oneindig harder zijn ten aanzien van den verkooper? Wie kan beter den toestand eener zaak kennen, dan de eigenaar? Moet hij niet bedenken welke personen hij op zijn goed toelaat en voor de gevolgen daarvan instaan en zou het niet onbillijk zijn om die aan te draaijen aan een ander, die, daarmede onbekend, met vertrouwen op den eigenaar ter nakoming der verbindtenis steunde?

De Heer OLIVIER schijnt ons toe het beginsel van art. 671 te eenzijdig ter beschouwing te hebben aangeboden en daarenboven nog de kracht, die het in het regtssysteem hebben moet, ten aanzien van het eigendomsregt te veel te hebben verheven: hij houdt de kracht, die de overschrijving in de registers tusschen kooper en verkooper hebben moet, te veel in het oog, en daardoor verdwijnt die, welke zij ten aanzien van derden hebben kan. Ik verklaar mij nader. Het was nimmer het doel om bij eene overschrijving

de beschikking over eigendom, in volstrekten zin, d. i. ook ten aanzien van derden, te doen toekennen. De overschrijving of het regt daartoe, blijft eene acte tusschen twee overeenkomende personen en kan als zoodanig niet tegen derden werken. De aanspraken van deze kunnen des echter zeer gegrond zijn en het gaat niet aan, om ze als willekeurig te veronderstellen. De grond van volkomen eigendom is bezit, bezitneming bij occupatie, bezit bij roerende goederen, bezit bij onroerende door verjaring gerugsteund. Eigendom, voor zoo verre dat het onderwerp is van overeenkomsten, is niets anders, dan het regt om te bezitten; gij moogt al eigendom verkregen hebben door overschrijving ten aanzien van den verkoper, dat regt is er een ten aanzien van een ander die zich op een beteren eigendomstitel beroept, b. v. op bezit en verjaring. En nu gevoelt men hoe onregtskundig de stelling van den Heer OLIVIER is dat de verkoper alleen voor regtmatige niet voor willekeurige aanspraken van derden gehouden is. De aanspraak van den houder kan *a posteriori* regtmatig of willekeurig zijn, maar zij is *a priori* in zoo verre toch altijd regtmatig, dat hij houder is, dat die hoedanigheid niet te miskennen is, dat geen geweld tegen hem baat, geen eigen rigting, doch een proces alleen kan leiden om de regtsbetrekking tot waarheid te maken. Hebben is hebben en krijgen is de kunst, aan dat hebben geeft de wet steun, en als zoodanig is die dikwerf misbruikte gedachte als gedragslijn wel af te keuren, maar als waarheid niet te loochenen. De aard der verplichting tot vrijwaring mag niet miskend worden; zij is verschuldigd jegens *alle* aanspraken van derden, gegrond of ongegrond, mits de beweerde grond ouder zij dan de in bezitstelling; want de kooper kan met eene oproeping volstaan, en zich daarna laten uitwinnen, art. 1539 Burg. Wetb.

In de tweede plaats zouden wij betoogen, dat de koo-

per in de plaats der regtsvordering tot levering eene zaaksvordering kan instellen tegen den houder met oproeping van den verkooper.

De zaaksvordering heeft de kooper even gelijk de verkooper die vroeger had, want eigendom, en het lag nimmer in onze meening dit te ontkennen, heeft de kooper door de overschrijving der acte verkregen. Maar hoedanig is die? Het is louter eigendom, een loutere eisch tot terugvordering, waarvan art. 629 B. W. gewaagt. De kooper is eigenaar geworden alleen ten aanzien van den verkooper, de voorgangers van dezen en alle, die door hem of hen eene zakelijke betrekking op de bedoelde zaak hadden erlangd. Van af het tijdstip der overschrijving heeft de verkooper zijne regten op de zaak opgezegd en kon hij die zelfde regten niet meer overdragen, noch een tweede kooper, gelijk onder het Fransche regt, misleid worden, ten aanzien van den eigendom, van wege de openbaarheid dier acte.

Verdedigt zich de houder of bezitter, dan kan de kooper eenen eisch tot vrijwaring instellen tegen den verkooper.

Dan, welke is de grond dier verplichting tot vrijwaring? Inderdaad is zij niet dadelijk daarin gelegen, dat de kooper regt heeft om de zaak te bezitten en dat bezit zoude kunnen erlangen met behulp van den verkooper bij het vorderen van zijne zaak, want dit moest hij reeds door de levering erlangd hebben, die een wezenlijk deel der overeenkomst van koop en verkoop uitmaakt, maar daarin dat het bezit eenmaal verkregen voortdurend gewaarborgd worde. De strekking dier verplichting is overdracht van eigendom ten aanzien van derden of, zoo als men het noemt, volstrekten eigendom, en van daar dat, vermits de vrijwaring, ofschoon wel in haren aard gelegen, tot het wezen der overeenkomst van koop en verkoop niet, gelijk levering, behoort, de overdracht van volstrekten eigendom ook tot het regts-bestaan dier overeen-

komst niet gevorderd wordt, doch wel die van bezit. Aldus beschouwd zou de regtsvordering tot vrijwaring in ons geval reeds overdragt van bezit of levering veronderstellen. En inderdaad is het zoo, ofschoon er niet is geleverd, wordt er aangenomen reeds geleverd te zijn. Doch waarom zoude de kooper niet minder kunnen eischen, dan hem toekomt? niet afstand doen van hetgeen hij nog daar te boven te vorderen had? De verkoopeer althans zal zich niet kunnen beroepen op het niet voldoen aan eene verpligting, om de vervulling eener andere te weigeren, die een gevolg is der eerste.

Er zijn er die meenen, dat de regtsvordering tot vrijwaring slecht aan iemand als verweerder alleen, kan toekomen. Zij beroepen zich daarbij zoo wel op het Burgl. Wetb., waarvan de artikelen in die veronderstelling schijnen te zijn opgesteld als op het Wetb. van Burgl. Regtsv., alwaar hetzelfde plaats heeft. Ten aanzien van het eerste Wetb., dat de aard der verpligting tot vrijwaring regelt, meenen wij te mogen opmerken, dat men zich ten aanzien dier verpligting vergist, wanneer men haar *a principio* daarin stelt, dat de waarborg met of voor den gewaarborgde moet procederen. Dit is slechts een gevolg van de verpligting tot vrijwaring en behoort niet noodzakelijk tot haar. Dit blijkt ons uit art. 1539 B. W., volgens hetwelk de verkooper, die niet is opgeroepen bij het proces ten gevolge waarvan de kooper wordt uitgewonnen, *bewijzen* moet dat er genoegzame gronden aanwezig waren om den eisch te doen ontzeggen, wil hij zich van de vrijwaring ontslagen rekenen. Dat bewijs baart slechts eene exceptie die nog op gronden behoort gevestigd te worden. In den regel dus is vrijwaring, welke dan ook volgens art. 1510 tot de hoofdverplichtingen van den verkooper behoort, altijd verschuldigd, onaan gezien eenige oproeping bij het proces van uitwinning. In den regel dan ook en volgens het art. 1539 kan de regtsvor-

dering tot vrijwaring bij oorsponkelijken eisch worden ingesteld. Geenszins willen wij daardoor het gewigt verminderen der omstandigheid, dat de verkooper bij het eerste proces tegen den kooper worde opgeroepen. Integendeel is dit altijd raadzaam en geschiedt zulks dan ook gewoonlijk.

Met betrekking tot het Wetb. van Burgerl. Regtsv., steunt die meening, naar ons inzien, op eene verkeerde opvatting der bepalingen van dat Wetb. Wetsbepalingen mogen niet verder uitgestrekt worden dan zij beoogd kunnen hebben. Het kon nimmer in de strekking der artikelen van dat Wetb. betrekkelijk de regtsvordering tot vrijwaring liggen, om hare gegrondheid of ongegrondheid, evenmin als ten aanzien van eenige andere regtsvordering, wel om ten haren aanzien den tijd en ordening der voortbrenging en voortzetting te bepalen. Dit nu komt voor deze regtsvordering niet anders te pas, dan wanneer zij als dilatoire exceptie verschijnt, maar ook dan alleen is zij een opmerkenswaardig onderwerp van bijzondere wetgeving. Immers moest die exceptie beschouwd worden, niet gelijk andere dilatoire, maar als inleiding tot een nieuw proces tegen een ander persoon, dat den verweerdtevens tot verdediging ten gronde zoude strekken. Van daar de bepaling binnen welken tijd het verzoek tot oproeping van den waarborg kan gedaan worden en hoedanig de aard is van het geschil daarover, summierlijk namelijk art. 68 B. R. Van daar zegt art. 69, dat de waarborg in zakelijke regten *altijd* de zaak van de gewaarborgde kan overnemen vóór dat er eenig vonnis tusschen hem en den eischer is gewezen en uit dergelijke wijze van procederen volgt van zelf, als het ware uit eene wederzijdsche overeenstemming betrekkelijk burgerlijke regten en verplichtingen, dat het vonnis, ofschoon tegen den waarborg gewezen, tegen den gewaarborgde wordt ten uitvoer gelegd, art. 71. Moest hier niet bepaald worden tegen welke personen een vonnis zou worden ten uitvoer gelegd, geveld op eene regtsvor-

dering welks inhoud gewijzigd werd door eene nieuwe opvolgende regtsvordering, die door overeenstemming, vergl. art. 71, alin. 4 en art. 70, alin. 2, den stand der zaak veranderde? Daaruit alleen kon het volgen dat de schadevergoeding niet op den gewaarborgde, maar op den waarborg werd verhaald, art. 71, alin. 3. Dit alles nu heeft slechts zijn nut, wanneer de gewaarborgde als verweerder verschijnt, want, is hij eischer, dan kunnen hem de regelen betrekkelijk voeging en tusschenkomst zijn regt van vrijwaring genoegzaam verzekeren. Oproeping is de eenige verplichting, die op den gewaarborgde rust, om zich vrijwaring in alle gevallen te kunnen doen toekennen, art. 1539 Burg. Wetb. en voeging voldoet aan den waarborg om hem genoegzame middelen te geven tot handhaving der gewaarborgde regten.

Geldt het zakelijke regten, dan zoude zelfs eene overneming van het proces doelloos zijn (1).

Nog iets over de levering bij verkoop van onroerend goed, door Mr. N. OLIVIER, Advokaat te Leiden.

Mijne meening, dat de verkooper van onroerend goed tot geene andere levering verplicht is dan die van art. 671 Burg. Wetb., de overschrijving in de openbare registers, heeft in ditzelfde tijdschrift in den heer GOUDSMIT eenen bestrijder gevonden, wiens scherpzinnige argumenten ik op hoogen prijs stel, ook waar zij mij niet hebben overtuigd (2).

(1) Men zie ook betrekkelijk de vraag, of een oorspronkelijk eischer iemand tot vrijwaring kan oproepen, *de opmerkingen en mededeelingen* verzameld door OUDEMAN en DIEPHUIS, 1e. jaarg., bl. 120.

(2) Ook in de *Opmerkingen en Mededeelingen betreffende het Nederl. Regt* van de heeren OUDEMAN en DIEPHUIS, D. II, blz. 225—251,

Themis, VIII, D. I. St. 1847.

Op meer dan één punt heeft mijn geachte vriend mij bestreden, waar inderdaad tusschen ons geen verschil was; vooral is dit het geval omtrent hetgeen ik van het romeinsche regt mededeelde, waar onze gevoelens niet zóó wijd uiteen loopen als hij schijnt te gelooven. Daar het echter ons beiden alleen te doen is, zoo mogelijk, over het belangrijk punt der levering licht te verspreiden, zal ik mij, bij de nadere ontwikkeling mijner meening, tot de hoofdzaak bepalen.

De heer GOUDSMIT stelt, dat levering bij koop en verkoop eene dubbele beteekenis heeft, overdragt van het eigendoms-regt en overdragt van bezit. In het romeinsche regt wordt dit door de woorden *dare* en *facere* uitgedrukt; bij onzen wetgever zou het een gebrek wezen, dat hij, door hetzelfde woord in twee beteekenissen te gebruiken, tot eene duisterheid aanleiding gegeven heeft, welke alleen eene grondige exegese in staat is weg te vagen.

Wat het beweren omtrent het verschil tusschen *dare* en *facere* betreft, dit erken ik gereedelijk, maar ik geloof niet, dat het iets bewijst omtrent den aard der levering. *Traditio* beteekent in het romeinsche regt bezits-overdragt, *naturalis datio* (1) of *naturalis datio possessionis* (2). Er had geene afzonderlijke eigendoms-overdragt plaats; maar de bezits-overdragt gaf eigendom, wanneer hij, die vervreemde, den eigendom en de bevoegdheid tot ver-

heeft de heer J. J. CREMERS zoeken te betoogen, dat de overschrijving in de openbare registers niet die levering is, van welke art. 1511 spreekt. De opstellen van den heer GOUDSMIT en mij, schijnen dien heer onbekend te zijn: hij maakt er althans geene melding van.

(1) L. 8 *D. de pec.* (15.1).

(2) Aldus lezen sommige uitgaven in L. 3 § 1 *D. de act. emp. et vend.* (19.1). Dewijl zulk eene overdragt bij onligchamelijke zaken onmogelijk is, wordt van deze gezegd, dat zij geene levering toelaten. GAIUS II. 19. 23. § 40 I. *de rer. div.* I. 43 § 1 *D. de acq. rer. dom.* (41.1). Cf. L. 20 *D. de servit.* (8.1).

vreemding had en er eene *justa causa* aanwezig was. Uit het zamenzijn dezer vereischten verkreeg de kooper het eigendomsregt.

Tot eene afzonderlijke overdragt van het bloote eigendomsregt bestond ook geene noodzakelijkheid; daartoe kon de overeenkomst, bij welke de een ten behoeve van den anderen afstand doet, voldoende schijnen; maar zij gaf echter niet die onmiddellijke betrekking tot de zaak, welke een zakelijk regt kenmerkt. Mij dunkt, de Romeinen oordeelden aldus. Eerst dan, wanneer ik in dien toestand gebragt ben, dat ik mijne regten op de zaak onmiddellijk uitoefenen kan, heb ik wat ik door de overeenkomst beoogde: zoo lang dit niet geschied is, blijft het eene nog niet ten uitvoer gelegde afspraak. De feitelijke betrekking van den vorigen eigenaar tot de zaak moet ophouden; daartoe strekt de levering. In dit woord ligt het denkbeeld van bezits-overdragt, niet enkel waar het eigendomsregt betreft, maar altijd. Van welken aard die levering zij, welke regten daaruit ontstaan, hangt af van haren zamenhang met hare oorzaak: bij koop en verkoop zal zij, wanneer de vervreemder eigenaar was, eigendom, bij pand-overeenkomst pandregt, bij huur en verhuur het regt geven om gebruik te maken van eens anders goed.

Mij dunkt, men scheidt anders wat inderdaad slechts één is. Levering is bezits-overdragt, maar deze geeft eigendom, wanneer zij door den waren eigenaar in wettigen vorm geschiedt (1). Men zegt wel, dat de levering van den verkooper onafhankelijk is van zijne bevoegdheid om eigendom over te dragen; dit belet niet, dat zij er in een zeer naauw verband mede staat; want inbezitstelling bij koop en verkoop, ook waar zij niet eigendom geeft, wil daarvoor toch altoos doorgaan en wegens hetgeen er aan ontbreekt, wordt daarom ook eene andere regtsvordering gegeven.

(1) Dit drukt ook de bekende *L. 20 C. de pact.* (2.3) uit.

Ik heb niet ontkend, dat volgens het romeinsche regt eene feitelijke inbezitstelling na koop en verkoop werd gevorderd; ik heb alleen betwist, dat er tweederlei levering, eene tot het verkrijgen van bezit, eene tot het verkrijgen van eigendom zou noodig geweest zijn. Ik heb verder juist in die verpligting tot feitelijke inbezitstelling een verschil meenen te vinden met het hedendaagsche regt, aan hetwelk, dunkt mij, hier een geheel ander beginsel ten grond ligt.

Die feitelijke inbezitstelling wordt in het romeinsche regt meermalen, ofschoon niet altijd, uitgedrukt door de woorden *traditio vacuae possessionis*. Meestal zien die woorden alleen op den vervreemder (1); deze moet de verkochte zaak ruimen en hij voldoet niet aan zijne verpligting, hij heeft niet geleverd, zoolang hij nog eenige regten daarop blijft uitoefenen. Maar wat nu, wanneer de koper met goedvinden van den verkooper op het erf gekomen is, doch dit bezit hem later strijdig gemaakt wordt op gronden, ouder dan de levering. Bij eene feitelijke inbezitstelling, gelijk de romeinsche, kan zich het geval slechts zelden voordoen, maar deed het zich voor, zoo is er geen blijk, dat de verkooper ook voor wederregtelijke aanmatigen aansprakelijk zou geweest zijn. PAULUS (2) spreekt alleen van het geval, waarin derden zich op regten beroepen; het is waar, de regtsgeleerde stelt hier geene regtmatige tegen onregtmatige daden over, maar wanneer wederregtelijkeaanmatigen van derden daaronder vielen, moesten, bij eenige naauwkeurigheid van uitdrukking, deze het eerst door hem genoemd worden, dewijl het dan van de overigen van zelf sprak, doch niet omgekeerd.

(1) « Non enim aliter vacua jure dantis res erit, » zegt CONSTANTINUS in *Fragm. Vat.* § 249, « quam si ea vel eius voluntate, si est mobilis, tradatur, vel *abscessu sui*, si domus aut fundus, aut quid eiusdem generis erit, sedem novo domino patefecerit, »

(2) L. 2 § 1 *D. de act. emp. et vend.* (19.1).

Hoewel dus geenszins voor het latere romeinsche regt, feitelijke inbezitstelling loochenende, meende ik, dat dit niet evenzeer op het oudere sloeg: ik beriep mij op de *mancipatio*, welke door de regtsgeleerden op gelijke lijn gesteld werd met de *traditio*. Men beantwoordt dit door te zeggen, dat het daar met de *traditio* gelijk gesteld werd, als middel van eigendoms-verkrijging. Ongelukkig rust deze stelling op een schromelijk dwaalbegrip. Men scheidt wederom wat één is, en spreekt, als kende de romeinsche wet twee vormen, één om den eigendom, één om het bezit te doen overgaan; intusschen had het romeinsche regt, om het bloote eigendomsregt te doen overgaan, geene vormen. *Traditio* is volgens de romeinsche regtsgeleerden bezits-overdracht; men erkent het zelf, wanneer men zoo streng als de heer Goudsmit, strenger mijns inziens dan de door hem aangehaalde plaatsen vorderen, *dare* tegen *tradere* overstelt. Men is geen eigenaar geworden, ten zij het bezit ons verkregen zij, dat is, ten zij de zaak ons geleverd zij. Indien nu *traditio* beteekent eigendoms-overdracht door middel van bezits-overdracht, zoo namelijk daartoe de overige vereischten aanwezig waren, men zal niet, zonder grove onnaauwkeurigheid aan ULPIANUS en GAIUS te verwijten, kunnen zeggen, dat na de *mancipatio*, aan welke zij dezelfde werkingen toeschreven als aan de *traditio*, nog eene feitelijke inbezitstelling een noodzakelijk vereischte was: zoo dat derhalve inderdaad de *traditio* niet gelijk stond met de *mancipatio*, maar op deze altijd de *traditio* moest volgen (1).

Mijns bedunkens achtte men, dat de enkele *mancipatio* magt over de zaak en het regt gaf, om die door elken bezitter te doen ruimen. De vorm was toen de hoofdzaak, gelijk later het feit der levering. Met de *mancipatio* was

(1) Zeer ten onregte bezigde dan CICERO in *epist. ad Atticum* I, 1, de uitdrukking *mancipio accipisse*, voor geleverd zijn.

de zaak van de zijde des vervreemders afgeloopen; de nieuwe eigenaar bezorgt zich zelven dat bezit, en doet hij dit niet binnen den behoorlijken tijd, hij heeft het zich zelven te wijten, dat hij door verjaring zijnen eigendom verliest. Het is ook niet anders mogelijk, want de *traditio*, als uit het *jus gentium* ontleend, is in het romeinsche regt jonger dan de *mancipatio*. Zou dan met hare opneming de *mancipatio* eensklaps van aard veranderd zijn?

De heer GOUDSMIT heeft intusschen eene oorkonde (1) aangehaald, in welke eene *traditio* op de *mancipatio* volgt. Mij dunkt, deze bewijst hier te minder als zij eene *schenking* vermeldt, voor welke de *lex Cincia* moeilijker formaliteiten vorderde. Dat hier somtijds *mancipatio* en *traditio* geëischt werden, wordt als eene bijzonderheid vermeld, gelijk zich daarbij ook andere afwijkingen van het gewone regt voordeden. Bij de *exceptae personae*, was intusschen de *sola Mancipatio* voldoende (2). Tusschen ouders en kinderen ging men later nog verder en vorderde noch *mancipatio* noch *traditio* (3). Buitendien zal zulk een stuk uit den lateren tijd, toen de *mancipatio* hare beteekenis verloren had en het denkbeeld van de noodzakelijkheid eener feitelijke levering algemeen geworden was, weinig afdoen; het bewijst, dunkt mij, niet, dat de instelling volgens haar wezen die vorderde. *Mancipatio* was eigendoms-overdracht door den enkelen vorm daarbij in acht genomen; de koper stelde zich zelven, gelijk elke eigenaar, wiens goed door een ander zonder regt bezeten wordt, in het bezit; *traditio* was eigendoms-overdracht, door middel van bezits-overdracht van den onroerend goed, voor schepenen gepasseerd, «den koper

(1) P. E. HUSCHKE, *T. Flavii Syntrophii instrumentum donationis ineditum*.

(2) *Fragm. Vat.* § 293, 310.

(3) *Fragm. Vat.* § 314, L. 4 *Th. C. de donat.* (8.12).

regmatigen eigenaar ten gevolge eener *justa causa*.

Heeft onze wetgever nu op dit punt den romeinschen gevolgd, of heeft hij zijne bepalingen uit eene andere bron geput? Zoo dit laatste het geval is, verliest alle beroep op het romeinsche regt zijne kracht. Ik heb het in mijn vroeger opstel aangevoerd en ben er ook nu op terug gekomen, dewijl ik meen voor ontwijfelbaar te mogen stellen, dat, ja, in het romeinsche regt feitelijke inbezitstelling eene verpligting was van den verkooper, maar dat alleen die inbezitstelling *traditio* heet; dat de romeinsche regtsgeleerden niet tweederlei vormen bij eigendoms-overgang maar slechts éénen kenden, zoodat een beroep op het *corpus juris*, om aan het woord *levering* twee beteekenissen te geven, niets baat. Bij alle regtsdoctoren is de zaak zoo, voor zoo verre mij althans bekend is, beschouwd: ik haal hier slechts PUCHTA (1) aan, wanneer hij zegt: «Die Veräußerungsform des *Jus Gentium* ist die Besitzübertragung, *Tradition*, — — im «justinianischen Recht ist sie die allgemeine Uebertragungsform des Eigenthums. — — Aber die *Tradition* «ist zunächst nur Besitzübertragung, zur Eigenthums-«übertragung macht sie erst der übereinstimmende Wille «des Tradenten und des Empfängers Eigenthum zu geben «und zu nehmen; dieser Wille bildet die *justa causa* «*traditionis*» (2). Er is slechts ééne levering, maar of zij eigendom geven zal, hangt af van haren Zusammenhang met de bevoegdheid van den vervreemder en de *justa causa*.

Bij de verklaring der voorschriften, door onzen wetgever omtrent de levering bij verkoop van onroerend goed gesteld, is het niet het romeinsche regt, dat ons hulp

(1) *Cursus der Institutionen*, T. II § 141.

(2) *L. 31 pr. D. de adq. rer. dom.* (41.1) «Nunquam nuda traditio «transfert dominium, sed ita si venditio vel aliqua justa causa praecesserit, propter quam traditio sequeretur.»

kan bieden, want daaraan ontleende hij zijne bepalingen niet, maar het is het oudere regt, waaruit hij zijnen vorm geheel overnam. Hij volgde dit zoowel voor den overgang van roerend (1) als van onroerend goed. Men hechtte zich in dat regt niet aan het bezit: men beschouwde dit als een gevolg van het regt van eigendom. Terwijl het romeinsche regt en dit, dunkt mij, verdient bij dit punt alle aandacht, roerend en onroerend goed geheel op gelijke lijn stelt en behandelt, vindt men in het germaansche en daaruit afgeleide regt voor de onroerende goederen eene geheel bijzondere wijs van overdragt aangenomen: men is niet met een bloot feit te vreden, men wil een plegtigen altijd bewijsbaren vorm. Deze doet daarbij alles. Alleen bij de roerende goederen is de overgave voldoende.

Den oorsprong van den vorm der levering, door onzen wetgever aangenomen, vinden wij in het oudere germaansche regt. Terwijl men hier op roerend goed bijna niet lette, stelde men op den overgang van onroerend het hoogste gewigt. Met den eigendom daarvan hing de uitoefening van alle publieke regten af: overdragt kon daarom niet plaats vinden zonder kennis of buiten gezag der volksgemeente. Eerst daardoor kon men de bescherming van zijnen eigendom, de *Gewere (saisine)*, erlangen. De twee eenige wijzen van eigendoms-overgang, waren erfopvolging en geregtelijke overgave. Deze laatste bestond uit twee hoofddeelen, *vooreerst* uit de overdragt, welke ook toen reeds in het latijn *traditio* heet, bij welke de vervreemder plegtig verklaart, dat hij zijn regt op de zaak opgeeft en aan den verkrijger overdraagt, welke dit aanneemt. Verschillende symbolische handelingen hadden daarbij plaats (2). Hierop volgde nu in de *tweede*

(1) Daarentrent zag dezer dagen een zeer opmerkenswaardig stuk het licht, de *Dissertatio de dominio rei mobilis* op 19 Januarij 11. door den heer A. PHILIPS te Leiden verdedigd.

(2) Zie EICHHORN, *Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte*. Vierte

plaats de erkenning van het regt van den verkrijger door de gemeente (*vestitura* of *investitura* genoemd). Deze bestond vooral hierin, dat niemand der daar aanwezigen, bepaaldelijk niemand der erfgenamen, zonder wier toestemming onroerende goederen niet vervreemd mogten worden, zich tegen die overdragt verzette. Het gevolg dier erkenning was, dat ieder, welke hem in de uitoefening van zijn regt belemmerde, den landsvrede stoorde. De verkrijger kon elken bezitter noodzaken hem het erf af te staan. Eene feitelijke inbezitstelling werd niet gevorderd. (1) Men kende het strenge onderscheid tusschen bezit en eigendom van het romeinsche regt niet, maar beschouwde het eerste als een noodzakelijk gevolg van het laatste: ontbrak het feitelijk bezit, menriep den verkooper tot vrijwaring op of vorderde het bezit van den bezitter, welke niet kon bewijzen dit openlijk te hebben verkregen. Het bezit van den vervreemder werd onregtmatig, *weerloos*, gelijk het in verscheidene vaderlandsche regtsbronnen heet, dat is niet meer beschermd, en het kon als van elken onregtmatigen houder teruggevorderd worden. Er bestond oorspronkelijk te minder noodzakelijkheid voor eene inbezitstelling, dewijl de eigenlijke verjaring aan het germaansche regt vreemd was. Wanneer men eenig zakelijk regt op zijn erf aan een ander wilde afstaan, geschiedde dit op gelijke wijs; alleen de naam en aard der *Geiwere* verschilde.

Ausgabe. T. I § 59a., MITTERMAIER, Grundsätze des gemeinen Deutschen Privatrechts. Fünfte Ausgabe. Abth. I § 160. KLIMRATH, Travaux sur l'histoire du droit Français, recueillis par WARNEKOENIG, T. I p. 354. EICHHORN, Einleitung in das Deutsche Privatrecht. Dritte Ausgabe. § 174. Verg. MICHELET, Origines du droit Français. (édition de Bruxelles) Introduction p. XXVI s. en L. II ch. 3.

(1) EICHHORN, *Einl. in das d. Privatrecht I. I.* Verscheidene plaatsen, aangehaald bij KRAUT, *Grundriss zu Vorlesungen über das Deutsche Privatrecht, Zweite Ausgabe. § 110* kunnen het nader bewijzen.

In lateren tijd kwamen schepenen voor de gemeente op en het geraakte reeds in de dertiende eeuw in gebruik, dat die overdragt in openbare registers werd ingeschreven (1). De invloed, welken zich het romeinsche regt ten nadeele van het germaansche wist te verwerven, heeft niet belet, dat nog heden ten dage in sommige streken van Duitschland bij overdragt van eigendom geene inbezitstelling noodig maar de *investitura* voldoende is (2).

Met de germaansche stammen verspreidde zich hun regt over een groot deel van Europa en wel inzonderheid gold het in ons land, hetwelk zoo langen tijd een deel van het duitsche Rijk uitmaakte. Bij meer ruimte van tijd zou ik menig bewijs hebben kunnen bijbrengen om aan te toonen, dat ook in het oudere regt hier te lande de overdragt en bevestiging voor schepenen als het eenige beschouwd werd, dat bij verkoop van onroerend goed van den verkooper gevorderd kon worden, in tegenstelling van die van roerend goed, waar altijd slechts feitelijke overgave geeischt werd. Reeds in mijn vorig opstel heb ik erkend, dat de vaderlandsche regtsgeleerden, beter bekend met het vreemde romeinsche dan met het oorspronkelijk vaderlandsche regt, die beginsels miskend, romeinsch en inheemsch regt onder een gemengd en dus tot eene verwarring aanleiding gegeven hebben, welker nawecën wij nu nog gevoelen.

Wat het regt zelf betreft, heb ik mij reeds toen beroepen op de *Rechten ende Costumen van Antwerpen* (3). waar uitdrukkelijk geleerd wordt, dat eene overdragt van

(1) MITTERMAIER, *l.l.* EICHORN, *Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte*, T. III § 450.

(2) MITTERMAIER, *l.l.*, die behalve eenige schrijvers ook eene wet van Weimar van 1833 en eene van Mecklenburg van 1829 aanhaalt, waarin dit zou aangenomen zijn.

(3) *Tijl.* 57 § 1.

« oft verkrijgher heer ende proprietaris (maakt) van de
 « opghedragene oft gepurmitteerde goeden oft renten ,
 « *so wel voor de possessie* als voor de proprieteyt. »
 Geene bijzondere inbezitstelling dus; het bezit was een
 der gevolgen van den eigendom; die dit wederregtelijk
 den eigenaar onthield, stoorde den landsvrede en ge-
 schiedde dit op grond van een behoorlijk verkregen regt,
 de verkooper was tot vrijwaring gehouden. In de *Cos-
 tuymen der stadt van Loven* (1) lezen wij: « Gheene
 « gronden van erfve, renten, chijsen ofte pachten,
 « binnen der stadt ofte Vrijheijt van Loven geleghen, en
 « mogen gealieneert, getransporteert, vertiert noch belast
 « worden, *noch de possessie van deselve overgelaeten*,
 « dan alleenelyck Wettelyck, voer Meijer ende Sche-
 « penen van Loven. — — Item alle deghene vercoopende,
 « belastende, ofte ten onderpande stellende eenighe goe-
 « den ofte renten, daeraf merckelyck ende openbaerlyck
 « bleke oft bevonden worde, dat sij gheene possessie en
 « hadden, ofte dat die hun niet toe en behoirden, moe-
 « ten den Cooper daervan terstont richten ende voldoen
 « ende vervallen daer en boven daer doer in eene bede-
 « vaert te Cipres, half 's Heeren, ende half ter stadt
 « prouffijte te redimeren in gelde. »

Elders (2) lezen wij: « Een ieder magh sijne onruer-
 « lijcke, vrije ofte Schepenen goederen, in desen Quar-
 « tier gelegen, vast ende bundigh opdragen, ende
 « Erffnisse daer van doen, oft oock Renten ende andere
 « lasten daer op bekennen, ende de goederen daer voor
 « verbinden, oft oock Renten daer op staende, overgeven
 « ende opdraegen, naer sijn believen, voor den Gerichte

(1) Cap. 9, n°. 1 en 3.

(2) *Gelresche Landt- ende Stadt-rechten in 't Over-Quartier van Ruremonde*, III. 1. § 1 n°. 1 en 4: verg. *Rechten ende gewoonten der stadt Derenter*, III. 10.1.

«ofte Scholtis ende Schepenen, daer onder het goet
 «gelegen is. — — Soo haest als eenige Opdraght, ende
 «verhandelinge in der manieren voors. is gedaen ende
 «bekent, Soo is ende wordt den Cooper oft verkrijger
 «*volkommen Heer ende Meester daarvan.*» Men ver-
 gelijke hiermede hetgeen er omtrent overdragt van roerend
 goed gezegd wordt (1): «Een jegelijck magh sijn Haeve
 «oft gereijde Goederen, waer oft tot wat plaetse die
 «oock zijn, voor Schepenen, Notaris ende getuijgen,
 «onder sijn Handschrift, oft anderssints uijt der handt,
 «sonder geschrift aan een ander vercoopen, overgeven
 «oft verbinden, ende daer bij den selven daer van vol-
 «komen Meester maecken, oft pandtschappe geven, *mits*
 «*die daetelijck overleverende*, oft jet anders doende,
 «daer door hij die uijt sijne handen laet gaen, ende stelt
 «in de macht van den geenen, aen den welcken hij die
 «verbringht oft verbindt. — Ende oft der Eijgenaer de
 «verkochte oft verbonden goederen niet en hadde over-
 «gelevert, ofte anderssints gesteld in de macht van den
 «geenen, daer aen hij die heeft verkocht ofte verbon-
 «den, Soo en solde den Verkrijger niet anders hebben
 «dan een actie oft Gerechtigheijdt, om die goederen
 «ofte panden, bij middel van Arrest oft anderssints, in
 «sijne handen te doen kommen, soo verre die alnoch
 «onder den Eijgenaer, ofte in sijne macht zijn berus-
 «tende» (2). Hier wordt duidelijc als beginsel gesteld,
 dat hij verkoop van onroerende goederen niets anders ge-
 vorderd wordt dan de geregtelijke opdraght, maar bij
 dien van roerende goederen feitelijke overgave. In het
Selwerder Landtrecht (3) staat. «Door bloote hande-
 «linge ofte verdrach kan geen eijgendom ofte *besit* van

(1) *Gelresche Landt- ende Stadtrechten*, enz. III, 1 § 2 n°. 1 en 2.

(2) Verg. *Gereformeerde Landtrechten van de vier Boven-Ampten des Nijmeegschen Quartiers*, tit. 20 § 1, 2, 7, 12.

(3) *B. IV. n°. 4, 7, 13. verg. n. 19 — 21.*

«goederen worden overgedragen; Maer alleene door
«dadelijcke overleveringe: 't Welck in roerlijke goede-
«ren geschieden moet van handt tot handt, ende in
«onroerlijke met Stock-legginge. — Als Partijen over
«de verhandelinge ofte beswaernisse van dusdane goederen
«eenich zijn, moet de Verhandelaer an den Handelaer
«den Stock leggen, met dese ofte diergelijcke woorden:
«Hier van legge ick U den Stock nae Landt-recht. Ende
«de Handelaer deselve weder op-nemen met dese ofte
«gelijcke woorden: Hier van neem ick den Stock weder
«op nae Landt-recht. — De Stock-legginge in voorsz.
«manieren geschiet zijnde, sal bij veralieneringe der goe-
«deren al het recht van eigendom ofte *besit* derselver
«reëlicken overgedragen wesen.»

In 1531 beklagde zich de regering van 's Hertogen-
bosch bij den hertog van Braband, dat vele ingezetenen
hunne goederen niet voor het geregt der stad, maar voor
notaris en getuigen opdroegen, hetwelk zij eene inbreuk
op haar gezag en eene vermindering der stedelijke in-
komsten noemde. Bij ordonnantie van 12 September 1531
beval daarom keizer Karel V: «Dat van nu voertaene
«egheen Gronden van Erffven, Renten, oft Cheijnsen,
«bijnnen onser voorsz. Stadt oft huerer Vrijheijt, ende
«Meijerijen derzelver geleghen, en zullen moegen word-
«den gealiëneert, getransporteert, verthiert, becommert
«oft belast mit Renten, noch anderssins, *noch oijck die*
«*possessie van den zelven overgelaten*, dan alleenlijck
«voer die Bancken ende Gerichten, daer onder die zelve
«Goeden ende Gronden van Erfven geleghen ende resor-
«terende sijn.» (1). De leer van het regt was dus, dat

(1) Te vinden; onder anderen, in het eerste vervolg van de *Costuymen der stad 's Hertogenbosch*. De heer CREMERS, in het aangehaalde opstel bl. 234, leidt het geregtelijk transport van Karel V af; hoe onjuist die meening is, zullen, hoop ik, de bijgebragte bewijzen aantoonen, uit welke het mede blijkt, dat het onjuist is, dit, gelijk die heer doet, eene *nieuwe* formaliteit te noemen

bij onroerend goed de plegtige opdracht genoegzaam was zonder inbezitstelling, want het bezit volgde den eigendom (1).

De meesten onzer regtsgeleerde schrijvers hebben daarbij op het voetspoor van het romeinsche regt inbezitstelling gaan voegen, niet bedenkende, dat twee regten, op zoo geheel verschillende gronden berustende, zich niet laten vereenigen. In plaats van het regt te beheerschen, zochten zij het te ploojen, tot dat het eenigzins aan hunne denkbeelden, in de romeinsche regtsscholen opgedaan, beantwoordde. Zij begrepen de vaderlandsche instellingen zoo weinig, dat zij de opdracht alleen voor derden ingevoerd achteden, in plaats, gelijk de waarheid is, voor de koopers zelf, ten einde hun de bescherming der gemeente te doen genieten. Dat echter de meening, welke *en* geregteijk transport *en* inbezitstelling bij verkoop van onroerend goed vordert, zelfs in de vorige eeuw niet door allen gedeeld werd, kan, onder anderen, blijken uit de aantekeningen van BOEL op de *Decisien en Observatien van LOENIUS* (2), waar hij een advies van een Amsterdamschen advocaat aanhaalt, volgens hetwelk «traditione «Scabinali coram iudice competente dominii translatio et

(1) Zeer duidelijk toonen dit de *Coutumes du Pays de Liège, par le Sr. Pierre de Méan, chap. 6, § 1, 2, 3* waar men leest: «Tous »biens immeubles, soient ils heritages ou rentes, ne peuvent vaillablement être alienez par contract pardevant Notaire et témoins, ni autrement »que pardevant Justice, pour donner titre et action réelle. — Et doivent les transporteurs être pareillement en vesture par reliefs ou »adheritance. — Par l'adheritance ne s'acquiert pas seulement le domaine du bien transporté, mais aussi la puissance d'en prendre possession d'autorité privée.» Wij zien nog nader de kracht dier *vesture* in § 31: «Possession des biens immeubles par l'espace de dix ans importe »vesture.»

(2) Op casus 34. Ook F. VAN SANDE, in zijne verhandeling *de effestuatione* c. 1 en 2, zag zeer goed, met betrekking tot het bezit, het verschil met het romeinsche regt in.

«*possessio justa probatur.*» BOEL oordeelde dat niet de opdracht, maar de overgifte der brieven van opdracht «den kooper *in 't besit* en eigendom van 't gekogte stelt (1).»

Met het oog op dien ouden vorm van levering (2) schreef de hollandsche wetgever in het Wetb. Nap., ingerigt voor het Koninkrijk Holland, in art. 1379: «Levering is de overdragt der verkochte zaak, waardoor dezelve komt in «de magt en in het bezit van den kooper.» Na gezegd te hebben, welke de kracht der levering was, gaat hij in de volgende artikelen er toe over te verklaren, hoe zij geschieden moet en wel in art. 1380: «De levering van onroerend «goed geschiedt door opdracht, volgens hetgeen in art. 591 «is bepaald.» In dit artikel is de herinnering aan het oude regt zeer zichtbaar; het luidt: «De eigendom van onroerend «goed gaat over door het doen van opdracht van hetzelfde, «voor de autoriteit, welke daarmede nader door den Koninking zal belast worden, ter plaatse waar het goed gelegen is.» In dit Wetb. zal het dus wel boven allen twijfel zijn, dat men geheel en zuiver het germaansche beginsel had aangenomen, dat de geregtelijke opdracht die levering is, welke de wet tot hoofdverplichting van den verkooper maakt en dat het gevolg daarvan is dat de zaak in de magt en in het bezit van den kooper komt. Men mag gelooven, dat dit voorbeeld op den nederlandsche wetgever niet zonder invloed bleef.

(1) In de opdragsbrieven der vorige eeuw werd doorgaans vermeld, «doende hij comparant (verkooper) van het voorn. vercopte volkomen »affstant ende quijtscheldinge, belovende het selve te sullen vrijen ende »waaren als regt is, onder verband » enz. Hij droeg dus bij de acte reeds het bezit over; vrijwaring was de eenige verplichting, die nog op hem rusten bleef.

(2) Het is dus geheel onjuist en met de geschiedenis in strijd, wanneer de Heer CREMERS, in het vroeger vermeld opstel bl. 229, zegt, dat de levering van art. 671 uit de Fransche registers van hypotheeken zouden overgenomen zijn.

Een vrij gelijken loop had dit onderwerp in Frankrijk (1), ten minste in de zoogenaamde *pays coutumiers*. In de *pays de droit écrit* was het romeinsche regt al het overige overheerschende, in de andere deed het eerst langzamerhand op vele punten zijnen invloed gelden en aldus bleven daar in sommige streken nog tot aan de omwenteling voor verscheidene zaken de beginsels van het germaansche regt van kracht. Het romeinsche regt deed echter ook daar onzekerheid ontstaan, dewijl de regtsgeleerden de leer van dat regt, waarin zij alleen of bovenal onderwijs ontvangen hadden, met de wet of de gewoonte des lands niet wisten in overeenstemming te brengen.

Voor al met betrekking tot de vraag, die mij hier bezig houdt, was het bij verscheidene *coutumes* erkend, dat de *investitura* alleen voldoende was, ook zonder inbezitting (2). Daarom lezen wij in de *Institutes coutumières d'ANTOINE LOYSEL* (3), «*appréhension de fait équipolle à saisine*» en (4) «*Dessaisine et saisine faite en présence de notaires et de témoins, vaut et équipolle à tradition et délivrance de possession*», waarop zijne laatste uitgevers DUPIN en LABOULAYE aantekenen: «*Dessaisine et saisine sont les clauses d'investiture usitées dans les contrats translatifs de propriété, clauses qui tiennent lieu de tradition des immeubles et droits réels et qui ont le même effet que cette tradition.*»

(1) In Engeland gold hetzelfde regt, zie BLACKSTONE, *comment. on the law of England*, I. II. ch. 20 en vooral in zijne *historical law-tracts; history of property*, waar hij juist het verschil aantoont met het romeinsche regt, dat inbezitting vorderde.

(2) KLIMRATH, I. I. I. p. 354 s., vooral echter II, p. 264 s., en de daar aangehaalde *coutumes*. Zie ook zijne *Etude historique sur la saisine*, I. I. II, p. 339 s.

(3) *Lib. V, tit. 4, reg. 745.*

(4) I. I. *reg. 745.*

Evenwel ook in Frankrijk maakte de invloed van het romeinsche regt, dat men zich hierbij niet zuiver aan de oude leer hield, welke niets dan de *investitura* vorderde, en nu eens zag men er feitelijke inbezitstelling eischen, dan weder oordeelde men deze niet noodig; hetgeen tot eene verwarring leidde, welke een regtsgeleerde deed zeggen: «que cette matière était autant embarrassée et aussi «peu entendue qu'aucune de notre jurisprudence (1).»

Zeer algemeen echter schijnt eene symbolische levering in de plaats eener feitelijke gevorderd te zijn, waarloewel verkeerde uitlegging van eenige plaatsen in het romeinsche regt medegewerkt kan hebben. ARGOU (2) zegt: «L'acquéreur en matière de meubles n'a qu'une action «personnelle contre le vendeur, pour l'obliger à lui livrer «la chose vendue, le simple contrat ne donnant pas la «propriété à l'acquéreur s'il n'est suivi d'une tradition «réelle. — — Il en était de même par le droit romain en «matière d'immeubles; mais, comme parmi nous on met «toujours une clause dans les contrats de vente, par laquelle le vendeur se dépouille et se démet de la propriété et «de la possession de la chose vendue pour en saisir l'acquéreur, ce qu'on appelle tradition feinte, dès le moment «que le contrat est parfait et accompli, tous les droits qui «appartiennent au vendeur passent en la personne de l'acquéreur, de sorte que, si le vendeur était propriétaire, «l'acquéreur devient aussi propriétaire.» Met het oog op deze gewoonte (3) schreef de fransche wetgever in zijn art. 1605: «L'obligation de délivrer des immeubles est

(1) RICARD, *traité des donations*, n°. 399, aangehaald in de *Revue de droit Français et étranger*, Tom. III, p. 681.

(2) *Institutions du droit Français*, Liv. III, ch. 23, p. 239, aangehaald in de *Revue de droit Français*, l. l. p. 685.

(3) Men zie daarover HUREAUX, *Etude historique et critique sur la transmission de la propriété par actes entre-vifs* in de vier laatste nummers der meergemelde revue van het vorig jaar, vooral in n°. 9.

«remplie de la part du vendeur, lorsqu'il a remis les «clefs, s'il s'agit d'un bâtiment, ou lorsqu'il a remis les «titres de propriété.» Hij brak daardoor niet af wat hij in art. 1604 («La délivrance est le transport de la chose «vendue en la puissance et possession de l'acheteur») opgebouwd had, noch keerde terug tot slecht begrepen beginsels van het romeinsche regt, maar schreef den vorm van levering voor, welken hij algemeen zag plaats grijpen en kende er tevens de gevolgen aan toe, welke men gewoon was aan die fictieve levering te geven. Hoe weinig vreemd hem dat denkbeeld was, blijkt uit art. 938 (1), want al wilde men zeggen, dat ook hier weder alleen van eigendoms-overdragt gesproken werd, men zal toch moeten erkennen, dat de zoo stellige woorden «sans qu'il soit «besoin d'autre tradition,» aantoonen, dat men oordeelde met de overeenkomst te kunnen volstaan. De fransche Code is zich zelven niet gelijk gebleven, maar ik behoeft dit hier niet na te gaan. Ik wil alleen daarop oplettend maken, dat uit art. 1605 duidelijk volgt: 1°. hoezeer de fransche wetgever alleen bij roerende goederen inbezitstelling wilde, want hetgeen hij bij de overdragt van onroerend goed over laat geven, zijn roerende goederen, en 2°. hoe hij dus inbezitstelling van onroerende goederen volkomen uitsluit.

De nederlandsche wetgever nam het beginsel, dat de overeenkomst alleen eigendom geeft, in zijne wetgeving niet op; maar vorderde daartoe levering. En welken vorm koos hij bij onroerend goed daarvoor? Hij, even als de wetgever van het Koninkrijk Holland, keerde tot het oude regt, de overschrijving in de openbare registers, het oude geregteijk transport, terug, zoo als de volksregten dit kenden, niet zoo als de halve kennis onzer

(1) «La donation dûment acceptée sera parfaite, par le seul consentement des parties, et la propriété des objets donnés sera transférée au donataire, sans qu'il soit besoin d'autre tradition.»

regtsgeleerden het verbasterd had. Waarom zouden hieraan niet al de gevolgen verbonden zijn, welke vroeger aan dien regts-vorm gehecht waren? Deze mag men niet gelooven dat den wetgever onbekend waren, wanneer hij het regt zelf herstelt. Vroeger werd buiten dat transport geene bijzondere inbezitstelling gevorderd. Die eigenaar was, werd geacht de zaak in zijne magt en zijn bezit te hebben; waar dit het geval niet was, had hij zijn verhaal op zijnen verkooper. Men erkent zelf, dat het woord «levering» tot onzekerheid aanleiding geeft, dewijl dit, door het Wetb. in eene technische beteekenis gebezigd, niet zonder zeer duchtige gronden in afwijkenden zin mag gebruikt worden; men meent die gronden in art. 1495 gevonden te hebben. Maar geeft dat artikel iets anders te kennen dan dat de wetgever, terstond bij den aanvang van het onderwerp, dat hij behandelt, wil aantoonen, dat hij het beginsel, door den franschen wetgever ook op den voorgrond gesteld, niet langer erkent? Wat hij in de *algemeene bepalingen* slechts in het algemeen vermeldt, zal hij nader verklaren, waar hij over die hoofdverplichting van den verkooper spreken zal (1). Ware de meening waar, dat de overschrijving alleen den eigendom, de levering van art. 1511 het bezit betrof; het ware eene hoogst ongelukkige transactie van den wetgever tusschen het romeinsche en oud vaderlandsche regt geweest, waartoe hem in de oude regtsbronnen alle voorbeeld ontbrak, doch welke alleen door vele regtsgeleerden onder de Republiek met weinig goed gevolg beproefd was. In het romeinsche regt is de *traditio* slechts overdragt van bezit, dat met eenige andere omstandigheden,

(1) Zonder juist dit tot grondslag van beslissing te willen maken, verdient echter hetgeen VOORDEIN, V. bl. 175, mededeelt, opmerking. Op de vraag der afdeelingen, waarom hier ter plaatse art. 1605—1607 C. N. niet waren overgenomen, verwees de regering naar de bepalingen in den titel van eigendom (art. 667 en volgende van het wetboek) vervat. Verg. ook *L. L. bl. 177.*

die ook bij ons gevorderd worden, vereenigd, eigendom doet ontstaan: in het oud-hollandsch regt, zoo ver dit nog onverbasterd en niet vervalscht is door de inmengselen eener gebrekkige regtskennis, is de levering mede maar ééne; maar hier is het eigendom, dat bezit in zich opsluit. Dien regel vond onze wetgever op nieuw uitdrukkelijk aangenomen in het Wetboek Napoléon, ingerigt voor het Koninkrijk Holland; hij vond dien mede, hoewel met eenige wijziging, in zijn naaste voorbeeld, den franschen Code; hoe mag men dan zonder zeer uitdrukkelijke verklaring aannemen, dat hij, hoewel de uitdrukkingen behoudende, het eerst eenen afzonderlijken vorm voor eigendoms-overdragt zou aannemen, en daarenboven eene feitelijke levering eischen? Ik kan het begrijpen, dat men in de leer van het romeinsche regt zooveel voortreffelijks vindt, dat men deze overal zou geldend willen maken; maar men vergete niet, dat elk regt zijne beginsels heeft, welke wel, naarmate zij zich van hunne bron verwijderen, onzuiverder worden, doch nimmer geheel hunnen oorsprong verlooohenen. De scheiding tusschen bezit en eigendom, tot welke in het romeinsche regt ook historische gronden medewerkten, is aan het hedendaagsche regt vreemd en bezit bekleedt van daar in ons regtssysteem een veel ondergeschikter plaats. Onze wetgever heeft het oude regt hersteld; den regtsgeleerde past het daaraan zijne volle beteekenis te doen toekomen: wij doen dit niet, wanneer wij daaraan vreemde elementen toevoegen of het daaruit beoordeelen.

Op die wijs zullen twee personen van dezelfde zaak eigenaars kunnen worden; de een, die haar door overschrijving in de openbare registers bezit, de ander, die haar feitelijk, gedurende den tot verjaring noodigen tijd, in zijne magt gehad heeft. De oplossing dezer vraag is, ik erken het, de voornaamste zwaarigheid, welke de leer onzer wet aanbiedt. In het oude regt was zij ligter te beantwoorden: destijds kende dit geene verjaring en, waar

het die later uit het romeinsche regt had overgenomen, maakte men onderscheid tusschen feitelijk en juridisch bezit (*saisine de fait*, *saisine de droit*). Die het laatste had, kon, zoo als wij zagen, in de *coutumes de Liège*, «en prendre possession d'autorité privée;» die het eerste had kon alleen door verjaring eigenaar worden. In overeenstemming met dat oude regt zal men moeten aannemen, dat de overschrijving in de openbare registers alleen een juridisch bezit geeft, hetwelk niet tot verjaring kan leiden, zoolang er het feitelijke bezit aan ontbreekt, want tot verjaring wordt zulk een gevorderd. Verliest dan de verkooper zijn regt; hij heeft het zich zelven te wijten, die niet bedacht *jura vigilantibus esse scripta*. De kooper kan op die wijze zeer benadeeld worden; zeer mogelijk, de schuldeischer wordt dit immer, wanneer de schuldenaar aan zijne verplichting niet voldoet. De wetgever heeft hem echter niet hulpeloos gelaten; hij heeft hem tegen den verkooper een middel tot herstel van zijn nadeel toegekend, deze is door zijne overeenkomst gehouden te leveren, dat waartoe hij zich verbonden heeft en zoo als hij beloofd had. Doet hij dit niet, de kooper zal hem in vrijwaring roepen; in art. 1528 mag de wetgever bij die vrijwaring alleen van uitwinning, als het meest gewone geval, gesproken hebben, in art. 1527 wordt omtrent deze regtsvordering duidelijk geleerd, dat zij strekt om den kooper het *rustig en vreedzaam bezit* van de verkochte zaak te verzekeren en men zal toch niet zeggen, dat dit alleen door uitwinning gestoord wordt?

Art. 1511 bedoelt dus mijns inziens bij verkoop van onroerend goed geene andere levering dan die van art. 671; dit artikel was eene terugkeering tot het oude regt en heeft dezelfde gevolgen. Zwarigheden mag het hebben voor ons, die aan den leiband van het romeinsche regt opgroeiden en gewoon zijn alles door eenen romeinschen bril te zien; zwarigheden mag het hebben, omdat de wetgever

in zijne wet, welke in de meeste punten op de nu eens beter, dan eens minder goed begrepen bepalingen van dat regt rust, een daaraan vreemd element heeft tusschen- geschoven, zonder altijd na te gaan, in hoeverre dit bij het andere paste of zonder dat hij dit naauwkeurig daarmede in overeenstemming bragt; die zwarigheden kunnen ons niet ontslaan zijne voorschriften in den zin op te volgen, welke daaraan ook blijkens vrij stellige historische bewijzen toekomt.

STRAFREGT EN STRAFVORDERING. — *Over de wet van 6 Maart 1818 (Stbl. n°. 12) omtrent de straffen, bij plaatselijke reglementen vast te stellen*, door Mr. J. R. THORBECKE, Hoogleeraar te Leyden.

Het komt den ondergeteekende voor, dat tegen een juist begrip der wet v. 6 Maart 1818 vaak wordt gezondigd zoowel door hen, die zij strafwetgevers maakt, als door den regter. Ik onderwerp te dien aanzien eenige bedenkingen aan het oordeel van deskundigen. Ik doel inzonderheid op de magt, bij art 2 en 4 der wet aan de plaatselijke Besturen verleend.

Vooraf laat ik die bepalingen afdrukken, ten einde men ze, ook zonder het *Staatsblad* op te slaan, voor oogen hebbe.

Art. 2 zegt: «Ten einde de noodige kracht en klem «te geven — aan de plaatselijke verordeningen, betrek- «kelijk tot de huishoudelijke belangen der gemeenten, «welke de gemeentebesturen, overeenkomstig en op den «voet van het 155ste (153ste) artikel der Grondwet ver- «mogen vast te stellen, zullen tegen de overtreding «derzelve, en in gevalle dienaangaande, bij reeds be-

«staande of verder te maken algemeene wetten, niet
«reeds mogt zijn, of in het vervolg zal worden gesta-
«tueerd, boeten of straffen mogen worden bedreigd, welke
«in evenredigheid staan met de mate van overtreding.

Art. 4. «De plaatselijke besturen zullen bij hunne
«bovengemelde verordeningen geen zwaarder straffe kun-
«nen opleggen, dan:

1°. «De besturen van steden, welke één of meer leden
«van de Provinciale Staten voor den stedelijken stand
«benoemen, en meer dan 5000 inwoners tellen, eene
«geldboete van ten hoogste *f* 50, en eene gevangenis
«uiterlijk van drie dagen, het zij afzonderlijk, of wel
«beide de straffen te zamen genomen.

2°. «Die van steden, welke één of meerder leden van
«de Provinciale Staten voor den stedelijken stand be-
«noemen, doch minder dan 5000 inwoners tellen, eene
«geldboete van ten hoogste *f* 25, en tevens eene ge-
«vangenis uiterlijk voor den tijd van éénen dag, het zij
«afzonderlijk, of wel beide de straffen te zamen genomen.

3°. «Die van de andere gemeenten eene geldboete van
«*f* 12, of eene gevangenis van een dag, welke straffen
«echter niet gezamenlijk kunnen opgelegd worden.»

Art. 161 der Grondwet beveelt eenheid van strafstel-
sel, verzekerd door de uitsluitende beroegdheid der
algemeene wetgevende Magt om straffen te bepalen. Of
de wet van 6 Maart 1818, het zij formeel, het zij wat
haren inhoud aangaat, met dit beginsel volkomen stroke,
wil ik nu niet onderzoeken; even min, of zij wel met
het ligchaam der wetgeving, dat zij bestemd werd aan
te vullen, in harmonie zij; noch, of een verstandig straf-
stelsel gedooge, dat dezelfde overtreding anders in eene
stad boven 5000, anders in eene stad beneden 5000
inwoners, en wederom anders ten platten lande worde
gestraft. Hare innerlijke waarde daarlatende, wil ik
slechts aandachtig maken op de betrekking, waarin,

volgens den wetgever zelven, die wet tot het strafwetboek staat.

De wet v. 1818, zoo veel zij het straffen van overtreding der plaatselijke keuren betreft, ontstond uit dezelfde behoefte, die ook in Frankrijk, onder de heerschappij van den Code Pénal v. 1810, werd gevoeld. Dit wetboek straft overtreding van plaatselijke politie-verordeningen, waarvan het de onderwerpen met name aanwijst; maar de plaatselijke politie is bevoegd, verordeningen uit te vaardigen ten aanzien van onderwerpen, waarover de Code zwijgt. In Frankrijk hielp men zich tot 1832 door inroeping en toepassing van art. 600, 605 en 606 van den Code des délits et des peines van 3 Brumaire an IV op plaatselijke politie-overtredingen, door den nieuwen Code Pénal niet voorzien (1). Toen men dezen echter in 1832 herzag, vulde men, bij de wet v. 28 April van dat jaar, het IVde Boek aan, zoo dat men de vereischte strafbepalingen niet elders behoefde te zoeken. Bij ons heeft men, liever dan bepaaldelijk na te sporen, waarin reeds was en waarin nog moest worden voorzien, een omweg gekozen; en, aan den plaatselijken wetgever overlatende wat de Rijks-wetgever kon hebben gedaan, de taak van den laatsten afgeschoven op den eersten, voor wien zij veel te zwaar is.

Men bezat voor de noordelijke provincien reeds de wet v. 26 Jan. 1815 (2); waarbij men, gelijk bij de formatie van andere plaatselijke en provinciale instellingen, op het voorbeeld van het koninkrijk Holland, niet zonder overhaasting, schijnt te zijn afgegaan. De wet v. 20 Dec. 1805 (3), schoon in art. 11 het vaststellen van

(1) Verg. DUVERG. Collect. VIII p. 436 sq. not. 3 et 4.

(2) *Stbl.* no. 8.

(3) Houdende Algemeene Bepalingen voor de Gemeente-Besturen, *Publ.* d. maand Decemb. 1805 bl. 183 sqq.

plaatselijke politiereglementen aan de gemeentebesturen gunnende, had hun bij art. 10 strafwetgevende magt ontzegd. Doch de wet v. 13 April 1807 art. 41 (1) verklaarde burgemeester en wethouders in de gemeenten der eerste, en bij art. 50 de Besturen van de gemeenten der tweede classe, bevoegd, onder approbatie van den drost keuren te maken, welke de straf eener boete van f50 of eene driedaagsche gevangenis niet te boven gingen (2). Men had toen geen algemeene strafwet van politie-overtredingen.

Onze wet v. 1818 echter is, in oorsprong en strekking, niets anders dan eene wet van aanvulling; schoon zij, formeel, tot het Strafwetboek staat als een bijzonder tot het gemeene regt (3). De voorschriften van het Strafwetboek gelden dus voor het gebied, waartoe de bijzondere wet betrekking heeft, ten zij deze er uitdrukkelijk van afwijke. De wet zelve zegt dit: *«in gevalle dien-aangaande bij reeds bestaande of verder te maken algemeene wetten niet reeds mogt zijn, of in het vervolg zal worden gestatueerd.»* De Code sluit dus, waar hij regelt, regeling ten gevolge der wet v. 1818 uit. De eerste vraag, bij het maken eener plaatselijke keur, moet dus zijn: is bij het Strafwetboek voorzien?

(1) Verzam. d. Wett. van het Koningr. Holland II p. 157 sqq.

(2) Zoowel het maximum van boete en gevangenis, als de zonderlinge bepaling van art. 10 der wet v. 1815, met eenige wijziging herhaald in art. 5 der wet v. 1818, vergeleken met art. 41 alin. 3 en art. 50 der wet v. 13 April 1807, verraden, dunkt mij, de verwantschap tusschen de wetten v. 1815 en 1807.

(3) Wanneer wij den minister van justitie, bij de verdediging in de Tweede Kamer (*Staatsc.* v. 28 Febr. 1818 n°. 151), het ontwerp onder bescherming van art. 484 van den C. P. zien plaatsen, schijnt dit in zooverre niet hoven bedenking, als vooreerst dat artikel uitsluitend ziet op zoodanige *«lois et règlements particuliers,»* die ouder zijn dan de Code; en ten andere de *«matière,»* waarvan de wet v. 1818 handelt, wel is geregeld door den Code, hoezeer niet volledig.

Ja, daar de bestemming van het IV^{de} Boek C. P. is, politie-overtreding te straffen, geldt regtens het vermoeden, dat de algemeene wetgever reeds heeft voorzien; zoodat de plaatselijke wetgever slechts in bijzondere gevallen zijne toevlugt tot de wet v. 1818 behoeft te nemen.

Daarentegen schijnt zoowel de plaatselijke wetgever, als de regter, bij het maken of toepassen van verordeningen ten gevolge der wet v. 1818, het Strafwetboek, dat steeds geopend nevens hen moest liggen, niet zeldzaam te hebben vergeten. Zij verloren den eigen aard der wet v. 1818 uit het oog, soms zóó verre, dat zij handelden als ware het eene zelfstandige wet, die, met uitsluiting van den Code of andere algemeene strafwetgeving, het gansche gebied der plaatselijke verordeningen alléén beheerschte.

Dit blijkt, geloof ik, vooral in tweederlei opzigt:

I in zóóvele plaatselijke verordeningen, die uit de wet v. 1818 straffen bedreigen tegen overtredingen, reeds in het IV^{de} Boek van den C. P. beteugeld.

Tot voorbeeld strekke de jongste Leijdsche keur over het uitstellen aan de woonhuizen (1). Men heeft niet

(1) Keur op het uitstellen aan de woonhuizen v. 7 Jan. 1847:

Art. 1. Het is in het algemeen verboden door het plaatsen van stoelen, banken of tafels de straat in te nemen en aan de passage van rijtuigen of voetgangers hinderlijk te zijn.

Art. 2. In alle straten en stegen, welke met rijtuig gepasseerd kunnen worden, en alwaar doorgaans eene meerdere breedte bestaat dan zes Nederlandsche ellen, zal voortaan niet meer worden toegelaten het leggen van stoepen, het hangen van uitstekende zonneschermen of het stellen van uitsteek- of winkelkasten of andere dergelijke vaste uittimmeringen buiten den voorgevel.

Art. 3. In zoodanige straten en stegen of opgrachten, waar nu stoepen bestaan, zal daarop geene andere uitstalling mogen plaats hebben, dan van staande of liggende voorwerpen, zoodat het hangen van kleeden, doeken, zijlen of andere voorwerpen, die door den wind heen en weder kunnen bewogen worden of opwaaijen, geheel is verboden.

opgemerkt, dat zoodanige verordening behoort tot de *règlemens concernant la petite voirie*, wier overtreding art. 471 n°. 5 C. P. straft. Ging men misschien te rade met de ellendige nederduitsche vertaling van den Code? Ja, daar leest men, voor *règlemens concernant la petite voirie*, «reglementen, betreffende de vuilnis-
hoopen!» Zag men den franschen tekst in, dan kon het voor den met taal en begrippen van het fransche politie-
regt niet volstrekt onbekende geen oogenblik twijfelachtig zijn, of de genoemde keur was een «*règlement de la petite voirie*.» De eerste en voornaamste der algemeene ver-
ordeningen, waarop ook onze plaatselijke politie thans nog rust, is het Arrêté du 5 Brumaire an IX (1), door het Décret impérial v. 23 Fructidor an XIII art. 2 (2) als regel der *police locale* aan de maires et officiers municipaux voorgeschreven; boven aan te noemen onder «de bestaande algemeene wetten en bepalingen,» aan welke de Reglementen van stedelijk bestuur art. 88

Art. 4. In alle straten en stegen of op grachten, alwaar eene meerdere breedte dan van zes ellen bestaat, zal alleen op speciale vergunning van Burgemeester en Wethouders het maken van uitsteekkasten aan de voor-
gevels der huizen worden toegestaan, mits dezelve geene meerdere diepte hebben dan drie palmen buiten den gevel zonder de lijst.

In zeer enkele gevallen en slechts daar waar de breedte der stoep zulks toelaat, zal, op daartoe opzettelijk gedaan verzoek voor die uitsteekkasten eene meerdere diepte, uiterlijk tot een halve el of vijf palmen, zonder de lijst, worden toegestaan, zullende echter deze lijst nimmer zoo breed mogen wezen, dat zij eenige waterdrup buiten de bepaalde rooijing der stoep brengt.

Art. 5. Iedere overtreding der bepalingen van deze keur zal worden gestraft met eene geldboete van één tot zes gulden, en bij onvermogen met eene gevangenis van één tot drie dagen, alles namelijk in zoo verre bij geene wettelijke bepalingen andere boeten of straffen zijn bedreigd, en onverminderd zoodanige straffen als de overtreder ter zake van tegenstand aan het openbaar gezag volgens 's Rijks wetten zullen hebben beloopen.

(1) RONDOIN. II p. 155 sqq.

(2) Ibid p. 214 sqq.

en van dat ten platten lande art. 57 het bestuur «der gewone policie» onderwerpen. Art. 16 van dat Arrêté telt sommige verrigtingen van «petite voirie» op, en daaronder het toezigt, het verlof en verbod, aangaande «l'établissement des auvents ou constructions du même genre qui prennent sur la voie publique,» gelijk «des échoppes ou étalages mobiles.» De politie over alle, vaste of bewegelijke, uitstalling langs de straat, over het plaatsen van stoepen, trappen en dergelijke buiten het huis naar de straat uitstekende werken, is zoo eigenaardig bevoegdheid van petite voirie, dat zij onder dit hoofd zelfs voor Parijs, waarvan de straten anders worden geacht aan de «grande voirie» te behooren, uitdrukkelijk wordt gerangschikt bij het keizerlijk Decreet van 27 Oct. 1808 (1).

Nu heeft men in de Leijdsche verordening wel ingelascht: «alles namelijk in zoo verre bij geene wettelijke «bepalingen andere boeten of straffen zijn bedreigd;» doch waartoe? Beteekent het, dat de wetgever aan zijne bevoegdheid twijfelt? Is het dan eene zijner waardige bescheidenheid, zoodanigen twijfel in de wet zelve te leggen? Aan den regter, dien men uitvoering gebiedt, te gelijk de vraag te doen, of men het gebod wel mogt geven? Behoorde men niet, voor en aler zich als strafwetgever op te werpen, over zijn regt tot klaarheid te zijn gekomen?

De Leijdsche keur is één staal van duizend. Welligt is er niet ééne gemeente in ons land, welker keuren niet menigvuldige voorbeelden eener gelijke verzaking of miskenning der algemeene strafwet opleveren. Men behoeft er in de anders met zorg gestelde keuren van Delft niet lang naar te zoeken.

(1) *Bullet.* 212 n°. 3881. DUVERG. Collect. XVI p. 314 sq. Vergel. de Koninkl. Ordonnantie v. 24 Dec. 1823 bij ISAMBERT, de la Voirie III p. 250 sqq.

II in de, door den regter, zoo 't schijnt, menigmaal toegepaste bepaling zóó veler plaatselijke keuren, dreigende bij onvermogen, om de opgelegde boete te betalen, gevangenisstraf.

De inleiding der wet v. 6 Maart 1818 zegt: «dat «de voorschriften, voorkomende in de wet van 26 Jan. «1815 omtrent de strafbepalingen, welke de gemeente- «besturen in derzelver plaatselijke verordeningen kunnen «daarstellen, tot hiertoe alleen in de noordelijke pro- «vincien van het Rijk van kracht zijn geweest, en door «algemeene bepalingen behooren vervangen te worden.»

Men bedriegt zich, indien men hieruit opmaakt, dat de nieuwe wet zich vergenoegt, de voorschriften, in 1815 aan de noordelijke provincien gegeven, uit te strekken over het gansche Rijk. In méér dan één opzigt is tusschen het stelsel der beide wetten groot verschil.

De wet v. 26 Jan. 1815 onderscheidt boete van straf. Boete beschouwt zij, gelijk die ook nu nog bij in- en uitgaande regten of andere indirecte belastingen door de jurisprudentie veelal wordt aangemerkt, niet als eigenlijke straf, maar als vergoeding aan de publieke kas, welke door de overtreding schade leed. Zij stelt daarom ook, bij art. 8, ouders en voogden, ten aanzien der geldboeten, aansprakelijk voor hunne minderjarige kinderen en pupillen. De wet v. 1818 daarentegen kenmerkt boete als straf, en onthoudt zich dus van oplegging eener aansprakelijkheid aan den een voor den ander, die in strafzaken niet te pas komt.

De wet v. 1815 stelt, in art. 7, «*bij onvermogen of onwilligheid*» van den overtreder, om de opgelegde geldboete te betalen, «de straf der gevangenis» in de plaats der geldboete. Het schijnt inderdaad, dat de wetgever v. 1815 gevangenis slechts subsidiair, als correctief der niet betaalde boete, heeft toegelaten. Dit wordt gestaafd door de vaste reden, in de wet v.

1815 art. 3, 4, 6 aangenomen, tusschen de bepaalde geldsommen, 50, 25 en 12 guldens, en den er tegenovergestelden gevangentijd van drie, twee en één dagen.

In de wet v. 1818 daarentegen verschijnt, overeenkomstig met het bestaande Strafwetboek, gevangenis niet als gevolg van wanbetaling der boete, maar als eene straf op zich zelve. De wet vestigt, opklimmende van de ligtere tot de zwaardere, drie soorten van straf, boete, gevangenis en beide straffen zamengenomen. Alle drie worden, om ze te bedreigen «in evenredigheid met «de mate van overtreding» (1), in de hand der stedelijke besturen gegeven; doch ten platten lande kunnen de gemeentebesturen slechts tusschen boete en gevangenis kiezen; de derde soort, vereeniging van beide straffen, is buiten hun bereik. De wet v. 1818, gevangenis als afzonderlijke, van boete onafhankelijke, zwaardere straf aanmerkende, verlaat dan ook de, in de vorige wet betrachte, reden tusschen het cijfer der boete en den duur der gevangenis. Zij daalt van drie dagen, in de steden boven 5000 inwoners, aanstonds, voor de steden van eene geringere bevolking, tot éenen dag, de tijdsbepaling, waarboven zoo min de steden, die tot f 25 boete kunnen opleggen, als de gemeentebesturen ten platten lande mogen gaan. Het sprak voorts in dit, van de wet v. 1815 zóó zeer afwijkende stelsel, van zelf, dat art. 7 der wet moest wegvallen.

Voor de gemeenten ten platten lande kende het oorspronkelijke ontwerp v. 1818 slechts boete. De woorden van n°. 3, «of eene gevangenis van een dag,» zijn eerst ingelascht ten gevolge eener bedenking van sommige Afdeelingen der Tweede Kamer, meenende: «dat n°. 3 eene straf bepaalt, welke door onvermogenenden dikwerf zal ontdoken worden, en dat het voegzaam zoude zijn, er het «alternatief bij te voegen van eene gevangenis van één

(1) Art. 2.

«of drie dagen» (1). De minister van Binnenlandsche Zaken antwoordt: «dat de geest van het ontwerp is, «zeer zachte straffen daar te stellen, en dat het niet-«betalen der boete de gevangenis ten gevolge heeft» (2). De minister oordeelt zeer juist, dat gevangenis in den door de leden der Afdeelingen bedoelden zin niet nevens de boete kan worden gesteld, *en* dewijl eene bardere straf onaannemelijk is als alternatief der zachtere, *en* dewijl gevangenis, d. i. lijfswang of gijzeling, naar art. 467 G. P. van zelf op niet-betaling der boete volgt. «*Niettemin*» gelooft de minister, dat de meening der vier «Afdeelingen aanleiding zoude kunnen geven, dat men «de volgende woorden toevoegde aan n°. 3 van art. 4, «*of eene gevangenis van eenen dag*, welke straffen «echter niet gezamenlijk kunnen opgelegd worden» (3).

Was het gewoonte of welwillendheid zich iets te laten afdingen? Althans, welke redelijke aanleiding tot het bijvoegsel de minister in de losse, volkomen wederlegde, bedenking der Sectien vond, blijkt hoegenaamd niet. Maar wat hem ook hebbe bewogen, is door dat bijvoegsel het boven uitgelegde systeem der wet veranderd? In geenen deele. De strafwetgevende magt der landelijke gemeentebesturen uitgebreid tot de bevoegdheid om gevangenis van een dag te dreigen, ziedaar de geheele wijziging. Het bijvoegsel zegt, «*of eene gevangenis van «een dag*,» terwijl in n°. 1 en 2 staat «geldboete *en «eene gevangenis*,» of «*en tevens eene gevangenis*.» Beteekent het woordje *of*, dat de gemeentebesturen op de overtreding van den vermogende boete, en op dezelfde overtreding van den arme gevangenis mogen stellen? Niemand zal dit bij aandachtige lezing gelooven. *Of* is hier gekozen voor *en*, dewijl, gelijk het slot van het

(1) *Staatsc.* 1818, n°. 42.

(2) *Staatsc.* *ibid.*

(3) L. c.

n^o. zegt, beide straffen ten platten lande niet kunnen worden vereenigd.

Uit het voorgaande meen ik te mogen afleiden, dat de wet v. 1818 niet alleen geen spoor draagt eener bevoegdheid, om het, *quod quis non habet in aere, luat in corpore*, te vernieuwen, maar dat geheel haar inhoud zoodanig beginsel uitsluit. Intusschen zou die bevoegdheid, zal men haar, in tegenspraak met gezonde begrippen van regt, ondanks de stellige regels van ons Strafwetboek en aller hedendaagsche wetgeving, durven aannemen, met ronde woorden in eenige strafwet moeten zijn beschreven. Zij is het in sommige wetten, ten blijke dat men haar, waar zij niet uitdrukkelijk is verleend, niet mag veronderstellen. Zij is verleend in sommige wetten, waar de boete niet als eigenlijke straf, maar als burgerlijke vergoeding wordt beschouwd. Waar zij echter, gelijk in de wet v. 1818, als straf voorkomt, wat is er onredelijker, dan haar, ingeval van armoede, met gevangenis te verwisselen? Voor de lichtere, welke de overtreder heeft verdiend, de zwaardere straf in de plaats te brengen, *dewijl* hij arm is? Zou het dan niet juister zijn, boete geheel af te schaffen, en slechts gevangenis op te leggen? In allen gevalle schijnt, zoo verwisseling wordt toegelaten, noodig.

Voorceerst, dat de maat der gevangenis met die der boete overeenstemme, en niet, gelijk in de Leijdsche keur, de hoogste gevangenisstraf, drie dagen, kome voor eene kleine boete van *f*6;

Ten andere, dat gevangenis op *elke* wanbetaling, om het even of die uit onvermogen dan uit onwil sproot, volge.

Rees, ondanks het duidelijke neen der wet v. 1818, twijfel, of zij vergunde, onvermogen met gevangenis te straffen, gebod dan niet de eenvoudigste regslogica, de beginselen van het Strafwetboek te raadplegen? (1)

(1) Zeer gunstig steekt bij de keuren van Leijden en die zooveler andere

Deed men dit, men zou, het oog op art. 467, terstond de tegenstrijdigheid hebben ontdekt, den onvermogene in het geval eener, aan boete onderhevige, politie-overtreding, voorzien bij den Code Pénal zelve, te gijzelen, en in het geval eener, desgelijks aan boete onderhevige, politie-overtreding, voorzien krachtens de wet v. 1818, te straffen met gevangenis. Nu wordt, met de zonderlingste wilkeur, de algemeene strafwet beurtelings af- en weder aangesteld. Men verkrijgt aldus eene gerechtigheid met tweederlei gewigt; voor armoede straf, voor onwil gijzeling; tegen den arme keert men het middel, dat men voorgeeft in de wet v. 1818 te vinden, tegen den rijke grijpt men den Code aan. Art. 467, dat juist de uiterste grens der gijzeling bepaalt, «si le condamné justifie de «son *insolvabilité*,» blijft voor den rijke geschreven, voor den arme wordt het uitgewischt.

Plaatselijke besturen zullen doorgaans geen voortreffelijke strafwetgevers zijn. Men mag niet wachten, dat de meerderheid in de raadscollegien voor die taak zij berekend. Het kan gebeuren, dat een of eenige weinige leden zich haar met kennis en ijver aantrekken, en dat de overigen niet tegenwerken. Doch dit is een zeldzaam geluk. Hoe zeldzaam, blijkt onder andere uit de traagheid, waarmede wij verzamelingen van keuren, als de Delftsche van 1843, te voorschijn zien komen. Een werk evenwel, dringend noodig, daar zonder codificatie geen ingezeten volledige kennis draagt van de verordeningen, waaronder hij leeft; en dat, fiks aangevat, in geene stad meer dan een jaar behoeft te kosten.

Welke zijn de waarborgen tegen die onbekwaamheid? Zij schijnen in den tegenwoordigen gang of stand onzer zaken niet zeer sterk.

gemeenten de Delftsche bepaling af: «Onvermogen of onwil tot betaling der «geldboete zal lijfswang ten gevolge hebben.» *Pl. Verord. v. Delft*, art. 492.

Art. 153 der Grondwet zegt, dat plaatselijke verordeningen in geen geval met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogen zijn. Menige plaatselijke verordening zou hoogst verkeerd en tegen het belang der gemeente kunnen wezen, zonder nog met de «algemeene» wetten of het «algemeen» belang te strijden. Doch wie waakt tegen *dezen* strijd?

Onder de Grondwet v. 1814 gebod de wet v. 26 Jan. 1815 art. 9 de plaatselijke besturen, «van ieder «door hen gemaakte bepaling, waarbij eenige geldboete «of straffe van gevangenis wordt gestatueerd, telken «reize, dadelijk na het arresteren derzelve, een afschrift «toe te zenden aan de Staten der provincie — tot der- «zelve informatie.» Een gebod, dat onze Grondwet zonder die beperking in art. 153 overnam.

Volgens de reglementen van bestuur der steden art. 70 en ten platten lande art. 31 wacht slechts in gemeenten der laatste soort de afkondiging op het berigt van ontvangst bij de Staten. Dezen kunnen hier dus de afkondiging tegenhouden; maar ten opzichte der steden hebben de Staten, gelijk de gouverneur, slechts de magt, omschreven bij art. 99 van het reglement van bestuur der steden (1). De magt strekt, om de uitvoering dadelijk te schorsen, totdat de Koning over de verordening, welke de Staten strijdig met de algemeene wetgeving of het algemeene belang of buiten de bevoegdheid van het plaatselijk gezag achten, zal hebben beslist. De Koning zal de verordening buiten effect kunnen stellen; en indien de redenen van dit besluit worden opgegeven, zullen zij het plaatselijk bestuur tot het maken eener juistere verordening kunnen leiden.

Er is een buitengewone weg, om de keur bij de koninklijke regtsmagt aanhangig te maken, zoo ingezetenen zich bij verzoekschrift tot de Kroon wenden.

(1) Vergel. art. 95 van het Reglement van bestuur ten platten lande.

De gewone weg echter, om cassatie eener keur te erlangen, is onderwerping aan den Koning door de Staten.

Deze Staten zijn de Gedeputeerde Staten. Onder dezen behooren dus niet alleen personen te zitten, met de materiële belangen der provincie meer of min bekend, maar regts- en regeerkundige mannen. Wordt hierop bij de samenstelling dier collegien naar eisch gelet?

Is dit zoo, nog zal hun ijver weinig baten, indien het Algemeene Gouvernement handelt, als het deed ten aanzien der vraag, of bij onvermogen gevangenis voor boete mag worden bedreigd. Jaren lang had het zijne, op goede gronden betoogde, overtuiging vastgehouden, dat zoodanige bepaling onwettig was. Moest het dus niet alle, van die onwettigheid aangedane, keuren beletten of buiten effect stellen? Waartoe de magt, ten zij om het regt te doen gelden? Dit schijnt echter niet overal gebeurd; en toen de Hooge Raad in een paar gevallen zulk eene keur handhaafde, liet het Gouvernement zijn stelsel varen (1).

Er blijft de waarborg overig, dien het strafregterlijk onderzoek aanbiedt. De regter, zegt men, zal niet toepassen. Durft men hierop alles te laten aankomen? Het is niet de deugdelijkheid, niet de juistheid, het is enkel de wettigheid der verordening, waarmee de regter zich kan inlaten. Dit onderzoek zal gemeenlijk slechts worden ingesteld, wanneer de vraag over wettigheid ten processe is geopperd; en het blijft grootendeels, op den eersten trap onzer rechtspraak, bij de kantonregters. Doch stel, op alle kantonregters zit, zonder uitzondering, het fijnste regts- en oordeelkundige hoofd, waartegen elke onwettigheid zeker is te zullen afstuiten; schijnt het behoorlijk, dat de toets der wettigheid eener strafverordening voornamelijk van den met de uitvoering belasten ambtenaar

(1) Zie de mededeeling in de Resolutie der Gedeep. Staten van Zuid-Holland v. 11 Junij 1844, *Prov. Blad* n°. 78.

afhange? Het is, indien hij aan de wettigheid twijfelt, zijn pligt, dit punt vooraf na te gaan. Maar behoort niet de stempél der wettigheid zoo zuiver en duidelijk te zijn, dat de twijfel niet opkome? De twijfel is eene, de uitvoering hinderende, question préalable, die, zoodra de wetgever zich ten volle van zijne taak kwijt, voor den regter niet of vruchteloos zal worden opgeworpen. Altoos mag deze niet de gewone instantie van beoordeeling der wettigheid eener keur zijn. Ook heeft zijne beslissing te dezen aanzien geen gezag. De verordening is niet wettig of onwettig, dewijl de regter er al of niet waagt regt op te doen. Hij oordeelt wel over den wetgever, doch verbindt hem niet. Past het echter den laatste, verordeningen uit te vaardigen bij wijze van kansbeproeving, of de regter zich bevoegd zal achten? Neen. Vóór de afkondiging dient de contróle en kritiek te worden uitgeoefend, die eenheid beware en tegen onjuiste verordeningen behoeft. Formatie eener, van de dagelijksche uitvoering afgezonderde, zelfstandige, naar de wet oordeelende, algemeene administratieve regtsmagt is ook op dit punt behoeft.

L. 28 Jan. 1847.

Over de verjaring van drukpers-misdrijven; door
Mr. A. DE PINTO, Advokaat te 's Gravenhage.

Zeldzaam munten gelegenheds-wetten uit door naauwkeurigheid van redactie, even weinig als door deugdelijkheid of voortreffelijkheid van inhoud. Gewoonlijk moeten die wetten, ten minste indien zij van strafregtelijken aard zijn, dienen, om het bestuur te beschermen tegen de ware of vermeende aanvallen van vijanden of tegenstanders; altijd heeft men daarbij op het oog één bepaald doel,

met de bereiking waarvan men zich alleen bezig houdt, waaraan niet zelden de eenvoudige en gezonde beginselen van het regt worden opgeofferd, zonder dat men in de keuze der middelen, als zij slechts tot het verlangde oogmerk leiden, zeer kiesch is.

Onze zoogenaamde woelings-wetten van 16 Mei 1829 en 1 Junij 1830, die ongelukkig nog bestaan, en waarvan wij nog dagelijks zulk een droevig gebruik, om niet te zeggen misbruik, zien maken, ofschoon de redenen die haar in het leven riepen, reeds voorlang zijn verdwenen, kunnen deze waarheden, misschien meer dan eenige andere bevestigen. Men wilde het Belgische oppositie-geschrift tot stilzwijgen brengen, en de regering van WILLEM I beschermen tegen de ware of vermeende losbandigheid der drukpers.

De Code Pénal liet het bestuur en zijne dienaren in eene volslagen verlegenheid, te vergeefs riep men daar hulp; te vergeefs ook zocht men in het arsenaal onze speciale wetten, zoo wel van die welke ons door het Keizerrijk waren gelegateerd, als van de vruchtbare voortbrengselen onze eigene wetten-makerij gedurende de laatste zestien jaren; ook daar was geen bruikbaar wapen te vinden.

Spoedig dus moest er eene wet gemaakt worden, waarmede men zich helpen kon; daarbij moest één denkbeeld op den voorgrond staan; men moest een middel hebben om de stoute taal der dagbladschrijvers te beteugelen; al het overige was van ondergeschikt belang; ieder middel was goed, als dat doel slechts bereikt wierd; er was haast, men moest spoedig gereed zijn, en men gaf zich dus geene moeite om over al het overige veel na te denken; men dacht er even weinig aan die exceptionele wetten ten minste in overeenstemming te brengen met de algemeene strafwetgeving, als om klaar en duidelijk uit te drukken, wat men eigenlijk verlangde vast te stellen; wel moesten die wetten dienen, zoo het heette,

tot aanvulling der gapingen van het Strafwetboek, en alzoo een deel daarvan uitmaken; maar men gunde zich den tijd niet de nieuwe lappen op het oude kleed te passen; en konden zij er niet goed en stevig aan vast gemaakt worden, dan moesten zij er maar slordig langs henen slingeren. Het was eigenlijk meer te doen om de lappen dan om het kleed.

Ieder artikel van deze wetten draagt dan ook de onmiskenbare sporen van de onvergefelijke overhaasting, waarmede zij zijn opgesteld; ieder artikel toont, hoe weinig daarbij gedacht is; maar vooral is dit het geval met de exceptionnele voorschriften omtrent de verjaring.

In art. 7 der wet van 1830 leest men:

«De rechtsvervolging der misdrijven, vermeld bij deze wet, mitsgaders in art. 1, § 2, art. 2 en 3 der wet van 16 Mei 1829, zal verjaard zijn na verloop van drie maanden sedert het begane misdrijf, of, indien er vervolgingen hebben plaats gehad, sedert de laatste geregtelijke akte.»

Ik stel mij voor de bepaling van dat artikel eens opzettelijk te onderzoeken, en ik geloof dat dit onderzoek de gegrondheid mijner beschuldiging zal bewijzen.

De reden dezer kortere verjaring laat zich gemakkelijk verklaren, indien men denkt aan de politieke misdrijven, die hoofdzakelijk, zoo niet uitsluitend, het onderwerp zijn der speciale wet; want voor politieke misdrijven is het inzonderheid waar, dat zij aan de ééne zijde bijna altijd voor een spoedig onderzoek en afdoening vatbaar zijn, maar dat ook aan de andere zijde hare vervolging en bestraffing alleen dan van heilzamen invloed kunnen zijn, indien en vervolging en straf het misdrijf onmiddellijk volgen.

Ik geloof dan ook, dat men het voor zeker mag aannemen, dat de wetgever van 1830 aan die misdrijven alleen gedacht heeft, toen hij eene verjaring invoerde van drie maanden.

Maar toch, als men vraagt, niet wat men *gedacht*, maar wat men zeer duidelijk, ja zoo duidelijk *gezegd* heeft, dat ieder onderzoek naar bedoelingen overtollig en dus ongeoorloofd wordt, dan is het niet minder zeker, dat in strijd met die klaarblijkelijke bedoeling, en zonder dat daarvoor eene enkele reden valt uit te denken, ook de vervolging van het gewone misdrijf van hoon en laster door geschriften bedreven, verjaart door een tijdsverloop van drie maanden.

Te vergeefs zal men zeggen, dat de wet van 1830 is eene exceptionnele wet, die het gemeene regt wel heeft willen aanvullen, doch niet veranderen of afschaffen, die alleen heeft willen voorzien tegen misdrijven tegen het openbaar gezag, niet tegen die tegen bijzondere personen; te vergeefs zal men vragen, welke reden er zijn kan om hoon en laster zoo veel gunstiger te behandelen dan verwonding, diefstal, oplichting of andere wanbedrijven? Want dit alles is volkomen waar; maar het is ook waar, dat het alleen de vraag is, *wat* er geschreven staat, *niet waarom* dat geschreven staat?

En dan is men wel gedwongen met den Hoogen Raad (arrest van 7 Jan. 1846, *Weekblad van het Regt* n°. 670) te zeggen, dat de wet letterlijk en duidelijk dit en niets anders bepaalt; en dan moeten alle deze en soortgelijke, *in abstracto* voorzeker zeer gegronde bedenkingen, wijken voor de koude en doode letter der wet, die iederen twijfel uitsluit:

« De regtsvervolging der misdrijven, vermeld *in art. 3 der wet van 16 Mei 1829*, enz. »

En welke zijn de misdrijven, vermeld in art. 3 der wet van 16 Mei 1829? — Alleen *laster en hoon*, *schriftelijk begaan*, niet van den Koning of andere openbare magten; want daarover handelt de wet van 1830; maar juist en alleen laster en hoon van bijzondere personen.

Men mag dit nu ongerijmd en onregtskundig noemen, zoo veel men wil; ik verlang de wet niet te verdedigen;

maar ik zeg alleen, dat zij het zoo gewild en gezegd heeft, en dat zij dus ook zoo zal moeten worden nageleefd en geëerbiedigd.

Voor het overige kan er omtrent de vraag, op welke misdrijven die kortere verjaring van toepassing is, geen twijfel ontstaan. De wet zelve wijst die duidelijk aan: zij zijn, behalve den schriftelijken hoon en laster: opruijing tot misdrijf, welke geen gevolg gehad heeft; hoon of laster (mondeling of schriftelijk) van openbare autoriteiten of lichamen uit meer dan een persoon bestaande; aanranding van de waardigheid of het gezag des Konings of van de regten van het Koninklijk stambuis; smaad, hoon of laster van den persoon des Konings of van de leden van het Koninklijk huis; en eindelijk aanranding van de verbindende kracht van of opzetting tot ongehoorzaamheid aan de wetten.

Daar ik mij uitsluitend wensch bezig te houden met de verjaring, is het hier de plaats niet te treden in een onderzoek naar den aard van alle deze onderscheidene misdrijven; maar bekend is het tot hoe vele moeilijke vragen en uiteenlopende gevoelens, de onbepaalde en onbestemde uitdrukkingen der wet, ook met betrekking hiertoe, in deze laatste dagen hebben aanleiding gegeven.

Maar er is eene andere vraag, waarbij ik meer bepaaldelijk zal moeten stilstaan.

Het artikel zegt, dat de regtsvervolging verjaart door het verloop van drie maanden, te rekenen sedert het begane misdrijf, of, indien er vervolgingen hebben plaats gehad, sedert de laatste geregtelijke akte; dit laatste beteekent met andere woorden, dat de verjaring door iedere geregtelijke akte gestuit wordt.

Dit is duidelijk; maar tegen wien wordt de loop der verjaring gestuit door eene akte van regtsvervolging? alleen tegen hem, tegen wien de vervolging gerigt is, of ook tegen ieder ander, die zich aan hetzelfde

misdrijf heeft schuldig of medepligtig gemaakt?

Op deze vraag blijft de wet het antwoord schuldig; en men gevoelt van hoe groot gewigt zij is, vooral voor deze zaken, waarin, juist door den korten duur der verjaring, van dit middel zoo gemakkelijk misbruik kan worden gemaakt.

Men denke slechts aan het geval, dat een drukker of uitgever vervolgd wordt. Indien het nu voor regt moet gelden, dat de verjaring door die vervolging alleen *tegen hem* gestuit is, en dat zij tegen den schrijver van het vervolgde stuk blijft doorloopen; dan zal dikwijls, somtijds ten minste, niets gemakkelijker zijn, dan door zamenspanning tusschen schrijver en drukker, de strafwet te ontduiken, hare bedreigingen illusoir, en iedere strafactie onmogelijk te maken (1).

De drukker ontslaat zich zelve, door het noemen van den schrijver, van alle verdere aansprakelijkheid: hij kan dan niet verder vervolgd worden; maar hij wacht met het noemen van dien schrijver tot dat de verjaring tegen dezen vervuld is, en derhalve ook tegen dezen geene vervolging meer ontvankelijk is.

Dat de wet wel waarschojnlijk zulke ergerlijke praktijken niet heeft willen begunstigen, daarover zullen wel de meesten het eens zijn. Intusschen men mag niet vergeten, dat het niet de vraag is, wat de wet *bedoeld*, maar alleen wat zij *gezegd* heeft, en dat vooral eene strafwet, en eene exceptionnele strafwet, letterlijk moet worden uitgelegd, en *strictae interpretationis* is.

Zeër ver van mij is dan ook altijd het denkbeeld, om, uit redenen van algemeene billijkheid en regtvaardigheid, de wet iets anders te doen zeggen dan hetgeen door hare duidelijke woorden werkelijk wordt uitgedrukt; maar ik erken dan toch ook, dat ik moeilijk zoude kunnen komen

(1) Indien men het ten minste, even als ik, niet eens is met het arrest van den Hoozen Raad, van 17 Junij 1846 (*Weekbl.* 715). Zie ook *Weekbl.* 766.

tot eene beslissing, welke zulke zonderlinge en vreemde gevolgen heeft, indien mij niet kan worden aangetoond, dat de woorden der wet noodwendig zoo moeten en niet anders kunnen verstaan worden.

Is dit nu het geval? Ik geloof het niet.

Wat verjaart? De wet antwoordt: *het misdrijf*, de vervolging niet tegen dezen of genen vervolgden persoon, maar *de rechtsvervolging van het misdrijf* in het algemeen; maar als dit nu waar is, dan moet ook die verjaring, dunkt mij, door de vervolging gestuit worden; en dan moet ook iedere geregtelijke akte van vervolging den loop der verjaring doen ophouden niet alleen tegen den vervolgden persoon, maar tegen ieder, die het zij als hoofddader, het zij als medepligtige voor het vervolgde misdrijf zal blijken aansprakelijk te zijn.

De verjaring begint voor allen op hetzelfde oogenblik te loopen; zij vangt aan voor allen op het oogenblik, dat het *misdrijf begaan* wordt; maar zij houdt op te loopen, ook voor iedereen, van het oogenblik af aan, dat *het misdrijf vervolgd* wordt; van dat oogenblik af aan heeft de maatschappij getoond, dat zij van haar regt wil gebruik maken; maar nu ook moet zij den tijd hebben, om den voortvlugtige, of den misdadiger, die zich schuilt, op te sporen; en op die wijze wordt dan ook hij, die eerlijk voor zijne daden en woorden durft uit te komen, ten minste van geen ergeren toestand dan de lasse en laaghartige schreeuwer, die zich op het eerste gevaar verstoep en wegloopt.

Ik wil daarom niet tegenspreken, dat het misschien mogelijk zijn zou de wet ook in eenen anderen zin te begrijpen; het zou mij zelfs niet verwonderen, indien men bij het maken der wet van 1830 aan deze geheele vraag niet gedacht had; en ik kan des noods wel aannemen, dat art. 7 behoort tot die zeer gevaarlijke wetsbepalingen, die, door niets stellig te beslissen, zich zeer

gemakkelijk laten plooijen en wringen naar de behoeften en naar de wenschen van het oogenblik, en die des noods iederen zin en iedere beteekenis kunnen aannemen, die men daaraan *ad opportunitatem causae* het liefst geven wil.

Maar dan ook mag men de exceptionnele wet voor een oogenblik laten rusten, om te onderzoeken, hoe de zaak naar het gemeene regt moet worden begrepen, omdat, indien daaraan bij de speciale wet niet uitdrukkelijk gederogeed is, deszelfs voorschriften, ook op het onderwerp bij de bijzondere wet behandeld, mogen en moeten worden toegepast.

Het is waar, dat men ook in het Wetb. van Strafv. vruchteloos een stellig en bepaald antwoord op deze vraag zoeken zal; de woorden toch, waarvan zich de artt. 457 en volgg. bedienen, zijn nagenoeg dezelfde als die van art. 7 der wet van 1830. Doch er bestaan, meen ik, andere zeer gewigtige redenen, om het er voor te houden, dat, in het algemeen, door de vervolging van een misdrijf, de verjaring tegen iedereen wordt gestuit.

Ik geloof, dat dit aan een ieder duidelijk zal worden, die de geschiedenis raadpleegt, en die ons wetboek vergelijkt met het Fransche.

Art. 637 G. d'I. leert, dat de publieke en de burgerlijke actie, voortvloeiende uit misdaad, verjaart na verloop van tien jaren; en vervolgt aldus:

«S'il a été fait, dans cet intervalle des actes d'instruction où de poursuite non suivis de jugement, l'action publique et l'action civile ne se prescrivent qu'après dix années révolues, à compter du dernier acte, à l'égard même des personnes qui ne seraient pas impliquées dans cet acte d'instruction ou de poursuite.»

Voor wanbedrijven geldt hetzelfde beginsel; alleen de tijd voor de verjaring is daar korter. Art. 638.

Er kan dus geen twijfel zijn, of het Fransche regt stelt als regel: *het misdrijf*, de regtsvervolging van het mis-

drijf verjaart; *die verjaring* wordt gestuit door iedere akte van rechtspleging, onverschillig tegen wien die gerigt zij, en met dat gevolg, dat voortaan niemand zich meer op verjaring kan beroepen, dan te rekenen, niet meer van den dag van het misdrijf, maar van dien der laatste vervolging.

Zoo was het in Frankrijk dan ook reeds begrepen vóór den Code: POTHIER, *Tr. de la Proc. crim.*, sect. VII, art. 1, leert reeds: « *les crimes s'éteignent par la prescription, etc.* »

Het misdrijf zelf gaat te niet door de verjaring; maar daartoe is dan ook noodig, dat het gedurende al den tijd die tot de vervulling der verjaring noodig is, onvervolgd is gebleven; zoodra er vervolgd wordt, is de verjaring gestuit, en het misdrijf blijft bestaan; hetzelfde misdrijf kan niet voor den één wel, voor den ander niet bestaan, noch tegen den één door verjaring zijn vernietigd, en niet tegen den ander.

Ook door de uitleggers van den Code is het altijd zoo begrepen.

CARNOT, ad art. 637, n°. 5, zegt: « *Les actes d'instruction et de poursuite, dans les dix ou dans les trois années, suivant la nature des crimes ou des délits, interrompent le cours de la prescription, non seulement à l'égard des personnes contre lesquelles les poursuites ont été dirigées, mais même à l'égard de leurs complices.* »

Maar opmerkelijk is vooral, wat wij lezen bij RAUTER, n°. 854: « *pour interrompre le cours de la prescription, il suffit d'un acte de poursuite réelle (acte d'instruction); il n'est pas besoin d'un acte de poursuite personnelle (acte de poursuite).* »

Deze onderscheiding tusschen *actes d'instruction*, die tegen het misdrijf in het algemeen, en *actes de poursuite*, die tegen een bepaald daaraan verdacht gehouden persoon gerigt zijn, drukt het denkbeeld der wet zeer duidelijk uit.

Men ziet uit dit alles, dat onder het Fransche regt alle twijfel onmogelijk was, en ook inderdaad niet bestond. En het zal nu de vraag zijn, of onze tegenwoordige wet, omtrent dit onderwerp, eene verandering heeft willen invoeren; of onze wet het stelsel der *zakelijke* vervolging, als ik het zoo eens noemen mag met RAUTER, heeft willen laten varen, om dat der *persoonlijke* vervolging te omhelzen.

En men lette er wel op, dat dit laatste zou geweest zijn de invoering van een geheel nieuw regt, en dat ook onder ons voormalig regt de zaak schijnt begrepen te zijn even als onder het Fransche regt. Want, hoezeer ik wel nergens bij onze oude schrijvers deze vraag opzettelijk heb behandeld gevonden, zoo vind ik toch én bij MATTHAEUS, *de crim.* LVIII, 19, 4, én bij VAN DER LINDEN, *pract- en koopm. handb.*, de verjaring opgenomen onder de middelen, waardoor het *misdrijf* of de *vervolging van het misdrijf* te niet gaat; en wij hebben vroeger gezien, dat dit begrip noodwendig leidt tot de stelling, dat *het misdrijf*, en bij gevolg ook het regt van strafvordering, het zij voor de beleedigde partij het zij voor den Staat blijft bestaan; zoodra slechts *die verjaring* door eene vervolging, tegen wien dan ook gerigt, gestuit is.

Men kan daar nog bijvoegen CARPSOVIUS, *Pract. rer. crim.*, III, 141, 6, die als vierde oorzaak, welke de uitvoering der straf verhindert, opgeeft de *praescriptio delicti*, quae non modo criminis poenam, *sed et ipsum delictum*, ac per consequens *accusationem quoque et processum criminalem* tollit.

En nu geloof ik te mogen zeggen, dat indien onze wet eene zoo gewigtige verandering heeft willen invoeren, het dan ook meer dan waarschijnlijk is, dat die bedoeling ergens klaar en duidelijk zal zijn uitgedrukt, het zij dan in de wet zelve, het zij voor het minste in de beraadslagingen, welke haar zijn voorafgegaan.

Het eerste nu is zeer zeker het geval niet. Integendeel, ofschoon de vraag niet *in terminis* beslissende, misschien ook hier wel, omdat men er niet aan gedacht heeft, bedient zich echter het Wetboek van Strafvord. even als de wet van 1830, van woorden, die eer moeten doen denken aan het stelsel van *poursuites réelles* dan aan dat van *poursuites personnelles*.

Art. 457 spreekt van verjaring niet ten behoeve van een bepaald verdacht of beschuldigd persoon, maar van verjaring van *vervolgingen en strafbepalingen* TER ZAKE VAN MISDRIJF; de verjaring wordt gestuit door iedere geregtelijke akte van vervolging in het algemeen, zonder dat daarbij wordt onderscheid gemaakt tusschen de gevallen, dat die vervolging is gerigt geweest tegen hem die later wordt te regt gesteld, of tegen een ander, art. 458; en in de volgende artt. 459, 460 en 461 is het altijd weder de *vervolging van het misdrijf*, niet die van *den misdadiger*, die verjaart door verloop van één, vijf, vijftien of twintig jaren.

En wat nu leeren ons de beraadslagingen? Gelijk doorgaans, weinig, misschien niets. Doch dit ten minste blijkt er uit, dat de oorspronkelijke redactie van het tegenwoordige art. 438 aldus luidde:

«De tijd van verjaring vangt aan van het oogenblik, dat het misdrijf bedreven is, of in geval van vervolging, van het oogenblik dat de regtsingang *tegen den beklaagde verleend is*.»

Deze laatste woorden waren ongetwijfeld de leer der *persoonlyke vervolging* meer gunstig; indien de beklaagde zelf niet ware vervolgd geweest, hij zou zeker met vrucht de verjaring hebben ingeroepen, zonder dat hem de vervolgingen, tegen anderen gerigt, in eenig geval tegenworpen hadden kunnen worden.

Maar nu is juist die geheele uitdrukking later verval-
len, en reeds in het Wetboek van 1830, art. 351, ver-

vangen door de woorden *van het oogenblik der laatste geregtelijke akte*. Zie VOORDUIN, VII, 711, volg.

Waarom nu is deze verandering toe te schrijven? Was het omdat men bespeurd had dat de oorspronkelijke redactie eene nieuwe leer zou ten gevolge hebben, die men niet bedoelde en ook niet wilde? Of wel was het alles, het eerste zoo wel als het laatste, louter toeval?

Die vraag laat zich, het is waar, alleen door gissingen beantwoorden; want er blijkt volstrekt niets van.

Maar dit staat ten minste vast: dat vroeger altijd als regel heeft gegolden, dat *het misdrijf* door zeker tijdsverloop verjaart, maar door iedere daad van vervolging, die verjaring tegen iedereen wordt gestuit; dat onder het Fransche regt daarover bij niemand twijfel kon bestaan, omdat de wet zelve het met klare en ronde woorden beslist; dat niets, noch in de woorden der wet, noch in de beraadslagingen, aantoonde, dat men daarin, met het nieuwe regt, eenige verandering heeft willen brengen; dat integendeel de eenige uitdrukking die dit gevolg had kunnen hebben, en die vroeger, het zij dan opzettelijk, het zij door onnaauwkeurigheid of onvoorzigtigheid in de wet geschreven was, er weder is uitgeraakt, om welke reden dan ook.

En wanneer ik dan dat alles overweeg, dan geloof ik reden genoeg te hebben, om met LIPMAN, bl. 224, aan te nemen, dat de algemeene beginselen omtrent het verjaren van vervolging en strafvordering in het Nederlandsche uit het Fransche regt zijn overgenomen; en onder die algemeene beginselen zal dan ook zeer zeker wel mogen gerangschikt worden de regel, dat tot stuiting der verjaring iedere *zakelijke* vervolging voldoende, en geene *persoonlijke* vervolging noodig is.

Laat ik bij dit alles nog voegen, dat het gezag van het Fransche regt vooral zwaar moet wegen bij de beoordeeling der speciale verjaring van de wet van 1830,

omdat die wet is vastgesteld en ingevoerd in eenen tijd, toen de *Code d'Instr.* hier te lande nog als algemeene wet gold, en omdat zij derhalve voor die algemeene beginselen van rechtspleging, waarover zij zelve het stilzwijgen bewaarde, geacht moet worden stilzwijgende te hebben verwezen naar de algemeene wet van die dagen niet alleen; maar omdat zij zelve ook noodzakelijk het oog op die algemeene regelen moet gehad hebben, en hare woorden derhalve *in dubio* zeer zeker ook in dien zin moeten worden uitgelegd.

De eerste gevolgtrekking zou evenwel, bij de invoering eener nieuwe wet, die een nieuw stelsel aannam, vervallen; maar de tweede zou blijven, omdat de zin der vroegere wet zelve in geen geval zou kunnen zijn veranderd door het feit der invoering van een nieuw algemeen wetboek, met andere regelen en beginselen.

Voor dat ik van deze vraag, die mij inderdaad, in meer dan één opzicht, hoogst gewigtig voorkomt, afstap, wil ik nog kortelijk gewagen van een ander gezigtspunt, waaruit de zaak, bedrieg ik mij niet, kan beschouwd worden.

Hoezeer de verjaring in burgerlijke zaken en die in strafzaken, merkelyk van elkander verschillen, zoo zijn er toch ook tusschen beide vele punten van aanraking. De verjaring *in foro criminali*, zoo wel als *in foro civili*, behoort tot de middelen, die het regt van vervolging doen verloren gaan; zij schenkt bij den strafregter zoo wel als bij den burgerlijken regter eene peremptoire exceptie, die den eischer, zonder eenig verder onderzoek der zaak zelve, moet doen afwijzen.

De hoofdgronden, waarop de verjaring berust, zijn ook voor beiderlei zaken niet zeer verschillend: de kortheid van het menschelyk leven, die niet gedooft dat men ten eeuwigē dage blootgesteld blijve aan gegronden, veel min aan ongegronden vervolgingen; de rust

der huisgezinnen; de moeilijkheid van het bewijs, en vooral het bedriegelijke der bewijsmiddelen na verloop van vele jaren, dit zijn alle overwegingen en redenen, die gelden voor de ééne soort van verjaring, zoo goed als voor de andere (1).

Zou het nu niet misschien om deze redenen, in sommige gevallen, kunnen geoorloofd zijn, daar waar gelijkheid van redenen ook gelijkheid van regt schijnt te vorderen, de strafwet, waar deze geene uitdrukkelijke voorzieningen behelst, aan te vullen en te verklaren uit de burgerlijke wet over verjaring?

Ik meen ja. En wat dan vinden wij in het burgerlijk regt over dit onderwerp geleerd?

Het burgerlijk regt stelt als regel: *a persona ad personam non fit interruptio active nec passive*. Maar op dien regel zijn menigvuldige uitzonderingen (2).

Tot die uitzonderingen behoort onder anderen de volgende: door aanmaning, dagvaarding of iedere andere daad van rechtsvervolging, zoo ook door erkenning, wordt de verjaring gestuit, niet alleen tegen hem die aangeklaagd of gedagvaard is, of die de schuld erkend heeft, maar ook tegen alle zijne hoofdelijke medeschuldenaren, art. 2016, 2019, 2020 Burg. Wetboek, en de reden hiervan zal wel zijn, dat, vermits het dezelfde schuld is, waarvoor allen gehouden zijn, en vermits het *die schuld* is die verjaart, die verjaring niet tegen den een kan blijven voortloopen, terwijl zij tegen den ander ge-

(1) MERLIN, *Rép. in voce prescription*, 3, 7, 1, verdedigt aldus de verjaring in strafzaken: « La brièveté de la vie humaine, les remords et les craintes qui sont le premier supplice d'un coupable, le danger de perdre la trace des preuves de la justification d'un accusé, toutes ces considérations ont engagé, etc. » Zie ook de BOSCH KEMPER, III, 615—617, en de schrijvers van den *Code d'Instr.*, en over de burgerlijke verjaring TROPLONG, *de la prescr.* n°. 1, sqq.

(2) Over den regel zoo wel als over de uitzonderingen, verdient gelezen te worden TROPLONG, n°. 627, sqq.

stuit is: de schuld is ééne, zij moet of verjaard of niet verjaard zijn.

En zou nu hier wel eene redenering bij analogie geheel en al gewaagd zijn? Kan men niet zeggen, dat ook tusschen hen, die als hoofddaders of medepligtigen deel hebben genomen aan een misdrijf, in zekeren zin, solidariteit bestaat van schuld en van straf? Kan men niet zeggen, dat allen jegens de maatschappij in zekeren zin hoofdelijk aansprakelijk zijn voor het gepleegde misdrijf?

Ik weet wel, die solidariteit zal in ieder geval nog in zeer vele opzichten van de burgerlijke solidariteit verschillen, al ware het slechts dat de straf van den één den ander niet bevrijdt, zoo als de betaling van den hoofdelijken schuldenaar. Nogtans hier, waar de rede is van drukpers-misdrijven, mag men niet uit het oog verliezen, dat de drukker en uitgever, door de straf des schrijvers, wel wordt ontslagen van alle verdere aansprakelijkheid, en dat dus hier vooral de gelijkheid zeer groot is.

Maar welk verschil er overigens ook bestaan moge, er blijft niettemin ook altijd veel overeenkomst, en dezelfde redenen die in de gevallen van de artt. 2016, 2019 en 2020 Burg. Wetboek de *interruptio a persona ad personam* hebben doen aannemen, zouden, immers grootendeels, ook moeten leiden tot hare toelating in strafzaken in het algemeen, maar inzonderheid in de gevallen van art. 7 der wet van 1830; en naar algemeene regelen van uitlegkunde bestaat dan het geval, waarin van het voorzien tot het onvoorzien geval mag geredeneerd worden.

De *schuld* verjaart, het *misdrijf* verjaart; de verjaring der *schuld* wordt gestuit door geregtelijke vervolging, die van het *misdrijf* evenzeer; in het eerste geval strekt zich die stuiting uit tot allen die voor

dezelfde schuld aansprakelijk zijn, en het is dus logisch en rationeel hetzelfde aan te nemen voor het tweede geval.

Ik geef gaarne toe, dat het verschil tuschen burgerlijke regtspleging en strafvordering in het algemeen te groot is, om dergelijke redeneringen bij analogie toe te laten; op zich zelven zoude dezen dan ook hier welligt weinig bewijzen; maar gevoegd bij al het overige, komt zij mij voor niet geheel van gewigt ontbloom te zijn.

De vraag, wat men te verstaan hebbe onder *geregte-lijke akte*, of daartoe behoort eene klagte, eene dagvaarding, nietig in den vorm of voor eenen onbevoegden regter, enz., en hetgeen verder in verband staat met de verjaring der actie en de stuiting daarvan: dit alles behoort tot het gebied van het gemeen regt, en behoeft dus door mij niet behandeld te worden.

Maar er is in de wet van 1830 eene andere gaping, waarover ten slotte een woord behoort gezegd te worden: die wet namelijk voert eene bijzondere verjaring in, afwijkende van het *gemeene regt*, voor de vervolging van de door haar voorziene misdrijven; maar zij bewaart een diep stilzwijgen over de verjaring *der straf*.

Het gevolg hiervan zal moeten zijn, of dat de straffen op de misdrijven gesteld in het geheel niet verjaren, of dat deze laatste verjaring moet worden geregeld naar de algemeene voorschriften van het Wetb. van Strafvord.; want men zal toch wel niet willen beweren, dat de verjaring van drie maanden, bij art. 7 uitsluitend voor de vervolging vastgesteld, ook stilzwijgend mag of moet worden uitgestrekt tot de straf. Mij ten minste komt dit voor geene wederlegging te behoeven.

Even weinig aannemelijk schijnt mij het eerste toe, dat namelijk de straf dezer bijzondere misdrijven door geene verjaring hoegenaamd zou kunnen te niet gaan. Het was in 1830, en is nog bij ons een algemeene regel

van regten, dat alle straf verjaart. Nu weet ik wel, dat de bijzondere wet aan de algemeene derogeert; maar die derogatie moet dan toch of uitdrukkelijk zijn, of uit den aard der zaak noodwendig volgen, omdat de algemeene wet met deze of gene bepaling der bijzondere wet niet bestaanbaar is.

Geen van beiden is het geval; aan uitdrukkelijke derogatie valt niet te denken, want de wet van 1830 zwijgt over de verjaring der straf; aan stilzwijgende derogatie even weinig; want in de wet van 1830 komt niet ééne bepaling voor, welke die verjaring der straf noodzakelijk uitsluit; en ik meen het er derhalve voor te moeten houden, dat, daar wel voor de verjaring der vervolging, doch niet voor die der straf bijzondere bepalingen gemaakt zijn, de wet van 1830 zich, wat deze laatste betreft, stilzwijgende heeft willen gedragen aan de algemeene wet. Het laat zich ook inderdaad naauwelijks denken, dat dezelfde wet die aan de verjaring der vervolging zulk eene aanmerkelijke uitbreiding gegeven heeft, die der straf, zonder dat daarvoor eenige denkbare reden bestaat, geheel zou hebben willen uitsluiten; en zeker zou zulk eene zonderlinge leer, om te mogen worden aangenomen, uitdrukkelijk in de wet behooren te zijn geschreven.

Ik houd het er bovendien voor, dat de enkeleinzage van art. 463 Wetb. van Strafvord. allen twijfel moet wegnemen.

Reeds zeide art. 643 *Code d'Instr.*, dat in 1830 nog kracht van wet had:

« Les dispositions du présent chapitre ne dérogent point aux lois particulières relatives à la prescription des actions résultant de certains délits ou de certaines contraventions. »

En daaruit volgde, dat wel van de ééne zijde de algemeene bepalingen van den Code geene inbreuk maakten

op de bijzondere voorschriften van speciale wetten; maar van de andere zijde ook, dat die algemeene voorschriften hunne toepassing vonden op alle misdrijven, ook op die bij bijzondere wetten voorzien, voor zoo ver daarvan niet uitdrukkelijk was afgeweken. Zoo is het ook altijd begrepen (1).

Bij de wet nu van 1830 was wel eene nieuwe verjaring ingevoerd voor de actie, doch niet voor de straf; en het gevolg was, dat deze laatste werd geregeerd door de algemeene wet.

Is daarin nu eenige verandering gebragt door het Wetboek van Strafvord.? Zeker niet; want art. 463 van dat Wetboek heeft hetzelfde doel en dezelfde strekking als art. 643 van den *Code*:

«De bepalingen van deze afdeeling zijn niet betrekkelijk tot hetgeen omtrent de verjaring van sommige misdrijven, bij bijzondere wetten, is vastgesteld.»

Misschien had wel dit geheele artikel kunnen wegblijven; want wat het zegt spreekt eigenlijk van zelven: *specialia derogant generalibus*; maar zeker volgt ook hieruit, dat wat bij de bijzondere wetten niet uitdrukkelijk geregeld is, bij voortduring moet worden beslist naar de voorschriften der algemeene wet.

En men lette er wel op, dat het art. de werking der algemeene wet niet onbepaald uitsluit voor die bijzondere soorten van verjaring, waarover bij speciale wetten wordt gehandeld, maar alleen voor *hetgeen omtrent de verjaring van sommige misdrijven bij bijzondere wetten is vastgesteld*. Wat dus niet is voorzien door de bijzondere wet, wordt door de algemeene wet geregeld (2).

(1) Zie b. v. CARNOT *ad* art. 643.

(2) «Voor zoo verre bij de bijzondere wetten niets omtrent den aanvang der verjaring, of derzelver algemeene beginselen is voorgeschreven, schijnt dit ontbrekende mij echter uit dezen titel aangevuld te moeten worden.» DE BOSCH KEMPER, III, 628.

In den duur echter der verjaring is na 1830 eene gewigtige verandering gekomen, in het voordeel der veroordeelden.

Onder het Fransche regt toch verjaarden alle correctionnele straffen door een tijdsverloop van vijf jaren; en daaronder dus ook, naar aanleiding van het zoo even gezegde, de straffen, uit krachte der wet van 1830 uitgesproken, met volle vijf jaren, hoezeer de vervolging met drie maanden verjaarde.

Onze wet daarentegen stelt geen bepaalden termijn voor de verjaring der straf; maar zegt eenvoudig, dat de straffen verjaren door het verloop van het *dubbel getal jaren*, hetwelk tot de verjaring der vervolging zou worden gevorderd, art. 462, d. i. dus in den gewonen regel voor correctionnele straffen tien jaren; maar hier, waar de actie verjaart met *drie maanden*, slechts *zes maanden*.

Of zal men ook welligt willen beweren, dat art. 462 spreekt van *jaren*, en dat er derhalve voor de verjaring van alle en dus ook van deze straffen altijd meer dan een jaar noodig is?

Maar vooreerst, als er *jaren* zullen noodig zijn voor de verjaring dezer straffen, hoe vele jaren zullen dat dan zijn? en waar is de wet, die dit regelen zal, zoodra de gewone maatstaf, de duur van de verjaring der actie, ontbreekt? Men ziet reeds dat dit onmogelijk is; aan tienjarige verjaring valt niet te denken; want deze heeft, naar de uitdrukkelijke voorschriften der artt. 460 en 461, alleen dan plaats, als de strafvordering vijf jaren duurt. Maar hoe vele jaren dan, acht, vier, twee? Er is niemand, die hierop antwoord geven kan.

Ik geloof bovendien, dat de geheele redenering eene zeer gezochte spitsvindigheid zijn zou; het is waar, het artikel spreekt van *jaren*, en niet van *maanden*; maar waarom? Misschien, omdat men er in het geheel niet aan gedacht heeft, dat er enkele misdrijven zijn, die

binnen het jaar verjaren; doch denkelyk, omdat men daarbij meer bepaaldelyk het oog had op het gewone geval, dat er altijd voor de verjaring der actie ten minste een jaar noodig is: *quod enim semel aut bis existit, praetereunt legistatores*. L. 3 D. *si pars hered. petit.*

Doch wat daarvan zij, de zin der wet kan niet twijfelachtig zijn, en hare bedoeling is klaarblykelijk geene andere, dan dat de straf verjaart door het dubbel tijdsverloop, hetwelk voor de verjaring der actie gevorderd wordt: waar dus het misdrijf verjaart met drie maanden, daar verjaart de straf met zes maanden.

Of eindelijk zal men uit datzelfde ongelukkige woordje *jaren* afleiden, dat het geheele artikel niet van toepassing is op eene verjaring van *maanden*, zoo als wij hier hebben?

Maar, bedrieg ik mij niet, dan vindt vooreerst ook dat zijne wederlegging in al het zoo even gezegde; doch ten tweede, als noch de wet van 1830, noch het Weth. van Strafv. den tijd bepaalt van de verjaring dier straffen, waar zal men dien dan zoeken? Immers nergens; en men zou dan al weder moeten komen tot het besluit, dat die straffen eeuwig in leven blijven, en door geen tijdsverloop verjaren; doch wij zagen vroeger, dat deze stelling volstrekt onaannemelyk is.

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

Nog iets over het erfregt der Godshuizen en instellingen van liefdadigen aard, door Mr. GJSB. M. VAN DER LINDEN, advokaat te 's Gravenhage.

Twee jaren geleden behandelde ik in dit tijdschrift (V. bl. 395 volg.) hoofdzakelyk de vraag: of bij de oetrooijen, aan Godshuizen of instellingen van liefdadigen aard, in

vorigen tijd verleend, al of niet een erfregt was vastgesteld, en beweerde, na bevestigende beantwoording, ten slotte de afschaffing van dat erfregt. De strijd tegen dat buitensporig regt is sedert nog niet verzwakt. Elke poging die kan leiden tot het doen vestigen van de overtuiging, dat werkelijk die afschaffing bestaat, of althans dat het hoognoodig is, dat de wet haar buitenkijf stelle, reken ik nuttig.

Dit doet mij het volgende nog aan het vroeger geschreevene toevoegen.

De regterlijke uitspraken over de octrooijen, vóór de organisatie der regterlijke magt van 1838 gedaan, heb ik vroeger opgegeven. Ook enkele dergenen, welke tot het hervatten van het verzet tegen dat onbillijk erfregt na 1838 betrekking hebben. Daar evenwel nergens, zoo ver ik weet, volledige opgave van die latere jurisprudentie gevonden wordt, komt het mij niet ondoelmatig voor dit hier te doen.

Het eerste vonnis is door de Arrondissements-Regtbank te Leiden gewezen op den 13 December 1842 in eene zaak van St. Anna Aelmishuis op de hooigracht te Leiden tegen Elizabeth Hermans, wed. van Loo. Daarbij gold het een regt, vastgesteld bij eenen fundatiebrief van 3 augustus 1507, (voorkomende bij VAN MIERIS, Bes. v. Leiden I. 277), en eene ordonnantie «op den 14 Martii, 1608 bij Burgemeesteren der stad Leyden gevisiteert ende geaprobeert met last ende bevel van eenen ijegelicken (die'taengaet) sich daernae te gedragen.» De regtbank was van oordeel dat hierbij geene quaestie was van erfregt, maar van eene overeenkomst, stilzwijgend aangegaan door de intrede in het Hofje, en handhaafde dit laatste in den eigendom der goederen, die het bij overlijden der in het Hofje opgenomen vrouw tot zich had genomen, waarvoor het zich als erfgenaam had aangegeven en, n. b., *successieregt* betaald had. — Het Hof van Zuid-Holland heeft dat vonnis bij arrest van 23 februarij 1844 beves-

tigd, (*Weekbl. van het Regt* n°. 484) en de hiertegen gerigte eisch in cassatie, is, hoofdzakelijk op grond dat het bestaan der *overeenkomst* in facto was vastgesteld, bij arrest van den 29 november 1844 (*Weekblad* n°. 579) afgewezen. — Over erfregt was dus in deze beslissing van den Hoogen Raad geene sprake.

Twee maanden later dan het zooeven genoemde vonnis werd door de Arrondissements-Regtbank te Amsterdam op 27 februarij 1843 (*Bijblad*, V. 452) in een geding tusschen Regenten van het Burgerweeshuis aldaar, en W. SNOEK q. q. een octrooi van 21 november 1733 gehandhaafd. Het is mij niet gebleken, dat dit vonnis in hooger beroep aan een nader onderzoek is onderworpen.

In hetzelfde jaar werd in zake van P. G. WALSH *c. s.* tegen het weeshuis te Landsmeer een octrooi van 22 juni 1765, bij vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Hoorn van 20 september 1843, geoordeeld een erfregt vast te stellen, en alzoo, rakende een onderwerp van burgerlijk regt, te behooren tot die, welke bij besluit van koning LODEWIJK van 24 februarij 1809 zijn vervallen verklaard. (*Weekblad van het Regt* n°. 438; *Bijblad*, V. 716). Het Hof van Noord-Holland evenwel heeft, in strijd met de conclusien van het O. M., bij arrest van 16 januarij 1845, dat vonnis weder vernietigd, en beslist dat het octrooi, als een speciaal regt aan eene bijzondere corporatie, op hare bijzondere aanvraag, verleend, niet door het besluit van koning LODEWIJK, noch daarna was afgeschaft. (*Weekblad van het Regt* n°. 577).

Het vonnis der regtbank te Hoorn is opgenomen in de *Belgique Judiciaire*, T. I., n°. 96, p. 1669, vergezeld met de volgende opmerkingswaardige observatie der redactie: «La cour royale de Paris a émis une opinion *contraire*, par arrêt du 22 Avril 1834. Cet arrêt fut *cassé* le 21 Juin 1836, et l'affaire renvoyée à Orléans. «La cour royale de cette dernière ville se rangea le 3

«Février 1837 à l'avis de la cour suprême, qui persista à le 17 Avril 1838 dans sa première manière de voir. — «Un arrêt de cassation rendu le 2 Juillet 1831 avait déjà «consacré le même principe. V. toutefois l'avis du conseil «d'état du 14 Octobre — 3 Novembre 1809. — Nous croyons «qu'un usage semblable à celui que condamne cette «jurisprudence existe en Belgique et même à Bruxelles, «au moins en ce qui concerne les objets mobiliers ap- «portés dans l'hospice par le défunt. Mais il ne paraît «pas qu'en Belgique la question ait été judiciairement «discutée.»

In hetzelfde jaar 1843, zoo vruchtbaar in het opleveren van regterlijke uitspraken over het onderwerp in geschil, had de Arrondissements-Regtbank te Amsterdam andermaal gelegenheid daarover haar oordeel te vellen. Dat oordeel verschilde niet van dat zij eenige maanden te voren had uitgesproken. Immers bij vonnis van 13 november 1843 werd in een geding, tusschen de wed. BRINKMAN en de Regenten van het St. Pieters Gast- en Pesthuis te Amsterdam gevoerd, een octrooi van 10 October 1780 verklaard het vestigen van een bijzonder erfregt in te houden, dat thans nog als geldende moest worden beschouwd. (*Regt in Ned.* IV, 63; *Bijblad*, VI, 504). In strijd wederom met de conclusien van het O. M. heeft het Hof van Noord-Holland dat vonnis bevestigd bij arrest van 29 mei 1845, (*Bijblad*, VIII, 417) dat door den Hoogen Raad, bij arrest van 24 april, 1846, tegen de voorziening in cassatie is gehandhaafd. (*Weekblad van het Regt* n°. 716; *Bijblad*, VIII, 417).

Eindelijk heeft de Arr.-Regtbank te Amsterdam bij vonnis van 20 mei 1846 volhard bij haar vroeger gevoelen, door in eene zaak van C. MEHLBAUM te handhaven een octrooi, op 24 december 1706 aan het Luthersche Diaconiehuis aldaar verleend (*Weekblad van het Regt* n°. 741; *Bijblad*, VIII, 427.)

De voorlaast vermelde zaak is de belangrijkste, omdat daar de vraag zich zuiver heeft voorgedaan, en het erfregt geöfend is in al zijne hardheid en stuitende onbillijkheid. Een meisje was in hare dienst ziek geworden, in het Gasthuis gebragt, en aldaar overleden. Op grond daarvan werd tegen de moeder, die voor een groot deel leefde van de renten van een klein kapitaal, dat aan de overledene dochter en haren nog jeugdigen vollen broeder, het toen eenig overgebleven kind der moeder, toebehoorde, door de Regenten van het Gasthuis eene vordering ingesteld tot rekening en verantwoording van haar beheer over den boedel harer eigene dochter en afgifte van dien. Het goed werd dus hier opgevorderd van het naaste bloed, van eene moeder, met ter zijde stelling van haar regt op een wettelijk erfdeel, en aan eenen broeder ontnomen, ten behoeve van een gesticht, dat gedurende eenige dagen eene minderjarige verpleegde, daar welligt zonder eigen voorkennis, of die van voogdes of verwanten, ingebragt.

Men noemt zulke gestichten instellingen van *liefdadigheid*. Verdienen zij dien naam, waar zoodanige daden van berooving regt zijn?

Er is wel eens beweerd dat in zulke gevallen men het erfregt van het gesticht rusten en het goed aan de natuurlijke erven laten moest. Bewijst die bewering wel iets anders dan dat men terugdeinst voor de volle werking van dat onmatig regt, dat, voor het zachtst, onnadenkend werd weggeschonken door eene talrijke vergadering, talrijk welligt ook aan regenten van gestichten, welker kostbaar betimmerde regentenkamers met hare schilderstukken getuigen, dat ook de ijdelheid der bestuurders daar ijverige verpleging genoot, en welker uitdeelingen of maaltijden bewezen dat het dienen der weldadigheid ook zijne niet belangelooze zijde had. Maar mogen daarom thans de *tegenwoordige* regenten terugdeinzen voor de oefening van het regt, gegeven aan het gesticht aan hunne zorg

toevertrouwd? Zeer zeker neen! Zij mogen geen regt prijs geven, want het is het hunne niet: zij moeten voor de regten van het gesticht waken, want ook daarvoor zijn zij gesteld. Het is eene andere vraag of men regent zou willen zijn, waar men zich in de verplichting zou kunnen bevinden om zoodanig regt tegen ongelukkige bloedverwanten te moeten uitoefenen.

Men heeft in dat geding gepoogd, het niet voor een erfregt te doen doorgaan, en het als een regt van retentie tot schadeloosstelling voor te stellen. Als grond bragt men daartoe bij *en* dat er bevoegdheid van *uitkoop* was verleend en dit geene plaats zou gehad kunnen hebben, indien het geen regt van retentie maar erfregt ware, daar uitkoop dan strijden zou met den regel, *pactum non valere de viventis hereditate*, *en* den aard van het regt.

Schoon regt van retentie voorwaar op goederen die in eens anders bezit zijn en nooit aan quasi dien schuldeischer behoord hebben of in zijne magt geweest zijn, zooals vaak het geval is, waar men zich niet vergenoegt met de goederen door den verpleegde, bij zijne opname, in het gesticht gebragt, maar waar men regten op eenen met den dood ontruimden boedel vindiceert. Wat voorts dien regtsregel betreft, gesteld dat hij bij ons gegolden hebbe (vergelijk *Themis* V. 207), wat belette de Staten van Holland en West-Vriesland bij wet eene bepaling vast te stellen, welke in strijd was met eenen regel van het regt der Romeinen? De Souverein toch was in zijne bevoegdheid *juris constituendi* niet gebonden door het romeinsche regt; en wel het allerminst voorwaar bij eene regeling van erfregt, dat in die mate, bij de Romeinen geheel onbekend was.

Te regt merkte ook de Advocaat-Generaal GREGORY op ten bewijze dat de Staten dit regt niet als een regt van retentie of schadeloosstelling hebben aangemerkt, dat «het regt van retentie zich niet verder uitstrekt dan

tot het beloop der schuldvordering, hoedanige beperking in het octrooi niet wordt gevonden, daar integendeel ... het regt is toegekend om *al wat* door de gealimenteerde wordt nagelaten, naar zich te nemen, om het even of de nalatenschap meerder of minder bedroeg dan die zoogenaamde inschuld», en voorts «dat, wanneer de Staten een regt van retentie of schadeloosstelling hadden willen geven, het dan vreemd is, dat men, bij onderscheidene octrooijen, aan de gealimenteerden vergund heeft, om, hetgeen zij tijdens hunne verpleging, door erfenis, hebben verkregen (met uitzondering van het vruchtgebruik, gedurende den tijd dat zij verpleegd werden) te mogen behouden, zonder aan regenten tevens de bevoegdheid toe te kennen, om, bij teruggave der goederen de kosten van verzorging te mogen aftrekken.» (*Bijblad*, VIII, 421.)

Maar reeds heeft M^r. Boor in de vroeger aangehaalde verhandeling dat denkbeeld van een regt van retentie overtuigend bestreden. Ten aanzien van den aard van het regt zijn in het besproken geding geene gronden aangevoerd, die het vroeger door mij gestelde wederlegden.

Zoowel in eersten aanleg als in hooger beroep is het regt, dat het Gasthuis tot grond zijner vordering had genomen, als een erfregt beschouwd. Ook in cassatie is dit de beschouwing van het Openb. Min., zoowel als van den Hoogen Raad zelven geweest. Maar de Amsterdamsche Regtbank en het Hof van Noord-Holland zijn daarbij tevens aan hun vroeger geopenbaard gevoelen getrouw gebleven, en hebben het octrooi niet vervallen verklaard. Overeenkomstig met de conclusiën van het Openb. Min. heeft de Hooge Raad dat gevoelen gedeeld. Er is alzoo nu wederom eene beslissing van de hoogste regterlijke magt in Nederland, waarbij, in strijd met het fransche Hof van cassatie, de bij octrooijen toegekende erfregten zijn gehandhaafd.

Is daarmede nu evenwel de zaak voor goed afgedaan? Ik hoop het niet. Het arrest van den Hoogen Raad heeft in *dat* geding beslist, ja, maar één arrest vestigt nog geene jurisprudentie. Het behelst daarbij niet eenen grond van uitspraak, die niet vooraf bekend was, en vroeger aangevoerd. Deze hadden toen de tegenstanders der niet afschaffing niet kunnen overtuigen. Het is dus niet te verwachten, dat die overtuiging door het arrest zal zijn te weeggebracht. Het is ook niet te hopen, want het is meer dan wenschelijk dat aan den voortduur van die regten, het zij door regterlijke uitspraak, het zij door wettelijke voorziening een einde kome.

Bij het arrest van den Hoogen Raad is geene sprake geweest van het advijs van den Franschen staatsraad van 14 october 1809. Men heeft het vroeger doen dienen ten betooge van de niet afschaffing der geotroijeerde erfregten; het is onlangs aangevoerd om het vervallen zijn dier regten aan te dringen. Althans daartoe strekt grootendeels het opstel van Mr. J. HEEMSKERK ASZ., opgenomen in de *Jaarboeken voor R. en W.* Deel VI, bl. 204 volg., waar op bl. 221 Mr. C. H. B. BOOR daartegen zijne bedenkingen heeft plaats doen vinden. Hoeveel kracht en gevolg men aan dat advijs moet toeschrijven is daar volledig genoeg van wederzijde getoetst. — Ik betwijfel evenwel of de redenering van Mr. BOOR op eenen goeden grond gebouwd is, wanneer hij haar steunen doet op eene lezing van het advijs, zoo als MERLIN die geeft in zijn *Répertoire*, en zoo als het niet gevonden wordt in het *Bulletin des Lois*. Immers bij de executoir verklaring van dat advijs, bij decreet van 19 april 1811, heeft men hier zeker willen van kracht verklaren wat in het officieel blad, tot afkondiging uitsluitend bestemd, was geplaatst, en niet wat als zoodanig in het werk van een bijzonder persoon gelezen werd. Daar komt nog bij, dat het betwijfeld mag worden of men toen op die

lezing van MERLIN nog wel het oog heeft kunnen hebben. Althans in de uitgave van het Répertoire van 1808, de laatste zoo ik meen vóór de uitvaardiging van het decreet van 19 april 1811, kon op de door Mr. Boor aangedeuide plaats (*Hôpital*, § VI) nog niets van het advijs, van 14 october 1809, laat staan eene andere lezing, gevonden worden. — Ik kan evenmin met den heer HEEMSKERK instemmen omtrent de alles afdoende gevolgen, welke hij aan het advijs toeschrijft. Het advijs is daartoe te speciaal naar mijn inzien. Het beslist alleen over de goederen door eenen verpleegde in het gesticht ingebracht, terwijl juist daarover in den regel bij ons minder quaestie is, maar integendeel over alles, wat voor of na is of wordt verkregen, over dat wat niet was ingebracht: het advijs beschouwt het als «*léger dédommagement des dépenses occasionnées par les malades*,» en beperkt de uitsluiting van erven alleen voor zoover de gemaakte onkosten niet zijn voldaan aan het gesticht en op den overleden of herstelden verpleegde kunnen worden verhaald, terwijl het integendeel bij ons immers geen regt van schadeloosstelling, maar een onbepaald erfregt geldt op alles wat te eeniger tijd nagelaten wordt: het advijs spreekt van de «*décédés dans l'établissement*,» bij ons is het een regt van erfopvolging aan den eenmaal verpleegde, waar ook en hoe lang ook na zijne verpleging hij overleden zij.

Hoofdzakelijk steunt de meening van den Hoogen Raad en den Adv. Gen. op eene onderscheiding, die zij maken ten aanzien van octrooijen. «Het is bekend» zegt men, «dat het woord *Octrooi* onder de oude wetgeving, niet «eene en dezelfde beteekenis had. Onder octrooijen werden verstaan zoowel de bijzondere vergunningen, welke «aan bijzondere personen of zedelijke ligchamen werden «verleend, als sommige wettelijke verordeningen, welke «in eenen grooteren of kleineren omtrek het algemeen

«regt voor de ingezetenen daarstelden.» Bij het besluit van koning **LODEWIK** nu zouden alleen de laatste, niet de eerste zijn afgeschaft.

Wanneer die onderscheiding niet bekend ware geweest, maar nu eerst uitgevonden, zou men dan meenen, op grond daarvan, sommigen afgeschaft, anderen niet vervallen te mogen verklaren? Maar wanneer dat onderscheid wel bekend was, en de wetgever gebruikt het woord, dat voor *allen* gelijkelijk geldt, op welken grond zal men zich dan de bevoegdheid toeschrijven des wetgevers werk naar eigen inzicht te verbeteren, en, dat van allen gezegd is, slechts op sommigen toe te passen? Of zal het daarvoor genoeg zijn, als met eene pennestreek, in de wet, die niet onderscheidt, eene onderscheiding te maken, en onder de uitgezonderden die octrooijen te brengen, wier handhaving dan wordt uitgesproken?

Maar moeten wel bovendien, gesteld dat de onderscheiding juist zij, de octrooijen, waarbij een erfregt wordt vastgesteld, onder de niet afgeschaften worden gerangschikt? Wanneer men *bijzondere* vergunningen stelt, tegenover bepalingen, die *allen* bonden, dan behooren erfregten der Godshuizen niet tot de eerste. Zoodanige zijn wel vergunningen van den souverein aan bijzondere personen, *hun eigen* regt betreffende, of *hun eigendom* verzekerende, of hun *verlof* gevende tot wat anders verboden, of waartoe bijzondere vergunning noodig was, of met uitsluiting van anderen, regten gevende op Staats-eigendom of althans op datgene, wat geen particulier eigendom was, en waarover de souverein dan ook als zoodanig meendé te kunnen beschikken. Daartoe behooren dan bijv. de privilegiën voor de uitgave van boekwerken, octrooijen voor uitvindingen, consenten tot verveening, of octrooijen tot inpoldering en droogmaking, octrooijen of privilegiën voor visscherij of handel, zooals dat voor Oost- of West-Indische compagnie, enz. enz.

Geene van die allen veranderden ook dadelijk het *Burgerlijk* regt, noch *ontnamen* regten, die krachtens dat regt anderen waren toegekend. — Maar geheel anders is het met de octrooijen over erfregt gelegen. Dat zijn geene verloven of voorregten, die niet ten laste van derden kwamen, zooals de zoo even gemaakte soort; maar integendeel bepalingen van algemeen regt, welke allen bonden, die onder het bereik der bepaling kwamen. Hier werden geen opene brieven gegeven tot bewaring van eigen regt tegen inbreuken door anderen daarop te maken, of tot uitsluitende toekenning van iets, waarover de souverein als algemeen domein meende te kunnen beschikken; maar er werden regten toegekend op zaken, die bijzonder eigendom waren, over welker eigendom het Burgerlijk Regt vaste regels gegeven had. Hier werd geene vergunning gegeven, die ontsloeg van belemmerende bepalingen, en den verkrijger van het octrooi zijne natuurlijke vrijheid van handelen nader bracht, maar integendeel werden regten ontnomen, om aan anderen ze weg te schenken. Hier waren het geene bepalingen, die nevens het gemeene regt stonden, en het ongeschonden lieten, maar integendeel gold het hier voorschriften die in het gewone, in het algemeen regt ingrepen, want de ordo successionis werd voor een bepaald geval voor alle onderdanen geïnterverteerd. Hier was dus ook niet blootelijk een voorregt aan een bijzonder persoon gegeven, maar bepalingen gemaakt, die voor alle burgers verplichtende waren, waarvan allen in hun eigen regt en eigen verkregen goederen de beroovende werking gevoelen moesten.

Het is waar, het waren regten slechts aan bijzondere personen toegekend, en uit dat oogpunt alleen schijnen zij die erfregten te beschouwen, die voor hunne handhaving ijveren. Maar daaruit volgt niet, wat, om er de afzondering van de bepalingen van algemeen regt mede goed te maken, uit moest volgen. Namelijk dat het ook

alléén het regt van die bijzondere personen betrof. En dit juist deed het niet. Het komt hier toch immers, en ook dit verliest men, m. i., tevaak bij deze quaestie uit het oog, niet in aanmerking welken *persoon* het geldt, maar welk *regt*. Want er is hier sprake van afschaffing van *regt* en verandering van *wetgeving*. Was dus het octrooi eene constitutie van een afzonderlijk, geheel op zich zelve staand, bijzonder regt, dat alleen een bepaald persoon betrof, en geen inbreuk maakte op de regten aan derden bij de algemeene wet toegekend, men zou kunnen beweren, dat het noch door het besluit opzettelijk noch door de invoering van eene algemeene wetgeving stilzwijgend was afgeschaft. Maar nu niet, nu het aan *alle* ingezetenen in bepaalde gevallen hunne regten van erven ontnam, zoowel als van nalaten bij uiterste wilsbeschikking.

Het was dan ook wel degelijk een punt, tot het algemeen burgerlijk regt betrekking hebbende, dat bij de octrooijen geregeld was. Het verbond *allen* en niet een enkel bijzonder persoon. Het was niet voor een bijzonder persoon alleen verplichtend, noch beperkte zich tot een enkel bepaald geval, maar het gaf regel van erven en beschikken voor allen die onder het gebied van den wetgever leefden, en kende regten toe op goederen die nog niet waren, op nalatenschappen van hen, die nog moesten geboren worden. Daarom ook was de acte waarbij dat regt werd vastgesteld, eene wet, die voor het vervolg eene actie gaf tot verkrijg van de nalatenschappen van alle die nu nog onbekenden, die te eeniger tijd in het gesticht zouden zijn opgenomen. Al had dan ook het besluit van Koning *LODEWIK* niet met name de octrooijen genoemd, dan reeds zouden zij toch zijn begrepen in «alle die wetten en ordonnantiën, tot het burgerlijk regt betrekking hebbende,» welke als de kenmerkende woorden worden beschouwd van datgene, wat men bij art. 3 van dat besluit heeft willen afschaffen.

Naar mijn inzien verliest men daarenboven hier twee zaken te veel uit het oog. Vooreerst, zoo als juist door Mr. HEEMSKERK (a. p. bl. 215) is uiteen gezet, dat het oud-hollandsche erfregt niet, als thans, bij ééne wet was geregeld. Het bestond uit verschillende stukken geschreven en ongeschreven regt, bij elk waarvan een afzonderlijk deel van het algemeen regt geregeld was. Hiertoe nu behoorden ook die acten, waarbij aan de godshuizen erfregten waren toegekend. Die allen vormden het burgerlijk regt van erven. Die allen moesten dus ook vervallen bij de invoering van een algemeen burgerlijk wetboek, waarbij het geheele onderwerp in alle zijne deelen was beschreven en bepaald. Door dit niet in het oog te houden vervalt men tot de dwaling, dat die erfregten bestaan hadden *nevens* een algemeen erfregt, in den zin waarin dat thans bestaat; terwijl het integendeel daar een deel van uitmaakte. Daardoor vervalt dan tevens het argument dat het evenzeer nu in bijzonderheden kan blijven bestaan, nevens het bij de latere Codes ingevoerde algemeene regt. Die bestaanbaarheid op zich zelve nogtans meen ik aan grooten twijfel onderhevig te zijn. Of meent men het te zamen bestaanbaar, dat het burgerlijk regt een wettelijk erfdeel vaststelt voor moeder of vader, boven alle andere erven, zoodanig zelfs dat het tot een *onbeschikbaar* deel der nalatenschap wordt verklaard, en een ander regt die legitime ter zijde stelt en een vreemde vóór den legitimaris doet erven? Is het bestaanbaar dat, wanneer de B. W. regt van testeren geeft, het octrooi erfenis toekent in weerwil en boven alle testament? — In de tweede plaats dat men om den vorm te veel het wezen der zaak vergeet. Men blijft hechten aan den vorm van een octrooi, waarin het regt werd gegeven, en men vergeet de algemeene resolutie van 6 Junij 1733 (*Themis* V, 219), waarbij aan allen gelijke erfregten werden toegekend, die verzoek om octrooi zouden doen, en zich dus

als instellingen zouden doen kennen van dien aard, als waarvoor men bij de resolutie dat regt gelijkelyk in het toekomende had vastgesteld.

Een argument tot verklaring van het besluit van 24 februarij 1809, heeft men gemeend te vinden in dat van 31 December 1808, waarbij de vroegere criminele wetgeving afgeschaft, het crimin. wetb. voor het koningryk Holland werd ingevoerd, en bij welks 4^e artikel daartoe ook octrooijen genoemd worden. Ik meen dat de opmerking het eerst gemaakt is in de Opmerkingen en Mededeelingen betreffende het Nederl. Regt, door Mr. A. OUDEMAN en Mr. G. DIEPHUIS 1845, bl. 1 volg., in een opstel van A. O., waarin «*zij* het voortdurend bestaan van de vroeger verleende octrooijen beweerden.» Het argument komt daar op neêr: «Octrooijen, waarbij eenige straffen of boeten op misdaden, of overtredingen zijn vastgesteld, kunnen niet anders zijn, dan verordeningen van eenen meer of minder algemeenen aard; waaronder, uit den aard der zaak geene privilegien konden zijn bedoeld geworden. En wanneer nu de wetgever bij dat Wetb. en die wet, eenige weken vroeger, bij eene gelijksoortige gelegenheid, het woord *octrooi*, in den zin van *algemeene wet* heeft gebezigd, dan mag men er veilig uit afleiden, dat hij hetzelfde woord, in dienzelfden zin, ook bij het Kon. Besluit van 1809 heeft opgenomen.» (*Bijblad*, VIII, 423). Ik kan voor het punt in geschil de kracht der vergelyking niet voelen van een besluit, waarbij eene nieuwe *burgerlijke* wetgeving wordt ingevoerd, met dat, waarbij een deel van het *publiek* regt wordt veranderd; noch begrijpen, hoe het gebruik van het woord octrooi in het besluit van 1808 strekken kan om aan dat zelfde woord in het besluit van 1809 eenen anderen zin te geven of dat naauwer te bepalen dan daar geschied is door de bijvoeging, «tot het burgerlijk regt betrekking hebbende en in het Koningryk of eenig gedeelte van dien in vigueur geweest.»

Daar kunnen, zegt men, uit den aard der zaak geene privilegiën mede bedoeld zijn. Toestemmen kan ik dit niet. Zoo ver mij bewust is, werd er in vroeger tijd niet zoo onderscheiden tusschen privilegie, octrooi of handvest, dat men vooraf kan bepalen welk onderwerp in de eene soort, welk in de andere behandeld wordt. Ik zou evenmin durven vaststellen, dat er geene stukken zijn welke men privilegiën plagt te noemen, waarin bepalingen voorkomen, die onder bereik vallen zouden van art. 4 van het besluit van 31 december 1808. Ik zou echter daarentegen van oordeel zijn dat die bepalingen, waarbij aan *bijzondere lichamen*, als hoogeschole, hoven of dergelijken, *bijzondere* voorregten ten opzichte van crimineel regt gegeven waren, hoedanige voorbeelden naar het schijnt wel te vinden zouden zijn, zeer stellig waren afgeschaft door het besluit van 31 december 1808, en deze niet voor hun verval zouden behoed zijn, door dat zij *bijzondere* vergunning en *voorregten* waren «aan bijzondere personen of zedelijke lichamen, om meer bijzondere redenen,» gegeven.

De Advocaat-Generaal GREGORY meende, «dat het opmerking verdiende, dat bij art. 3 van het besluit van 1809 gelezen wordt: *en welke tot nu toe in het Koninkrijk of eenig gedeelte van hetzelfde in vigueur zijn geweest*; terwijl bij het meergemelde wetb., en de meer genoemde wet, betrekkelijk het strafregt, bij deze woorden nog de volgende zijn gevoegd: «*of eenige bijzondere plaats.*» Ik wijt het eigen zwakheid, dat ik de kracht van het onderscheid van uitdrukking ten voordeele van de erf octrooijen nog niet heb kunnen voelen, en eigen kortzigtigheid, dat ik het onderscheid tusschen *eenig gedeelte* en *eenigs plaats* nog niet heb kunnen bespeuren.

Ten betooge, «dat men door octrooijen geene privilegiën aan eenen persoon of eenig gesticht verleend, maar «algemeene wetten onder dien naam vigerende, heeft te

«verstaan,» wordt door A. O. ter boven aangehaalde plaats, aangevoerd, dat «zoo toch vroeger bestonden, b. v. Handvesten, *octrooijen*, enz. van Weesp, Muiden, Naarden, «in het jaar 1624 uitgegeven; handvesten, *octrooijen*, «der stede Vlaardingén, te Utrecht in 1775 uitgegeven.» — Doch waarom werd daar niet verwezen naar de «Handvesten *ofte* privilegiën ende *octrooijen*, mitsgaders, willekeuren, costuimen, ordonnantiën ende handelingen der stad Amstelredam (Amst. f°. 1748),» waarin juist de *octrooijen* voorkomen, welke tot nog toe het meest aan het regterlijk oordeel zijn onderworpen geweest; of de naar «Handvesten, privilegiën, *octrooijen* en vrijgerechtigheden aan de stad Haarlem en hare burgers verleend» (Haarlem 1751), waar, op bladz. 651 ook gevonden wordt een *octrooi* voor de opzienders van de Vlaamsche, Vriesche en Hoogduitsche doopsgezinde gemeente te Haarlem, op 18 februarij 1750 gegeven «in conformiteit van onze Resolutie van 6 Junij 1733.» Indien nu de verwijzing van A. O. naar de handvestboeken daarheen moet strekken, dat afgeschaft zijn die stukken, die in de verzamelingen van handvesten, *octrooijen*, costuimen enz. gevonden worden, dan heeft hij zelf over de quaestieuse erf*octrooijen* het doodvonnis uitgesproken; en waartoe anders die verwijzing moet strekken, schijnt zonder nadere verklaring moeilijk te gissen.

Eindelijk heeft men er nog van gewaagd alsof het hier afschaffing van «verkregene regten» zoude gelden (*Bijblad* VIII, 424); maar is dit juist gezien? Het erfregt dat de Souverein gaf, kan de Souverein ontnemen, zonder dat men zich op verkregen regt zou kunnen beroepen om met grond die ontneming te bestrijden. Verkregen regten hadden de godshuizen op de *gebeurde* nalatenschappen, zij hebben het niet op die na 1 mei 1809 zijn opgevallen.

Al ware art. 3 niet in het besluit van 1809, dan zoude art.

7, sprekende van «*alle* nalatenschappen en erfenissen *ab intestato* herkomstig van personen vóór 1 Mei 1809 overleden,» het pleit kunnen beslissen. Alle *die*, «ante-rieur aan de invoering van het Wetboek, zullen wor-den beoordeeld, geregeld, behandeld en beslist naar de oude wetten.» De andere dus immers volgens het nieuwe wetb. En dat het hier nalatenschappen en erfenissen *ab intestato* geldt, meen ik voor het tegenwoordige als geheel buiten kijf te mogen stellen.

Doch reeds te veel welligt voor een toevoegsel op het vroeger geschrevene. Niet te veel echter is dat geschrijf en gewrijf over en weder, wanneer het slechts tot vernie-tiging van die erfregten strekken kan. Eene vernietiging die voor de wetgevende magt pligt wordt uit te spreken, nu de regterlijke magt ze handhaaft; ze handhaaft als het ware in weerwil van hare overtuiging, dat ze behoorden te zijn afgeschaft. Waarom anders zegt de Hooge Raad in zijn arrest, even als om er het oog der wetgevende magt heen te trekken, dat «het alleen van het wetgevend Sou-verein gezag kan afhangen, om, even zoo als het in der tijd dat bijzonder regt heeft gegeven, hetzelve, om bij-zondere redenen van *billijkheid, en tot voorkoming van bezwarende en onbillijke toepassing*, bepaaldelijk en uitdrukkelijk in te trekken of te wijzigen, doch dat het van den regter, die de wet moet toepassen, zoo als zij ligt, niet afhangt, om de innerlijke waarde derzelve te beoordeelen, of de bijzondere wet als vernietigd te beschouwen, door elke algemeene verordening, nevens welke zij in bijzonderheden kan bestaanbaar zijn.»

Vernietiging dier erfregten, die waarlijk geene bewijzen van der vaderen wijsheid en goede voorzienigheid zijn, en dus met angstvallige zorg en hardnekkige vasthoudendheid voor ondergang moeten worden bewaard, maar veeleer van hunne onnadenkendheid en kortzigtigheid getuigen, is nood-zakelijk. Goederen werden toegekend aan gestichten, in den

regel ten koste van behoeftigen, althans van de minder vermogenden onder de burgers. De Staten gaven liberaliteiten ten koste van armen, ten behoeve van gestichten, buiten welker muren zij wel rekenden te zullen blijven, ten zij om er op regenten-zetels plaats te gaan nemen. En nu worden door de werking dier erfregten, armen gemaakt om armen te verzorgen. Voor hoe velen zou de kleine erfenis, die nu in de doode hand over gaat, middel en spoorslag geweest zijn tot het wegwerpen van den bedelstaf, aanvangen van eigenbedrijf, en het voorzien in behoeften door eigen nijverheid? Voor hoe velen kan niet het verlies der erfenis van kind of zijverwant, waarvan ondersteuning genoten werd, oorzaak zijn van het vervallen tot diepe armoede, drang tot bedelarij, en het vergrooten van het getal, dat door armbestuur of diakonie moet worden onderhouden?

Wil men niet alles wegnemen, men beperke het ten minste binnen die palen, welke door het advijs van den staatsraad reeds zijn gesteld in 1809, en waardoor het ook in België schijnt begrensd te zijn. (*Belg. Jud. t. a. p.*). Men kenne namelijk den gestichten of instellingen van liefdadigen aard, regt toe op hetgeen de verpleegde bij zijne opname aan en op zich had, en aldaar door den dood ontruimde. Wie zal dit wraken of onbillijk heeten? Mits men echter niet nalate het nog uitdrukkelijk te bepalen tot het beloop eener aan de verpleging geëvenredigde schadeloosstelling. Want ook anders kan de werking van dat regt in bijzondere omstandigheden hoogst onbillijk en bezwarend zijn.

Maar verder ga het niet. Wat buiten die grenzen ligt, worde afgeschaft. Of is met onzen tegenwoordigen maatschappelijken toestand, den stand onzer wetgeving, dat regt zoo als het thans is overeen te brengen? Eene moeder verliest haar kind, dat buiten eigen voorkennis, buiten verzoek of toestemming der moeder voogdes, door

onnadenkende geburen of meesters, soms met goed oogmerk, in een gesticht wordt gebragt; en de moeder ziet het huis haar voorgaan, alle voor haar gunstige bepalingen der wet vervallen, en zichzelve met haar overig gezin van het goed verstoken, van welks vruchten zij leefde! — Iemand komt in eene hem vreemde plaats, onverwacht overkomt hem ziekte of gebeurt hem ongeluk, de hulpvaardig toegeschoten menigte of de politie brengt hem in een gast- of ziekenhuis, hij sterft, en zijne nalatenschap vervalt aan het gesticht, zij besta uit lompen of uit tonnen gouds; wettelijk erfdeel, uiterste wilsbeschikking in den besten vorm, niets baat zijne verwanten of de door hem bevoordeelden; want van het oogenblik dat hij bewusteloos werd ingebragt, was zijne nalatenschap verbeurd en hem regt van testeren benomen! — Den wees, die in een weeshuis is opgenomen, is voor altijd zijn regt van testeren ontnomen, en, wáár hij sterft, hij heeft geene andere erven dan zijne kinderen en na deze het huis!

Maar, zegt men, men kan zich uitkoopen, en daardoor wordt alle hardheid weggenomen. — Waar echter de som van uitkoop niet is bepaald, wat zekerheid is er dat, zoo niet alles, dan toch niet de grootste helft tot uitkoop zal worden gevorderd. Is men door die bevoegdheid tot uitkoop niet in allen gevalle aan de willekeur overgelaten van hen met wie de koop moet worden gesloten, en die de bepaling van den prijs in hunne hand hebben? — Maar wat zal de wees doen? Het huis is zijn voogd: met zijn voogd kan hij niet contraheren: en sterft hij minderjarig, dan antwoordt het huis, *hij heeft zich niet uitgekocht*, en neemt op dien schoonen grond de nalatenschap tot zich! (zie de bovenvermelde zaak van MEHLBAUM, in het *Bijblad*, VIII, 427).

Mogen zulke buitensporige regten worden gehandhaafd? Of zal men met de afschaffing wachten en rustig toezien tot dat een treffend voorval zal doen betreuren

dat men niet eerder de handen aan het werk sloeg? Ware het niet beter bij wet de afschaffing te doen uitspreken, die de Koning reeds op den 26 September 1828 vruchteloos bij besluit beproefde, vast te stellen? (1)

BOERBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

NEDERLANDSCHE LITERATUUR.

Handboek, voor de toepassing der wetten op de heffing van de Regten van Successie en van Overgang bij overlijden. W. VAN BOEKEREN, te Groningen. 8vo, 215 bladz.

Audi et alteram partem.

(Zie tijdschrift *Regt en Wet*, 1^e deel, 2^e stuk, bl. 185 *sqq.*, bij J. C. SPIJKER Az., te Amsterdam.)

Eene wet verbindend zijnde voor allen, die zich op het grondgebied van den Staat bevinden, zoo is het eene ontegenzeggelijke waarheid, dat dezulken, welke aan dezelve mogten onderworpen wezen, haar met volkomene juistheid moeten bevatten, ten einde hare bepalingen naar den geest en de letter te kunnen toepassen.

(1) Vergelijk *Themis*, V. 193. — Zie ook de missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, d.d. 4 Februarij 1836, bij LUTTENBERG, *Gr. Plak. Boek*, bladz. 262 en 263.

In iedere wet echter treffen wij, helaas! onvolledigheden, duisterheden en onoverkomelijke zwarigheden aan, waartoe eene behoorlijke interpretatie benoodigd is. Dan, het is klaarblijkelijk, dat de wetgever niet in alle gevallen kan voorzien, en slechts den algemeenen regel tot rigtsnoer behoort aan te wijzen. « La loi ne doit « établir que des principes généraux. Elle ne doit ni « spécialiser, ni individualiser. Elle doit avoir en vue le « genre et non l'espèce, la règle et non le cas. » (1)

Er bestaat evenwel een middel, hetwelk ons in staat stelt, de menigvuldige moeilijkheden eenigermate uit den weg te ruimen.

Een goed zamengesteld handboek namelijk, waarin wij duistere punten toegelicht en talrijke zwarigheden door verklaringen en door de vermelding van genomene decisien of van gewezene vonnissen en arresten, genoegzaam opgelost zien, zal voorzeker den rechtsbeoefenaar niet geheel onwelkom wezen.

De schrijver van het bovenvermelde handboek mede van het nut van een diergelyk werk overtuigd, vangt hetzelfde aan, met eene voorrede, waarin hij den lezer dit nut op eene doeltreffende wijze *traecht* aan te toonen.

Zijn doel was edel, de bereiking van hetzelfde echter minder gelukkig.

Mogten wij ons verblijden met zulk een gewigtig en lang gewenscht werk, alhoewel reeds eenigen tijd na de uitgave, bekend geworden te zijn, evenzeer zagen wij ons weldra, bij eene naauwkeurige en oplettende beschouwing, grootendeels in onze verwachting te leur gesteld.

Als wij bovendien bemerkten hadden, dat een onzer inderdaad kundigste regtsgeleerden, in eene *Handleiding tot de Ned. Wetgeving*, bij de behandeling van den titel van Erfopvolging in het Burg. Wetb., zijne

(1) *Revue Etr. et Franç. de législ. et d'écon. pol.*, II, 2, 11, 818.

aanteekeningen grootendeels uit dit handboek heeft overgenomen, met aanbeveling tot eene geschikte raadpleging; en wij nog kortelings, in het hierboven genoemde tijdschrift *Regt en Wet*, er eene beoordeeling over aantreffen, welke in allen deele gunstig mag genoemd worden, vatteden wij terstond het voornemen op, tegen den onbekenden schrijver van dit handboek, langs dezen weg, te velde te trekken.

Hij duide het ons alzoo niet ten kwade, indien wij hier enkele punten aanstippen, omtrent welke door hem, naar onze meening, gedwaald is.

Reeds in de voorrede ontmoeten wij, op de 2^e bladzijde, eene uitdrukking, welke wij welligt eenigzins op den schrijver zullen kunnen toepassen: «*dat de op gewin azende geest zoo velen bezielt, zoo velen aandrijft tot ondernemingen en handelingen, niettegenstaande hun alles ontbreekt;*» is hij niet verstoken geweest van vele werken, welke hem, tot de bereiking van zijn oogmerk, met vrucht zouden hebben kunnen leiden? Wij gelooven deze vraag *toestemmend* te mogen beantwoorden. Van het *Periodiek Woordenboek in zake Zegel, Registratie, enz.*, ten minste, heeft hij, volgens eigene verklaring, geen gebruik gemaakt. Ook van de *Receuil général* van STREY, of van de *Jurisprudence du XIXe Siècle* van DALLOZ, schijnt hij geene kennis gedragen te hebben, aangezien enkele arresten, zoo als wij later zullen aantoonen, noch bij genoemde schrijvers, noch bij MERLIN bekend zijn. Of hij daarenboven ook niet in het bezit is geweest van de *Dictionn. de l'Enregistrement par LION*, van de *Verzameling van Decisien en Arresten enz.*, kunnen wij niet met zekerheid vermelden; doch, naar den inhoud van het werk oordeelende, blootelijk vermoeden.

Terwijl de bewering t. d. p. 1^e al., 3^e zinsnede, «*dat van het welinrigten eener memorie afhangt, het*

« *besparen van regten en dan nog wel zonder 's Rijks schatkist te benadeelen*, » ons ten eenemale onbegrijpelijk voorkomt. De ambtenaar berekent de regten, wel is waar, naar de memorie van aangifte, doch tevens in verband met de wet, den titel van erfopvolging of andere betrekkelijke bescheiden; daarenboven valt het evenmin te wederleggen, dat dáár, waar de regten bespaard worden, de partijen bevoordeeld, doch de belangen van den Staat immer te kort gedaan worden. *Dit* zal, gelooven wij, wel geen verder betoog behoeven.

Laat ons nu den inhoud van het werk zelf nagaan, alwaar het ons vergund zij, stil te staan bij die gedeelten, welke wij voor eene meer juiste en meer geschikte interpretatie vatbaar achten.

De fijne onderscheidingen van het algemeene regt worden, op verscheidene plaatsen, niet met ware oplettenheid in het oog gehouden. Getuige hiervan onder anderen het navolgende:

In de 2^e noot op bladz. 10 worden de artikelen aangehaald, welke de schrijver toepasselijk acht op *vacante boedels of nalatenschappen*; aangezien de wetgever verschil maakt tusschen *de zoogenaamde onbeheerde of vacante boedels*, en *die van afwezigen*, en hier nu sprake is van de eerstgemelde, zoo zal men ook, in plaats van art. 519 van het Burg. Wetb., moeten lezen art. 1172 *sqq.* van dit Wetboek (cf. art. 811 Code Civ.). Welke misvatting mede plaats heeft op bladz. 52, 2^e alin.; terwijl wij den schrijver, aangaande de aantekeningen te dier plaatse, willen onder het oog brengen, dat, naar aanleiding van art. 540 van het Burg. Wetb., na verloop van den aldaar bepaalden tijd, *zonder* vonnis of eenig regterlijk bevel, tot de *definitieve* inbezitneming en verdeling kan worden overgegaan (1).

(1) Bij arrest van het Prov. Gerechtsh. van Zuid-Holland, dd. 23 Mei 1843, is echter beslist, dat na provisionele inbezitstelling onder den Code Nap.,

Op bladz. 32 in fine, en vervolgens op bladz. 33, bespeuren wij eene uitdrukking, welke volstrekt eenige toelichting vereischt.

«*Gemakkelijk echter, zoo lezen wij, is een vruchtgebruik van elke andere soortgelijke making te onderscheiden, wanneer men zich daarbij ten regel stelt, dat, om vruchtgebruiker te zijn, men het volle beheer moet hebben over de goederen, waarvan men gezegd wordt vruchtgebruiker te zijn, enz.*»

De vruchtgebruiker heeft slechts het «*jus utendi, fruendi salva rerum substantia*» (1); ergo, kan hij nimmer *vol beheer* hebben (cf. SCHULLER Aanteek. art. 170 B. W.) (2).

Staat de wetgever hem daarentegen enkel of eenvoudig *beheer* toe, zoo is dit beheer echter geenszins als een *sine qua non*, doch slechts als een *accessorium*, te beschouwen, hetwelk, naar den regel: «*Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere*» (3), door den erfflater ook aan derden kan worden opgedragen: hier gelden alzoo de bepalingen van art. 850 en 1066 van het Burg. Wetb., op welke de schrijver geen acht heeft geslagen.

In het algemeen schijnt hij het juiste begrip omtrent vruchtgebruik niet gehad te hebben. Want, boven en behalve het hierbovengezegde, zien wij met bevreemding in de 1° al. van bladz. 33, dat de ouders het *vruchtgebruik* van de goederen hunner kinderen hebben, tot aan derzelver twintigjarigen ouderdom of eerder huwelijk. Het is echter, vertrouwen wij, den schrijver zeer goed

de definitieve inbezitneming niet kan plaats hebben, dan, na een voorafgaand vonnis, waarbij het regtsvermoedelijk overlijden, met inachtneming van de bepalingen der Ned. Wetgeving, is uitgesproken.

(1) I. 2, t. 4.

(2) De Nederl. Wetboeken met aanteek. (Utrecht 1841.)

(3) L. 21 D. de Reg. Jur.

bekend, dat, bij de art. 366 *sqq.* B. W., in overeenstemming met de artt. 384 e. s. Code Civ., aan de ouders geenszins het *vruchtgebruik* (usufruit), doch slechts het *vruchtgenot* (jouissance), is toegekend. Wij vermogen dus geenszins deze beide zaken te verwarren, doch slechts de laatste, als een *beperkt gedeelte* der eerste te beschouwen, en met den heer NICOLAÏ te zeggen: « Cette jouissance n'est point un véritable usufruit; c'est une espèce d'indemnité, que la justice et la reconnaissance filiale réclament; c'est en outre un droit, attaché à l'autorité paternelle. » (1)

Wat betreft de stelling op bladz. 37, 3e al., dat bij een fideicommiss « *noch de eigendom, noch het genot aan bepaalde personen verzekerd wordt,* » met deze kunnen wij ons in geenen deele vereenigen, en wel om deze redenen:

De gesubstitueerde heeft de verwachting op eenig regt, hetwelk eerst *na* den dood van den bezwaarde wordt verkregen. Hij kan alzoo *vóór* dien tijd ook nimmer eigenaar worden, *quia dies non cessit, nec venit*. Waar of bij wien zal alzoo de eigendom zijnen zetel hebben? Het lijdt immers geen twijfel, of deze moet ergens berusten? Natuurlijk bij den fiduciarius zal zulks plaats hebben (dominium apud heredem sedebit). « Cum fidei-commissum relictum legitur sub conditione, vel die incerta, sic gravatus interim possessor et pleno jure dominus est » (2).

Deze derhalve *blijft* tevens *onherroepelijk eigenaar* (propriétaire incommutable) (3), indien de geroepene hem niet mogt overleven. Daarenboven zegt MERLIN:

(1) Vid. de Redev. van den heer NICOLAÏ, bij VOORDUIN, Geschiedenis enz. 2 D., blz. 592, § VIII.

(2) PEREGRINUS, de fidei-commissis. Art. 40.

(3) Cf. Decreet van 4 Julij 1811 (Bull. des Lois 381/7113).

(4) Questions de Droit, 2e. Substitution fidei-commissaire § III.

«La propriété ne peut être en suspens.» — — — — —
«Nous devons mettre cette maxime au rang des vérités
«les mieux démontrées» (4). Welk principe op gelijke
wijze gesteld wordt door PEREGRINUS, art. 40 n°. 6:
«Rerum dominia in pendentia stare nequeunt,» — als-
mede door THEVENOT D'ESSAULES, page 188 (1).

Het *genot* en de *eigendom* worden alzoo, naar ons
gevoelen, buiten twijfel, aan den bezwaarden erfgenaam,
tot aan een onzeker, onbekend tijdstip verzekerd (cf
art. 1757 van het Ontwerp voor het Burg. Wetb.,
1820).

Maar hoe zal men nu, volgens des schrijvers verlan-
gen, de *fideicommissaire instellingen* behoorlijk van
makingen in vruchtgebruik kunnen onderscheiden?

Wel is waar, komt in de 1e al. van bl. 32, eene,
naar de algemeene wetgeving gevolgde, definitie van
vruchtgebruik voor; dan, die van *fidei-commis* blijft
achterwege; terwijl de enkele voorbeelden, welke wij
aantreffen, op de bladzijden 39 sqq. en 173 sqq, *niet*
voldoende kunnen geacht worden, om een zoo gewigtig
punt genoegzaam toe te lichten: «Non exemplis sed le-
gibus judicandum est» (2).

Den onkundigen vooral wordt dit handboek tot rigt-
snoer gewijld. Voorwaar, het doel is prijzenswaardig;
doch het doet ons leed, dat valsche stellingen of tegen
den geest der wet aandruischende leeringen, hier en
daar dit doel in den weg staan, en dien onkundigen
bij gevolg eer in eenen poel van dwalingen storten,
dan hem naar behooren leiden.

Zoo zouden wij onder anderen, uit het geleerde in
de laatste zinsnede van bl. 76, vervolgd wordende in
den hoofde bl. 77, gerustelijk kunnen opmaken, dat de
schulden van kinderen, tot aan hunne *meerderjarig-*

(1) Traité des Substitutions.

(2) L. 13 C. de Sent. et Interl.

heid, door de in leven zijnde ouders gedragen worden: tot op welk tijdstip deze laatsten ook de vruchten zouden genieten van de goederen hunner kinderen.

Zal deze zinsnede echter strooken met de bedoeling des wetgevers, en voor vele moeilijkheden vrijwaren, zoo ware hier eene verbeterde redactie onvermijdelijk. Het ligt buiten ons bestek, t. d. p. ons hiermede onledig te houden. Genoeg moge het wezen, dat wij den schrijver onder het oog brengen, dat niet tot de *meerderjarigheid* of in het algemeen van *alle minderjarige* kinderen, het genot hunner goederen wettiglijk wordt toegekend aan hunne ouders, doch slechts in het geval, vermeld bij art. 366 Burg. Wetboek, behoudens de exceptionele bepalingen, vervat in den 15^e titel 1e. Boek en art. 887, beide van het Burg. Wetboek.

Dan, niet alleen de beschouwingen van het algemeen regt leveren grond tot eenige bedenkingen en tegenspraak op, ook de, door den schrijver, gegevene ophelderingen omtrent het fiscale regt, en dus in het algemeen omtrent datgene, waartoe zijn werk bij voorkeur betrekking heeft, schijnen ons toe niet van onvolledigheid of onjuistheid vrij te pleiten te zijn.

Zal men niet met ons moeten instemmen, dat, wil men den onkundige, die zich de behartiging der belangen van anderen ziet toebetrouwen, voor velerlei dwalingen behoeden, aan zijne onkunde op de klaarlijkste, op de eenvoudigste en op de meest ophelderendste wijze, zal te gemoet gekomen moeten worden.

Wij lezen bijv. op bl. 16, van het bij de wet toegekende *privilegie* op de roerende goederen: De wet van den 27 December 1817 gewaagt hieromtrent, in art. 3, mede van art. 191 Code de Commerce. Waarom de schrijver in zijne aantekeningen t. d. p. wel de antiekelen opgeeft welke bij de nieuwe Nederl. wetgeving, de artt. 2101 en 2102 van den Code Civil vervangen

hebben, doch geenszins art. 313 van het Wetboek van Koophandel, als in de plaats tredende van art. 191 van den Code de Commerce, begrijpen wij niet, doch schrijven zulks enkel en alleen aan onachtzaamheid toe.

Zoo wordt verder, op de 23^e bladz. in de 1^e alinea, gehandeld over de indiening eener memorie van aangifte *door een' daartoe gemagtiyd' persoon*. Het Koninklijk Besluit van den 29 Januarij 1818 nu zegt, wel is waar, in art. 4, dat de aangifte door een *derde*, met overlegging van een authentiek afschrift der volmagt kan geschieden; dan, dit Besluit, alsmede de schrijver, bewaren het volkomene stilzwijgen, of die volmagt *authentiek*, dan wel *onderhands* moet worden opge maakt. Aangezien ons geen arrest, noch nader Koninkl. Besluit bekend is, waarbij deze regtsvraag is opgelost geworden, zoo zal, naar onze meening, met toepassing van den bekenden regel: «Semper in obscuris, quod «minimum est, sequimur,» (1) de eenvoudigste wijze gekozen, en, zonder overtreding, uit een authentiek afschrift eener *onderhandsche volmagt* mogen gehandeld worden.

Het is ons onbekend, waarom op bl. 57, reg. 6 en volg. *den belanghebbenden den grond tot verzet ontzegd wordt. indien van hen eene, in vergelijking met de nalatenschap, onevenredig voorkomende som gevorderd wordt*. Noch in de wet van den 22 Frimaire jaar VII, noch in die van den 27 Ventôse jaar IX, noch in de hier onderwerpelijke wet van den 27 December 1817, is de bevoegdheid tot oppositie, ten zij op behoorlijke motieven gegrond, op eenigerlei wijze beperkt geworden. En, dat de schrijver, ten opzichte van deze leer, eenige onstandvastigheid aan den dag legt, blijkt ons uit het gezegde op bl. 139 in den aanhef, alwaar de middelen en de wijze zijn voorgeschreven, op welke *de belasting-*

(1) L. 9 D. de Reg. Juris.

schuldige partij zich, door dugvaarding der administratie, tegen de vordering des ambtenaars, geneedelijk zal kunnen verzetten. Wij twijfelen ook niet, of de laatstgenoemde leer zal wel de verkieslijkste wezen.

Voortgaande ontmoeten wij, bij de interpretatie van art. 11 der wet, eenige punten, welke wij ook niet met stilzwijgen mogen voorbijgaan.

Op bl. 59 in fine leert men ons, dat men door *verkoopwaarde* moet verstaan, «den prijs, welken men van een of ander voorwerp, dat in den handel der menschen is, kan bedingen.» Zonder nogtans te spreken over de uitdrukking van *handel der menschen*, welke ons eenigzins vreemd voorkomt, moeten wij vragen, of deze definitie juist is? Voorzeker niet; want het bedingen van eenen willekeurigen prijs, bijv. van *f* 50 voor een perceel vastgoed, ter waarde van *f* 1000, is niet alleen eene daad, welke van ten duidelijkst geblekene fraude getuigt, doch tevens eene handeling, in allen deele, met den geest der wet in volmaakten strijd. Het oude regtsprincipe: «*Pretium non ex emptione, sed ex justo rei valore aestimari debeat,*» gold van oudsher, en waarschijnlijk ook bij de redactie van art. 17 der wet van 22 Frimaire jaar VII. Bij analogie vermogen wij dit artikel, alwaar een nadrukkelijk verschil tusschen den *bedongen* of *uitgedrukten prijs* (*prix énoncé*) en de *verkoopwaarde* (*valeur vénale*) wordt in het oog gehouden, op het alhier betrekkelijke art. 11 der wet op de successie-regten toe te passen (art. 72 Ontw. Burg. Weth. 1820). Tusschen den *prijs* en de *waarde* bestaat alzoo geene gelijkheid; de waarde of liever de *verkoopwaarde* zal derhalve op geene andere wijze kunnen gevonden worden, dan uit den aanslag op de kadastrale registers, uit de huurwaarde, uit de schatting van deskundigen, enz., zonder dat een voorafgaande verkoop van goederen van denzelfden aard, als een bewijs of

een beslissende maatstaf van die verkoopwaarde zal kunnen bijgebracht worden.

Op bl. 65, 2^e al., zien wij hoe de effecten, liever de *actiën in de Nederlandsche Bank zullen gewaardeerd moeten worden*. Hieromtrent zegt de recensent in het tijdschrift *Regt en Wet*: «dat de schrijver om alles gedacht heeft, bewijst, dat hij, over de waardering van «effecten sprekende, ten aanzien van actiën in de Ned. «Bank, aanhaalt, dat dezelve, naar aanleiding van art. 19 «van het besluit van 25 Maart 1814, n°. 105, moeten «worden aangegeven.»

En de schrijver, *en* die recensent geven hier eenige blijken van onbekendheid met eene zaak, waarover zij hun gevoelen zoo vrijmoediglijk mededeelen.

Het zij alzoo ter kennis van beiden gebracht: 1°. Dat het octrooi, toegestaan bij Kon. Besl. van 25 Maart 1814, n°. 5 (*Stb.* n°. 40) slechts voor eenen tijd van 25 jaren vastgesteld zijnde, reeds op den 31 Maart 1839, en alzóó lang vóór de uitgave van dit handboek, vervallen was. 2°. Dat hetzelfde, bij besluit van den 21 Aug. 1838 (*Stb.* n°. 29) geheel hernieuwd en gewijzigd is; en 3°. Dat, bij aanschrijving van den 25 Januarij 1840, n°. 132, is last gegeven, om de *actiën in de Ned. Bank* voortaan, volgens beursprijs op te nemen in de prijscourant, ingevolge art. 11 der wet van 27 December 1817, namens het Gouvernement uitgegeven (1).

Boven en behalve hetgene wij reeds hierboven opmerkten, betreffende de toelating van schulden in het passief eener memorie van aangifte, bij de nalatenschap eens minderjarigen, moeten wij nog, omtrent die schulden, onze denkwijze eenigzins nader openbaar maken. «*Onder deze schulden*» (namelijk schulden van het bedrijf), zoo lezen wij op bl. 74, al. 3, «*heeft men veelal*

(1) Men zie deze aanschrijving in het Per. Woord, in zake zegel, registr. enz., 2^e ged., 1840, bl. 123 n°. 10.

«ook gerangschikt de kostgelden.» Hier verzuimt de schrijver echter mede te deelen, of deze rangschikking is veroorloofd geworden, *ja* dan *neen*. Gaarne hadden wij deze vraag door hem beantwoord gezien, dan, dewijl hieraan niet voldaan is, willen wij thans te kennen geven, dat, bij vonnis der regtbank van eersten aanleg te Arnhem, dd. 26 Julij 1827, en eene decisie van de Administratie, dd. 4 Augustus deszelfden jaars, beslist is, dat *deze gelden* niet anders dan onder de rubriek *huisschulden* kunnen toegelaten worden (1).

Hetgene wij wijders verklaard vinden in de 1^e alinea van bladz. 76, ten aanzien der compensatie van schulden, gelooven wij te kunnen wederleggen door de bepaling van alin. 1, art. 1470 van het Burg. Wetboek. De Staat heeft hier het verkregene regt (cf. art. 3 wet van 27 Dec. 1817). Ergo, kan hem dit regt, door geene vergelijking van vervallene, niet bestaande schulden ontnomen worden; behoudens het gezegde in de volgende alinea t. d. p. en in de art. 2015 *sqq.* mede van het Burg. Wetboek. Terwijl wij met bevreemding ontwaren, dat geen enkel woord aangeteekend staat over de *begraveniskosten*. Waaraan dit verzuim te wijten zij, bevatten wij niet, te meer, daar, reeds van af de invoering der wet van den 27 Dec. 1817, herhaalde malen is getwist, ja zelfs geprocedeerd geworden over het regt verstand van de uitdrukking *begraveniskosten* (en niet *begraveniskosten*, cf. bl. 161, n°. 9).

De schrijver beweert op bladz. 82, 2^e al., en bladz. 83, 2^e al., dat de dag van aangifte niet behoort mede gerekend te worden, bij de regeling van den termijn voor de verbetering en beëdiging der memorie. Op bladz. 52, 1^e al., nu, schijnt hij van een tegenovergesteld gevoelen, ten aanzien van den dag van overlijden voor den termijn van indiening der memorie. De bedoeling van

(2) Verzam. van dec. en arrest., art. 1696.

den wetgever uit de geheele wet in derzelver samenhang moelende opgemaakt worden, zoo komt het ons ten deze het geschiktste en het doelmatigste voor, de artt. 9 en 13 der wet van December 1817, gewijzigd door art. 48 der wet van 16 Junij 1832, genoegzaam overeenstemmend geredigeerd, ook bij gelijkheid en overeenstemming te interpreteren, en alzoo, voor de *verbetering*, zoowel als voor de *indiening dezelfde maatregel te doen volgen*.

En thans doet zich eene hoogstgewigtige stoffe aan ons op, betreffende de *geregtelijke waardeeringen*, voorgeschreven bij art. 16 der dikwerf genoemde wet van den jare 1817. Het gebrekkige in de redactie en uitvoering niet alleen, doch evenzeer het onjuiste gevoelen hieromtrent ontwikkeld in de 2° alin. van bladz. 104, nopen ons, onze aanmerkingen naar den geest der wet a. h. mede te deelen.

Wij lezen in regel 5, 6 en 7: « *in het eventueel geval van benoemingen e. o. van deskundigen of van benoemingen van derden deskundigen:* » voorwaar een niet zeer vloeiende stijl, waaraan ook de taalfouten niet ontbreken, — regel 4, 5 en 8, « *als er verschillende arrondissementen of kantons betrokken worden:* » door « *betrekken*, verstaat men *innemen, inbezitnemen* enz., van al hetwelk hier geene sprake kan wezen, — regel 9, « *eene te groote verspreide ligging:* » eene vreemdsoortige uitdrukking, — regel 8, 9, 10, 11 en 12, « *ten einde de moeilijkheden voor te komen, die, enz. zouden geboren worden, wanneer zij van de zijde der administratie door eenen deskundigen moesten geschat worden:* » die moeilijkheden zullen, gelooven wij, wel evenzeer ontstaan, wanneer in zoodanig geval, van de zijde der wederpartij, de schatting slechts door eenen deskundige geschiedt.

Wat aanbelangt de daadzaak zelve, zij is, alhoewel niet geheel zonder grond gemotiveerd, in strijd beschouwd

met art. 1. der wet van 15 November 1808 (*Bull. des Lois*, n°. 214/3935); alwaar wij onder anderen lezen: «Lorsqu'il y aura lieu à expertise de biens immeubles, «situés dans le ressort de plusieurs tribunaux, la demande «en sera portée au tribunal de 1re instance, dans le «ressort duquel se trouve le chef-lieu de l'exploitation.»

— — — — —
«Ce même tribunal ordonnera l'expertise, partout où elle «sera jugée nécessaire, etc.» (1)

Door geene latere wet is aan deze hare kracht ontnomen, en moet het er alzoo voor gehouden worden, dat wij, met PAULUS zeggende: «priors leges ad posteriores trahantur,» (2) des schrijvers leer ten eenemale kunnen verwerpen.

Daarenboven ontbreken hier menigvuldige ophelderingen, op de gezegde waardeeringen betrekking hebbende; als daar zijn: omtrent het domicilie der benoemde deskundigen — het beteekenen der aanvragen — het niet toestaan van vacatiegelden aan de kantonregters en griffiers voor het beëedigen van deskundigen enz., over welk laatste eene algemeene aanschrijving van het Bestuur der Registratie handelt, van den 20 October 1840 (Circ. n°. 647, § 15). Hadde de schrijver onderzoek gedaan naar deze aanschrijving, voorzeker zoude de door hem geopperde zwaarigheid opzigtens den eed door de deskundigen af te leggen, onmiddellijk zijn opgelost geworden.

Na behandeling van deze zaak, wordt in den hoofde van bladz. 110, ten vervolge van bladz. 109, te kennen gegeven, *dat hetgeen uit de gemeenschap door den langstlevende verkregen wordt, met uitzondering van de daarin door hem gebragte goederen, aan het*

(1) In het werk van DENISET, door den schrijver voornamelijk gebezigd (zie de Voorrede), is mede van deze wet, ter behoorlijker plaatse, gewag gemaakt.

(2) L. 26 D. de Legib.

regt van successie onderhevig is. Hier zij echter opgemerkt, dat, alhoewel een der echtgenooten *niets* ten huwelijk aanbrengt, en dit huwelijk, *zonder oprigting van huwelijksche voorwaarden*, voltrokken wordt, er tusschen de echtgenooten desnietlegendaande van regtswege algeheele gemeenschap van goederen bestaat: — de langstlevende alzoo *verkrijgt* zijn deel niet uit de gemeenschap, maar *is* hiervan reeds eo ipso *eigenaar*. (« Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse « haberet » (2).) Er bestaat dus geen grond, om eenig regt te vorderen voor die helft der gemeenschap, bij derzelve ontbinding door den langstlevende tot zich genomen. — Bij stipulatie van gemeenschap van *winst en verlies*, van *vruchten en inkomsten*, of *elke* andere geoorloofde soort van *gemeenschap*, zullen evenzeer de hierboven aangevoerde bedenkingen, edoch met enkele wijzigingen, worden in acht genomen.

« *Ingeval*, » zoo gaat de schrijver voort op bladz. 114, regel 24, « *een vruchtgebruiker met de betaling eener « periodieke uitkeering belast is, zal het kapitaal « dezer uitkeering, van het kapitaal, waarvan het « vruchtgebruik is gelegateerd, moeten worden afge- « trokken, en wel op grond der beginselen bij voorschre- « ven arrest* (28 Mei 1834, Hoog Ger. te 's Hage) *aan- « gewezen.* »

Juist op deze beginselen steunt ons tegenovergesteld gevoelen; de vruchtgebruiker wordt slechts tijdelijk van het bezit beroofd, en verkrijgt weder het volle genot bij overlijden van dengenen, ten wiens behoefte de uitkeering geschiedt. Redenen waarom alzoo, ook in zoodanig geval, *geene* aftrekking plaats heeft van het periodieke kapitaal. Deze onze denkwijze wordt mede bevestigd door eene decisie van de administratie, dd. 5 Mei 1819 ().

(1) L. 54 D. de Reg. Jur.

(2) Verzam. enz. art. 247.

Aangezien thans algemeen bekend is, dat eene fiscale wet voor geene willekeurige extensie vatbaar is, gelijk de schrijver zelf te regt aanmerkt op bladz. 123, 1. al., zoo doet het ons leed te bespeuren, dat hij schrijver deze leer niet gestand blijft, en eene uitbreiding daarestelt, waar de wetgever die voorzeker niet gewild heeft. Art. 20 der wet van December 1817 toch, zondert *alléén* van de opschorting uit, *de boeten belooopen door overtreding van art. 10 dier wet*. «Qui de uno dicit de altero negat.» Waaruit wij tot de gevolgtrekking komen, dat de boeten en verhoogde regten, bedreigd bij de artt. 14 en 15, voor het in blooten eigendom geerfde, kunnen opgeschort blijven. De algemeene regsregel «qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verum est, eum non negare» (1) moge dien ten gevolge het door ons aangevoerde denkbeeld bekrachtigen, en den schrijver overtuigen, dat hij, bij aanneming van een met het onze tegenstrijdig gevoelen, eenigzins gedwaald heeft.

Mogten wij ons reeds tot dus verre hebben onledig gehouden met enkele gedeelten aan te toonen, welke naar onze meening, met de letter der wet in verband gebragt, of in overeenstemming beschouwd met de daartoe betrekkelijke Koninklijke besluiten en administratieve beslissingen, volstrektelijk eenige wijziging behoeften, niet minder belangrijk en voor wederlegging geschikt komt ons voor, de titel betreffende de *vervolgingen en verjaringen*.

Na gesproken te hebben van het verzet tegen de vordering des ambtenaars, door middel van een exploit van dagvaarding (A. de aantekening hiervoor omtrent bl. 57 reg. 6 e. v.) vervolgt de schrijver op bl. 139: «*dat exploit moet eene keuze van domicilium behelzen, binnen den KREITS van het arrondissement, enz.*» — Art. 64 der wet van den 22 frimaire jaar VII, door welke

(1) L. 142 de Reg. Jur.

de vervolgingen in zake successie geregeld worden, zegt immers «dans la commune, où siège le tribunal.» Derhalve is het niet mogelijk te bepalen binnen den *kreits*, aangezien men bij eene gezonde vertaling van het woord *commune*, daarvoor nimmer *kreits* (cercle, ressort), doch slechts *gemeente* kan verstaan. Bovendien in aanmerking nemende, dat de procedures in zake registratie enz., zoo min kostbaar mogelijk gemaakt moeten worden, zal des wetgevers bepaling, buiten eenige bedenking, verre boven die des schrijvers te verkiezen zijn.

In de 3^e alin. op dezelfde bladzijde ontwaren wij bevreemdend de uitdrukking: «*Het ministerie eens procureurs is strengelijk bij deze wijze van procederen*» VERBODEN.» Waarop deze leer of dit verbod steunen moge, is ons geheel en al onbekend: waarschijnlijk is dit denkbeeld geput uit de aldaar volgende arresten. Beter ware het, indien de schrijver, met behoorlijke oplettendheid, art. 17 der wet van 27 Ventose jaar IX, alsmede de door hem zelven aangevoerde arresten, hadde gadegeslagen, als wanneer wij eene dusdanige valsche stelling t. d. p. voorzeker niet zouden hebben aangetroffen.

Luidt niet dit art. 17 aldus: «*Les parties ne seront point obligées d'employer le ministère des avoués?*» Zegt niet MERLIN in zijne *Questions de droit*, in v^e. Avoué § 6, pag. 261, «la régie n'a pas besoin du ministère des avoués,» en wijders op pag. 262, «en disant la régie d'employer le ministère des avoués?» Welnu, kan dan de *constitutie van avoué* immer een *verbod* wezen. Verre van dien, doch ook geen *vereischte*: de kosten hieruit voortvloeiende, zullen dien ten gevolge gedragen moeten worden door dengenen, welke zich, in zijn bijzonder belang, van een' procureur heeft willen bedienen.

Men raadplege te dien einde een arrest van het Hof van Cassatie, dd. 13 Janvier 1807, voorkomende in SIREY,

Recueil général des lois et des arrêts (1), bij hetwelk een vonnis van de Tribunal de la Seine vernietigd wordt, uit hoofde dat art. 17 der meergemelde wet van 27 Ventose jaar IX, *dezelfde* beschikking inhoudende als art. 65 der wet van 22 Frim. jaar VII, doch er tevens bijvoegende: « *sans plaidoirie*, » de verdediger der belasting-schuldige partij gehoord was (« *a été entendu en l'audience*, « *dans ses observations*. »)

Boven en behalve het opgemelde arrest zijn er verscheidene andere van gelijken aard en overeenstemmenden inhoud in dit werk van SIREY opgenomen, welker opsomming wij t. d. p. willen vermijden. Dan, niettegenstaande velerlei aangewende pogingen en zorgvuldig onderzoek, is het ons echter niet mogen gelukken, de door den schrijver ten deze aangehaalde arresten, het zij bij SIREY, het zij bij DALLOZ, te mogen aantreffen. In gemoede raden wij alzoo den schrijver, tot voorkoming van dergelijke moeilijkheden, voortaan naauwkeurig acht te geven op de dagteekening bij de vermelding van eenig regterlijk gewijsde, en bovendien de plaats te citeren, waar *niet alleen* hij, doch *ook de* LEZER hetzelfde zoude kunnen naslaan.

En eindelijk, opzigtens de ophelderingen, gegeven omtrent art. 26, op de bl. 144 en 145, blijkt het ons ten duidelijkste, dat de schrijver niet bewust is geweest van het bestaan van een koninklijk kabinetschrijven, strekkende tot nadere verklaring van dat artikel; gaarne willen wij den schrijver terecht wijzen en ter zijner kennis brengen, dat, bij dit kabinetschrijven, dd. 3 Oct. 1828, n°. 1, de *termijn van verjaring*, in *al* zoodanige gevallen, als waaromtrent de wetgever het stilzwijgen bewaart, op eene uitdrukkelijke en eenigzins behulpzame wijze is vastgesteld. En, alhoewel dit gezegde kabinetschrijven geene kracht van wet moge erlangd hebben,

(1) T. 8, 2^e partie, pag. 134.

zoo kan hetzelfde desniettemin, als aanvulling tot de gapingen der wet, niet zonder vrucht geraadpleegd worden.

Gerustelijk zouden wij thans onze beoordeeling kunnen staken, dan, een kort overzicht over de *modellen en formulieren*, en daarna over den *geheelen geest van dit werk*, komt ons, en gelijk wij vertrouwen, ook onzen lezers niet ongepast voor.

De recensent in het meergenoemde tijdschrift *Regt en Wet* eindigt zijne beschouwingen, zeggende: « *de modellen zijn overvloedig en vrij goed ingerigt.* — » — — — « *Correctie en uitvoering laten niets te wenschen over.* »

Gaarne stemmen wij met hem in, dat dezelve overvloedig zijn, doch moeten tevens aanmerken, dat over derzelver goede inrigting niet kan geroemd worden; niet alleen wat betreft de correctie, maar ook ten opzichte van de behandeling der zaken zelve.

Model n°. 4. In hetzelfde wordt niet opgegeven de tijd, over welken de renten loopen; dewijl bij solutie van 11 Nov. 1831, n°. 5 (1), is te kennen gegeven, dat, bij de berekening van renten, *de dag van overlijden niet wordt medegerekend*, zal deze opgave hoogst noodzakelijk wezen.

Model n°. 5. Op bladzijde 163 in fine wordt het zuivere kapitaal in vruchtgebruik, geschat of opgegeven op *f* 18800, op bl. 164 in fine daarentegen slechts op *f* 14800, en op bl. 164 een totaal gevormd van *f* 27289.28, in plaats van *f* 27289.25; bovendien is de geheele berekening van het regt te dier plaatse, op zulk eene buitengewone en onjuiste wijze geschied, dat derzelver herstelling, en dan nog wel eenigzins *beknoptelijk*, ons ten deze ondoenlijk voorkomt.

Wat betreft de opschorting van het regt, voor het legaat of de uitkeering aan de dochter van Catharina

(1) *Per. Woord.*, 2^e ged., 1831, bl. 94, n°. 3.

A....., deze is, naar ons gevoelen, strijdende met de leer, aangenomen bij een arrest van het Hoog-Geregtshof te 's Gravenhage, van den 2 Mei 1827 (1), en een gelijksoortig arrest van dat Hof, van den 5 Maart 1837, met eene daaropvolgende resolutie van 13 Mei 1837, n°. 78 (2). Men beschouwe deze uitkeering alzoo als eene *legatum ex die*, waarop terstond het regt invorderbaar is (cf. Dec. van de Administratie, dd. 27 Dec. 1839, n°. 59. Per. Woord. 1^e ged. 1841, bl. 161, n°. 23) en passe deze leer mede toe op de aantekening bij art. 19, bl. 117.

Model n°. 6. Op bladz. 172, l. b, wordt afgetrokken de som van f110, op bl. 169, n°. 5, is slechts aangegeven f100 — op bl. 172 bedraagt het actief f38708.80, terwijl hiervoor op de 168 bladz. een actief voorkomt van f38707.60 — op bl. 173 lezen wij: « en het *passief* » ad f6613, » op bl. 170 daarentegen « *totaal van het passief* » f6603, » enz.; men zij hier indachtig, dat het woord *zuster* van het *vrouwelijke* geslacht is. De vraag is nu of al die fouten wel als drukfeilen kunnen beschouwd worden.

Model n°. 7. Hier meenen wij de aandacht van den schrijver te moeten vestigen op eene decisie van de Administratie, van den 22 Junij 1839, n. 134 (3), bij dewelke beslist is, dat, niettegenstaande de gunstige bepaling van art. 1068 van het Burg. Wetboek, evenwel bij voortduring het volle regt verschuldigd is *over de legaten aan executeurs besproken*. (Zie bladz. 184 *sqq.* alhier.) Om welke redenen overigens geen regt is berekend over het legaat aan den boekhouder besproken, — de making ten behoeve van Cornelis en Maria D..... ad f10000 gesteld wordt, terwijl hun bij het testament slechts f2000 is toegezegd, en eindelijk gewag wordt gemaakt van het decreet van 4 Julij 1813, handelende over de Majoraten, in plaats

(1) *Verz.*, art. 1773.

(2) *Per. Woord.*, 2^e ged., 1837, bl. 123, n°. 20 en 21.

(3) *Per. Woord.*, 1^e ged. 1840, bl. 135, n°. 23.

van dat van 4 Julij 1811, omtrent de Substitutien, is ons gansch en al onbegrijpelijk.

Model n°. 10. «*Reeds bij arrest van het Hoog Ge-
«regtshof te 's Hage,»* zoo wordt de laatste alinea van
bl. 192 aangevangen, «*van den 16 April 1824 is be-
«slist, dat, enz. — — — — later (dus na den jare
«1824) is bij vonnis der toenmalige Regtbank van
«1°. aanleg te Utrecht, van den 31 Julij 1817, ver-
«staan, dat,»* enz. De hier gevolgde tijdrekening is
bijzonder ongewoon, doch niet minder de rechtspleging,
aangezien een regtsgeding schijnt gevoerd te zijn over
eene duistere bepaling der wet, die in de maand Julij
des jaars 1817 nog niet bestond. Hieromtrent refereren
wij ons aan onze, op bl. 123 voorkomende, raadgeving.
Behalve dat de schrijver in zijne modellen (cf. n°. 11),
niet lettende op de afkomst van het woord *fiduciarius*
van *fides*, geduriglijk spreekt over *fudiciaire erfgena-
men*, leveren deze modellen nog eene reeks van onvol-
ledigheden op, welker verdere opsomming thans eene
onnutte en vervelende bezigheid zoude wezen. Na het hier
aangeloonde, durven wij het gereedelijk aan het oordeel van
den onpartijdigen lezer over te laten, of men in de daad,
de in dit handboek voorkomende modellen, met den
naam van *goed ingerigte modellen* zal kunnen, ja zal
mogen bestempelen.

Met eenige opmerkingen nu, omtrent den in het werk
doorstralenden geest, en de beoordeeling in het her-
haalde malen genoemde tijdschrift, willen wij deze onze
taak als volbragt beschouwen.

Vele punten, die ons duister schenen, hebben wij
getracht, zoo veel in ons vermogen was, op te helde-
ren, of daar, waar zulks benoodigd was, te wederspre-
ken. Vele toch ook zijn wij met stilzwijgen voorbijge-
gaan, in aanmerking nemende, dat wij ons slechts ten
doel hadden gesteld, hier en daar aan te toonen, hoe

de, door den recensent gebezigde uitdrukking: «*van een allezins goed geschreven werk*,» geacht moet worden te wankelen.

De recensent merkt onder anderen aan: «*dat alle mededeelingen van des schrijvers gevoelen beknopt en duidelijk zijn, en van een gezond begrip van wetgeving getuigen.*» Beknopt zijn zij voorzeker; dan, de duidelijkheid laat zeer veel te wenschen over. Men zie bijv. nog, bl. 56, 4^e. al., — bl. 69, reg. 20 e. v., — bl. 85, 2^e. al., enz. Wat betreft het gezonde begrip van wetgeving nu, dit beoordeelde men uit al hetgeen waarover wij reeds hierboven in het breede gehandeld hebben; waarbij wij nog voegen dat, blijkens de noot op bladz. 87, het *jus accrescendi* verkeerdelijk wordt toegepast op *wettelijke* erfgenenamen, terwijl art. 46 der wet van 16 Junij 1832 (*Stbl.* n°. 29) over den aanwas, in geval van verwerping handelende, bij voorkeur, ja liever *alléén* doelt op *testamentaire* erfgenenamen, en hier dus beter ware te lezen art. 1049 *sqq.* van het Burg. Weth. En eindelijk, op bl. 134 2e. al., geen vereischt verschil wordt in het oog gehouden tusschen *de natuurlijke kinderen, welke GEWETTIGD zijn* (art. 327—334 Burg. Wetboek) *en die, welke WETTELIJK ERKEND worden* (art. 333—344 Burg. Weth.). T. d. p. sprake zijnde van de laatstgemelde soort, zoo had hier ook, buiten twijfel, van de daartoe betrekkelijke artikelen behooren melding gemaakt te worden

«*Aan enkele zaken wordt in het geheel niet gedacht*,» zoo zegt de recensent verder, en geeft alsdan hiervan een paar voorbeelden; maar datgene, waarvan hij niet gewaagt, en hetwelk als van een' veel belangrijker aard, hier tevens gemist wordt, is de wijze van behandelen van *schenkingen aan zedelijke lichamen of instellingen van de zoogenaamde doode hand*, alsmede eenige aantekening omtrent het *Jus Detractus*; twee

zaken voorwaar, welke met de successie-wet in het allernauwste verband staan.

Eindelijk beweert de recensent, gelijk reeds hierboven vermeld is, dat «*correctie en uitvoering niets te wenschen overlaten.*» Boven en behalve onze aanmerkingen, medegedeeld ten opzichte der Modellen, door hetwelk de bewering aangaande de behoorlijkheid der uitvoering, terstond schipbreuk zal lijden, bespeuren wij nog de navolgende feilen in de *correctie*: bladz. 9, reg. 26 en 27, *alle zijne*; — bl. 49, reg. 10, *alle hunne*; — bl. 11, reg. 16 en bl. 185, reg. 7, *vigreur*; — bl. 55, reg. 9 en 10 *een akte*; — bl. 61, reg. 18 en bl. 64, 3^e al., *jaarlijks*; — bl. 98, reg. 18 en 21, *percelen*; — bl. 105, reg. 29, de bouwhoeve in *zijn* geheel; — bl. 182, n°. 2, reg. 4, *geloven*, enz. enz., helaas, te veelvuldig om ze hier allen op te teekenen.

Wij eindigen alzoo ons opgevatte werk, tot beoordeeling van een geschrift, welks geheel, durven wij het zeggen, de blijken draagt van het gebruik van min belangrijke en onvolledige hulphbronnen en bovendien het kenmerk van overhaasting en eene weinig zorgvuldige en oplettende bewerking. In allen ernst zij mitsdien den schrijver aanbevolen, zich voor het vervolg te beijveren, zoo veel in zijn vermogen is, dit alles te vermijden, waardoor alsdan zijne werken met eenen meer gelukkigen, voordeeligen, ja roemvollen uitslag bekroond zullen mogen worden.

J. W. A. ROIJAAARDS.

Verzameling van regtsgeleerde adviezen. — Tweede verzameling van regtsgeleerde adviezen. In 8°. te 's Gravenhage en te Amsterdam bij de GEBROEDERS VAN CLEEF. 1843 en 1846.

Hoevele wetgevingen elkander bij de beschaafde volken hebben opgevolgd en hoeveel gelegenheid er dus is geweest om telkenmale de leemten aan te vullen, die in het werk der voorgangers bestonden, zoo schijnt het echter nog niet doenlijk om een geheel van wettelijke voorschriften te vormen, duidelijk en helder genoeg om de regtsgedingen zelfs voor een korten tijd te doen ophouden. Deze treurige waarheid springt te zeer in het oog, om met vele voorbeelden te worden bevestigd; en nog ontmoedigender is het te zien dat het kwaad zoo al niet vermeerdert, dan toch niet vermindert, hoe later van dagteekening de wetgeving is. De Nederlandsche wetboeken, hoe kort geleden de afkondiging zij geschied, hebben evenmin als hunne modellen het aanhangsel kunnen ontwijken van de jurisprudentie; een aanhangsel, wel nog geen *multorum camelorum onus*, en evenwel groot genoeg om eenige verwarring in het brein zelfs van eenen ingewijde te doen ontstaan. In het prospectus van eene verzameling der belangrijkste arresten en vonnissen, hier te lande sedert October 1838 uitgesproken, wordt berekend dat driehonderd vellen d. i. vier duizend acht-honderd bladzijden, digt in een gedrukt. noodig zijn om de regterlijke beslissingen te bevatten, in de acht eerste jaren der nieuwe wetgeving uitgesproken. Een blik op de verzamelingen van MERLIN en DALLOZ is niet geschikt om gerustheid te geven op de toekomst, en boezemt eene maar al te gegronde vrees in, dat, even als in Frankrijk, elk jaar nieuwe en onvoorziene vragen zal doen ontstaan. Gelukkig mogen wij ons nog rekenen zoo ook niet hier te lande de regterlijke collegiën door de nood-

zakelijkheid om duistere wetsbepalingen uit te leggen, en de gewoonte om de letter der wet dan ter zijde te stellen, er als van zelf toe gebragt worden om hunne eigene denkbeelden van billijkheid uit de wet te willen persen, zoodat eindelijk eene geheel nieuwe wet, door de jurisprudentie bekrachtigd, moet worden nageleefd.

Tegen dit kwaad bestaat een palliatief en een geneesmiddel. Het palliatief is die eenheid van jurisprudentie, die verkregen wordt door eene instelling als die van den Hoogen Raad; en door die eenstemmigheid van gevoelen, die bijna altijd het gevolg is van een langdurig onderzoek, vooral zoo de hulpmiddelen daartoe (en dat zijn hier goede opstellen over het vraagpunt) gemakkelijk zijn te bekomen. Dat die eenheid van jurisprudentie onder tussehen slechts als palliatief kan beschouwd worden, leert de ondervinding. Zelfs eene eenstemmige regtspraak belet niet het voeren van regtsgedingen; de partij immers die tegen het geuite gevoelen opkomt, vleit zich altijd dat nieuwe redeneringen, veranderingen in de zamenstelling van het regterlijk collegie, en wat niet al, in zijn voordeel werken moet; en niet altijd is die hoop ijdel.

Grondige genezing is dus alleen te verwachten van eene verandering in de uitdrukkingen der wet, waardoor eene duidelijke zinsnede wordt gezet in de plaats van eene, die in verschillenden zin kan worden uitgelegd.

Verzamelingen van opstellen over betwiste vraagpunten, gelijk aan die hier worden aangekondigd, zijn voorzeker onder de werken te tellen, die en de eenstemmigheid van jurisprudentie zullen bevorderen, en door het vestigen der aandacht op onduidelijkheid in de wet, bij eventuele verbetering van nut zullen wezen. Tevens worden op die wijs goede bouwstoffen bijeen gebragt voor stelselmatige beschouwingen onzer wetboeken; en daardoor wordt de wetenschap voor het oogenblik welligt het meest bevorderd, zoo als de redactie der *Ned. Jaarb. voor Regtsgel. en*

Wetgev. reeds aanmerkte bij het aankondigen van den eersten bundel.

Blijkens het voorberigt, voor dien eersten bundel geplaatst, hebben wij deze opstellen te danken aan eene vereeniging van regtsgeleerden, die zich, sedert het najaar van 1838, eenen avond van iedere week bezig hielden met het onderzoek van die vraagpunten over de nederlandsche wetgeving, welke hun het meest belangrijk voorkwamen. De slotsom van hun onderzoek hebben zij dan telkens zamengevat in den vorm van een advies, met bijvoeging eener opgaaf der regtsbronnen en der litteratuur.

De verdiende bijval, dien hun eerste arbeid, in 1843 uitgegeven, heeft ondervonden, heeft hen bewogen om nogmaals eene verzameling het licht te doen zien, die wij vertrouwen dat niet de laatste wezen zal.

Ten einde ons gevoelen omtrent dit werk te doen kennen zal het wel niet noodig zijn breedvoerig op te geven welke vraagpunten werden behandeld; daar eene beoordeeling van alle de hier gegeven beslissingen hier ter plaatse niet doenlijk zoude wezen, en er eene enkele uit te kippen weinig geschikt zoude zijn om een denkbeeld te geven van het geheel. Het mag dus voldoende geacht worden zoo wij vermelden dat het grootste gedeelte dezer adviezen betrekking heeft tot vraagpunten over burgerlijk regt en regtsvordering; hoewel ook menig belangrijk onderwerp van staats-, koophandel- en strafregt behandeld wordt. Wij kunnen er bijvoegen dat verreweg de meeste opstellen betrekking hebben tot vragen, die niet altijd op dezelfde manier zijn beslist; hier en daar treffen wij echter betoogen aan die, gelooven wij, wel hadden kunnen gemist worden. Het is b. v. niet wel te betwijfelen dat de legataris regt heeft om de renten eener geldsom te vorderen, van den dag van het overlijden des erflater, ook wanneer de afgifte binnen het jaar geschiedt. De stellers zelve erkennen dat alle beschouwingen moeten zwichten voor de letter van art.

1006 Burg. Wetb. Tweede verzam. bl. 90. Zoo ook kunnen wij geene reden vinden om te betwijfelen dat hij, die in verzuim is eene verbindtenis uit te voeren, aansprakelijk moet worden gesteld voor het toeval of de overmagt, die naderhand ontstaan is. Men erkent zelf dat de eenige te maken zwaarigheid eene is van convenientie, en daartegen te strijden heeft weinig nut voor de wetenschap. ib. bl. 96.

Eenige algemeene opmerkingen hopen wij, dat de schrijvers ons ten goede zullen houden en op hun werk in het algemeen en op de wijze waarop zij hun gevoelens hebben kenbaar gemaakt.

De wijze, waarop hier de uitkomsten zijn verkregen, geeft grooteren waarborg voor onpartijdigheid dan die der gewone adviezen; waar op de bijzondere toestand der zaak en andere bijkomende omstandigheden niet zelden veel invloed uitoefenen. En echter wijkt die onpartijdigheid, ook in eene vereeniging als deze, wel eens voor de vooringenomenheid die de leden in het werkelijke leven hebben opgevat. Dit hebben zij ten minste in eene diergelijke vereeniging, waarvan zij de eer hebben lid te zijn, wel eens opgemerkt. Wij zeggen dit niet om een blaam op het werk, dat ons nu bezig houdt, te werpen; maar om uit te leggen waarom de meeste vragen in zeer liberalen zin zijn beslist, waardoor de staatkundige denkwijze der schrijvers duidelijk wordt. Wij erkennen gaarne in de meeste gevallen in hun gevoelens te deelen, en toch meenen wij dat deze opmerking wel in het oog mag gehouden worden bij het beoordeelen der aangevoerde gronden. Zonderling is het, om dit in het voorbijgaan op te merken, dat zij eene uitzondering maken op het stuk van de wetgevende magt in de Koloniën, die aan den Koning wordt toegekend op gronden die ons niet hebben kunnen overtuigen. Eerste verzam. bl. 2.

Wat den vorm aangaat zoo is zeker de gekozenen om hare duidelijkheid en beknoptheid aan te prijzen. Soms

hebben wij gewenscht dat dezelaatste hoedanigheid niet zoo ver ware gedreven, daar menige goede grond daar door is onvermeld gelaten. Zoo kwamen wij in de gelegenheid om het hier geplaatste betoog over de vraag of de vreemdeling die in zijn land minderjarig is, hier als meerderjarig moet beschouwd worden ib. bl. 26, te vergelijken met een opstel in de *Revue de droit français et étr.* van Julij 1846, door welk laatste wij bekenen beter op de hoogte der zaak te zijn gebragt. Het is waar dit opstel was in den vorm van een rapport, zoodat de gronden van beide zijden uitvoerig waren aangewezen; maar wij meenen ook dat eene breedere vermelding van hetgeen voor het tegenovergestelde gevoelen kan gezegd worden meestal niet ondienstig wezen zoude. De schrijvers hebben zich te streng gehouden aan den gekozen vorm van advies, waar het eigenlijk meer op de beslissing, dan op het volledig aanvoeren van gronden aankomt. In een werk als dit, dat dienen moet om mede te werken tot het doel dat wij boven aanwezen, kan en mag meer gevorderd worden dan eene met eenige redenen bekleede uitdrukking van gevoelen. Zoo ware het wellicht wenschelijk van bij elke vraag aan te toonen, wat de reden is van twijfeling, en welke artikelen der wet om hunne onvolledigheid of dubbelzinnigheid zouden moeten worden aangevuld of verbeterd, om het verder opperen der vraag onmogelijk te maken. Zoo is het ook in onze wetboeken maar al te dikwijls het geval, dat de verschillende wetsbepalingen over één onderwerp niet het uitvloeisel zijn van een te voren beredeneerd stelsel, hetgeen mede tot allerlei zwarigheden in de uitlegging aanleiding geeft. Dit, waar noodig, aan te wijzen, kan niet anders dan van groot nut zijn, en het middel wezen om een groot gebrek spoediger te herstellen.

De stijl is in het algemeen duidelijk, verschilt merklijk in de onderscheidene opstellen, hetgeen wel niet

anders kon. Meer dan eens vinden wij nedergeschreven: «Over deze vraag geraadpleegd zijnde, is verstaan dat «dezelve ontkennend moet beantwoord worden.» Wij kunnen dit noch sierlijk noch goed nederduitsch heeten.

Wij besluiten met den reeds uitgedrukten wensch te herhalen dat de tweede verzameling niet de laatste wezen zal, daar wij vertrouwen dat elke volgende door grondige en volledige uitwerking van regtsvragen de kennis van ons regt zal bevorderen.

J. DE WITTE VAN CITTERS.

AKADEMISCHE LITERATUUR.

L. G. GREEVE. *De conatu partus abacti*. Traj. ad Rhen. 1846, 51 pag. in 8°.

De schrijver dezer verhandeling zegt (pag. 22) zich voornamelijk het onderzoek te hebben voorgesteld van de vraag, of het Fransche strafwetboek te regt de poging van het misdrijf van vruchtsafdrijving heeft ongestraft gelaten? Ondertusschen vindt men eigenlijk veel meer dan dit, want het zijn alleen de acht laatste bladzijden, die aan dit onderzoek toegewijd worden?

Het eerste hoofdstuk dezer verhandeling beschouwt in hare verschillende §§: 1°. de poging naar algemeene regtsbegrippen, hare definitie en verdeelingen; en 2°. de poging naar het Fransche regt, vergeleken met de nieuwste Deutsche wetboeken.

Het stelsel van den *Code* om de poging te straffen, even als het misdrijf zelf, wordt, zoo als zich ligtelijk begrijpen laat, levendig bestreden. Inderdaad bestaat daarover thans weinig verschil van gevoelen meer; de wetenschap heeft sedert lang deze leer als onregtvaardig en onstaatkundig veroordeeld; en alle latere wetgevingen bijna hebben haar eenparig verworpen.

Minder zeker komt het mij voor of wel de eenige reden van afkeuring door den schrijver aangevoerd, zoo onbepaald juist is :

« Etenim in omni delicto puniendo necesse est, adfuisse pravam voluntatem delinquentis, animum laedendi, dolum; et jam in donatu ista voluntas non ita apparet quemadmodum in consummato crimine; si quis post conatum proximum effert criminis executionem, forsan impeditus casu, manet dubitatio an non delinquens, nisi casus intervenisset, effectum laesonis impediturus fuisset libera sua voluntate. Contrarium certe non constat. »

Derhalve : de poging verraadt minder slechtheid ; minder boos opzet dan het volbragte misdrijf ; zij moet dus minder zwaar gestraft worden.

Ik geloof niet, dat dit juist is; ik kan niet inzien, dat hij die gereed staat zijn slagtoffer te treffen, maar die daarin met geweld wordt verhinderd door hem die tegen wil en dank hem het wapen uit de hand ruikt, minder slecht en minder boos is, dan hij, die door niets verhinderd, den doodslag werkelijk gepleegd heeft.

Het is waar, zoo lang er nog maar eene poging is, bestaat de *mogelijkheid*, dat de misdadiger van zelve van zijn misdadig opzet zou zijn teruggekomen; maar in de eerste plaats behoort zulk een geval tot de groote zeldzaamheden; en in de tweede plaats neemt dit niet weg, dat dan toch tot op dat oogenblik zeer zeker hetzelfde boos opzet bestaat bij den één zoowel als bij den ander; het is alleen niet zeker, ofschoon hoogst waarschijnlijk, dat hij daarbij zou zijn blijven volharden, ware hem de volvoering van het misdrijf niet onmogelijk gemaakt, door omstandigheden van zijnen wil onafhankelijk.

Maar een andere grond, in mijn oog, van meer gewigt, pleit tegen de leer van den *Code Pénal*.

Het *délit moral*, zoo als het genoemd wordt bij

Ross en anderen, mag hetzelfde zijn, het *délit matériel* is dit niet.

Tot de regels van het strafregt nu behoort ook deze: de straf moet zwaarder zijn, naar mate het onwettig voordeel voor den misdadiger aan de ééne en het maatschappelijk nadeel aan de andere zijde grooter geweest is.

Door de enkele poging nu heeft niet alleen hij, tegen wien het misdrijf gerigt is en de maatschappij veel minder gevaar geloopt; maar er is daarenboven of in het geheel geen, of althans een veel minder stoffelijk nadeel toegebracht dan door het volvoerde misdrijf; en daarom inzonderheid behoort de poging ook met eene mindere straf te worden gestraft.

Het tweede hoofdstuk, de *conatu partus abacti*, is alweder verdeeld in 2 §§, waarvan de eerste handelt over het misdrijf zelf. Het heeft mij eenigzins bevreemd hier alleen gesproken te vinden over Romeinsche wetten, doch het onderwerp met geen woord naar het heden-daagsch regt onderzocht te vinden.

En zoo komen wij dan in de tweede § tot het eigenlijke onderwerp der verhandeling: de *conatu partus abacti*.

Drie vragen worden hier onderzocht: waarin bestaat de poging tot dit misdrijf? Wordt zij door de Fransche wet gestraft? Behoort zij al of niet gestraft te worden?

De eerste vraag wordt eigenlijk niet beantwoord; de schrijver levert hier echter eene belangrijke bijdrage voor de geregtelijke geneeskunde, door het betoog, op geneeskundig gezag, dat geen geneesmiddel *uitsluitend* en *noodzakelijk* miskraam ten gevolge heeft.

Ik zal mij voorzeker wel wachten deze stelling te betwisten; maar ik moet mij toch de aanmerking veroorloven, dat hieruit, naar mijn inzien, toch nog niet kan worden besloten tot de onbestaanbaarheid dier poging.

Al kan een middel ook nog andere gevolgen hebben,

dat belet niet dat men door het gebruik daarvan zich uitsluitend de vruchts-afdrijving kan hebben voorgesteld; en al is het niet altijd *zeker*, dat de poging gelukken zal, kan en zal zij dikwijls niettemin aanwezig zijn, indien men zich met dat oogmerk bedient van een middel dat daartoe inderdaad kan geschikt zijn.

Bovendien kan, geloof ik, de ontijdige bevalling en de vernietiging of afdrijving der vrucht, langs andere wegen worden beproefd en bewerkstelligd dan door in- of uitwendige geneesmiddelen.

Van meer regtskundig belang is de tweede vraag.

Is de poging tot vruchts-afdrijving strafbaar?

De algemeene regel is, dat de poging *tot iedere misdaad* gestraft wordt, als de misdaad zelve, art. 2 C. P.; *abortus is misdaad*, art. 317; derhalve is ook poging daartoe strafbaar, indien de wet het tegendeel niet uitdrukkelijk zegt.

De vraag is dus: Behelst art. 317 eene uitzondering op den regel van art. 2? De zaak is zeker niet van moeilijkheden ontbloot; de twijfel wordt geboren uit de woorden: *si l'avortement s'en est suivi*, in het tweede, en *dans le cas ou l'avortement aurait eu lieu* in het laatste lid van art. 317, welke beide uitdrukkingen niet wel schijnen overeen te brengen te zijn met het denkbeeld van strafbare poging.

Het Hof van Cassatie heeft niettemin steeds volgehouden, dat de regel van art. 2 ook op dat misdrijf van toepassing is; en het valt dan ook niet wel te miskennen, dat uitzonderingen op algemeene regels niet worden voorondersteld, en dat eene uitdrukkelijke derogatie hier niet gevonden wordt.

Ik ga verder; ik zou met de enkele woorden van art. 317 ook niet tot het bestaan van die uitzondering durven besluiten, omdat ik met het Hof van Cassatie geloof, dat het artikel zeer wel zou kunnen worden opgevat

in den zin, dat alleen *bij de vrouw* de poging niet gestraft wordt; en dat voorts de genees- en heelmeesters alleen, indien de miskraam werkelijk gevolgd is, de zwaardere straf moeten ondergaan van het laatste lid, terwijl zij bij enkele poging vallen in het eerste lid van het artikel.

De gronden van LEGRAVREND door den schrijver overgenomen, en die men ook bij andere schrijvers, doch vooral zeer breedvoerig ontwikkeld vindt bij CHAUVEAU en FAUSTIN, III, 140 volgg.; die gronden, zeg ik, op zich zelve zouden mij niet overtuigd hebben.

Maar zeker is het, dat de woorden van het artikel voor tweeledige opvatting vatbaar zijn; *in dubio* mag men dus zijne toevlugt nemen tot de beraadslagingen, en onderzoeken wat men gewild en bedoeld heeft; en uit dit onderzoek blijkt duidelijk, dat men wel degelijk eene uitzondering op art. 2 heeft willen daarstellen.

Om van al het overige niet te spreken, de Staatsraad MONSEIGNAT zegt in zijn verslag aan het wetgevend lichaam met zoo vele woorden, dat men opzettelijk de poging tot *abortus* niet heeft willen straffen; en hij geeft daarenboven de reden op, welke men gemeend heeft voor die uitzondering te bestaan.

Men mag het er derhalve voor houden, dat art. 317 alleen het volbragt misdrijf, niet de poging straft.

Is nu die uitzondering op den algemeenen regel al of niet goed te keuren? Dit was de derde vraag; de schrijver antwoordt *ja*.

Het spreekt zeker van zelve, dat aan geene veroordeeling wegens poging kan gedacht worden, indien het bestaan eener strafbare poging niet *wettig is bewezen*; maar men gaat, naar mijne meening, te ver, indien men uit de moeilijkheid, ja zelfs uit de onmogelijkheid om dat bewijs te leveren in vele, misschien in de meeste gevallen, wil besluiten tot de straffeloosheid ook

in die gevallen, waarin de poging wel en wettig is bewezen.

En dat dit bewijs nu altijd zoo volstrekt onmogelijk zijn zou, meer dan van zoo vele andere misdrijven, kan ik niet inzien; regstreeksch bewijs door getuigen of geschriften, mag hier moeilijk zijn; maar waarom zou die poging niet kunnen worden bewezen door beken-tenis, door aanwijzingen? Het aanwijzingen-bewijs zal dikwijls bedriegelijk zijn; *concedo*; maar dat is het altijd, ook voor ieder ander misdrijf.

De redenen door MONSEIGNAT, CHAUVEAU en FAUSTIN voor die uitzondering opgegeven, komen mij almede niet zeer afdoende voor. Dat de moeder niet ligtvaardig moet worden blootgesteld aan schandelijke onderzoekingen; dat het vrouwelijk schaamtegevoel zoo lang mogelijk moet worden geëerbiedigd; dat de eer en de rust der familie moet worden ontzien: dat alles is waar; en het zijn zoo vele redenen, om hier vooral beleid en voorzigtigheid aan te bevelen; ja zelfs om ten *behoefte der vrouw* eene uitzondering toe te laten, misschien zelfs, om daar waar slechts sprake is van poging, ieder onderzoek op het ligchaam der vrouw in ieder geval te verbieden; maar verder moet men dan ook niet gaan, of men loopt gevaar dat de vrouw, die men tegen de misbruiken der justitie en tegen vexatoire inquisitoriale maatregelen van het gezag beschermen wil, het slagtoffer worde van niet minder gevaarlijke aanslagen van ontuchtige booswichten en verleiders.

Waar de poging in het algemeen gestraft wordt, mag men wel bedenken, dat het hier al eene zeer gruwelijke en onzedelijke misdaad geldt, die niet alleen de weerlooze ongeboren vrucht moedwillig vernietigt, maar daarenboven ook de gezondheid en het leven der moeder veelal in gevaar brengt.

Men kan met den heer GREEVE aannemen, dat de toe-

diening van afdrijvende middelen, liever dan als poging tot *abortus*, behoort te worden gestraft als een misdrijf *sui generis*, en de door hem aangehaalde Fransche wet van 28 April 1832, verdient in dit opzigt alle aanbeveling.

Het groote voordeel, dat hieruit ontstaat is dit, dat op die wijze de eenvoudige toediening van schadelijke en gevaarlijke middelen minder zwaar wordt gestraft dan de volbragte afdrijving der vrucht; ik herhaal, dat ik mij hiermede zeer wel kan vereenigen; maar ik mag het niet onopgemerkt laten, dat inderdaad het eerste niets anders is dan de poging tot het tweede; en, hoe verkeerd nu ook de bepaling van art. 2, omtrent het straffen der poging even als het misdrijf zelf, zij, ik weet niet of er wel zulke overwegende redenen bestaan, om, als men den regel behoudt, daarop voor dit misdrijf alleen eene uitzondering te maken. Ik geloof veeleer, dat wat hier waar is, evenzeer geldt voor alle andere misdrijven; en dat men dus, in plaats van dezen halven maatregel te bezigen, beter doen zou, dadelijk en in eens, de geheele leer van art. 2 te verlaten, en te vervangen door een ander en beter beginsel, op de wijze als het hier voorgestelde voor een bijzonder misdrijf; een beginsel meer in overeenstemming met de algemeene regelen en voorschriften van het Strafrecht.

A. D. P.

G. F. DIJKERS. — *De conventione cum creditoribus, quam jure nostro mercatores qui foro cesserunt, ineunt.* — Lugd. Bat., 1845, 69 pag. in 8°.

In vijf hoofdstukken wordt gehandeld over de aanbieding van het accoord, de beraadslagingen daarover,

de aanneming van het accoord, het verzet tegen de homologatie, en eindelijk over de homologatie van het accoord.

Het geheel wordt voorts verdeeld in niet minder dan 48 §§; en in iedere § wordt een afzonderlijk onderwerp behandeld of eene afzonderlijke vraag onderzocht; het laat zich dan ook *a priori* reeds gemakkelijk begrijpen, dat de schrijver zeer zorgvuldig heeft bijeengebragt alles wat tot zijn onderwerp behoort, en dat zijn arbeid hierdoor eene hooge mate van volledigheid verkregen heeft; doch aan den anderen kant ook, dat de bewerking wel wat zeer kort en beknopt is uitgevallen; eene menigte belangrijke punten worden meer aangewezen dan uitgewerkt; en de kortheid van behandeling grenst dikwijls aan oppervlakkigheid.

Zie hier een paar voorbeelden; want de ruimte, die de *Themis* geven kan aan de verslagen van academische verhandelingen gedooft niet den inhoud van alle die 48 §§ mede te deelen, veelmin te ontleden en te beoordeelen.

Op blz. 20 wordt de vraag voorgesteld, of de schuldeischers den gefailleerde, die afwezig is of daartoe niet wil overgaan, tot een accoord kunnen noodzaken? De schrijver antwoordt ontkennend; en, zoo ik meen, zeer te regt; maar voor eenige reden van dat antwoord wordt gegeven: *non intelligo, quomodo una partium absente vel nolent contraehi possit.*

Behalve echter, dat er zeer wel kan gecontracteerd worden *una partium* ABSENTE, is dat wel veel anders dan de vraag met de vraag te beantwoorden? en had niet die meening nader moeten worden toegelicht uit den algemeenen aard der overeenkomsten? maar vooral had niet die stelling kunnen en behooren gestaafd te worden met de voorschriften zelve van het Wetboek van Koophandel over het accoord? De gefailleerde is

bevoegd, zegt art. 835, zijnen gezamenlijken schuldeischers een accoord *aan te bieden*. Blijkt niet juist hieruit en uit den geheelen inhoud en samenhang der volgende artt., dat er aan geen accoord kan worden gedacht zonder aanbieding van den gefailleerde?

Zie hier een tweede voorbeeld. Op bl. 49 wordt in het voorbijgaan gezegd, zonder dat daarvoor echter eene enkele reden gegeven wordt, dat sommige schuldeischers, die niet mede hebben beraadslaagd over het accoord, verzet door derden doen kunnen tegen het vonnis van homologatie. Die stelling komt mij, vooral in zoo algemeen zinnigen zin, gewaagd voor. Vooreerst weet ik niet, of niet het vonnis van homologatie, dat verbindend is voor alle schuldeischers, ook geacht moet worden tegen allen te zijn gewezen; bovendien wordt het middel van derden-verzet in den regel alleen gegeven aan hem, voor wien een vonnis niet verbindend is.

Daarenboven kan er, dunkt mij, nadat art. 376 W. van Burg. Regtsv. het middel van derden-verzet alleen heeft beperkt tot *regtsgedingen*, daarvan in geen geval sprake zijn, indien er geen verzet en mitsdien geen regtsgeding geweest is.

Wat daarvan ook zij, de zaak was zeker twijfelachtig en bedenkelijk genoeg, om die stelling daar zoo niet ongemotiveerd maar ter neder te schrijven.

De schrijver vergt in het algemeen wel wat zeer dikwijls, dat men zijne beslissingen op goed geloof aanneemt; zoo vind ik op bl. 25—27 geleerd, dat niet mag worden beraadslaagd over een accoord, dat wel *tempore utili* ter griffie is nedergelegd en aan den regter-commissaris medegedeeld, doch hetwelk de schuldenaar of zijn gemagtigde op den bepaalden dag niet komt aanbieden en verdedigen. Ik moet erkennen, dat ik dit verbod in de wet niet vind, en dat ik ook niet begrijp waarop hetzelfde eigenlijk gegrond is.

Non contrahendum conseo una partium absente, lees ik ook hier weder; maar, waarom niet, als er maar is, *plurium in unum placitum consensus*? De gefailleerde, die het accoord indient, en aan de beraadslagingen zijner schuldeischers onderwerpt, stemt daarin zeker toe; en wanneer nu de gezamenlijke schuldeischers, of de wettelijke meerderheid, dit aanbod aannemen, is er dan ook niet toestemming van de andere zijde? Is er dan niet juist die *plurium in unum placitum consensus*, die het contract daarstelt? — Mij dunkt, ja.

De schrijver bepaalt zich niet enkel tot verklaring en uitlegging, hij begeeft zich ook hier en daar in de beoordeeling der wet; de bedenking op bl. 36 en 37, dat het regt, bij art. 138, gegeven aan de bevoorregte, pandbezittende en hypothecaire schuldeischers om mede te stemmen over het accoord, mits zij afstand doen van hun voorregt, pand of hypotheek, aanleiding kan geven nu eens tot zamenspanningen tusschen deze schuldeischers en den schuldenaar, ten nadeele der massa, en andere keeren tot misbruiken van de zijde van die bevoorregte schuldeischers, die er belang in stellen om een accoord te doen verwerpen, vooral omdat na die verwerping hun afstand wordt beschouwd als niet te zijn geschied; die bedenking is zeker niet geheel van grond ontbloot.

Ik veroorloof mij echter ten slotte nog ééne aanmerking omtrent de, in mijn oog, zeer zonderlinge uitlegging, door den schrijver, op bl. 55, 56, gegeven aan het laatste lid van art. 846:

«De schuldeischers die in het accoord hebben toegestemd, of die de raadpleging over hetzelfde niet hebben bijgewoond, kunnen op de teregtzitting verschijnen, en zich in het geding voegen.»

De schrijver voegt er bij, dat die voeging alleen mag ten doel hebben de ondersteuning, niet de bestrijding van het accoord; die beperking echter is zeker geheel

buiten de wet, welke in het algemeen den schuldeischers het regt geeft *zich te voegen*, zonder hun voor te schrijven, wat zij mogen of moeten vragen. Naar den algemeenen regel kan de tusschenkomende partij zich voegen bij ééne der twee partijen naar hare keus; en er zou dus eene uitzondering in de wet noodig zijn, om haar in dit geval dit regt te benemen.

Nu mag het waar zijn, dat de schuldeischer, die toegestemd heeft in het accoord, misschien wel alleen om de afdoening van den boedel niet op te houden, daartegen geen verzet doen mag; maar daaruit volgt nog niet *per se*, dat hij, indien een ander in verzet komt, en er dus aliunde een proces wordt aanhangig gemaakt, niet van zijne vorige gedachte *mag* terugkomen, vooral indien de wet hem het regt geeft zich in dit proces te voegen.

Het mag ook waar zijn, dat de schuldeischer, die eerst toestemt, en daarna bestrijdt dat waarin hij vroeger toestemde dikwijls eene zonderlinge, somtijds eene verdachte houding aanneemt; maar dit op zich zelve kan niets ontnemen aan *het regt* dat hem de wet geeft; bovendien, de veranderde gedachte kan somtijds het gevolg zijn van veranderde omstandigheden en latere gebeurtenissen of ontdekkingen.

Maar nog vreemder klinkt dit antwoord voor de schuldeischers, die de raadplegingen over het accoord niet hebben bijgewoond; dezen zijn niet toegetreden; zij kunnen verzet doen; zij kunnen zich voegen in het geding over het verzet van een ander; en in waarheid, hoe men ten hunnen aanzien deze geheel willekeurige beperking zal goed maken, is mij geheel onbegrijpelijk.

Doch genoeg aanmerkingen reeds. Ik wilde deze voornamelijk doen strekken, om de lezers der *Themis* bekend te maken met eene verhandeling over een belangrijk onderwerp van handelregt, die over het algemeen, zoo als ik bij den aanvang zeide, met zorg en vooral met groote volledigheid behandeld is.

A. D. P.

C. J. VAN BERESTEIJN. *Specimen Historico-Juridicum inaugurale de jurisdictione cum civili, tum criminali Scabinorum Sylvacuensisium.* — Rheno-Traj. 1845, 104 pag in 8°.

Sedert eenige jaren is de belangstelling in de aloude wijze van regtspleging in de Nederlanden, welker kennis voor het juist verstand der geschiedenis onmisbaar is, meer en meer toegenomen. Tusschen de regtspleging ten tijde der Republiek en die welke het tegenwoordig geslacht heeft leeren kennen en waarden ligt eene diepe kloof, welke van dag tot dag wijder wordt. Elke poging derhalve (endaar zijn er verscheidene geweest) om eene brug te slaan, die ons daarover en nader bij de wetten en gewoonten onzer voorvaderen konde brengen, verdient lof en erkentenis. Daaronder moet ook de dissertatie van den Heer VAN BERESTEIJN gebragt worden, waarbij een onderwerp behandeld wordt reeds uit zich zelve belangwekkend, doch nog in waarde geklommen, door de ophelderingen welke de schrijver, wien de bibliotheek van het Noord-Brabandsche Genootschap en welligt ook het stedelijk Archief van 's Hertogenbosch ten dienste stond, vermogt te geven. Des te moeilijker wordt echter de beoordeeling, in hoever de schrijver het juiste gebruik van stukken heeft gemaakt, welke niet voor iedereen toegankelijk zijn, en of hij bij het vermelden van zaken, welke ontegenzeggelijk waarheid behelzen, ook de gehele waarheid heeft medegedeeld. Het ware daarom te wenschen geweest, dat de schrijver in een tweeden appendix hadde medegedeeld, wáár de door hem gebruikte stukken te vinden zijn, en de belangrijkste bij wijze van eene korte omschrijving hadde aangewezen. —

Het hoofddoel van den schrijver was, blijkens den titel, de jurisdictie der Schepenen van 's Hertogenbosch in een helder daglicht te plaatsen. Intusschen heeft hij niet altijd dat doel alleen voor oogen gehouden, en zich hier en

daar afwijkingen veroorloofd, sommigen door het onderwerp zelf als het ware uitgelokt, anderen daaraan geheel vreemd.

De Pars prima bevat (pag 1—23) eigenlijk eene soort van inleiding. Vooreerst: de omschrijving van het grondgebied, waarover zich de regtsmagt der Schepenen uitstreckte, te weten: de Meijerij van 's Hertogenbosch. Vreemd is het dat de schrijver den naam van Meijerij als iets onverklaarbaars beschouwt, of ze, ten hoogste bij wijze van analogie, van den Meijer van Leunen wil afleiden, terwijl het toch eene zaak van algemeene bekendheid is, dat Meijer (Villicus) de oude benaming is van Schout, en dat Meijerij van 's Hertogenbosch derhalve eenvoudig is te verklaren door Schout-ambt van 's Hertogenbosch. — Dan volgt eene opgave der documenten die kracht van wet hadden. Vervolgens wordt de gewigtige stof der aloude jaargedingen of placita, over welke alleen eene dissertatie te schrijven zoude zijn, zeer kort en oppervlakkig afgehandeld, zoo echter, dat nog, in die weinige bladzijden, menige bijzonderheid omtrent het voortdurend bestaan dier aloude wijze van regtspleging in Noord-Brabant wordt aan het licht gebracht. Van de vraag hoe men «het bezitten van stille waarheid» moet verstaan, een hoogst moeilijk en duister onderwerp, maakt de schrijver zich af met de woorden van den heer ACKERSDIJK «stille waarheid wordt verklaard door de bijvoeging, dat stil geschiedt of bij nacht, dat zal men stil proeven.» Ons komt de meening van den heer VAN DEN BERGH, *Verhandeling over de oude wijze van strafvordering*, bl. 52, dat stille waarheid niets dan het regtsgeding voor den heer van den lande of diens regter, in tegenoverstelling van het openbaar gerecht, beteekent, veel aannemelijker voor; maar hoe het zij, men zal het «stille», het kenmerkende van deze wijze van regtspleging altijd op de teregtzittenden en niet op den aard der misdaden moeten toepassen, naar welke in

die teregtzitting onderzoek werd gedaan. De beide oorkonden, door den heer VAN BERESTEIJN aangehaald, hebben slechts betrekking op Vlaanderen en de geheele zaak wordt hier weinig of niet opgehelderd, zoodat men het gerust daarvoor kan houden, dat de weglating van dit onderwerp, dat eigenlijk vreemd is aan de dissertatie, dezelve geen nadeel zoude hebbe gedaan. — De Pars secunda (pag. 24—41) loopt over het gezag der Schouten van 's Hertogenbosch, den Hoog- en Leegschout, en, wanneer men al niet kan ontkennen, dat de stof bijkans onafscheidelijk was van die, welke bewerking de schrijver zich had voorgesteld, zoo schijnt het toch dat die ook op den titel had moeten worden vermeld. Thans ontmoet men de schepenen van 's Hertogenbosch eerst op pag. 42 en dus op de helft van het geheele proefschrift. Overigens bevat ook dit gedeelte veel wetenswaardigs.

Hetzelfde kan men zeggen van de Pars tertia (pag. 42—75), welke over de Schepenen en van de Pars quarta (pag. 76—87), welke over de appellen handelt. Veel van wat men elders te vergeefs zal zoeken, wordt hier gevonden. Bijzonder merkwaardig is de wijze waarop de Schepenen gekozen werden, voornamelijk omdat zij eene uitzondering op den gewonen regel in de Nederlanden daargestelt. Die stof behoort tot de belangrijkste punten onzer geschiedenis, en verdient voorzeker nog meer opgehelderd te worden, dan thans het geval is. Het onderzoek hoe het aristocratisch beginsel in de steden langzamerhand de zege heeft behaald, op het eenhoofdig bewind zoowel als op de democratie, raakt de geheimste en veelvermogenste draden onzer geschiedenis, en zoude tot de meest verrassende uitkomsten leiden. In 's Hertogenbosch bleef, nadat gedurende een korten tijd een aristocratisch stelsel had bestaan, het eenhoofdig beginsel het heerschende, en de Schepenen werden, het zij met of zonder nominatie, door den Hertog, later

door den Landvoogd verkozen. — De leer van PESTEL, waarop de schrijver zich in dit punt beroept (pag. 47), moet echter als uitzondering niet als regel worden beschouwd. Dezelfde aanmerking kan men maken op een ander denkbeeld van denzelfden schrijver, ook door den heer van BERESTEYN aangehaald, dat er namelijk nergens meer dan negen Schepenen zouden zijn geweest. PESTEL slaat hier den bal geheel mis. Korthedshalve halen wij slechts Gelderland aan. Wanneer men de verschillende stedelijke privilegien in BONDAM's charterboek naslaat, dan zal men zien, dat de instelling van twaalf Schepenen daar ten regel was geworden.

Een appendix, waarin nog verscheidene belangrijke stukken worden medegedeeld, sluit dit werkje, dat over het geheel onder de goede monographien kan worden gerangschikt.

B. W. TADAMA.

BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.

BRIEF AAN MR. OLIVIER.

Zie hier, waarde vriend, het advijs, waarvan een stuk de eer had bij de raadpleging over de toelating van den heer LECLERCQ te worden aangehaald, in zijn geheel. Oordeel, of de aanhaling volkomen juist was.

«LEYDEN, 7 September 1841.

«Bij de revisie mogt onder de additionele artikelen wel een zijn geplaatst om allen twijfel over den stand der personen, waartoe de heer VAN DER BOGAERDE behoort, weg te nemen. De grond van de bedenking der Sectie kon welligt duidelijker en sterker zijn voorgedragen. Het is de, ten aanzien van het burgerlijk regt, erkende stelling, dat de wet van het oogenblik den staat der personen regeert. Men kan antwoorden:

«De heer VAN DEN BOGAERDE was volgens de Grond-

wet v. 1815 inboorling, en dus bevoegd. Heeft hij die hoedanigheid onder de Grondwet v. 1840 verloren, omdat deze de plaats zijner geboorte niet meer onder het rijksgebied begrijpt? De Grondwet zegt niet, hoe het inboorlingschap verloren gaat. Is art. 9 van het Burg. Wetb. bij analogie op het staatsburgerschap toepasselijk, geen der feiten, waardoor, volgens dat artikel, de hoedanigheid van nederlander wordt verloren, is hier aanwezig. De heer VAN DEN B. heeft zich steeds van alle gemeenschap met de afgevallene, later afgestane provincien onthouden. Hij is, sedert de vestiging van het koninkrijk België bij de constitutie v. 1831, vreemdeling ten aanzien van dat rijk. Ware hij ooit *Belg* geweest, hij zou die eigenschap hebben verloren door zijn établissement alhier *sans esprit de retour*, en de bekleeding van het gouverneurschap van Noord-Brabant zonder magtiging van koning LEOPOLD. Op hem vindt dus, zoo analogie der burgerlijke wetgeving geldt, het beginsel, door art. 1 der wet op den overgang aangenomen, allezins toepassing.

«Uit dezen hoofde is, meen ik, het regt, dat art. 1 van het Kon. Besluit v. 24 Augustus 1839 (*Staatsblad* n°. 39) ook den heer VAN DEN B. toekent, verdedigbaar. Hoezeer ik dat besluit op zichzelf niet als genoegzamen grond zou durven aannemen. In de plaats er van had ik een nieuw additioneel artikel bij de Grondwet begeerd.»

De afwijzing van den heer LECLERCQ is overeenkomstig met den franschen regtsregel, naar welken zij, die franschen waren geworden door inlijving van hun land in Frankrijk, door den afstand van dat land ophouden franschen te zijn. Het regt gaat verloren, zoodra de grond vervalt, waarop het werd verkregen. Vandaar de fransche wet v. 14 October 1814 *relative à la naturalisation des habitans des départemens qui*

avaient été réunis à la France depuis 1791. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est.

Gij zult, geloof ik, de aanmerking maken, dat het fransche regt niet, gelijk het onze, op de plaats der geboorte, maar op de nationaliteit der ouders let. En welligt voegt gij er de vraag bij, of ook in een ander opzigt beide regten gelijk staan; of het *feit*, binnen Nederland te zijn geboren, door eene volgende afscheiding der geboorteplaats van Nederland even eens vervalt, als in 1814, bij teruggave der ingelijfde departementen, de *grond* verviel, waarop zóóvelen franschen waren geworden?

Verliest binnenlandsche geboorte, zoodra de plaats, waar de ingezeten werd geboren, buiten het Rijk wordt gesloten, hare kracht? Moet men de letter in dezen zin vasthouden, men laat dan de ratio legis, de gedachte der wet, ter zijde. Of is niet de *reden* der weinig doeltreffende bepaling van art. 7 op hen, die in dergelijk geval als de heer LECL. zijn, volkomen toepasselijk? Hij, die op nederlandsch grondgebied werd geboren uit ouders aldaar gevestigd, en ingezeten blijft van Nederland ook nadat zijne geboorteplaats aan Nederland vreemd is geworden, zet hij niet het lidmaatschap *optimo jure* van den Staat, dat geboorte hem gaf, steeds voort? Volgt echter het regt, dat de ingezeten uit hoofde zijner geboorteplaats heeft, het lot dier plaats, dan is, vrees ik, de heer LECL. ook niet Nederlander, zelfs niet *jure civili*. Hij valt in geene der vijf classen, bij art. 5 Burg. Wetb. opgeteld. Noch Tractaat, noch het Besluit v. 1839 kunnen, zonder verkrachting van art. 5 der Grondwet en art. 1 van het Burg. Wetb., den heer LECL. helpen.

Ziet men op tegen den strengen uitleg van art. 7, het is, dankt mij, waarlijk niet zonder reden; want dat hij, zoo al letter-juist, in hooge mate onregtvaardig is,

zal niemand betwisten. En wie zal den wetgever vrijpleiten van de uiterste zorgeloosheid, dat hij een groot aantal der ingezetenen van het Rijk niet te hulp kwam, noch hun het middel verstrekke om hun goed regt te behouden? Er kan ook geen twijfel bestaan, of het verlangde additionele artikel, in 1840 bij de Grondwet gevoegd, zou den heer LECL. in den stand hebben gehandhaafd, waarin hij vóór de veranderde omschrijving van het Rijk zich bevond.

Stel, een additioneel artikel zeide: De veranderde omschrijving van het grondgebied heeft geen invloed op de staatsburgerlijke regten van de tegenwoordige ingezetenen des Rijks, noch van hen, die het vóór den worden. Zoodanig artikel is, geloof ik, noodig, ook wanneer men meent, dat de heer LECL., of zijne lotgenooten het niet behoeven. Twijfel niet, dat zij, die steeds nederlandsche ingezetenen bleven, den staat behouden, dien zij vóór de beperking van het Rijksgebied hadden, gij zult evenwel niet toegeven, dat alle inwoners der afgestane provincien, voorheen krachtens de Grondwet v. 1815 nederlanders, ook onder die v. 1840 aanspraak op staatsburgerlijke regten in Nederland zouden kunnen doen gelden. En ziedaar de bestemming van dergelijk artikel van overgang. Al maakt het geene uitzondering op art. 7 en 8, het stelt regel en voorwaarde van behoud van den staat van nederlander; regel en voorwaarde, noodig om eene grens te trekken tusschen de nederlanders der Grondwet v. 1815, die het bleven, en hen, die ophielden het te zijn.

Als altijd

LEYDEN,

18 Februarij 1847.

T. T.

J. R. T.

— Wij ontleenen aan het *Jaarboekje*, voor 1847, op last der regering door den heer R. LOBATTO uitgegeven wordende, met eenige typographische wijziging, de volgende staten, waaromtrent vergel. *Themis*, jaargang III, blz. 393—395, IV, 103, 104, 322, 324, 326, 328.

STRAFGEVANGENISSEN IN NEDERLAND.

Overzicht van de sterkte der bevolking, mitsgaders van den maatschappelijken en zedelijken toestand der gevangenen.

JAREN.	Getal gevangenen hetwelk het gesticht zonder openstapeling kan bevatten.			Gemiddelde bevolking naar de drie-maandelijke bevolkings-staten.			GETAL GEVANGENEN HETWELK TE GELIJK IS AANWEZIG GEWEEST.			Getal gevangenen gedurende het jaar bij afwisseling aanwezig geweest.	HERKOMST.	ECHTELIJKE STAAT.	GELOOFS-BELIJDENIS.	STANDPUNT VAN BESCHAVING.		BESTRAF-FING.								
	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.					Inlanders.	Vreemden.	Gehuwden.	Ongehuwden.	Hervormden van verschildende Kerkgenootschappen.	R. Katholijken.	Israëlieten.	Die bij hunne aankomst konden lezen en schrijven.	Die dit bij hunne aankomst niet konden.	Die dit bij hun ontslag of bij het einde van het jaar in het gesticht genoegzaam geleerd hebben.	Die dit bij hun ontslag of bij het einde van het jaar in het gesticht niet genoegzaam geleerd hebben.
Total. van 1836.	3636	2401	2219	328	2547	1948	259	2207	3195	2837	358	817	2378											
» » 1837.	3748	2510	2367	323	2690	2051	283	2334	3533	3209	324	875	2658	2174	1254	105	2188	236		546		563	798	2735
» » 1838.	3777	2525	2367	335	2702	2113	197	2310	3552	3195	357	920	2632	2185	1272	95	2244	1308		435		849	725	2827
» » 1839.	3073	2537	2368	315	2683	2089	279	2368	3504	3027	477	886	2618	2149	1264	91	2177	1327		527		800	668	2836
» » 1840.	3126	2714	2569	336	2905	2248	303	2551	3693	3315	378	948	2745	2174	1397	122	2258	1435		625		810	782	2911
» » 1841.	3126	2699	2667	340	3007	2096	324	2420	3820	3437	383	967	2853	2228	1474	118	2130	1690		683		1007	818	3002
» » 1842.	3154	2900	2707	385	3092	2127	322	2749	3773	3442	331	973	2800	2321	1337	115	2244	1529		794		735	801	2972
» » 1843.	3202	2063	2793	405	3198	2597	347	2944	3746	3430	316	911	2835	2310	1326	110	2297	1449		677		772	906	2840
» » 1844.	3202	2998	2742	371	3113	2540	328	2868	3798	3464	334	923	2875	2301	1378	119	2366	1432		604		828	988	2810
» » 1845.	3202	3007	2784	356	3140	2572	322	2894	3809	3485	324	956	2853	2247	1432	130	2335	1474		542		932	968	2841

In kolom n° 1 bestaat het totaal van 1839 uit de som van de twee jaren, doordien de strafgevangenen te 's Hertogenbosch, welke 50 gevangenen kan bevatten, van af 1839 is gebleven.

Aanmerkingen.

STRAFGEVANGENISSEN IN NEDERLAND.

Overzicht van den gezondheids toestand.

JAREN.	Getal gevangenen gedurende het jaar bij afwisseling in het gesticht geweest.	Getal ziekedagen gedurende het jaar.		TOTAAL.	Grootste getal zieken te gelijk aanwezig geweest.		TOTAAL.	Kleinste getal zieken te gelijk aanwezig geweest.		TOTAAL.	Een of meermalen ziek geweest.	Niet ziek geweest.	TOTAAL.	Overleden.		TOTAAL.	Anmerkingen.
		Mannen.	Vrouwen.		Mannen.	Vrouwen.		Mannen.	Vrouwen.					Mannen.	Vrouwen.		
Totalen van 1836.	3195	3383	499	3882	193	46	239	76	14	90	1626	1569	3195	64	9	73	
» » 1837.	5333	3581	597	9378	284	98	382	82	14	96	1628	1905	3533	78	6	84	
» » 1838.	3552	5191	1456	6647	199	78	277	79	20	99	1621	1931	3552	90	24	114	
» » 1839.	3504	4909	939	5849	181	37	218	89	1	105	1373	2131	3504	98	10	108	
» » 1840.	3693	5646	1139	6785	226	43	269	104	22	126	1627	2066	3693	105	13	118	
» » 1841.	3820	5620	1274	6894	247	42	289	105	28	133	1895	1925	3820	91	13	104	
» » 1842.	3773	5662	1219	6885	211	47	258	95	22	124	2021	1752	3773	89	13	102	
» » 1843.	3746	6266	1436	7702	238	60	298	101	23	124	1974	1772	3746	96	20	116	
» » 1844.	3798	6315	1532	7847	226	58	284	115	29	144	2016	1782	3798	119	23	142	
» » 1845.	3809	5858	1307	7163	219	5	271	90	21	111	1664	2145	3809	126	18	144	

STRAFGEVANGENISSEN IN NEDERLAND.

Overzicht van het getal veroordeelingen door de hoven, regtbanken en krijgsraden tegen de gevangenen uitgesproken.

JAREN.	HOVEN EN REGTBANKEN IN DE PROVINCIEËN.											Hoog Militair Geregishof.	Krijgsraad bij het leger te veld.	Krijgsraad in de vestingen en garnizoenen.	Zee-krijgsraad.	TOTAAL.	Aanmerkingen.
	Noord-Brabant.	Gelderland.	Zuid-Holland.	Noord-Holland.	Zeeland.	Utrecht.	Vriesland.	Overijssel.	Groningen.	Drenthe.	Limburg en Luxemburg.						
Totalen over 1836.	156	258	603	693	190	bij Noord-Holl.	271	183	218	bij Groningen	6	72	283	222	40	3189	* Deze vermeerdering is een gevolg van het met België gesloten tractaat (Staatsblad van 1843, n ^o . 3).
» » 1837.	186	251	720	824	190	id.	283	180	239	id.	7	73	326	216	38	3526	
» » 1838.	207	240	764	774	167	84	246	152	221	14	5	75	393	170	40	3552	
» » 1839.	204	233	769	829	153	87	229	153	195	20	6	85	345	156	40	3504	
» » 1840.	245	270	748	874	138	121	236	153	205	28	109*	100	257	146	50	3693	
» » 1841.	291	311	869	969	133	146	227	153	197	48	162	104	165	110	58	3820	
» » 1842.	302	347	936	936	143	159	242	153	219	74	152	116	40	98	42	3773	
» » 1843.	319	351	953	953	132	156	263	144	223	82	153	124	19	84	47	3746	
» » 1844.	315	330	970	970	139	185	259	149	245	81	140	136	10	81	56	3798	
» » 1845.	347	352	969	969	142	205	255	149	237	84	144	143	5	67	51	3809	

BURGERLIJKE EN MILITAIRE HUIZEN VAN VERZEKERING IN NEDERLAND.

Overzicht van de sterkte der bevolking, mitsgaders van den maatschappelijken en zedelijken toestand en ouderdom der gevangenen.

JAREN.	Getal gevangenen hetwelk het gesticht zonder opeenstapeling kan bevatten.		GETAL GEVANGENEN HETWELK TE GELIJK IS AANWEZIG GEWEEST.						HERKOMST.	ECHTELIJKE STAAT.	GELOOFSBELIDENIS.		BESTRAPPING.	TOUSCHEN DE JAREN.												Aanmerkingen.					
	GROOTSTE.			KLEINSTE.			Protestanten van verschil- lende kerigenootschapp.	R. Katholijken.			Israëlieten.	Binnen het gesticht disci- plinair gestraften.		Ongestraften.	Jonger dan 10 jaren.	10 en 13.	13 en 16.	16 en 18.	18 en 20.	20 en 25.	25 en 30.	30 en 35.	35 en 40.	40 en 50.	50 en 60.		Onder dan 60 jaren.				
	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.																									
Tot. van 1837.	1396	710	765	163	928	388	97	485	4098	3537	561	*1099	*2378	*676	*890	*32	*52	*3425	17	56	151	243	274	883	747	543	508	456	179	76	Van de burgerlijke en militaire huis- en van burgerkerk zijn over 1836 geen statistieke opgaven bekend.
» » 1838.	1453	717	746	162	908	389	83	472	4194	3789	405	1245	2949	*2318	*1444	*134	34	4160	8	83	178	236	287	898	779	562	462	475	189	75	
» » 1839.	1453	720	804	170	974	439	103	547	4172	3795	377	1431	2741	2787	2076	179	65	4107	13	65	177	242	402	776	718	528	446	474	233	90	
» » 1840.	1453	882	961	138	1099	609	97	706	5042	4436	606	1646	3396	3763	2259	179	42	5000	21	82	197	343	509	1080	854	678	555	515	269	81	
» » 1841.	1448	1020	1223	163	1386	825	111	736	6201	5492	709	1923	4278	3758	2885	162	59	6142	22	127	264	345	632	1469	1114	788	660	550	225	93	
» » 1842.	1708	1141	1309	200	1509	753	104	857	6805	6175	630	1900	4905	3445	2858	192	123	6682	42	93	226	325	630	1646	1063	821	719	769	290	109	
» » 1843.	1688	1191	1376	209	1585	816	124	940	6495	5960	535	1931	4564	3677	2996	219	97	6398	32	73	200	297	483	1590	1092	761	566	842	326	149	
» » 1844.	1993	1261	1347	285	1632	779	131	900	6892	6358	534	1982	4910	3982	3116	226	108	6784	41	226	276	333	468	1668	1190	856	603	909	420	176	
» » 1845.	2039	1314	1440	290	1730	794	123	917	7324	6735	589	2413	4911				178	7146					504	1552	1148	909	654	1018	543	220	
														551																	

551

*) Deze bijzonderheden zijn niet bekend van 276 gevangenen, idem van 2596 gevangenen, idem van 621 gevangenen.

HUIZEN VAN ARREST IN NEDERLAND.

Overzicht van de sterkte der bevolking, mitsgaders van den maatschappelijken en zedelijken toestand en den ouderdom der gevangenen.

JAREN.	Getal gevangenen hetwelk het geslacht zonder opeenstapeling kan bevatten. Gemiddelde bevolking naar de drie-maandelijksche bevolkings-staten.	GETAL GEVANGENEN HETWELK TEGELIJK IS AANWEZIG GEWEEST.						HERKOMST.	ECHTELIJKE STAAT.	GELOOFS-BELIDENIS.	BESTRAFFING	TUSSEN DE JAREN.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
		GROOTSTE.			KLEINSTE.							Jonger dan 10 jaren.	10 en 13.	13 en 16.	16 en 18.	18 en 20.	20 en 25.	25 en 30.	30 en 35.	35 en 40.	40 en 50.	50 en 60.	Ouder dan 60 jaren																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
		Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Tot. over 1836.	*)																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											

*) Van de huizen van arrest zijn er over dit jaar geene statistieke opgaven bekend.

— Blijkens een kort overzicht van de tegenwoordige bemoeijingen op het gebied der wetenschappen in Nederlands Indie, door den heer MELVILL VAN CARNBEE in n°. 9 van den *Moniteur des Indes* gegeven, zullen de heeren Mrs. MYER en KEUCHENIUS, de eerste schrijver van de zoo gunstig ontvangene verhandelingen over de *Codificatie in N. Indie*, gezamenlijk een tijdschrift voor de regtsgeleerdheid in Indie uitgeven. Met belangstelling zien wij die uitgave te gemoet.

— *Kunnen vreemde namelooze vennootschappen, en bepaaldelijk verzekerings-maatschappijen, bestaan en kracht naar de wet hebben in België, zonder verlof van den Koning der Belgen?* — Deze vraag is in den laatsten tijd, in onderscheiden zin, bij onzen nabuur behandeld.

De regtbanken van Brussel en Namen hadden die ontkennend bestist. De regtbanken van Brussel en Mons spraken daarop in denzelfden geest vonnis. Zij grondten zich op artikel 37 van den Code de Commerce, en namen aan, dat de erkenning van eene namelooze vennootschap, of liever het verlof daartoe door de regering, was van publieke orde, waarbij men zich grondde op de woorden van den *orateur du gouvernement*: « Si les sociétés anonymes sont un moyen efficace de favoriser les grandes entreprises; trop souvent des associations mal combinées dans leur origine et mal gérées dans leurs opérations, ont compromis la fortune des actionnaires, altéré momentanément le crédit général, mis en péril la tranquillité publique. »

Deze jurisprudentie was echter verre van algemeen te zijn. Een der kantonregters te Gent, de kamers van koophandel te Kortrijk, te Namen en anderen spraken in een tegenovergestelden geest. Zij overwogen, onder anderen, dat de onderwerpelijke maatschappij bij koninklijk bevelschrift in Frankrijk was goedgekeurd; dat zij dus, ingevolge art. 37 van den Franschen Code de Commerce, bestaan en bevoegdheid heeft om overeenkomsten te sluiten en in regten op te treden; dat, luidens art. 15 Code Civil, een vreemdeling, die daartoe de bevoegdheid bezit, een Belg voor de regtbanken in België kan voeren voor alle verbindtenissen, zelfs in vreemde landen aangegaan; dat, volgens art. 3 van denzelfden Code, de wetten nopens den staat en de bevoegdheid der personen de Franschen gelden, ook wanneer zij in vreemde landen hun verblijf hebben; dat de Belgische en Fransche wetten, nopens de namelooze maatschappijen, dezelfde beginselen behelzen en die maatschappijen aan dezelfde regelen onderwerpen, en dat dus de plaats, waar de overeenkomst is aangegaan, niet in aanmerking komt. Eene consultatie van Mr. H. DOLEZ, advocaat bij het Hof van cassatie te Brussel, haalde aan: « PARDESSUS, tome VI, n°. 1402, » 1°. le consentement général des nations civilisées a voulu que ce qui » concerne la capacité d'un individu se réglât par les lois du pays auquel » il appartient, et parce qu'il est de principe que les lois personnelles » suivent la personne partout où elle se trouve, que leur force et leurs » effets s'étendent sur tous les territoires (FÉLIX, *Traité de droit inter-*

» *national privé*; n°. 26 et 29). — De là résulte, dit le même auteur. » n°. 63, que la loi du domicile décide la question de savoir si l'individu » qui, en pays étranger, a passé un acte entre vifs ou disposé par acte » de dernière volonté, ou celui au profit duquel l'engagement a été pris » ou la disposition a été faite, avait la capacité nécessaire de contracter, » de disposer ou de recevoir. » — Voorts FOELIX, n°. 47 et 65 etc.

De vraag is thans aan het opperste gerechtshof in België onderworpen.

— De regtbank te Brussel, burgerlijke zaken, heeft beslist als volgt:

« Elk vonnis van veroordeeling tegen een vreemdeling ten voordeele van een Belg, heeft van regtswege den lijfswang ten gevolge, zonder dat het noodig zij dien te eischen of uit te spreken.

Art. 2 der wet van 10 September 1807 verstaat door *domicile* van een vreemdeling het domicilie dat deze verkregen heeft krachtens art. 13 van den Code Civil.

Niets kan aan de koninklijke toestemming, door die wetsbepaling voorgeschreven, suppléeren.

Ten einde het noodwendige van eene wettelijke toestemming te ontgaan, kan de *Nederlandsche* vreemdeling zich er niet van bedienen, dat tijdens hij zich in België kwam vestigen, België en Nederland slechts één koninkrijk uitmaakten; dat, dienvolgens, de inwoners van een en ander land ontslagen waren van alle formaliteit als zij zich, onverschillig waar, over de geheele uitgestrektheid des rijks wilden vestigen, en dat, een wettelijk domicilie hebbende gekregen op het oogenblik der scheiding, zij die zonder eenig verlof hoegenaamd hebben kunnen behouden. »

— De commissie, welke in België is werkzaam geweest tot het verzamelen en uitgeven van de oude Belgische wetten en ordonnantiën, heeft haar verslag uitgebragt. Zij heeft in haren arbeid opgenomen de traktaaten door de soevereinen het zij met hunne onderdanen, het zij met vreemde vorsten aangegaan; de gehomologeerde of niet gehomologeerde coutumes, benevens de ordonnantiën en plaatselijke verordeningen, die deze verklaard of gewijzigd hebben, als ook de verordeningen van plaatselijken aard, doch van het soverein gezag uitgegaan.

De commissie heeft haar werk in twee gedeelten gesplitst, als een voor de gewezen Oostenrijksche Nederlanden, en een voor de landen van Luik en Stavelot. Elk van die deelen is weder in drie onder-afdelingen gebragt, in de volgende orde: *ordonnantiën*, *coutumes*, *traités*.

Na nog al langdurige woordenwisselingen werd bepaald, dat het eerste hoofddeel van de verzameling, de gewezen Oostenrijksche Nederlanden betreffende, in drie onderdeelen zoude loopen, als volgt: het 1°. tot KAREL V; 2°. tot de komst van den Duitschen tak van het Oostenrijksche Huis op den troon; en 3°. tot de vereeniging van België met Frankrijk; — in het tweede hoofddeel, betrekkelijk de landen van Luik en Stavelot, zal de 1° reeks gaan tot de komst van ERARD VAN LAMARCK aan de regering; de 2° tot de wijziging in 1684 in de constitutie van Luikerland gebragt,

door MAXIMILIAAN HENDRIK VAN BEIJEREN; en de 3^e tot de vereeniging van die landen met Frankrijk.

Bij de volvoering van hare taak heeft de commissie zich in twee sectiën verdeeld, als de eene, bestaande uit de heeren LECLERCQ, president. COLINEZ, DE CUYPER, DE JONGHE, DELEBECQUE, DE SAINT-GENOIS, GRAND-GAGNAGE en GACHARD, voor de Oostenrijksche Nederlanden; — de andere uit de heeren RAIKEM, vice-president, DELRÉE en POLAIN, voor de landen van Luik en Stavelot.

Ten einde de taak van deze sectiën gemakkelijker te maken, werden drie daartoe bijzonder bevoegde mannen belast, om verslagen op te stellen van de stukken en hulpmiddelen, die men in de staatsarchieven en de openbare boekerijen zou vinden, als: voor de gewezen Oostenrijksche Nederlanden, de heer GACHARD; voor de Vlaamsche archieven, de heer DE SAINT-GENOIS, en voor die van Luik enz. de heer POLAIN.

Uit hunne verslagen teekenen wij hier alleen aan, dat de archieven van het Vlaamsche gezegthof de eenige zijn, waar men thans nog, zoo al geene volledige, toch eene vrij voldoende verzameling vindt van de ordonnantiën der souverainen in België. Vier van de registers, waarin die ordonnantiën werden ingeschreven, zijn elders nog min of meer voorhanden. Die van het Vlaamsche Hof bevinden zich in het paleis van justitie te Gend. In Luxemburg schijnt ook nog een van die registers te bestaan. De registers van den Hoogen Raad van Mechelen en van het Hof van Gelder werden, hij den inval der Franschen in België, in 1794, naar Oostenrijk vervoerd; zij zijn in 1803 en in 1816 bij de staatsarchieven gevoegd. De twee verzamelingen van het Hof van Henegouwen en Namen, zijn daarmede in 1832 vereenigd. De verzameling van den Hoogen Raad van Mechelen bestaat uit 36 registers, het eerste van 1503 tot 1521; het laatste van 1783 tot 1791. Opmerkelijk is het dat de ordonnantiën in de tien laatste registers (van 1734—1791) gedrukt zijn, in welken vorm de regering ze, in het midden der 18^e eeuw, aan de opperste raden toezond (door wier afkondiging zij eerst kracht bekwamen). Vroeger zijn die acten tusschen andere, van verschillenden aard in, geschreven.

Behalve de in orde gerangschikte registers enz., zijn er in de archieven nog vele ordonnantiën, het zij in minnuit, het zij in 't oorspronkelijke, het zij bij afschrift, in onderscheiden verzamelingen verspreid.

Wat de coutumes betreft, het groote werk van de herziening en homologatie daarvan, door KAREL V, bij zijn edict van 1531 voorgeschreven, onder dien monarch begonnen, en onder PHILIPS II en de aartshertogen ALBERT en ISABELLA voortgezet, werd vooral aan den Raad van State toevertrouwd, en wel aan de afdeeling justitie en politie daarvan. De archieven deswege zijn ongelukkig echter nog in verwarden staat. Verscheiden depeches onder de regeringen van KAREL V, PHILIPS II en de Aartshertogen over de homologatie van coutumes zijn echter gevonden.

Wat de traktaten betreft, vele van de 15, 16 en 17e eeuwen zijn

in de registers van de charters der Rekenkamer ingeschreven.

De president DE NENY (*Mémoires historiques et politiques* II, p. 110) zegt zelfs, dat in alle vredesverdragen, sedert twee en eene halve eeuw gesloten, tusschen de Huizen van Oostenrijk en Frankrijk, tot en met dien van Rijswijk daaronder begrepen, bepaald werd, dat die verdragen ter Rekenkamer van de Nederlanden zouden worden geverifieerd en geregistreerd.

Wat de diplomatieke acten van de 18^e eeuw aangaat, dezelfde registers behelzen er eenige van, en men vindt er ook andere, in de archieven van de aulische kanselarij die, te Weenen, de zaken der Nederlanden behandelde; in 1815, bij de teruggave van die archieven door Frankrijk, vorderde Oostenrijk verscheiden van die stukken op, die werkelijk aan hetzelve zijn afgegeven. Verscheiden verdragen, door de Nederlandsche regering in de 17 en 18^e eeuw gesloten, werden in de secretarie van staat en oorlog bewaard, dan die stukken, benevens andere papieren uit dezelfde secretarie, zijn in 1794 naar Oostenrijk vervoerd en sedert nooit van daar terugontvangen.

In Brugge vindt men vijf cartularia, behelzende afschriften van reglementen, octrooijen enz., uitgegaan van de Frankische regering, van 1232 af; en over het algemeen zijn de archieven aldaar even merkwaardig als welgeordend. In Eecloo en Veurne heeft men brieven van 1240. Zeer rijk zijn ook de Gendsche archieven. Onderscheiden punten van aanraking vindt men natuurlijk in hetgeen voor Nederland mede van bijzonder belang is; in het algemeen kan eene verzameling als deze niet dan hoogstnuttig voor de wetenschappen en zelfs van dadelijk nut zijn.

— De heer LESENNE, advocaat te Parys, heeft, wel onder eenen wat weidschen titel, maar toch een zeer belangrijk geschrift openbaar gemaakt. Het heet: «*Le Livre des nations ou traité philanthropique, théorique et pratique des droits d'auteur et d'inventeur en matière de littérature, de sciences, d'arts et d'industrie.*» Het is eene bijdrage te meer tot de werken van de heeren RENOUARD, GASTAMBIDE, ET. BLANC, PERPIGNA en VARLET, in Frankrijk, uitgegeven over een onderwerp, dat ook in ons Vaderland meermalen de aandacht heeft tot zich getrokken, en waarop voorziening van de wetgeving is gewenscht, het stelsel van octrooijen op uitvindingen enz.

— De ongemeene toevloed van landverhuizers naar Noord-Amerika heeft aldaar de aanbidding ten gevolge gehad van eene voordragt tot beperking van het binnenkomen van behoeftigen en verdachte personen.

— Men meldt uit Weenen dat eerlang een nieuw Wetboek van Koophandel voor Oostenrijk zou worden uitgevaardigd.

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

ACHTSTE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

STAATSREGT (1). — *Fragment eener redevoering*, door Mr. H. W. TYDEMAN, als aftredend Rector Magnificus, op den 9 Februarij 1846 te Leiden uitgesproken, uit het latijn vertaald, door Mr. J. W. TYDEMAN, Advocaat te Amsterdam.

(Het grooter en voorname gedeelte mijner rede van 9 Febr. dezes jaars, betrof de geschiedenis der Hoogeschool gedurende het toen verloopende academie-jaar, en moet bewaard blijven voor de academische jaarboeken, die weldra, zooals ik hoop en vertrouw, van staatswege of voor particuliere rekening zullen worden hersteld. Het andere gedeelte, alleenlijk loopende over de redenen waarom ik mij heb moeten onthouden om een uitgewerkt stuk over eenig onderwerp van regts- of staatswetenschap te leveren, schijnt naauwlijks te verdienen in druk

(1) Ofschoon in deze redevoering, ons door den Hoogleraar TYDEMAN welwillend voor de *Themis* afgestaan, juist geen bepaald punt van staatsregt behandeld wordt, hebben wij niettemin gemeend haar deze plaats te moeten geven, omdat daarbij toch in het algemeen wordt gehandeld over onderwerpen van staatkunde en staatsregt.

RED.

bewaard te blijven en gelezen te worden door hen die het niet hoorden. Maar sterk gedrongen door mijne vrienden, die het gehoorde nog eens wilden nalezen; en door anderen die te ver af woonden om er bij tegenwoordig te zijn, verzocht om hun mijne redevoering ter lezing te zenden — maar op welke wijze het geschrift voor mij zelve zou kunnen verloren gaan, of wel door verkeerden ijver en wellicht slecht gecopieerde afschriften worden vermenigvuldigd, — heb ik in zooverre toegegeven, dat ik eenige afdrukken op eigene kosten heb laten maken.)

Vroegtijdig was ik begonnen omtzien, welk onderwerp, mijne betrekking en deze plegtigheid waardig, ik voor u, Toehoorders! zoude behandelen.

Gedurende de laatste vijftig jaren is mij, ik weet niet hoe, aanhoudend voor den geest blijven zweven de redevoering door JOHAN VALCKENAER, een beroemd man, oom van onzen LUZAC, gehouden, toen ik een jongeling was, en die toen veel opzien baarde, waarmede hij zijne betrekking aan deze Hoogeschool, waarin hij zoo kort werkzaam zijn mogt, aanvaardde, *over de pligt van den Bataafschen burger bij beroeringen in het gemeenebest*, (a). VALCKENAER zelf zoude een voortreffelijk onderwerp voor eene redevoering zijn, en allezins waardig om zijnen vriend BRUGMANS op te volgen, wiens lof wij door den Spreker van het vorige jaar op eene waardige wijze met genoeg hoorden verkondigen; maar het ontbreekt mij aan genoegzame krachten en bouwstoffen voor zulk eene veel omvattende taak. Ik had echter van mijne eerste kindsheid af in een gemeenebest vol beroering geleefd; en naauwelijks waren wij die *beroeringen*, eerst door de gehate dwingelandij van NAPOLEON, daarna, op eene meer gewenschte wijze, bij het herkrijgen onzer

vrijheid door ORANJE, ontkomen, of wij hoorden al spoedig, en gedurende bijna het geheele dertigjarig tijdsverloop der vroegere en tegenwoordige regering, veler aanhoudende klagten over *bederf* dat den naauwelijks gevestigden Staat ondermijnde: klagten, welligt onvoorzigtig en overdreven en te bitter, maar die mij toeschenen niet van alle aanleiding en grond ontbloot te zijn: — ik had mij daarom reeds lang voorgenomen, dit onderwerp, als een pendant van VALCKENAERS redevoering, te behandelen.

Maar bij de plegtige feestviering van het eeuwfeest der Hoogeschool, toen ik voor de eerste maal de rectorale spreekbeurt vervullen moest, zou dat onderwerp gansch ontijdig geweest zijn. In het volgende jaar, — ik moet het bekennen —, heb ik gaarne de gelegenheid aangegrepen, om over een zoo hachelijk onderwerp het woord niet te voeren: maar ik heb toch voor de dreigende stormen die ik toen reeds voor den Staat zag opkomen gewaarschuwd, door den naam van CASSANDRA te vermelden — gelijk gij allen weet, eene waarzeggende, maar door niemand geloofwaardig geachte profetes (*b*).

Nu echter, na het verstrijken van twintig later jaren, achte ik de gelegenheid daar en den tijd geboren om die rede te houden; — toen in den aanvang zelve van mijn rectoraal jaar, ernstige klagten over den bedorven of gebrekkigen toestand van den Staat werden gehoord: en zulks niet van verre en van eene weinig beteekenende zijde, maar mijn ambtgenoot THORBECKE, de Curator der Hoogeschool LUZAC, om van geene anderen te gewagen, betoogden in de vergaderzaal zelve der volksvertegenwoordigers met ernst en waardigheid, dat de Grondwet in vele belangrijke opzigten moest worden veranderd, — namelijk verbeterd: welke nieuwe staatsvorm tot stand gekomen zijnde, een nieuw bestuur, met ik zeg niet *nieuwe*, maar *andere denkende* mannen aan het hoofd, onmid-

middellijk zoude zijn gevolgd. Maar dat onderwerp van behandeling heeft mij weggeraapt, niet de vreesachtige weigering van de meerderheid der vertegenwoordigers des Volks (of liever der Provinciale Staten), maar de openlijke plegtig afgelegde verklaring des geëerbiedigten Konings: «dat de Grondwet niet moest veranderd worden, tenzij men van de hooge noodzakelijkheid doordrongen was: maar dat Hij de overtuiging van die noodzakelijkheid nog niet had bekomen.»

Dit geschiedde, gelijk u bekend is, op den 20^e October (e). Laat varen dan — zeide ik — het zoolang door mij bespaard, doordacht en gekoesterd onderwerp, en zoeken wij eenig ander uit onze wetenschappen, en zooveel mogelijk van de staats-aangelegenheden verwijderd. — Maar dit is mij slecht mogen gelukken. Want, gelijk wij oude lieden meer schroomvallig zijn, en meer vasthoudende aan onze eenmaal opgevatte meening, kwam toen de gedachte in mijne ziel op, en bestormde die geheel, — dat de *objective* (om die woorden eens te bezigen) waarheid der zaak toch in het minst niet van de *subjective* meening des Konings afhing; dat wel de Koning, als zoodanig, niet kon misdoen, maar dat ook de beste en de wijste Koning dwalen konde: hetgeen, — om niet van SALOMO te spreken, die reeds bejaard zijnde, zich aan de vrouwen en alzoo weldra aan bijgeloovige heeldendienst overgaf, — kortelings met een droevig voorbeeld onze eerste Koning WILLEM bevestigd had; die zich ook maar niet had kunnen overtuigen, eerst, dat hij de Zuid-Nederlanders, wilde hij hen behouden, anders moest regeren; daarna, toen zij van hem waren afgevallen, dat hij hen niet zoude kunnen herkrijgen, maar met goed fatsoen, althans met opgeklaard gelaat en goede houding moest laten trekken.

En terwijl men zelfs in het dagelijksch leven gewoon is, al wat ons meer van nabij betreft, hoe noodzakelijk

ons daarvan de wetenschap zijn moge, maar omdat het ons welligt ongevallig zoude zijn, zooveel mogelijk voor ons te ontveinzen of te verhelen; het zij uit waarachtigen schroom van minder cordate vrienden, het zij onder den schijn van hoogachting, den gewonen dekmantel van kwalijk gezinden; — hoeveel meer hebben dan Koningen niet te vreezen van hovelingen en vleijers; ja zelfs van ware en trouwe vrienden, doch ministers der regering, zalig in hunne tegenwoordige betrekking, maar even daarom minder juiste beoordeelaars van den staat van zaken! (d) En toen gebeurde wat mij waarlijk voorbeduidend toescheen, dat ik, die nog al aze op zeldzame boeken, op eene auctie kooper werd van het ascetische geschrift van den eerwaarden vader JOANNES DAVID, Jesuït, (e) voor bijna derde halve eeuw sierlijk gedrukt in de Plan-tijnsche drukkerij, onder den titel: *De gelegenheid aangegrepen, en laten varen; het voordeel van het eerste, het nadeel van het laatste*: deftig geschreven in den Lipsiaanschen stijl, en door THEODORUS GALLAEUS met fraaije zinnebeelden versierd, waarbij *de Gelegenheid*, met een gekuifd voorhoofd, maar met een kaal achterhoofd, veelbeteekenend wordt voorgesteld. En zoo kwam mij weldra voor den geest het weemoedig leerstuk in de Christelijke zedeleer, *van de onberouwelijkheid tot het einde toe (inpoenitentia finalis)*: en te gelijk, het alledaagsch maar geestig en diepzinnig gezegde: «als het nood is» — dat is, als men lang heeft ontkend, maar eindelijk erkennen moet, dat het noodig is, — «is het te laat;» en zoo kwam ik op dat voor weinige jaren aan KAREL X, Frankrijks Koning, toen hij eindelijk ook van de noodzakelijkheid om andere raadslieden te nemen overtuigd was, barsch toegevoegd woord: *Het is te laat!*

Dit alles echter wat alzoo mijn geest in tweestrijd bragt en benaauwde, kon toch wel niet tot eene rectorale

oratie worden saamgesmolten. Bovendien onderwerp ik gaarne mijn gevoelen aan dat van den Koning; van den Apostel PAULUS geleerd hebbende, «aan de overheden en magten onderdanig te zijn» en «te gehoorzamen *f*);» en van Keizer AUGUSTUS: «het betaamt den goeden burger, den tegenwoordigen staat van het Gemeenebest voor te staan, en denzelven niet te willen veranderd zien;» en, als er dan geen dreigend gevaar aanwezig is, en de maanden en jaren kalm daar henen vlieten, pleegt zich zelfs het meer beweeglijk gemoed te laten nederzetten en tot rust brengen en met zijne gedachten naar elders af te dwalen.

Zoo is toen mijne gedachte afgedwaald — niet verre evenwel, en door een geleidelijk verband van denkbeelden, tot de overweging van het vraagpunt, aan dat onderzoek der Staten-Generaal over het al of niet herzien der Grondwet tusschen geworpen, over de eigenlijke gezegde *Nederlandsche beginselen van Staatsregeling g*): die namelijk, welke ons volk gansch en al zouden afscheiden van de algemeene beginselen tot vestiging en behoorlijke regeling van eene getemperde monarchie noodzakelijk geacht, en ik weet niet welk afzigtelijk gedrocht van absolute en te gelijk volks-sovereiniteit zouden daarstellen. Mij kwam het voor, eene lelijke misdragt te zijn der zoogenaamde historische school, die ik oordeel, dat niet slechts uit het oude regt der XII Tafelen ten spoedigste gedood, maar dat openlijk versneden en geanatomiseerd moest worden: en dat zoude ik bij deze gelegenheid gaarne op mij genomen hebben; en mij niet geschaamd hebben, in de voetstappen te treden van een mijner geliefde leerlingen en vrienden *h*). Maar dit geschilpunt, ofschoon van de school afkomstig, is echter niet zuiver scholastisch; en eischt staatsmannen, die de zaak in het openbaar voor de gansche natie afhandelen. Dit scheen dus minder te passen

voor deze vergadering, veelmin voor mij, die zoo geheel een man van de school ben! maar onze THORBECKE wederlegge het in het openbaar, voor het volk, en bij de Staten-Generaal blijve dit aanbevolen aan den standvastigen handhaver onzer vrijheid, LUZAC!

Een meer kalm en aan dit uur meer passend onderwerp voor eene aangename en toch nuttige redevoering, toonde mij onlangs mijn Amsterdamsche collega, Professor DEN TEX, maar maaide het te gelijk als voor de voeten weg, zijne vijf en twintigjarige amtsbediening met het houden eener plegtige redevoering vierende, *over hetgeen in de laatste vijf en twintig jaren in de behandeling en het onderwijs der regtswetenschap was voorgevallen, bijzonder in ons vaderland (i)*. Ik zoude schier van eene halve eeuw, waarin ik de regtswetenschap geleerd, onderwezen en uitgeoefend heb, en waarbij ik aan de geschiedenis der wetenschap en den gang der wetgeving niet geheel vreemd gebleven ben of als werkeloos toeschouwer daarbij verkeerd heb, kunnen verhalen. Het eerste deel dier geschiedenis zoude daarbij geheel aan mij toebehooren; doch ook het andere vierde eener eeuw, ofschoon door DEN TEX voortreffelijk beschreven, zoude ik niet ongerept kunnen voorbijgaan; terwijl dan eene vergelijking tusschen ons beider vrijmoedige en onafhankelijke beoordeeling welligt niet onaangenaam of onbelangrijk zoude zijn. Men zal mij echter gaarn toestemmen, dat nu de pas uitgekomen rede van Prof. DEN TEX nog in aller handen is, en, als de Academische Jaarboeken ons teruggegeven werden, in hetzelfde boekdeel als de mijne zal worden opgenomen, ditzelfde onderwerp door mij hier ter plaatse niet wel konde behandeld worden; en ik zoude schijnen op eene min voegzame wijze, zoo niet dwaselijk te willen wedijveren met eenen man, wiens meerdere begaafdheid ik erken en vereere. Dit onderwerp derhalve zult gij

mij toestaan, ter zijde te stellen, om, — als de goede God het mij verleent — later, bij meerdere ruimte van tijd, eens meer volledig en met den letterkundigen apparatus, dien Prof. DEN TEX nu geheel achterwege moest laten, tot eene aangename verpozing, te bewerken.

In het begin van December hebben eenige jonge lieden, die zich aan verschillende vakken van studie toewijden, in de meening, denk ik, dat zulks hun bijzonder dienstig zoude zijn, om later het Evangelie te prediken, regtszaken te bepleiten, of zieken te genezen, voor eene uitgezochte schaar van toehoorders, waartoe de Professoren ook waren uitgenoodigd, eene Hollandsche berijmde vertaling voorgedragen van de Fransche vertaling of liever verminking van SOPHOCLES *Philoctetes* j).

Toen ik dáár de droevige weeklagt hoorde van den door zijne landslieden verlaten en verwaarloosden PHILOCTETES, was het mij als zag ik eensklaps uit het graf verrijzen het mij altijd in het hârt gegrifte beeld van GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP. Ik heb dien edelen man, weldra verwijderd uit het staatsgebouw, dat door hem was herrezen, veel gekend en altijd de hoogste achting toegedragen: het kwam mij voor, dat eene vergelijking van hem met PHILOCTETES geen minder gepast onderwerp voor eene redevoering zoude zijn, dan weleer de vergelijking van den Griekschen PALAMEDES met OLDENBARNEVELD, aan VONDEL stof voor zijn beroemd treurspel had opgeleverd.

Immers, wat PHILOCTETES betreft, wij weten dat de Grieken zonder zijne hulp Troje niet konden innemen; — dat PHILOCTETES, blijmoedig toeschietende om zijne landslieden te helpen en te redden, zich met zijne eigene schichten heeft verwond; — en daarop de snoodste ondankbaarheid van zijne geliefde Grieken ondervonden en bitter beweend heeft.

Deze drie omstandigheden lieten zich gereedelijk op HOGENDORP overbrengen; ik had alzoo eene dubbele driedelige verdeeling; daarbij moest nog slechts eene driedelige toepassing gezocht worden, en zoo had ik eene volkomen schets van eene predikatie in den trant van REINHARD. — Maar *wat nut het*, zeide ik al ras bij mij zelve; waarom het hartzeer van den reeds gezaligden held en van mij zelve in de gedachten teruggeroepen; en hoe zoude die droevige vergelijking kunnen dienstbaar gemaakt worden om de ons toevertrouwde jongelingschap op te wekken en aan te moedigen tot vuriger liefde voor Vaderland en Vorst? —

Te gelegener ure werd mij toen een ook deswege zeer aangenaam geschenk gebragt, het verslag van het staatkundig leven des voortreffelijken staatsburgers RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, door zijnen zoon, zulk een vader ten volle waardig, uit echte bescheiden bijeengetrokken. Dat levenslot, die levensbeschrijving, zoude een aangenamer en nuttiger voorbeeld en beter stof voor eene lof- en behartigings-rede tevens opleveren! Een ambteloos pleitbezorger, uit het midden der burgers, door den enkelen roem zijner deugden, zonder het naïjverig te begeren, en veeleer er tegen strevende, geroepen tot eene wettige alleenheerschappij (*monarchie*) over zijn vaderland, en welke tamelijk goede staatsregeling zich aanbeval boven het vroegere steeds onzeker en nooit behoorlijk geregeld gezag der stadhouders, dat meer op gewoonte en eerbied dan op eene gepaste omschrijving van regten gegrond was. — Evenwel, — mijne rede moest toegewijd zijn aan de hier tegenwoordige jongelingschap, die wel niet moest worden onderwezen, hoe iemand, zelfs niet de beste hunner, alleenheerscher in zijn vaderland zoude kunnen worden; en wij hopen, dat de tijden niet zullen terugkeeren waarin dit gebeuren konde. Maar dit blijft toch vermeldingswaardig en in

waarheid roemrijk, en toch niet onnavolgbaar: dat de zoon van een ambteloos Mennoniet Deventersch burger, een *provinciaal* (gelijk zij bij de Hollanders toen werden uitgekreten), onder de voornaamste Amsterdamsche pleitbezorgers — en welke mannen waren dit toen! terstond heeft uitgemunt, en oog en hart der burgers dier groote koopstad zoo tot zich weten te trekken, dat hij door hunne vrije keuze tot het bestuur dier stad, waarin hij slechts sedert vrij korten tijd woonachtig was, gekozen, en weldra tot de vergadering der volksvertegenwoordigers werd afgevaardigd, en in de behandeling van staatszaken onder de eersten dadelijk heeft uitgeblonken: die, ofschoon aanvankelijk welligt iets aan zijne huwlijks-verwantschap te danken hebbende, het meest echter aan zich zelve dank te wijten had; eerst, namelijk aan zijne voortreffelijke studie in regtsgeleerdheid en staatswetenschap aan de hoogeschool, en aan den roep die van deze zijne studiën; gelijk mede van zijn, ook nu nog belangrijk doctoraal proefschrift *k*) was uitgegaan; daarna aan het schrander doorzicht zijner adviſen, aan zijne gevatheid in de praktijk, aan zijne welsprekende voordragt en bevallige taal; en vooral ook aan zijne zuivere zeden en opregte braafheid.

In het uitbreiden derhalve en van elders aanvullen van dit gedeelte, in het werk zelf wel wat beknopt behandeld, had ik een gewenscht onderwerp voor mijne rede gevonden en daarin berust. De winter-vacantie was toen ophanden, welk tijdperk van rust, de Rectoren van deze Academie die niet al te angstig en haastig, of wel met werk overladen, of door de jaren gedrukt en daarom wat langzaam zijn, doorgaans voor de aftredings-oratie zich voorbehouden. Maar terwijl ik tot dat einde het boek zelve en bepaaldelijk het eerste gedeelte begon te herlezen en te overdenken, is er iets gebeurd, Toehoorders! wat dit en elk ander onderwerp van

behandeling aan mij heeft ontroefd. Mijne ziel werd getroffen, en mijn gemoed verslagen en bedroefd, door het ontwerp van wet over de armenverzorging *l*) in ons vaderland; die nu zoo zoude worden ingerigt, of liever neergesmeten en weggeworpen, dat deze gewigtige en heilige taak van het Koninklijk gezag, bij de Grondwet zelve den Koning op het hart gedrukt, aan den Koning zou worden afgenomen en ontrukkt, en ik weet niet onder welke, hoevele of hoedanige Diakoniën zoude worden verdeeld en ten verderve gegeven. Zoo zou mij dan dertig jaren arbeids *m*), onderzoek en verwachting verloren gaan! — Voorwaar, hier herken ik weder die Nederlandsche beginselen, maar gelijk altijd verward en onhandelbaar, hier bovendien met den tegenwoordigen toestand van zaken en de nieuwe leer, om den Staat van de Kerk, maar dan ook de Kerk van den Staat te scheiden, in lijnregten strijd. — Ik heb echter, Toehoorders! het stilzwijgen niet geheel bewaard; ik heb mijne *Philippica n*) geschreven: — maar ik zal haar niet uitspreken, opdat mij de gal niet overloope, en ik u geen wrevel berokkene; en u en mij de vreugde van dezen dag niet verbittere. Bovendien hoop ik ook, dat de Minister, die onzen besten Koning dien slechten raad gegeven had, dit monster van wetgeving met zich zal wegnemen, en dat er geen opvolger zal worden aangetroffen, die van dit ontwerp het vaderschap zal willen aanvaarden. Zoo tegen mijne verwachting dit evenwel gebeurde, zal geene vrees voor berisping van 's Konings ministers mij den mond sluiten, of de pen uit de hand rukken, om dat wetsontwerp te bestrijden en in het niet te doen verzinken *o*).

Aanteekeningen.

a) Bladz. 162. Den 10 October 1967. Over J. VALCKE-
NAER. Zie SIEGENBEEK, *Gesch. der Leidsche Hoogeschool*,
en de door hem aangeh. schr.

b) Bladz. 163. CASSANDRA. Ik moet de geheele plaats van
mijne op 8 Febr. 1826 gehouden redevoering hier afschrij-
ven, ofschoon wel wat lang; weinigen hebben die toen
gelezen, nog veel minder aantal, denk ik, begrepen:
maar de daarin vervatte ironie mag nu blijken, uit het-
geen weinige jaren later in Frankrijk, in Duitschland, en
in het toenmalige Koninkrijk der Nederlanden voorviel,
en in andere rijken ter naauwernood onderdrukt werd of
zelfs nu nog bedwongen. Ik sprak toen aldus, bladz. 16, 17:

«Het is heden juist tien jaar geleden, dat van deze
zelfde plaats, bij dezelfde plegtige nederlegging der Rec-
torale waardigheid, onze voortreffelijke KEMPER, een man
boven mijnen lof verheven, die gewigtige redevoering
uitstortte, welke de meeste uwer gehoord hebben, en
allen zeker kennen: «over de lotgevallen van onzen tijd,
een voorbeeld voor de volkeren, en vooral voor Neder-
land, nimmer te verwaarloozen:» in welke redevoering,
door onzen geleerden en nu ook Hooggeleerden van Assen
weldra met zorg en smaakvol in de moedertaal overge-
bragt en uitgegeven, ik de oorzaak meen te vinden (met
andere oorzaken welligt, die ik thans niet kan navor-
schen) dat, volgens nagenoeg het eenstemmig gevoelen
onzer lieden, — waartegen misschien naauwelijks eenige
CASSANDRA zich durft verzetten, — de raadgevingen van
den thans reeds gezaligden KEMPER bij ons genoegzaam
werden opgevolgd.

«Maar de overige vorsten en natiën van Europa schijnen
niet even gelukkig geweest te zijn. (Trouwens aan de
Hoven der Vorsten en in het buitenland is tegenwoordig

de Latijnsche taal minder algemeen in zwang). Althans de hooggeplaatste man, ambtgenoot van den voorzitter van ons collegie van Curatoren in de betrekking van Gouverneur eener helft van de Provincie Holland [VAN TETS], toen hij in het zesde jaar na KEMPERS redevoering, nu vier jaren geleden, de jaarlijksche vergadering der Provinciale Staten van Holland met eene sierlijke en doorwrochte redevoering opende, betuigde in zijne voorafpraak, «dat met uitzondering van ons vaderland, geen eenigzins aanmerkelijk gedeelte van Europa geheel van buitenlandsche gevaren of binnenlandsche onlusten was bevrijd. De ondegden der volken of regeerders bestookten de algemeene veiligheid; en bij veronachtzaming der in het oogspringende voorbeelden, welke de gebeurtenissen van onzen tijd aan de volken en vorsten voorstelden, had mistrouwen, haat, achterdocht en wraakzucht alles ingenomen, en met schrikbarende rampen bedreigd.» Omtrent dit kwaad, hetwelk ik hier, de korthed betrachtende, niet breedvoeriger ontvouw noch met voorbeelden, die welligt hatelijk zouden worden, wil ophelderen (daar ik ook niet denken kan dat iemand ligtelijk het gezag van den Hooggeplaatsten ambtenaar zoude bestrijden) omtrent dit kwaad, dan, in een nader onderzoek te treden naar deszelfs oorzaken, zoude zeker mij en uwer waardig zijn, Toehoorders! indien eene zaak van zoo grooten omvang hier slechts oppervlakkig en ter loops zou mogen worden behandeld.

«Tot ons vaderland behoort, gelukkiglijk! niets van al wat ik zoude te zeggen hebben. Acht het echter niet beneden u, terwijl gij u zelven gezond toeschijnt, toe te zien, welke bedorven staatkundige sappen in de lichamen van andere Europese natiën aanwezig zijn, waar zij zijn, en van waar zij zijn ontsproten. Voorwaar dit zoude niet slechts onmenschkundig, het zoude ook onvoorzigtig zijn, Toehoorders! Gij kent toch die alledaagsche,

maar toch gulden spreuken: «die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht»; «het is een groot voorregt, aan wijzen gegeven, liever door andere dan door eigene schade geleerd te worden,» en:

«Straks komt de beurt aan u, daar 't naaste huis reeds brandt.»

«Om er niet ook dit bij te voegen, «dat het zoet is de rampen te beschouwen, waarvan men zelf verschoond is.»

«De oorzaken derhalve te ontvouwen van deze niet zeer gerust stellende staatsgesteldheid van Europa; ofschoon voor het uitwendige — zoo veel en zoo lang namelijk het door eene krachtige hand en geweld in bedwang kan gehouden worden — rustig en geordend; maar waarbij de vorsten en volken op bedrieglijke aschgrond, over onderaardsch verborgen vuur treden: die oorzaken dan, waarover ik veel had nagedacht en die ik in mijn geest had overwogen, met de mij eigene vrijmoedigheid van denken en spreken, «geens meesters woord gedoemd met eede te bezweeren,» voor u te ontvouwen, en aan uw oordeel ter overweging over te laten, ziedaar wat ik mij voorgenomen had en begonnen was op te stellen.

«Maar bij het nalezen en uitwerken daarvan, heb ik vele dier redenen van dien aard gevonden, dat uit derzelver ontvouwing niet volgde, hetgeen in de heilkunde op het menschelijk ligchaam aangewend veelal pleegt bereikt te worden, dat ten gevolge der nasporing en van het doorzien van de ziekte-oorzaak, nu het geneesmiddel der kwaal en de geneeswijze kan worden aangewezen. Het scheen mij dus toe, dat zoodanige rede weinig genoegelijks of nuttigs zoude opleveren, die, hoe meer waar en krachtig zij zoude zijn toegeschenen, des te dieper en heviger gevoel van smart en zorgen in het hart zoude hebben gedrukt.»

c) Bladz. 164 de verklaring van den Koning zelve:

«Bij het vermelden der Grondwet en met terugzigt op het verledene, mag ik niet nalaten op nieuw mijn gevoelen te doen kennen, dat het wijzigen der Grondwet pligtmatig behoort te rusten op eene overtuiging van noodzakelijkheid. Tot nog toe is zoodanige overtuiging niet bij mij gevestigd.»

d) Bladz. 165. Hovelingen en vleijers: «Dass kein Mensch in der Welt einem Herrscher die Wahrheit sagt, im gegentheil nur Schmeichler ihnen immerdar Recht geben, und je tiefer sich ein solcher irrt, je gewaltiger ist in jenen die Furcht, er möge an ihrer Uebereinstimmung zweifeln; sie haben nie das Wohl der Menschheit, sie haben nur immer die Gunst des Herrn im Auge» (1). BETTINA in GÖTHE's *Briefwechsel mit einem Kinde*. D. II. bl. 48.

e) Bladz. 165. Jo. DAVID, Jesuit, geboren te Kortrijk, in 1545, overleden 1613, een man, in zijne godsdienstige gezindheid vroom en vol ijver, maar een streng ketterjager. Vrij breedvoerig zijn over hem FOPPENS, D. II. bl. 624 volg., en PAQUOT, D. VII. bl. 421—429.

(1) [Zoo herinnerde ons Mlle. RACHEL onlangs de schoone verzen van RACINE's *Phèdre*, IVe bedrijf, op het einde:

«Je ne t'écoute plus. Va-t'en, monstre exécration;
Va, laisse-moi le soin de mon sort déplorable.
Puisse le juste ciel dignement te payer!
Et puisse ton supplice à jamais effrayer
Tous ceux qui, comme toi, par de lâches adresses,
Des princes malheureux nourrissent les faiblesses.
Les poussent au penchant où leur cœur est enclin,
Et leur osent du crime aplanir le chemin!
Détestables flatteurs, présent le plus funeste
Que puisse faire aux rois la colère céleste!»

Vert.]

e*) «Après de longues résolutions et de quelques contre-ordres, l'Empereur se résolut à faire les plus larges concessions; mais l'heure des transactions était passée, le flot des idées débordées devant suivre son cours et prendre son courant. JOSEPH reçut cette réponse solennelle des résolutions accomplies: *c'est trop tard!* (*Revue des deux Mondes*. 1846. Nov. p. 390. édit. de Brux. (JOSEPH II et son temps).

«Changer certaines choses à propos, c'est le seul moyen d'éviter un complet bouleversement.» Le Semeur, 1847, n°. 1, p. 3.).

f) Bladz. 166. Gehoorzamen. PAULUS aan TITUS Kap. III, vs. 1. — Wat de uitleggers en taalkundigen ook zeggen, de eigenlijke kracht van het woord Πειθαρχεῖν schijnt niet geheel terug gegeven te worden in de enkele beteekenis van *gehoorzamen*, maar uit den wortel Πειθῆ te moeten worden afgeleid; en dit beteekent «overreden, door rede buigen;» van daar de godin PEITHA, dat is: de overreding, suada, suadela, persuadendi vis. Zoo toch, waar de apostel PAULUS, de schepelingen die met hem moesten schipbreuk lijden; en die, terwijl tijd en *gelegenheid* daartoe gunstig waren, zijn wijzen raad niet hadden opgevolgd, berispende, zegt: ἔδει μὲν πειθαρχήσαντες μοι cett. (*Hand.* XXVII, vs. 21), kon hij zich niet beklagen, dat zij aan zijn gezag of *regtmaticg bevel* tegenstrevig geweest waren, maar dat zij *zijn raad* niet opgevolgd waren, dat zij zich niet hadden laten *overreden*. En met deze opvatting van dit woord is niet in strijd *Hand.* V, vs. 29; want πειθαρχεῖν beteekent daar niets anders dan ἀκούειν, hooren, in Hoofdst. IV, vs. 19. Dat woord πειθαρχεῖν, in betrekking gebragt tot een Vorst en Burgers, moet dus beteekenen wel *gehoorzaamheid*, doch geene bloot lijdelijke, maar zoodanige, die als van zelve geboren wordt uit de *overreding* van niet slechts wettig, maar ook goed en wijs

geregeerd te worden; van waar die gerustheid, *fiducia* (het vertrouwen!) ontstaat — als 's Konings ministers dezelve verdienen, zoo zeer gewenscht zoowel voor de burgers als voor den Staat; maar meermalen is het de gewone zoete slaapdeun der ministers.

Geheel onverwachts, maar juist bij tijds, vind ik dit alles bevestigd; een oud boek, van die welke thans niemand meer leest of er zich aan gelegen laat leggen, doorblarende: «*Leerzame verlustiging in verscheidene onderwerpen,*» enz., Haarlem, 1790 (D. I, bl. 619), alwaar omtrent de dikwijls, en ook daar, gehavende, maar onlangs door den Eerw. THODEN VAN VELZEN uitmuntend gehandhaafde plaats, 1 PETR. III, vs. 20, dit gezegd wordt: «Het Grieksche woord *ὑπακούειν*, hetwelk hier gevonden wordt, en door *ongehoorzaam waren* vertaald is, zegt eigenlijk, in deszelfs kracht van beteekenis, «aan eene openbare en overvloediglijk bewezene waarheid geloof weigeren, zonder zich daardoor te laten overtuigen;» eene beschrijving, welke zeer eigenlijk past op NOACH's zondige tijdgenooten, die de voorzegging van hunnen ondergang, uit Gods naam hun voorgehouden, niet geloofden, noch zich daardoor tot bekeering lieten bewegen.»

g) Bladz. 166. Nederlandsche beginselen. Verg. B. v. D. B., een man van veelsoortige en toch even grondige geleerdheid, in de *Gids* 1845, n°. 7 bladz. 556 (maar ik had wel gewenscht dat hij zich van den uitval tegen Kemperianismus onthouden had.)

h) Bladz. 166. Leerling en vriend. — Mr. OLIVIER, in de *Themis*, 1845 D. VI. n°. 3 bl. 449—481.

i) Bladz. 167. Amsterdamsche ambtgenoot. — Op den XI October 1845.

Themis, VIII Dl. II St. 1847.

j) Bladz. 168. Vertaling der vertaling — van SOPHOCLES *Philoctetes*. — *Philoctetes op het eiland Lemnos*, treurspel uit het Grieksch van SOFOCLES, en gevolgd naar het Fransch van den heer DE LA HARPE, door A. L. BARBAZ te Amsterdam 1793.

k) Bladz. 170. Doctoraal proefschrift, ook nu nog belangrijk. — Disput. Juris publ. inaug. — de Imperio populari caute temperato (dat is, over de voorzigtig getemperde volks-regering), openlijk verdedigd te Leiden den 11 December 1784, over welk boek, weldra ook in het Hollandsch vertaald, zie de *Levensbeschrijving*, D. I, bl. 18, 19 (doch waar voor *cauté* staat *rité*, en de dag der promotie niet is bijgevoegd (1)).

(l) Bladz. 171. Het ontwerp van wet over de armverzorging — Ontwerp van wet betrekkelijk de ondersteuning van behoeftigen, op den 28 November 1845 aan de Staten-Generaal aangeboden.

(m). Bladz. 171. Bijna dertigjarige enz. — *Magazijn voor het Armenwezen in het Koninkrijk der Nederlanden*, Leiden, bij DU MORTIER, 1816—1822, vijf deelen, door mij uitgegeven, onder medewerking van mijne vrienden C. VOLLENHOVEN en R. SCHERENBERG.

n) Bladz. 171. Ik heb eene Philippica geschreven. Zie hier een fragment dier Philippica: «Maar hetgeen aan die onvoorzigtige Raadslieden toeschijnt de heffe des volks te zijn, welker aanblik en verzorging den Koning en de Staten-Generaal, denk ik, bezoedelen zoude,

(1) De Heer C. J. WENCKEBACH, in hoogen ouderdom nog helder van geest en waar hij kan, nuttig, onderrigt mij, dat bij de defensie der Dissertatie op den titel stond *rité*, maar in de uitgave in 8° later door den Schrijver zelf bezorgd, dit *getemperd* is in *cauté*.

H. W. T.

welke zij als een verachtelijk lid van het staatsligchaam, afsnijden en ik weet niet werwaarts schijnen te willen wegwerpen, die *proletarii* maken een groot gedeelte uit van het volk! van de meesten hunner zijn de lichaams- en ziels-krachten door de armoede, waarmede zij gedurende hun gansche leven te worstelen hadden, gebroken en ongeoeffend gebleven: maar hoe groote kracht hun nog is overgebleven, zult gij bemerken en ondervinden, aanzienlijke mannen! wanneer gij de verschuldigde vaderlijke zorg aan die menschen besteedt, en te goeder trouw en met juiste inzigten zorg draagt dat zij tot de beschaving en het algemeen welzijn worden opgekweekt en aangewakkerd — *of*, wanneer gij hen, van uwe zorg als onwaardig verstoken en verstoten, tot wanhoop zult hebben gebragt, door nu openlijk te verklaren dat hun vaderland hunne stiefmoeder is.» — Maar ik wil liever aan het slot dezer uittreksels echte fragmenten toevoegen, die toonen, dat in vroegeren tijd de gemoederen van onze aanzienlijken te dezen opzigte der waarheid en menschelijkheid meer nabij kwamen.

o) 171. Bovendien — prijs te geven. Zoo had ik geschreven: doch even voor het spreekgestoelte op te treden onderrigt, dat eindelijk de Minister die het wetsontwerp had vervaardigd, waarlijk ontslagen was, en zijn ambt (ad interim) was toevertrouwd aan den heer VAN DER HEIM, Curator dezer Hoogeschool; en toen niet bevroedende, dat deze verdienstelijke man standvastig weigeren zoude, dat ambt bij voortduring te blijven bekleeden, en die wet over te nemen, — heb ik toen ongeveer in dezer voege gesproken: «Bovendien hoop ik, dat de hooggeplaatste ambtenaar, die, ik weet niet hoe, zich zulk een ontwerp heeft kunnen vormen, of laten opdringen, dit monster van wetgeving met zich zal medenemen: — zoo het echter tegen mijne verwachting

en stellige overtuiging anders uitviel . . . zou ik , gebruik makende van mijne vrijheid en die van elken ambteloozen burger, even min als ik van SCHIMMELPENNINCK, den zeer beschaafden en waarlijk edelen man eenig verwijt zoude gevreesd hebben — duchten dat bij zijnen opvolger, de bestrijding van hetgeen dezès werk niet is, vijandschap jegens mij zou kunnen te weeg brengen.»

Dissert. Jurid. Inaug. de Egenorum cura publica (over de openbare armenverzorging) verdedigd door GERL. JAN. HERB. VAN DER HEIM (zoon van JACOB v. d. H., Burgemeester van Rotterdam), te Leiden den 19 Junij 1784, Bl. 1, 2. «De milddadigheid des particuliers wordt door de staatsmagt ondersteund, en deze brengt te weeg dat de toestand der behoeftigen beter wordt, terwijl het Bestuur overal die verzorging voor een belangrijk deel van deszelfs ambtsbetrekking houdt, en daar heen streeft, dat het geld van de schatkist en de milddadigheid van particulieren aan de armen verstrekt, goed worde beheerd, en ten algemeenen nutte onder hen worde verdeeld. Reeds voorlang hebben de uitleggers van het staatsregt opgemerkt, dat de wetten, die voor de armen waken en de armoede verminderen, den Staat niet minder voordeel aanbrengen dan die, welke de rijken beschermen en strekken om den nationalen rijkdom te vermeerderen.» — Bl. 5, 6. «In welingerigte staten is het noodzakelijk, dat niet slechts de particulieren, maar ook de Vorst en de Hooge Regering voor de behoeftigen zorgen: deels, opdat de milddadigheid der particulieren, vooral die welke door gemaakte legaten ook na het overlijden voortduurt, goed bestuurd en verdeeld worde; deels opdat hetgene door particulieren niet is verstrekt, waarin door hen niet is voorzien, en hetgeen alzoo nog vereischt wordt tot

verligting en onderhoud der armen, op kosten van den Staat en van zijnentwege worde aangevuld.»

«Het is toch de zucht van Vorst en Regering om te voorzien, dat de armoede der burgers die in den Staat, dien zij regeren, leven, en die door geen algemeen hulpmiddel kan worden afgewend, zooveel mogelijk, behoorlijk en voorzigtiglijk wordt verligt, zonder groot ongerief van den geheelen Staat of van enkele burgers.» — Bl. 6, 7. «De oorzaken der toenemende armoede kunnen wij tot drie hoofdstukken terug brengen. Gedeeltelijk ontstaat zij door de schuld der armen zelve; — gedeeltelijk uit rampen, toeval of eene zoo geringe nalatigheid der armen dat zij van toeval naauwelijks kan worden onderscheiden; — *deels eindelijk ontstaat zij door de handelingen van de Regering zelve, of door de zorgeloosheid of slechte en onvoorzigtige raadgevingen der bewindslieden.*»

Bladz. 9. «Dit is de vraag: of de vorst zijn pligt doet, die de zorg voor de armen van zich afwerpt, en er zich weinig aan laat gelegen liggen of de particulieren met hunne milddadigheid in de behoefte voorzien, of wel de rampspoedigen, alle hoop op uitkomst verloren hebbende, een besluit nemen zullen waartoe de wanhoop hen wel brengen moet? En dit gelooven wij te regt ontkennend te hebben beantwoord.» Bl. 28. «Het is een algemeen erkend beginsel: dat de armen in den Staat moeten geholpen worden, omdat zij evenzeer burgers zijn als de rijken.»

De verhandeling is allezins waardig ook thans nog gelezen te worden.

[Tegen dat jammerlijk ontwerp van wet van 28 November 1845, was door eene bij de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen bestaande Commissie, waartoe ik de eer heb

te behooren, in het begin van 1846 een concept-adres aan Z. M. den Koning voorgedragen; en ofschoon hieraan, gelukkig! geen gevolg behoefde gegeven te worden, stelden wij er toch belang in, dat dit stuk ter kennis van de Leden der Maatschappij gebragt wierd: gelijk geschied is in de *Bijdragen* (enz.) der Maatschappij, 5^e jaar, n°. 4.

Dit concept heeft scherpe tegenspraak gevonden in een paar artikels van het *Handelsblad*, van 27 Maart en 2 April II. Noch in couranten, noch hier ter plaatse, kan ik mijne denkbeelden nopens de verpligting van den Staat, om de armoede zooveel mogelijk te verhoeden, te lenigen en op te heffen, ontwikkelen en verdedigen. Ook zijn die nog steeds dezelfde, als die reeds in het *Magazijn voor het Armenwezen* (hiervoren aang. bl. 178) voorgedragen en aangedrongen werden.

In afwachting dat ik mij eens opgewekt gevoele en den tijd vinde om mijne beschouwingen over den Nederlandschen Staat, en de Kerk, en het Onderwijs, en de Armenverzorging (enz. — alle te zamen of afzonderlijk) openlijk voor te dragen, zij het mij vergund, wat het laatste onderwerp betreft, alhier over te nemen de volgende plaatsen van het zeer geacht Fransch dagblad *le Semeur* 1847, n°. 1 en n°. 4.

N°. 1, p. 2. « Au lieu des palliatifs dont les gouvernements se contentent, il faut les grands remèdes, et l'on ne s'y résoudra que si l'Evangile, qui a commencé à enseigner aux peuples la liberté, leur enseigne aussi la charité. Ses leçons, en les poussant dans cette voie nouvelle, en leur faisant vouloir ce qu'ils ne peuvent éviter, une réforme qui empêche la richesse improductive de peser comme un privilège, seront seules capables d'adoucir la pente et de prévenir ainsi les grandes catastrophes. »

Observations sur un article du *Journal des Débats*. (C. ALLOURY had aldaar gezegd, over een werk van DUPONT-WHITE, *Sur les relations du travail avec le capital*): « Nous n'admettons à aucun prix qu'on vienne

dire: Il y a de la misère et de la souffrance dans une partie de la société; donc il y a des oppresseurs et des tyrans dans une autre partie de la société.

« Nous n'admettons pas qu'on tire le rideau sur un certain nombre de questions préalables, telles que celles de savoir si la misère ne serait pas imputable à ceux qui en souffrent, et pourquoi ceux qui n'en souffrent pas en seraient responsables; pourquoi tout serait égoïsme et iniquité de l'autre; pourquoi le gouvernement, pourquoi la société qu'il représente seraient coupables de trahison ou d'apathie, parce qu'ils n'ont pas trouvé le secret d'extirper le mal, et de réaliser le paradis sur la terre. Qu'on cite tant qu'on voudra l'exemple de l'Angleterre, où l'assistance publique des pauvres est organisée depuis plus de deux siècles. L'exemple n'est pas très-concluant, si l'on veut bien se rappeler que, dans ces derniers temps, l'Angleterre a senti la nécessité de restreindre et d'atténuer assez gravement le principe de sa législation sur les pauvres.

« Il y a quelques années, un membre du parlement anglais déclarait que cinquante familles de la cité de Londres avaient été obligées de vendre leurs meubles pour acquitter la taxe des pauvres. Est-ce là qu'on veut nous amener? Mais ce n'est pas avec des précédents que la question doit être décidée. Nous soutenons que le principe de la charité légale, c'est-à-dire de la charité forcée, est aussi contraire aux notions de la saine philosophie qu'à l'esprit de la religion chrétienne, la mère de la charité pourtant.

« Vous raisonnez comme si la misère créait un droit positif à l'assistance, comme si celui qui n'a pas le nécessaire avait une action contre celui qui a le superflu, comme si le pauvre était le créancier du riche! Mais ne voyez-vous pas que ce qui fait le prix et l'excellence de la charité, c'est d'être un sentiment libre, absolument libre, et exempt de toute contrainte? Ne sentez-vous pas que la charité, quand elle est réclamée comme un droit, n'est plus la charité? Ne sentez-vous pas que vous m'ôtez le mérite et l'attrait d'une bonne action ou d'un bon sentiment, dès que vous me l'imposez? Je veux être libre de faire le bien, si je le veux, et de ne pas le faire, si je ne le veux pas. Qu'est-ce que la charité commandée, taxée par la loi?

« Le législateur qui prélève une portion de mon revenu pour secourir les pauvres, n'agit pas autrement avec moi que l'industriel qui vide ma

poche au coin d'une rue. L'un m'enlève aussi bien que l'autre le mérite du bien qu'il fait ou qu'il se fait à mes dépens. »

Dusverre ALLOURY: de *Semeur* antwoordt hem:

« Il est clair que la pauvreté ne vient pas exclusivement de l'oppression et de la tyrannie. Mais il a tort, s'il ne tient pas compte, et grand compte de la thèse inverse, ou de ce qu'on nomme en philosophie l'antithèse. Quand des millions d'hommes, dans une société civilisée, manquent du nécessaire tandis qu'à côté d'eux il y en a une foule d'autres qui nagent dans le superflu, il est également clair que ces derniers n'ont pas agi, soit dans leur qualité de Chrétiens, soit même dans celles de citoyens, comme ils devaient agir. Ils méritent donc, en un sens considérable, le nom d'opresseurs. Il y a deux termes à poser l'un en regard de l'autre et à concilier. M. Dupont-White ne signale peut-être que l'un des deux et M. Alloury semble tomber précisément dans la faute qu'il reproche à son adversaire. Les deux demi-vérités en formeraient une complète sous la main du génie supérieur qui saurait les combiner, et faire à chacune la part qui doit lui revenir.

« De même pour la responsabilité de la misère chez ceux qui en souffrent, et l'irresponsabilité de ceux qui n'en souffrent pas. Ce n'est encore exact qu'à moitié. Que beaucoup de gens aient augmenté leur misère par leur propre faute, c'est juste, mais il est bon aussi de demander si la pauvreté même dans laquelle ils sont nés n'a pas puissamment contribué à les faire tomber en faute.

« Nous avons de nouveau, sur ce point deux assertions contradictoires en présence: les uns soutenant que les classes deshéritées sont *fatalement* vicieuses, ou à peu près, à cause de leur pauvreté même; les autres (ceux qui possèdent, bien entendu, et leurs apologistes) s'imaginant que l'indigence n'oppose aucun obstacle au développement de l'être moral. Les uns et les autres ont tort, et les derniers, à notre avis, ont encore plus tort que les premiers. Nous prions M. Alloury de réfléchir, non point deux minutes, mais quelques heures sur les questions suivantes (elles en valent la peine): pourquoi y a-t-il proportionnellement plus d'ivrognes dans les classes indigentes que dans les classes aisées? Pourquoi y a-t-il plus de prostituées parmi les jeunes filles du peuple que parmi celles de la haute et moyenne bourgeoisie? Pourquoi les pauvres sont-ils moins rangés et moins prévoyants dans leurs affaires de famille que les riches?

Au lieu de trois questions, nous en pourrions faire cent d'une espèce analogue. L'homme en soi, riche ou pauvre, est essentiellement le même. Nul n'apporte en naissant, quand on considère des classes d'hommes dans leur ensemble, de meilleures ou de pires dispositions qu'un autre. Pourquoi donc, encore une fois, les gens du peuple, commettent-ils plus souvent la faute de se rendre misérables que ceux qui sont au-dessus du peuple? Les esprits sérieux devraient pourtant tâcher de sortir de ce cercle vicieux qui se renouvelle de générations en générations: la misère engendre le désordre, et le désordre maintient ou aggrave la misère.

« Cela n'est point, ni ne peut être dans la nécessité des choses, et l'on est bien forcé de reconnaître que l'irresponsabilité de ceux qui ne souffrent point n'est pas aussi complète, à l'égard de ceux qui souffrent, que le prétend le rédacteur du *Journal des Débats*.

« Dira-t-il enfin que cette charité-là, il l'accepte, mais volontaire, bénévole, et non ordonnée de par la loi. C'est, en effet, son grand argument.

« Il y a pourtant bien des choses à expliquer. Premièrement, consent-il oui ou non, à reconnaître que, si le pauvre n'est pas créancier du riche de droit humain, il l'est de droit divin? En d'autres termes, que si le riche, en se considérant comme propriétaire de sa fortune, ne viole pas le Code Civil, il viole le Code du Souverain législateur, de qui toute loi doit émaner. Ce serait beaucoup, et d'importantes conséquences en seraient bientôt déduites.

« Secondement, est-il absolument vrai que la charité ne doive pas s'écrire dans les lois humaines? M. Alloury cite la facheuse expérience de la loi sur les pauvres en Angleterre. Si on lui répondait que cette loi a été mauvaise, non pas précisément parce qu'elle imposait la charité, mais parce qu'elle ordonnait *l'Aumône*, qui est souvent une charité inintelligente et fausse, que répliquerait-il? Si l'on ajoutait qu'il y a des millions au budget pour les pauvres et que le ministère vient d'allouer des sommes considérables aux inondés et aux ouvriers sans travail, que répliquerait encore M. Alloury? Penserait-il que ses jeux de mots sur le *mérite et l'attrait des bonnes actions* soient fort concluants? Si l'on établissait enfin que ce qui est *libre* en un temps devient *obligatoire* dans un autre, que les codes sont une *morale écrite*, et une morale toujours plus pure, et que c'est en cela surtout que consiste le progrès

de l'humanité, Mr. Alloury ne jugerait-il pas que ses arguments sont bien superficiels ? » — En hierbij behoort uit N°. 4, p. 25, 26.

« La trop grande inégalité des conditions et des fortunes a pu se sup-
« porter tant qu'elle a été cachée d'un côté par l'ignorance, de l'autre
« par l'organisation factice de la cité; mais aussitôt que cette inégalité
« est généralement aperçue, le coup mortel est porté... Essayer de per-
« suader au pauvre, quand il saura lire, au pauvre à qui la parole est
« portée chaque jour par la presse, de ville en ville, de village en village,
« essayer de persuader à ce pauvre, possédant les mêmes lumières et la
« même intelligence que vous, qu'il doit se soumettre à toutes les priva-
« tions, tandis que tel homme, son voisin, a, sans travail, mille fois le
« superflu de la vie, vos efforts seront inutiles; ne demandez point à la
« foule des vertus au-delà de la nature. » (M. DE CHATEAUBRIAND, *Essai*
sur la littérature Anglaise, Tom. II, pag. 391 et suiv.)

« Détruire sur la terre le règne de la force, y substituer le règne de
« la justice et de la charité, et réaliser ainsi entre les membres de la
« grande famille humaine, individus et peuples, l'unité dans laquelle
« chacun, vivant de la vie de tous, participe au bien-être commun, sous
« les conditions les plus favorables au développement de ce bien-être
« même; telle est la tendance évangélique, en opposition manifeste avec
« les maximes qui ont régi le monde dans le passé... Ceux... qui...
« continuant de diviser les enfants du même père en deux classes enne-
« mées, l'une de quelques privilégiés, l'autre du peuple, diraient aux
« privilégiés: A vous la domination, les jouissances, l'oisiveté, les riches-
« ses; au peuple: A toi l'obéissance, le travail, la misère et la faim et
« la soif; ceux-là, mis au ban de l'humanité, seraient tôt ou tard balayés
« de la terre comme un race maudite, en guerre avec Dieu et avec l'ordre
« voulu de Dieu. » (M. DE LAMENNAIS, *Affaires de Rome*, p. 178, 179.)

« Nous pourrions emprunter des idées semblables aux écrits de M. de
Lamartine et de la plupart des penseurs éminents de notre époque, non
seulement en France, mais en Angleterre, en Suisse, en Allemagne.
C'est la grande, l'universelle et unanime voix des hommes de génie: et cette
voix, d'abord sortie de la conscience populaire dont elle n'est que la plus
haute expression, y redescend de toutes parts pour lui donner une plus
claire intelligence d'elle-même. Encore une fois, que les uns s'en réjouis-
sent, que les autres s'en épouvantent, que ceux-là y voient un progrès

intellectuel et moral, ceux-ci une aberration et une chute, nous constatons un fait :

« Le peuple est moins patient.

« Il a d'autres obligations qui pèsent plus spécialement sur les dépositaires du pouvoir. Qu'ils s'appliquent à réprimer l'émeute et à en punir les autres, ils font bien. Tant que la loi existe, elle doit être obéie : si non, point d'ordre, point de société possible. Mais ils rempliraient mal la tâche qui leur est imposée s'ils se bornaient à faire, au jour le jour ce que demande le maintien de la paix publique. Lorsque l'émeute est vaincue et que les coupables sont en prison, les hommes du gouvernement doivent se demander ce qu'il y a au dessous de ces désordres, quel esprit, quelles tendances les ont provoqués, et comment on y pourrait opposer de meilleures barrières que le sabre des gendarmes. Nous savons bien que, en général, de telles préoccupations importunent les hommes du pouvoir. Le courant des affaires leur paraît déjà si lourd qu'ils sont toujours tentés de dire avec Louis XV : Après moi le déluge ! Mais quand on a l'honneur d'être à la tête d'une grande nation, il faut s'en montrer digne par une intelligente prévoyance. De mauvais jours peuvent survenir plus tôt qu'on ne penserait. Que la Providence envoie, dans ses mystérieuses dispensations, une véritable disette parmi les peuples, ou qu'une grande guerre, éclatant tout-à-coup, exige de pénibles sacrifices en même temps qu'elle dégarnira nos villes de la force armée qui contient les mauvaises passions ; où s'arrêteront les excès populaires ; et de tout l'édifice social, qu'est ce qui restera debout ?

« Si l'on répond que le gouvernement, de notre propre aveu a soulagé les misères publiques et qu'il fait de ce devoir le premier objet du discours de la couronne, nous répéterons volontiers nos éloges. Mais en face de cette terrible et incontestable vérité : « le peuple est moins patient, » nous ajoutons que ce n'est pas assez.

« Ne nous hâtons pas de condamner sans réserve cet affaiblissement de l'esprit de patience et de résignation dans le sein des masses populaires. N'allons pas supposer non plus que l'unique remède à y apporter soit de prêcher la foi chrétienne. La première de ces idées serait une injustice ; la seconde une erreur, et il faut le confesser, une erreur qui s'est maintenue trop longtemps. Il importe de comprendre que, sous le désir d'une augmentation de bien-être matériel, il existe un besoin plus ou moins

consistant de progrès moral, et par cela même de progrès religieux. La misère abâtardit tout l'homme, et peut aller jusqu'au point d'être presque incompatible avec la vie de l'intelligence et du cœur. Tendre à sortir de cet état, est-ce un mal? Quand on prétend que la résignation ou la patience est un devoir, dans quelque position que l'on soit placé, ne s'expose-t-on pas à confondre des choses distinctes? et n'a-t-on pas tout au moins des éclaircissements à donner? Certes les réformateurs et leurs disciples n'eurent pas tort de perdre patience devant le despotisme spirituel et les indignes trafics de l'Eglise romaine. Non seulement la résignation n'était plus pour eux un devoir, mais c'en était un de ne pas se résigner. Si l'on objecte qu'il s'agissait pour les Protestants du seizième siècle d'intérêts religieux, tandis qu'il s'agit pour nos classes ouvrières d'intérêts matériels, on tranchera la question, avant de l'avoir résolue. Les intérêts matériels du peuple renferment-ils oui ou non, des intérêts moraux et religieux? Qu'on veuille bien méditer là dessus avec quelque soin, et l'on verra que l'objection n'est pas si forte qu'on l'imaginerait au premier abord. »

« Apportez la foi chrétienne à un misérable qui, travaillant quatorze heures par jour, ne gagne au bout de la semaine que juste ce qu'il lui faut pour s'étendre, lui, sa femme et ses enfants, sur un grabat de paille dans un bouge insalubre ou dans une cave, et supposez qu'il soit capable de comprendre et d'accepter votre enseignement, cet homme-là éprouvera plus qu'avant le besoin de sortir de son abjection. Dans un sens très considérable, il sera moins résigné, par cela même qu'il sera moins abruti. N'est ce pas quelque chose d'analogue qui remue nos classes populaires? et n'y a-t-il pas dans leur cœur je ne sais quel souffle de l'esprit chrétien dont ils n'ont pas eux-mêmes conscience? Au nom de la dignité humaine ne vous hâtez pas trop de prononcer. » — « Que les Chrétiens prennent garde de condamner ce qui est au fond un résultat de la vérité évangélique et de repousser comme un obstacle ce qui doit être l'un de leurs meilleurs points d'appui! »]

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *Eenige onnaauwkeurigheden en minder juiste voorstelling, in de Verhandeling van Mr. W. J. TRIEBELS, te Nijmegen, betrekkelijk art. 236 en 240 Burg. Wetb., voorkomende in de Nederl. Jaarb. voor Regtsg. IX, p. 76 volgg., aangewezen door Mr. C. VAN BELL, Advocaat te 's Gravenhage.*

In de *Nederl. Jaarb.*, VIII. p. 215 v., heb ik mijne gronden medegedeeld voor eene ontkennende beantwoording der vraag, of bij de berekening van het voordeel, hetwelk aan den nieuwen echtgenoot, door vermenging van goederen en schulden bij gemeenschap, in het geval van art. 236 Burg. Wetb., mogt zijn opgekomen, datgene dat door aanwinst is verkregen, behoort te worden afgetrokken?

Die gronden bestaan hoofdzakelijk in de volgende:

De regtsvordering tot inkorting, aan de voorkinderen bij het 2de lid van art. 236 B. W. toegekend, moet mede op de aanwinst der algeheele gemeenschap worden toegepast; want, zoo men het tegendeel aanneemt, worden de goederen dier gemeenschap op eene andere wijze dan de aanwinst verdeeld.

Zoodanige afzonderlijke of andere verdeeling nu strijdt, en tegen den aard der algeheele gemeenschap, en tegen de wet, die haar niet voorschrijft.

Zij is derhalve, onder de tegenwoordige wetgeving, ondenkbaar.

a. De aard der wettelijke gemeenschap brengt eene algeheele vermenging van goederen en schulden der echtgenooten te weeg. Winst en verlies is daaronder begrepen en maakt met de gemeenschap een geheel uit. Zij kan van dezelve niet afgezonderd gedacht worden en is mitsdien onder de uitdrukking: *wettelijke gemeenschap*, waar die ook in de wetgeving voorkome, vervat. Alzoo

ook onder het woord: *gemeenschap* in art. 236 Burg. Wetb., ten zij de wetgever het tegendeel bepaald hadde.

b. Die bepaling van het tegendeel zoekt men in art. 240 B. W. Dit art. evenwel bevat zoodanige afwijking van de beginselen der wettelijke *gemeenschap niet*, want het bedoelt alleen de bij huwelijksche voorwaarden bedongen *gemeenschap* van winst en verlies.

Zulks blijkt:

1°. Uit de woorden der wet.

Verstaat men dezelve van de aanwinst der algeheele *gemeenschap*, dan vervalt men in eene gewrongen uitlegging.

Hebben die woorden daarentegen alleen betrekking op de bij huwelijksche voorwaarden bedongen *gemeenschap* van winst en verlies, dan leveren dezelve eenen gezonden zin op.

Zoo dus al twijfel omtrent de beteekenis der woorden: *winst en verlies* in art. 240 ontstaan kan, zal nogtans hier wel de regel van GELIUS moge gelden: «*In ambigua voce legis ea potius accipienda est significatio, quae vitio caret,*» te meer indien, gelijk hier het geval is, de geschiedenis der wetgeving haar bevestigt.

2°. Uit de geschiedenis van het artikel.

De Fransche wetgever — bij art. 1527, § 3 Cod. Civ., bepalende, dat, ingeval er kinderen zijn uit een vorig huwelijk, alle overeenkomst, waarvan het gevolg zijn zoude, dat aan één der echtgenooten meer gegeven werd dan het bij art. 1098 Cod. Civ., bepaalde gedeelte, krachteloos is, voor zoo verre het gegevene dat gedeelte te boven gaat, — voegt daarbij het volgende: «*mais les simples bénéfices résultant des travaux communs et des économies faites sur les revenus respectifs, quoiqu'inégaux, des deux époux, ne sont pas considérés comme un avantage fait au préjudice des enfants du premier lit.*» In ons Wetboek wordt zoodanige bepaling niet aangetroffen,

en uit die weglating mag men opmaken dat de Nederlandsche Wetgever die uitzondering niet gewild en mitsdien door zijn stilzwijgen opgeheven heeft. — Dat art. 240 de strekking zou hebben om die Fransche bepaling te vervangen, is onaannemelijk. Zoo toch deze de bedoeling geweest ware, dan zou de Wetgever voorzeker andere, aan het Fransche artikel meer gelijkvormige, bevoordingen hebben gebezigd, en althans bepaald hebben, wat voor winst en verlies der wettelijke gemeenschap, voor afzonderlijke verdeeling vatbaar, te houden is. De art. 212 en volgende B. W. zijn voor dat geval niet geschreven.

De Wetgever echter volgde kennelijk art. 419, ontw. 1820: in hetwelk door de woorden: *winst en verlies* van geene andere dan van eene bij huwelijksche voorwaarden bedongen gemeenschap de rede zijn kan.

De Heeren R. VAN MEERLANT te Blaauwcapel, in het *Weekblad van het Regt*, n°. 757, en Mr. W. J. TRIEBELS, in de *Nederl. Jaarb. voor Regtsgel.* hebben dat gevoelen bestreden. Ik moet echter verklaren dat hunne aanmerkingen mij niet van de onjuistheid van hetzelfde hebben overtuigd, integendeel mij in mijn gevoelen meer en meer hebben versterkt.

De eerstgenoemde schrijver vindt o. a. dat mijne uitlegging kan leiden tot onbillijkheid; de andere schrijver gaat verder en neemt zelfs eene praesumptie of algemeene veronderstelling bij den Wetgever, als grondslag aan van art. 240, waarvan het gevolg zijn moet dat gemeld art. ook op de algeheele gemeenschap betrekking heeft; eene uitlegging, die voorzeker hoogst wenschelijk en billijk is, maar nogtans door den inhoud en de geschiedenis van het art. wordt wedersproken. — Men verwarde alzoo *jus constitutum* en *constituendum* (1).

(1) Hoe, — zal Mr. TRIEBELS mij tegenwerpen, — kunt gij dit zeggen? Ik zeide evenzeer (*Jaarb.* IX, p. 78) « De eerste vraag blijft altijd, wat wil de wet? » Ik antwoord: Het is waar, en zoo gij u consequent aan

Maar wat het ergste is, en dit vooral zal ik bestrijden, Mr. TRIEBELS schijnt zijn gevoelen te hebben willen aandringen door een' blaam van duisterheid, onwetenschappelijkheid en oppervlakkigheid op het betoog te werpen, waartegen hij te velde trok. Waartoe anders aanmerkingen, die met de zaak niets gemeen hebben, of slechts in een verwijderd verband tot dezelve staan, en geene andere uitwerking kunnen hebben dan om hen, die mijn gevoelen alleen uit zijne mededeelingen omtrent hetzelfde leeren kennen, vooringenomen te maken. Om alzoo het publiek een minder partijdig of ongunstig oordeel te doen vellen, zal ik thans enkele dier aanmerkingen en min juiste voorstelling aanwijzen en wederleggen.

die vraag had gehouden, ik zou mij wel gewacht hebben uw betoog eene verwarring van daargesteld en daar te stellen regt te noemen.

Of beweegt men zich niet op het gebied van het *jus constituendum*, wanneer gij zegt (80) « dat waar de feiten zelve niet aantoonen, de wet moet tusschen beide komen, en afgaande op datgeen, wat gewoonlijk plaats grijpt, eene *praesumptie* daarstellen, welke in ieder voorkomend geval beslist » en daarop dan te laten volgen : « zoodanige *praesumptie* nu strekt, naar onze meening, tot grondslag van art. 240 enz. »

Of verlaat men niet het *jus constitutum*, als men zegt (p. 32) : « Maar, gesteld al eens, de wetgever dacht alleen aan de gestipuleerde gemeenschap, van winst en verlies, toen hij art. 240 daar neer schreef, dan nog zal men kunnen aannemen, of wel enz. of wel dat de Wetgever in het algemeen vooronderstellende, » enz.

Of heeft datzelfde geen plaats, door (p. 34) te zeggen : « Al konde men al eens uit de woorden van art. 240 opmaken, dat de Wetgever bij de redactie van hetzelfde, alleen aan de bedongen gemeenschap van winst en verlies gedacht had, dan zoude men hier niet *a contrario*, maar *a pari* moeten redeneren. »

Omtrent de laatstvooraangaande woorden van Mr. TRIEBELS, zij ook nog dit aangemerkt, dat eene redenering *a pari* alleen dan te pas komt, wanneer geene bepaling in het geval voorziet. Art. 236 omvat de geheele wettelijke gemeenschap, dus ook de aanwinst, ten zij het tegendeel elders bepaald ware. Zoo nu art. 240 alleen voor de bedongen gemeenschap van winst en verlies geldt, kan dat art. bij gevolg niet *a pari* tot de wettelijke gemeenschap worden uitgestrekt.

1°. De eerste aanmerking, die hij maakt, heeft op de duidelijkheid betrekking; zij is deze, dat de strekking van de vraag, zoo als die hier voorgesteld werd, niet geheel duidelijk is. Uit de vraag zelve is zij niet op te maken. Mijne bedoeling blijkt eerst uit de redeneringen door mij voor de ontkennende beantwoording derzelve gebezigd. Zie *Jaarb.* IX, p. 76.

Dat de vraag duidelijker door mij had kunnen gesteld zijn, wil ik gaarne toegeven, doch waartoe zijne opmerking, wanneer de strekking der vraag uit dezelve alleen zeer goed kan opgemaakt worden. Immers indien bij de berekening van het voordeel de aanwinst wordt afgetrokken, spreekt het van zelve, dat daarop de regtsvordering tot inkorting, die alleen bij bevoordeeling te pas komt, niet kan worden toegepast, en omgekeerd.

Maar is de vraag, die men ons in de plaats geeft, dan zoo veel beter? Geenszins.

Haar inhoud is deze: «Wanneer zich bij de verdeeling der wettelijke gemeenschap, in het geval van art. 236, een batig saldo voordoet, voortspruitende uit den opleg van onverteerde inkomsten of uit de vruchten en opbrengsten van den arbeid of de vlijt van elk der echtgenooten, hoe moeten dan deze baten beschouwd en verdeeld worden?

Stelt toch die definitie van dat batig saldo geene *petitio principii* daar? Art. 240 is, volgens het gevoelen des schrijvers, op de wettelijke gemeenschap van toepassing. Maar dat artikel spreekt in het algemeen van *winst en verlies*, zonder eenige nadere omschrijving.

Van waar dan ontleent men de bepaling van hetgeen daardoor moet verstaan worden? Aan art. 212 B. W. of aan art. 1527, § 3, Cod. Civ.? Het laatste werd door onzen wetgever niet overgenomen. Het eerste betreft alleen de bij huwelijksche voorwaarden bedongen gemeenschap van winst en verlies.

En gesteld al eens, dat art. 212 ten deze bij gevolgtrekking kon toegepast worden, wat zal men nog gevorderd zijn. Zullen alle quaestien over hetgeen al dan niet voor winst en verlies te houden is, daarmede beslist zijn? B. v. A. brengt ten huwelijk aan een Certificaat Werkelijke Schuld, dat toen 40, bij de ontbinding des huwelijks 60 percent waardig is. Zijn die 20 percent winst? Neen, volgens art. 215 B. W.; maar dit artikel is al weder niet voor de algeheele gemeenschap geschreven. Zal men hier ook zeggen *eadem ratio, idem jus*. Het komt mij gewaagd voor.

2°. Ik heb nimmer mijn gevoelen aanbevolen (cf. *Jaarb. IX*, p. 78), omdat het in de praktijk gemakkelijker te volgen, maar omdat het overeenkomstig de wet is. Ik deed opmerken, dat bij het gemis eener wetsbepaling, wat onder winst en verlies der algeheele gemeenschap te verstaan zij, derzelver afzonderlijke verdeeling aan zoodanige moeilijkheden onderworpen is, dat men haar bijna onmogelijk, en mitsdien met de bedoeling der wet strijdig mag noemen.

En inderdaad, wanneer men niet weet wat voor winst te houden is, hetgeen men bij het bestaan van wettelijke gemeenschap vooral dient te weten om dezelve van de overige goederen, waarmede zij vermengd is, te scheiden, dan kan die winst *in eenen regtskundigen zin* niet geacht worden voor afzonderlijke verdeeling vatbaar te zijn.

Dat sommige notarissen, die art. 240 op de wettelijke gemeenschap toepassen, bij de verdeeling van boedels, met de belanghebbenden vaststellen hetgeen tot winst en verlies al of niet zal gebragt worden, kan voorzeker hier niet obsteren. Den heer TRIEBELS, die gelooft, «dat informatien, daaromtrent bij notarissen ingewonnen, mij genoegzaam zullen overtuigen, dat het zeer dikwijls het geval is, dat de feiten, die tot het toepassen van de regtsvraag moeten vaststaan, om zoo te spreken, *in confesso*

zijn» (*Jaarb.* IX, p. 88), en derhalve eene praktijk op het oog heeft, die zich naar zijn gevoelen vestigt, — geef ik gaarne de verzekering, dat die praktijk niet deugt, omdat zij tegen de wet strijdt. Ook verwondert mij die aanmerking ten hoogste. Immers men zal de praktijk toch wel niet, als ter laatster instantie, bij eene wetenschappelijke vraag laten beslissen. Is de praktijk verkeerd, wel nu, zij verandere en vorme zich naar de wet; maar niet omgekeerd.

3°. Voorts zegt de schrijver (*Jaarb.* IX, p. 79): «Of zullen wij dan, met den schrijver van bovengenoemd opstel, het er maar voor houden, dat in dit en soortgelijke gevallen, al hetgeen overgewonnen werd, tusschen den stiefvader en elk der voorkinderen gelijk op moet worden gedeeld.» En voegt daarbij: «even als of die overwinst aangebragt ware door de hertrouwde moeder alleen?»

Dit laatste heb ik nergens beweerd, en zulks zou ook nimmer het gevolg kunnen zijn van het door mij voorgestaan gevoelen. Men zal toch op mijn standpunt altijd moeten aannemen, dat de nieuwe echtgenoot voor een vierde of kindsgedeelte tot de daarstelling der overwinst moet geacht worden medegewerkt te hebben. Indien toch A, nieuwe echtgenoot, op dien voet, met vijf voorkinderen *f*600 verdeelt, dan zal de *f*100, die hij verkrijgt, wel nimmer als aanbreng *van den hertrouwen* kunnen beschouwd worden.

4°. Men zegt verder (*Jaarb.* IX, p. 80): «Of zal men eindelijk moeten onderzoeken, in welke verhouding de arbeid en vlijt van den stiefvader tot de hulpmiddelen zijner vrouw stonden, om te kunnen nagaan, voor welk gedeelte die overwinst aan dezen of genen der echtgenooten is toe te schrijven? Stond art. 336 op zich zelf, zonder door eene nadere bepaling verklaard te worden, dan zoude men, om consequent te zijn, dezen weg moeten

bewandelen, om tot een juist resultaat te geraken. Dan, al ware dit het geval, ook dan nog zou er wel niemand zijn, die de mogelijkheid van zoodanige berekening zou willen staande houden.»

Dat ik, vasthoudende aan mijn gevoelen, dat art. 240 niet toepasselijk is op de wettelijke gemeenschap, en mitsdien geene nadere bepaling zijn kan omtrent art. 236, om consequent te zijn en om tot een juist resultaat te geraken, eenen weg zoude moeten bewandelen, die onmogelijk is, zou inderdaad vrij ongerijmd zijn. Zoo ik beweerd had dat de voorkinderen berekenen moesten, voor welk gedeelte door ieder der echtelieden tot het daarzijn van de aanwinst werd medegewerkt, zou ik het onmogelijke van hen gevorderd hebben; een bewijs van iets, dat aan den overleden vader of moeder zelve wel onbekend zal zijn geweest. Naar mijn gevoelen evenwel volstaan de voorkinderen met aan te toonen, wat de nieuwe echtgenoot, bij het aangaan van het huwelijk, bezat, om daaruit, door vergelijking met den staat des boedels op het overlijden te bepalen, in hoeverre aan dien nieuwen echtgenoot, ten gevolge eener gelijke verdeling overeenkomstig art. 183 B. W., eenig meerder voordeel zou zijn opgekomen, dan hem de wet toestaat. Meer bewijs kan van hem niet gevorderd worden, daar zij tot het onmogelijke niet gehouden zijn. Met dat bewijs zijn zij in de regtsvordering tot inkorting ontvankelijk.

Maar — en dit wordt bij de behandeling dezer quaestie niet genoeg in het oog gehouden, — de nieuwe echtgenoot heeft de bevoegdheid om, gelijk iedere andere regtsvordering, zoo ook die tot inkorting te betwisten, en zoo veel mogelijk te bewijzen dat aan hem, door de vermenging van goederen en schulden, die het gevolg der algeheele gemeenschap was, geen of niet zoo veel voordeel is opgekomen. Hij kan b. v. bewijzen hetgeen bij erfenis, legaat of schenking, staande huwelijk, aan

hem is opgekomen, en zelfs, — doch dit zal wel zelden plaats hebben, — voor zoo verre het mogelijk is, aantoonen in hoe verre hij tot de vermeerdering des boedels, heeft bijgedragen.

5°. Het is waar, hetgeen Mr. TRIEBELS aanmerkt (*Jaarb. IX*, p. 82, 83) dat, wanneer art. 236 eene verdeeling der aanwinst bij helfte verbiedt in het geval van wettelijke gemeenschap, zulks volgens art. 237 evenzeer verboden had moeten zijn, wanneer door huwelijksche voorwaarden van de gemeenschap was afgeweken, en dat dan ook de Wetgever, door in art. 240 dit toe te staan, wanneer de echtgenooten slechts bepaalden, dat ze in gemeenschap van winst en verlies huwden, zich geenszins gelijk is gebleven. Gaarne wil ik dit toestemmen, doch vermeen daarom nog geene vrijheid te hebben, uit hoofde van eene inconsequentie des Wetgevers, welke alleen eene *quaestio de jure constituendo* daargestelt, de wet anders toe te passen dan zij inderdaad is, en *praesumptiën* als derzelver grondslag aan te nemen, die buiten de wet liggen.

Hetgeen de Wetgever verzuimde zal men evenwel door het maken van huwelijksche voorwaarden kunnen herstellen, en zal het beding van gemeenschap van winst en verlies, bij het aangaan van tweede of verdere huwelijken, wanneer er voorkinderen zijn, vooral behooren te worden aangeraden.

Nadat Mr. TRIEBELS van het zich niet gelijk blijven des Wetgevers, waarvan ik zoo even melding maakte, gesproken heeft, vervolgt hij (*Jaarb. IX*, p. 83) aldus: «Dit moest uit den weg geruimd en wederlegd worden. En «deze wederlegging was, meende men, hoogst eenvoud- «dig. Art. 240 namelijk, » zoo redeneerde men, «bedoelt «alleen de bij huwelijksche voorwaarden bedongen gemeenschap van winst en verlies. Het is derhalve eene «uitzondering van art. 237. Gaarne zal iedereen willen

«erkennen, dat deze uitlegging hoogst eenvoudig is. Wat «toch is eenvoudiger, dan, wanneer men eens een artikel «verkeerd heeft opgevat, en men naderhand op een ander «stoot, dat met die opvatting niet is overeen te brengen, «dan te zeggen: hier is eene uitzondering, hier week de «wet van haar beginsel af. Men mag het evenwel betwij- «felen of hier dat eenvoudige wel het kenmerk van het «ware kan zijn, enz.»

Onder meerdere plaasen uit het betoog van Mr. TRIEBELS is de afgeschrevene vooral geschikt om het publiek tegen mijne verhandeling, en, misschien reeds daardoor alleen, tegen mijn gevoelen in te nemen: wat toch kan wel onwetenschappelijker en oppervlakkiger zijn dan om op eene wijze te werk te gaan, die hier voorgesteld wordt. Ik moet derhalve bij deze plaats opzettelijk stilstaan.

Men had van iemand, die zich tot het maken van dergelijke aanmerkingen bevoegd acht, mogen verwachten, dat hij wetenschappelijk genoeg zoude zijn om eerst na te gaan of zijne kritiek wel op deugdelijken grond steunde. Zoo dit niet het geval is, dan wordt zij belagchelijk. En dit heeft hier plaats.

Hij schreef: «En deze wederlegging was, meende men, hoogst eenvoudig. Art. 240 namelijk, enz,» de woorden die men overnam luiden, in derzelve verband, in mijn betoog aldus:

«De wederlegging hiervan (1) is, *ten gevolge van het hiervoren aangemerkte*, hoogst eenvoudig. Art. 240 namelijk bedoelt alleenlijk de bij huwelijks voorwaarden bedongen gemeenschap van winst en verlies. Het is derhalve eene uitzondering van art. 237. Alzoo geenszins

(1) Van eene redenering namelijk, door Mr. TRIEBELS in zijne *Dissertatio jur. inaug.* voorgedragen, ten betooge dat in de woorden: *vermenging van goederen en schulden*, in art. 236, niet begrepen worden die goederen, welke de aanwinst daarstellen, omdat anders eene antinomie tusschen art. 237 en 240 niet schijnt te kunnen worden vermeden.

antinomie. Het beding eener gemeenschap van winst en verlies, benevens de gifte van een vierde deel der nalatenschap of van zooveel als het minst begunstigde voor-kind geniet, is dus ook, volgens die opvatting, volkomen met de wet in overeenstemming.

De woorden: *ten gevolge van het hiervoren aange-merkte* geven genoegzaam te kennen dat mijne op die woorden volgende aanmerking het resultaat was van een voorafgaand onderzoek. Geene *gratis assumptie*, waarvan men met den schrijver zeggen kan: «Wat toch is eenvoudiger, dan, wanneer men eens een artikel verkeerd heeft opgevat, enz.» En inderdaad, bijna elf bladzijden gingen vooraf, waarin ik mijne stelling breedvoerig betoogd had, en dus bij de korte wederlegging van eene tegen mijn gevoelen aangevoerde aanmerking niet herhaald behoefde te worden. Behalve dat men alzoo ongegrond zich eene onheusche aanmerking veroorloofde, deelde men bovendien ons gevoelen verminkt mede.

6°. Een ander voorbeeld van min juiste voorstelling van mijn gevoelen door Mr. TRIEBELS vind ik in hetgeen hij tegen de door mij aangevoerde historische gronden in het midden brengt.

Ik wil daaraan tevens vastknoopen de mededeeling van al hetgeen, tegen mijne beschouwing omtrent den zin van art. 240, aan deszelfs woorden en geschiedenis ontleend, gezegd is.

Ten aanzien der woorden van het art. zegt Mr. TRIEBELS in zijne *Dissertatie*. pag. 24 het volgende:

«Argumenta tamen quae pro nostra sententia facere videntur deduci possunt:

1°. Ex ipsis verbis quibus auctor legis in art. 240 usus est, Dixit enim. Vel existentibus liberis ex praecedente matrimonio lucrum et damnum aequaliter inter conjuges dividitur, nisi horum communio pactis antenuptialibus sit exclusa aut mutata. Sin itaque nullum tale adest pactum

quod excludit aut mutat, h. e. si adest communio legalis, nihil prohibere videtur quominus lucri et damni aequalis fiat divisio. »

In de Verhandeling in de *Jaarb.* IX p. 88 stemt hij toe dat, wanneer men aanneemt dat art. 240 van de wettelijke gemeenschap moet verstaan worden, de woorden geen en gezonden zin opleveren. «Zoo gelezen» schrijft hij, «hebben evenwel de laatste woorden *ten zij* enz. geen en gezonden zin.» Hij voegt daarbij: «De redenering zoude juist schijnen, wanneer wij beweerd hadden, dat art. 240 *enkel* en *alleen* op de legale gemeenschap van toepassing ware. Dit is echter het geval geenszins enz.»

Mr. TRIEBELS schijnt het er dus voor te houden, dat, wanneer men art. 240, en op de winst en verlies der wettelijke gemeenschap, en op die bij huwelijksche voorwaarden bedongen, toepasselijk acht, de woorden een en gezonden zin zullen opleveren. Doch ik kan zulks geenszins toestemmen. De wetgever zou dan nog evenmin van ongerijmdheid zijn vrij te pleiten, omdat de verhouding van het laatste tot het eerste gedeelte van het artikel immer bestaan blijft. De laatste woorden: *ten zij* enz. kunnen toch, ten opzichte van de aanwinst der algeheele gemeenschap, nimmer hare toepassing vinden. De uitsluiting of wijziging bij huwelijksche voorwaarden van de winst en verlies der algeheele gemeenschap laat zich niet denken.

Ten aanzien der geschiedenis van het art. wordt door Mr. TRIEBELS in zijne Diss. p. 25 gezegd: «dat in sommige streken van ons vaderland, alwaar de *lex hac edictali* op de statutaire of consuetudinaire gemeenschap werd toegepast, niettemin hetgeen staande huwelijk door aanwinst verkregen was, door de Regtsgeleerden nimmer als ongeoorloofde bevoordeeling werd aangemerkt, maar gelijkelijk tusschen de echtgenooten werd verdeeld.»

Tegen deze aanmerking heb ik in mijn betoog in het 8^e Deel der *Jaarb.* reeds het een en ander gezegd.

In zijne verhandeling in de *Jaarb.* IX, p. 87, heeft Mr. TRIEBELS mijne historische beschouwing niet wederlegd; maar eenvoudig derzelfer doelmatigheid in twijfel getrokken.

Van mijne beschouwing omtrent de geschiedenis wordt aldaar gezegd:

«Eerst worden aangehaald art. 208 Wetb. Lod. Nap., art. 419 van het Ontw. 1820, art. 1527 Cod. Civ., alsmede art. 309 Burg. Wetb. 1830; en dan besluit men al deze aanhalingen door ons op bl. 221 te zeggen, dat men uit de geschiedenis der Wetgeving niet met stellige zekerheid kan opsporen, wat de bedoeling des Wetgevers met art. 240 geweest zij, en dat op gissingen of waarschijnlijkheden geene interpretatie kan worden gebouwd. Is dit juist, waartoe dan, zoude men mogen vragen, dat beroep op de geschiedenis?

Hoe ongegrond deze aanmerking is zal ten duidelijkste blijken uit de vergelijking met het door mij in de *Jaarb.* VIII, p. 221 gestelde. Ik heb dáár uitdrukkelijk gezegd, *dat de geschiedenis tot de waarschijnlijkheid leidt*, dat de Wetgever door art. 240 het meergenoemde gedeelte van art. 1527 Cod. Civ. niet heeft willen overnemen, en dat hij eene bepaling heeft willen daarstellen omtrent de bij huwelijksche voorwaarden bedongen gemeenschap van winst en verlies. Daarop liet ik volgen dat op gissingen of waarschijnlijkheden echter geene interpretatie kan gebouwd worden, en dus uit de woorden de zin en bedoeling moest worden afgeleid. Tot de beschouwing der woorden van het art. ging ik vervolgens terstond over, en deze beschouwing voerde mij tot het gevoelen dat art. 240 geenszins de strekking kan hebben, om art. 1527 § 3 Cod. Civ. te vervangen.

Daar nu de geschiedenis reeds dat gevolg vermoeden

deed, tot de waarschijnlijkheid daarvan voerde, zoo dienden *de woorden* om de gevolgtrekking, uit de geschiedenis afgeleid, te versterken en tot stellige zekerheid te leiden, terwijl omgekeerd *de geschiedenis* het aan de woorden ontleende gevoelens boven twijfel verheft.

Ook hier dus heb ik op eene min juiste voorstelling van mijn gevoelens door Mr. TRIEBELS de aandacht moeten vestigen. Zijne aanmerking wordt daardoor niets meer dan eene magtspreuk en wederlegt zich zelve.

Ziedaar hetgeen men tegen mijne hiervoren kortelijk medegedeelde beschouwing, aan de woorden en geschiedenis der wet ontleend, overstelt. Op die woorden en geschiedenis komt het hier het meeste, ja eenig en alleen aan. Ik wachtte deswege een grondig en naauwgezet onderzoek. Doch — ik meen dit met vertrouwen te mogen zeggen — het tegendeel had plaats. Het is dus geen eigenzinnig vasthouden aan eene eens opgevatte meening, maar overtuiging, die mij nog steeds op de inachtneming van mijne opvatting doet aandringen.

Over de bevoegdheid van den fiduciairen erfgenaam, om bij gemis van hen, ten wier behoeve de substitutie (waarover in Art. 1020 en volgende Burg. Wetboek wordt gehandeld) is gemaakt, bij uitersten wil te beschikken, door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN, Advocaat te 's Gravenhage.

De tijd is nog niet geboren, waarop de Nederlandsche Wetgeving zal moeten worden herzien. Eene veeljarige beoefening, behandeling, toepassing van een ingevoerd recht kan eerst de leemten en gebreken van hetzelfde doen kennen, en het is te hopen, dat bij de Regering aantee-

kening wordt gehouden van het geen in de regtsgeleerde wereld zoo al omtrent het Nederlandsche regt wordt *op-*gemerkt, of liever daarop wordt *aangemerkt*. Dan mogen wij ons vleijen, eens eene veel betere wetgeving dan de tegenwoordige te zullen erlangen.

Een naar ons inzien belangrijk regtspunt aan het hoofd van dit vertoog opgegeven, hebben wij ons ter behandeling voorgesteld, terwijl uit dat opschrift reeds valt op te maken, dat wij tot de *bevestigende* beantwoording der daarin vervatte regtsvraag overhellen.

De Nederlandsche Wet, die niet minder dan de Fransche Code de fideicommissaire substitutien heeft verboden, heeft nogtans, even als deze laatsle, de erfstellingen over de hand ten behoeve van kleinkinderen *des testateurs*, en van afstammelingen van *diens* broeders en zusters toegestaan. — Aan deze stoffe is de afdeeling van den 12 titel van het II boek Burg. Wetb. (A. 1020—1035) gewijd. Het ligt buiten onze bedoeling op dit oogenblik, om alle die artikelen na te gaan, gelijk wij dit vroeger omtrent andere deelen van het Burgerlijk Wetboek hebben gedaan.

Die beschikkingen in de genoemde afdeeling voorkomende, zijn geoorloofde *erfstellingen over de hand*. Dit volgt uit de bepalingen die hier worden gevonden. Onze Wetgever heeft ingezien, dat de naam in overeenstemming moet zijn met den aard der zaak, en alzoo de uitdrukking *erfstelling over de hand* ook hier gebezigd, en hij heeft niet terug gedeinsd voor het artikel 926, waarbij als regel wordt gesteld: «de erfstellingen over de hand of fideicommissaire substitutien zijn verboden.» Het was eene zwakheid des franschen Wetgevers, die zorgvuldige vermijding van het woord *substitution*, in art. 1048 en volgende, waar hij het onderwerp heeft behandeld, dat wij thans op het oog houden. Die zwakheid komt vooral uit in art. 897 Cod. Nap., alwaar straks nadat in art. 896 was gezegd: «les

«*substitutions* sont prohibées» onmiddellijk volgt: «sont «*exceptées les dispositions* permises caet.» De fransche Code erkent dat het zijn gepermitteerde, — dat het zijn exceptiën op de verbodene-substitutiën, en durft ze den naam niet te doen behouden. — Beter deed de Nederlandsche wet, die in art. 927 zegt: «van de bij het vorige «artikel *verboden erfstellingen over de hand* zijn uit- «gezonderd die (erfstellingen over de hand) welke bij «de zevende en achtste afdeelingen van dezen titel zijn «toegelaten», en als noodzakelijk gevolg van die uitzondering in die beide afdeelingen er voor uitkomt, dat de boven bedoelde beschikkingen zoowel als die de residuo zijn geoorloofde substitutiën, en daarom de uitdrukking *erfstelling over de hand* behoudt.

De Wetgever beschouwt dus de beschikkingen waarvan hier de rede is, als erfstellingen over de hand. Hij heeft ze genoemd zoo als hij ze beschouwde: hij heeft kennelijk bedoeld, dat de aard van substitutie, onder hoe vele beperkingen ook veroorloofd, bij de behandeling van alle quaestien uit die geheele afdeeling ontstaande, niet worde uit het oog verloren.

Ik zet dit een en ander op den voorgrond, omdat, in weerwil der getrouwheid des Wetgevers aan de benaming, hij nogtans in deze zelfde afdeeling somtijds onnaauwkeurig is geweest in zijne uitdrukkingen, — en omdat daaruit soms wel eene verkeerde althans verschillende gevolgtrekking zou kunnen worden afgeleid. Ik zal straks gelegenheid hebben, die als met den vinger aan te toonen.

Bij de behandeling dezer geoorloofde erfstellingen over de hand en mitsdien ook bij quaestiën uit de leer die het Wetboek omtrent deze medebrengt, ontstaande, mag men nooit uit het oog verliezen wat den Wetgever tot de uitzondering op het verbod in gemeld artikel 926 heeft bewogen, omdat, gelijk de ratio juris nooit mag

worden voorbij gezien, zij op het onderwerpelijk vraagpunt van belangrijken invloed moet zijn. — Die ratio minder honorabel voor den geïnstitueerden dan wel profitabel voor den gesubstitueerden, bestaat in de zucht om het goed te bewaren voor de kinderen die de geïnstitueerde zal achterlaten, blijkbaar voor het geval dat het in diens handen gevaarlijk is. Het is dus een zekerheidsmiddel, dat ter goeder ure is uitgedacht, en zonder hetwelk de kinderen des geïnstitueerden soms van alles zouden zijn beroofd. Stel bij voorbeeld dat een vader onder zijne kinderen, een' verkwistenden zoon heeft en deze te dier zake niet is onder curatele gesteld. Die zoon heeft regt en aanspraak op de helft der vaderlijke nalatenschap en dat regt is zoo stellig, dat hem de vader dat niet alleen niet kan ontnemen, maar daaromtrent, of omtrent het beheer daarvan zelfs, geene de minste beperkingen kan maken. Deze zoon zal, volgens 's vaders overtuiging, het goed verteeren: waarom zou hij dien zoon meer nalaten of vermaken dan zijne legitime? — Neen, hij wil, dat zijn erfdeel zich daartoe bepale; en wanneer hij nu op geene wettige wijze voor de kinderen welke die zoon zal nalaten, zou kunnen zorgen, zou hij het beschikbare gedeelte aan vreemden schenken veel eer dan het ter verspilling aan zijn zoon overlaten. — Hij zou, wel is waar, zijne kleinkinderen (om bij het door ons gestelde geval te blijven) tot erfgenamen in het beschikbaar gedeelte kunnen instellen, en het beheer aan bewindvoerders buiten den vader kunnen opdragen, en voor die kleinkinderen zelfs de vruchten doen ophopen; zie art. 362 en 368, n°. 2. — Hij zou ook de kleinkinderen tot erfgenamen kunnen instellen in den blooten eigendom en den zoon het vruchtgebruik van het aan eerstgemelden gegevene doen genieten, en het beheer aan anderen opdragen. Op elke dezer twee bij de wet erkende wijzen bereikt de voorzichtige vader, moeder, oom of moei het zelfde doel.

Daar er nu reeds twee middelen in het wetboek worden gevonden waardoor ten behoeve van eenen volgende graad kan worden gezorgd, kan men vragen, waarin dan toch het nut dezer nieuwe voorziening kan zijn gelegen? Het antwoord is echter gereed. Geen der beide opgenoemde middelen kan worden aangewend in een geval dat de wetgever bij deze veroorloofde substitutien hoofdzakelijk op het oog heeft. De geïnstitueerde heeft kinderen of heeft geene kinderen. In beide gevallen kunnen er hem na den dood des testateurs *nog* worden geboren. De testateur wil voor *allen* zorgen, en zou met de straks aangegevene wijzen van institutie, niets ten behoeve van de *nog niet geboren* kunnen doen, omdat deze tijdens zijnen dood niet bestaan. Zie art. 946 in verband met art. 883.

De geoorloofde erfstelling over de hand, waarover hier gehandeld wordt, is het middel, dat zich ook tot de nog niet geboren uitstrekt, en bevat mitsdien het zekerheidsmiddel ten behoeve van den geheelen gesubstitueerden graad: zij is dus de exceptie ook van den regel in deze twee laatstgenoemde artikelen voorkomende.

Het is waar, zij die bij des testateurs overlijden kinderen hebben, kunnen er nog meerdere krijgen, en zij die er op dat tijdstip geene hebben, kunnen er later toch bekomen, maar er is nog een derde geval mogelijk, dit namelijk, dat hij die op het overlijden des testateurs geene kinderen heeft, kinderloos blijft en sterft. — Quaeritur, mag deze in dat geval over het goed in het geoorloofd fideicommiss vallende ten behoeve van een derden beschikken? — Met deze vraag verbind ik dadelijk eene andere, of hij over hetzelfde niet beschikkende, het aan zijne erfgenamen bij versterf achterlaat? — en zulks omdat de beslissing van elke dezer vragen afhankelijk is van eene andere: Behoort het goed, bij het kinderloos overlijden van den geïnstitueerden tot

diens boedel, of tot dien des testateurs, en in welken moet het blijven? met andere woorden, wie zijn des testateurs erfgenamen, zijn het de kinderen van den geïnstitueerden of is het de geïnstitueerde zelf?

Het tot dus verre vooropgezette meende ik voor dit vraagpunt noodig te zijn: het zal mij in staat stellen, de vraag zelve beknopt te behandelen.

De woorden der wet vermogen hier niet te beslissen, en wel om de hier boven door mij opgegevene reden, dat de Wetgever ook hier doet zien, van hoeveel belang eene zorgvuldige redactie voor de oplossing van betwiste regtspunten kan en *in casu* zou zijn.

Men zie de artikelen zelve in, en men zal vinden:

In art. 1020: de goederen — *kunnen worden gegeven aan een of meer hunner kinderen*, MET LAST om die uit te keeren, enz.

kunnen worden gemaakt ten voordeele van een of meer kleinkinderen, MET LAST om die uit te keeren, enz.

In art. 1021. *ten voordeele van een of meer broeders of zusters* ONDER DEN LAST ENZ.

ten voordeele van een of meer kinderen van broeders en zusters ONDER DEN LAST ENZ.

Maar men zal ook vinden:

In art. 1023. de erfstelling over de hand *gemaakt* voor eenen graad en *ten voordeele van alle de kinderen van den bezwaarden* PERSOON ENZ.

In art. 1024. De regten van de bij erfstelling over de hand groepene *erfgenamen* nemen aanvang op het tijdstip dat het genot van den BEZWAARDEN ophoudt.

Voeg hier nu nog bij, dat in art. 1022 van het *aandeel* van het vooroverleden kind wordt gesproken, en bedenk dan, hoe menigmaal dat woord in plaats van *erfdeel* in het Wetboek voorkomt (1), en dan zult gij

(1) Zie mijne bedenkingen over de taal van het Burg. Wetboek, *Themis* V, p. 308 en volgg. en 459 en volgg. en vooral pag. 314.

u overtuigen dat in artt. 1020 en 1021 de bezwaarde persoon, en daarentegen in artt. 1023 en 1024 de verwachter als erfgenaam voorkomt, terwijl wanneer het woord *aandeel* in art. 1022 in deszelfs gewone, eenvoudige en natuurlijke beteekenis van *portio* moet worden genomen, en mitsdien niet wordt bedoeld het erfdeel in de goederen des testateurs, nogtans in datzelfde artikel de uitdrukking *bezwaarde erfgenaam* wordt gevonden.

De vraag moet derhalve, bij die verwarring van zaken door mindere zorg voor naauwkeurige uitdrukking den Nederlandschen Wetgever zoo vaak en met zooveel regt verweten, naar eenen anderen en meer zekeren maatstaf worden beoordeeld: en dan komt het mij voor, dat de veiligste weg, dien men ten deze heeft te volgen, hierin bestaat, dat men hem toetse aan den aard der substitutien, die, hoezeer in het algemeen verboden, nogtans waar zij zijn geoorloofd, naauwgezet moet worden in het oog gehouden.

De geoorloofde erfstelling over de hand is, naar mijn inzien, eene gift welker opheffing van eene voorwaarde is afhankelijk, met andere woorden, die bij het ontstaan der onzekere gebeurtenis komt ten voordeele van derden. Elke substitutie is conditioneel: zij is ondergeschikt aan de voorwaarde, dat er een verwachter zij, aan wien de bezwaarde goederen kunnen worden uitgekeerd. Wanneer er geene kinderen geboren worden, of de geborene zonder achterlating van descendenten zijn overleden, op het oogenblik dat de bezwaarde erfgenaam of bezwaarde persoon sterft, dat is op het oogenblik, dat de afgifte zou moeten geschieden, zoo houdt de last tot uitkeering op, die verpligting caduceert: — er staat toch niet te vergeefs in art. 1044 geschreven «dat, alle beschikking bij uitersten wil gedaan, onder eene voorwaarde van eene onzekere gebeurtenis afhangende, en van zoodanigen aard, dat de erfslater gerekend moet worden aan het

al of niet voorvallen dier gebeurtenis de uitvoering zijner beschikking verbonden te hebben, zal vervallen, indien de gestelde erfgenaam of legataris, vóór de vervulling der voorwaarde komt te overlijden.»

Dit artikel toch is zeer algemeen: het spreekt van *alle* voorwaardelijke testamentaire beschikkingen, en ik heb reeds opgemerkt, dat alle substitutien daartoe behooren: — de conditie in casu bestaat daarin, dat er bij het overlijden des bezwaarden, zoodanige kinderen aanwezig zijn die door den testateur zijn aangeduid en aan wie zijn goed zal *kunnen* en mitsdien moeten worden uitgekeerd, dit is de conditio sine qua non volgens hare uitdrukkelijke omschrijving in dit artikel; — het brengt mede, dat alle conditionele beschikking vervalt indien de gestelde erfgenaam of legataris vóór de vervulling der voorwaarde komt te overlijden, (beter is: *overleden*). In dat art., waarin van bloote testamentaire dispositien en mitsdien van erfstellingen of legaten na de vervulling van eene voorwaarde de rede is, konde ook alleen worden gesproken van het *overlijden* van den gestelden erfgenaam of legataris, maar bij de toepassing van dit algemeene artikel op ons geval, dat is op de geoorloofde erfstellingen over de hand, in artt. 1020—1035 voorkomende, mag men dit aanvullen en wel om de te dier plaatse aanwezige speciale bepalingen. Die aanvulling of wijziging betreft de laatste woorden van genoemd artikel 1044, die wij gerustelijk voor de substitutien vervangen door de woorden: indien de verwachter, vóór dat de voorwaarde moest vervuld worden, is overleden of tot op dat tijdstip niet heeft bestaan.

Wanneer er dus geen verwachter is, gelijk in casu, dan ontbreekt de voorwaarde, en zij kan mitsdien, als zijnde de bezwaarde persoon niet tot het onmogelijke gehouden, door dezen niet vervuld worden. Zij behoort, volgens art. 935, voor niet geschreven te worden gehouden.

Het gevolg hiervan is dus geen ander, dan dat de substitutie in dat geval vervalt, terwijl de institutie daarentegen blijft stand houden.

De bezwaarde persoon is, naar mij voorkomt, als erfgenaam en zulks onder eene voorwaarde medebrengende de verplichting tot uitkeering aan derden te beschouwen, welke derden casu quo tot het goed gerechtigd worden. Dit is overeenkomstig met den aard der fidei-commissen, welker voorname eigenschap daarin bestaat, dat, bij vooroverlijden van den fideicommissairen *erfgenaam*, de fiduciarius onbezwaarde eigenaar wordt. Het zal daarenboven wel waar zijn, dat bij het onzekere der verplichting tot uitkeering, zoolang de conditie niet is vervuld, de bezwaarde persoon als eigenaar is te beschouwen, omdat het goed anders tot aan dien tijd zonder eigenaar zou wezen, maar bij de vervulling der voorwaarde gaat de provisionele eigendom van den bezwaarden onherroepelijk op den verwachter over.

Het regt van beiden wordt dan ook, overeenkomstig die beschouwing, aldus voorgesteld bij TOULLIER (1): « Les grevés sont propriétaires des biens chargés de restitution, mais leur propriété est résoluble par l'événement qui donne ouverture à la substitution. Les appelés n'ont pas sur les biens grevés un droit transmissible, mais un simple droit éventuel, une espérance, qu'on ne peut leur enlever sans leur consentement. »

De bezwaarde persoon is bezwaarde erfgenaam: als zoodanig is hij belast met de uitkeering bij zijnen dood aan zijne kinderen (2), en zoo die alsdan niet bestaan,

(1) TOULLIER, *Droit civil français*, Liv. III, Lit. 2, chap. 6, § 2, n°. 738 p. m. 404. Zie ook POINIER, ter plaatse aldaar aangehaald.

(2) *Kinderen*. Deze zijn hier de wettige zonen en dochters van den bezwaarden erfgenaam bestaande bij diens dood, ook met toepassing van art. 3 Burg. Wetb. De definitie van *kinderen* in art. 961, 4° lid, mist hier dus alle toepassing, evenzeer als art. 333 eod.

is hij van dien last ontheven, mag hij over het goed als over zijn eigen goed beschikken, of laat het als zoodanig aan zijne erfgenamen bij versterf na.

Over de cautio judicatum solvi in hooger beroep,
door MR. A. DE PINTO, advocaat te 's Gravenhage.

Het burgerlijk regt van het Koninkrijk is hetzelfde voor vreemdelingen, als voor Nederlanders: dit behoort tot de regels van het Nederlandsche regt, art. 9 Alg. B. W.

De vreemdeling evenwel, die daarom nu meenen zou, dat onze wet hem behandelt op gelijken voet, als ware hij Nederlander, of zelfs dat zij hem veel meer regten geeft dan de wetgevingen der meeste andere beschaafde landen, zou zich zeer bedriegen; want er zijn op dien regel zoo vele uitzonderingen, dat men misschien niet geheel zonder regt beweren zou, dat de regel eigenlijk ophoudt regel te zijn.

Onder de gewigtigste uitzonderingen behoort de zoogenaamde *cautio judicatum solvi*: de vreemdeling, die als eischer wil optreden in regten, is verplicht, op de vordering der tegenpartij zekerheid te stellen voor de betaling der kosten en schadevergoedingen, waarin hij zal kunnen verwezen worden, art. 152 W. van B. R.

Die last wordt alleen opgelegd aan den vreemdeling, die eischer is; maar er is meermalen in regten getwist over de vraag, wie voor eischer moet worden gehouden? En het is natuurlijk van het grootste belang dat te weten.

Het is niet mijn voornemen deze vraag in het algemeen te behandelen; maar ik heb mij alleen voorgenomen een onderdeel daarvan te onderzoeken, en wel de vraag, of van een vreemdeling, gedaagde in eersten aanleg, doch

appellant en eischer in hooger beroep, de zekerheid kan worden gevraagd van art. 152 W. van B. R.?

Vraagt men naar het doel en het oogmerk der wet, dan zou men misschien reeds mogen verwachten, dat de wet aan den Nederlander voor het hooger beroep niet onthouden zal een middel, dat zij hem voor den eersten aanleg geeft; want welk is dat doel? Immers geen ander dan om ingezetenen en burgers te beschermen tegen vexatoire vorderingen en regtsgedingen van vreemdelingen, die niets te verliezen hebben, en op wie althans hier te lande niets te verhalen is; maar, vermits men nu die bescherming even goed behoeft, indien men door den vreemdeling geroepen wordt voor den hooger en als voor den lageren regter, bestaat er zeer zeker *in abstracto* voor de wet geene reden tot onderscheiding.

Ik weet wel, dat hieruit nog niet volgt, dat de wet ook niet onderscheiden heeft; want geene wet, en vooral niet ons Wetb. van Burg. Regtsv., is volmaakt; maar ik meen toch, dat het reden genoeg is om de onderscheiding niet ligtvaardig aan te nemen, indien zij niet zeer uitdrukkelijk in de wet zelve is opgenomen.

Is dit nu het geval?

Ik geloof het niet; en ik ga zelfs verder; ik geloof, dat de wet vrij duidelijk het tegendeel zegt, en dat zij voorschrijft, dat de zekerheid van den vreemdeling kan worden gevorderd, zoo wel wanneer hij optreedt als eischer in hooger beroep, als in eersten aanleg, en dat wel geheel onverschillig, of hij voor den eersten regter heeft gepleit als eischer of als gedaagde.

Ik moet beginnen met te erkennen, dat de Fransche schrijvers en de Fransche jurisprudentie (1) in het algemeen eene andere leer zijn toegedaan, hoezeer men toch

(1) PIGEAU, I, 130; CARRE, *Qu.* 700; BERNIAT ST. PRIX, pag. 161. Zie ook A. M. DE ROUVILLE, *Diss. de jur. albinatus*, pag. 35, 36.

zelfs in Frankrijk de zaak niet heeft beschouwd, als boven allen twijfel verheven te zijn.

Zoo b. v. zegt PIGEAU :

« Il est demandeur en infirmation du jugement de première instance, *il paraîtrait devoir être soumis à la nécessité de la caution.* »

Doch de zekerheid kan niettemin niet worden gevraagd, volgens PIGEAU, om redenen waarop ik later terug kom.

Maar op dat gezag der Fransehe schrijvers kan men zich bij ons niet beroepen, omdat de wet voor ons niet dezelfde is als voor hen; het kan zeer goed waar zijn, dat zij volgens den *Code* gelijk hebben, en dat echter naar onze wet anders moet worden beslist. Ja, ik kan, wat mij betreft, het met de Franschen eens zijn, dat men naar den *Code* in het bedoelde geval geen regt had de zekerheid te vragen; maar dat zou mij niet beletten haar bij ons en onder onze wet met het volste vertrouwen te vorderen.

Waarop gronden de Franschen hunne meening?

Vooreerst op de woorden van art. 166 *C. de Pr.*: « tous étrangers, *demandeurs principaux.* »

En ten tweede op het gemis eener stellige wetsbepaling, die den appellant, gedaagde in eersten aanleg, onderwerpt aan de verplichting om zekerheid te stellen.

Maar geen van die twee gronden bestaat bij ons.

Ons art. 152 spreekt zoo algemeen mogelijk van *alle eischers* vreemdelingen zijnde, niet van *demandeurs principaux*, maar van *alle eischers* zonder onderscheid. Dit is een eerste verschil tusschen de Fransehe wet en de onze.

De gegrondheid der vordering tot zekerheid hangt bij ons af van deze twee vragen: zijt gij vreemdeling? zijt gij eischer?

Moeten beiden toestemmend worden beantwoord, dan is de vordering gegrond; zoo neen, dan is de vordering niet gegrond.

Of nu een appellant vreemdeling is, dat is natuurlijk

eene *quaestio facti*, waarvan hier de toestemmende beantwoording moet voorondersteld worden; maar *eischer* is hij altijd, omdat hij is appellant.

Te vergeefs zal de vreemde appellant tegenwerpen: ik ben geen eischer in *het geding*; het hooger beroep is de voortzetting bij den hooger regter van hetzelfde geding, dat bij den lageren regter is aangevangen, de betrekkingen der partijen zijn dus in hooger beroep geene anderen dan in eersten aanleg; ik doe in appel niets anders dan mij te verdedigen tegen de vordering, welke gij tegen mij hebt ingesteld, en ik blijf *verweerder*, *gedaagde*.

Immers eerst dan, als er geene wet was, die de vraag beslist, zouden deze en dergelijke redeneringen *de jure constituendo* (waarop ik mij bovendien verbeeld, dat nog wel het een en ander zou zijn af te dingen) in aanmerking kunnen komen. Nu is het antwoord eenvoudig: uwe geheele verdediging is eene nietige woordspeling; gij maakt een onderscheid tusschen *eischer in het geding*, en *eischer in de instantie*, dat de wet niet kent, die in het algemeen zekerheid vraagt van *alle eischers*: gij zijt *eischer*, en dit is voldoende; gij zijt *eischer in deze instantie*, eischer in hooger beroep, *demandeur en infirmation du jugement*, om te spreken met PIGEAU.

In ieder contradictoir geding, waar twee partijen tegen elkander overstaan, is de ééne eischer, de andere verweerder; dit kan niet anders zijn; in eersten aanleg is eischer hij *die dagvaardt*, en eene vordering instelt, van welken aard ook; in hooger beroep is eischer hij *die dagvaardt* en *vordert* de vernietiging van een na-deelig vonnis; de partij, die zich tegen die vordering verdedigt, is *verweerder*.

Tot dus verre over het eerste verschil. Doch, ofschoon reeds dit mij voorkomt beslissende te zijn, men denke hierover en over de beteekenis van het woord *eischer*,

zoo als men wil; want er is nog een tweede verschil, gelegen in de bepaling van art. 353, die in den *Code* niet voorkwam.

«De bepalingen van den derden titel van dit boek, betreffende de procureur-stelling, *de voorloopige verzoeken en exceptiën*, de behandeling bij geschrift, de geschillen over de echtheid of onechtheid van geschriften, het getuigen-verhoor, de geregtelijke plaats-opneming, de berigten van deskundigen, het 'hooren van partijen, de incidentele vorderingen, de schorsing en hervatting van het regtsgeding, de ontkenenis van geregtelijke verrigtingen, het doen van afstand van de instantie, het vervallen derzelve, de voeging en tusschenkomst, *zijn in hooger beroep toepasselijk*.

De bepalingen over *voorloopige verzoeken en exceptiën* zijn toepasselijk in hooger beroep. Wat is nu de eisch, de incidentele vordering tot het stellen der *cautio judicatum solvi*? een voorloopig verzoek of eene exceptie? Ik zal daarover niet twisten; want zeker is zij één van beiden, en art. 152 wordt mitsdien uitdrukkelijk van toepassing verklaard in hooger beroep; en hetzelfde regt dus dat ik daaraan ontleen als verweerder in eersten aanleg, geeft mij art. 353 als verweerder in hooger beroep.

En welk is nu dit regt? Dat ik geroepen, gedagvaard door een vreemdeling voor den regter, om mij tegen eene door hem in te stellen vordering, *waartoe ook strekkende*, te verdedigen, alvorens mij met zijne vordering in te laten, hem eenvoudig antwoorden kan: «gij zijt vreemdeling, stel cautie.»

Als ik nu *datzelfde* regt niet heb als geïntimeerde, dan is art. 152 in hooger beroep niet van toepassing, en dan verhaalt art. 353 ons een leugen. Ik ten minste verklaar opregtelijk niet te begrijpen, hoe dit kan worden tegengesproken, of in twijfel getrokken (1).

(1) Dat het niettemin anders kan worden opgevat, kan blijken uit een

Neen, heb ik eens hooren beweren, art. 152 is wel toepasselijk in hooger beroep; doch niet altijd, maar alleen *s'il y a lieu*; dat wil zeggen, als er gronden zijn, om in hooger beroep zekerheid te vragen, dan moet dit geschieden op dezelfde wijze en in dezelfde vormen als in eersten aanleg, en dan zijn de bepalingen van art. 152 en 153 van toepassing; of wel, het beteekent dat de gedaagde, die mogt verzuimd hebben van het regt in eersten aanleg gebruik te maken, dat in hooger beroep nog doen kan.

Maar wat beteekent het eigenlijk te zeggen, art. 152 is van toepassing *s'il y a lieu*? Want nergens, dan juist in dit artikel alleen, staat te lezen wanneer er grond is tot het vragen der zekerheid?

Art. 353 maakt al verder die onderscheiding niet, maar het verklaart *onvoorwaardelijk* art. 152 van toepassing in hooger beroep; en dit is ook in volmaakte overeenstemming met den verderen inhoud van het artikel.

Het artikel verklaart de voorschriften over bijna alle incidentele vorderingen in hooger beroep van toepassing; het onderscheidt volstrekt niet tusschen *vorm* en *regt*; en het gevolg is, dat het zoo wel het één als het ander omvat. Niet alleen op dezelfde wijze, maar ook *in dezelfde gevallen*, waarin men bij den eersten regter een getuigen-verhoor, een verhoor op vraagpunten, een bericht van deskundigen vragen kan, kan men dit ook in hooger beroep. Dat is onbetwistbaar. En waarom zal dit nu alleen voor de zekerheid van vreemdelingen anders zijn? Dit is immers geheel willekeurig, indien de wet zich bedient niet alleen van dezelfde woorden, maar daarenboven nog haar onder alle die vorderingen in éénen adem opneemt. Mij dunkt, wat regtens is b. v. voor het

arrest van het Hof in Zuid-Holland, van 30 December 1846, te vinden in *Weekbl.* n°. 775, hetwelk verklaart, dat art. 152, en bij gevolg nog veel minder art. 353, op een geval, als hier bedoeld wordt, *niet* van toepassing is; waarom? — Dat zegt het arrest niet.

getuigen-verhoor, moet *forcément* ook regtens zijn voor de zoogenaamde exceptie van vreemdelingschap.

Aan *form* alleen kan hier zeker niet gedacht worden; want die eisch tot het stellen van zekerheid is zeer zeker wel eene incidentele vordering; over den vorm nu waarin dezen worden ingesteld en beregt, wordt gehandeld in de artt. 247—249; dezen nu worden aan het slot van het artikel *nominatim* van toepassing verklaard voor het hooger beroep; en moest nu daaraan alleen gedacht worden bij de woorden *voorloopige verzoeken en exceptiën*, dan zeide het artikel twee keeren hetzelfde, en het ware onzin.

Om een verzuim te herstellen, om iets te vragen, wat men in eersten aanleg vergeten heeft te vragen, daarom had men ook het art. 353 niet noodig; dat regt heeft men van zelve; want het is een algemeen erkende, en ook bij ons door niemand betwiste regel van regtspleging, dat men in hooger beroep zich kan bedienen van ieder regts-middel, dat men bij den eersten regter nagelaten, vergeten of verzuimd heeft, indien er slechts niet uitdrukkelijk van is afstand gedaan: *si quid autem in agendo negotio minus se allegasse litigator compererit, quod in judicio acto fuerit omissum, apud eum qui de appellatione cognoscit, persequatur. L. 6, § 1, C. de app.*

Houdt men zich aan de eenvoudige, natuurlijke be-teekenis der wet, dan bestaat er inderdaad geene moeilijkheid; en, men ziet het, men moet den zin van het artikel geweld aandoen, en de woorden wringen en krommen in allerlei onnatuurlijke en gedwongene wendingen en bogten, om er iets in te lezen, wat er waarlijk niet in staat, of liever om weg te werpen, wat er zeer duidelijk in staat.

Ik moet hier evenwel nog ééne aanmerking bijvoegen.

In art. 125 lees ik met dezelfde woorden nagenoeg over de procedure voor het kantongeregte, als in art. 353 voor die in hooger beroep: «de bepalingen van den derden titel, *opzigtelijk de voorloopige ver-*

zoeken en exceptiën, enz. zijn te dezen toepasselijk.»

En let wel, dat hier opzettelijk is weggelaten de vermelding der incidentele vorderingen, en dat hier zeer zeker geene sprake kan zijn *van vormen*, om de eenvoudige reden, dat die vormen bij het Kantongerecht niet dezelfde, maar *geheel anderen* zijn dan die, welke in den derden titel geregeld worden. Maar zelfs zonder dat, zou men nog, denk ik, wel willen toegeven, dat art. 125 zondereenigen twijfel aan den vreemdeling, die als eischer wil optreden bij het Kantongerecht, de verplichting oplegt, om, op de vordering zijner tegenpartij, zekerheid te stellen. Maar als dit nu waar is, hoe zal men dan ooit kunnen betoogen, dat die zelfde woorden in art. 353 geheel iets anders moeten beteekenen?

Tot dus verre over de wet; nu nog een woord voor hen, die meer hechten aan afgetrokken, dikwijls ingebeelde, billijkheid en regtvaardigheid, dan aan de wet; want ik kan waarlijk niet inzien, dat de appellant, op wien men mijne leer, en de leer der wet, toepast, zich zoo hard te beklagen heeft; en ik weet niet, waarom de vreemdeling, die misschien eene regtmatige actie brengen wil voor onze registers, van *slechteren toestand* zou moeten zijn, dan hij die reeds een vonnis in zijn *nadeel* en dus een vermoeden *tegen zich* heeft.

Een appellant kan zich niet behelpen met te zeggen, dat de verdediging is *juris naturae*, en geschiedt *ex necessitate*; want zijn appel is altijd eene geheel *vrijwillige* daad, even vrijwillig als iedere actie. Het appel moge door de praktijk genoemd worden de voortzetting der actie; maar het is niettemin, in waarheid, een nieuw proces; een tweede proces over dezelfde zaak, bij een anderen regter?

« Quoique l'instance d'appel soit la suite de l'instance principale, *ce sont néanmoins deux instances, distinctes l'une de l'autre.* » PIGEAU t. a. p.

Twee vragen over de, bij art. 456 Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, voorgeschrevene beteekening aan den bewaarder van in beslag genomen roerende goederen, beantwoord door Mr. S. W. TROMP, Procureur, te Leeuwarden.

«Die eigenaar beweert te zijn der in beslag genomene «(roerende) goederen, of van een gedeelte daarvan,» (zegt art. 456 Burg. Regtsv.) «kan zich tegen den «verkoop verzetten bij eene middelen inhoudende dag- «vaarding van den arrestant en van den persoon, tegen «wien het beslag gedaan is, en aan den bewaarder be- «teekend: alles op straffe van nietigheid.»

Quaeritur:

I. Is bij deze bepaling een termijn voorgeschreven, binnen welken de beteekening aan den bewaarder moet geschieden? En, zoo ja, welke is die termijn?

De wet, de beteekening van het verzet aan den bewaarder op straffe van nietigheid voorschrijvende, *kan* het niet aan de willekeur van den opposant hebben overgelaten, *wanneer* hij deze beteekening zoude verkiezen te doen; zij *moet* daarvoor een bepaalden termijn hebben voorgeschreven, al mag die termijn niet met ronde woorden door haar zijn uitgedrukt. Haar voorschrift mag niet verondersteld worden eene *ijdele* formaliteit te bevelen; de beteekening moet een bepaald *rechtsgevolg* ten doel hebben, en hiermede is het onbestaanbaar, dat het overschillig zoude zijn, *wanneer* deze formaliteit vervuld worde.

Men mag en moet dus aannemen, dat er inderdaad een *fatale termijn* voor de beteekening bij de wet gesteld is.

Welke is dan die termijn? — Zal de beteekening aan den bewaarder *gelijktijdig* met de dagvaarding van den arrestant en van den persoon tegen wien het beslag

gedaan is, moeten geschieden? — Men zoude geneigd kunnen zijn, *dit* voor des wetgevers bedoeling te houden, op grond dat hij, eenen *anderen* termijn bedoelende, dezen bepaaldelijk had moeten uitdrukken. Men kan zeggen: de woorden der wet geven te kennen, dat de wetgever het doen der dagvaarding en de beteekening daarvan aan den bewaarder als 't ware als ééne handeling heeft beschouwd, en hieruit volgt, dat de beteekening bij hetzelfde exploit als de dagvaarding moet geschieden, of ten minste *onmiddellijk* daarop moet volgen.

Intusschen acht ik deze gevolgtrekking te gewaagd, om ze als zeker te durven aannemen. Ik bevroed de reden niet, waarom de wet verboden zoude hebben, de beteekening b. v. *'s daags na* de dagvaarding te doen, en dit op straffe van nietigheid. Naar het mij voorkomt, is deze vrijheid met de woorden der wet zeer wel over een te brengen. Hier komt bij, dat de wet, zoo zij bevolen had, dat beteekening en dagvaarding op éénen en denzelfden dag moeten geschieden, voor vele gevallen eene onmogelijkheid zoude bevolen hebben. Bij voorb. A., woonachtig te Leeuwarden, heeft ten laste van B., woonachtig te 's Hage en zich aldaar ophoudende, de roerende goederen, zich bevindende op zijn buitengoed in Gelderland, in beslag doen nemen en daarover C. tot bewaarder doen aanstellen; D. verzet zich tegen den verkoop van het gearresteerde: hoe zullen de drie exploiten op éénen dag kunnen geschieden?

De woorden der wet en de onmiskenbare strekking van de beteekening aan den bewaarder geven een' anderen, zekeren termijn aan de hand.

Het verzet is een verzet *tegen den verkoop*; het moet dierhalve *vóór* den tijd, tot den verkoop bepaald, *zijn beslag hebben*. En dit heeft het, volgens de duidelijke woorden der wet, niet, ten zij dat ook de dagvaarding aan den bewaarder is beteekend. — De beteekening

van de dagvaarding aan den bewaarder strekt, om aan dezen, die zich bij de aanvaarding zijner bewaring verbonden heeft, om het gearresteerde op den dag en het uur tot den verkoop bepaald, en die hij uit het aan hem gelaten afschrift van het proces-verbaal van inbeslagneming, of de nadere beteekening van dien tijd, kent (art. 449 j^o. art. 452 Burg. Regtsv.), aan den arrestant ten verkoop af te geven, op eene verbindende wijze te doen kennen, dat er *geschil* bestaat over den eigendom van het gearresteerde en over het regt van den arrestant om dit te verkoopen, en dat hij dierhalve het op den bepaalden tijd *niet behoeft* en *niet mag* ten verkoop afgeven, maar het bewaren moet tot dat het geschil zal zijn uitgemaakt, (verg. art. 1767, 1772 en 1776 Burg. Weth.).

De beteekening aan den bewaarder moet dus, gelijk de dagvaarding zelve, geschieden *vóór het tijdstip, tot den verkoop bepaald*. Is de beteekening op dat oogenblik nog niet geschied, dan is er geen *volledig* en *geldig* verzet; de arrestant kan tot den verkoop overgaan, en de bewaarder is niet slechts gerechtigd, maar ook verplicht, om aan hem de goederen tot dat einde af te geven; hij is, dit doende, *wettig* ontslagen.

Maar, hoe, als de arrestant, in plaats van dadelijk gebruik te maken van de nietigheid van het verzet en den verkoop te doen doorgaan, dezen *uitstelt*? Naar het mij voorkomt, brengt dit uitstel wel geenen afstand van de exceptie van nietigheid mede, en blijft de arrestant in zijne exceptie van nietigheid ontvankelijk, maar zal de regter alsdan gebruik kunnen maken van de aan hem bij art. 94 Burg. Regtsv. verleende bevoegdheid, de exceptie verwerpen, en bijaldien de opposant zijn verzuim nog niet heeft hersteld, kunnen bevelen, dat de beteekening alsnog zal geschieden (1); eene bevoegdheid,

(1) Verg. een vonnis der arr.-regthank te 's Hertogenbosch van 14 Jan. 1842, in *Weekblad van het Regt*, n°. 313.

die hij mist, wanneer de verkoop is doorgegaan, de zaak niet meer in haar geheel is, er geen bewaarder meer bestaat, en de mogelijkheid om het verzet volledig te maken, is weggenomen.

De arrestant, die door een verzet tegen den verkoop van het gearresteerde wordt beloopt, handelt dus, als hij zeker is, dat de beteekening aan den bewaarder is verzuimd, en hij zich van deze nietigheid wil bedienen, naar het mij voorkomt, veiligst, wanneer hij met den verkoop voortgaat. Hiertoe is hij, ongetwijfeld, bevoegd. Want ofschoon de nietigheid door den regter moet worden uitgesproken, is het echter nergens voorgeschreven, dat men inmiddels door de nietige akte zich moet laten binden en belemmeren, even alsof zij aan alle de voorschriften der wet voldeed (1). Is de arrestant stellig op een' te korten termijn gedagvaard, heeft de opposant verzuimd procureur te stellen, de middelen van zijn verzet achterwege gelaten, of eenige andere, op stasse van nietigheid voorgeschrevene, formaliteit in de dagvaarding veronachtzaamd, ik zie geene reden, waarom de arrestant *verplicht* zoude zijn, zich door dat nietige exploit, welligt met groote en onherstelbare schade, te laten storen. En waarom zoude dit anders zijn met het verzuim van de beteekening aan den bewaarder, waarop de wet niet minder duidelijk en stellig die zelfde straffen zijnen behoefte gesteld heeft. *Jura vigilantibus scripta*. Men zegge niet: «dat het verzuim dier beteekening den arrestant toch niet *in zijne verdediging tegen* het verzet heeft benadeeld.» Het onderwerpelijke verzuim kan dit *nimmer*; en desniettemin heeft het niet enkel ten gevolge, dat de bewaarder daardoor niet aansprakelijk is jegens den opposant, maar heeft de wet er uitdrukkelijk de nietigheid van het verzet op

(1) Verg. een arrest van het hof van Agen, 21 Maart 1828, aangehaald door PAILLIET, n°. 9 op a. 608 C. d. pr.

bedreigd. Mogt die bedreiging, op grond dat de geopposeerde niet in zijne verdediging ware verkort, buiten toepassing blijven, zij zoude dat *altoos* en *in ieder geval* mogen, en dan ware zij even zooveel, als *niet geschreven*. Het is zoo, de arrestant heeft zelf de mogelijkheid van herstelling aan den opposant benomen, maar zijne daad is geene *onregtmatige* daad: hij heeft slechts als *nietig* beschouwd, wat de wet zelve als zóódanig heeft erkend. De schuld ligt alleen bij den opposant, deze *habet quod sibi imputet*. De toepassing van art. 94 Burg. Regtsv. is niets meer, dan eene *gunst*; hij heeft geen regt zich te beklagen, dat hij van het genot dier gunst verstoken is.

II. Moet het appel van het vonnis, op een verzet tegen den verkoop van gearresteerde roerende goederen gewezen, gelijk het exploit van verzet in eersten aanleg, op straf van nietigheid van het appel, aan den bewaarder worden beteekend?

De toestemmende beantwoording dezer vraag volgt, mijns oordeels, niet slechts uit den *geest*, maar ook uit de *letter* der wet.

Ad a. Geest der Wet.

De bewaarder van gearresteerd roerend goed is een *sequester*; na het instellen der oppositie, is hij sequester van *litigieus* goed, dat hij óf aan den opposant, als deze triumpheert, óf aan den arrestant, als de oppositie wordt afgewezen, moet afgeven, in het laatste geval om bij executie verkocht te worden. Daarom (gelijk ik reeds boven zeide), om hem regtsgeldig te verbinden, om het goed niet, zoo als hij anders verplicht zoude zijn, aan den arrestant ter executie af te geven, moet de dagvaarding, houdende verzet tegen den verkoop, aan *hem* beteekend worden. Hij wordt daardoor *in het proces betrokken*, maar slechts als *lijdelijke* partij, en uit dien hoofde behoeft hij niet *gedagvaard* te

worden; het libel wordt slechts aan hem *beteekend*.

Het verzet nu geschiedt bij *eene dagvaarding*. De akte van verzet is, volgens art. 456 Burg. Regtsv., niets meer en niets anders, dan *eene dagvaarding*. Zij bestaat niet *buiten* de dagvaarding, gelijk b. v. het exploit van verzet onder derden afgescheiden is van de dagvaarding tot van-waarde-verklaring.

Eene *dagvaarding* is de akte, waarmede eene instantie *aanvangt* (art. 1 Burg. Regtsv.), en die instantie eindigt met het *vonnis*. Met het vonnis heeft de dagvaarding, als zoodanig, *uitgewerkt*. De band, die provisioneel, en alleen om de zaak *in statu* te houden, geknoopt was door de beteekening van de *dagvaarding*, wordt of *bevestigd* of *geslaakt* door de beteekening van het *vonnis*, naarmate hierbij het verzet is toegewezen of afgewezen. Het aan hem beteekende vonnis is voor den bewaarder de *ontslagbrief* het zij jegens den opposant, het zij jegens den arrestant, de *verlofbrief* om het zij aan dezen, het zij aan genen het door hem bewaarde goed *wettig* te kunnen afgeven.

Zal dierhalve de bewaarder aan het vonnis niet voldoen, dan moet hij *op nieuw* gebonden worden. En daar nu het eenige middel, om aan het vonnis, zijnen ontslag- en verlofbrief, kracht te benemen, is dat van *appel*, zoo moet noodwendig de dagvaarding in appel, gelijk die in eersten aanleg, aan hem beteekend worden. De wetgever kan den appellant hiervan niet vrijgesteld hebben, zonder zich zelven ongelijk geworden te zijn; althans kan hij den *opposant*, als deze appellant is, die vrijstelling niet verleend hebben, omdat hij aan *dezen*, op straffe van nietigheid van zijn verzet, heeft bevolen den bewaarder aan het door hem opgeworpen geschil te binden.

Maar, zoude de bewaarder niet gerechtigd en verplicht zijn de afgifte van het goed te weigeren, tot dat het

vonnis *in kracht van gewijsde* is gegaan, en is uit dien hoofde de beteekening der akte van appel aan hem niet overtollig? — Geenszins. Ofschoon door de beteekening in de zaak *betrokken*, is hij daarin echter geene *partij*; hij is en blijft *derde*. Daarom kan het vonnis niet dadelijk tegen hem ten uitvoer gelegd, of *dadelijk* daaraan door hem voldaan worden; maar is hij eerst tot de nakoming daarvan gerechtigd en verplicht *acht dagen na de beteekening aan de in het ongelijk gestelde partij* en onder overlegging van *de verklaring des griffiers*, dat er op *zijne registers geen hooger beroep of cassatie tegen het vonnis is aangeteekend* (art. 432 Burg. Regtsv.). Dan echter is ook het vonnis ten *zijn*en opzichte executabel: zijne verplichting zoowel, als zijn regt, om de voldoening aan hetzelfde te weigeren, heeft dan opgehouden.

Hoogstens dierhalve zoude men ééne uitzondering op de verplichting om de akte van appel aan den bewaarder te beteekenen kunnen toelaten, namelijk, wanneer het appel is ingesteld binnen de bedoelde *acht dagen*, en hiervan ter griffie aanteekening is gedaan, wijl alsdan de mogelijkheid is weggenomen, om aan den bewaarder het vereischte certificaat te leveren, ofschoon ook tegen deze uitzondering de regtsregel strijdt: *ubi lex non distinguit, nec nos oportet distinguere*.

Maar, hoe waar dit alles ook moge zijn, is dit wel voldoende, om de *nietigheid* van het appel op het verzuim der beteekening uit te spreken, daar art. 90 Burg. Regtsv. verbiedt, eenigerlei exploit of akte van regtspleging nietig te verklaren, indien de wet de nietigheid daarvan niet *uitdrukkelijk* bevolen heeft? Ware het daartoe niet noodig geweest, dat art. 456 Burg. Regtsv. uitdrukkelijk hadde bepaald, dat dezelfde beteekening ook in appel, op straffe van nietigheid, gedaan moet worden?

Naar het mij voorkomt, is het aangevoerde althans
Themis, VIII Dl. II St. 1847.

voldoende, om de nietigheid tegen den *opposant*, als hij in hooger beroep is gekomen en verzuimd heeft, zijne akte van appel, *voor* het tijdstip, op nieuw tot den verkoop bepaald, aan den bewaarder te doen beteekenen, uit te spreken. Want, waar is het voorbeeld, dat de wetgever de in eersten aanleg bedreigde nietigheid, voor het hooger beroep uitdrukkelijk heeft herhaald? Geraakt men, dit als noodzakelijk aannemende, niet tot de ongerijmde gevolgtrekking, dat alle nietigheden zich tot de procedure in eersten aanleg bepalen?

Doch indedaad, geloof ik, het gestelde ook met de letter der wet volkomen te kunnen staven.

Ad *b.* *Letter* der wet.

Het verzet tegen den verkoop van gearresteerde roerende goederen geschiedt, volgens art. 456 Burg. Regtsv., *bij eene dagvaarding* van den arrestant en van den persoon, tegen wien het beslag gedaan is, *en aan den bewaarder beteekend; alles op straffe van nietigheid.*

«Het hooger beroep (zegt art. 343 *ibid.*) wordt aan-
«gevangen door eene dagvaarding *in denzelfden vorm en*
«*met dezelfde vereischen, als die in eersten aanleg*;
«*zij wordt op dezelfde wijze beteekend. De bepalingen*
«*van de zevende afdeeling van den eersten titel van*
«*dit boek* (art. 90 en volg., handelende van nietigheid)
«*zijn ook op het hooger beroep toepasselijk.*»

De woorden dezer beide wetsbepalingen laten, mijns inziens, geenen twijfel over, of de beteekening aan den bewaarder, ten aanzien der dagvaarding in eersten aanleg op straffe van nietigheid voorgeschreven, moet op dezelfde wijze en op dezelfde straf geschieden ten aanzien der dagvaarding in appel.

Of, zal men mogen beweren, dat alleen de *gewone* formaliteiten, voor eene dagvaarding in eersten aanleg voorgeschreven, eveneens bij de dagvaarding in appel moeten in acht genomen worden, doch dat het voor-

schrift van art. 343 Burg. Regtsv. *niet* betreft de *bijzondere* vereischten, in eenig speciaal geval voor de dagvaarding in eersten aanleg en hare beteekening voorgeschreven? De woorden der wet geven tot deze onderscheiding niet de geringste aanleiding; integendeel, in plaats van te verwijzen tot de algemeene bepalingen van art. 1 en volg. omtrent de exploiten van dagvaarding, zegt art. 343, dat de dagvaarding in appel in denzelfden vorm en met dezelfde vereischten gedaan, en op dezelfde wijze beteekend moet worden, als *die* in eersten aanleg. De vorm en vereischten en de wijze van beteekening van de dagvaarding in appel moeten dus, volgens de duidelijke woorden van art. 343, in ieder geval volmaakt overeenstemmen met hetgeen deswege ten opzichte der dagvaarding in eersten aanleg is voorgeschreven geweest. Trouwens, welke redelijke grond zoude er denkbaar zijn, waarom de wetgever zijn voorschrift alleen tot de *gewone* formaliteiten beperkt zoude hebben, zoodat (bij voorb.) de afwezige in eersten aanleg bij eene *openbare* dagvaarding, loopende op een termijn van ten minste *drie maanden*, zoude moeten opgeroepen worden, doch als de eisch tot vermoedelijk-overleden-verklaring is afgewezen, hij in appel bij *gewone* dagvaarding en op den *gewonen* termijn zoude kunnen opgeroepen worden? of dat het onderwerpelijke verzet in eersten aanleg bij dagvaarding van den arrestant en van den gearresteerde zoude moeten ingesteld worden, doch, afgewezen zijnde, alleen de arrestant in appel zoude behoeven gedagvaard te worden?

Of zal men kunnen zeggen, dat wel de dagvaarding in appel in denzelfden vorm en met dezelfde vereischten gedaan en op dezelfde wijze beteekend moet worden, als *die* in eersten aanleg, zoodat ten deze ook de dagvaarding in appel aan den bewaarder beteekend zoude behooren te worden, doch dat de *nietigheid* alleen be-

dreigd is op de formaliteiten, bij art. 1—16 Burg. Regtsv. voorgeschreven, omdat het tweede lid van art. 343 alleen tot art. 90—96 verwijst en in deze artikelen geene andere bedreiging van nietigheid wordt gevonden, dan (in art. 92) op de veronachtzaming van hetgeen bij art. 1—16 is voorgeschreven, zoodat dierhalve de beteekening aan den bewaarder, omdat zij bij een *ander* artikel (456) op straffe van nietigheid is bevolen, *in appel* niet aan deze bedreiging onderhevig zoude zijn?

Gewis, er is evenmin eenige aannemelijke reden uit te denken, welke den wetgever tot *deze* onderscheiding zou hebben kunnen nopen; en men mag het betwijfelen, of zij zelfs wel met de *dorre* letter der wet gestaafd kan worden. Neen, de zin en beteekenis van art. 343, Burg. Regtsv. zijn, buiten eenigen twijfel, deze, dat de dagvaarding in appel niet slechts in denzelfden vorm en met dezelfde vereischten gedaan en op dezelfde wijze beteekend moet worden, als die in eersten aanleg, maar dat ook, hetgeen in eersten aanleg op straffe van *nietigheid* is voorgeschreven, het zij omtrent de dagvaarding, het zij omtrent eenige andere akte van regtspleging, in hooger beroep op diezelfde straf, doch ook met dezelfde ruimte omtrent hare toepassing, in acht genomen moet worden. De beperkte opvatting van het 2° lid van art. 343, Burg. Regtsv. leidt tot de ongerijmdste gevolgen.

Dan toch zal er bij de dagvaarding in appel niet, op straffe van nietigheid, *procureur* behoeven gesteld te worden, omdat dit bij art. 133, Burg. Regtsv. (dus na art. 16) is voorgeschreven; dan zal het vonnis in appel niet, op straffe van nietigheid, alvorens ten uitvoer gelegd te kunnen worden, aan den *procureur* *beteekend* behoeven te worden, omdat men dit voorschrift vindt in art. 66 *ibid.*; en zoo vervolgens (verg. bij voorb. artt. 107, 210, 216, 256, 266 *ibid.*).

De woorden van art. 343 in verband met art. 456 Burg.

Regtsv. behelzen alzoo het uitdrukkelijk en ondubbelzinnig voorschrift, dat ook de dagvaarding in appel tegen het vonnis op de oppositie tegen eenen executorialen verkoop gewezen, aan den bewaarder beteekend moet worden, even gelijk de dagvaarding in eersten aanleg, (dierhalve, vóór het op nieuw bepaalde uur van verkoop) en dit insgelijks op straffe van nietigheid van het appel.

Alleen zoude men kunnen vragen, of deze verplichting zich niet enkel bepaalt tot den *opposant* die in hooger beroep komt. En indedaad, ofschoon ik het raadzaam achte, dat ook de *arrestant*, als hij appellant is, zijne appel-akte aan den bewaarder doet beteekenen, ten einde te voorkomen dat deze het gearresteerde goed niet, op grond van het vonnis, aan den opposant afgeve, geloof ik toch niet, dat deze beteekening geacht kan worden, *hem* verplichtend te zijn opgelegd en dat het verzuim daarvan de *nietigheid* van *zijn* appel kan te weeg brengen. Hij toch is en blijft steeds *geopposeerde*; zijne vordering kan, omdat hij in appel als *actor* optreedt, nimmer *een verzet tegen den verkoop* worden; art. 456. Burg. Regtsv. kan dus op hem niet toepasselijk zijn. En de gelijkheid van reden, die in appel ontstaat, is *op zich zelve* niet genoegzaam, om eene *nietigheid* aan te nemen; dit verbiedt art. 90, Burg. Regtsv.

Het Provinciaal Gerechtshof van Vriesland, heeft echter, bij arrest van 6 Januarij 1847, de IIe vraag in eenen tegenovergestelden zin beantwoord.

De zaak was deze :

A. heeft bij proces-verhaal van 10 April 1846 executorial beslag doen leggen op de roerende goederen van *B.*, en daarover als bewaarder doen aanstellen *C.*

Bij exploit van 15 April, komt *D.* tegen den verkoop in oppositie, met dagvaarding van den arrestant en den gearresteerde voor de Regtbank te Leeuwarden tegen 28 April, welke dagvaarding hij bij exploit van aan den bewaarder doet beteekenen.

Bij vonnis van 23 Junij wordt de oppositie, op grond dat de akte van precario, waarop dezelve steunt, is gesimuleerd, afgewezen, met veroordeeling van den opposant tot vergoeding van kosten, schaden en interessen.

Dit vonnis wordt (na insinuatie aan procureur) bij exploit van 13 Julij, ten verzoeken van den geopposeerde en arrestant, beteekend aan 1°. den opposant, 2°. den medegeopposeerde en gearresteerde, en 3°. den bewaarder.

Den 22 Julij geeft de Griffier der Regtbank een certificaat af, dat er geen hooger beroep of cassatie tegen het vonnis op zijne registers is aangeteekend.

Dit certificaat wordt bij exploit van 23 Julij aan den gearresteerde en den bewaarder beteekend, met aanzegging, dat de executoriale verkoop zal plaats hebben den 28 Julij 's voormiddags 10 uur.

Dienzelfden dag worden de biljetten aangeplakt.

Bij exploit van dagvaarding van 25 Julij komt de opposant in hooger beroep (op een termijn van bijna 7 weken). Die dagvaarding geschiedt aan de beide geopposeerden (arrestant en gearresteerde), doch wordt aan den bewaarder *niet* beteekend.

Den 28 Julij 's morgens 10 uur geeft de bewaarder eene verklaring af, die dadelijk wordt geregistreerd, dat er aan hem geene oppositie tegen den verkoop noch appel van het vonnis van 23 Junij is beteekend. De verkoop gaat daarop door, in het vertrouwen dat het appel aan eene nietigheid laboreert, en de bewaarder wordt ontslagen.

Ten dage dienende wordt door den arrestant *primario* geconcludeerd, ten einde het appel worde verklaard nietig en van onwaarde, en mitsdien de appellant niet-ontvankelijk in zijne genomene conclusie.

«Het Hof; overw. enz.

«Ov., ten aanzien van het regt, en wel betrekkelijk het «door den 1^{en} geïnt. aangevoerde middel van niet-ontvankelijkheid van het appel, uithoofde de dagvaarding in hooger

«beroep niet aan den geregtelijken bewaarder is beteekend
«en hij daardoor niet in dit appel is betrokken.

«Dat, hoezeer zoodanig bewaarder, die bij een execu-
«toriaal beslag over de gesaisisseerde goederen is aange-
«steld, en daarvoor verantwoordelijk wordt, geacht kan
«worden met den loop der executie en hetgeen wat
«daartegen plaats heeft, bekend te moeten zijn, gelijk
«zulks ook blijkt uit de bepalingen voorkomende in de
«1^e Afd. van den 2^{en} Tit. IIe Boek van het Wetb. van
«Burg. Regtsvord. (1), desniettemin nergens bij de wet
«is voorgeschreven, dat, ingeval van hooger beroep van
«eene uitspraak waarbij eene ingestelde oppositie is afge-
«wezen, de akte van appel aan den aangestelden bewaar-
«der moet worden beteekend, en geen exploit of akte
«van rechtspleging, ingevolge art. 90 van het Wetb. van
«Burg. Regtsv., nietig kan worden verklaard, indien de
«wet dezelve niet uitdrukkelijk heeft bevolen, zoo volgt
«hieruit dat de daarop gevraagde nietigheid van het inge-
«steld appel niet in de wet is gegrond.

«Ov. voorts betrekkelijk de gronden enz.

«Verwerpt het middel van niet-ontvankelijkheid tot het
«appel, door den 1^{en} geïnt. ingesteld, met verwijzing van
«denzelven in de kosten daarop gevallen.

«Vernietigt het ingesteld appel, alsmede het vonnis
«....., en met verbetering daarvan op nieuw regt
«doende.

«Verklaart goed en van waarde het verzet, bij deur-
«waarders exploit van 15 April 1846 gedaan tegen enz.

«Verklaart wijders het daarop gelegde beslag vervallen,
«beveelt dat op de eerste aanvraag van den
«Opposant en Appelant zal worden uitgeleverd, waartoe
«de daarover gestelde bewaarder des noods zal worden
«gedwongen, en hetwelk doende hij daaromtrent wet-
«tig zal zijn ontslagen.»

(1) Art. 439 — 474. Van beslag op roerende goederen.

BOEKBEOORDEELING EN VERSLAGEN.

(NEDERLANDSCHE LITERATUUR.)

Nederlandsch constitutioneel archief van alle Koninklijke aanspraken en parlementaire adressen enz., verzameld en uitgegeven door Mr. S. P. LIPMAN, Advocaat te Amsterdam. — Eerste verzameling van de omwenteling van 1813, tot de omwenteling van 1830. — Amsterdam J. G. VAN KESTEREN en A. ZWEESSAARDT EN ZOON, 1846. — Tweede en Derde verzameling: van de omwenteling van 1830 tot heden, ib. in 8°.

Handelingen van de Regering en de Staten-Generaal over de herziening der Grondwet, IV deelen in 8°. te 's Gravenhage, bij J. BELINFANTE, 1840—1842.

Handelingen omtrent het voorstel van negen leden der Tweede Kamer aan de Staten-Generaal, tot herziening der Grondwet, in 1845, en omtrent het voorstel van J. T. H. Jhr. NEDERMEYER ridder VAN ROSENTHAL, in 8°. ib. 1846.

Een groot voordeel der openbare behandeling van staatsaangelegenheden is zeker dat de geschiedschrijver, die gelijktijdige gebeurtenissen te boek stelt, omtrent vele punten nu zekerheid kan hebben, terwijl hij zich te voren met bloote gissingen in de meeste gevallen moest vergenoegen. Zelfs onderhandelingen die voorheen jaren lang geheim bleven en soms niet dan toevallig openbaar werden, voor dat de Regering hare archieven opende, worden thans binnen korten tijd officieel bekend gemaakt. En nog grooter openbaarheid verkrijgt alles hetgeen op de geschiedenis van het staatsregt betrekking heeft bij elk volk dat door eene constitutie geregeerd wordt.

Hier te lande heerscht zeker de openbaarheid niet zoo

als men haar in Frankrijk, Engeland of meer nog in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika begrijpt; en het overleggen b. v. aan de Staten-Generaal van de correspondentie door onze afgezanten gevoerd, is iets ongewoons. Evenwel is ook hier veel openbaar geworden dat te voren in een plegtig duister was gehuld en men kan zich onder anderen nu reeds een vrij duidelijk denkbeeld vormen van hetgeen van 1813 tot heden omtrent het staatsregt is voorgevallen, en daaruit afleiden welke de begrippen zijn die de Regering als grondregels aannam, en op welken trap van ontwikkeling zich de natie bevindt, en zij die de Grondwet als hare vertegenwoordigers aanwijst.

Later zal nog zeker veel moeten worden aangevuld, vooral omtrent het gebeurde in 1813 en 1815 betrekkelijk het tot standbrengen der Grondwet. Allerbelangrijkste papieren zijn daarover in handen van bijzondere personen, die zeker nu nog moeilijk kunnen worden uitgegeven; en misschien het ontstaan van een nieuw geslacht zullen moeten afwachten, dat *sine ira et studio* met de daarin opgesloten bouwstoffen eene geschiedenis zal kunnen schrijven. Van welk gewigt zulke papieren zijn kunnen, toont reeds het *Journal des Séances de la Commission chargée de rédiger un projet de constitution* van RAEP-SAET, dat opgenomen is in een der hier aangekondigde werken, al « vergunt het slechts een blik in de werkplaats waaruit de beschrijving der Grondwet van 1815 voortkwam. » (1) Het mag dus ieder wel aanbevolen worden, die weet dat zulke papieren bestaan, om zooveel mogelijk te zorgen dat zij niet vergeten raken, ja niet uit achteloosheid of andere beweegredenen worden vernield of onbruikbaar gemaakt. Onze vroegere geschiedenis kon zeker vollediger te boek gesteld worden, waren er niet zoovele belangrijke, zelfs officiële stukken in handen van

(1). Mr. J. R. THORBECKE. *Aant. op de Gr., voorrede der 2^e uitg.*

bijzondere personen gebleven, die ze hebben verwaarloosd; nu is het nog gemakkelijker dan voorheen om zulke verliezen te beletten, daar het getal van zulke papieren betrekkelijk veel geringer moet zijn. (1)

In afwachting nu van wat met der tijd nog uitgegeven worden zal, leveren de hier aangekondigde werken reeds vele stukken, die ons in staat kunnen stellen van na te gaan wat de gang is geweest der denkbeelden omtrent staatsregt van de herstelling onzer onafhankelijkheid tot heden toe. De verzameling van den heer LIPMAN stelt voor oogen de officiële wisseling van gedachten van Regering en Staten-Generaal. Als men dus zamengevoegd ziet wat anders niet dan zeer verspreid te lezen was; en hetgeen over eenig onderwerp wordt gezegd, vergelijkt met hetgeen daarover wat vroeger of later wordt verkondigd; vooral indien men in verband brengt hetgeen wezenlijk is geschied met hetgeen wordt geopenbaard, of men nagaat, wat is volvoerd van hetgeen was beloofd, dan is die lezing zeer leerrijk. Jammer slechts dat daartoe eene vrij uitgebreide kennis der feiten zeer dienstig is, die wel niet bij elken lezer mag verwacht worden; eenige aantekeningen zouden veel nuts hebben voortgebracht. Het overzigt toch, met hoe fiksche hand geschreven, kan in dit gemis niet geheel voorzien en behoeft het ook niet, daar het doel van dat stuk een geheel ander is: de aanwijzing door eenige wel gekozen voorbeelden van het gebruik dat de lezer van die verzameling kan maken,

(1) Wij doelen hier bepaaldelijk op de briefwisseling ten tijde der Republiek van de afgezanten aan vreemde hoven. De Rijks en Provinciale archieven bezitten alleen de brieven aan de Staten-Generaal of Provinciaal geschreven; deze nu bevatten weinig belangrijks, daar al wat geheim moest worden gehouden aan den Stadhouder of Raadpensionaris of ook aan den griffier der Staten-Generaal werd geschreven.

De minuten nu dier brieven bleven in handen der afgezanten, even als de antwoorden, die zij bekwamen; men begrijpt van hoeveel belang die stukken moeten zijn.

«waarin hij de handelende personen zelve op nieuw ziet optreden, en, oor- en ooggetuige van hunne beloften en bedrijven, de voornemens, handelingen en gevolgen leert vergelijken.» Mogten er slechts vele lezers zijn die het hier afgedrukte met even helderziend oog overzien als de verzamelaar gedaan heeft!

De beide andere werken bevatten het verhaal van hetgeen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal omtrent de herziening der Grondwet in 1839 en 1840 is voorgevallen en de beraadslagingen omtrent het voorstel van eenige leden daaromtrent in 1845; benevens het voorstel naderhand nog gedaan tot verandering van de Grondwet omtrent het kiesstelsel.

De verzamelaars hebben bij het eerste dezer werken nog de stukken gevoegd die betrekking hebben op den afstand der Regering door WILLEM I en de troonsbestijging van zijnen opvolger, de besluiten tot het in werking stellen der drie artikelen die achter art. 75 der Grondwet zijn ingelascht en het verhaal van hetgeen in de Tweede Kamer is voorgevallen in de eerste gewone zitting na de Grondwets-herziening en bij 's Konings inhuldiging.

Als aanhangsel wordt nog geleverd de text van de Grondwetten van 1814, 1815 en 1840, (die gelooven wij minder vellen druks hadden behoeven weg te nemen); benevens de meeste stukken die van nut zijn voor de geschiedenis der beraadslagingen in 1814 en 1815, waaronder ook het *Journal* van RAEPSAET. Wij missen, even als in de verzameling van den heer LIPMAN het *Rapport van de Commissie der leden van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, in wier handen, om consideratie en advijs, gesteld was het Ontwerp van Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden.* (1) Dit stuk, zoo als

(1) Te vinden in de *Antecedenten, Staten-Generaal (Tweede Kamer)* bl. 203 en volg.

wij straks zullen doen blijken, behoort gekend te worden.

Beoordeeling dezer geschriften is zeker uit den aard der zaak niet wel doenlijk. Evenmin is het hier de plaats om in breede beschouwingen te treden van hetgeen daarin wordt vermeld.

Wij kunnen er echter misschien toe medewerken, dat zij vele lezers vinden door met eenige voorbeelden hier aan te toonen, hoe belangrijk de vergelijking is van hetgeen door denzelfden zedelijken persoon omtrent hetzelfde onderwerp is gezegd, en het zal dan wel niet kunnen worden betwijfeld, dat deze verzamelingen eene plaats behooren te bekleeden in de boekery van elk, die er belang in stelt, te weten, wat omtrent de Grondwet, die hem regeert, is voorgevallen. Nemen wij hiertoe vooreerst hetgeen de Regering op verschillende tijden in de Grondwet meende te vinden.

Men leze de verklaring van den Souvereinen Vorst van 2 Maart 1814, waarin hij erkende *door het vertrouwen en de liefde des volks* tot de souvereiniteit te zijn geroepen en zich over het ontwerp der Grondwet aldus uitlaat:

«Wij hebben, na eene naauwkeurige overweging, gemeend aan dit werk onze goedkeuring niet te mogen weigeren. — Dan nog is ons hart niet voldaan. Het geldt de belangen van geheel Nederland. Het geheele Nederlandsche volk moet dus in dit gewichtig werk gekend worden. Dat volk moet de meest mogelijke verzekering hebben, dat daarin deszelfs dierbaarste belangen zijn in het oog gehouden; dat de godsdienst, als de bron van alles goeds, daarbij geëerbiedigd en gehandhaafd, de godsdienstige vrijheid door geene tijdelijke belangen gestoord, maar in de ruimste mate gewaarborgd wordt; dat de opvoeding der jeugd, de uitbreiding van wetenschappelijke kennis door de Regering worden ter harte genomen, doch van alle knellende banden, die

den geest onderdrukken, den moed verdoven, losge-
maakt; dat de persoonlijke veiligheid geen loutere klank
zij, noch afhange van de grilligheid eener ergdenkende
en arglistige politie, dat eene ongekreukte bedee-
ling van het regt, naar vaste regelen gewijzigd, aan elk
het zijne verzekere, dat koophandel, landbouw, fabriek-
wezen niet gestremd worden, maar als rijke bronnen
van algemeene en bijzondere welvaart, eenen vrijen
loop hebben (1); dat daartoe de huishoudelijke besturen
der grootere of kleinere gedeelten van den Staat, door
de algemeene wetten en de algemeene regering gewij-
zigd, niet gedwongen worden; dat zij daarentegen, door
eenen te verre getrokken ijver voor plaatselijke belan-
gen, den zoo noodigen klem der algemeene regering
niet verlammen, maar daaraan veeleer kracht bijzetten,
zooverre hunne bemoeienis te dezen werkzaam zijn
moet; dat de algemeene wetten, door eene gemakkelijke
en gelukkige samenwerking der twee hoofddeelen van
het bestuur, op het waar belang van den Staat gegrond
zijn; dat de geldmiddelen en de wapening, de twee
vaste sterkten van het staatkundig ligchaam in het mid-
delpunt geplaatst worden, opdat alzoo bewaard worde
het grootste en onschatbaarste voorregt van een vrij
volk, *deszelfs onafhankelijkheid.*»

Niemand zal hier klagen over het gemis aan kennis
wat eene grondwet aan het volk behoort te waarborgen.
Jammer slechts dat die proclamatie, waarin het heette
dat de potabelen zich «met kalmte» tot het stemmen
over het ontwerp van grondwet moesten kunnen voorbe-
reiden, zoo was uitgevaardigd dat veel te weinig tijd
hun was gegund om met kennis van zaken te kunnen

(1) In 1831 meende G. K. VAN HOGENDORP er op aan te moeten
dringen, dat ten minste het beginsel van vrijen handel uitdrukkelijk in
de Grondwet vermeld wierd. Zie de *Ontwikkeling*, bl. 125.

oordeelen (1), zoo als dan ook het gebeurde in die vergadering niet ten onregte den spotlust van RAEPSAET heeft gaande gemaakt (2).

Wat is er nu van al die schoone woorden geworden? De feiten spreken het niet alleen luid genoeg uit, maar een blik op hetgeen later door de regering verkondigd werd, doet zien hoe zij er openlijk voor uitkwam dat geheel andere beginselen door haar waren aangenomen. Men denke slechts aan de vermaarde boodschap van 11 December 1829; die wederom bewezen heeft dat de nood eene harde leermeesteres is. Toen begreep de regering niet wat de woorden *ministeriële verantwoordelijkheid* eigenlijk te beduiden hadden, al meende zij te weten wat het doel was van hen die op die verantwoordelijkheid aandrongen. Op den 21 Januarij 1831 verklaarde een der Ministers in de Tweede Kamer, dat de Regering het vraagstuk der ministeriële verantwoordelijkheid in overweging zoude nemen; hetgeen wel zal hebben te beduiden gehad, dat zij aan den wensch der natie meende te moeten toegeven (3). Ongelukkig slechts dat die groote nood zóó kort geduurd heeft, dat de belofte niet is nagekomen en jaren daarna met groote moeite eene quasi vaststelling van het beginsel in de Grondwet is geplaatst, in zulke onduidelijke bewoor-

(1) In een opstel geplaatst in de *Gids*, jaargang 1845 n°. 5, met den titel: *onder welke voorteekenen WILLEM I de Grondwet der Vereenigde Nederlanden bezwaar*, wordt den Souv. Vorst ook overijling te laste gelegd, die het ontwerp zoude hebben goedgekeurd op den dag dat hij er kennis van kreeg. De schrijver heeft er niet aan gedacht dat de Souv. Vorst natuurlijk van al het verhandelde in de Commissie dag voor dag onderrigt kon en moest worden, en dus over elk onderwerp zijne gedachten behoorlijk heeft kunnen doen gaan.

(2) *Handel.* deel IV, bl. 350 en 351 in de noot.

(3) Zie hierover de redevoering van den heer LUZAC, *Handel. omtr. het voorstel van negen leden*, enz. bl. 455 volg.

dingen dat het zeer moeilijk vallen zal om een Minister voor de toepassing bevreesd te maken (1).

En nog is hetgeen de Regering sprak omtrent ministeriële verantwoordelijkheid niet de treurigste slotsom, die uit het inzien dezer staatstukken kan worden afgeleid. Want hier ziet men slechts uit dat zij niet was vooruitgegaan met haren tijd. Bij het ontstaan van de Grondwet waren toch de denkbeelden op dit punt zelfs bij het deskundige gedeelte der natie verre van gevestigd (2), en eerst later vormden zich de begrippen daaromtrent. Maar wat b. v. te denken van de verklaring in de Koninklijke boodschap van 30 December 1839, ten geleide der ontwerpen der Grondwets-herziening:

«Altijd genegen om volgens milde beginselen het geluk te bevorderen van het goede volk door de beschikking der Goddelijke Voorzienigheid aan onze zorgen toebetrouwd, hebben wij in ernstige overweging genomen of ook nog andere wijzigingen door Ons zouden kunnen worden voorgesteld; maar, acht gevende op de niet zeer gelukkige gevolgen, die in de laatste jaren staatkundige proeven van dien aard bij anderen gehad hebben; op de gezetheid der Nederlandsche natie tot behoud harer instellingen; op de verschillende meeningen, die welligt omtrent verdere wijzigingen zouden kunnen ontstaan met de daaraan dikwijls verbonden gevolgen; en op de ondervinding, vooral in de laatste jaren, dat, volgens de bestaande Grondwet de algemeene belangen van Nederland genoegzaam verzekerd zijn, hebben wij gemeend, onze voorstellen aan U Edel Mogenden tot hetgeen door de verandering van zaken volstrekt noodzakelijk geworden was, te moeten bepalen.»

(1) Zie *Aant. op de Gr. I*, bl. 194 en volg.: «Ons artikel dat het begrip der ministeriële verantwoordelijkheid vaststelt, heeft al het voorkomen van een vlugtig, om niet te zeggen slordig opstel.»

(2) Zie het *Journal van RAEPSAET, Handel*, III, bl. 359.

Die taal is wel niet zoo duidelijk als die op 2 Maart 1814 gevoerd werd, en het is dikwijls gemakkelijker er het «eigenlijke doel» dan wel «den waren zin» van te bepalen, maar men kan er toch genoeg uit zien wat op dat tijdstip de denkbeelden der Regering waren omtrent de constitutie.

Wij zullen niet verder afschrijven, daar de Regering zich sedert volkomen gelijk bleef, en hare laatste verklaring in de troonrede van 1845, door het betreurenswaardige regtsgeeding daaromtrent gevoerd, nog in aller gedachte is.

Onbillijk, en ongerijmd daarenboven, ware het te vorderen dat eene Regering in een tijdvak van meer dan dertig jaren altijd dezelfde gevoelens bleef volhouden, maar zoude het even onbillijk, even ongerijmd zijn te meenen, dat de Regering op dit punt met elkeen gelijk moet staan, die van de staatkundige wetenschappen zijne studie maakt? van dezen kan men eischen dat hij gestadig vordere op den ingeslagen goeden weg en niet stilsta of terugga; en hoeveel te meer moet dit niet kunnen gedaan worden van eene Regering, wier denkbeelden nimmer bij de theorie blijven, maar steeds tot heil of onheil der ingezetenen worden toegepast.

Even belangrijk is de vergelijking der staatkundige geloofsbelijdenissen op onderscheidene tijden door de Staten-Generaal afgelegd, voor zoover zij tot onze kennis zijn gekomen.

Een belangrijk stuk, dat wij boven reeds noemden, is het rapport der commissie uit de Staten-Generaal der noordelijke provincien, benoemd tot het onderzoeken van het ontwerp van Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden, vooreerst omdat alles bijna zonder onderzoek wordt goedgekeurd, ten tweede om het eenige punt dat geen ingang vond. Zie hier hoe de tegenwerping wordt ontwikkeld:

« Wij kwamen verder in onze beschouwingen tot het 108ste artikel, waarin wij eene bepaling ontmoetten, die wij bekenen het, Ed. Mog. Heeren, aanloopt tegen alles wat mij meenden door de geschiedenis en door eigen ondervinding tot waarschuwing geleerd te hebben; en niettegenstaande alle aangewende moeite, om gronden te vinden tot het toelaten van openbare zittingen der vertegenwoordigende vergadering, niettegenstaande de herhaalde overweging der opgegevene redeneringen, bleef de overtuiging van deszelfs nutteloosheid en schadelijkheid onwrikbaar. Wij konden niet bevroeden, hoe dat zulk eene openbare tentoonstelling tot iets anders geschikt kan zijn, dan tot voldoening der nieuwsgierigheid bij eenige weinigen, en van de zucht bij anderen, om door welbespraaktheid uit te schitteren.»

« Wij konden ons niet voorstellen, hoe dat het bijzijn van eenige menschen in de residentie, waaronder nog onbevoegde beoordeelaars en lieden uit het onbeschaafd gemeen, beredeneerde overtuiging bij het volk kan te weeg brengen; zoodat 's lands regering meer kracht en gehoorzaamheid kan bekomen door eene openlijke redekaveling; hoe dat het bijwonen van zulk eene openlijke zitting kan beschouwd worden, als plaatsvervangende voor het niet onbeduidend aandeel, 't welk eertijds de gezamenlijke burgers in de bestiering van zaken hadden. Neen, met leedwezen zien wij hier eene stremming van die vrijheid en vertrouwelijkheid, die er plaats moet hebben, wanneer vertegenwoordigers des volks over de voorstellen van hunnen souverain raadplegen; en wel verre dat de voorbeelden, zoo zij iets bewijzen, tot aanprijzing zouden dienen, hebben onze tijden en ons eigen Vaderland die voorbeelden tot vermijding in het ware licht gesteld; en zou dat van andere volken, hoe hoog geroemd en ter navolging voorgesteld, niet tot afschrik dienen, wanneer wij hier ergerlijke tooneelen van wanorde

den loop der beraadslagingen zagen stuiten, daar openlijk volksvertegenwoordigers gevoelens hoorden uiten, die beter eeuwig bedekt waren geweest, of lofredenen uitboezemen op den vijand der menschheid; wanneer wij familie-geheimen verraden zagen, die de eerbaarheid doen bloozen, en de verontwaardiging van elken braven man gaande maken?»

«Het kwaad, het onvermijdelijk kwaad wordt misschien gelenigd door de bijgevoegde bepaling, die naar het goedvinden van den President of het 10de gedeelte der leden die deuren sluit, die welligt nooit geopend hadden moeten worden. En daar mogelijk de gewoonte der laatste tijden bij eenigen deze publiciteit tot eene onweêrstaanbare behoefte gemaakt had, heeft de wijze toegevendheid der ontwerpers der Grondwet ten overvloede *aan de ondervinding van lateren tijd ook dit deel ter volmaking willen overlaten*, en wij kunnen dit dan ook verwachten van den tijd, die, zoo als zij wel aanmerken, *alles verandert en alles wijzigt*.»

Deze plaats hebben wij geheel afgeschreven, omdat de lezer welligt niet gelooven zoude dat zulke stellingen nog op die manier in 1816 zijn verdedigd, en denken dat het uittreksel niet ter goeder trouw was vervaardigd. En hoe gaarne men zoude willen veronderstellen dat die gevoelens alleen door de leden dier commissie gedeeld werden, zoo kan men dit niet, als men bedenkt dat nu nog de deuren der Eerste Kamer voor iedereen gesloten zijn.

Loopt men nu door hetgeen sedert door de Tweede Kamer is gezegd over den toestand van ons staatsregt, dan zal het maar al te zeer blijken dat geen vaste wil bij dat ligchaam heeft bestaan, vooral als men in aanmerking neemt dat in den regel de leden zijn ingekozen. Want vindt men aan de eene zijde verklaringen, die zouden doen denken dat de vertegenwoordigers des volks

diep doordrongen waren van de noodzakelijkheid van een geschreven staatsregt, dat de regten der ingezetenen waarborgt, zoo is de teleurstelling groot bij de opmerking, dat zoodra het op handelen aankwam de nietigste redeneringen werden te baat genomen om het verkieslijke te betoogen van de zaak te laten zoo als ze was.

Men leze slechts het antwoord op de troonrede in 1830:

«Ja, Sire! zullen de Vereenigde Nederlanden, als voorheen eenen afzonderlijken Staat uitmakende, uitzigt kunnen hebben op het behoud van hun onafhankelijk bestaan; zullen hunne ingezetenen mogen hopen op bloei en welvaart, bij verevening en vergoeding der geledene schaden; zal de Staat aan zijne verbindtenissen kunnen blijven voldoen, dan moet niet alleen, ter verkrijging en bepaling van regtmatige voorwaarden, naar buiten alles worden aangewend, maar onze inwendige staatshuishouding behoort die wijzigingen te ondergaan, welke bij vereenvoudiging tevens groote bezuinigingen mogelijk maken, zonder eenige dier waarborgen, tot verzekering der openbare vrijheden en 's lands welbegrepen belang vereischt, te krenken. *Buiten die waarborgen toch kan geene Regering duurzaam orde en regt bewaren.* (1).

Het is hier wederom als met de verklaring van den Souvereinen Vorst van 2 Maart 1814; men toonde zeer goed te weten wat noodig was, en ook bekend te zijn met den weg die ten doel leidde. Maar men bleef rustig afwachten tot dat de regering zich zoude verwaardigen de toegezegde verbeteringen voor te stellen, en toen in 1839 de voorstellen eindelijk het licht zagen, en het bleek dat de regering alleen in de Grondwet de erkenning van eenige *faits accomplis* wilde doen inlasschen, wat deed men toen? Hetgeen nog der regering afgedwongen werd, zal toch wel niet moeten geacht worden aan het beeld, in 1831 geschetst, te voldoen.

(1) Tweede Verzam. bl. 23.

De regering had dus elke gelegenheid laten voorbijgaan om verbeteringen in het staatsregt te doen ontstaan. Een oningewijde in de geheimen van den nederlandschen zin zoude dus gezegd hebben dat de Tweede Kamer *nu* ten minste het regt zoude hebben om ook eens een voorstel te doen, al moest het dadelijk worden verbroken op het «bolwerk» dat den troon omringt «en waartegen alle partijen afstuiten.»

Maar neen, de Tweede Kamer rekende zich zelfs dit regt niet toe.

Het doet ons leed dat, bij gelegenheid van het voorstel tot Grondwetsherziening, een stuk is geschreven als het voorloopig verslag (1); want het doet wezenlijk niet onder voor het reeds vermelde rapport in 1816. Wat toch te denken van hen, die de volgende redenering maken:

«dat wijders, volgens art. 227 der Grondwet, de veranderingen en bijvoegselen *duidelijk* moeten zijn aangegeven en uitgedrukt, hetgeen men meende, dat mede door de voorstellers niet overal genoegzaam is in acht genomen, ten bewijze waarvan men heeft aangehaald de artt. 94 en 95 van het voorstel, welke de opheffing bedoelen van de bepaling van art. 127 der Grondwet, nopens de zamenstelling der Provinciale staten uit gekozenen door drie standen, zonder er iets anders voor in de plaats stellen, dan eene verwijzing naar de bepalingen van eene later te maken wet.»

En dit is zeer zeker nog het ongerijmdste niet dat daar te lezen is.

De lezers van dit tijdschrift, gewoon aan het wegen van regtskundige redeneringen, zullen het wel met ons eens zijn dat zulk eene houding (al kwamen er geene innerlijke bewijzen bij) het beste bewijs is, dat de schrijvers zelve op zijn minst een duister gevoel hadden, dat hunne stelling niet zeer verdedigbaar was, en dat dus elk mid-

(1) *Handel. omtr. het voorst.* bl. 102. vlg.

del moest worden aangegrepen, dat, bij wijze van exceptie, dienen kon om zich van de discussie over de hoofdzaak af te maken.

Het is hier de plaats niet om weder een betoog te voegen bij hetgeen zoo menigmaal reeds is gezegd; het ligt ook geheel buiten het doel van dit opstel. Wij eindigen dus met het uiten onzer meening, dat de lezing van de hier aangekondigde werken de overtuiging moet doen geboren worden, dat op het oogenblik de Regering alles op het spel zet om eene zeer groote *magt* overal en in alles te behouden; hetgeen niet dan ten koste harer *duurzaamheid* kan geschieden. IJdel, hoogst ijdel is de vrees dat het brengen van veranderingen in de Grondwet, als die in 1845 zijn voorgesteld, een geheelen ommekeer van zaken zoude te weeg brengen en een stăp zoude zijn om tot eene republiek te geraken. Komt het hier te lande ooit zoo ver; en dit is, gelooven wij, in deze eeuw op zijn minst niet wenschelijk; dan zal het zeker de schuld niet wezen van lieden als de negen voorstellers, maar van hen, die door hun roekeloos vasthouden aan bestaande misbruiken, een ommekeer van zaken onvermijdelijk zullen hebben gemaakt.

J. DE WITTE VAN CITTERS.

Pleitrede, voornamelijk ten betooge, dat de Koning niet wordt getroffen door het oordeel over eene daad van regering; uitgesproken voor de Arrondissements-Regtbank te Zwolle, in de buitengewone correctionele zitting van Zaterdag, 1 Jan. 1846, door Mr. J. H. G. BOISSEVAIN, Advokaat te Arnhem. — Kampen, K. VAN HULST, 1846. — 86 bl. in 8°.

Toelichting en pleitrede van het Openbaar Ministerie bij het Provinciaal Gerechtshof in Overijssel, in het regtsgeding in hooger beroep gevoerd tegen KAREL VAN HULST, boekhandelaar te Kampen, drukker, uitgever en verspreider van een werkje, getiteld: de Kritiek der Troonrede, voorgedragen in de zitting van den Hove in Overijssel, van 25 Februarij 1846, benevens de toelichting der incidentele questien in de zittingen van 14, 18, 25 en 26 Februarij 1846, met de beslissingen van den Hove; voorafgegaan van een heknopt overzicht van de behandeling en den loop van dit geding, en gevolgd van het definitief gewijsde van gemeld gerechtshof van 5 Maart 1846, door Mr. P. M. VAN GOENS, Procureur-Generaal bij het Provinciaal Gerechtshof in Overijssel. — Zwolle, W. E. J. TJEENK WILLINK, 1846. — 104 bl. in 8°.

Zoo wordt dan ook onze *Themis* geroepen om te spreken over het berucht en bedroevend proces in het afgelopen jaar, gevoerd tegen den uitgever der *Kamper Courant*.

Het proces, als zoodanig, is en blijft vreemd aan een zuiver wetenschappelijk tijdschrift; maar de lettervruchten onzer regtsgeleerden, waaraan zij ook haren oorsprong ontleenen, behooren tot het gebied der weten-

schap, zoodra zij, om welke redenen ook, openbaar gemaakt worden.

Beide schrijvers verzekeren ons, dat hun arbeid oorspronkelijk alleen voor den regter en niet voor de drukpers bestemd was. Ik wil wel toegeven, dat zich daaruit sommige wetenschappelijke onvolmaaktheden, die men in hunne geschriften mogt meenen op te merken, laten *verklaren*; of zich allen evenwel daarmede laten *verschoonen*, zal ik niet beslissen. Want zeker is het in ieder geval, dat de wetenschappelijke kritiek zich daardoor niet kan laten wijzigen of beperken in hare regten en eischen; de wetenschap, die beoordeelt, vraagt alleen: *wat geeft gij?* niet, *waarom* geeft gij?

Het is ook daarom, dat ik mij al dadelijk verplicht oordeel te verklaren, dat het mij voorkomt, dat de regtsgeleerde wetenschap er weinig zou bij verloren hebben, indien deze pleidooijen den drempel der Zwolsche regtszalen niet hadden overschreden. Heeft het proces van den heer VAN HULST voor de vrijheid der drukpers, voor de eer en de waardigheid van ons land, voor de welbegrepen belangen onzer Regering geene andere dan bittere en wrange vruchten gedragen, ik geloof niet dat de wetenschap zich zal kunnen beroemen er de goede vruchten van geplukt te hebben.

Ik behoor tot degenen, die meenen, dat, wat men ook denken moge over het oppositie-geschrift, een kruistogt tegen de drukpers, zoo als men dien ondernomen heeft om en na de troonrede van 1845, en hoe die ook eindigt, in de gevolgen niet dan zeer onheilzaam en rampspoedig werken kan, al ware het slechts alleen omdat alle die zoo kwistig en dikwijls zoo onvoorzigtig en zoo ligtvaardig verspreide vervolgingen, eene soort van vrees verraden, die een zeer slechten en zwakken dunk moeten geven van de zedelijke, ja zelfs van de stoffelijke krachten van het bestuur.

Ik begrijp dat men zich een oogenblik vleijen kan met den heer VAN GOENS in zijn *voorberigt*, dat men door regtsgedingen als deze de losbandigheid der drukpers zal beteugelen; maar hoe en wat zulke vervolgingen zullen moeten bijdragen *tot verzekering van hare onschatbare en wezenlijke vrijheid*, dit is voor mij moeilijker te bevatten.

De drukpers wordt op eene nuttige en heilzame wijze alleen bestreden met hare eigene wapenen, dat is door de drukpers zelve. Vervolgingen, gevangenis, geldboete, bewijzen wel, dat hij het gezag is het regt van den sterkste, maar geenszins dat het gezag gelijk, en dat zijne vijanden en aanvallers ongelijk hebben.

Beide schrijvers waren blijkbaar met hunne zaak bijzonder ingenomen; de één bij de verdediging der vrijheid, die hij meende te zien aangerand, de andere bij de bestrijding van de misbruiken en uitspattingen, die hij meende, dat de rust in den Staat dreigden te verstoren. Maar beide schrijvers hebben dan ook dat gemeen, dat geen van beiden vrij is gebleven van groote overdrijving; en ik geloof, dat hij bedaard nadenken er slechts weinigen zullen gevonden worden, die aan den heer BOISSEVAIN zullen toegeven zijnen uitroep, *dat de menscheid aan de drukpers verschuldigd is AL* waarop zij roem draagt, of aan den heer VAN GOENS den zijnen, dat de misbruiken der drukpers zoo *ongemeen veel* hebben bijgedragen tot de Belgische omwenteling. Zoo ziet men ook hier weder, hoe de twee uitersten elkander ontmoeten in ééne gemeenschappelijke dwaling.

Het onderwerp dezer beide geschriften, het proces van den ongelukkigen VAN HULST, die zich thans in den kerker bevindt voor het waar of vermeend misdrijf van een ander, is te algemeen bekend, dan dat het noodig zijn kan daarover veel te zeggen.

Is de troonrede het werk van den Koning of van

zijne ministers? Mag men de Troonrede al of niet beoordeelen? En hoe mag men dit doen? Dit waren de groote vragen.

De heer VAN GOENS gaat zelfs zoo ver van te beweren, dat niet alleen *jure*, maar zelfs *facto* de Koning de maker zijn zou van de openings-rede; het laatste komt mij bijzonder vreemd en gewaagd voor, en is, voor zoo ver ik weet, nog door niemand beweerd. De heer VAN GOENS verzekert niettemin dat dit zoo waar is, dat het zelfs onkiesch zijn zou naar een anderen maker te zoeken. Niet omdat ik daaraan geloof, maar omdat het mij voorkomt voor de wetenschappelijke beschouwing der zaak volmaakt onverschillig te zijn, zal ik mij in dit verboden onderzoek naar het vaderschap der openings-rede niet verdiepen.

Ik ben* altijd van gedachte geweest, dat in een constitutioneel land de zedelijke en de regtskundige verantwoordelijkheid van alles wat door den vorst als vorst wordt verrigt en gesproken, drukt op zijne verantwoordelijke ministers; en de heer VAN GOENS heeft mij van het tegendeel niet overtuigd, ofschoon ik gaarne erken, dat er onder zijne gronden enkele zijn van meer gewigt dan deze: «*de troonrede* wordt uitgesproken *van den troon*; niemand dan de Koning heeft het regt te spreken *van den troon*; ergo, de troonrede is het werk van den Koning.» — Even als of iemand ontkende, dat de troonrede is *gesproken* door den Koning, en of het niet de vraag ware, wie haar *gemaakt* heeft?

Doch ook hierover behoeft, dunkt mij, eigenlijk niet veel getwist te worden. Mij ten minste is het altijd voorgekomen, dat het eigenlijk voor de beslissing dezer zaak tamelijk onverschillig is, of *regtens* zelfs, de Koning dan wel de minister moet worden gehouden voor den schrijver der openings-rede, die dan toch in ieder geval zal zijn eene *regeringsdaad*, welker openbaring en

verspreiding altijd is en blijft de *handeling eener openbare magt*, het zij dan van den Koning of van den minister, en die dus, in ieder geval, volgens art. 4 der wet van 16 Mei 1829, door een ieder vrijelijk mag worden beoordeeld.

Die vrijheid wordt dan ook *in abstracto* niet betwist; maar wel tracht men haar door zoo vele willekeurige onderscheidingen en beperkingen aan banden te leggen, te beknibbelen en te besnoeijen, dat er inderdaad niets van overblijft, dan wat men er wel van wil laten bestaan. Gij moogt oordeelen, maar uw oordeel moet gematigd en bescheiden zijn, het mag niet beleedigend, niet honend, niet onwelvoegelijk worden. Maar men gevoelt, dat op die wijze een vrij en onafhankelijk oordeel onmogelijk wordt, omdat niemand vooraf weten kan, of uwe beoordeeling, met de beste bedoelingen geschreven, en, naar uwe schatting, zoo bescheiden en ordentelijk mogelijk, het bestuur of den regter soms te scherp en te hevig, honend, beleedigend of strafbaar zal voorkomen.

De wet geeft u vrijheid om te beoordeelen; de wet schrijft u niet voor in welke woorden gij dit oordeel zult verklaren, en zoo lang gij dus niets anders doet dan te beoordeelen de openbare handeling van eene openbare magt, en tot dat *aliunde* zal zijn aangetoond en bewezen, dat gij onder het voorwendsel eener geoorloofde beoordeeling, inderdaad hebt willen beleedigen of lasteren: zoo lang maakt gij gebruik van uw regt, en zoo lang zijt gij buiten het bereik der strafwet.

Dit is, dunkt mij, het eenige ware oogpunt, waaruit deze en alle andere zaken van dien aard moeten beschouwd worden; op die wijze alleen heeft men een vasten grond, waarop men bouwt, en wordt dat eindeloos en doelloos gekibbel en gekijf over eene vraag afgesneden, die nooit in vaste regels, maar alleen in de individuele meeningen van den regter hare beslissing vinden kan,

omdat de één bescheiden en geoorloofd vindt, wat een ander onbescheiden, ongeoorloofd en aanstotelijk noemt. Zoo lang men tot deze eenvoudige waarheid niet wil terugkeeren, zal er in ons land nooit eene ware vrijheid van drukpers bestaan, hoe veel razend en brommend getier van oproerkraaijers en onruststokers men ook straffeloos nu en dan zal moeten of willen aanhooren; want alles hangt af van toeval; wegens dezelfde woorden, waarvoor gij heden veroordeeld wordt, zult gij morgen vrijgesproken worden.

In de pleidooi van den heer BOISSEVAIN, waarin zoo veel voorkomt, wat, naar mijn inzien, zonder nadeel voor de zaak had kunnen wegblijven, heb ik tot mijne verwondering te vergeefs gezocht naar eene ontwikkeling van deze leer, waar het, naar mijne meening, zoo niet geheel, dan toch voornamelijk op aankwam.

Over het algemeen, en dit is het groote verwijt, dat ik den heer BOISSEVAIN doe, komt het mij voor, dat zijn werk meer verdienste hebben zou als politiek vlugschrift, dan als pleidooi, omdat zeer veel wat daarin gevonden wordt in het eerste wel, in het tweede niet te huis behoort.

Ik laat daar die lange inleiding over de drukpers en hare vrijheden, die op zich zelve veel schoons en waars bevat, maar die toch waarlijk *met het proces*, dat de regter had te beslissen, niets gemeens heeft; ik laat evenzeer daar die menigvuldige uitweidingen en beschouwingen over den algemeenen staatkundigen toestand van ons land, die wel op de vrijspraak of de veroordeeling van den beklaagde zonder invloed zullen zijn gebleven.

Maar de heer BOISSEVAIN heeft gemeend de zaak te moeten afhankelijk maken van het betoog, *dat de Koning niet wordt getroffen door het oordeel over eene daad van regering* in het algemeen, en van de troonrede in het bijzonder. En hoe is dit nu geschied?

1°. Door het betoog over den aard en het wezen der

Koninklijke onschendbaarheid in het algemeen; 2°. Door het betoog, dat die zelfde onschendbaarheid in onze staatsregeling bestaat; 3°. Door het betoog, dat in alle constitutionele rijken, zonder onderscheid, de troonrede als het werk der ministers wordt beschouwd; 4°. Dat ook in ons land, zoo door de Staten-Generaal, als door de geheele pers, die troonrede niet anders wordt geacht dan als het werk der ministers; en 5°. dat zij dit ook daadwerkelijk is.

Moest er nu eene staatkundig-wetenschappelijke verhandeling worden geschreven over Koninklijke onschendbaarheid en troonreden, dit alles kon zeer belangrijk zijn; maar voor den regter, die niet heeft te onderzoeken, wat regtens is naar algemeene afgetrokken begrippen, naar vreemde wetten of meeningen van dagblad-schrijvers, maar die alleen te vragen heeft, wat het geschreven regt in zijn land leert, was, dunkt mij, de laatste stelling genoeg, dat namelijk de troonrede regtens is het werk der ministers. Van al het overige kon bij wijze van inleiding misschien een woord gezegd worden; maar daarvan zoo vele afzonderlijke punten van betoog te maken, is dit niet den aard, de strekking en het doel eener pleitrede te miskennen? — Als men de aandacht van den regter vermoeit met zaken, waarover hij niet heeft te beslissen, dan loopt men groot gevaar, dat voor hem onder al dat overvloedige ook verloren gaat dat, waar het eigenlijk op aan komt.

Ik kan verder gaan; want het zou mij niet verwonderen, indien de schrijver later dit zelf had ingezien, en daarom aan zijn programma niet is getrouw gebleven, en niet alles gegeven heeft, wat hij ons daarbij belooft. Over de leer b. v. der onafhankelijke drukpers, vindt men niets anders dan dit:

«Op het voetspoor der vertegenwoordiging heeft de geheele Nederlandsche pers in die troonrede niet anders

dan een programma der ministers gezien; alle dagbladen, zonder onderscheid, hebben haar oordeel over dit programma geuit, en hij allen was het een oordeel van afkeuring en berisping. »

Dat is de stelling; maar waar is nu het betoog daarvan, dat toegezegd was? Nergens, en daar heb ik niets tegen; integendeel, dat betoog was niet noodig, behoorde niet in eene pleidooi; maar waarom het dan beloofd?

En nu de pleidooi van den heer VAN GOENS.

Deze heeft op mij gemaakt denzelfden indruk als zoo vele requisitoiren in drukpers-vervolgingen, die wij gelezen en gehoord hebben. Aan den éénen kant, tot inleiding, vele protestatien van eerbied en hulde voor de vrijheid van drukpers (ongelukkig maar al te dikwijls zoo vele *protestationes actibus contrariae*), die men overlaadt met hoogdravende lofredenen, met klinkende epitheta, die men looft en prijst en ten hemel verheft, in wier lof men onuitputtelijk is; maar die men het hof maakt, als de jeugdige losbol het argeloos mooi meisje, op hetzelfde oogenblik, dat hij hare eer en hare deugd belaagt, en haar zelfstandig en ongeschonden bestaan aanrandt en vernietigt. Maar van den anderen kant bittere klagten en jeremiades over de afschuwelijke misbruiken, losbandigheden en uitspattingen van dezelfde drukpers, die toch niet altijd zoo zorgwekkend zijn als men wel meent, waarvan men niet zelden alleen gedroomd heeft.

En na alle die voorafspraken en verzekeringen, die dienen moeten om hen in slaap te wiegen, die groote vreeze hebben, dat men die misbruiken, waarover men te regt of ten onregt klaagt, waartegen men zoo hevig en zoo vurig ijvert, *op die wijze* niet zal kunnen uitroeijen, zonder de vrijheid zelve en haar gebruik in levensgevaar te brengen, vangt men aan en gaat men voort met het geïncrimineerde geschrift op de gewone onregtskundige

en averechtsche wijze te onderzoeken en te analyseren.

Men vraagt namelijk niet, wat houdt dit boek of dit blad in? is het eene eenvoudige beoordeeling, die ja scherp, bitter, vinnig, maar niettemin geoorloofd is? of was het oordeel slechts het masker, waarachter de lasteraar zich verschool, om straffeloos zijn helsch venijn te kunnen uitbraken? — Neen, die vraag, die alleen op de zaak beslissend is, blijft ononderzocht; maar men gaat aan het beoordeelen en aan het commentariëren van woorden, van uitdrukkingen, van enkele losse volzinnen of periodes; men betoogt u, dat dit woord beledigend, dat woord honend, dat woord smadend is; men treedt in een dikwijls spitsvindig onderzoek van wat de schrijver gezegd, en van wat hij gedacht en bedoeld heeft; maar men vergeet, dat het oordeel vrij is, dat men zich *daarbij* (mits men zich daarbij bepale) mag bedienen van iedere uitdrukking, omdat het niet aankomt op *de woorden*, maar op *de daden*.

Dit verwijt, dat ik doe uit volle overtuiging, doe ik niet zoo zeer aan den heer VAN GOENS, wiens requisitoir, op het standpunt, waarop hij zich geplaatst heeft, zoo goed is als honderd anderen van dezelfde soort; maar het is in het algemeen gerigt tegen de rampzalige wanbegrippen, die omtrent de regten der drukpers in ons land ongelukkig nog veel te veel aanhang en bijval vinden. De eenige fout van den heer VAN GOENS was, in mijn oog, dat hij zich niet heeft weten te verheffen boven de algemeene dwalingen en vooroordeelen.

Een enkel staaltje echter ten bewijze hoe ver men het brengen kan met die wijze van redeneren en betoogen.

In het geïncrimineerde boekje (dat ik niet ken) moet ergens geschreven staan, dat er in de troonrede *magtspreuken* verkondigd worden; en ergens anders, dat de Koning de Hollandsche taal niet bijzonder magtig is. Wel nu, de heer VAN GOENS verklaart, en betoogt in

vollen ernst en deftigheid, dat dit hoon en smaad is.

Zulk eene zonderlinge gedachte kan men nu wel eerbiedigen; maar het wordt inderdaad zeer treurig, als men bedenkt, dat zulk een denkbeeld door den eenen of anderen regter bij toeval kan gedeeld worden. En is het nu niet ijsselijk, dat het van zulk een wispelturig toeval, van zulke geheel persoonlijke begrippen, en niet *van de wet* zal afhangen, wat al of niet geoorloofd is te zeggen of te schrijven?

En toch daaraan is ieder schrijver bij ons iederen dag blootgesteld!

En waarlijk, men heeft noch het proces van den heer VAN HULST, noch het requisitoir van den heer VAN GOENS noodig, om zich een denkbeeld te maken van de zonderlinge overdrijvingen, waarin de groote ijveraars voor het gezag, *de royalistes plus royalistes que le roi*, vervallen. Of heeft men niet nog kort geleden, terwijl de schrijvers der oppositie de Koninklijke onschendbaarheid en onverantwoordelijkheid met hand en tand verdedigen, schrijvers uit de zoogenaamde conservatieve school zien opstaan, om te betoogen, dat de Koning noch onschendbaar noch onverantwoordelijk is? Vreemd verschijnsel! Was dit omdat men meent *per fas et nefas* te moeten tegenspreken alles, wat de oppositie zegt? was het omdat men niet wist, wat men zeide? of waarom anders? Ik zal het niet beslissen; maar dat weet ik, dat zulke vrienden en zulke verdedigers voor de regering zeer gevaarlijk zijn, zoo gevaarlijk misschien als de drukpers-processen, die, helaas, tegenwoordig zoo zeer in de mode komen.

Behalve de hoofdzaak, zijn er in dit proces nog onderscheidene vragen van vorm, vorderingen van nietigheid en niet-ontvankelijkheid behandeld, die echter geene wetenschappelijke waarde hebben, waaraan door de verdediging weinig of niet schijnt gehecht te zijn, die door den heer B. zwak verdedigd, door den heer v. G. goed bestreden zijn.

Een incident echter van groot gewigt viel er te beoordeelen, toen in de laatste teregtzitting van het Hof, doch vóór het sluiten van het onderzoek, de beklagde zijnen schrijver noemde, en op dien grond de staking van de vervolging tegen zich zelven vroeg. Die vordering werd door het Openbaar Ministerie bestreden, op grond, dat die schrijver zou moeten worden genoemd vóór den aanvang van het contradictoir onderzoek met den drukker, en door het Hof verworpen, op grond, dat de vervolging tegen den schrijver zou zijn verjaard, en dus de drukker niet meer zou kunnen worden ontslagen.

Ik houd het een en het ander voor eene dwaling. Het eerste omdat het berust op eene onderscheiding, die de wet niet maakt; het tweede op de gronden door mij vroeger in de *Themis*, bl. 68—87, ontwikkeld.

Wat er naar mijn inzien had moeten gebeuren is dit: schorsing van het geding tegen den drukker; eene nieuwe vervolging tegen den schrijver; en na afloop hiervan voortzetting der eerste zaak; ontslag alsdan van den drukker, indien bleek dat hij den waren schrijver genoemd had, en anders zijne veroordeeling of vrijspraak, naarmate bleek van zijne schuld of onschuld.

A. DE PINTO.

*Behandeling van verschillende vraagstukken uit het
Burgerlijk Wetboek. Sneek, bij VAN DRUTEN en
BLEEKER 1846.*

Met verwondering las ik onlangs eene aanprijzende vermelding van dit boekje in het *Weekblad van het Regt* van den 25 Februarij 1847 n°. 785. Reeds in September des vorigen jaars had ik die Vraagstukken gelezen en

er een en ander over opgeteekend, dat zeker min gunstig over dezelve was, doch ik ben ongaarne recensent; eene recensie is zoo ligt kwetsend voor den gerecenseerde; ik had daarom mijne aantekeningen ter zijde gelegd, het boekje kon ligt onopgemerkt blijven of vergeten worden; doch nu zie ik het aangeprezen ter beoefening en lezing aan alle notarissen als die daar veel nut uit zullen hebben, aangeprezen vooral als model van heldere en beknopte behandeling, aangeprezen met den wensch, dat de schrijver op dien weg moge voortgaan, en met geene van die aanprijzingen kan ik in het minst instemmen; integendeel, mijn oordeel is, dat de titel van het boekje te veel belovend is, dat de vraagstukken noch met zorg bewerkt noch eigenlijk behandeld zijn. Vluchtige vragen zijn het, meer opgeworpen dan behandeld, zoo als er duizenden in het menschelijk brein opkomen, maar niet bekookt, doordacht en *behandeld*, zooals ze behoorden te zijn, voor ze des vragers studeerkamer mogten verlaten; de vragen zelve zijn niet overwogen, ze zijn dan nog meer voorgesteld om anderen tot behandeling uit te lokken, dan dat ze door den schrijver zouden *behandeld* zijn; ze zijn althans niet, wat men mogt verwachten, afgehandeld: die aanprijzing aan notarissen schijnt zoo wat een boekverkoopers-speculatie te worden; ligt plaatst men er een paar honderd exemplaren door, maar de wetenschap eischt meer, en die beter ziet kan niet toelaten, dat zulke vlugschriften als wetenschappelijk, doelmatig en navolgenswaardig worden voorgesteld en anderen dus opgewekt om zulke gebrekkige voorbeelden te volgen.

Deze redenen deden mij de aantekeningen weder opvatten en aan de *Themis* ter plaatsing geven, zoo als ze hier volgen en waarbij ik rekenschap geef van mijn bovengesteld gevoelen.

De eerste vraag luidt: *Hoedanig is, ingeval van tweede of verder huwelijk de wettelijke gemeenschap?*

Themis, VIII DL, II St, 1847.

Het antwoord moest zijn eene *beperkte*. Immers dat is de hoedanigheid van die gemeenschap; de meening schijnt te zijn, welk is het deel van den tweeden echtgenoot, of liever, wanneer oefenen de kinderen de actie tot inkorting uit? De vraag zelve is eigenlijk gesteld en beantwoord in de 18 eerste regels, doch het is duidelijk dat de bepaling der beperkte gemeenschap niet het doel des vragers was. Hij schijnt te hebben willen onderzoeken of het een vierde der goederen, hetwelk niet mag worden te boven gegaan bij de bevoordeeling van den tweeden echtgenoot, moet worden gerekend van den boedel van den hertrouwdens tijdens het aangaan van zijn tweede huwelijk, of bij de ontbinding der gemeenschap door het overlijden van den tweeden of verderen echtgenoot, of bij het overlijden van den hertrouwdens, en dan is zijne slotsom *dat het een vierde des boedels is bedoeld in art. 236 B. W. van het een vierde der nalatenschap van den hertrouwdens*. Tot argument vindt men de geschiedenis dier wetsbepaling zeer vlugtig opgegeven, doch van iets, wat naar een regtskundig betoog gelijkt, niets, geen enkele grond ontwikkeld; en hoe beantwoordt de slotsom van des schrijvers redenering zijne gestelde vraag? En als zijne slotsom het doel was van zijn vragen hoe oneindig veel laat hij dan onachtzaam ter zijde liggen, wat daartoe behoort? de schrijver in het *Weekblad* moge ons de schoonheid van deze model-behandeling eens aantoonen; ik houde het er voor dat de steller zich zelve niet duidelijk rekenschap heeft gegeven van hetgeen hij vroeg, noch van hetgeen hij antwoordde; of anders is juistheid van voorstelling en samenhang een hoofdvereischte, hetwelk de schrijver zoo het schijnt moedwillig veronachtzaamt; het antwoord schijnt hij te meenen — het vraagstuk is geen vraag; ik verwijs u naar de artikelen; het eenige bezwaar is hoe de beperking moet gerekend worden, van den boedel of de nalatenschap; de historia

juris toont aan dat de afrekening alleen uit de nalatenschap plaats heeft; dus lees voor *boedel, nalatenschap*; doch het is meer eene losse aanteekening daarover dan eene bestemde behandeling; deze onbestemdheid was zeker bij wat nadenken en inspanning te vermijden geweest en zou misschien groote waarde gegeven hebben aan hetgeen nu geheel onbeteekenend is.

De tweede vraag, die uit de eerste voortspruit, luidt: *wanneer de hertrouwde echtgenoot zijne tweede vrouw overleeft, en met hare erven de scheiding der bestaande hebbende gemeenschap tot stand brengt, is zoodanige scheiding dan niet als provisioneel aan te merken, wanneer het blijkt dat de vrouw bij de gemeenschap is geëcht?*

In deze vraag stuiten wij even als pag. 11 op het vreemde woord *gebleken* voor *bleken*, of zou het even als daten (1) voor baten slechts eene fout van correctie zijn? De vraag of de scheiding der gemeenschap tusschen den eersten echtgenoot en de erven van den tweede slechts provisioneel is tot op het overlijden van den eerste behoort, na de slotsom van de eerste vraag, daar noodzakelijk bij en was gewigtig genoeg om mede wat meer bekeken te worden; en toch is reeds bl. 13 met het stellen van de vraag de geheele behandeling afgeloopen om in practische bijzonderheden over te gaan; van behandeling van het vraagstuk is geen schijn te vinden; daar wordt voorts gesproken van *den man* als eerste, *de vrouw*, als tweede echtgenoot, als of dat altijd het geval ware. Bl. 12. v. o. wordt gezegd; «Het gevolg nu van deze bepalingen is, dat men, om te kunnen weten of de tweede echtgenoot door de gemeenschap meerder is geëcht dan de wet toelaat, het een vereischte is dat», enz.

Het woordt *men* is overtollig en zinstorend en de zin toch buitendien niet onberispelijk, luidende: *Het gevolg is, dat om te kunnen weten — het een vereischte is dat* enz.

(1) Pa. 14. 12 r. v. boven.

Wat het verder beteekent dat bij eene scheiding van tweede huwelijk zonder kinderen, en dus met vreemde erfgenamen, men niet kan onderstellen dat de man zijne eigene belangen zal opofferen aan de bloedverwanten zijner tweede vrouw en dat zulke scheidingen dus zelden zouden voorkomen (bl. 13) begrijp ik niet. Zulke scheidingen zullen stellig voorkomen, zoo dikwerf een tweede echtgenoot kinderloos sterft, bloedverwanten als erfgenamen nalatende; want die *vreemden* zullen zeker den overlevenden niet laten in het bezit van hetgeen hun toekomt; noch bij die scheiding, noch bij eenige andere kan sprake zijn van vrijmagtige bevoordeeling; die is nooit te onderstellen; bij scheiding krijgt ieder zijn geregt deel; de vraag is dus, quid juris als er vreemden zijn en niet wat er al of niet bij gebeuren kan.

Vraag III. *Kunnen in geval van tweede en verder huwelijk, de tweede en volgende echtgenooten te zamen slechts voor eene kinds portie, of hoogstens voor een vierde gedeelte der nalatenschap van den hertrouwen echtgenoot bevoordeeld worden, of is art. 236 in eenen ruimeren zin op te vatten?*

Bij deze vraag, die mede met de vorigen samenhangt doch even oppervlakkig behandeld is, als deze, komt het mij vreemd voor dat evenmin de Fransen, als deze schrijver er op gelet hebben dat veeltijds de tweede echtgenoot die vooroverlijdt niets geniet uit den boedel, doch des zoodanigen aandeel bijna altijd terugkeert tot den boedel waaruit het is gekomen of liever waaruit het zou moeten komen. Doch het klinkt zonderling als de schrijver bl. 14 begint: « Alvorens tot de beantwoording der vraag over te gaan diene het volgende » en dan, na de leer der fransche schrijvers te hebben afgeschreven, bl. 16 vervolgt: « Hoedanig nu de vraag volgens de Fransche wet moet worden beantwoord zal wel geen verder betoog behoeven » « Is dat nu de behandeling die volgen zou? of

zijn het de weinige volgende regelen, in welke op het gezegde volgt: «en ofschoon ook de bewoordingen der Nederlandsche wet *evenmin* als die der Fransche, zoo gereedelijk tot de oplossing der vraag in bovenstaanden zin (namelijk dat maar over een vierde kan worden beschikt) aanleiding geven, komt het mij toch voor, dat die uitlegging, als het meest met den geest der wet overeenkomende, is te beschouwen,» etc. Een uitleg die dus niet zoo gereedelijk volgde uit de wet wordt niet te min door den schrijver zoo behandeld, enkel met de korte opgaaf van eenige gronden op welke het zoo zou kunnen zijn. De stellige letter van de wet is en blijft toch tegen het gevoelen van den schrijver, daar deze duidelijk spreekt van tweede en volgende huwelijken, en het *vraagstuk* is hier weder alles behalve *behandeld*.

Vraag IV. *Zijn de artikelen 205 en 220, als onderling overeenstemmende te beschouwen?*

De vierde vraag levert weder een bewijs op van de ongelukkige wijze van samenstelling onzer wetten; de voorname reden, dunkt mij, waarom de niet herhaling als min beduidend kan worden aangemerkt, is dat inschrijvingen op het grootboek en op naam staande inschulden en effecten, eigenlijk *per se* van de vermelding behooren te zijn uitgesloten, omdat van dezen altijd de titel of datum van aankomst bepaald is aan te wijzen, dewijl die geen plaats kan hebben zonder overboeking, en dat het te dwaas zou zijn om tegen een volledig en stellig schriftelijk bewijs, het goed toch niet als aanbreng te beschouwen, omdat het verzuimd zou zijn op den staat te brengen. Dat art. 220 overigens overbodig is blijkt ook duidelijk uit art. 205, in verband met 210 en 219.

Vraag V. *Wanneer de gemeenschap op de wijze als zulks bij art. 466 is toegestaan, blijft voortduren, heeft de langstlevende der echtgenooten dan niettemin het vruchtgenot dier goederen?*

De *vijfde* vraag begrijp ik volstrekt niet. Art. 466 stemt in sommige gevallen toe, het in gemeenschap aanhouden van de goederen of van een deel der goederen, van de ontbondene gemeenschap, met de minderjarigen; en nu wordt gevraagd, of dan *niettemin* het vruchtgenot der goederen voortduurt? Mij dunkt, art. 366 geeft den langstlevende het vruchtgenot der goederen welke aan de kinderen toebehooren; onder de lasten daar vermeld en onder de mits van inventaris te maken. Art. 367 en 370. Maar hoe het daar nu tegen zou strijden om goederen met de kinderen in gemeenschap te houden en dus een *niettemin* zou te pas komen, begrijp ik niet. Als art. 466 een verbod of verlot van art. 366 et sqq. overtrad of als de scheiding des boedels bevolen was op straffe van verlies van het vruchtgenot, dan ware het *niettemin* te verstaan; nu is het geheel misplaatst en geeft aan de geheele vraag eene verkeerde rigting.

De zaak zelve is dood eenvoudig, de langstlevende ouder heeft het vruchtgenot van de goederen der kinderen. Of dit *hunne* goederen afzonderlijk, of *in gemeenschap* met den echtgenoot, of met anderen zijn, doet niets ter zaak; de vraag die bedoeld schijnt, zou eigenlijk wezen, indien een minderjarig kind wiens ééne ouder overleden is, deel heeft in, of erfgenaam is van eene zaak aan winst en verlies onderhevig, welk is dan het vruchtgenot van den langstlevende? Deelt hij in de winst en het verlies, of geniet hij ook de geheele winst en lijdt hij het geheele verlies? De beantwoording van welke vraag te vinden is in art. 808 sqq. en mogelijk aan genoeg zwaarigheid onderhevig, hoe uitgebreid die artt. het vruchtgebruik ook mogen stellen. Het antwoord is dunkt mij uit den aard zaak, dat wie de zaak drijft of het goed beheert, voor die gemeenschap met de kinderen, aan dezelve rekening schuldig is. Heeft nu de zaak geene vruchten opgebragt, zoo valt er niets te

genieten; doch het deel vruchten, het zij dan vruchten van nijverheid of andere dat verkregen wordt door de kinderen, komt zeker aan den langstlevenden echtgenoot, indien die overigens het vruchtgenot der goederen van de kinderen heeft. Art. 808 en volgg. en de conclusie van den schrijver, dat dit vruchtgebruik eerst zou aanvangen van den tijd dat die gemeenschap ophield, berust op geen grond hoegenaamd en strijdt tegen het regt bij art. 366 den langstlevenden toegekend.

Vraag VI. Zijn de erfgenamen eener vrouw, die in gemeenschap van goederen is gehuwd geweest, gerechtigd van die gemeenschap afstand te doen, en moeten zij, ook in geval van verwerping harer nalatenschap, zich omtrent de gemeenschap afzonderlijk verklaren?

De zesde vraag is almede slecht gesteld, het eerste deel derzelve behoort niet gevraagd te zijn, want art. 189 houdt bepaald het voorschrift hetwelk gevraagd wordt, zoodat dit evenmin eene vraag is, als deze het zijn zoude: is de vrouw die in gemeenschap van goederen is gehuwd geweest, gerechtigd om van die gemeenschap afstand te doen?

Ook wordt in het antwoord niet dit gedeelte der vraag behandeld, maar het tweede, of erfgenamen die de nalatenschap verworpen hebben, bevoegd of gerechtigd zijn om van de gemeenschap afstand te doen, en of zij verplicht zijn zich daaromtrent afzonderlijk te verklaren? In 12 regels wordt dit vraagstuk afgehandeld; — nu, kort, klaar en krachtig is zeker de beste wijze!

Vraag VII. Welke der beide gemeenschappen, die van winst en verlies, of wel die van vruchten en inkomsten, is voor de vrouw het meest verkieslijk te beschouwen?

De zevende vraag is beter behandeld, hoewel de vraag over wat eigenlijk voor winst of vruchten en opbrengsten in art. 212 en vruchten en inkomsten in art. 219 te houden zij, niet wordt aangeroerd, maar gesproken als of hierin per se geen verschil ware. Is het waarheid

dat het verschil tusschen beide gemeenschappen alleen daarin bestaat, dat bij de gemeenschap van winst en verlies, de vrouw wel in het verlies deelt, doch bij die van vruchten en inkomsten niet; dan is het zeker niet twijfelachtig dat het voordeeliger is om *niet* in het *verlies te deelen*, dan *wel*; en dit stemt een ieder den schrijver zeker gereedelijk toe — maar juist dat is niet aangetoond dat er geen ander verschil tusschen beide bestaat.

Vraag VIII. *Wanneer de scheiding van tafel en bed door de verzoening der echtgenooten is te niet gegaan, is er alsdan tot herstel der gemeenschap ook eene authentieke akte benoodigd?*

Met de beantwoording der *achtste* vraag kan ik in geenen deele instemmen. Volgens art. 298 heeft scheiding van tafel en bed altijd de scheiding van goederen ten gevolge en deze de verdeeling der gemeenschap, even als of het huwelijk ontbonden ware, en nu vraagt de schrijver of bij de verzoening der echtgenooten door welke de scheiding van tafel en bed te niet gaat er nog eene acte noodig is om de gemeenschap te herstellen, en zijn antwoord is, dat zulke akte door den Notaris gerust als overtollig zou kunnen worden afgeraden. Ik deel in die gerustheid in het geheel niet en zou de raadgeving voor zeer onverschoonlijk houden. Art. 298 toch leert wel dat de scheiding van tafel en bed altijd scheiding van goederen ten gevolge heeft, maar die scheiding van goederen zelve was reeds geregeld bij de artt. 241 sqq. en daar leert art. 251 dat de gemeenschap door scheiding van goederen ontbonden zijnde, met toestemming der echtgenooten kan worden hersteld, doch niet anders dan bij authentieke akte en nu zou art. 251 niet van toepassing zijn omdat art. 303 zegt dat de verzoening alle de gevolgen van het huwelijk doet herleven — doch het bepaalt niet het minste omtrent de vormen die in acht te nemen zijn, het leert slechts uitdrukkelijk dat de

handelingen tusschen de scheiding en verzoening gedaan van kracht blijven; de scheiding van goederen is eene zoodanige; zeldzaam zullen de echtgenooten niets anders bezitten dan contanten en losse roerende goederen, waarvan de verdeeling zonder geschrift tot stand gebragt kan worden; maar als daar eene akte van scheiding is gepasseerd, dan blijft die een regttitel, jegens derden de verdeeling en afzonderlijken eigendom der goederen aanwijzende, van kracht, tot dat een nieuwe titel de zaak weer herstelt. Stel eens dat die echtgenooten een stuk onroerend goed bezaten, dat ze op naam staande inschulden hadden die behoorlijk op ieders naam zullen zijn overgeschreven en overgesteld na de scheiding; zou nu de directie van het Grootboek het regt van den man erkennen om de renten te ontvangen of de kapitalen te transporteren die op zijn vrouws naam waren afgeboekt, als hij zeide: wij zijn verzoend? Zou er een transport als uit de gemeenschap kunnen plaats hebben van eenen eigendom die op den bijzonderen naam van man of vrouw was gekomen, of eene opheffing van inschrijving, en zou voor dit alles niet noodig zijn een nieuwe titel, de wedervereeniging der goederen na de scheiding derzelve bewijzende. Zulks is wel bij eene eerste gemeenschap niet noodig, doch dan bestaat er ook geen bewijs ter contrarie; hier, waar bewijs van scheiding van goederen bestaat, is noodwendig bewijs van vernietiging dier scheiding noodig; zonder dat blijft ze stand houden en van kracht tegen derden.

De vraag kan slechts zijn, wordt ook bij scheiding van tafel en bed de gemeenschap door scheiding van goederen ontbonden of door de scheiding van tafel en bed zelve? Art. 298 maakt het antwoord niet twijfelachtig; niet door de scheiding van tafel en bed, maar door de scheiding van goederen die ten haren gevolge moet plaats hebben wordt de gemeenschap ontbonden, doch mitsdien bestaat ook het geval van art. 251, al. 1, en moet de

al. 2 van hetzelfde art. mede worden toegepast. Dus kan de gemeenschap niet hersteld worden dan bij eene authentieke akte.

Vraag IX. *Mag de voogd de eens gestelde hypotheek ook vervangen, door andere hem behoorende onroerende goederen, in de plaats der eerstgestelde te verbinden?*

Deze vraag stem ik den schrijver volgaarne toe en ik geloof niet dat de zaak nog zwaarigheid, uit haarzelve ontleend, heeft ontmoet.

Vraag X. *Heeft de voogd het regt tegen ontvangst der gelden van eenen derden, dezen te subrogeren in de regten der minderjarigen ten aanzien van den debiteur, zonder autorisatie der regtbank?*

De tiende vraag is weêr allervreemdst en onderscheidt zoo weinig het denkbeeld van betaling van schuld en overdragt of verkoop van waarden dat op die wijs zeker geen eind aan het vragen is. Betaling onderstelt afdoe-ning van eene bepaalde schuld die volledig gekweten wordt, en geschiedt nu die betaling op eene der wijzen bij art. 1436 sqq. bepaald, dan zal het regtsgevolg daarvan voor den voogd wel eene geheel onverschillige zaak zijn — en zulks onmogelijk te verwarren met overdragt of verkoop van inschuld, bij welke toch eenen verkooper en kooper, cessant en cessionaris gedacht moeten worden en eenen bepaalden prijs, waaromtrent overeenkomst te treffen is; tot die overeenkomst, tot die toestemming, wordt de magtiging der regtbank vereischt, omdat ze een handelen over de regten van den minderjarige in zich sluit; maar nergens is die tot het ontvangen van betaling voorgeschreven; het zijn geheel verschillende denkbeelden.

In XI is de vraag: *Indien ten gevolge der bepaling van art. 892 plaatsvervulling wordt toegelaten, hoedanig behoort zulks dan te geschieden?*

Deze vraag is, dunkt mij, wederom gesteld om eene moeilijkheid te maken die eigenlijk niet bestaat; hoe-

danig de plaatsvervulling wordt toegelaten leert men uit het behandelde niet; er wordt eigenlijk slechts daarover gehandeld dat het hard is voor eenen neef eens erfaters in zijnen eigen staak alleen zijnde, zoo er in eenen anderen staak uit zijn linie twee hoofden zijn en niet ook maar een, want in het eerste geval kwam hij om de helft, nu slechts om een derde; — zoo er nog meer waren zou hij om nog minder komen, en als er in het geheel geen waren kwam hij om alles; hoe geweldig hard ook voor dien neef dat hij niet gansch alleen is en slokop kan zijn van de geheele erfenis! om de zaak wat te kleuren is er plaatsvervulling bij gehaald, doch daar deze door fictie den vervuller in de plaats en de regten zijns overleden vaders of zijner moeder doet optreden, doet zij niets ter zaak; juist dit is de fictie dat *niet het kind erft*, maar zijn *ouders*, en dit doodt de geheele redenering die de schrijver er over maakt.

De XII vraag: *Binnen welken termijn is de beneficiaire erfgenaam verplicht tot het doen van rekening en verantwoording?* is vrij elementair. De termijn is gesteld ten behoeve van den erfgenaam, maar niet tegen hem; hij behoeft zich niet aan den termijn te storen, maar hij staat na denzelfden aan vervolging bloot, hij is diligent terwijl de termijn loopt, gedekt achter het schild der wet. Heeft hij zijne akte beneficiair nog niet uitgebragt, ook daarin wordt hij niet belemmerd, hij kan die ten allen tijde uitbrengen, mits hij zich nog niet als zuiver erfgenaam hebbe gedragen, art. 1076; van het uitbrengen der akte, voor welke geen tijd bepaald is loopen drie maanden, binnen welke hij rekening doen moet; maar doet hij ze niet, dan is er weder alleen dit het gevolg van, dat de crediteuren de rekening kunnen vorderen. Het verband tusschen art. 1082 en 1071, hoezeer in de wet geschreven, is nogtans onduidelijk in dezelve gesteld; want art. 1075 met deze artt. in verband gebragt

toont wel aan dat de wetgever heeft willen bevelen dat de termijn tot het doen van rekening zou aanvangen als die voor het beraad uit was, maar niet wanneer die termijn aanvangt als men zich niet beraadt, gelijk toch het meest gewone geval is — hoewel er uit kan worden opgemaakt dat alsdan de drie maanden beginnen te loopen van den dag van het uitbrengen der verklaring van aanvaarding — art. 1071, zooals ook de schrijver der vragen het opvat.

Vraag XIII. *Wanneer bij eene akte van scheiding, aan eenen voogd voor deszelfs pupillen, onroerende goederen worden toebedeeld, met de verplichting, om aan een' der mededeelgenooten eene toehaak te voldoen, kan alsdan bij de scheiding hypotheek op die onroerende goederen worden bedongen tot waarborg der overbedeeling, zonder autorisatie der regtbank?*

En vraag XIV. *Voor welke jaren kan de schuldeischer de inschrijving der hoofdsom ook voor de renten doen gelden, en op welke wijze kan eene bijzondere inschrijving voor verschenen renten worden bewerkstelligd?*

Zijn beide volkomen juist.

Vraag XV. *Wat wordt er vereischt, ten einde tot den verkoop krachtens de onherroepelijke volmagt, bij art. 1223 toegestaan, te kunnen overgaan; en welke verplichtingen rusten dan op den eersten hypothecairen crediteur?*

Wat de schrijver pag. 43 leert, dat de hypothecaire crediteur, zoo er meerdere inschrijvingen op het pand genomen zijn, het regt heeft, om de overschietende kooppenningen aan andere crediteuren uit te betalen en met dezen eene gezamenlijke deeling van den koopprijs te maken, ontken ik ten sterkste. De hypothecaire crediteur heeft geen verder regt dan om uit de opbrengst te verhalen, zoo de hoofdsom als de interessen der schuld en de kosten. Hij heeft geen schijn van regt om kooppenningen aan andere crediteuren uit te betalen, even-

min als om met dezen eene gezamenlijke deeling van den koopprijs te maken, hetgeen zeker een allerzonderlingst voorstel is, bijna even erg als het denkbeeld van Jhr. Mr. VAN PUTTKAMMER, in zijn advijs over het hypotheek-regt, die den eersten hypothecairen crediteur het regt toekent om voor andere crediteuren, NB. de doorhaling hunner hypotheken te bevelen; het een is even onregtskundig en onmogelijk als het andere; neen, is de debiteur het eens met de hypotheekhouders en zijn er geen concurrente crediteuren wier belang zich daartegen verzet, dan kan de *schuldenaar* bij de ontvangst der kooppenningen, ook met zijne volgende hypothecaire crediteuren afrekenen, tegen roijering (die voor den kooper vereischt wordt) maar anders, of zoo daar belangen tegen strijden, is de regter alleen en uitsluitend bevoegd om den koopprijs te regelen naar ieders rang, en om uitbetaling en doorhaling te bevelen; geen crediteur beschikt eigenmagtig over het goed van den debiteur, noch over het regt zijner mede-crediteuren.

Zoodat de eerste redenering van den schrijver juist is, dat de crediteur de bevoegde persoon is om den koopprijs te ontvangen en daarvoor te quitteren, onder verpligting om in allen gevalle *aan zijnen debiteur* uit te keeren, hetgeen hij meerder ontvangen heeft dan zijne pretensie bedroeg — daar is slechts bij te voegen of aan *andere regthebbenden*. Doch over hun regt is hij geen bevoegd beoordeelaar en mag hij dus het overige niet dan geregteijk afgeven, tenzij op last van den debiteur met consent van alle belanghebbende partijen.

De schrijver had zich verdienstelijk gemaakt, indien hij het betoog geleverd had, hoe de bevoegdheid van art. 1223 den schuldeischer kan geregtigd maken tot het ontrangen en kwijten voor de kooppenningen — en dat verhalen op den koopprijs in zich sluit het betalen aan zich zelve, zonder regterlijke tusschenkomst; dan

die punten welke nog eenigzins in het duister liggen, blijven bij hem onopgemerkt.

Ten slotte moet ik aanmerken dat ik het uitgeven van soortgelijke vragen en aanmerkingen waarlijk nuttig en verdienstelijk vind, echter altijd onder eene mits, dat zij niet worden uitgegeven zonder degelijk behandeld, of althans puntig en helder en scherp critisch gesteld te zijn, — zoodat men naauwkeurig de vraag en haar belang, met de gronden voor en tegen of die tot twijfel leiden, kan onderkennen, maar niet zóó dat het eigenlijk geen regtsvragen, maar slechts losse gedachten over eenige vragen mogen heeten. Ik heb daarom deze vragen eenigzins uitgebreid behandeld omdat er aan oppervlakkig geschrijf nog geen gebrek is en dat het duidelijk in deze vragen te zien is, dat als de schrijver derzelve zich slechts wat meer moeite wilde geven hij zeer bekwaam zou zijn, om het door hem geschrevene met meer zorg bewerkt, belangrijk en degelijk te doen zijn en ik hoop dat de aanmerkingen, die ik mij veroorloof, den mij onbekenden vrager daartoe zullen aansporen; dan zal de wetenschap er zeker winst mede doen, even als hij zelf.

26 April 1847.

H. OBREEN.

De vraag: Behoort het stelsel van afzondering ook op vrouwelijke veroordeelden en jeugdige gevangenen van de beide sexen te worden toegepast?

Toestemmend beantwoord, door W. H. WARSINCK Bz., mede-bestuurder en eerste secretaris van het Nederlandsch Genootschap: *Tot zeæelijke verbetering der gevangenen.* — Amsterdam, J. H. en G. VAN HETEREN, 1847. — 24 bl. in 8°.

Het groote vraagstuk der gevangenen, dat gedurende zoo langen tijd de wetenschappelijke wereld heeft

bezig gehouden, mag thans wel als voldongen beschouwd worden; want er is inderdaad niemand meer, der zake kundigen onbevooroordeeld, die aarzelt omtrent de keuze, die men tusschen de verschillende stelsels te doen heeft. De overwinning door het gewijzigd Pensylvanisch stelsel behaald, is beslissend en algemeen. Ook wij zijn over de zaak eigenlijk *uitgepraat*, en de tijd van *handelen* is ook voor Nederland gekomen. De wetenschap en de theorie hebben hare taak volbragt, die der praktijk begint.

Dan, hoezeer de stem van eene onpartijdige meerderheid zich zonder aarzelen verklaard heeft voor het afzonderings-stelsel, heeft dit niettemin nog zijne tegenstanders; en geen wonder! wanneer zullen alle menschen het, over wat dan ook, eens zijn? En het schijnt wel, dat, nu men de zaak zelve niet langer kan tegenhouden, men daarop ten minste zoo veel mogelijk nog tracht af te dingen.

Van daar de twijfelingen door sommigen geopperd, of het afzonderings-stelsel wel kan en moet worden toegepast op vrouwen en kinderen? Die vraag wordt hier onderzocht en toestemmend beantwoord; en waarlijk, ik geloof niet, dat er op de gronden van den schrijver veel aan te merken valt; mij ten minste komt het voor, dat in deze korte bladzijden zeer overtuigend is aange-toond, dat het afzonderings-stelsel deugt of niet deugt; dat het, indien het goed is voor sommigen, ook goed is voor allen, dat alle de gronden die daarvoor pleiten bij mannen, dit evenzeer doen bij vrouwen en kinderen, en eindelijk, dat het *Auburnsche zwijg-systeem* dezelfde gevaarlijke en nadeelige gevolgen voor vrouwen en kinderen moet hebben als voor mannen.

Had ik op het hoekje *éne* aanmerking, het zou misschien deze zijn, dat men niet eens zoo vele woorden noodig had om iets te betoogen, dat mij voorkomt voor ieder klaar en duidelijk te moeten zijn.

Had het afzonderings-stelsel nog eenige aanprijzing noodig, de verklaring van een man, die 23 jaren van zijn leven in de gevangenis-wereld heeft doorgebracht, en van gevangenissen en gevangenen zijne hoofdstudie gemaakt heeft, zou zeker van groot gewigt zijn. Ik schrijf daarom ten slotte deze woorden van bl. 22 af:

«En nu, na een derde gedeelte van ons leven aan al deze beschouwingen en onderzoekingen toegewijd te hebben, verklaren wij ons, zonder eenig voorbehoud, ten voordeele van het *stelsel van afzondering*, voor *aangeklaagden*, en *beschuldigden*, voor *veroordeelde mannen en vrouwen van elken leeftijd*, en dat zonder uitzondering of verkrachting van het stelsel, ook met opzigt tot *den duur van den straftijd*.»

Wat dit laatste betreft, vervolgt de schrijver:

«Want, om bij *langdurige* gevangenisstraf den veroordeelde een deel daarvan *in afzondering* en een deel *in gemeenschap* te doen doorbrengen, is het vernietigen van hetgeen men met zorg heeft opgebouwd; 't is eene onverklaarbare inconsequentie!»

Dit is, geloof ik, zeer waar; en de les is misschien, juist in dit oogenblik, voor onze wetgevers zeer nuttig. Die woorden sluiten echter niet in de stelling, dat men bij de invoering van het cellulair stelsel, den straftijd moet blijven bepalen als leefde men nog onder het oude stelsel der tuchthuizen, en dat men niet zou moeten zorgen geen langer gevangenisstraf op te leggen, dan de aard en het doel van het nieuwe stelsel toelaten.

A. DE PINTO.

AKADEMISCHE LITERATUUR.

W. C. K. EVERTSEN DE JONGE, *Disputatio de delictis contra rempublicam admissis ac praecipue de horum malefactorum conatu*. Traj. ad Rhenum, apud KEMINK et Filium Typogr. 1845, P. I, p. xxx et 422, P. II, p. 506.

Met belangstelling las ik het mij ter beoordeeling toegezondene akademische proefschrift van den schrijver. Het strekte mij ten bewijze, dat de wetenschap van het strafregt in ons Vaderland, hoe luttel ook het getal harer beoefenaars zij, nog niet geheel is uitgestorven. De schrijver koos zich tot onderwerp de leer der staatsmisdrijven, een onderwerp, waarover reeds menig criminalist is gestruikeld, waarbij reeds door menig een non liquet werd uitgesproken. Men vindt in dit werk eene rijke en volledige literatuur van hetgene in den jongsten tijd over dit soort van misdrijven werd geschreven, en reeds uit dien hoofde zal hetzelfde kunnen strekken tot eene nuttige vraagbaak voor hem, die zich nader met die leer wenscht bekend te maken. De schrijver geeft ons de vrucht eener gedurende drie jaren uitsluitend aan dit onderwerp gewijde studie.

Vrij algemeen kende men aan de staatsmisdrijven een bijzonder karakter toe en weigerde de gewone regelen der wetenschap, zoowel wat de poging of het begin van uitvoering als de uitvoering zelve en hare bestraffing betreft, op dezelve toe te passen. Naarmate de beoefenaar van het strafregt meer tot monarchale, tot constitutionele, tot democratische beginselen overhelt, pleegt ook zijne wijze van beschouwing van het onderwerp, zijn begrip over het meer of minder strafbare der staatsmisdrijven te verschillen. Van daar dan ook ontwaart men hieromtrent de meest uiteenloopende gevoelens bij het doorloopen van de geschiedenis der

volken. Soms eene uitermate strengheid, eene inquisitie, welke niet zelden, met miskening van de heiligheid van het eigendom, met behulp harer handlangers of bespieders, drong tot in het binnenste der haardsteden, welke in hare achterdocht zelfs in den slaap eene uiting der gedachten heeft getracht te bespieden. Ginds eene onvergefelijke toegevendheid jegens, eene zekere ingenomenheid voor hen, die de bestaande orde trachten omver te werpen. Eene toegevendheid, die in elke gevestigde heerschappij, in iedere magt in den Staat, het zedelijke karakter, hetwelk haar kenmerkt of althans behoort te kenmerken, miskennende, niet anders dan het regt van den sterkeren, dan een leeuwenverdrag vermeent te zien, hetwelk te verbreken aan ieder zou vrijstaan, zoodra hij zich, slechts geruggesteund door ligchamelijke krachten, een materieel overwigt zou hebben weten te verschaffen. Aan de wetenschap is het beschoren, om hier het evenwigt te herstellen. Met de geschiedenis tot leidsvrouw geeft zij welmeenend aan het hoofd of de hoofden der regering den raad, hunne snaren niet al te straf en vooral dezelve gelijkelijk te spannen. Bij de onderdanen wekt de wetenschap, door de geschiedenis geruggesteund, eerbied op voor eene wel gevestigde heerschappij, voor een' welgeordenden regeringsvorm. Zij leert de rampen der regeringloosheid, de onschatbare voordeelen van orde en vrede, van eene onbelemmerde werking der verschillende raderen van het Staatswerktuig kennen. Zij verwekt eerbied voor de onschendbaarheid zoowel van het hoofd van den Staat, als van de regten van ieder eenvoudig burger.

Uit dit oogpunt beschouwd acht ik des schrijvers keuze eener geschiedkundige ontwikkeling van de leer der staatsmisdriften voor eene zeer gelukkige, hoewel ik mij niet geheel met de wijze van behandeling van het onderwerp kan vereenigen.

De schrijver is namelijk bij de behandeling van de leer der staatsmisdrijven in het romeinsche regt, die verre weg het grootste gedeelte zijner, uit twee lijvige boekdeelen bestaande, dissertatie beslaat, te zeer op twee gedachten blijven hinken. Aanvankelijk voornemens over het romeinsche regt in het algemeen te schrijven, heeft hij zoowel wegens de uitgebreidheid van stof, als wegens de menigte schriften hierover, vooral in Duitschland, in den jongsten tijd uitgekomen, dit voornemen laten varen. Dit nam echter niet weg, dat hij zich van de reeds verzamelde bouwstoffen niet geheel heeft kunnen of willen ontdoen en hierdoor eene menigte zaken en bijzonderheden heeft ingelascht of zelfs breedvoerig heeft behandeld, welke, wel op zich zelve beschouwd geenszins van belang ontbloot zijn, maar met het te behandelen onderwerp zoo weinig regtstreeks in betrekking staan, dat een aanstippen meer dan toereikend zou geweest zijn. Hieraan schrijven wij toe de twee vellen druks, enkel besteed, om de twistpunten op te rakelen over Rome's stichting, het inlasschen eener beschouwing van de voornaamste instellingen van den romeinschen staat te midden van de behandeling der leer der staatsmisdrijven. De schrijver is over het algemeen genomen veel te lang van stof; het ontbreekt hem nog aan den takt behoorlijk het tot toelichting van het onderwerp onmisbare van het vreemdsoortige, het voedzame meel van het ligte kaf te onderscheiden. Welk nut heeft het b.v. voor den lezer om hetgene men reeds in den tekst in de latijnsche taal gelezen heeft, nogmaals in noten ter lengte van meerdere bladzijden in de oorspronkelijke taal van die schrijvers herhaald te zien? Ik zie voor mij, niettegenstaande de betuiging van den schrijver in zijne voorrede, dat zulks opzettelijk is geschied, hierin niet het minste nut, tenzij men nu en dan zich van dit middel bediene, om het een of andere woord, de eene of andere uitdruk-

king, waaraan in den oorspronkelijken tekst een bijzondere klem gehecht is of die, om mij zoo uit te drukken, dient om den spijker op den kop te treffen, meer te doen uitkomen, of om de gedachte en de bedoeling van den schrijver levendig voor den geest te stellen. Zoo heeft het lezen van des schrijvers voorberigt, handelende over de eerste beginselen van de strafregtswetenschap bij mij eenen onaangenamen indruk nagelaten. Hetzelve heeft, dunkt mij, eene groote overeenkomst met eene inwijdingsrede van den eenen of anderen hoogleeraar in het strafregt, die voor zijne nieuwe leerlingen bij de opening van het kollegiejaar de mysteria zijner wetenschap onthult. De beoefenaar der wetenschap zal waarlijk uit die eenvoudige beginselen niets nieuws kunnen aanleeren; de leek daarentegen niet door het lezen derzelve tot het lezen en het regt begrip der dissertatie geraken. Ook de namen der schrijvers, waarvan de schrijver zich bediend heeft, zijn dikwijls genoeg in de noten aangehaald om afzonderlijke melding in het voorberigt te behoeven.

Hoe gaarne ik ook hulde doe aan de naauwkeurige ontwikkeling van de verschillende strafregtstheoriën in het tweede deel van dit werk; hoezeer ik erken dat de leer van de poging met die theoriën in onmiddellijk verband staat, en dat het begrip van poging, voor een gedeelte althans, afhankelijk is van de strafregtsleer, welke men aanleeft; zoo had toch de schrijver niet mogen uit het oog verliezen, dat niet eens de leer der poging in het algemeen, maar slechts een gedeelte dier leer, de poging bij staatsmisdrijven, gerekend mag worden regtsstreeks tot zijn onderwerp te behooren. Zoodat, naar mijne zienswijze althans, het vijftigtal bladzijden alleen ter ontwikkeling der theoriën besteed, een onderwerp met het zijne slechts familie van familiewege, aanmerkelijk had kunnen besnoeid worden en het enkel leveren eener beknopte schets, zonder zich te verwickelen in

dien chaos van gevoelens voor en tegen, meer voor- dan nadeel aan het te behandelen onderwerp verschaft zou hebben. Die tusschenvoegsels, vooral van dusdanig eene uitgebreidheid, dienen slechts om het geheel uit zijn verband te rukken en het kan niet anders of de lezer verliest den draad, wanneer hij zich eenen zoo geruimen tijd van het eigenlijke onderwerp ziet afgetrokken.

Uit dien hoofde vooral vermeenden wij den schrijver op deze exuberantia juvenilis, vrij algemeen aan schrijvers van akademische proefschriften, en de daaruit voortvloeiende gebreken opmerkzaam te moeten maken, dewijl het werk de kenmerken draagt van eene naauwgezette studie, van eene groote belezenheid en eene grondige kennis van de werken der aangehaalde schrijvers, en dewijl wij vertrouwen stellen in des schrijvers toezegging, de nog niet ontgonnen gedeelten van zijnen akker achtereenvolgens oirbaar te zullen maken. Zijdelings geeft ons immers de schrijver zijn voornemen te kennen de leer der staatsmisdrijven bij de oostersche volken en Grieken nader te zullen onderzoeken. Hij geeft tevens de stellige belofte de middeleeuwsche begrippen en de bepalingen der hedendaagsche wetgevingen over deze misdrijven, de leer der drukpers-delicten, welke in den laatsten tijd ook ten onzent zich eene betreurenswaardige befaamdheid wist te verwerven, later afzonderlijk te zullen behandelen.

Ook hieromtrent nog eene opmerking. Eene volgorde, zoo als de geschiedenis aanwijst, ware mij boven de broksgewijze behandeling, door den schrijver gevolgd, verkieslijk voorgekomen en ik durf gerustelijk vertrouwen, dat op deze wijze de stof in belangrijkheid aanmerkelijk zou hebben gewonnen. Het opsporen der bronnen, het voet voor voet nagaan der ontwikkeling van het onderwerp, hetwelk men behandelt, heeft onberekenbare voordeelen. De trapsgewijze voortgang van den menschelijken geest is zichtbaar in de beoefening van iedere wetenschap,

in de ontwikkeling van ieder leerstelsel. Uit de kennis van den trap van ontwikkeling van het voorgeslacht wordt die der vorderingen van het tegenwoordige afgeleid, de oorzaken, welke deze laatsten bevorderden, worden hierdoor zichtbaar voor het oog van den beschouwer. Ik geloof, dat het aan dit overspringen van het romeinsche regt tot de begrippen der hedendaagsche schrijvers te wijten is, dat mij het derde gedeelte van het werk veel minder dan de beide eersten heeft befallen. Er is, zoo ik mij niet bedrieg, bij de besluittrekkingen van den schrijver veel meer wetteling in gene dan in de twee laatstgenoemden zichtbaar. Wijsselijk hadde, dunkt mij, de schrijver gedaan zich in zijne dissertatie tot de behandeling van de leer der staatsmisdrijven bij de Romeinen te bepalen, met bijvoeging welligt van de begrippen der oostersche volken en der Grieken. Zijn oordeel over de nieuwste schrijvers had ik liefst opgeschort gezien, tot dat hij zelf ad calcem gekomen het einde van zijn onderzoek bereikt had.

De beide appendices achter het tweede deel strekken niet tot sieraad van het werk, noch zijn geschikt om een denkbeeld te geven van eene volledige kennis der nieuwste wetgevingen. Waartoe toch wel deze voorproef, na het bl. XII van het voorberigt te kennen gegeven voornemen? Waartoe die opsomming der voornaamste bepalingen over de misdrijven tegen de veiligheid van den Staat in de Wurtembergsche, Saksische en Brunswijksche Wetboeken, en de Hessische (sinds 17 October 1841 als Wetboek afgekondigd), de Badische (in Mei 1845 tot Wetboek verheven) en Pruissische ontwerpen, terwijl men in die *brevis expositio normarum, codicum et speciminum praecipuorum poenaliu Germaniae de seditione*, te vergeefs zoekt naar de Oostenrijksche, Beijersche en Hannoversche Wetboeken, naar het Pruissische landregt, naar de vier zich opgevolgd hebbende Beijersche ontwerpen? — Deze opmerking is ook, hoewel

slechts ten deele, toepasselijk op den tweeden appendix, handelende over de niet-aangifte van staatsmisdaden; waar men, ter aanvulling van het ontbrekende, naar het geschiedkundige overzicht van den Heer KÖNIGSWARTER in de *Nederlandsche Jaarboeken van regtsgeleerdheid en wetgeving*, wordt verwezen. — Doch gesteld eens, dat het overzicht der Duitsche strafwetgevingen volledig ware geweest, de beschouwing zou toch altijd uit den aard der zaak eenzijdig zijn gebleven, zijnde de uitdrukking van den geest van slechts ééne natie, bestuurd door verschillende regeringen, die, naarmate van hare beginselen, van hare meer of min monarchale of constitutionele instellingen, hare straf-wetgevingen en hare straf-bepalingen tegen de staatsmisdrijven meer of min hebben gewijzigd. Eene vergelijking der nieuwere wetgevingen kan, dunkt mij, slechts dan groot nut stichten, wanneer men door dezelve het karakter, de behoeften van verschillende volken onder ongelijksoortige Staatsvormen leert kennen en doorgronden. Hoe rijk is niet de geschiedenis der nieuwere wetgevingen aan nieuwe straf-ontwerpen en nieuwe Strafwetboeken! Men denke slechts aan de Braziliaansche, Sardinische, Parmasche, Napelsche, Spaansche en Noorweegsche Strafwetboeken, aan de verschillende strafontwerpen in Zweden, aan het ontwerp voor Louisiana van den beroemden LIVINGSTON! Wendt uwe schreden naar het kleine Zwitserland, bijna in elk kanton werd de strafwetgeving sinds het begin dezer eeuw gewijzigd. Gij hoort spreken van de afzonderlijke Strafwetboeken van St.-Gallen, van Basel, van Zurich, van Lucern, van Thurgau, van Waadtland, terwijl Bern en Graauwbunderland zich nog, even als wij, in barensnood bevinden. Reeds heeft het Hongaarsche ontwerp van 1843, wier ontwerpers, na de voornaamste landen van Europa doorreisd te hebben om *in loco* de werkingen der verschillende strafwetten op te nemen, tot

het besluit zijn gekomen de doodstraf (1) en de onteerende straffen geheel uit hun Wetboek te bannen, de aandacht der voornaamste criminalisten tot zich getrokken. — Doch wij zouden te wijdloopig worden door meer in bijzonderheden te treden; genoeg om aan te toonen, dat de twee bijgevoegde appendices zich niet zeer aanbevelen, en het daarin vermelde, bij het later volvoeren van des schrijvers voornemen, eene nadere bewerking, meerdere toelichting en eene scherpere kritiek vereischt.

Hiermede vermeen ik van de algemeene opmerkingen te kunnen afstappen, om meer opzettelijk het werk zelf, doch zoo kort en beknopt mogelijk, na te gaan.

Met den recensent in den *Gids* kan ik des schrijvers splitsing zijner behandeling van het Romeinsche regt, in twee deelen, in eene pars literaria juridica en in eene pars juridica, niet goedkeuren. Het dunkt mij, vooral dewijl hij zich tevens van de indeeling in tijdperken bedient, dat beide gedeelten in een hadden moeten worden gesmolten. Een noodzakelijk gevolg dier splitsing was, dat de schrijver meermalen in zijn tweede deel in gedeeltelijke herhaling treedt van het reeds in het eerste betoogde. Men gelieve slechts te vergelijken het in beide deelen gezegde over het karakteristieke der perduellio (den animus hostilis in rem publicam, den dolus malus, D. I, bl. 58 volg., 363 volg., 376 volg., 390, D. II ab initio) en over de poging (D. I, bl. 108 volg., D. II, bl. 54 volg.)

Zeer naauwkeurig is over het algemeen de schrijver in het bepalen van den oorsprong en het ontleiden der Romeinsche uitdrukkingen. Men leze b. v. het D. I., bl. 46—72, over de woorden *hostis*, *perduellis*, *parricida*, en bl. 257 volg., 381 volg., over de *notio majestatis*, eerst van latere dagteekening, gezegde. Bij

(1) De zwaarste straf bij hoogverraad is levenslange opsluiting of kerkerstraf, § 422.

de opgave der tweeledige beteekenis van het woord *parricida* had nog kunnen vermeld worden, dat de Idus Martiae, dewijl op dien dag JULIUS CESAR werd vermoord, bij Senaats besluit met den naam van *parricidium* werden bestempeld (1). Ik kan mij overigens niet geheel vereenigen met des schrijvers weêrlegging van de meening van LEBASTARD DE LISLE omtrent het woord *parricidium* (D. II, bl. 498) door de bijvoeging: *scribendum fuisset: tout homicide*. Met deze meening is immers in strijd een fragment uit de XII tafelen: *sacrum sacrove commendatum qui cleperit rapsitque, parricida esto*, te vinden bij CICERO, de Legg. II, 9. Ik erken dat de Fransche schrijver aan dit woord eene veel te uitgestrekte beteekenis heeft gegeven, maar geloof tevens dat moord of doodslag geen vereischte was, om *parricida* te worden. Het moest weleer eene openlijke misdaad zijn, welke hetzij het bestaan, hetzij de eer van den Staat kon schenden. Hiertoe behoorde voorzeker de heiligschennis; vooral indien men let op Rome's godsdienstige instellingen en op het onmiddellijke verband tusschen dezelve en de staatkunde. Het *sacer esse*, de *leges sacrae* waren daarom ook *juris publici*, zoo als door den schrijver te regt tegen het gevoelen van NIEBUHR, GÖTTLING en anderen betoogd wordt.

Grondig wordt door den schrijver betoogd, dat de perduelles gedurende het bestaan van het Romeinsche keizerrijk, niettegenstaande SULLA's en CAESAR's wetten over het crimen Majestatis, de wettige naam voor de zwaarste soort van staatsmisdaden of voor het hoogverraad is gebleven. De lezing van dit betoog, hetwelk voor den schrijver eene hoofdstelling uitmaakt, en vooral steunt op het gezag van ULPIANUS, kan ik een ieder gerustelijk aanbevelen (D. I, bl. 281, 319 volg., 362 volg., 381 volg.; D. II, bl. 8 volg.).

(1) SÜETONIUS in vita Caes. c. 38.

Niet volkomen vereenig ik mij met des schrijvers denkbeelden over de *poena capitis*. Hij erkent, wel is waar en te regt, dat het Romeinsche begrip der *poena capitis* niet met onze doodstraf moet verward worden; dat de Romeinen hiermede een geslacht, een genus, van straffen, zoo als b. v. de nieuwere volken met het lijf- en onteerende straffen, geene bijzondere soort of bijzondere straf bedoelden (D. I, bl. 269, 286, 314 volg.); dat de veroordeeling tot deze straffen, maar ook deze alleen, een hooger beroep tot het Romeinsche volk, *provocatio ad populum*, toeliet. Indien ik echter (D. II, bl. 80) lees, dat de *damnatio ad bestias* vel *ad furcam* eene zwaardere straf was dan de *poena capitis*, dan vermeen ik van den schrijver te moeten verschillen. De nieuwere, terwijl zij het *jus civile* der Romeinen hoogschatten, zijn over het algemeen met hun strafregt niet ingenomen en plegen de Romeinen van willekeur te beschuldigen. Dit niet gunstig oordeel acht ik enkel hieraan toe schrijven, dat men niet genoeg gelet heeft op het verband tusschen het Romeinsche strafregt en Rome's burgerlijke instellingen. Het Romeinsche strafregt staat in het naauwste verband met hunne begrippen van *civis*, van *peregrinus* en *servus*, met de *minima*, de *media* en de *maxima capitis diminutio*. Overeenkomstig die indeeling, staat het geheele Romeinsche strafregt op drie graden van straffen. Een ieder kent de *nota censoria* als eene tijdelijke schorsing van het bekleeden der hoogste waardigheden, als eene *minima capitis diminutio*. Het is algemeen bekend, dat de *poenae capitis* het verlies van het Romeinsche burgerregt, eene *maxima capitis diminutio*, eene *servitus poenae*, het zij de doodstraf, het zij den burgerlijken dood, na zich sleepten, en dat de *deportatio*, eene straf meest toegepast op staatsmisdadigers, welke onder de keizers de *aquae et ignis interdictio* tijdens de republiek verving, tot de *poenae capitis* behoorde. Min-

der wordt echter gelet op de middensoort, op die straffen namelijk, quae non ad capitis periculum, sed tantum ad existimationem pertinent, welke eene media capitis diminutio, een tijdelijk verkeerren van den Romeinschen burger in den staat van vreemdeling, te weeg bragten. Men denke slechts aan de tijdelijke veroordeeling in opus publicum (1) en aan de relegatio (2). En toch op dit onderscheid, op deze indeeling dient vooral gelet te worden, wil men zich een juist denkbeeld vormen van den verschillenden graad van zwaarte der deportatio en der relegatio, toegepast op de staatsmisdadigers. De Romeinen hadden voor de doodstraf, de veroordeelingen ad bestias, ad furcas, ad metalla, de deportatio, slechts ééne algemeene benaming. Het was die van poenae capitis. Het waren meest enkel verschillende wijzen van toepassing der straf overeenkomstig den stand van den veroordeelde.

De vijandelijke gezindheid, het boosaardige jegens den Staat, later vooral jegens den persoon der Keizers, die allengs in het bezit geraakten van alle waardigheden, de geheele staatsmagt in hunnen persoon vereenzelvigden, was het kenmerk der Romeinsche perduellio; van waar dan ook zij, die voor het iudicium perduellionis te regt stonden, onder den naam van *hostes*, *proditores*, *latrones*, *praedones*, ook wel van *tyranni* bij de Romeinsche schrijvers voorkomen.

De schrijver wederlegt de dwaling van hen, die de provocatio ad populum in de comitiis curiatis en niet in de comitiis centuriatis gezocht hebben; hij toont tevens aan, tegen het gevoelen van WOENIGER, dat onder de koningen, reeds sinds NUMA POMPILIUS, het beroep van de koningen op het volk, zoowel bij het iudicium perduellionis, als bij het iudicium parricidii, vóór hetwelk toen iedere moordenaar met voorbedachten rade

(1) L. VI Cod. ex quis. caus. infam.

(2) L. VII. D. de interd. et releg.

werd betrokken, in zwang was. Slechts de willekeur van sommige koningen, als van enen **TARQUINIUS SUPERBUS**, had dit beroep, door de zeden van het volk gewettigd, tijdelijk afgeschaft en was de eerste aanleiding, dat een gewoonterecht later door **VALERIUS PUBLICOLA** door eene wet naauwkeuriger moest worden omschreven en bekrachtigd.

De schrijver (D. I, bl. 88) meent, dat **DIONYSIUS HALICARNENSIS** (B. II, Hoofdst. 14, bl. 87, B. IV, Hoofdst. 25, bl. 228 uitg. van Sylb.) met zich zelve in strijd is, wanneer hij op de eene plaats zegt, dat **ROMULUS** zelf over de zwaarste misdaden recht sprak en de geringeren aan de Senatoren opdroeg; terwijl hij op de andere plaats vertelt, dat **SERVIUS TULLIUS** de eerste was, die de koninklijke magt verminderde, door de helft dier magt aan regters, waarschijnlijk de centumviri, op te dragen. Mij dunkt, dat beide plaatsen zeer vatbaar zijn voor eene gezonde uitlegging. **ROMULUS** behield zich zelf het recht om recht te spreken geheel en ongeschonden voor; hij delegeerde slechts, naar goedvinden, zijne senatoren daartoe in *singulam caussam*, zoo als wij weten dat eveneens onder de regering van **NUMA** plaats vond. Zij waren dus niet anders dan de lasthebbers des konings. Zoo stelt dan ook **LIVIVS** de duumviri *perduellionis* of *quaestores paricidii* voor, als gekozen door den koning. Bij **SERVIUS TULLIUS** daarentegen was het geene delegatie van magt. Hij stond een gedeelte van zijne magt af, door eene geregelde magt, bijzondere regters, die over bepaalde misdrijven, de *delicta privata*, moesten oordeelen, naast de zijne in eenen onafhankelijken werkkring te plaatsen.

De schrijver toont (D. I, bl. 109 volg.) aan, dat de Romeinen eigenlijk zich geen algemeen begrip van de poging hadden gevormd en hier geene technische uitdrukkingen, even als bij den *dolus* en de *culpa*, bezigden; dat evenwel reeds de *lex Valeria* de poging bestrafte, om zich de alleenheerschappij toe te eigenen (*Τὸν Βουλόμενον*

Τυραννεῖν) (1): «de eo, qui regni occupandi consilia ini-
ret, ut ipse cum bonis sacer esset.» Hier waren het de co-
mitia centuriata, die het oordeel velden. Zoo leert de l. 3
Dig. ad leg. Jul. Maj., een fragment uit de XII tafelen,
dat het *hostem* (*perduellem* volgens de XII tafelen) *con-*
citare, het *civem hosti* (*perduelli*) *tradere* met de poena
capitis bestraft werd (D. I, bl. 160 volg., 307). In dit
woord *concitare* ligt eene voorbereiding tot een misdrijf,
de poging om iemand tot een misdrijf aan te sporen,
opgesloten; in welken zin men bij PORCIUS LATRO in
zijne declamatio tegen LUC. SERG. CATILINA (2), de woor-
den *agitare* en *conflare* gebruikt vindt. Het *regnum*
affectare was bij de Romeinen het kenmerk van hoog-
verraad. Onder meer voorbeelden, die van SP. OPPIUS en
APPIUS CLAUDIUS, twee der tienmannen. Waar dit ken-
merk ontbrak, zoo als in het verbond door SPURIUS CAS-
SIUS met de Hernici gesloten, in de uitdeeling van koren
onder de plebs door SP. MAELIUS, in de betaling der schul-
den van de Plebejers door MANLIUS, kon hoogstens van
vorbereidende handelingen, van den zoogenaamden *co-*
natus remotus, sprake zijn. Te regt wordt daarom door
den schrijver (D. I, bl. 147, 154) opgemerkt, dat de ver-
oordeeling van SPURIUS CASSIUS slechts een gevolg is ge-
weest van partijzucht, van den nijd der Patriciers, die
slechts een voorwendsel zocht om tweedragt onder de
plebs te stoken. De aanklagt geschiedde door de quaes-
toren, magistratspersonen, die jaarlijks plagten af te
treden; waaruit de schrijver afleidt, dat de quaestores
rerum capitalium reeds van de *duumviri perduellionis*,
als afzonderlijke regters, waren afgescheiden. Men zou
echter de vraag kunnen opperen, of die aanklagte door
deze quaestores geschiedde als quaestores *rerum capi-*
talium of als quaestores *aerarii*? Deze laatsten immers

(1) PLUTARCHUS, in vita Publicolae, c. 12.

(2) c. 19.

verdedigden de belangen van het staatseigendom en da-
vaardden vóór de comitia centuriata. Volgens het getuigenis
van LIVIUS en DIONYSIUS werd CASSIUS veroordeeld door
de comitia centuriata, in welke de Patriciers boven de
Plebejers de overhand hadden.

Een sluier van duisternis zweeft over het uitspreken
van menig vonnis over staatsmisdrijven tijdens de repu-
blik, vooral daaraan toe te schrijven, dat de staats-
magten, door de gedurige twisten en den aanhoudenden
nijd tusssen de Plebejers en de Patriciers, niet be-
hoorlijk waren afgebakend. Van waar dan ook die gedu-
rige verwarring bij de nieuwere schrijvers tusssen de
comitia centuriata, curiata en tributa en de neiging om
aan de beide laatsten eene magt toe te schrijven, die uit
den aard der Romeinsche instellingen enkel aan de eersten
toekomt. De veroordeeling van POSTUMIUS PYRGENSIS door
de tribunen in de comitis tributis, wegens roof van staats-
gelden, moet met den schrijver (D. I, bl. 201 volg.) voor
eene uitzondering worden gehouden.

In zijne beoordeeling van de veroordeeling van MANLIUS,
schijnt de schrijver mij toe zich te zeer door zijn gevoel
te hebben laten wegslepen en de geheele toedragt te zeer
uit onze hedendaagsche begrippen beschouwd te hebben.
Een onmiddellijk gevolg van den republikeinschen geest,
welke zoowel de Romeinen als de Grieken bezielde, van
den afschuw, dien zij voor den minsten zweem van dwin-
gelandij koesterden, was dat een ieder, veldheer of ma-
gistraatspersoon, die te magtig werd en daardoor gelijk-
heid en evenwigt bedreigde, niet langer in den Staat mogt
geduld, maar het zij ter dood veroordeeld, het zij ver-
dreven of gebannen moest worden. MANLIUS, een Patricier,
had eene schaar van Plebejers door zijne vrijgevigheid
om zich vereenigd, MANLIUS had aan zijne eigen stand-
genooten, aan de Patriciers, eenen onverzoenlijken haat
gezworen; tot twee keeren toe had hij zich de gunst van

de plebs trachten te verwerven, zijne verdediging zelf was slechts eene *captatio benevolentiae*. Ongehoord was het dat een Patricier de partij van de plebs had gekozen, ongehoord dat een Patricier deze tegen de Patriciers had opgeruid. Door het uitstellen der zaak was aan MANLIUS gelegenheid tot de vlugt of tot ballingschap geschonken, hoogmoed of geheime bedoelingen en verwachtingen deden hem van dit redmiddel afzien.

Voor al bij staatsmisdaden gold een algemeene romeinsche regel: in maleficiis voluntas spectatur non exitus (1); van daar, als kenmerk van hoogverraad (perduellio), de *animus hostilis in rempublicam*, het *statum belli patriae adducere voluisse*, het even zwaar bestraffen van den wil als de uitvoering. Daar nu de overige soorten van gekwetste majesteit, in tegenoverstelling van het hoogverraad, slechts eene minachting van de waardigheid van den Staat of van den Keizer zonder *animus hostilis* of *dolus malus* betroffen, zoo volgt hieruit, dat de *lex Julia majestatis* niet slechts den *dolus malus*, maar tevens de *culpa* of de *fraus* bestrafte.

Aan de vrijheid van den Romeinschen burger, aan het bestaan der republiek werd de gevoeligste slag aangebragt door SULLA, die als hersteller van de regtsmagt des senaats, het beroep op het volk en de volksgeregten ophief, door POMPEIUS later hersteld (2), om weêr door JULIUS CAESAR voor goed te worden afgeschaft. SULLA was het ook die, om zijn gezag als Dictator te handhaven en ter bescherming van de magt der magistraatspersonen, het gebied der staatsmisdrijven meer uitbreidde, en den grondslag leide tot die wettelijke bepalingen, welke, later door JULIUS CAESAR naauwkeurig omschreven, door AUGUSTUS, HONORIUS en

(1) Niets afdoende is dus de vraag (D. I, bl. 292), of SULLA of HADRIANUS die woorden heeft ter neder geschreven.

(2) Deze uitlegging vermeen ik althans aan de plaats van CICERO in VERREM Act. I, c. 15 te moeten geven.

ARCADIUS, THEODOSIUS nog verder uitgebreid, aan eene reeks van Romeinsche Keizers tot rigtsnoer voor hunne wreedheden gestrekt hebben. Die Keizers, waar het hun belang of het verzadigen hunner bloeddorst gold, niet terugdeizende voor eene interpretatio extensiva, hebben soms aan die wetten zoodanig eene uitbreiding gegeven, dat een TACITUS het crimen majestatis met den naam van crimen eorum, qui crimine vacant dorst te bestempelen. Eene aanklagte, een woord, waren voor eenen TIBERIUS, eenen NERO voldoende, om den aangeklaagde, schuldig of onschuldig, zonder vorm van proces, te doen ombrengen.

Ik behoef slechts te gewagen, dat de kwetsing der Majesteit zich tot 's Keizers beeldtenis en tot de personen van de raadgevers des Keizers, van de senatoren en de hoofden van het leger, als vertegenwoordigers des Keizers en van zijne magt, uitstreckte, dat hij die 's Keizers beeldtenis versmolten had wegens schennis van Majesteit werd veroordeeld (1), dat de regtsgeleerden zich de vraag voorstelden of het herstellen van een beschadigd beeld des Keizers, het toevallig treffen van hetzelfde door eenen steen, het verkoopen van 's Keizers beeldtenis, het versmelten van een afgekeurd beeld strafwaardig was (2). Geen wonder. — De veroordeelingen wegens Majesteitsschennis waren voor 's Keizers schatkist de rijkste bron van inkomsten. Zij gingen steeds gepaard met verbeurdverklaring der goederen.

Eerst SULLA's wet of de lex Cornelia, zelve eene uitbreiding der Apulejische en Varische wetten, bestrafte het openlijk honen in eene redevoering voor het volk gehouden (ne in quemvis impune *declamare* liceret). Wel is waar was reeds vroeger een C. DECIANUS tot ballingschap veroordeeld, wegens eene aanklagte in de comitia

(1) L. VI. D. ad leg. Jul. Maj.

(2) L. IV, § 1, l. V, § 1 en 2 D. ad leg. Jul. Maj.

tegen P. FURIUS en eene klagt over den dood van SATURNINUS, — die veroordeeling was echter toenmaals het gevolg van partijschap, geenszins eener wettelijke bepaling. Eveneens berokkende zich tijdens den eersten Punischen krijg de dochter van APPIUS CAECUS eene zware geldboete door eene vervensching in tegenwoordigheid van het volk.

Reeds vindt men in de twaalf tafelen van schot- en schimpschriften gemaakt (*qui occentavis set sive carmen condidisset, quod infamiam faceret flagitiumve alteri*); een gevolg, eene omschrijving van die bepaling was de wet van AUGUSTUS de famosis libellis. Zij diende tevens als tegenhanger van het door SULLA omtrent mondelingen hoon bepaalde. Zoo ziet men allengs de strafbepalingen wegens staatsmisdrijven van daden tot woorden openlijk uitgesproken, van openlijke smaadredenen tot uitboezemingen in geschrifte uitgebreid (D. II, bl. 19 en volg.).

Omtrent het verschil tusschen de *crimina perduellionis* en *majestatis* vergun ik mij nog deze opmerking. Het komt mij voor, dat het *judicium perduellionis* meer de belangen waarnam van het volk; het *judicium majestatis* daarentegen dat der magistraatspersonen of des Keizers. Vóór hetzelfde stond hij te regt, die de waardigheid en magt van de magistraatspersonen had aangerand, maar vooral die van den Imperator, die, als hoogste magistraatspersoon, de volheid van waardigheid en magt in zijnen persoon vereenigde, tegen wien, als *sacrosanctus*, als *Divus*, heiligschennis (*sacrilegium*) gepleegd werd. Zoo was de zaak van RABIRIUS, van den dood eens Tribuins beschuldigd, eene *quaestio Majestatis*; SATURNINUS daarentegen, die de waardigheid des volks had aangerand, tegen wien het volk de wapenen had moeten opvatten, was reus *perduellionis*. CICERO, die CATILINA's zaâmgezworenen zonder bijeenroeping van het volksgeregte met

den dood had gestraft, wordt door CLODIUS vóór het *judicium perduellionis* geroepen. De dood van CORNELIUS, den volkstribuin, die met minachting van het tusschen-treden (*intercessio*) van zijnen ambtgenoot, zijne wet aan het volk voorlas, wordt genoemd een *crimen immunitae Majestatis tribunicae*.

Hieruit laat zich welligt verklaren: dat en hoe het *judicium majestatis* het *judicium perduellionis* allengs verdrong; namelijk, naarmate de *auctoritas populi Romani* voor de *dignitas et potestas magistratum* of liever *Imperatorum* het onderspit delfde. Het is opmerkelijk, dat men juist bij de regtsgeleerden tijdens de regering van TRAJAAN, een' der meest volksgezinde Keizers, het gebruik van het woord *perduellio* weér aantreft.

De staatsmisdrijven betroffen, zoo als de schrijver (D. I, bl. 336 volg.) te regt opmerkt, niet slechts de misdrijven tegen den Staat zelve en deszelfs bestaan, maar tevens tegen de verschillende staatsinstellingen. Het beoogen eener geheele omkeering van zaken, de *suspicio regni* of het *regnum affectare*, het *patriam hostibus prodere* was echter de zwaarste soort. Uitdrukkingen als het *novas res moliri*, *novis rebus studere*, *statum reipublicae mediocriter labefactare* zien klaarblijkelijk op enkele staatsvormen. Hiertegen waakten eene reeks wetten in de laatsten tijden van het bestaan der republiek tegen verboden bijeenkomsten en kuiperijen ter verkrijging van ambten afgekondigd, en het toezigt over de *Bacchanalia*, die nachtelijke bijeenkomsten ter eere van den God BACCHUS, zoo berucht in de Romeinsche geschiedenis (D. I, bl. 201, 334 volg., 352 volg.).

In het tweede gedeelte van het werk worden naauwkeurig onderzocht de romeinsche bepalingen over de daders (*auctores*) over de verschillende graden van medeplichtigheid (*socii et conscii* of *consocii*), over zamenzwering en oproer, over het berouw vóór de uitvoering,

over aanklagers en verklikkers. De uitgebreidheid van het onderwerp laat niet toe om ook hiervan een verslag te geven.

Over het derde of laatste gedeelte gaf ik reeds ter loops mijne gedachte te kennen. Slechts een paar opmerkingen wenschte ik er bij te voegen. Ik ben het met den schrijver eens, dat bij staatsmisdrijven het plegen der hoofddaad (*factum praecipuum*) gelijk staat met de uitvoering; theoretisch waar is het, dat de poging, als begin van uitvoering, de geheele ruimte beslaat tusschen de gedachte, waaromtrent de romeinsche regel *cogitationis poenam nemo palitur*, en de geheele uitvoering; toegepast op de wetgeving of in de praktijk overgebracht, heeft echter die beschouwing, het aannemen van verschillende graden van poging, naarmate het begin meer of min van het voltoojen der uitvoering verwijderd is, eene hoogst gevaarlijke strekking en kan slechts aan willekeur, waarvoor men zich vooral bij staatsmisdrijven dient te wachten, de hand bieden. Het is algemeen bekend dat, terwijl de nieuwere wetgevingen door eene algemeene bepaling de poging strafbaar verklaren, die poging eigenlijk aan de Romeinen onbekend was; maar dat deze veeleer bepaalde daden, die wij nu poging plegen te noemen, als bijzondere delicta door eene wet strafbaar verklaarden. Mij is steeds het romeinsche beginsel boven het tegenwoordige verkieslijk voorgekomen; dewijl reeds het begrip begin van uitvoering op zich zelf zeer onbepaald en onzeker is en steeds eene rijke bron voor aanklagten en geregteijk onderzoek zal blijven. Bij staatsmisdrijven vooral leiden die algemeene bewoordingen tot eenen chaos van verwarringen. Doordien men de zamenzwering, welke zelf niet anders pleegt te zijn dan eene poging tot hoogverraad, als afzonderlijk misdrijf beschouwt, komt men van zelf, door den aanvankelijk gestelden algemeenen regel, tot het bestraffen van de poging tot

zamenzwering, d. i. van de poging eener poging. Men begrijpt ligtelijk tot welke moeilijkheden, tot welke spitsvindigheden zoodanig onderzoek moet leiden. Verkiezelijk is het omgekeerde beginsel, aangenomen door de Hongaarsche ontwerpers, dat de poging, in den regel straffeloos, slechts strafbaar wordt door eene uitdrukkelijke bepaling. Hoewel de theoretische waarheid van des schrijvers stelling erkennende, kan ik mij dierhalve niet met zijn beweren vereenigen, dat de zamenzwering door den wetgever niet als afzonderlijk misdrijf, maar als poging tot hoogverraad diende gestraft te worden.

Bij eene latere, meer praktische, behandeling van het onderwerp is het wenschelijk dat de schrijver vooral over de strafmaat en de wijze van bestraffing bij staatsmisdrijven zijn gevoelen te kennen geve, of b.v. gevangenzetting of ballingschap bij staatsmisdadigers de voorkeur verdiene. Zoo is de vraag, of de doodstraf al dan niet bij staatsmisdrijven dient te blijven bestaan, voor als nog door den schrijver onbeslist gelaten, daar zij door hem afhankelijk wordt gemaakt van het al of niet afschaffen derzelve bij andere misdaden. Ik kan hier slechts ter loops opmerkzaam maken op derzelver afschaffing in het Hongaarsche ontwerp.

Ten slotte nog eenige losse opmerkingen. Op Latiniteit en stijl zou nog al iets te zeggen vallen. De woordvoeging is meer Hollandsch dan Latijnsch te noemen; van waar eene zekere duisterheid, die vaak eene herhaalde lezing, soms het ter hand nemen der bronnen zelve noodzakelijk maakt. Dit gebrek wordt verhoogd door het gemis aan of het geheel verkeerd plaatsen der interpunctie en het soms vereenigen van dikwijls geheel vreemdsoortige zaken onder eenen vrij gerekten volzin; voorts door eene opeenstapeling van participia en gerundia in *di*, in plaats van eene omschrijving, en de hieruit voortspruitende hoeveelheid van zelfstandige naamwoorden in den vierden naamval,

welke men, om den zin regt te begrijpen, eerst zelf bij het werkwoord, waarop elk hunner slaat, dient te schikken.

Het is niet toereikend eene menigte bronnen verzameld te hebben, het komt er vooral op aan zijne denkbeelden geleidelijk den lezer voor te dragen. Ik kan daarom den schrijver niet genoeg aanraden, af te zien van eene gewoonte, telkens in dit werk gevolgd, zijn eigen gevoelen in en te midden van de denkbeelden der aangehaalde schrijvers te begraven. De duidelijkheid eischt eene zekere volgreeks, eenen climax in onze redenering, waarvan de slotsom zijn moet het aantoonen van ons eigen gevoelen. Het is noch aangenaam voor den lezer, noch dienstig tot bevestiging van deszelfs overtuiging in de juistheid van denkbeelden van eenen schrijver, dat men, wanneer men vermeent dat het pleit reeds is gewonnen, dadelijk daarop stuit op eene reeks van tegenwerpingen en meeningen, die slechts dienen om het gevoelen van den schrijver te ontzenuwen.

Hiermede vermeen ik de mij toevertrouwde taak, voor zooverre mijne oppervlakkige kennis van het onderwerp het mij toeliet, volbragt te hebben en sluit met den wensch, dat de schrijver, die zich reeds door dezen eersten arbeid om de wetenschap van het strafregt zeer verdienstelijk heeft weten te maken, in deze wetenschap vooral, die hij bewezen heeft con amore te behandelen, nieuwe lauweren moge plukken en haar uit de vergetelheid, waarin zij in ons Vaderland als verzonken ligt, moge trachten op te beuren.

M. M. v. BAUMHAUER.

P. M. NOLTHENIUS. *De poenis. Lugd. Bat.*, 1846,
160 pag. in 8°.

Eene verdediging der intimidatie-leer, der lijfstraffen in het algemeen en der geeseling in het bijzonder. en dat nog wel als het werk van een jeugdig regtsgeleerde, die daarmede de regtskundige loopbaan voor het eerst betreedt, mag gelukkig in deze dagen een vreemd verschijnsel genoemd worden; want wat ook de enkele voorstanders van alle die fraaije zaken ijveren en zwoegen mogen, hunne zaak heeft uitgediend, en deze zeker niet eerbiedwaardige overblijfsels der oudheid hebben moeten wijken voor het licht der wetenschap en voor opgeklaarder denkbeelden en vrijzinniger instellingen. De geessel-roeden, de brandijzers zullen spoedig voor goed hun afscheid krijgen, en den weg gaan van de pijnbank en het rad; en de doodstraf — wie weet het, of ook zij niet haren langsten tijd geleefd heeft?

Ik wil niet zeggen, dat er in dit werkje, waarvoor de schrijver zich groote moeite en inspanning getroost heeft, volstrekt niets goeds te vinden is; maar veel nieuws valt er, geloof ik, niet uit te leeren, en de hoofdstreking zou 20 jaren vroeger in ons land misschien gevaarlijk en verderfelijk geweest zijn, thans is daarvoor minder te vreezen; want de schrijver verdedigt eene volstrekt hopelooze zaak, nu de strijd tusschen de twee groote stelsels van strafregt sedert lang is afgestreden, en de overwinning door de *theorethici philanthropi* (zoo als de schrijver ze noemt) over de oude wanbegrippen onherroepelijk behaald is. Ik kan mij ten minste niet wel voorstellen, dat het den heer NOLTHENIUS gelukken zal vele proselyten te maken voor zijne *poenae rationales*; maar juist daarom zal zijn boek, geloof ik, weinig of geen nut stichten; hij streeft naar een onbereikbaar doel; want in spijt van alle lof- en lijk-redenen, galgen en

geessel-roeden raken uit de mode, even als weleer brandstapels en pijnbanken.

Ik kan dit werk niet in alle zijne bijzonderheden ontleden of beoordeelen; dat zou mij te ver leiden, en de wetenschap zou er niets mede winnen. Bovendien de schrijver noemt zijne verhandeling *medico juridica moralis*; en inderdaad een geneeskundig onderzoek omtrent de verschillende wijzen om den misdadiger ter dood te brengen in naam des Konings en der justitie, beslaat daarin een groot deel; ik wil gelooven, dat dit wezenlijk wetenschappelijke verdiensten hebben kan, die ik niet geroepen en ook niet in staat ben te beoordeelen; maar ik moet het er in dat geval dan ook tevens voor houden, dat dit wel het voortreffelijkste van het werk zijn zal; en in eene verhandeling, die dienen moest om den schrijver de doctorale waardigheid *in de regtsgeleerdheid* te bezorgen, komt mij ook dit voor op zich zelve niet te prijzen te zijn.

Ik zal mij om deze redenen bepalen tot de hoofdzaken, en ik zal daarbij kort zijn; want bij een verslag als dit, is het geenszins mijne roeping, kan het zelfs mijne taak niet zijn, de oude stellingen, die de schrijver met de oude bekende en honderd malen herhaalde gronden verdedigt, met niet meerder bekende en dikwijls herhaalde gronden te bestrijden.

De inleiding van bl. 1—15 is gewijd aan een onderzoek der onderscheidene strafstelsels, die, zoo als de schrijver leert, zes in getal zijn, namelijk die der zedelijke wedervergelding (*theoria retributionis moralis*, *moralische Vergeltungs-theorie*), die der zedelijke verbetering (*theoria ameliorationis moralis*, *moralische Besserungs-theorie*), die der regstreeksche afschrikking (*theoria deterritionis directa*, *unmittelbare Abschreckungs-theorie*), de voorkomings-theorie (*theoria praeventionis*, *Präventiv-entsicherungs-theorie*), de weder-

vergeldings-theorie (*theoria retributionis juridicae*, *juridische Wiedervergeltung*), en die van den psychologischen dwang (*theoria coercitionis psychicae*, *psychischen Zwanges*). De schrijver verklaart zich voor deze laatste; maar de gronden, waarmede hij haar verdedigt, komen mij voor even oppervlakkig te zijn als die waarmede hij de vijf overigen verwerpt.

Het overige gedeelte van het werk wordt hoofdzakelijk besteed aan eene nadere aanprijzing en ontwikkeling van die leer, en aan eene daarmede verbonden warme verdediging der lijfstraffen, welke inderdaad een noodzakelijk bestanddeel schijnen van eene theorie, die zich, zonder op de middelen te letten, als hoofddoel voorstelt *afschrikking door straf*.

Vooraf gaan eenige algemeene beschouwingen over de straf, en over hare voorname vereischten. Dezen zijn, volgens den schrijver, dezen: 1°. de straf moet voor den misdadiger een kwaad zijn, dat hem regtstreeks en op eene behoorlijke of geschikte (*idoneo*) wijze treft; 2°. er moet eene naauwkeurige, innige evenredigheid zijn tusschen misdaad en straf; 3°. de straf moet spoedig en zeker treffen; 4°. zij moet anderen van de misdaad terug houden of afschrikken; en eindelijk 5°. den misdadiger, *zoo veel mogelijk*, onschadelijk en beter maken.

Men besluite uit dit laatste echter niet, dat de schrijver de zedelijke verbetering beschouwt als een wezenlijk doel of vereischte der straf; daartegen protesteert hij wel uitdrukkelijk op iedere bladzijde; ik zal er later een voorbeeld van geven; de schrijver beschouwt dit doel, zoo als alle de voorstanders van lijfstraffen en van de oude school: als de straf aan alle andere ware of vermeende vereischten voldoet, vooral als zij zeer veel afschrikt, dan kan het geen kwaad, al maakt zij den veroordeelde tevens wat beter, en al dient zij hem niet tot voetbank voor volgende misdaden; de verbetering

wordt dan ook maar gevorderd, *zoo veel mogelijk*.

Dat de heer NOLTHENIUS een ijverig en warm voorstander is van de doodstraf, vermoedt ieder, die tot hier-toe gelezen heeft; maar zijne verdediging heeft iets zeer zonderlings, althans iets zeer eigenaardigs.

Ik spreek niet van eenige belagchelijke en dwaze redeneringen, die hij den *theoretici philanthropi* in den mond legt (zoo als b. v. dat de Heilige Schrift de doodstraf verbieden zou), denkelijk om het genoegen te hebben van ze dadelijk daarna zegevierend te wederleggen, hetgeen dan ook met goed gevolg beproefd wordt; maar de twee groote bezwaren tegen de doodstraf, waarop het voornamelijk aankomt, daarover had niet zoo ligt mogen henen gestapt worden, en die hadden, dunkt mij, een grondiger onderzoek vereischt.

Ik bedoel: vooreerst, dat de doodstraf zich alleen daar verdedigen laat, waar zij *volstrekt noodzakelijk* is, omdat zij dan alleen kan regtvaardig zijn, en dat die noodzakelijkheid ver van bewezen is; en ten tweede, dat de menschelijke justitie altijd dwalen kan en zal, en dat terwijl het leed, door iedere andere straf veroorzaakt, vatbaar is voor herstel, het den mensch en den regter niet gegeven is den onschuldige het leven terug te geven, dat hij hem door een onregtvaardig vonnis ontnam of door den beul, zijnen handlanger (zijn *complementum*, zegt de schrijver) liet ontnemen.

Wat het eerste betreft, ik voor mij heb de vrij stellige overtuiging, dat men *in eene goede strafwetgeving*, en bij een doelmatig penitentiair gevangenisstelsel, de doodstraf missen kan, en althans dat het *ONZE PLIGT* is, op het voorbeeld van anderen, bij de invoering van de penitenciaire gevangenis en de proef van te nemen. De Schrijver schijnt niet van die gedachte, en hij maakt zich van de geheele zaak af met te verhalen, dat de ondervinding *NIETS* bewijzen kan, omdat de nieuwere instellingen nog

niet lang genoeg gewerkt hebben. Goed, maar als de ondervinding niets bewijzen kan, dan kan zij ook niet bewijzen, dat wij nog galgen en guillotinen noodig hebben; en de Schrijver vergeet, dat hij juist door dit te zeggen, zijn eigen vonnis strijkt; want *aan hem* stond het bewijs der noodzakelijkheid.

De Schrijver schijnt zich over het algemeen weinig te bemoeijen met hetgeen anderen geschreven hebben; hij schijnt dan ook niet gekend te hebben het *Iets over de theorie der straffen*, enz. van den heer DONKER CURTIUS VAN TIENHOVEN. Het is jammer, want juist dit boekje was misschien geschikt geweest, om hem, op dit punt, tot betere gedachten te brengen.

Niet minder luchtig wordt er omgesprongen met de tweede zwaarigheid: zulke dwalingen zijn zeker te betreuren, zegt de heer NOLTHENIUS; maar hij verwijst ons naar de nieuwerwetsche manier van procederen in strafzaken; daarin, zegt hij, zullen wij wel altijd voldoende waarborgen tegen die dwalingen vinden. Het is zeer gemakkelijk met eene pennen-streek gezegd. Maar waar is het bewijs? Leert niet de ondervinding veeleer het tegendeel?

Over het algemeen is dat geheele betoog meer *negatief* dan *positief*; de Schrijver wederlegt op zijne wijze, wat hij zegt dat men tegen de doodstraf heeft; maar hij onthoudt zich van eene verdediging der doodstraf, afgescheiden van deze tegenwerpingen; en *waarom* die straf moet behouden blijven, wordt eigenlijk niet geleerd.

Eenige andere bladzijden worden besteed aan eene soortgelijke aanbeveling onzer thans zieltogende openbare geeseling. Ik ga die met stilzwijgen voorbij, het onderwerp is weinig behagelijk, en het behoeft geene bestrijding meer, voor ons ten minste niet. Wettelijke eerloosheid als afzonderlijke straf wordt afgekeurd, maar als gevolg dier straf, als zeer nuttig en noodig, sterk aangeprezen.

De schrijver is daarentegen tegen brandmerk, te pronkstelling en andere zinnebeeldige schavotstraffen, *die geen pijn doen*. Ik ben dit volmaakt met hem eens. Schavot zonder pijn is onzin en dwaasheid, het is eene *contradictio in terminis*, en van het oogenblik af aan, dat het schavot ophoudt een werktuig te zijn om te martelen en te folteren, beteekent het niets meer, en wordt het eene laffe comédie.

Wat is eindelijk het oordeel van den schrijver over de gevangenisstraf? Welk is het stelsel waaraan hij de voorkeur geeft? Ik moet zeggen, dat ik het niet weet; daarover wordt gehandeld op pag. 107 tot 129. Wel heb ik eerst gemeend, dat hij met de groote meerderheid verlangde, het Virginische of het gematigde Pensylvanisch stelsel der eenzame opsluiting bij dag en bij nacht, met werk en bezoeken in de cellen, hoe weinig zijne overige theoriën daarmede ook in harmonie zijn; maar later heb ik gemeend te begrijpen, dat hij daarenvens ook behouden wilde niet alleen de Auburnsche gevangenschappen, maar zelfs de Fransche bagnes met hunne geketende boeven, waar men de menschen behandelt als wilde roofdieren, als leeuwen en tijgers, ofschoon dan ook eene min of meer verbeterde editie daarvan. Dit kan zeer goed zijn; maar ik heb altijd gedacht, en ik denk nog, dat die twee zaken niet te zamen gaan kunnen.

De schrijver heeft dan ook eigenlijk met de geheele verbeterings-theorie weinig op. Ik wil er een bewijs van geven, waaruit men tevens de waarlijk bedroevende beginselen en begrippen van dezen schrijver zal leeren kennen. Ik zal niet vertalen, maar letterlijk zijne woorden teruggeven, uit vrees van hem misschien iets anders in den mond te leggen dan wat hij gezegd heeft:

«Homo aliquis invalidus, extenuatus miseria, et criminibus prorsus confectus, pauper, pannis laceratis vestitus, sine ulla facultate opificii exercendi qua victum quotidi-

anum quaerere posset, dissolutissimus moribus, potator strenuissimus, verbo, miser omnibus miseriis et criminibus inquinatus, in carcere quodam secluditur. Post aliquot annos idem homo, sed nunc sanus, bene nutritus et vestitus, satis quoque peritus ut opifex manualis, etiam moraliter educatus, temperans, religiosus, cum peculio quodam rursus in societatem regreditur.»

Waarlijk, het is, zou men zeggen, al eene zeer schoone en gewenschte uitkomst, als men de misdaad gestraft heeft en tevens den luiaard en leeglooper tot een ijverig en nuttig werkman, en den liederlijken zwelger en dronkaard tot een zedelijk, godsdienstig, braaf mensch gemaakt heeft.

Neen, gij bedriegt u; want, of dat de *pars moralis* van het werk is, ik weet het niet; maar zie hier wat u de heer NOLTHENIUS antwoordt:

« Nu zullen de meeste bespiegelende verbeteraars (*amelioratores theoretici*) uitroepen: dat is het beste stelsel! MAAR IK VEROORDEEL ZULK EEN STELSEL!»

Het is wat fraais. Gij veroordeelt; maar waarom? Was het dan zoo veel beter, als uw man uit de gevangenis gekomen was, zoo als hij er is ingegaan, even naakt, even ziek, even arm, even slecht, even vuil, even liederlijk? en, als hij in plaats van eerlijk werk te zoeken, zich op nieuw aan roof en doodslag had overgegeven? Het schijnt ja; maar hoe moet ik dan daarmede overeenbrengen uw vijfde vereischte der straf: *poena debet maleficum meliorem reddere*, het is waar, *quantum fieri potest*? Maar daaruit schijnt dan toch te volgen, dat die beterschap nog zulk een groot kwaad niet is. Hoe moet ik het overeenbrengen met uwe Pensylvanische gevangnissen? Ik weet het niet.

En hier stond mijn verstand stil, en ik wierp het boek weg!

A. D. P.

B. J. B. VAN SONSBEECK. *De munere judicis.* — Lugd.
Bat. 1845. 134 pag. in 8°.

Zoo dikwijls er sprake is van de zelfstandigheid, van de onafhankelijkheid der regterlijke magt, paart zich de naam van VAN SONSBEECK als van zelve aan dat onderwerp. Een jeugdige VAN SONSBEECK treedt zijne loopbaan in met eene verhandeling over het regterambt, en levert daarmede een belangrijk toevoegsel tot het verdienstelijk algemeen bekend werk, dat wij zoo even bedoelden. Leerde de eerste ons in zijn kernachtig geschrift, welke de hoofdvereischten zijn van den burger in den Staat die geroepen is, om tusschen zijne medeburgers over het *mijn en dijn*, over hun eer en naam en leven zelfs te beslissen, vond hij die in zijne zelfstandigheid en onafhankelijkheid tevens, de laatste behandelt den werkkring waartoe de regter is geroepen. Het is eene verhevene betrekking die eens regters, belangrijk uit haren aard, niet minder dan in hare werking, en gelukkig het land, waar men, gelijk bij ons, op integriteit en naauwgezette pligtsbetrachting bij den regter mag roemen. Wij, die in ons oordeel ook van hetgeen bij ons bestaat, gewoon zijn, met gepaste vrijmoedigheid te spreken, beamen die uitspraak ten volle, en verheugen ons in de onkreukbare regtvaardigheid, waarvan wij in onze practicale loopbaan de blijken zonder uitzondering hebben gevonden. Verre van ons, dat wij met die uitspraak, in den vreemden regter eenig mistrouwen willen doen ontstaan: men misbruike toch het *qui dicit de uno, negat de altero* niet; maar hetgeen wij zeggen willen en zeggen mogen, is dit: het moge waar zijn, dat elders meerder kunde en mindere gestrengheid bij den regter in het algemeen worden gevonden, — waar het echter integriteit geldt, behoeft de Nederlandsche regter niet te wijken.

De groote hoeveelheid regterlijke ambtenaren die in het

land van kleine uitgestrektheid moet worden gevonden , maakt het schier onmogelijk in allen die den regterstoel bejagen (!) bijzondere geleerdheid te vinden. Kan den Nederlandschen regter meerdere gestrengheid dan bij anderen worden te laste gelegd , zij zal zich gereedelijk door eigen' strengheid van zeden en daarmede verbonden grooter afkeer van het kwaad verklaren.

Daarvan leveren die uitspraken het onmiskenbaar bewijs, waarin de beslissing omtrent de niet strafbaarheid der te laste gelegde daad vergezeld gaat van eene zedelijke veroordeeling derzelve.

Het regtersambt is eene waardigheid die, even als het *respondere ex auctoritate Principis* bij de Romeinen , den kundigen in den lande moest worden *opgedragen*, en niet door ieder die met zijne promotiebul daartoe het radicaal, maar daarom nog de geschiktheid niet heeft, kunnen worden *gevraagd*.

Het regtersambt is bijzonder gewigtig : de persoon des regters moet vertrouwen inboezemen.

's Regters werkkring is zoo uitgebreid , dat (en zoo komen wij tot het ons voorgestelde doel) de Heer VAN SONSBEECK met het aanstippen der bijzondere deelen van denzelven een vrij groot boekdeel heeft volgeschreven.

De stoffe, door hem gekozen, kwam ons dan ook al dadelijk te uitvoerig voor, om in eene Academische verhandeling te worden behandeld.

Ook hij ziet in hetzelfde een *argumentum grave* en de behandeling was, volgens zijne verklaring, *grata et utilis*.

Al wie met ons de inhoudsopgave aandachtig gadeslaat, zal zich van de te groote uitgebreidheid voor een proefschrift overtuigen. Immers niet minder dan vier en twintig punten vindt men hier behandeld , waar toe 's regters gewone en buitengewone functien in betrekking staan.

Wij meenen, uit vreeze van te uitvoerig te worden ,

ons te kunnen bepalen bij de mededeeling van den door den schrijver vooropgezetten inhoud, om diens belangrijkheid al dadelijk te staven, en daarna de behandeling van een enkel punt uit elk' der beide afdeelingen, bij wijze van proeve, kortelijk meer bepaald na te gaan. Zie hier den inhoud:

Pars I.

de munere ordinario judicis.

- § 1. De potestate judiciaria et jurisdictione universe.
2. De judice, quando ejus est, partes suas interponere.
3. De notione, deque judicis facultate veritatis factorum indagandae.
4. De judicis facultate inquirendi de lege, an exstet, tum quod ad formam tum quod ad materiam.
5. De judicis facultate interpretandi.
6. De judice competentiam suam dijudicante.
7. Judex actionis etiam judex exceptionis.
8. De officio judicis supplendi quae desunt.
9. Sententia judicialis natura sua singularis est.
10. Judicis non est inquirere in aequitatem vel utilitatem legum latarum.
- 10*. Judici non licet recusare, jus dicere.
11. Judex jurisdictionem alienare vel delegare nequit.
12. Sententia lata a judice revocari vel mutari non potest.
13. Non est judicis, exsequi judicata.
14. De iis quae nihil referunt quod ad officium judicis.

Pars II.

De muneribus extraordinariis quae a judice geruntur,

deque potestate certa ratione arbitraria quae ab eo exercetur.

§ 1. De jurisdictione voluntaria universe.

2. De actibus jurisdictionis voluntariae jure nostro judici mandatis.

3. De potestate quodammodo arbitraria quae nonnullis in causis a judice exercetur.

4. De tentamine reconciliationis a judice instituendo.

5. De disciplina judiciaria.

6. De officio judicis conspicuo in legibus poenalibus executioni mandandis atque consulendo libertati et civium tranquillitati.

7. De administratione judiciaria.

8. De cassatione.

9. De coërcitione.

10. De partibus quibusdam extraordinariis muneris judicis.

Uit dezen te kiezen is niet gemakkelijk; gunde het dit nummer van ons tijdschrift, wij zouden de verschillende rubrieken nagaan: wij bepalen ons, om het plaatastgebrek, ten aanzien van het eerste gedeelte, bij n°. 5 *de judicis facultate interpretandi*, p. 25 — 28.

De regter moet, om, gelijk het de ouden noemden, *lex loquens* te zijn, de wet, gelijk zij geschreven is, toepassen. Om daartoe in staat te zijn behoort hij haar te verstaan, en te kunnen zeggen wat zij medebrengt. Die den regter toegekende bevoegdheid, om de wet, zoo als zij geschreven is, op een bepaald geval toe te passen, brengt als van zelve dat uitleggingsvermogen met zich.

Dat vermogen lost zich op in de regtskundige opvatting der wetsbepalingen en deze kan den regter niet worden ontzegd, omdat hij zonder dezelve niet bij magte is zijne betrekking uit te oefenen. Dit ons denkbeeld

vooropzettende zullen wij den lezer de korte behandeling van dit onderwerp door onzen schrijver mededeelen.

De regter moet, om de wet in een speciaal geval te kunnen toepassen, uit den zin en de woorden der wet nagaan, wat de wetgever bedoeld heeft. Die bevoegdheid houdt slechts op wanneer zij hem door de wet is ontnomen. Dan komt de authentieke interpretatie te pas, behoorende in Pruissen bij de Gesetz-Commission; in Frankrijk als het Hof van Cassatie twee arresten op dezelfde gronden heeft geïnfirmeerd en een derde arrest weder in den zin der geïnfirmeerden is gewezen, moet de regter regt spreken volgens de interpretatie des Konings. Ook koninklijke besluiten, ministeriële dispositiën, politieke tractaten zijn aan 's regters uitlegging onderworpen, want geene reden is uit te denken, waarom deze daarvan zouden zijn uitgesloten, zoo dikwijls het derzelver toepassing in eene bijzondere zaak geldt, altijd weder ten ware de wet zulks verbiede, gelijk ten aanzien der tractaten in Pruissen is geschied bij Koninkl. Verordening van 25 Januarij 1823 door KLÜBER bestreden.

In het tweede deel treffen wij § 3. aan, ten opschrift voerende *de potestate quodammodo arbitraria quae nonnullis in causis a iudice exercetur.* p. 94 — 97.

Deze rubriek staat in naauw verband tot § 10. en tot 10*. van het eerste deel. De wet is gelijk voor allen: de regter moet haar, of hij haar billijk of onbillijk oordeelt, toepassen en wel op dezelfde wijze voor allen, of hij wordt onbillijk. Heeft de wetgever hem latitude gegeven, aan 's regters arbitrium overgelaten (1), dan pleegt hij geene onbillijkheid als hij in een speciaal geval van die bevoegdheid gebruik maakt. Als voorbeelden wanneer de wet aan het oordeel des regters wil hebben overgelaten de strengheid der wet te mitigeren, noemt de S. a. 94 W. B. R.; a. 9 der onteigenings-wet van 29

(1) Onze wet doet dat nog al dikwijls, en Baco zou haar dus niet onder de beste wetten rangschikken. Optima lex quae minimum relinquit iudici.

Themis, VIII Dl. II St. 1847.

Mei 1841; a. 56 W. B. R.; a. 863 W. Kh.; a. 538, 1302, 1797, 1392, 1345. B. W. enz.

Hij merkt ten slotte op, dat vooral in criminele zaken veel aan het arbitrium judicis is overgelaten, en houdt het er (me judice te regt) voor, dat de regter bij de toepassing der onbepaalde straffen, dat zijn de zoodanige wier maximum en minimum slechts worden opgegeven, of die alternativè bij de wet zijn bepaald, zich zelven vaste regels moet voorschrijven. Baco zegt ook: *optimus judex qui minimum relinquit sibi*, een behoedmiddel tegen onbillykheid.

Voor dat wij van deze dissertatie afstappen, mogen wij niet onopgemerkt laten, dat zich onder de theses sub n°s. 19, 20 en 21 drie bevinden, die in verband tot de stoffe staan, in het werk zelve behandeld. De eerste dezer stellingen luidt, *judex facultatem habet inquirendi de lege, num jure exstet tum quod ad formam, tum quod ad materiam*. Deze stelling, waarover ook het advis loopt dat in de *Regtsgeleerde adviezen* I p. 5 en volgende wordt gevonden, en alwaar men de auteurs vindt aangehaald, is het resultaat van de leer die op bl. 21 en volgg. der dissertatie wordt uiteengezet. — De tweede thesis houdt in: *in causis civilibus judex inquirere nequit in veritatem factorum a partibus agnitorum*. — Deze leer die op bl. 16 en volgende wordt toegelicht, zal minder tegenspraak dan die der vorige thesis hebben te vreezen. — De behandeling is daarenboven meer overtuigend. — De derde thesis eindelijk leert: *judex in poenis ex lege indeterminata irrogandis easdem sequi debet regulas, ac legislator in poenis determinatis scribendis secutus est, sive eae regulae verae sint sive falsae*. Dit zelfde vindt men weder op pag. 97. Het is eene schoone theorie, die echter moeilijk in de toepassing zal zijn. Gaarne hadden wij die leer uiteengezet en met voorbeelden opgehelderd gezien.

De onderwerpelyke dissertatie heeft ons gunstig over

den schrijver doen denken, en nogtans is ons oordeel over het stuk, dat het te veel en te weinig bevat, dat is te uitvoerige stof en te beknopte behandeling. Elk der menigvuldige onderwerpen, die men hier vindt behandeld, is voor belangrijke uitbreiding vatbaar, en deze is den schrijver zeer goed toevertrouwd. Wij hopen, dat hij ons die zal leveren, en den werkkring meer bepaald des Nederlandschen registers onderzoeken. Dat kan nuttig zijn.

DAV. H. L.

BERIGTEN VAN GEMENGDE AARD.

Den 6 Mei jl. werd te Amsterdam gehouden de 21 algemeene Vergadering van het Nederlandsch genootschap: *Tot zedelijke verbetering der gevangenen*. De tweede voorzitter de heer W. H. SURINGAR, hield bij die gelegenheid eene redevoering over de Fransche kolonie te Mettraj en een van hare stichters, den heer DE METZ, nader toegelicht en opgehelderd door de tentoonstelling van een aantal platen, tot deze weldadige instelling voor verwaarloosde kinderen betrekkelijk. Vervolgens werd het verslag des genootschaps, door den eersten secretaris, den heer W. H. WARNSINCK Bz., over den jare 1846. en de rekening en verantwoording uopens den staat der geldmiddelen, over genoemd tijdvak. door den algemeenen thesaurier, den heer Jhr. Mr. J. M. DEUTZ VAN ASSENDELFT, voorgedragen, en daarmede de openbare zitting gesloten.

Hierna vereenigden zich de leden des hoofdbestnuers, en de heeren afgevaardigden der afdeelingen des genootschaps te Alkmaar, Amsterdam, Arnhem, Gouda, 's Gravenhage, Haarlem, Hoorn, Leeuwarden, Rotterdam, Zaandam, Zutphen en Zwolle gevestigd, tot het behandelen der punten, waarop deze vergadering was beschreven. Onder deze verdient eene bijzondere vermelding het, met eenparigheid van stemmen, genomen besluit, op het rapport eener daartoe benoemde commissie in de zitting des vorigen jaars. inhoudende: « dat de organisatie van het patronaat, « zoo als het bij de invoering van het stelsel van afzondering der gevangenen zal behooren te zijn. het onderwerp blijve van ernstige overweging. en van nadere bepaalde aanwijzing. Dat, in verband met gezegde « organisatie, en als inleiding of eersten stap, tot de groote ontwikkeling. de jeugdige ontslagenen, welke doorslaande blijken hebben gege-

«ven, dat zij de bemoeijingen des genootschaps allezijs verdienen en tevens behoeven, onder de leiding van het patronaat, worden gesteld, «zoodanig dat elk hunner een beschermer bekomme, welke alle in zijne «dienst staande middelen zal aanwenden, om zijnen beschermde er toe te «brengen, door eigen inspanning zijn brood te verdienen en zich zelf in «het vrije leven te kunnen helpen; en eindelijk, dat elke patroon zoo- «danige biographische en andere aantekeningen betreffende zijnen be- «schermde houde en jaarlijks, door tusschenkomst der afdeeling, mede- «deele, waardoor de kennis van de geschiedenis des patronaats in Ne- «derland bij het genootschap worde bevestigd.»

— Reeds meermalen is in dit tijdschrift en elders op de doelmatigheid gewezen van het opmaken van geregteijk-statistieke tabellen, en hebben wij van de weinige hulpbronnen, die deswege bestonden, reeds eeniger- mate gebruik gemaakt, zie *Themis*, III en IV jaarg.; en in ons vorig nr. blz. 152 enz. deelden wij drie staten mede, ontleend aan het door den heere LOBATO op last der regering uitgegeven wordende *Jaarboekje*.

Wij treffen thans in de *Amsterdamsche Courant*, bijvoegsel van 10 Mei jl., een zeer lezenswaardig stuk aan, behelzende eenige gevolgtrekkingen uit die tabellen opgemaakt, welke wij vermeenden hier te moeten herhalen; zij zijn blijkens het naameijfer, van de hand deszelfden schrijvers, die in het *Weekblad van het Regt* (nr. 729, 731 en 732) uitvoerige mededeelingen over het elders bestaande nopens de geregteijke statistiek deed, en waarop wij in *Themis* (VII, bl. 481) wezen, met overname van eenige slotsommen.

Zie hier het stuk in de *Amsterdamsche Courant*:

VLUGTIGE OPMERKINGEN OVER DE STATISTIEK DER BEVOLKING
ONZER GEVANGENISSEN SINDS 1836.

Is het eene algemeen erkende waarheid, dat misdaad en armoede hand aan hand plegen te gaan, dat de vermeerdering der misdrijven veeltijds een gevolg is van de verarming der lagere volksklasse, dan mag het voorzeker op een tijdstip, dat twee ontwerpen met de stoffelijke en zedelijke belangen der natie, en vooral der lagere volksklasse ten naauwste verknocht, ik bedoel de graanwet en het Strafwetboek, aan de be- raadslagingen onzer volksvertegenwoordigers worden onderworpen, niet ondienstig zijn eenen vlugtigen blik op de bevolking onzer gevangenis- sen te werpen.

Ik mag veronderstellen, dat het vrij algemeen bekend is, dat het eenige middel van wetenschap met die bevolking ons verstrekt wordt door den verdienstelijken heer LOBATO, die sinds 1839 op den gelukkigen inval gekomen is, om in het door hem, op last van Z. M. den Koning jaarlijks uitgegeven jaarboekje, statistieke verslagen over onze gevangenis- sen uit te geven.

Deze tafelen, een en twintig ten getale, laten veel te wenschen over, evenwel geheel buiten de schuld van den geachten verzamelaar. Zij berusten namelijk eenvoudig op de verslagen der collegiën van regenten en hangen dus geheel af van de meerdere of mindere naauwkeurigheid en naauwgezetheid dier regenten. Ondertusschen is onzekerheid voor geene wetenschap dan voor de statistiek meer verderfelijk te achten; geene wetenschap vereischt meer dan deze de stiptste contrôle. Deze vergelijking der uitkomsten kan echter slechts dan bestaan, wanneer de tafelen door twee verschillende, geheel van elkander onafhankelijke ligehamen worden opgemaakt.

Het is uit dien hoofde, dat men in onderscheidene landen het dienstig heeft geacht, door de griffiers der Regthbanken en Hoven eene statistiek der uitspraken van en der veroordeelden bij hunne respectieve collegiën te doen opmaken. De geleverde materialen worden dan opgezonden naar een opzettelijk daarmede belast bureau voor de statistiek, hetwelk de cijfers rangschikt, de tabellen opmaakt, de slotsommen trekt en alzoo jaarlijks aan de natie zorgvuldig gewikte uitkomsten levert. Dat het wenschelijk ware, dat bij de invoering van een nieuw Strafwetboek eene dergelijke inrigting bij ons tot stand kwame, is reeds zoo dikwijls betoogd, dat ik thans niet langer hierbij zal behoeven stil te staan. Mij voor het oogenblik met het weinige tevreden stellende, zal ik trachten hiernit eenige slotsommen af te leiden.

De bevolking onzer acht strafgevangenen in 1836 middelbaar op 2401 zielen begroot, was in 1845 tot 3007 zielen gestegen, dus in 10 jaren met ruim $\frac{1}{4}$ vermeerderd, terwijl onze bevolking jaarlijks 2 pct. (12 pct. in 10 jaren) is toegenomen. Nog ongunstiger wordt die verhouding, indien men het oog vestigt op onze huizen van arrest en die van arrest en justitie, waarvan de bevolking eerst een jaar later, in 1837, werd opgemaakt: in 1837 middelbaar 1130 (710 huizen van arrest en justitie, 420 huizen van arrest), was zij in 1845 tot 1723 (1314 huizen van arrest en justitie, 409 huizen van arrest) geklommen, of met meer dan $\frac{1}{3}$ toegenomen. Met uitzondering van eene onbeduidende daling in 1841 en 1844, was de vermeerdering trapsgewijze, of van jaar tot jaar, voor de strafgevangenen en zonder uitzondering voor de huizen van arrest en justitie, terwijl de huizen van arrest in 1843 het hoogste cijfer (445) bereikten; hierop volgden 1842 middelbaar met 437, 1837 met 420, 1845 met 409.

Wat den gezondheids-toestand der straf-gevangenen betreft, uit het aantal jaarlijksche zieken: in 1836 1626, in 1845 1664, zou men moeten opmaken, dat die toestand, in evenredigheid met de vermeerdering der bevolking, zich verbeterd heeft; evenwel wordt men te leur gesteld, wanneer men hiermede vergelijkt het aantal sterfgevallen, juist verdubbeld in dit tienjarig tijdverloop; 1836, 73 (64 mans en 9 vrouwen);

1845, 144 (126 m. en 18 vr.). Het ongunstigst was de verhouding in de huizen van arrest en justitie. De tabellen leeren ons, dat het aantal zieken, 642 in 1837, in 1844 reeds tot 1650 was geklommen; terwijl het aantal sterfgevallen 6 bedroeg in 1837, 21 in 1844. Deze treurige uitkomsten behoeven geene nadere toelichting en toonen aan, dat het leven en de gezondheid der gevangenen het meest in onze dompige en bouwvallige huizen van arrest en justitie bedreigd wordt.

Slechts in vier provinciën, Zeeland, Overijssel, Limburg, Vriesland, is het aantal jaarlijks uitgesproken straf-arresten en straf-vonnissen afgenomen, in 7 daarentegen, en wel het sterkst in Drenthe, Utrecht en Noord-Brabant (in welke drie provinciën dit aantal meer dan verdubbeld is), meer of min toegenomen. Het totaal, de militaire rechtspleging er onder begrepen, beliep in 1836, 3195, in 1845, 3809.

Opmerkelijk is de vermindering der veroordeelingen tot korte tuchthuisstraffen, vooral van die van minder dan een jaar. Zoo werden nog in 1836, 26, 1838, 37 tot eene tuchthuis-straf onder het jaar veroordeeld, slechts één in 1844. (Die van 1 tot 2 jaren, in 1836, 135, in 1838, 152, beliepen in 1844 slechts 23.) Het getal veroordeelden in onze straf-gevangnissen tot eene correctionnele gevangenis-straf van minder dan een jaar, is sinds 1833, toen het 119 beliep, tot 34 gedaald in 1844. De meeste veroordeelingen zijn correctionneel van 1 tot 3 jaren, crimineel van 5 tot 10 jaren. In de huizen van arrest en justitie zaten in 1837, 97, in 1844, 185 veroordeelden wegens politie-overtredingen, wegens wanbedrijven: in 1837, 1589, in 1844, 3433; in de huizen van arrest, in 1838, 120, in 1844, 282 veroordeelden van de eerste soort, in 1838, 1699, 1844, 2354 veroordeelden van de tweede soort. Politie-overtredingen en wanbedrijven zijn in het laatste tiental jaren het sterkst toegenomen; vooral de veroordeelingen van 1 tot 3 maanden, van 541 in 1837, tot 1730 in 1844. De volgende tafel, die wij aan het werkje van den heer WARNSINCK, *de vraag, behoort het stelsel van afzondering ook op vrouwelijke veroordeelden en jeugdige gevangenen van de beide serien te worden toegepast*, bl. 13, ontleenen, geeft ons hiervan een duidelijk en beknopt overzicht:

Van 31 December 1835 tot 31 December 1845 is het getal gevangenen hier te lande volgenderwijze vermeerderd:

	vermeerderd Niet veroordeelden.	vermeerderd Correct. veroord.	vermeerderd Crimin. veroord.
Mannen	191 ³⁵ /100 pct.	138 ⁵⁵ /100 pct.	29 ⁶⁵ /100 pct.
Vrouwen	92 ⁷⁵ /100 »	81 ⁸⁷ /100 »	13 ¹⁰ /100 »
Kinderen	100 »	92 ⁹⁴ /100 »	96 ²⁹ /100 »

De misdrijven worden in de tabellen ingedeeld in die tegen de algemeene zaken, tegen bijzondere personen, tegen de eigendommen en wegens militaire misdrijven. Onder de misdrijven, in de eerste rubriek

geplaatst, zijn landlooperij en bedelarij, in 1837 een getal van 213, in 1844 van 900, in 1845 van 1302 en in 1846 van 2137 opleverende, het meest toegenomen. Hierop volgen vervaardiging van valsche munt en geldsnoeijerij en valsheid in geschriften. Moord, doodslag, bedreigingen, hoon en laster zijn in de tweede rubriek de misdrijven, die de ongunstigste verhouding opleveren. Ook is het getal verwondingen vrij sterk toegenomen. De diefstallen spelen de hoofdrol in de derde rubriek; het getal der veroordeelden wegens dit misdrijf in onze gevangenissen opgesloten, bedroeg in het geheel in 1837 3396, in 1844 4408; eene vermeerdering van 1014, in een tijdsverloop van slechts 7 jaren. Voeg hierbij de vermeerdering der veroordeelden wegens bedelarij en landlooperij en, zonder nog philanthroop te zijn, zal men een meêwarig oog op den treurigen, stoffelijken en zedelijken toestand onzer lagere volksklasse moeten werpen en erkennen moeten, dat de onderste lagen der maatschappij door gebrek en zedenbederf van dag tot dag meer ondermijnd worden.

Veel heeft de natie zich zelve te wijten. Wij waren naarstig en werkzaam, wij *muntten* uit door orde en spaarzaamheid, hebben *eertijds* door eendragt magt verkregen. Doch dezelfde onpartijdigheid gebiedt ons te bekennen, dat de Regering zelve die neiging sinds 1813 steeds heeft in de hand gewerkt. De handel werd aan banden gelegd door de zoogenaamde beschermende, anders gezegd den handel sloopende, wetten, de bete broods van den nijveren ambachtsman moest tot vroeger ongehoorde prijzen ter verrijking van grondbezitters worden opgevoerd, het geheele belastingstelsel werd zoo ingerigt, dat het op de lagere volksklasse op de mondbehoefte het zwaarst bleef drukken. Aan het belasten der gegoeeden, ontheffen der behoeftigen, schijnt bij ons nog weinig gedacht te worden.

De kinderen der lagere volksklassen leeren, wel is waar, als automaten lezen, schrijven en rekenen; zij ontvangen echter geene zedelijke, geene practische opvoeding. Onze karig bezoldigde schoolonderwijzers laten veel te wenschen over. Industriescholen voor den ambachtsman, landbouwscholen voor den toekomstigen landman zijn bij ons nog niet in de mode. De verwaarloosde jeugd groeit nog steeds verwilderd op en wordt aan zich zelve overgelaten.

Het zijn vooral deze punten, die wij aan de teedere zorg der Regering en van hen, die het met het Vaderland wel meenen, vermeenden te moeten aanbevelen. Dat zij behartiging verdienen, zullen, naar ik vertrouw, de slotsommen hebben bewezen, uit de statistiek der bevolking van onze gevangenissen getrokken.

Utrecht, 4 Mei 1847.

M. M. v. B.

Aangenaam is het ons deze beschouwingen te kunnen doen achtervolgen door een nieuwen arbeid van dezelfde hand; te weten deze statistieke tabellen:

VOORZIENINGEN IN CASSATIE IN STRAFZAKEN

DIENSTJAREN.	Regterlijke Kollegiën, tegen wier uitspraken een verzoek om cassatie werd ingediend.	Hangende zaken op het einde van ieder dienstjaar.	Aangebragte zaken op het einde van ieder dienstjaar.	Door de veroordeelden.				
				Cassatie.				
				Ten princ.	Renvooi.	Verworpen.	Niet ontvankelijk verklaard.	Gedeessteerd.
1 Oct. 1838 tot 1 Sept. 1841.	Provinciale Hoven.	»	»	15	29	299	5	13
	Arrondissementsregtbanken.	»	»	14	14	61	6	2
	Kantongeregten.	»	»	4	7	7	5	»
	Totaal	»	(*)	33	50	367	16	15
1 Sept. 1841 » » 1842.	Provinciale Hoven.	22	190	6	14	109	2	4
	Arrondissementsregtbanken.	15	57	4	9	19	1	»
	Kantongeregten.	4	34	»	4	4	2	»
	Totaal	41	281	10	27	132	5	4
» 1842 » » 1843.	Provinciale Hoven.	49	196	7	16	135	2	3
	Arrondissementsregtbanken.	16	60	6	1	16	1	»
	Kantongeregten.	15	51	3	5	9	2	»
	Totaal	80	307	16	22	160	5	4
» 1843 » » 1844.	Provinciale Hoven.	38	177	8	6	122	3	1
	Arrondissementsregtbanken.	17	66	9	3	19	1	»
	Kantongeregten.	13	22	3	»	7	»	»
	Totaal	68	265	20	9	148	4	1
» 1844 » » 1845.	Provinciale Hoven.	27	225	11	10	122	3	4
	Arrondissementsregtbanken.	14	52	4	1	18	1	1
	Kantongeregten.	3	22	1	5	5	1	»
	Totaal	44	299	16	16	145	5	5
» 1845 » » 1846.	Provinciale Hoven.	48	244	7	16	120	4	1
	Arrondissementsregtbanken.	12	66	12	5	13	1	1
	Kantongeregten.	6	23	2	6	5	1	»
	Totaal	66	333	21	27	138	5	3

(*) 1838 39, 1839 215, 1840 324, 1841 tot ult December 280, te zamen 828

van 1 October 1838 tot 1 September 1846.

Door het Openbaar Ministerie.					In belastingzaken.							In het belang der wet.		Regtsregeling.	TOTAAL.
Cassatie.		Verworpen.	Niet ontvankelijk verklaard.	Gedesisteerd.	Cassatie.		Verworpen.	Niet ontvankelijk verklaard.	Gedesisteerd.	Gecasseerd.	Verworpen.	Gedesisteerd.			
Ten princ.	Renvooi.				Ten princ.	Renvooi.									
26 9 5	19 19 5	27 27 9	7 8 5	2 » »	2 2 »	2 » »	4 » »	2 4 »	» » »	8 6 8	2 2 4	» » 1	2 2 »	464 176 60	
40	43	63	20	2	4	2	4	6	»	22	8	1	4	700 (*)	
10 3 2	3 » 1	2 7 4	» 4 2	1 » »	4 » »	» » »	7 1 »	1 » 1	» 1 »	» 6 4	» » »	» » »	» » »	163 55 24	
15	4	13	6	1	4	»	8	2	1	10	»	»	»	242	
18 9 11	2 6 7	11 5 3	1 4 6	» 6 »	2 1 »	» » »	11 » »	1 » »	3 1 »	1 2 »	» 1 »	» » »	» » »	213 60 46	
38	15	19	11	6	3	»	11	1	4	3	1	»	»	319	
16 5 5	3 3 2	5 17 5	2 9 6	2 1 4	3 1 »	» » »	10 1 »	2 » »	2 » »	1 » »	1 » »	» » »	1 » »	188 69 32	
26	8	27	17	7	4	»	11	2	2	1	1	»	1	289	
27 8 2	5 9 2	12 5 »	2 2 2	4 » »	» » »	2 1 »	» » »	» 2 »	4 » »	» » »	» » »	» » »	» 1 »	206 52 19	
37	16	17	6	4	»	3	»	»	6	»	»	»	1	277	
17 12 3	6 3 3	16 8 3	1 1 1	3 1 1	10 » »	5 1 »	11 2 »	1 1 »	11 2 »	1 1 1	» 1 »	» » »	» » »	230 64 27	
32	12	27	3	5	10	6	13	2	13	3	1	»	»	321	

VOORZIENINGEN IN CASSATIE IN STRAFZAKEN

DIENSTJAREN.	Regterlijke Kollegiën, tegen wier uitspraken een verzoek om cassatie werd ingediend.	Hangende zaken op het einde van ieder dienstjaar.	Aangebragte zaken op het einde van ieder dienstjaar.	Door de veroordeelden.				
				Cassatie.				
				Ten princ.	Renvooi.	Verworpen.	Niet ontvankelijk verklaard.	Gedesisteerd.
1 Oct. 1838 tot 1 Sept. 1841.	Provinciale Hoven.	»	»	15	29	299	5	13
	Arrondissementsregtbanken.	»	»	14	14	61	6	2
	Kantongeregten.	»	»	4	7	7	5	»
	Totaal	»	» (*)	33	50	367	16	15
1 Sept. 1841 » » 1842.	Provinciale Hoven.	22	190	6	14	109	2	4
	Arrondissementsregtbanken.	15	57	4	9	19	1	»
	Kantongeregten.	4	34	»	4	4	2	»
	Totaal	41	281	10	27	132	5	4
» 1842 » » 1843.	Provinciale Hoven.	49	196	7	16	135	2	3
	Arrondissementsregtbanken.	16	60	6	1	16	1	»
	Kantongeregten.	15	51	3	5	9	2	»
	Totaal	80	307	16	22	160	5	4
» 1843 » » 1844.	Provinciale Hoven.	38	177	8	6	122	3	1
	Arrondissementsregtbanken.	17	66	9	3	19	1	»
	Kantongeregten.	13	22	3	»	7	»	»
	Totaal	68	265	20	9	148	4	1
» 1844 » » 1845.	Provinciale Hoven.	27	225	11	10	122	3	4
	Arrondissementsregtbanken.	14	52	4	1	18	1	»
	Kantongeregten.	3	22	1	5	5	1	»
	Totaal	44	299	16	16	145	5	5
» 1845 » » 1846.	Provinciale Hoven.	48	244	7	16	120	4	1
	Arrondissementsregtbanken.	12	66	12	5	13	»	1
	Kantongeregten.	6	23	2	6	5	1	1
	Totaal	66	333	21	27	138	5	3

van 1 October 1838 tot 1 September 1846.

Door het Openbaar Ministerie.					In belastingzaken.					In het belang der wet.		TOTAAL.		
Cassatie.		Verworpen.	Niet ontvankelijk verklaard.	Gedesisteerd.	Cassatie.		Verworpen.	Niet ontvankelijk verklaard.	Gedesisteerd.	Gecasseerd.	Verworpen.		Gedesisteerd.	Regtsregeling.
Ten princ.	Renvooi.				Ten princ.	Renvooi.								
26	19	27	7	2	2	2	4	2	»	8	2	»	2	464
9	19	27	8	»	2	»	»	4	»	6	2	»	2	176
5	5	9	5	»	»	»	»	»	»	8	4	1	»	60
40	43	63	20	2	4	2	4	6	»	22	8	1	4	700 (*)
10	3	2	»	1	4	»	7	1	»	»	»	»	»	163
3	»	7	4	»	»	»	1	»	1	6	»	»	»	55
2	1	4	2	»	»	»	»	1	»	4	»	»	»	24
15	4	13	6	1	4	»	8	2	1	10	»	»	»	242
18	2	11	1	»	2	»	11	1	3	1	»	»	»	213
9	6	5	4	6	1	»	»	»	1	2	1	»	»	60
11	7	3	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	46
38	15	19	11	6	3	»	11	1	4	3	1	»	»	319
16	3	5	2	2	3	»	10	2	2	1	1	»	1	188
5	3	17	9	1	1	»	1	»	»	»	»	»	»	69
5	2	5	6	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	32
26	8	27	17	7	4	»	11	2	2	1	1	»	1	289
27	5	12	2	4	»	2	»	»	4	»	»	»	»	206
8	9	5	2	»	»	1	»	»	2	»	»	»	1	52
2	2	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	19
37	16	17	6	4	»	3	»	»	6	»	»	»	1	277
17	6	16	1	3	10	5	11	1	11	1	»	»	»	230
12	3	8	1	1	»	1	2	1	2	1	1	»	»	64
3	3	3	1	1	»	»	»	»	»	1	»	»	»	27
32	12	27	3	5	10	6	13	2	13	3	1	»	»	321

(*) 1838 39, 1839 215, 1840 324, 1841 tot ult December 280, te zamen 828.

VERHOUDING der vernietigde regterlijke uitspraken tot de voorzieningen in cassatie.

DIENSTJAREN.	Regterlijke Kollegien.	Vernietigde uitspraken op voorziening in cassatie van	
		Veroordeelden.	Openbaar Ministerie.
1 Oct. 1838 tot 1 Sept. 1841.	Provinciale Hoven.	44 op 348 voorz.	45 op 79 voorz.
	Arrondissementsregtbanken.	27 » 94 »	28 » 63 »
	Kantongeregten.	11 » 23 »	10 » 24 »
1 Sept. 1841 » » 1842.	Provinciale Hoven.	20 » 131 »	13 » 15 »
	Arrondissementsregtbanken.	13 » 33 »	3 » 14 »
	Kantongeregten.	4 » 10 »	3 » 9 »
» 1842 » » 1843.	Provinciale Hoven.	23 » 162 »	20 » 32 »
	Arrondissementsregtbanken.	7 » 24 »	16 » 24 »
	Kantongeregten.	8 » 17 »	18 » 27 »
» 1843 » » 1844.	Provinciale Hoven.	14 » 139 »	19 » 26 »
	Arrondissementsregtbanken.	12 » 32 »	8 » 34 »
	Kantongeregten.	3 » 10 »	7 » 18 »
» 1844 » » 1845.	Provinciale Hoven.	21 » 146 »	32 » 46 »
	Arrondissementsregtbanken.	5 » 24 »	17 » 24 »
	Kantongeregten.	6 » 12 »	4 » 6 »
» 1845 » » 1846.	Provinciale Hoven.	23 » 147 »	3 » 40 »
	Arrondissementsregtbanken.	17 » 30 »	15 » 24 »
	Kantongeregten.	8 » 14 »	6 » 10 »
Totaal .	Provinciale Hoven.	145 op 1073 (0,135)	152 op 238 (0,639)
	Arrondissementsregtbanken.	81 » 237 (0,342)	87 » 183 (0,475)
	Kantongeregten.	40 » 86 (0,465)	48 » 94 (0,51)
Algemeen totaal . . .		266 op 1396 (0,19)	287 op 515 (0,557)

— In de zitting der Brusselsche akademie van 8 Febr. jl. heeft de heer QUETELET, bekend door velerlei statistieken arbeid, aan de klasse van staat- en zedekundige wetenschappen eene verhandeling onderworpen, getiteld: *Des principes qui doivent servir de base à la statistique morale, et particulièrement de l'influence de l'âge sur le penchant soit au crime, soit au suicide*. Wegens de uitvoerigheid van die verhandeling, heeft de schrijver zich bepaald er de slotsommen van voor te lezen:

1. De feiten in het zedelijke verschillen wezenlijk van die in het fysieke, door de werking van eene bijzondere oorzaak, die, bij den eersten oogopslag, alle onze voorspiegelingen schijnen te verijdelen, dat is namelijk door eene tusschenkomst van 's menschen *vrijen wil*.

Intusschen blijkt uit de ondervinding, dat die vrije wil niet dan in eenen beperkten kring werkt en dat hij, schoon zeer voelbaar waar het den enkelen persoon geldt, geene schatbare werking op het maatschappelijk ligchaam heeft, waarin alle individuele bijzonderheden als 't ware wegsmelten.

2. Wanneer men de menschen uit een algemeen oogpunt beschouwt, dan bevinden de feiten in het zedelijke en in het fysieke zich onder den invloed der zelfde oorzaken, en moeten zij aan dezelfde beginselen van waarneming worden onderworpen. Nu ondergaan de oorzaken, die op ons maatschappelijk stelsel invloed uitoefenen, in 't algemeen, slechts langzame veranderingen, waartoe, om zoo te zeggen, eeuwen vereischt worden; van daar de opmerkelijke bestendigheid, nopens feiten die de maatschappij raken, zoo als huwelijken, misdaden, zelfmoorden enz.

3. In de zedelijke statistiek kunnen de elementen niet op eene regtstreeksche wijze in aanmerking komen; men moet op dat beginsel steunen, dat de uitwerkselen in evenredigheid staan tot de oorzaken, die ze doen geboren worden.

4. Indien men eene-zelfde klasse van feiten gadeslaat, dan kan men uit het meerder of minder dikwijls voorkomen daarvan besluiten tot het sterkere of zwakkere van de strekking om ze voort te brengen. De bepaalde strekking heeft op die wijze niets volstrechts; er is geene eenheid, die tot maatstaf kan dienen; zij kan slechts eene *betrekkelijke waarde* hebben, dat is, eene waarde in verhouding tot eene andere strekking van gelijksoortigen aard. Als men, om een voorbeeld bij te brengen, veronderstelt dat een millioen menschen van 35 tot 40 jaren tot het dubbel van het getal huwelijken voert van een millioen menschen van 45 tot 50 jaren, dan kan men zeggen, dat de neiging tot het huwelijk bij de eerste, het dubbel is van die bij de tweede.

5. De afgeleide strekking van de waarneming der feiten is slechts *schijnbaar*, en, onder zekere omstandigheden, kan zij aanmerkelijk verschillen van de *wezenlijke* strekking. Dit heeft plaats omtrent de ver-

giftigingen; want, ondanks den ijver der justitie, blijft een groot aantal van die misdaden onbekend.

6. Men kan, in vele gevallen, de schijnbare, voor de wezenlijke strekking in de plaats stellen. Zoo telt men, volgens de Fransche bescheiden, alles gelijk gerekend, twee malen meer vergiftigingen van 45 tot 50 jaren, dan van 55 tot 60. De strekking tot vergiftiging voor den eersten ouderdom is dus het dubbel van die des tweeden; en men mag aannemen, dat die schijnbare strekking met de wezenlijke overeenstemt, indien de justitie zoo ijverig is om de schuldigen van 45 tot 50 jaren als die van 55 tot 60 te bereiken. Wel zijn alsdan de getalen, die men vergelijkt, kleiner dan de wezenlijke, maar zij zijn ook *in dezelfde verhouding* verminderd.

7. Men moet niet dan de onderling gelijkslachtige feiten vergelijken; zoo zijn de algemeene bescheiden van de lijfstraffelijke justitie in Frankrijk niet te vergelijken met de algemeene bescheiden welke in Engeland omtrent de werking der regtbanken aldaar jaarlijks worden openbaar gemaakt, en als men in Frankrijk vergelijkingen maakt, dan kan het niet anders dan voor misdaden van gelijken aard zijn.

8. Ook als men zich tot dezelfde orde van feiten, in een-zelfde land verzameld, bepaalt, dan gebeurt het nog, dat de feiten niet alle hetzelfde gewigt hebben, zij verschillen onderling door eindeloos veel schakeringen. Indien men echter over een groot getal menschen berekeningen maakt, dan is het met hunne zedelijke als met hunne fysieke eigenschappen; men kan een middengetal aannemen, waarom zich alle waargenomen elementen bewegen, het zij voor het meerder, het zij voor het minder. Daarenboven vindt hunne schikking plaats voor eene bepaalde wet, namelijk *de wet der mogelijkheid* en die dezelfde is voor alle feiten, die aan den invloed van toevallige oorzaken zijn onderworpen. Ten slotte zijn het toch de gemiddelden, die men onderling vergelijkt; en die gemiddelden zijn te meer aan de uitwerking der toevallige omstandigheden ontheven, naar mate de waarnemingen zich over een grooter getal menschen uitstrekken.

9. De vorenstaande beginselen zijn toegepast op de zamenstelling van eene *tafel van criminaliteit*, dat is een staat, die, voor den verschillende ouderdom, de trappen van neiging tot de misdaad aanwijst. Nu bevindt men, dat de wet van de ontwikkeling dier neiging dezelfde is voor Frankrijk, voor België, voor het groothertogdom Baden en voor Engeland, de eenige landen, van welke de waarnemingen juist bekend zijn.

Die wet is identiek gelijk gebleven, volgens de individuele uitkomsten, die zich vertoond hebben in de negentien jaren, gedurende welke Frankrijk zijne geregtelijke bescheiden openbaar heeft gemaakt.

De neiging tot de misdaad omstreeks de huwbaarwording stijgt vrij snel; zij bereikt een maximum, en daalt alsdan tot de laatste perken des levens. Die wet schijnt vast te staan en ondervindt geene

wijziging dan in het bedrag en het tijdstip van het maximum.

In Frankrijk doet zich het maximum omstreeks den 24jarigen leeftijd op; in België vertoont zich dat critiek tijdperk twee jaren later; in Engeland en in het groothertogdom Baden, daarentegen, merkt men het vroeger op.

Er bestaat een verschil voor de geslachten: in Frankrijk ziet men het maximum voor de mannen ongeveer een jaar vroeger dan voor de vrouwen, en het is vier malen grooter.

Er bestaat ook een verschil voor den aard der misdaden: zoo komt het maximum voor de misdaden tegen den eigendom omstreeks twee jaren vroeger dan de neiging tot misdaden tegen de personen, en het is drie malen sterker. Indien men de voornaamste misdaden in 't bijzonder nagaat, dan doen zij zich, naar tijdorde, aldus voor: diefstal, verkrachting, verwonding, moord, doodslag, vergiftiging en valscheid van allerlei aard.

10. De zelfmoord is weder aan eene wet onderworpen, die echter wezenlijk van die der criminaliteit verschilt. *De neiging tot zelfmoord, meer of min ontwikkeld van de kindschheid af, groeit bij de huwbaarwording merkbaar aan en stijgt alsdan tot aan den meest gevorderden ouderdom.*

Deze wet, die van jaar tot jaar terugkeert, brengt eene bijkans even sterke waarschijnlijkheid mede, als de wet van de gewone sterfte. Wat meer is, niet alleen komen de zelfmoorden jaarlijks schier in gelijken getale voor, maar als men ze onderdeelt naar de werktuigen, waarmede zij gepleegd worden, dan viugt men voor die onderdeelen weder bijkans dezelfde vastheid.

Die cijfers, die zoo regelmatig wederkeeren voor een land, verschillen echter merkkelijk als men van het eene tot het andere land overgaat. Dat verschil hangt van de wijzigingen af, die in den maatschappelijken toestand bestaan. Het ware eene blinde noodlotsleer, als men niet aannam dat de feiten, die zich zoo bestendig herhalen, geen verandering zouden kunnen ondergaan, door verbetering van de zeden en de instellingen der menschen; maar om tastbare uitwerkselen voort te brengen, moet men op de massa's en niet op enkele personen, die daartoe behooren, werken. Dan zal het aan den statisticus staan uit te maken of de veranderingen voor- dan wel nadeelig zijn geweest.

PENITENTIAIR CONGRES TE BRUSSEL.

Wederom ziet in de Belgische dagbladen eene aankondiging het licht, tot het te Brussel in de laatste helft der aanstaande maand September te houden Penitentiair Congres. De punten van beschrijving, welke men bij het scheiden van het te Frankfort verleden jaar gehouden congres aldaar voorloopig en zonder het regt der volgende vergadering te beperken, had vastgesteld, betroffen zakelijk de volgende onderwerpen: Inwendige inrigting der penitentiaire huizen: personeel, inspectie, commissiën van opzigt, arbeid; onderwijs, godsdienst-oefening, enz. — Bouwwijze der

gevangenis en penitentiare huizen volgens het stelsel van afzonderlijke opsluiting: inrigting der gebouwen, grootte der cellen, luchtverversching, verwarming, verdeeling van water, secreten, kapel, enz. — Penitentiare gezondheids-verordeningen: middelen om de gezondheid der in de cellen geplaatste gevangenen te bewaren. Organisatie van het beschermheerschap voor de in vrijheid herstelde gevangenen. Wijkplaatsen en verbeterhuizen voor jonge misdadigers; koloniën van landbouw. — Verbeteringen in de strafwetten te maken, beschouwd als bij de penitentiare hervorming volstrektelijk vereischt wordende. — Preventieve justitie: oorzaken van misdadigheid. Onder dagteekening van den eersten Mei, is aan alle vrienden van kunde en wetenschap, die in het onderwerp belang stellen, eene circulaire uitgevaardigd, om hen te verzoeken, zoodra mogelijk te doen weten, of zij de hun gedane uitnoodiging aannemen en kan het zijn de stukken en berigten, welke zij voornemens mogten zijn, aan het congres mede te deelen, vooruit te doen kennen. Het voorzitterschap van het congres is den minister van justitie in België aangeboden geworden en door dien hoogen-ambtenaar aangenomen.

Er is eene voorloopige zitting tot zamenstelling van het comité voor deze vergadering gehouden, waarin benoemd zijn:

Gedelegeerden van de koninklijke Akademie van wetenschappen enz.: de heeren VAN MEENEN, voorzitter van het Hof van cassatie, en DEDECKER, afgevaardigde, leden dier akademie.

Gedelegeerden van de koninklijke Akademie van geneeskunde: de heeren VLEMINCKX, inspecteur-generaal van de geneeskundige dienst des legers, en SAUVEUR, directeur voor de dienst der civiele geneeskunde, de eerste president, de tweede vaste secretaris van de akademie.

Gedelegeerden van de centrale commissie voor de statistiek: de heeren QUETELET, president van die commissie enz.; FAIDER, advocaat-generaal bij het Hof van appel, lid dier commissie enz.

Gedelegeerden van de vrije universiteit: de heeren AD. ROUSSEL en E. VAN HOREBEKE, de eerste gewoon, de tweede buitengewoon hoog-leeraar bij de universiteit.

Gedelegeerde van den minister van justitie: de heer HODY, administrateur der gevangenis en der openbare veiligheid.

De heer DUCPÉTIAUX is tot secretaris van het comité benoemd.

Voor de uitvoering van al het noodige zijn gekozen de heeren: DUCPÉTIAUX, FAIDER en VAN HOREBEKE, die zich toegevoegd hebben de heeren: HOUYET, auditeur-gen. bij het hoog militair gerechtshof en vice-president van de commissie van administratie voor het verzekerkuis te Vilvoorden, en de heer WILLAERT, pastoor in de kapel en lid van de commissie van administratie voor het huis van arrest te Brussel.

— De derde klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten, heeft in hare zitting van 8 April 1847, onder anderen uitgeschreven den volgende prijs:

« Daar in den jongsten tijd de aandacht van eenige geleerden, bepaaldelijk is gevestigd op de wetgevingen van den Indischen archipel, en deze soort van letterkundige monumenten van het hoogste belang mogen geacht worden, zoowel voor de grondige kennis van den aard en de zeden der bevolkingen, als ter voorlichting van hen, die bij het Nederlandsch Indische Gouvernement in politieke of regterlijke betrekkingen zijn geplaatst, heeft de klasse gemeend het vermeerderen en verzamelen der resultaten van dit belangrijk onderzoek, zooveel in haar vermogen is, te moeten bevorderen, door het uitschrijven der volgende in vijf leden gesplitste vraag: de klasse verlangt:

a. Eene zooveel mogelijk naauwkeurige opgave der bestaande wetboeken van den Indischen Archipel en van de handschriften, waarin die vervat zijn.

b. Een kritisch onderzoek naar de bronnen, waaruit deze wetgevingen gevloeid zijn.

c. Een beknopt zamenstel van de voornaamste bepalingen dezer wetboeken, met onderlinge vergelijking van hetgeen in verschillende streken van kracht was, en waardering van den geest des volks, die in deze wetgevingen doorstraalt.

d. Een onderzoek naar het gebruik, dat thans nog van deze verzamelingen van wetten gemaakt wordt, zoowel in de nog meer of min onafhankelijke gewesten, als in die, welke aan het Nederlandsch bestuur onderworpen zijn, en de verhouding, waarin hun gezag tot dat des Koraans staat, bij de bevolkingen, die den Islam hebben aangenomen.

e. Eene ontwikkeling van de wijze, waarop de Nederlandsche wetgeving en regtspleging in Nederlandsch Indië in verband is gebragt met den bestaanden regtstoestand, het zij op de Inlandsche, het zij op de Mahomedaansche wetten gegrond.

Ofschoon tot de kennis dezer wetgevingen en van haar gebruik reeds belangrijke bijdragen zijn geleverd, vooral door RAFFLES (in het 12de Deel der *Asiatic Researches*), E. DELAUBIER (in zijne *Mémoire, lettres et rapports relatifs au cours de Langue Malaye et Javanaise* en in het 6de Deel der *Collection de lois maritimes* van PARDESSUS); R. DE FILIETAS BOUSQUET (in het 5de Deel 1ste Stuk der *Nederlandsche jaarboeken voor regtsgeleerdheid en wetgeving*); C. F. WINTER (in den 6den jaargang, Deel 1 en 2 van het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië*); D. L. MOUNIER (in den 6den jaargang, Deel 1 van hetzelfde *Tijdschrift*); T. J. WILLER (in den 8sten jaargang, Deel 2 van hetzelfde *Tijdschrift*); T. ROORDA (in de door hem uitgegeven *Javaansche wetten*, Amst. 1844), en A. MEURSINGE (in zijn *Handboek van het Mahomedaansch regt in de Maleidsche taal*, Amst. 1844), heeft echter de klasse gemeend, zoowel wegens de moeijelijkheid der nog in verschillende rigtingen vereischte nasporingen, als wegens den grooten omvang van het onderwerp, voor de beantwoording dezer prijsstoffs, het dubbel van den gewonen tijd te moeten vergunnen.»

De stukken, die naar den prijs dingen, zullen in de Latijnsche, Nederduitsche, Fransche, Engelsche of Hoogduitsche taal, met de algemeene Italiaansche letter moeten geschreven, en aan den vasten secretaris van de derde klasse, vrachtvrij, bezorgd zijn, wat betreft deze vraag vóór den eersten November van het jaar 1850.

— Onlangs is te Parijs een werk uitgekomen onder den veelbelovenden titel van *De l'organisation politique, administrative et judiciaire de la Belgique, pendant les trois derniers siècles*, par LOUIS DE BAECKER, gradué dans les facultés de lettres et de droit de l'université de France, membre de l'institut historique de Paris, de la société des antiquaires de la Morinie etc. Het boek opent met eene geschiedkundige inleiding, die den lezer tot de vereeniging van de zeventien Nederlandsche gewesten onder KAREL V voert; daarna beschrijft het den regeringsvorm in de Spaansche en Oostenrijksche Nederlanden tot 1731, en geene bijzonderheden nopens de onderscheidene staatslichamen en de staatsregelingen, die elkander opgevolgd hebben, worden voorbijgegaan. Een nuttig, voortreffelijk werk voorzeeker, eene veelzijdige bron voor de betere kennis van het legenwoordige, ook voor ons vaderland. Doch jammer dat dit werk, wie zou het gelooven, bijkans een letterlijke overdruk is van het beroemde werk van DE NENY, getiteld: *Mémoires historiques et politiques sur les Pays-Bas Autrichiens et sur la constitution tant interne qu'externe des provinces qui les composent*, dat meermalen en het laatst in 1786 herdrukt is, en waarvan DEFACQZ, in zijn werk over het oude Belgische regt, I vol., pag. 4, zegt, dat zij vervaardigd zijn op last van Keizerin MARIA THERESIA tot onderrigt van haren zoon, later Keizer JOSEPH II. Tijdgenooten, die over dezelfde stoffe hebben geschreven, hebben hem meermalen gevolgd en vaak nageschreven; BRITZ, *Code de l'ancien droit Belgique*, I vol., pag. 361, beschouwt DE NENY als den eersten staatkundigen schrijver van de (Oostenrijksche) Nederlanden, zoowel wat gedachte als stijl aangaat.

DE NENY is den 24 December 1716 te Brussel geboren, en den 1 Januarij 1784 overleden.

Eene en andere bijzonderheid ontleenen wij aan de *Belgique Judiciaire* n°. 31 van dit jaar, waarin verscheiden bladzijden naast elkander uit DE NENY'S werk, en dat van LOUIS DE BAECKER worden gegeven, en die in het helderste licht stellen, dat het hier een volslagen letterroof geldt. waarvoor alle distinctiën moeten vervallen, die NODIER geestig in zijne *Questions de littérature légale* heeft gesteld, en van vrij erger aard, dan navolging of plagiaat, in den trant van HORTENSIVS DE SAINT ALBIN, waarvan ook wij in der tijd gewag maakten. Omdat het een werk gold, waarin ook ten deele onze Vaderlandsche aangelegenheden van vroeger tijd behandeld worden, achtten wij het niet ondoelmatig hetzelfde juist te doen schatten.

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

ACHTSTE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH),

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *Iets over gevolgen der collective dagvaardingen van erfgenamen, naar aanleiding van een opstel van Mr. A. DE PINTO (Themis, 1846, n°. 2), door Mr. S. E. NYKERK, Advocaat te Amsterdam.*

Levert de bepaling van art. 4, n°. 6, van het Wetb. van Burg. Regtsvord., dat dagvaardingen en alle andere exploiten, ten aanzien van overledenen, zullen gedaan worden aan de gezamenlijke erfgenamen en in eens, zonder uitdrukking van namen of woonplaatsen, ter laatste woonplaatse van den overledene, edoch niet langer dan gedurende een jaar na het overlijden, » inderdaad in hare gevolgen zoo vele bezwaren op, als de geleerde schrijver van het gemelde opstel daarin heeft meenen te ontdekken; bezwaren, ook beaamd in de beoordeeling van *Themis*, 1846, in de *Nederl. Jaarb.*, 1847, 9^e deel, bl. 92? Wij gelooven het niet.

Alles hangt, mijns inziens, af van de beantwoording der vraag, of de collectief gedagvaarde erfgenamen allen te zamen moeten verschijnen als *erfgenamen van A*, op de wijze, zoo als zij gedagvaard zijn, en dus ook zonder

namen, of woonplaatsen te noemen? of wel, dat ieder individueel voor zich, als erfgenaam, en voor zijn aandeel, moet verschijnen? Neemt men het eerste aan, dan voorzeker kunnen uit de bepaling van gemeld artikel vele bezwaren voortvloeijen; niet zoo, wanneer men het andere gedeelte der vraag toestemmend beantwoordt. En dit laatste komt mij voor het aannemelijkste te zijn. Immers, wanneer men let op het doel dier bepaling, door den heer Mr. A. DE PINTO zoo duidelijk ontwikkeld in zijne *Handl. tot het Wetb. van Burg. Regtsv.*, aant. ad § 3, n°. 6, dan kan het wel niet twijfelachtig zijn, dat men den *eischer* in zijne onbekendheid met de individuele erfgenamen heeft willen te gemoet komen; dat die bepaling voor *hem* eene gunst is; maar verdere gevolgen kan die bepaling ten opzichte der gedagvaarde erfgenamen niet opleveren. Ieder die zich eene zoodanige collective dagvaarding aantrekt, behoort den eischer bekend te maken met de reden, waarom, met het gedeelte, waarvoor hij zich die aantrekt. Is eene verschijning der gedaagden, onder den algemeenen naam van *erfgenamen*, voldoende, dan blijft de eischer in het onzekere, of hij met erfgenamen bij versterf, dan wel met erfgenamen krachtens uitersten wil litiscontesteert; en hoeveel hij, indien eens de boedel vóór den afloop van het geding gescheiden is, op ieder kan verhalen. Hij dus, die op de gedane dagvaarding verschijnt, moet zijne betrekking bekend maken, en tevens de hoegrootheid van zijn erfregt opgeven, of hij opkomt *pro toto*, dan wel *pro parte*. Hij kan zich niet beroepen op onwetendheid. Deze komt alleen den eischer te stade. Ik kan mij ook niet vereenigen met het denkbeeld, dat de collectief gedagvaarde erfgenamen zouden gelijk staan met vennootschappen, zedelijke lichamen, openbare instellingen of besturen. Eene nalatenschap is naar ons regt geene *universitas*. Ons regt kent geene *hereditas jacens* (zie de woorden

de Regering, aangehaald in de voormelde *Handl.* 2^e ged., 1^e stuk, bl. 28). Le mort saisit le vif, is ook een regel van ons regt. Art. 597 B. W., in alle erfopvolging, het zij bij versterf, het zij krachtens uitersten wil. Art. 880 en 1002 B. W. Wanneer ook zoude eene nalatenschap eene *universitas* zijn geworden? Immers niet door den dood van den erflater. Dat overlijden kan de regtsbetrekkingen tusschen den schuldeischer en de goederen des schuldenaars niet doen veranderen. De *universitas* is een afgescheiden iets van de personen, die daartoe behooren. Zij is een op zich zelf staand *corpus morale*. Door het bestaan of ontstaan van een *corpus morale* na overlijden van den schuldenaar aan te nemen, zoude de persoon des schuldenaars tegen den wil des schuldeischers, immers zonder zijne medewerking, verwisseld worden; en dat dit niet kan, behoeft geen betoog. *Heres sustinet personam defuncti*. De overledene leeft voort in zijnen erfgenaam. Men kan dus te dezen opzichte niets afleiden uit hetgeen regtens is betrekkelijk *corpora moralia* en vennootschappen, waarmede de schrijver zeker naamlooze vennootschappen zal bedoeld hebben. Bij een individuele verschijning der erfgenamen, levert het niet verschijnen van enkelen ook geen bezwaar op. Immers, daar zij hunne relatie zullen moeten bewijzen, zal uit dat bewijs al dan niet blijken, of de verschijnende den overledene voor het geheel, of slechts voor een gedeelte vertegenwoordigen. Vertegenwoordigen zij den erflater slechts voor een gedeelte, dan heeft de eischer niets anders te doen, dan de niet-verschenenen wederom collectief aan het sterfhuis te dagvaarden. Ook hier kan het achterblijven van sommigen der erfgenamen geene verandering in zijnen regtstoestand aanbrengen. Wat ten opzichte van de erfgenamen collectief regtens is, zal ook wel regtens moeten zijn betrekkelijk een gedeelte van hen, en doorgaans zal vooral bij erfopvolging krachtens

uitersten wil de eischer door de verschijning van sommigen der erfgenamen, geraken op het spoor van de niet-verschenenen. Doch wat doet dit af, wanneer men met den heer DE PINTO, zoo ik meen, te regt, aanneemt, dat de dagvaarding, binnen het jaar van het overlijden, steeds collectief *moet* geschieden. Geen gevaar dan ook van bemoeijelijking des eischers in het vervolgen van zijn goed regt door onwil van al de erfgenamen of van sommigen hunner; geen bezwaar in de tenuitvoerlegging van het vonnis na de scheiding en verdeeling des boedels, vermits ieder erfgenaam individueel bekend is; geene tegenwerping dan ook, dat het gewezen vonnis eene *res inter alios acta* zoude zijn, daar het niet gewezen is tegen eene *universitas*, maar tegen hen of hem, in wien de oorspronkelijke schuldenaar, de erfflater, voortleeft. Te regt is dan ook, mijns inziens, bij vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Groningen, van den 6 Junij 1845 (*Regtsgeleerd Bijblad*, 1845, bl. 686) bevolen, dat collectief gedagvaarde en zonder opgave van namen en woonplaatsen verschenen erfgenamen hunne namen en woonplaatsen aan den eischer zouden beteekenen, en meenen wij ook ons niet te mogen vereenigen met een' door den Hoogleeraar VAN HALL, in eene bij dat vonnis gevoegde noot uit den regel *nemo tenetur edere contra se* getrokken twijfel. Immers hij, die zich als erfgenaam opdoet, moet zich legitimeren, wil hij als zoodanig beschouwd worden; dat is, hij moet opgeven wie hij is, en hoe hij erfgenaam is, en dan *non edit contra se*, maar *pro se*. Men behoeft dan ook met de redactie der *Nederl. Jaarboeken*, 1847, 9^e deel, bl. 92, in hare voormelde beoordeeling van den jaargang *Themis*, 1846, de gebiedende en op straffe van nietigheid voorgeschrevene bepaling van art. 4, 6°., W. van B. R., niet op te vatten in eenen zin, welken de wetgever, blijkens de veranderde redactie, juist *niet* gewild heeft, namelijk, dat men bij

eene binnen het jaar na het overlijden des erflaters plaats gehad hebbende boedelscheiding, de erfgenamen binnen dat jaar ook individueel zoude kunnen dagvaarden, vermits, naar onze bescheidene meening, bij eene verplichte specificatie der verschijnende erfgenamen alle bezwaren uit den weg geruimd zijn.

Over de verplichtingen van derde beslagene, door
Mr. M. EIJSELL, Procureur te 's Gravenhage.

Onze wetgeving omtrent het arrest onder derden verschilt zeer veel van de Fransche. Vooral komt dit verschil uit bij het doen der verklaring door den derden beslagene, en bij hetgeen op die verklaring volgt. De verplichtingen van den derden beslagene zijn vrij wat minder hezwaarlijk naar de Nederlandsche, dan naar de Fransche wet. Welligt is men, uit afkeer van de inderdaad te groote gestrengheid van den Code de procédure civile, bij het Ned. W. v. B. R. wel wat te ver gegaan. Of dit werkelijk het geval zij, hangt, mijns inziens, grootendeels af van de wijze, waarop men meent artt. 742, 744 en 749 van laatstgemeld Wetboek te moeten verstaan.

Immers zou ik zeer tot eene bevestigende beantwoording dezer vraag overhellen, indien onze wet werkelijk *nimmer* andere justificatie vordert van den derden beslagene, dan de rigtige naleving van het voorschrift van art. 742 omtrent haren inhoud, indien den arrestant *nimmer* een ander middel overblijft, dan den derden beslagene, volgens art. 749, te noodzaken, de waarheid zijner verklaring met eede te bevestigen (1).

(1) Zie VAN DEN HONERT, *Verzameling van Arresten, Burgerlijk Regt*, IV, p. 236, 241. DE PINTO, *Handleiding tot het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering*, Tweede gedeelte, 2^e stuk, p. 560.

Maar, hoezeer volkomen instemmende met de leer, dat het thans voldoende is, dat de verklaring met redenen omkleed zij, dat is: vermeldte al de bijzonderheden welke men in art. 742 vindt opgenoemd; dat het thans niet meer noodig is, dat de derde gearresteerde, *tevens bij het doen zijner verklaring*, levere het bewijs harer deugdelijkheid, ook dan zelfs niet wanneer die verklaring bloot negatief is, en alleen inhoudt, dat hij aan den gearresteerde niets meer schuldig is, — niettemin geloof ik, dat er meer dan één geval bestaat, waarin de declarant gehouden is tot het bewijs dier deugdelijkheid, indien zijne verklaring betwist wordt, — dat den arrestant ook andere middelen dan dat van att. 749 te stade kunnen komen.

De gronden voor dit gevoelen zijn gelegen, niet zoo zeer in de woorden der regering: «dat de verklaring *altijd* moet worden gejustificeerd (1),» als wel in die van art. 744, 747 en 748 W. B. R.

Immers het eerstgemelde art., de verplichting om den derden gearresteerde alle de kosten, aan zijne zijde gevallen, goed te doen, afhankelijk makende van drie voorwaarden:

- 1°. dat de verklaring zij uitgebragt;
- 2°. dat zij *deugdelijk* zij bevonden;
- 3°. dat hij niet betwist de gevraagde veroordeeling tot afgifte,

schijnt mij toe, een zoodanig onderzoek naar de deug-

(1) Door haar gebezigd tot bestrijding van het gevoelen der Tweede Afdeling van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dat duidelijk zou moeten worden uitgedrukt, dat het bepaalde bij art. 749, W. B. R. eene buitengewone bevoegdheid is, welke aan den arrestant is toegerekend, ten einde niet de meening te doen ontstaan, dat de eed het éénige bewijs is, dat van den derde zoude kunnen gevorderd worden. Zie VAN DEN HONERT, *Handboek voor de Burgerlijke Regtsvordering*, p. 702. Verzameling, I. I.

delijkheid der verklaring toe te laten , dat den declarant tot overlegging van bewijsstukken kunne noodzaken.

Art. 747 bevestigt mij in dit gevoelen aanmerkelijk , door het bevel om dengeen , die aanvankelijk in gebreke was gebleven , te ontlasten van de tegen hem gevallene veroordeeling , als ware hij zuivere schuldenaar , te verbinden aan de *mits* , dat *NA* (NIET DOOR OF UIT) gedane verklaring , *BLIJKE* dat hij aan dengenen , tegen wien beslag gedaan is , niets verschuldigd is , of dat hij van dezen niets onder zich heeft.

Eindelijk komt het mij voor , dat de aandachtige beschouwing van den aanhef van art. 748 tot hetzelfde resultaat moet leiden. De bepaling dat de derde beslagene met afgifte van hetgeen hij onder zich heeft , en vergoeding der door zijne nalatigheid geledene kosten , schaden en interessen kan volstaan , *indien* , dus : *alleenlijk voor zoo verre als* op zijn verzet blijkt , dat hij minder dan het bedrag der vordering van den arrestant onder zich heeft of verschuldigd is , — zou moeten kunnen worden verstaan , als of de wetgever had gezegd , dat de derde beslagene met die afgifte en vergoeding volstaan kon , indien zijne op het verzet gedane verklaring (des noods met eede gesterkt) medebragt , dat hij minder onder zich had of verschuldigd was , om eene tegenovergestelde opvatting toe te laten. En nu zijn , mijns oordeels , de woorden , welke de wetgever in den aanhef van dat art. heeft gebezigd , niet zonder daaraan geweld te doen , op zoodanige wijze uit te leggen.

Ik wil geenszins ontveinzen , dat ik te gereeder de aangevoerde gronden als voldoende beschouw , om den derden beslagene ook in sommige gevallen tot justificatie verplicht te kunnen rekenen , omdat ik groote zwarigheden zie in de aanneming van het stelsel , dat de arrestant *nimmer* een ander middel dan den eed van art. 749 zou mogen te baat nemen , zwarigheden zóó groot , dat ik dat stelsel

niet zou durven aannemen, dan voor zoo verre geen twijfel mogelijk was, dat alleen dit met de wet was overeen te brengen.

Immers waar zou het heen, indien de derde gearresteerde met eene eenvoudige affirmatie of negatie *altijd en in allen gevalle* kon volstaan? Gesteld, om één geval, dat zich, bij mijn weten, heeft voorgedaan, aan te halen uit de duizenden van casus dables, — gesteld er zij beslag gelegd onder een' executeur, boedelredder of bewindvoerder, op hetgeen aan een' erfgenaam toekomt, en de verklaring vermeldde een bedrag van *f*1000; — de beslaglegger is in het bezit van stukken, afkomstig van eenen tot gelijk aandeel gerechtigden mede-erfgenaam, welke medebrengen, dat het aandeel van dien mede-erfgenaam meer dan *f*2000 moet hebben bedragen. In het stelsel, dat wij bestrijden, kan, ja, de arrestant den bewindvoerder zijne verklaring doen beëedigen, maar het staat den regter niet vrij, op grond der door den arrestant overgelegde stukken, den derden gearresteerde de justificatie zijner verklaring door overlegging van inventaris of soortgelijke bescheiden op te leggen, — welligt zelfs niet, den arrestant toe te laten om, zoo hij daartoe in staat is, door andere regtsmiddelen de onwaarheid der verklaring aan te toonen. En wat zal dan die eed van art. 749 beteekenen? — welke meerdere waarborg toch kan er gelegen zijn in den eed van iemand, tegen wien eene wettige verdenking bestaat, dat hij zich niet ontzien heeft eene valsche verklaring in regten te doen? En bovendien, het staat zelfs nog niet eens vast, welk het regtsgevolg zal zijn van weigering van of nalatigheid in de aflegging van zoodanigen eed. Zie de PINTO, *Handl.* II, p. 562.

«Maar waar wilt gij dan heen?» Zoo meen ik reeds te hooren vragen. «Wilt gij dan komen tot die zonderlinge kunst, waardoor men de wet, quasi door in-

«interpretatie, verbetert en afschaft, zonder haar te ver-
«anderen. Bedenk dat het nog altijd de vraag blijft, of
«de wet geene u onbekende redenen kan gehad hebben
«om te zeggen datgene, wat gij slecht en verkeerd
«vindt, — dat het nooit uitgemaakt is, dat wat gij de
«wet laat *bedoelen of meenen*, zoo veel beter is, dan wat
«zij werkelijk zegt. Door die leer van interpretatie wordt
«alles op losse schroeven gesteld. Als gij moogt aanne-
«men, dat de wet zegt, wat gij goedkeurt, en omdat gij
«het goedkeurt, heeft iedereen hetzelfde regt, en op die
«wijze krijgen wij zoo vele wetten, als er individuele
«gevoelens zijn van regters en regsgeleerden.» (1).

Deze en soortgelijke aanmerkingen voorzie ik op mijne
verklaring, dat de groote bezwaren van het stelsel, het-
welk den arrestant *onvoorwaardelijk* aan de goede trouw
van den derden beslagene overlaat, mij te gereeder in de
aangehaalde bepalingen der artt. 744, 747 en 748 W.B.R.
eene genoegzamen grond hebben doen vinden tot het
aannemen van een tegenovergesteld gevoel.

Intusschen kan ook ik mij niet met die zonderlinge
kunst van interpreterende afschaffing of afschaffende in-
terpretatie vereenigen, — maar ik geloof, dat beschou-
wingen van algemeene regtvaardigheid en billijkheid te
pas komen, niet slechts als enkele wetsbepalingen, ge-
ïsoleerd genomen, onduidelijk, dubbelzinnig en voor
tweederlei zin vatbaar zijn, maar ook als sommige wets-
bepalingen iets schijnen uit te sluiten (in casu de ver-
pligting tot justificatie), hetwelk andere wetsbepalingen
niet onduidelijk schijnen te vereischen of te veronder-
stellen.

Welke zijn dan echter bepaaldelijk de verplichtingen
van den derden beslagene?

(1) Cfr. DE PINTO, *Handl. tot het Wetb. van Burg. Regtsvord.* Inleiding
tot het tweede gedeelte, p. 15.

Zie hier het antwoord, dat ik vermeen daarop te moeten geven.

Zijne verklaring *behoeft* niets anders te wezen dan eene bloote opgave. Bij het doen daarvan is hij tot geenerhanden justificatie *gehouden*, ook zelfs dan niet, als hij slechts opgeeft, niets of niets meer schuldig te zijn. Verklaart hij niets schuldig te zijn, dan schijnt uit het voorschrift van art. 742, omtrent de vermelding der wijze van schuldkwijting, te moeten worden afgeleid, dat hij verplicht is er bij te voegen: dat hij ook niets schuldig is geweest.

Maar verklarende, *niets* schuldig te zijn of geweest te zijn, is hij stellig ongehouden tot eenige verdere bijvoeging.

Verklarende *niets meer* schuldig te zijn, zal hij moeten opgeven, *wat* hij schuldig geweest is, *uit welken* hoofde die schuld was gesproken, *hoe* en *wanneer* ze is gekweten.

Waarom die opgave van bedrag, schuldoorzaak en tijd van liberatie? Vraagt men welligt, zoo men alleen let op het voorschrift van vermelding der *wijze* van schuldkwijting?

Mijn antwoord is: omdat de verklaring, zonder dat, niet volledig met redenen is bekleed. Wel erken ik, dat alleen, maar ook voldoende, uit art. 742 zelf blijkt, *hoe* de wetgever de verklaring gemotiveerd wil hebben, — dat ze volledig is gemotiveerd, indien aan al de voorschriften van dat art. is voldaan, — maar dan vermeen ik ook geen enkel dier (waarlijk niet te bezwarende) voorschriften buiten aanmerking te mogen laten, en elks naleving met gestrengheid te mogen vorderen, voor zoo ver die naleving maar eenigzins mogelijk is. Dat het den arrestant niet altijd onverschillig is, *wanneer* de schuld zij gekweten, — of liever dat de opgegeven tijd der liberatie meermalen invloed kan hebben op de meerdere of min-

dere waarschijnlijkheid van de kwijting zelve, en van de wijze, waarop ze gezegd wordt te hebben plaats gehad, — zal wel niet in twijfel zijn te trekken; — en daarom meen ik, dat tot voldoende motiveren der verklaring van *niets meer* schuldig te zijn, ook behoort eene zoo naauwkeurige mogelijke opgave van den tijd der kwijting.

Doch nu rijst de vraag: wat te doen, indien de derde gearresteerde niet behoorlijk met redenen heeft omkleed zijne verklaring van *niets meer* schuldig te zijn?

Tot art. 750, 2de alinea, kan men niet recurreren, om op die vraag het antwoord te vinden, — want de regter kan wel de verklaring verbeteren, door het aan den arrestant af te geven bedrag op eene hoogere som te bepalen, dan in de verklaring was vermeld, maar hij kan uit zich zelve deze niet suppleren, omdat hij niet bekend is met het bedrag van hetgeen de derde beslagene schuldig was, en de bijzonderheden, welke wegens die schuld en hare delging moeten worden opgegeven.

Art. 746 kan evenmin het antwoord geven, omdat dit alleen spreekt van *geheele* nalatigheid, — gelijk zonnelaar blijkt uit het voorschrift, dat *verstek* zal worden verleend.

De Arrondissements-Regtbank te Thiel meende, in zoodanig geval, den derden gearresteerde het doen eener verbeterde verklaring te kunnen gelasten. Zie v. D. HONERT, Verzameling, *Burgerlijk Regt*, IV, p. 226, alwaar een vonnis van 4 Februarij 1842 wordt aangehaald, waarbij die last werd gegeven. De gronden van dat vonnis worden echter niet vermeld.

Mij dunkt, dat de bevoegdheid van den arrestant, om den last tot het leveren eener verbeterde verklaring te vorderen, — die des regters om, op des arrestants vordering, zoodanigen last uit te spreken, — wordt gewettigd door het algemeene beginsel, bij de artt. 1275—1277 B. W. meer verondersteld dan uitgedrukt, dat hij

die verbonden is om iets te doen, *primario* tot praestatie van dat feit kan worden aangesproken, en slechts tot schadevergoeding, *quia nemo praecise ad factum cogi potest*.

Iets anders echter was het in het toen te Thiel gevoerde geding, waar de arrestant, uit hoofde van de onvolledigheid der gedane verklaring, vorderde, dat de *Regtbank* de verklaring zou verbeteren en den derden gearresteerde veroordeelen: 1°. tot betaling, ter concurrentie van het aan hem (arrestant) verschuldigde; en 2°. tot vergoeding van kosten, schaden en interessen. — Mogt de *Regtbank*, deze vorderingen afwijzende (1), n'OFFICE het doen eener nieuwe verklaring bevelen? Ik zou het betwijfelen.

Maar, aangenomen dat het doen eener verbeterde verklaring van den derden gearresteerde *kan* worden gevorderd, en aan hem opgelegd — natuurlijk met veroordeeling in de kosten, door zijne onvolledige verklaring veroorzaakt — welk zal het rechtsgevolg zijn, indien hij aan dien last niet voldoet?

Doet hij in het geheel geene nadere verklaring, of herhaalt hij slechts zijne vroegere, dan zal men hem kunnen veroordeelen als zuiver en eenvoudig schuldenaar, omdat de primitive verklaring door 's regters uitspraak geheel is geëcarteerd. Doet hij daarentegen eene nadere, doch weder onvolledige, verklaring, dan zal men zijne veroordeeling tot vergoeding van kosten, schaden en interessen moeten vragen.

Omdat dit, zoowel naar den aard der zaak, als ingevolge art. 1275 B. W., het eenige mogelijke middel is, zou ik echter meenen, dat men beter deed de geheele

(1) Deze afwijzing was zeker te regt, daar geene schadevergoeding te pas komt bij de veroordeeling van den derden gearresteerde in de betaling der *geheele* schuldvordering, re vera verklaring van zuiver en eenvoudig schuldenaar te zijn.

vordering tot het gelasten eener verbeterde verklaring (waartoe men bevoegd, maar zeker niet verplicht is) achterwege te laten, en **DADELIIK**, indien men de door den derden beslagene uitgebragte verklaring onvolledig acht, (en niet vatbaar voor verbetering *door den regter*) zijne veroordeeling tot schadevergoeding te vorderen. Dat men tot deze vordering dadelijk bevoegd is, zal toch wel aan geen' twijfel onderhevig zijn.

Het is wel waar, dat het bedrag der vergoeding niet altijd even gemakkelijk naar billijkheid zal zijn te bepalen, doch dit bezwaar bestaat in dezelfde mate, indien ook de tweede verklaring onvolledig wordt bevonden, en kan dus geen argument opleveren tegen mijn gevoelen, dat men reeds bij onvolledigheid der eerste verklaring de veroordeeling tot schadevergoeding mag eischen.

Het hier gezegde omtrent de gevolgen van het niet behoorlijk gemotiveerd zijn der verklaring van *niets meer* schuldig te zijn, zal evenzeer toepassing moeten vinden, bij eene verklaring van eenige geldsom *per reste* schuldig te zijn. Daarop zou ik echter eene uitzondering willen toelaten, namelijk deze: als hetgeen de derde beslagene erkent *per reste* schuldig te wezen, voldoende is om het bedrag, waarvoor arrest is gelegd (of arresten zijn gelegd) integraal te betalen. Dan immers heeft de arrestant geen belang bij het gebrek aan volledigheid, en *point d'intérêt, point d'action*.

In hoeverre het gezegde van toepassing is, bij onvolledig gemotiveerde verklaringen, die geene betalingen in mindering vermelden, zal van de omstandigheden van elke zaak moeten afhangen. Altijd zal op den voorgrond moeten staan, dat de arrestant belang hebbe bij het suppleren der onvolledigheid, namelijk, dat het gedeclareerde bedrag minder zij, dan dat waarvoor gearresteerd was. — Is dit het geval, dan zal de toepasselijkheid van het gezegde hiervan moeten afhangen, of het gebrek

vatbaar is voor verbetering door den regter. Dan leert art. 750, dat men ze *van dezen* moet verkrijgen, tevens met schadevergoeding, zoo daartoe termen zijn. Alleen indien dit niet kan geschieden, geloof ik, dat men in onvolledigheid van den staat der gelden of goederen, of van de vermelding van oorzaak en bedrag der schuld, grond kan vinden om nadere verklaring of dadelijke schadevergoeding van den derden beslagene te vorderen.

Genoeg nu van verklaringen, niet beantwoordende aan de voorschriften van art. 742. Laat ons treden tot het geval, dat de uitgebragte verklaring uitwendig in allen deele voldoende is, — maar dat de arrestant hare deugdelijkheid betwist, beweerende:

of dat hij, die zegt nimmer schuldig geweest te zijn, werkelijk schuldenaar is geweest;

of dat hij, die zegt niets meer schuldig te zijn, niet of niet geheel is gelibereerd;

of dat hij, die erkent een restant schuldig te wezen, meer verschuldigd is dan hij opgeeft;

of dat de uitwendig voldoende staat der gelden of roerende goederen, niet alles bevat, wat daarop behoorde voor te komen.

Deze vier gevallen zijn, zoo niet de eenige, die kunnen voorkomen, zeker degenen die zich het meeste zullen opdoen.

I. De derde gearresteerde verklaart niets schuldig te zijn, en niets schuldig geweest te zijn. Dan berust op den arrestant zeer zeker het geheele bewijs, dat er eene schuld bestaat, immers bestaan heeft.

Tot dat bewijs zal hij echter ook *alle* wettige middelen mogen bezigen, zonder eenige uitzondering, voor zoo verre ze slechts in zijn bereik zijn.

En gelukt het hem te bewijzen, dat er eene schuld heeft bestaan, dan berust op den schuldenaar het bewijs zijner ontheffing van die schuldpligtigheid, naar den al-

gemeenen regel van art. 1902 B. W., en omdat hij, die eene valsche verklaring heeft afgelegd, zich niet meer kan beroepen op de exceptionnele stelling van een' derden gearresteerde. Zie hier dus de eerste uitzondering, welke, mijns inziens, moet worden toegelaten op den regel, dat de derde gearresteerde tot geen bewijs gehouden is.

II. De derde beslagene verklaart niets meer schuldig te zijn, opgevende, wat en uit welken hoofde hij verschuldigd was, wanneer en hoe hij zich heeft gekweten.

Dan moet het den arrestant vrijstaan aan te toonen (evenzeer door alle wettige bewijs-middelen):

of dat meerdere dan de opgegevene schuldoorzaken hebben bestaan;

of dat uit eene of andere der opgegevene schuldoorzaken meer verschuldigd is geweest, dan de verklaring vermeldt;

of dat de aangevoerde oorzaken van bevrijding geene wettige middelen zijn tot het doen te niet gaan der bestaan hebbende verbindtenissen;

of dat de beweerde schuld kwijting niet heeft kunnen plaats hebben, ten tijde of op de wijze als in de verklaring is opgegeven.

Slaagt hij in het bewijs van een der twee eerste punten, dan zal de regter de verklaring verbeteren, door den derden gearresteerde te veroordeelen in de betaling van zooveel als de arrestant heeft bewezen, dat meer dan hetgeen in de verklaring vermeld was, is verschuldigd geweest, — ten zij de derde gearresteerde mogt aangetoond hebben, die primitif door hem verzwegene schuld vóór het arrest wettig te hebben gekweten. In dat geval, het tweede, waarin ik den derden beslagene tot bewijs verplicht reken, zal de verklaring door den regter moeten worden verbeterd, door er zoowel de verzwegene schuld als hare kwijting bij te voegen; — doch de kosten van het geding zullen altijd ten laste van den

derden gearresteerde moeten komen, omdat ze veroorzaakt zijn door zijne wanpraestatie, en omdat de arrestant, die belang had, het bestaan hebben van meer dan de opgegevene schuld te bewijzen, te regt de verklaring heeft betwist, de derde gearresteerde in het ongelijk wordt gesteld. De omstandigheden der zaak zullen moeten beslissen, of er termen bestaan tot schadevergoeding.

Leverd de arrestant het bewijs, dat de aangevoerde oorzaken van bevrijding geene wettige middelen zijn, om de bestaan hebbende verbindtenissen te doen te niet gaan, dan komt geen bewijs, geene verdere justificatie van de zijde des derden beslagenen te pas, — want het kan hem niet vrijstaan, nog nader andere dan bij de verklaring opgegevene modi tollendae obligationis aan te voeren. B. v., de derde gearresteerde hebbe zich op compensatie of praescriptie beroepen, en de arrestant toone aan, dat de opgegevene schulden niet vatbaar waren om met elkander te worden vergeleken, of dat de verjaring is gestuit of geschorst, dan zal de derde gearresteerde niet meer bevoegd kunnen zijn om schuldvernieuwing, schuldvermenging, kwijtschelding of eenig ander middel van liberatie te doen gelden.

De regter zal de verklaring moeten verbeteren, door er de liberatie uit te ligten, en den derde gearresteerde te veroordeelen *en* tot betaling van hetgeen hij erkend heeft schuldig te zijn geweest, *en* in de kosten. Tot meerdere vergoeding dan van interessen zouden, m. i., moeilijk termen zijn te vinden.

Iets anders is het, indien de arrestant aantoon, dat de schuld niet kon worden gekweten, ten tijde of op de wijze als in de verklaring is opgegeven. B. v., de derde gearresteerde zij voogd geweest, en voere als kwijting aan eene overeenkomst met den voormaligen pupil gesloten, maar hij stelle den datum dier overeenkomst op minder dan tien dagen na de meerderjarigheid. Met regt zal dan

de arrestant art. 470 B. W. inroepen, maar de derde gearresteerde zal bevoegd zijn om, erkennende bij zijne opgave gedwaald te hebben, het bewijs te leveren, dat werkelijk de overeenkomst eerst is gesloten tien of meer dagen, nadat, finitâ tutelâ, behoorlijke rekening en verantwoording is gedaan, met overlegging van justificatoiren. Een ander voorbeeld: de arrestant bewijze dat de derde gearresteerde en degeen ten wiens laste het arrest is gelegd, niet tot elkander hebben kunnen komen ten dage waarop zij gezegd worden te hebben verrekend, het zal den derde beslagene vrijstaan te bewijzen, dat de opgemaakte stukken (rekening, quitantie of wat ook), eenen abusiven datum dragen, dat de handeling, welke zijne bevrijding moet te weeg brengen, niet te min heeft plaats gehad.

De regter zal de verklaring verbeteren, door de juiste vermelding der schuld kwijting te stellen in plaats van de onjuiste opgaven der verklaring. Noodwendig zal de derde gearresteerde in de kosten dienen te worden verwezen, welligt zullen er termen zijn tot schadevergoeding. Alles gelijk bij de twee eerste onderdeelen is gezegd.

III. De derde beslagene erkent een restant schuldig te zijn, eveneens opgevende tot welk bedrag en uit welken hoofde hij in het geheel schuldenaar is geweest, wanneer, hoe en tot welk bedrag hij zich ten deele heeft gekweten.

Omtrent dit geval, is hetzelfde te zeggen als omtrent het voorgaande. De arrestant is bevoegd tot hetzelfde vierledig bewijs, en als dit door hem geleverd wordt, kan van den derde beslagene in dezelfde gevallen (tegen) bewijs worden gevorderd.

IV. Eindelijk de derde gearresteerde erkent bij zijne verklaring, dat degeen, ten wiens laste het beslag is gelegd, eene of meer schuld vorderingen op hem heeft; hij vermeldt bedrag en oorzaak zijner schuld en spreekt van geene geheele of gedeeltelijke kwijting.

Dan zal den arrestant, die geen genoegen wil nemen met de uitgebragte verklaring, geen ander middel tot betwisten te stade kunnen komen, dan het beweren:

of dat meerdere dan de opgegevene schuldoorzaken bestaan of hebben bestaan;

of dat, uit eene of andere der opgegevene schuldoorzaken, meer dan de verklaring vermeldt, verschuldigd is of geweest is.

Wordt het bewijs van het bestaan hebben van meerdere schuldoorzaken of hooger schuldbedrag geleverd, kan de derde gearresteerde weder bewijzen, het door hem verzwegene vóór het arrest te hebben gekweten.

Slaagt hij in dit bewijs, dan zal de verbetering der verklaring door den regter slechts wezen, de bijvoeging van het bestaan hebben en gekweten zijn van de verzwegene schuld of het verzwegen bedrag. Schiet hij daarentegen in dat bewijs te kort, of heeft hij het niet beproefd, dan zal hij moeten worden veroordeeld om aan den arrestant af te geven *en* hetgeen zijne verklaring inhoudt, *en* daarenboven zooveel als de regter bevindt dat hij verzwegen heeft. — In beide gevallen zal hij de kosten *moeten* dragen, tot schadevergoeding *kunnen* worden veroordeeld.

Ziedaar de ontwikkeling van mijn gevoelen. Den lezer zij het oordeel verbleven, of ik, zoo interpreterende, eenen grooteren dan den wettelijken last op de schouders van den derden beslagene wil doen rusten, — of ik uit de aangehaalde bepalingen der artt. 744, 747 en 748 W. B. R. te regt heb afgeleid, dat de arrestant niet uitsluitend tot het middel van den eed is beperkt.

STRAFREGT EN STRAFVORDERING. — *Over het openbreken van brieven*, door Mr. A. DE PINTO, Advocaat te 's Gravenhage.

Behalve de middelen door de wet toegelaten en erkend om misdrijven op te sporen en te ontdekken, veroorlooft de politie zich nu en dan nog wel eens andere middelen om achter de waarheid te komen, die daartoe inderdaad niet ongeschikt zijn, maar die zich voor de wet minder gemakkelijk laten verdedigen, en die daarom ook gewoonlijk in het geheim worden aangewend.

Het openbreken van brieven aan de post of aan andere ondernemingen van openbaar vervoer toevertrouwd, behoort onder deze laatste middelen. Ik spreek in het algemeen; want ik heb geene reden om te verzekeren of zelfs om te vermoeden, dat men heden ten dage bij ons dit spionnen-stelsel in praktijk brengt.

Ik heb mij alleen voorgesteld kortelijk te onderzoeken, of, en, zoo ja, in hoe verre onze tegenwoordige wet aan de ambtenaren der justitie en der politie het regt geeft om de brieven op de post te openen of te doen openen, ten einde daardoor op het spoor te komen van gepleegde misdrijven; de vraag is, geloof ik, wel van eenig gewigt; althans het lijdt geen twijfel, dat dit middel behoort aan de ééne zijde tot de meest gemakkelijke en zekere om de misdaad in menigvuldige gevallen te ontdekken, maar aan den anderen kant ook tot de meest gevaarlijke en hatelijke maatregelen.

Mag men de brieven van den beklaagde openen? die door hem, en die aan hem geschreven zijn? Mag men de brieven openen van derden, indien men gegronde reden heeft te vermoeden, dat derzelver inhoud kan dienen tot bewijs van een vervolgd misdrijf, of brengen op het spoor daarvan? Mag men de brieven openen van

hem tegen wien nog geene regterlijke vervolgingen zijn aangevangen, maar dien men verdenkt van een misdrijf, hetwelk nog niet is kunnen aan den dag gebracht worden? Wanneer, onder welke voorwaarden en met inachtneming van welke vormen geschiedt in deze onderscheidene gevallen de opening der brieven?

Het waren voornamelijk deze vragen, welke mij in de gedachte kwamen bij de lezing van eene § in het werk van den heer DE BOSCH KEMPER, *van het openbreken van brieven* (II, 192—195), alwaar dit regt van de justitie of politie wordt verdedigd, op gronden, die ik moet erkennen, dat mij niet alleen weinig overtuigend, maar zelfs zonderling voorkomen in een werk, waarin men zich tot doel stelt de verklaring der bestaande, geschrevene wet, en niet het onderzoek wat naar afgetrokkene wetenschappelijke beschouwingen regt is, of daarvoor gehouden wordt.

Ik zal hierop later terug komen, wanneer ik mij veroorloven zal de gronden van den heer KEMPER opzettelijk te onderzoeken, en, zoo mogelijk, te wederleggen. Vooraf echter wil ik mijne eigene beschouwingen over deze zaak mededeelen.

Voor mij is er op alle die vragen maar één antwoord; en dit antwoord is zeer eenvoudig, omdat ik het in de wet zelve meen te lezen, namelijk in art. 107 Wetb. van Strafvordering.

Men moet bij de beantwoording dezer vragen al dadelijk wel in het oog houden, dat brieven niet anders zijn dan de vertrouwelijke mededeeling van denkbeelden en gedachten, die op zich zelve niet een strafbaar misdrijf kunnen daarstellen: *cogitationis nemo poenam patitur*; dat daarenboven bij alle beschaafde volken het geheim der brieven altijd wordt beschouwd als heilig, en alle heimelijke bespieding daarvan streng gestraft; terwijl ook bij ons de strafwet zelve waakt tegen iedere schen-

ding van dit geheim. De posterij, aan wie ik mijne brieven en geheimen ter overbrenging]toevertrouw, en die ik daarvoor betaal, verbindt zich van hare zijde mijn geheim te bewaren en mijnen brief ongeschonden te doen overhandigen aan hem wien het adres daartoe aanwijst, en aan niemand anders.

Op zich zelven, ik weet het zeer goed, zal dit alles niet beletten, dat de justitie het regt kan hebben om eenen inval te doen in de kantoren der posterijen, en aldaar de brieven in beslag te nemen en open te breken, uwe en mijne geheimen te bespieden, uwe en mijne brieven te lezen, en ze daarna weder dicht te sluiten of in haren zak te steken. Maar zal de justitie dat regt hebben, dan moet er eene wet zijn, die het haar geeft, en dan oefent zij het alleen uit binnen de grenzen haar door die wet aangewezen.

En wat zegt nu de wet?

Dat gedurende eene regterlijke instructie, en derhalve, nadat hij vonnis regts-ingang tegen een beklaagde verleend is, de regter-commissaris, mits voorzien van een uitdrukkelijk verlof van de Regtbank, de boeken en papieren van den beklaagde mag onderzoeken, art. 107.

De bepaling van dit artikel is zoo algemeen mogelijk; en het spreekt derhalve van zelve, dat de regter bij die gelegenheid ook mag in beslag nemen de brieven van den beklaagde; want brieven zijn papieren, en zijn juist die papieren, welke meestal voor de ontdekking der waarheid van het meeste belang zijn, vooral bij staatkundige misdrijven; en evenzeer spreekt het van zelve, dat de regter, die die brieven, dat is hunnen inhoud moet *onderzoeken*, ook het regt moet hebben ze te openen, indien zij verzegeld of gesloten zijn, omdat zonder dat een onderzoek van den inhoud niet mogelijk is.

Maar even zoo ontegenzeggelijk komt het mij aan den anderen kant voor, dat het onderzoek alleen kan

geschieden in de woning van den beklaagde, en dat het zich alleen mag uitstrekken tot *zijne* boeken en papieren.

Het laat zich toch in de eerste plaats moeilijk vooronderstellen, dat de wet in een vrij land zou gewild en gedoogd hebben, dat ieder rustig en vreedzaam burger iederen dag van zijn leven zou blootgesteld kunnen zijn aan invallen van politie en justitie, en het slagtoffer zou kunnen worden, ik zal niet zeggen van de nieuwsgierigheid, ik zal niet eens zeggen van den overdreven ambtsijver, maar van een misverstand, maar van een ongegrond vermoeden van eenen regter-commissaris of van eenen commissaris van politie, die daar straffeloos zijne brieven, zijn kantoor of zijn studeer-vertrek zal kunnen doorsnuffelen, zijne brieven kunnen openbreken, zijne boeken en papieren in beslag nemen, zijnen handel stremmen, zijne handelszaken en betrekkingen bespieden, zich van zijne familie-geheimen, van die van zijne bloedverwanten en vrienden meester maken; — en dit alles onder het voorwendsel, dat men bewijzen komt zoeken voor een misdrijf, wezenlijk of denkbeeldig, dat men vermoedt misschien, niet door hem, maar door een ander gepleegd te zijn, door een ander, dien hij niet kent, dien hij nooit gezien heeft, met wien hij in geenerlei betrekking staat, aan wien hij nooit een woord geschreven, van wien hij nooit een letter ontrangen heeft, van wien hij geen enkel papier in zijne bewaring heeft.

Het is waar, het is niet de vraag, of ik dit goed of slecht vinden zou; maar het is de vraag, of de wet het al of niet toelaat. Ik geef toe, de wet zou zulk eene inquisitie, zou zulk eene ondragelijke vexatie kunnen bevelen of toelaten. Maar *a priori* vooronderstellen mag men het toch niet; en om aan te nemen, dat zulke schandelijkheden geoorloofd zijn, moet er ten minste eene uitdrukkelijke bepaling in de wet gevonden worden, die ze gedooft; en die wet bestaat niet.

Integendeel, en dit is eene tweede opmerking, indien men de artt. 107 en 109 beschouwt in hun onderling verband, dan wordt het, hoe algemeen de woorden van het eerste dier artikelen ook schijnen mogen, zeer duidelijk, dat de wet geen onderzoek kent van andere boeken en papieren, dan van die van den beklaagde: «indien, zegt art. 109, de papieren of boeken *van den beklaagde* moeten onderzocht worden, zal hij daarbij in persoon of bij gemagtigde kunnen tegenwoordig zijn.» — Blijkt hieruit niet, dat de wet het voor onmogelijk houdt, dat ooit boeken en papieren van anderen kunnen onderzocht worden? of hoe moet dan dit onderzoek geschieden in de woning en van de papieren van anderen? wat is dan het regt van den beklaagde? wat dat van den derden eigenaar? zullen dezen, zal inzonderheid deze laatste, dan niet gelijk regt hebben? en waarom niet?

Het antwoord derhalve op alle de hier boven gestelde vragen, is dit: alleen in het geval en op de wijze van art. 107 is het onderzoek en bij gevolg het openen van brieven *van den beklaagde* geoorloofd; in alle andere gevallen is het verboden, om de eenvoudige reden, dat er geene wet bestaat, die het toelaat. Derhalve is ook bepaaldelijk en in het bijzonder verboden het openbreken van brieven aan de post toevertrouwd, omdat er geene wet bestaat, die de post-kantoren van het algemeen verbod uitzondert.

Maar er is eindelijk nog meer; voor de posterijen bestaat nog daarenboven een afzonderlijk en uitdrukkelijk verbod in de strafwet. De posterij is eene regerings-onderneming; aan de posterij vertrouwt men zijne geheimen toe, in het vertrouwen, ja zelfs onder de voorwaarde, dat die geheimen onvoorwaardelijk zullen worden geëerbiedigd en ongeschonden bewaard. En zou het nu niet een schandelijk en ergerlijk misbruik van vertrouwen zijn, indien diezelfde regering door hare beambten, onder welk voor-

wendsel ook, die toevertrouwde geheimen straffeloos mogt verraden, dit geschouken vertrouwen straffeloos schenden.

Ik weet het al weder, hoe schandelijk, hoe onzedelijk zoo iets, althans in mijn oog, ook zijn moge, het zou kunnen waar zijn; en, indien de wet het wilde, zou men er zich over kunnen beklagen, doch men zou het moeten dulden. Maar ik zeg nog eens, voor dat ik aan zulke schandelijkheden geloof, mag ik vorderen, dat gij mij de wet wijst, die ze toelaat of beveelt. En gelukkig, die wet is er niet. Integendeel, er is eene wet die ze verbiedt en straft:

«TOUTE OUVERTURE *de lettres* confiées à la poste, commise ou facilitée par un fonctionnaire ou un agent du gouvernement ou de l'administration des postes, sera punie,» etc. — Art. 187 C. P.

Mij dunkt, dit verbod is algemeen en duidelijk: *alle* opening van brieven op de post door ieder ambtenaar, begaan, toegelaten, of gemakkelijk gemaakt, wordt op straffe van geldboete en onbekwaamheid tot openbare bedieningen verboden; en er bestaat geene uitzondering hoegenaamd, geene uitzondering inzonderheid ten behoeve der ambtenaren van de justitie en van de politie, geene uitzondering voor het geval, dat men bewijzen of sporen zoekt van een misdrijf, dat men vervolgt. En waarlijk, de *Code Pénal* had gelijk. Indien het belang der maatschappij vordert, dat de misdaad vervolgd en gestraft worde, datzelfde belang en de openbare zedelijkheid gedoogen ook niet, dat de Staat zich, om welke reden ook, van zulke onzedelijke en gevaarlijke middelen bediene. De Staat is niet verloren, al moet nu en dan eene misdaad ongestraft blijven; en er zijn nog wel grootere rampen en onheilen dan die straffeloosheid, die in honderd andere gevallen, om honderd andere redenen, toch bestaan zal.

En niettemin, ik mag het niet verzwijgen, dat er onder de meest geachte Fransche schrijvers gevonden worden, die tegen de opening der brieven op de post, in het zoo gezegde belang der justitie, in art. 187 *C. P.* geen hinderpaal zien. Zoo b. v. leest men bij CHAUVEAU en FAUSTIN, II, 212: dat de beambten der posterijen wel degelijk verplicht zijn aan den regter van instructie op zijne vordering die brieven af te geven, welke hij noodig oordeelt te openen om te onderzoeken, en dat wel om deze redenen:

« Une règle générale de l'instruction criminelle attribue au juge d'instruction le pouvoir de faire, en quelques lieux que ce soit, les perquisitions et saisies de tous les papiers et effets qu'il juge utiles à la manifestation de la vérité (C. d'I., art. 35, 87, 88, 90 etc.) Ce pouvoir extraordinaire est créé, dans l'intérêt général de la société qui place la répression des crimes, condition de son existence, bien au dessus de l'inviolabilité des lettres. Comment donc motiver une exception à cette règle en faveur des lettres? comment la justifier? Une lettre ne peut elle dévoiler un crime? On allègue le texte de l'art. 187, mais que punit cet article? la violation du secret des lettres; cette violation est un acte arbitraire, un abus de l'autorité, un délit. Mais la justice ne commet pas un tel acte lorsque dans un but légitime, elle procède à la saisie de celles qui sont présumées renfermer les indices nécessaires pour éclairer sa marche; ce n'est point une violation, une frauduleuse ouverture de lettres, etc. »

Ik heb grooten eerbied voor de meening en de leer van de beste Fransche schrijvers over het strafregt; maar toch durf ik vragen, of deze geheele redenering wel iets anders bewijst, dan dat ook hun voortreffelijk werk niet onfeilbaar is? of niet die regel, waarop het gansche betoog gegrond is, meer bestaat in hunne verbeelding, dan in de

bepalingen van den *Code*, waarop zij zich beroepen? of dan het post-kantoor zijn kan de woonplaats van den beklaagde, waarvan art. 87, of de plaats waar de brieven, die men zoekt, *verborgen* zijn, waarvan art. 88 spreekt? of het wel zoo algemeen waar is, dat de voorwaarde van het maatschappelijk bestaan gelegen is in de bestraffing van *alle* misdaden? eene leer waarmede trouwens niet één Staat zou kunnen bestaan.

Maar ik oordeel het niet noodig deze en zoo menigvuldige andere vragen, die daar nog zouden kunnen bijgevoegd worden, te beantwoorden; want, de regel, waarvan de schrijvers uitgaan, moge in Frankrijk bestaan, bij ons bestaat hij zeker niet; en de uitlegging, die zij aan art. 187 *C. P.* geven, berust op zoo vele onderscheidingen, welke in het artikel niet te vinden zijn, dat die uitlegging zeker, als men zich houdt aan de eenvoudige en duidelijke woorden der wet, van zelve daardoor vervalt. De wet verbiedt *alle* opening van brieven aan den post toevertrouwd door *alle* ambtenaren zonder onderscheid; en de heeren CHAUVEAU en FAUSTIN, die geen regt hebben de wet te veranderen, om daarin te lezen, wat zij begrijpen dat er in staan moest, hebben dus ook niet het regt te vorderen, dat die opening *bedriegelijk* moet zijn, en geschied met misdadige *oogmerken*, even weinig als zij het regt hebben eene uitzondering te scheppen voor den regter van instructie, dien de wet niet uitzondert.

Het is er dan ook zeer verre af, dat die leer door alle de schrijvers over den *Code* zou worden gedeeld. CARNOT b. v. wil op het verbod om de brieven op den post te openen geene enkele uitzondering toelaten.

« On dirait, zegt hij *ad* art. 187 *C. P.*, n°. 6, vainement que l'intérêt public peut exiger dans certains cas, la déviation à ce principe, que le salut public étant la loi supérieure, le gouvernement ne peut être blâmé, de s'aider de ce moyen pour déjouer les complots qui peuvent

se tramer contre la chose publique. Si le législateur pensant qu'il était réellement dans l'intérêt de l'état qu'il fût *réserve* au gouvernement de violer le secret des lettres, il devait supprimer dans le Code l'art. 187, ou du moins le modifier de manière que l'on sût à quoi s'en tenir à cet égard; les lois ne doivent pas être un piège tendu à la crédulité des peuples. Nous ajouterons qu'un ancien ministre de la police, dans une circulaire à ses subordonnés, s'expliquait ainsi: on se plaint de la violation du secret des lettres; *cette mesure de police est odieuse et inutile; je l'ai toujours repoussée*; elle n'a été inspirée *que par des gens bornés* qui ne sentent pas la force des moyens qu'ils emploient.»

« Quelque criminelle, vervolgt CARNOT, n°. 9, que puisse être une lettre missive d'après son contenu, tant qu'elle n'a pas été rendue publique, elle ne peut constituer ni crime ni délit *punissable*; elle ne pourrait légalement être prise en aucune considération, quelle que fût l'influence qu'elle pût y exercer, et dans le cas même où l'on en argumenterait, elle devrait être rejetée du procès sur la requisition de l'accusé. »

Maar wat dan ook waarheid zijn moge naar het Fransche regt, de regel, dien CHAUVEAU EN FAUSTIN met of zonder regt afleiden uit de bepalingen van den *C. d'I.*, dat namelijk de regter van instructie bevoegd is om overal alle papieren te onderzoeken en in beslag te nemen, welke hij meent dat dienstig kunnen zijn tot ontdekking der waarheid, die regel, waarop hun gevoelen in de eerste en voorname plaats berust, bestaat bij ons zeer zeker niet. Wij hebben integendeel eene wet, die dit regt van den regter-commissaris zeer naauwkeurig beschrijft, en binnen bepaalde grenzen beperkt, welke door hem onder geen voorwendsel mogen worden overschreden. Dit regt bepaalt zich tot de woning en tot de brieven van den beklaagde; en ieder ambtenaar van de

posterijen, ieder ander regterlijk of administratief ambtenaar, die het waagt de aan den post toevertrouwde brieven te openen, of die opening toe te laten of gemakkelijk te maken, maakt zich schuldig aan een wanbedrijf, dat de wet straft met geldboete en onbekwaamheid tot openbare bedieningen, en dat misschien wel veel zwaarder straf verdiende.

Dit zijn in het kort de gronden, welke mij hebben gebragt tot het besluit, dat alle opening van brieven, anders dan in de woning van den beklaagde en in het geval van art. 107 W. van Strafv., volstrekt verboden is. Ik zou in de tweede plaats onderzoeken de redenen door den heer DE BOSCH KEMPER voor eene tegenovergestelde meening aangevoerd. Ik ga daartoe thans over.

Ik moet beginnen met mij eene algemeene aanmerking te veroorloven. Meermalen heeft het mij bij de lezing van het werk van den heer KEMPER getroffen, hoe dikwijls daarin, bij de behandeling van gewigtige vraagstukken geredeneerd wordt, niet uit de wet, maar uit hetgeen de heer KEMPER noemt *de wetenschap*, welke door hem meestal wordt gesteld boven de stellige en duidelijke voorschriften der wet; — niet zelden is het gevolg hiervan, dat de heer KEMPER, ons zijne wetenschappelijke denkbeelden, die dikwijls zeer juist en zeer leerzaam zijn, mededeelt, doch dat hij dan ook tevens spreekt, als bestond er geene wet. Dit, dunkt mij, is verkeerd in een werk, dat bestemd is om eene bestaande geschrevene wet uit te leggen en te verklaren; en, het kan wezen, dat ik mij bedrieg, maar bij de vele verdiensten, welke het werk van den heer KEMPER bezit, heb ik dit altijd beschouwd als een wezenlijk en groot gebrek. En dit gebrek is misschien nergens meer zichtbaar dan bij de behandeling van het onderwerp, dat mij thans bezig houdt.

De heer KEMPER is van oordeel, dat de regter, en,

als ik het wel begrijp, ook de Regering, in sommige gevallen, bevoegd is, de brieven op de post te doen openbreken; en nu zou men verwachten, dat hier ten minste het bestaan van dit regt *uit de wet* zou worden aangetoond. Doch volstrekt niet; in het gansche betoog, dat trouwens zeer kort is, is van de wet in het geheel geene quaestie. In plaats daarvan geeft de heer KEMPER ons eenige regels, van welker bestaan hij ons verzekert, maar die in geene wet te vinden zijn, even weinig als de uitzonderingen, de beperkingen en de onderscheidingen welke hij bij hunne toepassing wil hebben in acht genomen.

De voorname, zoo niet de eenige grond, dien ons de heer KEMPER voor zijn gevoelen geeft, is deze: «De regter is bevoegd alle maatregelen te nemen, die tot ontdekking der misdaad noodig zijn.» — Ja zeker, als dit waar is, dan is niet alleen het openbreken van brieven geoorloofd, maar dan is er geen middel, hoe schandelijk en onzedelijk, hoe gewelddadig ook te bedenken, dat verboden is.

Maar ik mag vragen, waar heeft toch de heer KEMPER dien gevaarlijken regel van daan gehaald? En als die regel waarheid bevat, wat doen wij dan met eene wet? Neen, de regter is niet bevoegd ieder middel, naar goedvinden, aan te grijpen, wat hem geschikt voorkomt om achter de waarheid te komen. De pijnbank, de zweep, de geesselroeden zijn in sommige gevallen zeer geschikte en uitmuntende middelen, om hem die niet spreken wil, tot spreken te dwingen, en hem die onwaarheid spreekt tot de waarheid te brengen; en toch zal wel de heer KEMPER behooren onder de laatsten, die zulke maatregelen als geoorloofd zullen beschouwen.

Het mag waar zijn, dat er bij het onderzoek en de behandeling van zaken enkele onschuldige, niemand schadende maatregelen mogen worden aangewend, waar

de wet niet van spreekt, maar de heer KEMPER vergeet, dat wij leven onder eene Grondwet, die ons de onschendbaarheid onzer personen en eigendommen waarborgt; en dat dus iedere aanval, iedere inbreuk daarop alleen dan geoorloofd is, indien de wet die, in het algemeen belang, uitdrukkelijk heeft toegestaan. (Art. 162, 166, 167, 168 Gr., art. 625 B. W.) Men mag dan ook daarom niet zeggen, dat de regter alles doen mag wat hij wil, als het maar niet verboden is. Integendeel, men moet den regel omkeeren, en zeggen, dat, zoodra ten minste er de rede is van beperking der individuële vrijheid van mijnen persoon, van verkorting of beperking mijner eigendoms-regten, in één woord, van benadeeling van mijnen persoon of mijne goederen, de regter alleen mag aanwenden die middelen, die de wet uitdrukkelijk stelt ter zijner beschikking.

Men ziet, dat de heer KEMPER tot regel stelt juist het tegendeel van hetgeen door mij als beginsel is aangenomen; en geen wonder dan ook, dat wij tot geheel verschillende uitkomsten komen. Ik meen echter op den heer KEMPER dit voordeel te hebben, dat ik het bestaan van mijnen regel uit de wet heb bewezen, terwijl wij den zijnen op goed geloof moeten aannemen of verwerpen.

Alles wat er vervolgens gezegd wordt tot ontwikkeling en verklaring van dien regel, toont er dan ook het onhoudbare van aan. Uit dien regel, zegt de heer KEMPER, zou de bevoegdheid ontstaan om alle brieven te openen, waarin bewijzen van schuld of onschuld aanwezig zijn. Zeer juist; en toch wil de heer KEMPER zijnen regel beperken tot die brieven, waarvan het *bewezen* is, dat zij door of van wege den beklaagde geschreven zijn; maar waarom, als het maar zeker of waarschijnlijk is, dat men in den brief bewijzen van schuld of onschuld vinden zal, en indien het waar is, dat de regter alle maatregelen nemen mag, die hij tot

ontdekking der misdaad noodig of dienstig oordeelt?

De wet maakt die beperking niet noodzakelijk; de wet kent zoo weinig den regel als de uitzondering; op de wet beroept zich dan ook de heer KEMPER niet; maar wij hebben de geheele beperking alleen te danken aan de meening van den heer KEMPER, dat zijn regel in dier voege moet worden toegepast, dat daardoor geene inbreuk worde gemaakt op het geheim van brieven, waarin derden hunne gedachten aan elkander mededeelen. — Die meening zou ook de mijne, en wel waarschijnlijk die van ieder ander zijn, indien er eene wet moest gemaakt worden. Maar nu, indien men aan de politie en justitie het regt geeft, zullen zij dan wel kunnen genoodzaakt worden zich te storen aan eene beperking, die in geene wet te lezen staat?

Iets later weder lees ik, dat brieven *niet* aan een beklaagde geadresseerd, noch stellig door hem afgezonden, wel mogen geopend worden, mits na bekomen verlof der Regtbank. Maar hoe moet ik dit overeen brengen met hetgeen voorafgaat? en waarom is dit verlof noodig van de Regtbank, dat de wet, die van de geheele zaak niet spreekt, dus ook niet vordert? Neen, dit is transigeren met het regt. Een van beiden moet waar zijn: of de regter-commissaris, of wie het anders zijn mag, kan aan de wetenschap en aan de algemeene beginselen van strafvordering regten en bevoegdheden ontleenen, buiten de wet, of hij kan het niet. Zoo neen, dan is de geheele zaak onwettig; zoo ja, dan kan men den regter-commissaris niet noodzaken zich beperkingen te laten welgevalen, en zich aan formaliteiten te storen, die noch uit de wet, noch uit die afgetrokkene wetenschap volgen; en nu kan de wetenschap het openbreken van brieven voorschrijven, maar zij kan, dunkt mij, onmogelijk een verlof vorderen van de regtbank. Het mag waar zijn, dat er eenige overeenkomst bestaat tus-

schen eene papier-onderzoeking en het gewelddadig openbreken van brieven op de post; maar dit is nog geene reden om eigenmagtig voor het laatste vormen op te dringen, die alleen voor het eerste geschreven zijn. Er bestaat tusschen niets meer overeenkomst dan tusschen een diefstal van brood bij eenen bakker, of men al of niet eene ruit daarbij heeft ingeslagen; en niettemin zijn de vormen voor het onderzoek in het ééne geval geheel anders dan voor het laatste.

Eindelijk, om van geene meerdere tegenstrijdigheden te spreken, behandelt de heer KEMPER de vraag, hoe de regter zal geraken in het bezit der brieven, die hij lezen wil? Er moet zijn, zegt de schrijver, een officieel schrijven, of de beteekening eener ordonnantie aan den post-directeur, die, wanneer hij redenen meent te hebben om aan het bevel niet te voldoen, daarvan schriftelijk kennis geeft, in welk geval de raadkamer, op requisitoir van het Openbaar Ministerie, beslist.

Ik spreek niet tegen, dat deze wijze van procederen zeer aanbevelingswaardig zijn kan; maar waar is de wet, die haar voorschrijft? waar het middel om den regter of den post-directeur te dwingen haar te volgen? wat, als de regter-commissaris niet officieel schrijven, geene ordonnantie wil doen beteekenen, maar eenen anderen weg verkiest in te slaan? wat, indien hij geene vormen wil in acht nemen, maar eenvoudig een inval doen op het post-kantoor, en daar persoonlijk alle brieven wil doorzoeken en doorsnuffelen, om te zien of hij iets vindt dat van zijne gading is? en als de regter-commissaris de afgifte der brieven mag vorderen of bevelen, hoe kan dan ooit de post-directeur het regt hebben zich op eenige wijze te verzetten tegen het wettig bevel van den regter?

De heer KEMPER schijnt het gevoeld te hebben, dat er voor de uitoefening van dit regt, als het bestaat, vaste regelen en vormen zijn moeten; en hij heeft dit gemis trachten

aan te vullen door regelen, die hij goed vindt, en die hij voorschrijft, maar die een ander kan afkeuren, en die zeker niemand behoeft op te volgen, omdat zij buiten de wet zijn.

Ik zie hierin al weder een nieuw bewijs voor het onhoudbare der zaak; had de wet het gebruik van een zoo gevaarlijk regt willen geven, zij zou er ook de uitoefening van geregeld hebben, op eene wijze, die ten minste eenigermate de grove misbruiken, waartoe het aanleiding geven kan, konde voorkomen, even als zij dit gedaan heeft voor het verhoor van getuigen en beklaagden, voor het onderzoek van deskundigen, voor huiszoeking en papier-onderzoeking.

En wanneer nu juist hiervoor alleen in de wet die regelen niet gevonden worden, waarom zou het anders zijn, dan omdat de wet juist deze geheele zaak niet kent, niet wil, niet toelaat, en dus verbiedt?

Ik geloof niet, dat deze gevolgtrekking gewaagd is.

Ik ga verder; en ik geloof, dat de heer KEMPER, indien hij wel had bedacht, dat het voor hem de vraag niet zijn mag, wat MITTERMAIER, HENKE, JAGEMANN, die onder eene andere wet leven dan de onze, leeren, even weinig als welke de regelen zijn eener hersenschimmige wetenschap, die, *daar waar het vormen van regtspleging geldt*, ieder kan scheppen naar zijne eigene phantasie; maar alleen, wat die wet, die hij uitlegt en verklaart, wil of niet wil, misschien deze geheele § uit zijn dikwijls zoo leerzaam werk, zou hebben achterwege gelaten.

Ik geloof den lezers der *Themis* geene ondienst te doen, door hier ten slotte mede te deelen een kort verslag, mij door eene vriendelijke hand verstrekt, van het in 1844 en 1845 in Engeland voorgevallene omtrent het openen der brieven.

Ik wil daarbij alleen opmerken, dat, ja uit dit gebeurde schijnt te volgen, dat er in Engeland een zeker regt om de brieven te openen bestaat, althans wordt uitgeoefend, hoezeer dit regt ook daar door velen wordt betwist; doch dat men aldaar de zaak in de eerste plaats beschouwt als een *politiek regt* der regering, hetwelk door de ministers der kroon wordt uitgeoefend in *buitengewone omstandigheden* en *op hunne verantwoordelijkheid*; en ten andere, dat men zich aldaar ten minste beroept op eene stellige en uitdrukkelijke wet.

Dit verslag is van den volgende inhoud:

De Italiaansche uitgewekene MAZZINI en eenige andere personen, die in de onlusten in Italië betrokken waren geweest, hadden, in eerstgenoemd jaar, een verzoekschrift aan het Lagerhuis gerigt, waarin zij zich beklagden, dat brieven, die door hen aan het Londensche postkantoor waren afgegeven, aldaar opgehouden, geopend en gelezen waren. Ontzettend was de indruk, dien zulks in Engeland maakte; want de zaak kon niet betwijfeld worden, daar de minister van binnenlandsche zaken, Lord GRAHAM, erkende (in Junij 1844), dat het openen van de brieven van een der klagers op zijnen last was geschied; maar, en hier komt het in onzen geest op aan, hij verklaarde de bevoegdheid daartoe te hebben, ingevolge eene acte uit den tijd van Koningin ANNA, die later in de verordeningen op de posterij is vernieuwd.

Dat de regering in sommige gevallen tot het openen van brieven bevoegd is, scheen intusschen zoowel aan vele leden van het Parlement, als aan het publiek, in het algemeen onbekend te zijn geweest, en die bevoegdheid werd hevig bestreden. Ook in het Hoogerhuis kwam de zaak eerlang tersprake, en onder anderen Lord BROUGHAM, benevens de opper-regter DENHAM, keurden de daad in min of meer krachtige bewoordingen af; zij wraakten de verordening, krachtens welke de ministers ten deze

gehandeld hadden, en althans de wijze, waarop van de daarbij verleende bevoegdheid was gebruik gemaakt, als strijdig met de vrijzinnige instellingen van het Rijk. Sommige sprekers gaven toe, dat, in enkele gevallen, het belang van den Staat eene daad als de bedoelde kon regtvaardigen, maar dan diende het bewind behoorlijk rekenschap daarvan te geven; en nimmer diende zulks in het belang en op verzoek van vreemde mogendheden te geschieden, zoo als thans het geval scheen te zijn geweest (op aanzoek namelijk van Oostenrijk).

De Hertog van WELLINGTON beriep zich insgelijks op de wet, en meende, dat het bewind zich niet verder te verantwoorden had.

De zaak bleef daarbij echter niet; ook een Pool, zekere kapitein STOLZMAN, beklagde zich over schennis van brieven-geheim; en de ministers verklaarden, dat, in geval men zich over de uitoefening van het regt ten deze meende te beklagen te hebben, de weg van regten open stond, om de bewindslieden wegens overschrijding van magt te vervolgen. Een voorstel van den heer DUNCOMBE, om de wetsbepalingen, waarop de ministers zich beriepen, door eene commissie van de vergadering te doen onderzoeken, werd, na levendige beraadslaging, met 206 tegen 162 stemmen verworpen; doch die meerderheid van 44 stemmen werd vrij algemeen als geene overwinning voor de regering beschouwd.

De oppositie liet dan ook niet af de ministers over de zaak aan te spreken; nieuwe verzoekschriften tegen het gebeurde werden ingeleverd, en de algemeene geest was ten deze blijkbaar tegen het bewind. Uit het onafgebroken onderzoek der zaak bleek nu, dat de wet, waarop men de zaak grondde, uit den tijd van CROMWELL dagteekende; over de kracht daarvan nog in dezen tijd was men het oneens, doch veel meer over de wijze, waarop de toepassing van die wet was geschied.

De ministers, die zich eerst tegen alle bemoeienis van het Parlement met deze zaak ten ernstigste verzet hadden, schenen door den kreet van verbazing en afkeuring, welke tegen het schenden van het geheim der brieven in het vrijheidlievend Engeland alom was opgegaan, al spoedig te hebben ingezien, dat tegenstand tegen het geven van de gevraagde inlichtingen vruchteloos zou zijn geweest. Het onderzoek omtrent de door hen ingeroepene wet werd dan ook niet langer door hen bestreden; zij stonden er slechts op, dat de commissie van onderzoek zou bestaan uit door hen te kiezen personen, en zij hare taak in 't geheim zou volbrengen. Dit gaf tot nieuwen levendigen strijd aanleiding, omdat het publiek, zoo betoogde de tegenpartij, gerust moest gesteld worden; hetgeen onmogelijk het geval kon zijn bij geheim en niet genoegzaam onpartijdig onderzoek. De meerderheid der vergadering steunde ook nu ten slotte het bewind; doch dit leed niettemin door deze zaak een gevoeligen schok.

Het onderzoek had werkelijk plaats, en er werd een verslag uitgebragt, waaruit bleek, dat zeker getal brieven van enkele Italianen en Polen geopend waren; dat de regering het regt daartoe uit de bedoelde oude wet ontleende; doch dat daarvan niet dan met veel voorzorg, als exceptionelen maatregel, en op bepaalden last van de ministers werd gebruik gemaakt.

Dit stelde de tegenpartij nog niet gerust. In Februarij 1845 kwam de zaak al weder ter sprake; de heer DUNCOMBE beschuldigde den minister GRAHAM regstreeks, dat deze ook brieven van *zijne* hand had doen openen; en hij verlangde een nader onderzoek, daar het vorige niet volledig zou zijn geweest. Hij wilde zelfs verscheiden postbeambten voor het Huis gedagvaard hebben. De ministers kwamen hiertegen op, en drie langdurige zittingen van het Lagerhuis werden weder aan de zaak gewijd, ten slotte waarvan met 240 tegen 145 een besluit

is gevallen, hetwelk maar als eene halve overwinning van het bestuur werd beschouwd. En men zegt niet te veel, als men beweert, dat het ministerie PEEL, dat nopens verscheidene groote vraagstukken van binnen- en buitenlandsche staatkunde en finantiën had gezegevierd, zijne kracht door de twijfelachtige zege's op dit en soortgelijke punten verloor; en zeker was men van alle zijden opgekomen tegen de zoogenaamde «brieven-bespieding,» welke de aandacht van het Parlement en het publiek in de hoogste mate had gespannen. Het gezegde ministerie is sedert gevallen, en de heer DUNCOMBE heeft verklaard zijn voorstel onder anderen vorm te zullen herhalen. Waarschijnlijk zal, bij het tegenwoordig bewind der Whigs, de zaak eenigzins anders begrepen en nog meer beperkt worden; want Lord J. RUSSELL, het hoofd daarvan, betoogde bij de beraadslagingen in 1845, dat, volgens de *bestaande wetten*, de regering de bevoegdheid tot het openen der brieven had, «in de gevallen, waarin het Staatsbelang zulk eenen maatregel mogt noodig maken; hij erkende zelfs, dat het bestuur zulk een regt behoefde; doch de uitoefening daarvan moest in de naauwst mogelijke grenzen beperkt worden; en, zonder de oogmerken van het Kabinet te willen verdenken, gispte hij dit, deswege, dat het van bedoeld regt had gebruik gemaakt ten behoeve van de Oostenrijksche en Russische regeringen.»

Sir R. PEEL erkende, dat van 1842 tot 1843 44 lastbrieven (*warrants*) tot het openen van brieven door de regering waren gegeven, maar weet dit aan de buitengewone omstandigheden, die in die jaren bestaan hadden.

BUITENLANDSCH REGT (FRANSCH). *Iets over het fidei-commissum residui, volgens het Fransche regt*,
door Mr. W. G. D. OLIVIER.

Onlangs heeft zich de vraag opgedaan: of een beding geldig was, onder de heerschappij van den Franschen Code gemaakt, waarbij echtgenooten elkander wederkeurig institueren tot universeel erfgenaam in geval van kinderloos overlijden, met de bepaling dat al hetgeen van de nalatenschap des eerst stervende bij dood van den langst levende onvervreemd en onverteerd zal zijn overgebleven, aan de wettige erfgenamen van den eerst stervende zal komen. Dit is niets anders dan een *fidei-commissum residui*. Maar is zulk een fidei-commissum volgens het Fransche Wetboek geoorloofd? De Fransche regtsgeleerden verklaren bijna eenparig, dat zoodanig beding geoorloofd is, doch op eenen grond, die mij, voor het minst, zeer wankelbaar toeschijnt. Onze wetgever heeft den strijd in art. 928 B. W. beslist, doch voor alle fidei-commissen *de residuo*, bij ons onder de heerschappij van den Code gemaakt, blijft de moeijelijkheid bestaan. Om deze reden heb ik gemeend, dat de behandeling dezer vraag ook voor ons publiek niet geheel onbelangrijk zou zijn.

De eerste vraag is: In welk verband staan de twee eerste alinea's van art. 896 C. C. tot elkander? De eerste alinea zegt: «*Les substitutions sont prohibées*» en daarop volgt in de tweede alinea: «*Toute disposition par laquelle le donataire, l'héritier institué ou le légataire sera chargé de conserver et de rendre à un tiers, sera nulle, même à l'égard du donataire, de l'héritier institué ou du légataire.*» Neemt men aan, dat de eerste alinea een algemeen verbod behelst tegen alle substitutiën hoe ook, en dat de tweede alinea in het bijzonder de gevolgen regelt van die soort van sub-

stitutie, waar de erfgenaam moet «bewaren en uitkeeren», dan zal men onmiddellijk tot de gevolgtrekking moeten komen, dat het *fidei-commissum residui* verboden is; want het is eene substitutie; de substitutiën zijn verboden, ergo ook deze. Stelt men daarentegen, dat de tweede alinea slechts eene nadere verklaring van de eerste is; dat de wetgever, na eerst het beginsel te hebben vooropgesteld: «Substitutiën zijn verboden;» vervolgens naauwkeuriger heeft willen aanduiden het begrip, dat aan het woord *substitutie* in de eerste alinea moet gehecht worden, namelijk, eene beschikking, welke de verplichting oplegt om «te bewaren en uit te keeren», dan zal het antwoord anders moeten luiden. De verplichting tot «bewaren» bestaat bij het *fidei-commissum residui* niet; de geïnstitueerde heeft een volkomen regt van beschikking en verbruik.

Ik geloof, dat de laatste opvatting van § 2 van art. 896 ten eenenmale ongegrond is. De eerste alinea spreekt van het *genus*, de tweede van het *species*. De eerste alinea bezigt het woord *substitutie* zonder eenige nadere omschrijving. «Substitutiën zijn verboden.» Maar wat zijn «substitutiën?» *Substitutio est secundi vel ulterioris gradus heredis institutio* leerde reeds het Romeinsche regt, en dit is dan ook de ware, algemeene karaktertrek van substitutie in de uitgebreidste betekenis.

MERLIN (1) teekent op het woord *substitution* aan: «Ce mot emporte avec soi la signification de ce qu'il veut dire. C'est l'action de mettre une personne à la place d'une autre, pour recueillir à son défaut, ou après elle le profit d'une disposition. — Cette espèce de «subrogation se fait par deux voies différentes: la première s'appelle *substitution directe*, la seconde *fidei-commis* ou *substitution fidei-commissaire*.» Ik neem

(1) *Répertoire* etc. Paris 1815, voce *substitution*.

van deze definitie des te meer acte, daar MERLIN juist hierdoor, geloof ik, zelf de wapenen tegen zich in handen geeft, om hem te bestrijden, wanneer hij later, doch zonder eenigen grond van bewijs, aanneemt, dat de tweede alinea van art. 896 beschrijft, wat men onder het woord *substitutie* in de eerste alinea te verstaan hebbe.

Substitutie is: «l'action de mettre une personne à la place d'une autre, pour recueillir à son défaut, ou après elle, le profit d'une disposition.» En wat is nu het *fidei-commissum residui*? Eene beschikking, waarbij men aan iemand een zeker goed laat, dat, wanneer hij hetzelfde onvervreemd en onverteerd achterlaat, aan één of meer andere personen moet komen. Het is eene substitutie voor het geval, dat de eerst geroepene het goed niet zal vervreemd of verteed hebben. Het *fidei-commissum residui* valt dus geheel in de definitie, door MERLIN van het woord *substitutie* gegeven. Maar de Fransche wetgever heeft, zegt men, in § 2 van art. 896 eene andere definitie van het woord substitutie gegeven, door welke het *fidei-commissum residui* wordt uitgesloten. Waaruit blijkt dan toch, dat de tweede alinea eene interpretatie van de eerste moet zijn? Uit de woorden althans niet. De tweede alinea bezigt het woord *substitution* niet. Zij zegt niet: «La *substitution* est une disposition par laquelle» etc. Zij zegt: «Toute *disposition* par laquelle» etc. Doch eene dispositie, waarbij de verplichting wordt opgelegd om te bewaren en uit te keeren, draagt niet het kenmerk van eene substitutie in het algemeen, maar het bijzonder kenmerk van die soort van substitutie, welke men de *fidei-commissaire* substitutie noemt. Hoe kan men aannemen, dat de wetgever voor het *genus*, substitutie, eene definitie zou gekozen hebben, die alleen op het *species*, *fidei-commissaire* substitutie, sloeg? Wanneer de wetgever in de tweede alinea alleen eene nadere ver-

klaring had willen geven, van wat hij met het woord *substitution* in de eerste alinea bedoeld had, waartoe diende dan dat aanhangsel, « sera nulle même à l'égard du donataire, de l'héritier institué ou du légataire, » dat dan hier, waar het er alleen op aankwam eene verklaring van het woord *substitution* te geven, in het minste niet te pas kwam?

Neemt men aan, dat de tweede alinea van art. 896 eene interpretatie is der eerste alinea, dan vervalt men terstond in eene tegenstrijdigheid. De eerste alinea zegt: « Les substitutions sont prohibées; » d. i. dat alleen de instelling van den gesubstitueerden, niet die van den geïnstitueerden erfgenaam, nietig is. En de tweede alinea zegt: « sera nulle, même à l'égard du donataire, de l'héritier institué ou du légataire. » De tweede alinea verbiedt wat de eerste vrijlaat. En evenwel is de tweede alinea slechts de *verklaring* der eerste! Volgens mijne wijze van zien daarentegen, waar de eerste alinea van substitutie *in het algemeen*, de tweede van eene *soort* van substitutie spreekt, is de bepaling zeer juist. Alle substitutie is van onwaarde; maar de *institutie* blijft van kracht; doch bij die bijzondere soort van substitutie, bij welke men verplicht wordt én tot bewaren én tot uitkeeren, is niet alleen de *substitutie*, maar óók de *institutie* nietig. Aan een bijzonder geval heeft de wetgever een bijzonder gevolg verbonden.

Ik word nog meer in mijne opvatting versterkt door den inhoud van art. 898: « La disposition, par laquelle un tiers serait appelé à recueillir le don, l'hérédité ou le legs, dans le cas où le donataire, l'héritier institué ou le légataire, ne le recueillerait pas, ne sera pas regardée comme une substitution, et sera valable. » Zulk eene bepaling is zonder twijfel eene substitutie. Men geeft op, welke personen de schenking, de erfenis of het legaat zullen verkrijgen, wanneer de

eerstgenoemde ze niet verkrijgt. Neemt men aan, dat de wetgever het woord *substitutie* van de eerste alinea van art. 896 in de tweede alinea definiëerde door «eene «beschikking, waarbij iemand verplicht wordt te bewaren en uit te keeren,» waartoe was dan art. 898 noodig? Wie zou ooit in de beschikking: *wanneer A mijne nalatenschap niet wil of kan aanvaarden, zal zij aan B komen*, eene verplichting lezen, om te bewaren en uit te keeren? vat men echter de eerste alinea van art. 896 als eene geheel op zich zelve staande bepaling op, dan is art. 898 hier zeer te regt ingevoegd. Het geval, waar art. 898 van handelt, is eene substitutie. Het is de *substitutio vulgaris* van het Romeinsche regt. Door het algemeen verbod van art. 896: «Les substitutions sont prohibées,» zou ook deze *substitutio vulgaris* ongeoorloofd zijn. Door in art. 898 te zeggen: «Cette disposition — ne sera pas regardée comme une «substitution et sera valable,» erkende de wetgever, dat eene substitutie op zich zelve, van welken aard zij ook zijn moge, om te kunnen bestaan, eene uitdrukkelijke vergunning behoeft. Waarom vergenoegde hij zich niet te zeggen: «cette disposition sera valable»? waarom voegde hij er nog bij: «elle ne sera pas regardée comme «une substitution,» wanneer het niet was om nog nader aan te dringen, dat *alle* substitutie *per se* ongeoorloofd is, al draagt zij ook niet het kenmerk van bewaren en uitkeeren? Is het aannemelijk, dat de wetgever, die hier bij eene substitutie, die op geenerlei wijze met de natuur van het fidei-commis verwant is, eene uitdrukkelijke van-waarde-verklaring noodig oordeelde, even gunstig gezind jegens het *fidei-commissum residui*, waarvan hij niet gewaagt, zou kunnen geoordeeld worden, hoewel dit inderdaad is eene substitutie in een goed, dat reeds aan een ander is overgegaan?

Volgens het gevoelen der meeste Fransche regts-

geleerden behoort het *fidei-commissum residui*, niet onder de verbodene substitutiën. Zij brengen de tweede alinea van art. 896 zóó in verband met de eerste alinea, dat met *substitutie* altijd het begrip is verbonden van *bewaren en uitkeeren*. Bij het *fidei-commissum residui* bestaat de verplichting tot *bewaren* niet; dus is er ook geene verbodene substitutie. Doch nu komen diezelfde regtsgeleerden langs den zonderlingsten omweg tot dezelfde slotsom, als zij die het *fidei-commissum residui* tot de verbodene substitutiën brengen. Zij nemen aan, dat de substitutie geldig is, doch ontzeggen op hetzelfde oogenblik aan den gesubstitueerde het regt, om het *residuum* te vorderen, en dat wel op grond, dat men door de vordering van het *residuum* toe te staan, zou aannemen, dat de geïnstitueerde erfgenaam *verplicht* was geweest te bewaren, en men dan weder zoude vervallen in de verbodene substitutiën van § 2 van art. 896. Zoo zegt, onder anderen, DALLOZ: (2) « Mais si l'on autorise « la substitution *de residuo*, quels droits accordera-t-on « à l'appellé? — TOULLIER se borne à énoncer, sans un « examen particulier de la question, que le donataire « pourra aliéner indéfiniment par acte entre-vifs, mais « non par testament. Il suppose donc que la disposition « confère des droits à l'appellé. M. ROLLAND DE VILLAR- « GUES, nos. 234 et 235, s'élève contre ce système, en « ce qu'il tend à laisser plus ou moins de consistance « à l'obligation de rendre. » « « A quel titre, » » « se « demande-t-il, » « « le fidéi-commis aurait-il son effet « « pour les biens restant au décès du grévé, dès que, « « selon les propres expressions de M. TOULLIER, ce fidéi- « « commis ne contient point l'un des caractères essen- « « tiels des substitutions prohibées, la charge de con- « « server » » ? « S'il n'y a pas là de substitution, c'est

(1) *Jurisprudence du XIX Siècle, ou Recueil alphabétique des arrêts et décisions*, vocé *substitutions*, section Ire. art. 1er. § 2, n°. 9.

«que la seconde disposition n'est pas obligatoire. Si elle
«n'est pas obligatoire, c'est qu'elle consiste dans une
«condition toute *potestative*, et que les conditions de
«la sorte sont réputées non écrites. L'appellé réclamerait
«donc les biens en vertu d'un titre nul ou qui n'est
«pas censé exister. En un mot, l'appellé ne peut avoir
«des droits qu'autant que les deux dispositions seraient
«déclarées obligatoires, et l'on ne saurait les déclarer
«obligatoires sans qu'il en résultât une substitution pro-
«hibée, et que par conséquent l'institution elle-même
«fût nulle, comme la substitution, ainsi que nous le
«démontrerons à l'art. 3. Toute prétention de l'appellé
«nous semble, comme à M. ROLLAND, échouer devant
«ce raisonnement.»

ROLLAND DE VILLARGUES schrijft op bladz. 343 van
zijn *Recueil*: «De ce que nous avons dit plus haut, il
«résulte suffisamment que le fidéi-commis de ce qui res-
«tera ne peut avoir d'effet, même pour les biens que
«le grévé n'aurait pas aliénés. — En effet, pourquoi cette
«disposition ne doit elle pas être regardée comme une
«substitution prohibée? C'est parcequ'elle forme une
«disposition non obligatoire, une disposition nulle. Or,
«à quel titre le tiers appellé pourrait-il réclamer les
«biens que le grévé n'aurait pas aliénés? Ce ne pourrait
«être qu'en vertu de cette disposition nulle. Or, ce qui
«est nul, ne peut produire de l'effet.» (1)

Ik moet erkennen, dat ik de kracht dier betoogen
niet kan vatten. Is men eenmaal het bezwaar te boven
gekomen, het *fidei-commissum residui* te beschouwen
als eene verbodene substitutie, omdat men onder *sub-*

(1) Verg. de *Dissertatio Juridica Inauguralis de FIDEI-COMMISSO RESI-
DUI*, den 4^{en} Mei 1835 te Groningen verdedigd door den Heer F. FEITH,
die insgelijks met ijver het begrip voorstaat, dat het *fidei-commissum
residui* niet behoort tot de door het Fransche regt verbodene substitu-
tiën, doch dat de gesubstitueerde erfgenaam geenerlei regt heeft het
residuum op te vorderen.

stitutie alleen verstaat eene beschikking, die de verplichting oplegt om te bewaren en uit te keeren, dan kan men, dunkt mij, ook aan den gesubstitueerde zijne aanspraak op het *residuum* niet ontzeggen. De verplichting toch van den geïnstitueerde rust geheel en al hierop, dat hij zich verbonden heeft, wanneer hij de zaak niet zelf verteerde of vervreemde, die uit te keeren. Zijn bewaren van de zaak was geene *verplichting*, maar eene *vrijwillige* daad, en uit die vrijwillige daad van den geïnstitueerde ontleent de gesubstitueerde zijn regt.

De redenering, dat het *fidei-commissum residui* geldig is, maar dat de gesubstitueerde geen regt heeft het *residuum* te vorderen, wedspreekt, dunkt mij, zich zelve. Waarom is het *fidei-commissum residui* geene verbodene substitutie? Omdat het, zeggen zij, niet valt onder het verbod van art. 896, § 2. En wat verbiedt art. 896, § 2? «Toute disposition par laquelle le «donataire, l'héritier institué ou le légataire, sera chargé «de *conserver et de rendre à un tiers.*» Ik verzoek dat men wel op de uitdrukkingen lette. De *beschikking* wordt verboden, waarbij de verplichting wordt opgelegd, *te bewaren en uit te keeren*. Om te vallen in het verbod van § 2, moet de *beschikking* dus het dubbel kenmerk dragen en van bewaren en van uitkeeren. Maar het *fidei-commissum residui* verplicht in het minste niet tot *bewaren*, maar alléén tot uitkeeren in het geval, dat de geïnstitueerde erfgenaam onverteerd heeft achtergelaten. Door aan te nemen, dat de gesubstitueerde regt heeft het *residuum* te vorderen, zegt men, neemt men aan, dat de geïnstitueerde verplicht is geweest te bewaren, en dan vervalt men weder in de verbodene substitutie. Hoe? op welke wijze kan de *vordering* van den gesubstitueerde, de *beschikking* van den erflater van aard doen veranderen? want § 2 van art. 896 trefte de

beschikking, bij welke de verplichting wordt opgelegd om te *bewaren* en *uit te keeren*, en hier geeft de erf-later uitdrukkelijk de bevoegdheid om *niet* te bewaren. Heeft de geïnstitueerde evenwel bewaard, terwijl hij bevoegd was te verteeren en te vervreemden, dan heeft hij daardoor (uit eigen vrijen wil en niet uit die willekeurige uitgevonden *verplichting*), de beschikking van den erf-later bekrachtigd. Hij *mogt* verteeren, hij *mogt* vervreemden, hij *kon* dus den gesubstitueerde van de nalatenschap uitsluiten, maar hij heeft het niet gedaan, en *daarop*, op dat niet-gebruik maken van den kant des geïnstitueerde van het middel, dat hem ten dienste stond, grondt de gesubstitueerde zijn regt. Hoe men deze tegenstrijdigheid zal oplossen, begrijp ik niet. De tweede alinea van art. 896 is niets dan de verklaring der eerste alinea, zegt men. Alle substitutie, die niet verplicht tot bewaren en uitkeeren, is geldig, dus ook de substitutie van het *fidei-commissum residui*. Maar het *residuüm* kan niet gevorderd worden. Kan echter het *residuüm* niet gevorderd worden, dan moet één van beiden waar zijn: of het *fidei-commissum residui* is eene beschikking, bij welke de gesubstitueerde verplicht wordt tot bewaren en uitkeeren, en dan valt het *fidei-commissum residui* wel degelijk onder het verbod van art. 896, § 2, wat de Fransche regtsgeleerden ontkennen; of het is onwaar, dat het woord *substitutie* niets meer beteekent dan verplichting tot bewaren en uitkeeren. Een derde zie ik niet. Is *substitutie* in den zin der Fransche wet altijd *FIDÉI-COMMISSAIRE substitutie*, dan is het *fidei-commissum residui* geldig, en heeft dus de gesubstitueerde, wanneer de geïnstitueerde onvervreemd en onverteerd achterlaat, regt het *residuüm* te vorderen; is het *fidei-commissum residui* geene *FIDÉI-COMMISSAIRE substitutie* en kan echter de gesubstitueerde het *residuüm* niet vorderen, dan kan zulks alleen

zijn op den grond, dien ik boven heb opgegeven, dat substitutie meer bevat dan eene beschikking, die verplicht tot bewaren en uitkeeren.

Indien men de redenering der voorstanders van het *fidei-commissum residui* naauwkeurig leest, moet het, dunkt mij, terstond in het oog vallen, dat het betoog volstrekt niet samenhangt. Eerst poogt men te bewijzen, dat het *fidei-commissum residui* niet verboden is; dat men allezins bevoegd is eene beschikking te maken, bij welke een tweede tot de gift, het legaat of de erfenis geroepen wordt, in het geval, dat de eerst geroepene van zijn deel onverteerd of onvervreemd mogt achterlaten. En terstond daarop roept men uit: «L'appellé réclame-rait donc les biens en vertu d'un titre nul ou qui n'est pas censé exister.» En waarom een «titre nul»? Ook hier weder redeneert men volgens eene zuivere *petitio principii*. Maar er ligt eene voorwaarde in opgesloten, zegt men, het is eene *conditionele* erfstelling: Is dan die *voorwaarde* nietig?

Eene voorwaarde wordt voor «niet geschreven» gehouden in drie gevallen: 1°. wanneer zij strijdt met de *wet*; 2°. wanneer zij strijdt met de *goede zeden*; 3°. wanneer zij *onmogelijk* is (1).

Is het *fidei-commissum residui* in strijd met de *wet*?

Neen, volgens het gevoelen der Fransche regtsgeleerden, die zoo even nog zoo veel moeite gedaan hebben, om ons aan te toonen, dat het *fidei-commissum residui* niet valt onder het verbod van art. 896, en op

(1) «Dans toute disposition entre-vifs ou testamentaire, les conditions *impossibles*, celles qui seront contraires aux *lois* ou aux *moeurs*, seront réputées non écrites» (art. 900 C. C.).

«Toute condition d'une chose *impossible*, ou contraire aux *bonnes mœurs*, ou prohibée par la *loi* est nulle, et rend nulle la convention qui en dépend» (art. 1172 C. C.).

geenerlei plaats in den Code wordt het *fidei-commissum residui* met name verboden.

Is het *fidei-commissum residui* in strijd met de goede zeden?

Ik geloof niet, dat iemand dit ooit beweerd heeft of beweren zal.

Is het *fidei-commissum residui* eene onmogelijke voorwaarde of bepaling?

Evenmin.

Wanneer dus de beschikking, dat *B* zal opvolgen in hetgeen *A* van zijn legaat, zijne gift of nalatenschap onvervreemd of onverteerd zal achterlaten, niet verboden is door art. 896 van den Code noch ergens elders, noch in strijd is met de goede zeden, noch onmogelijk — hoe kan dan hij, die zich op dergelijke beschikking beroept, gezegd worden zich te beroepen op «un titre nul ou qui n'est pas censé exister»?

Men heeft echter nog een klein argumentje in reserve. «S'il n'y a pas là de substitution,» zegt Dalloz, «c'est qu'elle consiste dans une condition toute *potestative*, «et que les conditions de la sorte sont réputées non écrites.» Dit is, dunkt mij, niets meer dan een noodschot. Art. 1170 is hier volstrekt niet van toepassing. Art. 1170 zegt: «La condition *potestative* est celle qui fait dépendre l'exécution de la convention, d'un événement qu'il est au pouvoir de l'une ou de l'autre des parties contractantes de faire arriver ou d'empêcher.» Art. 1170 spreekt dus van het geval dat er tusschen twee partijen eene *overeenkomst* wordt aangegaan. Maar wie hebben hier gecontracteerd? wie zijn partijen? waar is het contract (1)

(1) Verg. art. 1174 van den Code: »Toute obligation est nulle lorsqu'elle a été contractée sous une condition *potestative* de la part de celui qui s'oblige.» Maar de geïnstitueerde erfgenaam heeft zich niet verbonden.

Daarenboven wordt bij het *fidei-commissum residui* in het geheel geene voorwaarde gesteld. De erflater zegt niet: «Ik institueer u tot mijnen erfgenaam *op voorwaarde*, «dat gij, wat gij onvervreemd of onverteerd moogt achterlaten, zult uitkeeren aan B.» De erflater regelt de orde van erfopvolging in dier voege, dat wat A onvervreemd en onverteerd achterlaat niet aan de erfgenamen van *dezen*, maar aan B zal komen. De erflater geeft de voorkeur aan A boven B; doch na A's dood geeft hij de voorkeur aan B boven de erfgenamen van A. A heeft dus in het minst geene *voorwaarde* te vervullen; hij is geheel vrij in zijne beschikking; hij behoeft niets te doen of na te laten; doch de orde van erfopvolging is veranderd; hij wordt in wat er van zijne erfenis overschiet opgevolgd door B, en hierin is niets *potestatiefs* gelegen; want hij kan door zijnen wil niets aan die orde van erfopvolging veranderen. Maar hij kan die ijdel maken, zegt men, door zelf de erfenis op te teren of die te vervreemden. Dit is geene verijdeling van des erflaters beschikking, want de erflater had hem vrijgelaten in die bevoegdheid; als hij vervreemdt, als hij verteert, doet hij niets tegen des erflaters beschikking; de erflater wilde alleen niet, dat zijn goed aan de erfgenamen van A zou komen, op wie hij geenerlei betrekking had.

Men kan niet nalaten de vlijt en den ijver der Fransche regtsgeleerden bij deze gelegenheid te bewonderen. Eerst putten zij hun vernuft uit, om aan te toonen, dat eene beschikking, waarbij den tweeden geroepene het deel wordt toebedeeld, dat de eerst geroepene onvervreemd of onverteerd mogt achterlaten, met de wet allezins bestaanbaar is, om daarna tot de slotsom te komen, dat de tweede geroepene geenerlei aanspraak op dat deel heeft, omdat de grond, waarop hij zich beroept, nietig is en voor niet geschreven wordt gehouden. Het is waarlijk jammer, dat men zich zooveel moeite om

niet heeft getroost. De ontkenning is wat schraal. *Cloré un si beau roman d'un dénouement si mince!*

Na bij het begin der reis zulke geheel tegenovergestelde wegen te zijn ingeslagen, is het mij een onverhoopt genoeg, dat wij ons ten slotte weder op hetzelfde punt aantreffen. Want het gevolg zal voor den gesubstitueerde, naar beider opvattingen, hetzelfde zijn. Volgens het gevoelen der Fransche regtsgeleerden zal de beschikking volkomen van kracht zijn, doch slechts aan den gesubstitueerde geenerlei regt geven. Volgens mijne opvatting zal de beschikking, reeds van den beginne af, door het *algemeen* verbod van de eerste alinea van art. 896, versterkt door art. 898, krachteloos zijn.

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

Verhandeling over den dolus bonus, door Mr. DAV.

H. LEVYSSOHN, advocaat te 's Gravenhage.

Concedant mihi omnes oportet, quod Stoicorum quoque aspernari constituntur, facturum aliquando bonum virum, ut mendacium dicat, et quidem nonnunquam levioribus causis; — ut in pueris aegrotantibus, utilitatis eorum gratia multa fingimus, multa facturi promittimus; nedum si ab homine occidendo grassator avertendus sit, aut hostis pro salute patriae fallendus: ut hoc, quod alias in servis quoque reprehendum est, sit alias in ipso sapiente laudandum.

QUINTILIANUS.

Inst. Orat., XII, 1.

Het is eene onmiskenbare waarheid, dat de regtsgeleerdheid bestaat in dat gedeelte der wijsbegeerte, hetwelk de leer van regt en onregt in zich bevat. Hare voorschriften zijn dan ook de lessen die in de scholen der wijsgeeren worden gegeven; en Keizer JUSTINIANUS houdt de studerende jeugd, bij den aanvang der regtsstudie, daarom zeer te regt als *juris praecepta* voor:

honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere (1). Die voorschriften behooren tot de hoofddeugden *καθηκοντα*, waarover CICERO zoo meesterlijk in zijn werk *de officiis* heeft gehandeld. Al wie in de regtspraktijk, gelijk behoort, doch helaas niet altijd geschiedt, bij alle zijne verrigtingen die gulden lessen uit die beide scholen voor oogen houdt, — al wie bevroedt, dat op deze belangrijke voorschriften het gebouw der regtswetenschap is opgetrokken, — al wie eindelijk de minste afwijking als het middel beschouwt, waardoor regt in onregt ontaardt, zal de zelfvoldoening genieten, dat hij, door den eenigen goeden weg te bewandelen, het heil der medemenschen en daarmede dat der burgermaatschappij heeft helpen bevorderen. Er zijn zedelijke verplichtingen, die door den man van goede beginselen zullen worden opgevolgd, ook zonder dat de menschelijke wet bij magte is hem tot derzelver vervulling te noodzaken, — maar er zijn ook van die kleine afwijkingen van regtschapenheid, die wel geene wet zal goedkeuren, maar die zij toch straffeloos moet laten geschieden. Dit alles is den mensch zelven overgelaten, aan zijn individueel gevoel zelve verbleven, en ik zal mij wel wachten de naauwgezetsten in het godsdienstige als de betrachters der zedelijke voorschriften in de eerste plaats aan te duiden: dit toch zou met mijne ondervinding strijden. De Romeinen kenden twee woorden *humanum* en *honestum*, die de leiddraad onzer handelingen behooren aan te duiden. Gelukkig hij die met den ouden CHREMES (2) het *homo sum et nihil humani a me alienum reputeo*, kan

(1) *Inst. tit. de justitia et jure*. Zie ook J. A. ONDERDEWIJNGAART, *Diss. de jurisprudentiae cum philosophia connubio* L. B. 1790. OTTO, *de Stoica veterum philosophia, et de vera non simulata* J. Ctorum philosophia ad l. 1. pr. D. de just. et jure.

(2) Bij TERENCEIUS, *Heaut. Tim. act. 1. sc. 1. v. 25.*

uitroepen (1), of liever die zijne handelingen naar de leer, welke die uitroep met zich brengt, rigt. — *Honestum*, dat woord bevat mede veel in zich. Een ieder gevoelt wat het zeggen wil, al is het dat wij het niet met een enkel woord in onze taal kunnen overbrengen. Handel als den mensch betaamt en doe hetgeen oorbaar is, ziedaar den zin der beginselen die ik predike. Zijn er in de wetten, met name de Romeinsche, vele blijken van het studium humanitatis te vinden, niet alles wat bij die wetten geoorloofd is, kan daarom als *honestum* worden beschouwd, ofschoon ook het studium *honesti* hier en daar doorstraalt. Goede wetten behooren slechts niet goed te keuren, hetgeen met de goede zeden strijdt (2). Zoowel het *humanum* als het *honestum* is vatbaar voor verschillende beschouwingen en onderworpen aan de meerdere of mindere rekkelijkheid van ieders individueel gevoel. *Non omnibus eadem honesta sunt atque turpia*, leert ons *NEPOS* (3). Jammer dat hetgeen goed is in de beschouwing van den een, het daarom niet altijd zal zijn in die van alle rechtschapenen; jammer, dubbel jammer, en al ware hetzelfde goed in aller bogen, nog zouden de middelen ter bereiking van een in het individuele oog goede, niet altijd den toets van deszelfs twee zoo even aangeduide bestanddeelen kunnen doorstaan. Om het eeuwige en goddelijke beginsel: «zoo als gij wilt dat u de menschen «doen, doe hun ook alzoo,» te huldigen, stelle men zich steeds in de plaats van hem jegens wien men handelt, en vrage zich zelven af: wat zoude ik wenschen dat jegens mij geschiede, wanneer ik mij in gelijken toestand bevond? Zoo zullen alle kwade praktijken, alle listen en

(1) Zie CIGERO, *de Off.* I. 9. *de Legib.* I. 12.

(2) Zie J. M. KEMPER, *disp. de J. Ctorum Romanorum principio quod contra bonos mores fiat, id jure ratum esse non oportere.* Amst. 1796.

(3) Of TROGUS POMPEJUS, in de beroemde voorrede voor *NEPOS*, *vita excellenitium imperatorum.*

lagen jegens anderen vermeden kunnen worden, zoo zal geen' ander leed wedervaren; maar zoo ook zullen, om het goede te bereiken, geene onbehoorlijke middelen kunnen worden aangewend.

Ik heb mij voorgesteld, in dit opstel het betoog te leveren, dat slechts in die gevallen eene afwijking van den waren weg kan worden toegelaten, wanneer zij tot eigen behoud of dat van anderen noodig is, immers tot geoorloofd belang kan strekken.

Niemand zal het ons, naar wij vertrouwen, ten kwade duiden, dat wij in het hoofd van dit vertoog de uitheemsche woorden *dolus bonus* hebben behouden. Immers niet alleen dat het woord *dolus* op zich zelve bijna onvertaalbaar is, omdat het beter gevoeld dan uitgedrukt kan worden, zoo gelooven wij, dat niet anders dan eene vreemd klinkende vertaling der vereenigde woorden *dolus* en *bonus* zou kunnen worden gegeven.

Dolus is eigenlijk niet wat men gewoonlijk daardoor verstaat: het is niet *bedrog*, *bedriegerij*, *bedriegelijke handeling*, maar het is *slimheid*, *veinzerij*. Het woord *dolus* is hetgeen de Grammatici noemen een vocabulum anceps, het kan in goeden en in kwaden zin worden opgevat, niet minder dan *tempestas*, *valetudo*, *facinus*, *gratia*, *industria*, *periculum*, *venenum*, caet. Zie GELLIUS, Noct. Att., XII, 9 en de noten van GRONOVIVS op dat hoofdstuk. *Dolus malus* is altijd met bijoogmerken tot eigen voordeel en nadeel van anderen gepaard, en in lijnregten strijd met de goede trouw. In dien zin moet *dolus* altijd worden opgevat, wanneer het bij de Romeinsche regtsgeleerden alleen of met het woord *malus* vereenigd wordt gevonden (1), en op die wijze moet de

(1) *Doli vocabulo nunc tantum in malis utimur, apud antiquos autem in bonis utebantur, hinc etiam dicimus sine dolo malo: nimirum quia solebat et dici bonus. Festus in voce, bij GELLIUS l.l. in nota 6 aangehaald.*

omschrijving, die door AQUILIUS bij CICERO, *de Officiis*, aan *dolus malus* wordt gegeven, worden aangevuld (1). Immers het is niet eenvoudig het voorwenden van iets te doen en anders te handelen dan men doet. Het ongeoorloofd oogmerk bij zoodanige handeling is hetgeen den *dolus malus* kenschetst. Wij hebben geen plan om eene verhandeling te schrijven over den *dolus*, dat is *dolus malus*, en mitsdien niet om te redeneren over de slechte bedoeling die eene handeling moet vergezellen, om haar als misdrijf te doen beschouwen. Die stof is uitgeput, maar hetgeen ons tot het onderwerpe-lijk vertoog meer bepaaldelijk heeft genoopt, is de overtuiging dat niet alleen de uitdrukking *dolus bonus* zelve, maar vooral de aard der zaak en veel meer nog hare toepassing, zoo onder het vroegere als latere regt, menigen jeugdigen regtsgeleerde geheel onbekend is.

Vreemd moge de verbinding van het bijvoegelijk naamwoord *bonus* met den *dolus*, die in allen gevalle geene goede eigenschap kenschetst, klinken, en nogtans wordt dat woord, naar ons inzien, te regt daarbij gevoegd. Immers zoo in het woord *dolus* zelve geene goede eigenschap wordt gevonden, kan de bijvoeging *bonus* niet als overtellig worden beschouwd. Zoo *dolus* al niet op zich zelve al het slechte, dat daaraan kan zijn verbonden, te kennen geeft, en daartoe de bijvoeging van het woord *malus* reeds in de wet der XII tafelen is noodig bevonden, zal het toch wel waar zijn, dat om de minder slechte eigenschap uit te drukken, men niet beter heeft kunnen doen dan, in tegenstelling van hetzelfde, dat woord door *bonus* te vervangen.

(1) Cum ex eo quaereretur, quid esset dolus malus, respondebat: cum esset aliud simulatum, aliud actum. Cicero de officiis Lib. III, Cap. 14. Potest et sine dolo malo (id est sine consilii pravitatem) aliud agi, aliud simulari: sicuti faciunt qui per ejusmodi dissimulationem deserviant (id est prosint aliis eoque adjuvant) et tuentur sua vel aliena. LABES.

Wij weten het, dat de Praetor heeft goedgevonden het woord *malus* bij *dolus* te voegen, gelijk ULPIANUS dat leert in l. 1, § 3, Dig. de dolo malo (Lib. IV. tit. 3), en wel om de aldaar door hem opgegeven reden: «*quoniam veteres dolum etiam bonum dicebant et pro solertia hoc nomen accipiebant, maxime si adversus hostem latro nemve quis machinetur,*» (1) zijnde deze, voor zooveel wij ons herinneren, de eenige plaats waar in het Romeinsche regt van den *dolus bonus* met name wordt gesproken. Nogtans kenden de regtsgeleerden dien, en doelen daarop menigwerf, zonder de uitdrukking zelve te bezigen.

Dolus verliest door de bijvoeging van het woord *bonus* alle kwade eigenschap. Met die bijvoeging wordt zij *de geoorloofde handigheid tot een goed doel*. Zoo meen ik *solertia*, id est acumen, dexteritas, etiam simulatio vel dissimulatio non aliis fraudandi sed sibi vel aliis consulendi, gelijk EVERARDUS OTTO (2) spreekt, te mogen uitdrukken. Die geleerde schrijver laat kort daarop volgen: *solertia est habitus perfectus animi ad rem quampiam Graeci αἰννοίαν vocant. ARISTOTELES VI Eth. c. 13, δεινότης appellat: Est, inquit, quaedam facultas, quam solertiam vocant: haec talis est, ut ea quae ad propositum scopum tendunt, possit quis agere atque consequi; quodsi ergo honestus est scopus, laudanda quoque est illa: sin malus, πανουργία seu versutia est. Pariter Latinis solertiae vox accipitur plerumque in partem bonam, sed tamen habet et astutiae ac calliditatis,*

(1) Deze woorden worden voorafgegaan door: non fuit autem contentus Praetor *dolum* dicere, sed adjecit *malum*.

(2) In zijne belangrijke weinig bekende dissertatie de dolo bono ad legem 1, § 3 Dig. de dolo malo, onder n°. 10 te vinden in zijne Dissertationes juris publici et privati, Trajecti ad Rhenum anno 1723, een werk dat ik vruchteloos in de Koninklijke en Leidsche Bibliotheken heb gezocht, doch mij, straks na mijne aanvraag, door den Hoogleeraar TIJDEMAN, uit zijne belangrijke boekerij met zijne bijzondere dienstvaardigheid ten gebruike is afgestaan.

quae ad fraudem declinet, significationem, quia HAUD RARO EVENIT, UT QUIS INGENIO AD FRAUDES DOLOSQUE ABUTATUR. Het woord *solertia* is niet minder dan het woord *dolus* een vocabulum anceps. In goeden zin komt het b. v. voor bij CICERO, de senectute, cap. 17: Dixit mirari se non modo diligentiam sed etiam *solertiam* ejus. In slechten zin daarentegen de officiis I, c. 10, Decipere hoc quidem est non judicare: quo circa in omni re fugienda est talis *solertia* (1).

Uit het tot dusverre medegedeelde, dat alleen de strekking had, om den aard van den *dolus bonus* te omschrijven, en waarentrent men de waarheid door JAVOLENUS in l. 202 Dig. de reg. jur. ter nedergesteld: omnis definitio in jure civili periculosa est; parum est enim, ut non subverti possit, gelieve in het oog te houden, zal het zijn gebleken, dat *dolus* op zich zelve is slimheid, en de qualificatie aan denzelfen ten goede of ten kwade, van het middel en de strekking afhangt.

Wanneer wij uit de verschillende voorbeelden, die wij vermeld hebben gevonden of ons hebben voorgesteld, het wezen van den *dolus bonus* willen afleiden, meenen wij het er gerustelijk voor te mogen houden, dat deze betreft *het naar strenge zedeleer niet goed te keuren middel tot bereiking van een goed doel*. — Dat goede doel vermag het middel te wettigen, omdat het middel niet per se slecht is, en mitsdien hangt van den aard van hetgeen beoogd wordt de qualificatie van het middel ten eenenmale af. In die gevallen wordt de *dolus* niet afgekeurd bij de wetten, het zij die wordt aangewend in eigen belang of dat van anderen. Belangrijk ter verdediging van den *dolus* door de wetten, al valt hem afkeuring ten deel bij de wijsbegeerte, is LEYSER (2), die zijn

(1) In dat hoofdstuk komt *dolus* ook zonder bijvoeging voor. Zoo ook bij SALLUSTIUS, *Bell. Cat.* p. 70. *Ed. Thysii.* A¹. 1654.

(2) *Med. ad Pand.* Vol. 1. Spec. 59.

vertoog aanvangt met de bekende plaats van CICERO, *de Officiis*: aliter leges, aliter philosophi tollunt astutias: leges, quatenus tenere manu res possunt, philosophi quatenus ratione et intelligentia.

Zoude de *dolus bonus* niet kunnen worden te kennen gegeven met hetgeen wij door *politiek* in de dagelijksche samenleving verstaan, als wij b. v. van eene politieke handelwijze spreken, en zeggen: die man heeft politiek gehandeld, dat is slim, handig, met overleg. Zullen wij zijne slimheid niet prijzen als het met een goed — niet laken als het met een slecht doel geschied is.

Zoodanige politiek kan op menigvuldige wijzen geschieden, het zij door anders te handelen dan eigenlijk behoorde en pligtmatig ware onder andere omstandigheden; door anders te zeggen dan men meent; door te veinzen, te ontveinzen tegen beter weten aan; door niet te handelen; door te spreken waar men stilzwijgen zou verwachten; door achterhouding als er behoorde gesproken te worden, enz. enz.

Alles hangt af van de omstandigheden, waaronder dit plaats heeft, en het doel dat men wil bereiken, om het niet verboden middel geoorloofd te doen zijn.

Zoo ook verstond het de heer F. A. VAN HALL, tegenwoordig Minister van Financiën (1), als hij (op p. 15) zegt: *nemo nos jure coget ad omnem cuique veritatem aperiendam*.

Die politiek kan te pas komen in de eigenlijk gezegde politiek of staatkunde. De handeling, die wij door politiek verstaan, kan door de omstandigheden verplichtend worden, en wij gaan zelfs zoo ver, dat wij in sommige gevallen in het verzuim van die politieke handeling verzaking van burgerplichten zouden zien. — Strengere ver-

(1) In zijne *disputatio juris naturalis et civilis Romani de dolo, quod eum tractat CICERO. Libro III, de Officiis, cap. 12 et seqq.*, onder het praesidium van Prof. CRAS te Amsterdam in 1822 gedefendeerd.

oordeeling toch van handelingen, die in abstracto verkeerd mogen heeten, doch door de omstandigheden worden geregtvaardigd en pligtmatic zijn, wordt belagchelijk. In den oorlog, in de staatkunde zal toch het *utilis quam honesti cura potior est* wel moeten gelden, om niet met sommige leden van den Romeinschen Senaat belagchelijk te worden (1), toen de gezanten zich het meest beroemden op het *decepto per inducias et spem pacis rege*.

Er kunnen ook buiten die gevallen omstandigheden plaats hebben, die gedogen de regelen van billijkheid en het oorbare ter zijde te stellen.

Wij zijn reeds verre gevorderd, als wij stellen, dat de *dolus bonus*, zoodanig als wij die hebben leeren kennen, om de omstandigheden, b. v. jegens den vijand, onder de deugden gerangschikt kan worden, en mitsdien somtijds pligtmatic is (2). Wij voegen er bij, dat hij ook wel uitdrukkelijk bij de Romeinsche wetten geoorloofd is, — en eindelijk ook zonder dat uitdrukkelijk verlof niet wordt verboden.

Voor het tegenwoordige zullen wij ons bepalen bij de mededeeling van enkele voorbeelden tot elke dezer onderscheidingen betrekkelijk.

Wij willen hier echter den lezer ten strengste gewaarschuwd hebben, dat hij de grenzen van den *dolus bonus* naauwgezet betrachte, en die vooral niet overschrijde, en in de regtsgeleerden geene leermeesters van het kwaad zie. Zoo toch zou hij de leer misbruiken, die zij met de beste bedoeling prediken, zoo zou onkunde de wijze voorschriften gevaarlijke gevolgen doen hebben, gelijk zulks in het Godsdienstige dikwijls het geval is.

(1) Zie LIVIUS, XLII. 47. — *Interdum in praesens tempus plus profici dolo quam virtute.*

(2) *Quod non est officium, interdum fit officium*, zegt PHILO, *de Cherubim*, pag. 110, add. CEJACIUS, ad l. 1 D. de dolo malo.

Wij kunnen niet genoeg herhalen, dat de *dolus bonus* met name wordt genoemd en toegelaten *maxime si adversus hostem latronemve quis machinetur* (1). De geschiedenis van alle tijden levert ontelbare voorbeelden van misleiding des algemeenen vijands, tot behoud van het land aangewend, en het is niet vreemd, dat door slimheid dikwerf de meerdere strijdkracht werd overwonnen. Al wie niet sterk is, moet slim zijn, is een spreekwoord daaruit geboren. Als het behoud des lands in den oorlog minder loyale middelen vordert, het dierbaarste dat wij hebben, vordert die dan van ons. Het is pligt ze aan te wenden om dat groot belang.

De geschiedenis van alle tijden vermeldt eene menigte voorbeelden, dat slimheid ook buiten het tooneel des oorlogs heilrijke gevolgen gehad heeft, het zij voor het algemeen, het zij voor bijzondere personen. — De door ons straks reeds aangehaalde *Otto* vermeldt eene menigte van die voorbeelden, en het lust mij niet ze af te schrijven, en ik zou, door ze te vermelden en zijn' naam te verzwijgen, geen *dolus bonus* gebruiken, maar een plagiaat plegen.

Diezelfde schrijver behandelt in cap. 2, § 4 en volgende den *dolus bonus* der wetgevers, praetors, regtsgeleerden, regters, advocaten, twistende en contraherende partijen, kooplieden, geneesheeren, dichters, redenaars en geschiedschrijvers, en levert eigenlijk wel het duidelijkst bewijs, dat *dolus bonus* overal thuis behoort.

SALOMO's voorgewend voornemen om het levende kind te deelen, wordt als een blijk zijner groote schrandereheid en tegenwoordigheid van geest geroemd, en door *VAN DER PALM* een *gelukkigen vond* geheeten (2). Die

(1) Men onderscheide het geval, waarin men zijn woord gegeven heeft. *Fides semel data semper est servanda*, et *hostibus*, leerden wij reeds op de scholen.

(2) I Kon. Hoofdst. III, vs. 24 in de noot.

gelukkige vond is niet anders dan hetgeen wij door *dolus bonus* verstaan, want met dat onschadelijk voorwendsel moest een loffelijk doel worden bereikt. Zie echter DE GROOT ter plaatse in de dissertatie van v. HALL, p. 19, aangehaald.

Laat ons de stelling, dat *dolus bonus* soms tot pligt wordt, met dit voorbeeld nog staven. Ontmoet u een verwoede aanvaller, die u vraagt welken weg de man heeft ingeslagen, op wiens leven hij het gemunt heeft, uw pligt zal het zijn hem omtrent dien weg te misleiden (1). Dat is *dolus bonus*, dien gij evenmin als een uwer andere pligten moogt verzaken. — Hier geldt het *quod non est officium, interdum fit officium*. Zie ook hierbij de plaats van QUINTILIANUS aan het hoofd van dit vertoog gesteld.

De Romeinsche wetten gedogen uitdrukkelijk den *dolus bonus*. LEYSER l. l. tom. I, sp. 59, haalt dadelijk na de vermelding van de eerste wet van den titel der Pandecten de *dolo malo*, de bekende l. 16, § 4, Dig. de minoribus (IV, 4) aan, om die stelling te staven. ULPIANUS zegt daar met zoo vele woorden: *Idem POMPONIUS ait, in pretio emtionis venditionis naturaliter licet contrahentibus se circumvenire*. Vreemd moge het schijnen (2), dat diezelfde POMPONIUS, die alle bedrog uit de overeenkomsten wil verbannen hebben, die leer predikt (3), en nogtans wordt hare billijkheid door den dikwijls genoemden Mr. F. A. VAN HALL in regten be-
wezen, en zulks met de volgende wetten.

L. 19. pr. D. de Aedil. Edict. XXI. 1. Quaedam etsi dixerit, praestare venditor non debet; scilicet ea, quae ad

(1) PLATO II, *περι πολιτειας*.

(2) Zie v. HALL, l. l. p. 57.

(3) Lex 5 Cod. ad Leg. Jul. majest. en lex 22 Codicis de poenis zijn van dezelfde Keizers. Zie de PINTO, diss. de Callistrati J. CRI scriptis, quae supersunt. L. B. 1835, p. 32.

nudam laudem servi pertinent, veluti si dixerit *frugi, bonum, dicto audientem*. Ut enim Pedius scribit, multum interest, commendandi servi caussa quid dixerit, an vero praestaturum se promiserit, quod dixit.

Et in § 3. Ea autem sola dicta sive promissa admitenda sunt, quaecumque sic dicuntur, ut praestentur, non ut jactentur.

L. 37. D. de Dol. Mal. IV. 3. Quod venditor, ut commendet, dicit, sic habendum, quasi nec dictum nec promissum est; si vero decipiendi emtoris caussa (id est ad finem improbum) dictum est, aequè sic habendum est, ut non nascatur adversus dictum promissumve actio, sed de dolo actio.

L. 43. pr. D. de Contr. Emt. XVIII. 1. Ea, quae commendicaussa in venditionibus dicuntur, si palam appareant, venditorem non obligant; veluti si dicat servum speciosum, domum bene aedificatam; at si dixerit hominem literatum vel artificem, praestare debet.

L. 15. § 1. D. eod. Ignorantia emtori prodest, quae non in supinum hominem cadit.

L. 1. fn. D. de Act. Emt. XIX. 1. Non videtur esse celatus, qui scit: neque certiorari debuit, qui non ignoravit.

Het prijzen zijner waren is niets ongewoons. De plaats door den heer v. HALL aangehaald: «*laudat, venales qui vult extrudere merces,*» uit HORATIUS II, Epist. 2, vs. 11, bewijst dit (1). De kooper kan het zelf beoordeelen. De wet geeft eene actie wegens verborgen gebreken:

(1) Bij MAIMONIDES, over *geloften*, dl. 3. afd. 4, vindt men, dat wanneer een verkoper bij de onderhandelingen over een koop en verkoop eene gelofte heeft gedaan, dat hij de zaak voor niet minder dan 10 zal verkoopen, en de kooper dat hij er niet meer dan 8 voor zal geven, en de koop niettemin voor 9 wordt gesloten, die geloften niet verbindende waren, omdat zij slechts ten doel hadden elkander aan te moedigen tot het besteden van beteren prijs, tot het doen van een voordeeliger koop.

de rescissie van den koop, op grond van benadeeling, schijnt ook door den kooper te kunnen worden gevorderd.

Eindelijk kan geene wet voorzien tegen het verzwijgen of ontkennen der waarheid, of het zeggen eener onwaarheid in sommige gevallen (1). Het is eene geoorloofde *dolus bonus*, wanneer hij, die koren aanvoert, verzwijgt, dat meerdere schepen, die hij heeft ontmoet, weldra zullen aankomen. Ciceró de Off. III, 12 en 13. Evenzeer wanneer hij, die koopen wil, uit vrees voor mededinging voortwendt niet voornemens te zijn te koopen. Gellius, N. A. XII, 12. — Zoo ook die den roover, den razende, den beschonkene ter voorkoming van schade, of het kind in zijn belang misleidt. (Zie Lucretius, de nat. rerum, vs. 935 en volgg.)

Hij die, als eenen anderen Epaminondas, zelfs uit kortswijl geene onwaarheid zou willen zeggen, zou zeer zeker, als hij door roovers werd aangevallen, geene zwaarigheid maken tegen de waarheid aan te verklaren niet meer te bezitten, dan reeds in hunne handen is. Dit is geen leugen om kortswijl, maar in eigen geoorloofd, welbegrepen belang, tot behoud van eigen goed tegen onwetigen aanval (2), het is een leugen om bestwil, dien Ciceró zelfs zou gedoogen, want hij spreekt, pro Ligario cap. 5 van een *mendacium honestum* et misericors.

De overdrevene gehechtheid aan de zedelijke voorschriften in alle mogelijke gevallen zonder onderscheid zou die voorschriften in onzedelijke beginselen doen ontwaarden. Het goede dat wordt bedoeld, zou een kwaad worden dat in de burger-maatschappij de noodlottigste

(1) MAIMONIDES, over den eed, dl. 3. afd. 2, zegt, dat de gelofte om iets niet te doen, schoon uit eigen beweging gevoegd bij de verklaring aan eene onwettige magt omtrent zijne bezittingen gedaan, niet verbindende is.

(2) Waaromtrent bijna de bekende plaats van Ciceró, pro Milone, cap. 4, zou kunnen gelden.

gevolgen zou na zich slepen. Laat ons ook te dezen aanzien tegen overdrijving waken. Het is immers daarmede als met de zedelijke voorschriften, die in het Oude en Nieuwe Verbond voorkomen: worden zij misbruikt, zij zullen verderfelijk heeten. Het lust mij, hier de plaats af te schrijven bij KANTELAAR voorkomende (1), en betreffende dengenen, die in het godsdienstige overdrijft. Zij luidt aldus: «zijne domheid zal hem bijbelplaatsen uit haar verband doen rukken, om die tot zijne regtvaardiging te misbruiken. Zoo zal hij, bij voorbeeld, voor den belijder eener andere godsdienst, die hem om onderstand smeekt, meêdoogenloos zijne deur toewerpen, want de Apostel JOHANNES zeide: *«die deze leer niet medebrengt, ontvangt hem in uw huis niet, en zegt tot hem niet, wees gegroet; —* terwijl die woorden slechts bedoelen, hen te vermijden, die zich broeders noemen en dien naam door hunne valsche leer of goddeloos leven onteeren. De domheid doet de onverstandige ijveraars de woorden van DAVID in den 139st e Psalm: *«zoude ik niet haten, ó Heer! die U haten?»* misbruiken, door die in werking te brengen ten aanzien van menschen, schoon in godsdienstige begrippen van hen verschillende, een leven leiden, dat tot voorbeeld van braafheid en eerlijkheid strekken kan. En ondertusschen, zoodra men de tekst maar inzielt, bemerkt men dat aldaar niet van andersdenkenden of dwalenden gesproken wordt, maar van mannen des bloeds, die schandelijk tegen God opstonden en bij de heilige steden valschelijk zwoeren, de rede is. Zoo ziet gij dat de pligten der menschlievendheid als het ware op heilig

(1) In zijne Verhandeling getiteld: *onkunde eene bron van onverdraagzaamheid*, te vinden in de *Vaderlandsche Bibliotheek van Wetenschap, Kunst en Smaak*, van 1789, en in 1826, met andere gewrochten van zijnen helderen geest door Prof. SIEGENBEEK, te Leiden, uitgegeven.

gezag worden verdrongen, bijaldien onverstandige Godsdienstijver de bijbelplaatsen tracht te misbruiken.»

Dan laat ons tot den *dolus bonus* terugkeeren. De Romeinsche Regtsgeleerde geeft als voorbeelden der gevallen, waarin deze kan worden toegepast, die op, waarin men tegen over den vijand of roover staat. Dezen mag men straffeloos misleiden. Hooren wij hieromtrent Professor Noort (1) « *ne quis requireret ejus exemplum doli: esse inquit, si adversus hostem latronemve machinetur. Recte: si his vim intendat tamquam hostibus aut latronibus: quae enim veritas debetur iis, qui rumpentes humanae foedus conjunctionis, humano jure pro nullis habentur? hac ratione occidere eos licet, — quidni fallere licebit?* »

Zoo dan meenen wij in vlugtige trekken den aard van het onderwerp met de regels omtrent deszelfs toepassing te hebben doen kennen.

Wij waarschuwen nog ten slotte dat men daaraan geene andere beteekenis geve, en vooral verhoede, dat men zich eene beperking veroorlove, waar een ruim gebruik als plicht wordt voorgeschreven, en evenmin een uitgebreider zin daaraan geve dan de eigenaardige opvatting gedooft.

Verkeerde toepassing der ware beginselen is even verderfelijk als derzelver juiste toepassing heilzaam zijn zal.

(1) *De forma emendandi doli mali, in contrahendis negotiis admissi, apud veteres. Cap. I.*

BOEKBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

Sir ROBERT PEEL's redevoering over de voorgenomene hervorming in het Engelsche tarief van inkomende regten, gehouden in het Lagerhuis van het Parlement, Dingsdag, 27 Januarij 1846. Vertaald door S. VISSERING. Amsterdam, P. N. VAN KAMPEN, 1846. 50 bl. in gr. 8°.

Geschiedenis der tariefs hervorming in Engeland, door Mr. D. A. PORTIELJE en Mr. S. VISSERING. Amsterdam, P. N. VAN KAMPEN, 1847. 303 bl. in gr. 8°. en zes tabellen.

Liberté du commerce. L'origine, les torts et la chute prochaine du système entravant, par A. ELINK STERK, Jr., ancien commis en chef au ministère des finances à la Haye, etc. La Haye, chez W. P. VAN STOCKUM, 1846. 77 bl. in gr. 8°.

De vrije handel, of redevoeringen van WILSON, FOX, COBDEN, HUME, Dr. BOWRING, Dr. COX, O'CONNELL, G. THOMPSON, RICARDO, M. GIBSON, BRIGHT: leden der Engelsche Vereeniging voor den vrijen handel: vertaald door M. H. DE GRAAFF. Gorinchem, H. HORNEER, 1847. 94 bl. in gr. 8°.

Staatshuishoudkundige drogredenen van FRÉDÉRIC BASTIAT, corresponderend lid van het Instituut, enz. Naar de tweede fransche uitgave; vertaald door Mr. W. R. BOER. te Utrecht, bij C. VAN DER POST Jr., 1847, 12°. 213 bl.

Twee voorlezingen over graanwetten en graanhandel, gehouden bij de school van koophandel en nijverheid, te Amsterdam, op 12 en 19 December 1846, door Mr. C. A. DEN TEX, lid van het Kon. Ned. Instituut, enz. Amsterdam, JOHANNES MÜLLER, 1847, 94 bl. in gr. 8°.

Brief aan den heer Mr. C. A. DEN TEX, over de Themis, D. VIII, 3° St. [1847].

graanwet, door Mr. J. BAKE. Te Leiden, bij S. en J. LUCHTMANS, 1847. 32 bl. in gr. 8°.

De strijd tusschen theorie en praktijk. Eene wederlegging der gevoelens van het Handelsblad en den hoogleeraar DEN TEX, over de beslissing der graanwetten, of het zoogenoemde groote pleit. Gorinchem, H. HORNEER, 1847. 14 bl. in gr. 8°.

Daadzaken betrekkelijk de graanwet, en aantekeningen uit statistiek en geschiedenis, graanbouw en graanhandel betreffende. Te Groningen, bij C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA, 1847. 80 bl. in gr. 8°, behalve de bijlagen.

Een woord betreffende de graanwet. Bedenkingen tegen het werkje, getiteld: «Daadzaken betrekkelijk de graanwet» enz. 's Gravenhage, GEBROEDERS BELINFANTE, 1847. 32 bl. in gr. 8°.

Iets over de graanwet. De requesten uit Zutphen en Deventer, nader toegelicht. Zalt-Bommel, JOH. NOMAN EN ZOON, 1847. 32 bl. in gr. 8°.

Wanneer men de kracht van het vooroordeel mogt willen schetsen of met een sterk sprekend voorbeeld mogt willen aantonen, hoe veel moeite het kost valsche meeningen, als die eenmaal diep in het volk wortel geschoten hebben, voor de waarheid plaats te doen maken, ik geloof niet, dat men daartoe een beter onderwerp zou kunnen kiezen dan de geschiedenis van het beschermend stelsel.

Drie vierden eener eeuw verliepen sedert ADAM SMITH zijn bekend werk uitgaf, hetwelk op de wetenschap der volks- en staatshuishoudkunde zoo belangrijken invloed zou uitoefenen. Reeds daarin lag de veroordeeling van het beschermend stelsel. Sedert de laatste halve eeuw is zijne leer bijna door alle schrijvers over staatshuishoudkundige onderwerpen aangenomen; algemeen deelen zij in de meening, dat het beschermend stelsel voor de

nijverheid en welvaart van elk volk nadeelig is. Nu eens hebben zij het door wetenschappelijke betoogen, dan door op de geschiedenis te wijzen, aangetoond. En toch, weinig hebben tot hiertoe hunne pogingen gebaat. Nog altijd weigert de groote menigte, niet enkel van hen, die geregeerd worden, maar ook van hen, die regeren, het stelsel van bescherming voor dat van vrijen handel te verruilen. Zij gevoelen echter, dat hun meer en meer gronden ontvallen; vrees doet hen daarom redenering zoo veel mogelijk ontwijken: het negende en elfde der boven opgenoemde stukken bewijzen, hoe zeer hartstogt bij hen de plaats van betoog inneemt. Wijst men hen op Zwitserland, op de gevolgen van Huskisson's maatregelen; tracht men hun door cijfers de onwaarheid hunner leer aan te toonen; zij zoeken de kracht der feiten te ontkennen, of zeggen, dat zich door cijfers alles bewijzen laat.

Zoekt men hen bij hunne leer te bepalen, hen daaruit aan te toonen, dat een stelsel, hetwelk het voordeel van enkelen ten koste van allen zoekt, dat een stelsel, hetwelk zij zelven voor eene gemeente, voor eene provincie nadeelig achten, onmogelijk nuttig kan wezen voor den Staat; daar het geheel nimmer wel kan varen bij eene handelwijze, welke tot verderf der leden leidt; zij noemen uw betoog eene theorie, tot uitvoering ongeschikt.

Het is vooral met het woord theorie, dat de voorstanders van het beschermend stelsel dat van den vrijen handel in de oogen der menschen trachten te bederven. Het stelsel van den vrijen handel trachten zij in verdenking te brengen door het te doen voorkomen als een ziekteverschijnsel van den geest, die bij zijne beschouwingen over het volksvermogen zich van de werkelijkheid abstraheert en kasteelen in de lucht bouwt. Zij, die zich tegen de bescherming verklaren, heeten theoretici, mannen, die de zaken op de studeerkamer, niet in het werkelijk leven nagaan. Maar zoo lang men de

redeneringen van die droomers niet wederlegt, zich tot eene enkele ontkenning bepaalt, schijnt alles op dit eene argument neder te komen, dat het stelsel niet deugt, omdat het niet in praktijk gebragt is. Zoo echter alleen het bestaande voor de praktijk geschikt is, zag het er in ieder opzigt slecht uit met onze toekomst.

Mogen wij ons echter wel over den strijd verwonderen, welken het stelsel van den vrijen handel tegen dat der bescherming te strijden heeft? Welke belangrijke waarheid kostte geen en zwaren strijd? Zoo lang die duurt, is het niemand geoorloofd zich onzijdig te houden, maar moeten ieders krachten ingespannen worden, om de waarheid veld te doen winnen. Welk eene kracht eene wel geleide en goed onderrigte publieke opinie geeft, heeft Engeland getoond en het voorbeeld heeft in Frankrijk en België, waar het beschermend stelsel nog volkomene heerschappij heeft, eene kiem van oppositie daartegen doen vormen, aan welke ik de ruimste vruchten toewensch. Bij ons schijnt men daaraan weinig te denken; het is daarom, geloof ik, nuttig en noodzakelijk op die gronden terug te komen, ten einde ze algemeener te maken. Daarvan wordt ons door den heer ELINK STERK een navolgenswaardig voorbeeld gegeven. Zijne overtuiging heeft hem zijne betrekking doen opofferen, en sedert dien tijd houdt hij niet op van tijd tot tijd brochures in het belang van zijn stelsel uit te geven, van welke er wederom een aan het hoofd dezer aankondiging vermeld wordt.

De vragen, op welker oplossing het bij den strijd tusschen handels-vrijheid en beschermend stelsel voornamelijk aankomt, zijn: is het beschermend stelsel voor den Staat voordeelig? is het regtvaardig? is het uitvoerlijk?

Wanneer men van de voordeelen van het beschermend stelsel hoort spreken, vraagt men zich dadelijk af, hoe eene handelwijze, welke de natuurlijke rigting der

nijverheid stoort, de kunst in de plaats der natuur stelt, voordeelig kan wezen? Zal het beschermend stelsel voordeelig wezen, zoo zal het rijkdommen moeten scheppen, welke anders niet aanwezig zouden geweest zijn. Doet het dit inderdaad? Men antwoordt misschien ja, dewijl nu voorwerpen voortgebragt worden, welke dit anders niet zouden zijn. En waarom niet? dewijl zij geene concurrentie met het buitenland dulden. Men let echter daarbij enkel op de personen, welke die bepaalde voorwerpen voortbrengen, niet op de geheele natie of de gansche menigte van producenten en verbruikers. Men laat geheel buiten rekening, dat deze nu voortgebragte voorwerpen afgetrokken moeten worden van de veel grootere hoeveelheid, welke wel niet door *die* voortbrengers, maar door andere zouden voortgebragt zijn. En dat er veel meer zou voortgebragt zijn, is moeilijk te ontkennen. De verbruiker, die minder geld tot de verkrijging van hetzelfde goed zou besteed hebben en dus hetzelfde genot voor geringeren prijs zou gehad hebben, zou hetgeen hij overhield tot de vervulling van andere behoeften, in welke hij nu niet voorzien kan, besteed of tot de bron van nieuwe productie gemaakt hebben. Wanneer hij voor vijftig guldens een voorwerp elders had kunnen koopen, dat hem nu ten gevolge van de premie, aan den inlandschen voortbrenger geschenken, op honderd te staan komt, heeft hij voor zich een verlies van vijftig guldens geleden; want hij koopt voor honderd guldens wat slechts vijftig waard is, en op de waarde komt het aan, niet op den besteeden prijs. De vijftig guldens, welke hij boven de waarde betaald heeft, is geld, dat men uit den zak van den verbruiker genomen heeft, om het den voortbrenger te geven. Zonder het beschermend stelsel had hij het dubbel verkregen van hetgeen hij nu heeft. De helft gaat dus voor hem door de bescherming verloren, wordt aan de natuurlijke

nijverheid onttrokken, om eene kunstplant te voeden. Is dit voordeel of nadeel? BASTIAT (1) zegt met volkomene juistheid: «De bescherming kan de kapitalen wel «verplaatsen, ze van de eene nijverheid op de andere «overbrengen, maar ze met geene enkele centime ver- «meerderen.» Zoo lang het voordeelig wezen zal voor de minste opoffering de grootste som van genot te verwerven, zal het beschermend stelsel eene zonderlinge afdwaling van het menschelijk verstand zijn; want het wil eenen toestand, in welken men gedwongen zal worden zich voor minder genot meer opofferingen te getroosten.

Men rekent alleen op het binnenlandsch vertier en belet dat naar buiten; want men geeft aanleiding tot repressailles, niet enkel tegen den beschermden tak, maar ook tegen de zoodanige, welke tot de bescherming geenerlei aanleiding gegeven hebben. Men belemmert niet enkel den buitenlandschen voortbrenger, wiens concurrentie men vreest, maar benadeelt ook die takken van binnenlandsche nijverheid, welke zich in een meer natuurlijk leven verheugen. Men belemmert echter ook zich zelven, want men heeft door de bescherming en de repressailles, tot welke men aanleiding gaf, gemaakt, dat de markt zich grootendeels tot het binnenland moet bepalen; waardoor de nijverheid zich niet uitbreiden kan, en van zelve klein blijven moet. In een groot land is reeds dit, dat men de nijverheid binnen de grenzen van den Staat sluit, nadeelig genoeg, om de regering, welke aldus der nijverheid geweld aandoet, algemeene afkeuring te doen verdienen, maar de uitgestrektheid van het grondgebied laat ten minste eene nog vrij ruime markt over. In eenen kleinen Staat is de markt van zelf zeer beperkt en kan alleen uitgebreid worden, wanneer men door opheffing van alle belemmeringen dat land tot eene algemeene markt en

(1) Staatshuishoudkundige drogredenen, bl. 119 v.

stapelplaats maakt, op welke niet enkel de binnenland-sche behoefte zich tracht te voorzien, maar die der wereld.

De protectionisten willen aan vreemde concurrentie beletten de hunne te dooden of ten minste te vermindere-n. Zoo dit beginsel goed is, waarom blijven zij op den drempel staan? waarom roepen zij dan ook de hulp van den Staat niet in, wanneer de nijverheid eener andere provincie of gemeente de hunne drukt? waarom roepen zij dien niet tegen hunne mededingers in dezelfde ge-meente in? Is het niet, dewijl zij gevoelen, dat het hier slechts de belangen van dezen of genen bijzonderen per-soon, maar niet die van het algemeen betreffen? Het stelsel zelf is echter daardoor veroordeeld.

Hoewel zij het stelsel van de handelsbalans valsch noe-men, erkennen zij het toch inderdaad: want hun doel is den uitvoer zoo groot en den invoer zoo klein mogelijk te maken. Zij denken, dat hij, die koopt, minder vruchten van nijverheid ruilt dan hij, die verkoopt.

Bij deze eenzijdigheid blijft het beschermend stelsel niet staan. Het is niet minder eenzijdig in een ander opzicht. Het let alleen op het voordeel van den begunstigten ondernemer, maar verliest geheel de offers uit het oog, welke het aan de verbruikers kost. Het be-schouwt de natie als uit enkel producenten bestaande, en waar zou men met de producten blijven, wanneer het aantal verbruikers van elk bijzonder product niet oneindig talrijker ware dan dat der voortbrengende per-sonen? Men laat den verbruikers belastingen opbrengen ten behoeve der producenten, en berooft hen van het genot der voorwerpen, welke zij zich bij geringeren prijs zouden hebben gekocht, en welke daardoor aan de nijverheid een voedsel zouden hebben gegeven, hetwelk men haar nu onttrekt. Ten behoeve van eenige weinige, welke men door bescherming bevoorregt, worden een gedeelte der producenten en al de verbruikers belast.

Over al deze bezwaren stapt men heen. Op de verbasering der zedelijkheid door middel van den smokkelhandel wordt even weinig acht geslagen, als op de verslapping in nijver, welke het gemis aan concurrentie veroorzaakt.

Somtijds tracht men het egoïsmus, dat aan het beschermend stelsel ten gronde ligt, den schijn van vaderlands-liefde te geven. Het heet dan te strekken om ons onafhankelijk van het buitenland te maken. Men slaat daartoe echter eenen verkeerden weg in. Men denkt weder, dat alleen de verkooper, nimmer de kooper wint; men vergeet, dat men zich niet van vreemde nijverheid afhankelijk kan maken, zonder deze dit ook van de onze te doen (1). Men ruilt over en weder. Wijselijk heeft de natuur hare gaven niet overal gelijkelijk verspreid; zij heeft die verdeeld, en daardoor landen en volken met elkander in aanraking gebragt. Het beginsel der verdeling van den arbeid doet zich ook hier gelden, en zou, wanneer men het niet stoorde, maar volkomen in toepassing bragt, hier niet minder goede gevolgen hebben dan overal elders, doch men wil dit niet. Men meent, dat afzondering krachten zal geven, welke samenwerking niet zou kunnen verwekken. De meening is de ongerijmdheid zelve; zij wederspreekt den ganschen toestand der tegenwoordige Europese maatschappij. Het beschermend stelsel eischt afzondering, en in de wereld neigt alles tot aansluiting. In de laatste vijftig jaren zijn landen en volken elkander digter genaderd dan vroeger in eeuwen. Geen volk blijft aan het andere vreemd. Men leert inzien, dat de volken, gelijk de particulieren, elkander moeten aanvullen en dat zij, door zich af te zonderen, hunnen eigenen wasdom in den weg staan. Dat onderling vermenigvuldigd verkeer heeft het gevaar van oorlog veel verminderd: het beschermend stelsel daarentegen leidt

(1) *Drogredenen*, bl. 166 vv.

tot botsing en misverstand. «Ik koester het vertrouwen,» zeide Sir ROBERT PEEL (1), «dat deze nieuwe rigting in «de internationale betrekkingen een nieuwen waarborg «voor den vrede zal schenken; dat zij eenen breidel zal «opleggen aan de hartstogten van die Europesche Staten, «welke nog in oorlogzuchtige droombeelden vermaak «scheppen; dat elk voorstander van den algemeenen vrede «eene materiële kracht zal ontleenen uit de wegneming «der belemmeringen des handels.»

Is het beschermend stelsel regtvaardig? Laat het zich door zuivere regtsbeginselen verdedigen, dat de Staat in het belang van enkelen, van bijzondere personen, het geheele volk met lasten bezware? Ik betwijfel het zeer. Ieder heeft het regt over zijn vermogen naar goedvinden te beschikken; te koopen waar en van wien hij wil: hij heeft daarbij op niets dan zijn belang te letten; maar het beschermend stelsel weigert dien regel te erkennen; het stelt als regt, dat men mij dwingen mag te koopen waar en van wien ik niet wil; dat men mij noodzaken mag om boven de waarde nog een geschenk te geven aan den producent, met welken het mij gedwongen heeft mijn koop te sluiten. Eene gedwongene schenking zal toch wel geen regt heeten.

De Staat bemoeit zich op die wijze met zaken, welke hem niet aangaan. Aan elk de vervulling zijner eigene taak te laten is de beste regel van staatkunde. Voor hun bijzonder belang moeten de particulieren, voor het algemeen de Staat optreden. Ongetwijfeld heeft deze bij het bloeijen der nijverheid zeer groot belang; het kan hem niet anders dan voordeelig zijn, dat elks bijzonder vermogen toeneme; maar dit is geene reden om het nadeel, dat de een lijdt, ten koste van den anderen te vergoeden; zoo dit eene regtstreeksche tusschenkomst kan wettigen, heeft nimmer eenige Staat, zelfs hij niet, die aan

(1) *Redevoering*, bl. 40.

beschermend of verbodsstelsel het gunstigst is, zich naar behooren van zijnen plicht gekweten. Hij behoort dan niet enkel ten behoeve van hen, die dezen of genen tak van nijverheid uitoefenen, tusschen beide te treden, maar elk particulier, wiens zaken door omstandigheden buiten hem, uit den natuurlijken loop der dingen voortvloeiende, achteruit gaan, heeft dan regt van den Staat te eischen, dat deze hem te hulp kome en zijne medeburgers belaste, ten einde hem een bestaan te verzekeren. Ik ten minste kan niet zien, dat hetgeen niemand regt zou achten, wanneer het door tien of twintig geëischt werd, van aard veranderen zou, wanneer meerderen hetzelfde vorderden. Op die wijze intusschen zou de Staat in een groot bedeelingsbureau ontaarden, en de belastingen ten voordeele der bescherming geheven, zouden eene soort van armentax wezen.

De Staat is geroepen het algemeen belang te bevorderen, en niet, ten koste van dit, zich het bijzonder aan te trekken. En toch dit laatste doet hij, wanneer hij door beschermende tarieven der nijverheid te hulp komt. Hij tracht aldus aan hare voortbrengselen eenen prijs te verzekeren, welken zij buiten dat niet verkrijgen zouden of hij tracht aan slechtere binnenlandsche waar eenen aftrek te verschaffen, welke anders aan betere buitenlandsche te beurt zou gevallen zijn. In beide gevallen legt hij een last op den verbruiker, dat is op allen, in het geldelijk voordeel van den producent. Men ontnemt hun het geld, dat zij anders ter vervulling van andere behoeften of ter voeding der nijverheid zouden besteed hebben, ten einde daarmede een ander te bevoordeelen. Volgens welk regt zulk een stelsel van berooving goed heet, weet ik niet. Ook is het mij onbekend, dat de Staat belastingen mag heffen in het bijzonder belang van enkele personen.

Het uitkeeren van premiën wordt te regt door zaak-

kundigen gewraakt, dewijl de Staat ook hier zich inlaat met zaken, die buiten zijnen kring vallen, maar inderdaad zou het nog minder nadeelig zijn dan het beschermend stelsel. Men voorkwam vele uitgaven van contrôle en liet duidelijker uitkomen wat men deed. (1)

Wanneer de Staat zijne tusschenkomst in de zaken der nijverheid bepaalde tot het opruimen der hinderpalen, welke haren bloei in den weg staan, en elk burger over zijn vermogen vrij liet beschikken, men zou zeker menigen tak, welke thans een schijnbaren bloei heeft, zien verloopen, maar men zou den burger zich zien toeleggen op andere, welke nu, gedrukt door de gevolgen der bescherming, niet opkomen kunnen. De kapitalen zouden niet ledig noch krachten ongebruikt blijven, maar zij zouden een meer natuurlijken weg volgen dan thans. Geen land of volk is door de natuur zoo stiefmoederlijk bedeed, dat zijne nijverheid alleen in trekkasten bloeijen kan, maar de vrije natuur schuwt.

Geheel willekeurig wordt het, wanneer de Staat zich tot de ondersteuning van enkele takken van nijverheid bepaalt, en zich niet alle aantrekt. Hoe zal hij hier immer eene goede keuze kunnen doen? Welk wetgever zal daartoe genoegzame kennis hebben? Hoe eindelijk zal deze voldoen aan hetgeen men van hem eischt bij den strijd, welken het beschermend stelsel tusschen de verschillende takken van nijverheid veroorzaakt? Deze ondernemer wenscht vrijen uitvoer, maar belemmerden invoer; gene het tegendeel; wie zal hier immer de schaal regt kunnen houden?

Ook is inderdaad het stelsel van bescherming, zoo het op consequentie aanspraak maakte, onuitvoerlijk. De regering zou dan voortdurend naar elken tak van nijverheid onderzoek moeten doen, welke niet tegen vreemde concurrentie bestand was, en dezen beschermen. Op die

(1) *Drogedenen* bl. 80.

wijze zou de een na den anderen die tusschenkomst behoeven. Zal eenig bestuur daartoe in staat zijn?

Het verbodsstelsel is ten minste nog consequent, want het wil geenerlei concurrentie hoegenaamd toelaten; maar het beschermend stelsel zegt die te willen, en tracht intusschen onder de hand haar onmogelijk te maken.

Geene grootere bron der overal toenemende armoede dan het beschermend stelsel. Het laat niet elk zijne eigene taak verrigten, maar dwingt ook die van anderen te doen. Stoornis moet daarvan het noodwendig gevolg wezen. Liet men de nijverheid vrij, alles zou zijnen eigenen weg zoeken en zich beter verdeelen; nu noodzaakt men de burgers zich op bepaalde takken toe te leggen, welke de een of andere gril voordeelig heeft doen achten; de kapitalen hoopen zich hier op, welke bij vrijheid zich meer verspreiden en het geheele ligchaam doordringen zouden. De voordeelen van elk afzonderlijk zouden welligt minder groot zijn, zij zouden bij elkander eene grootere som bedragen.

Hoe honderd of duizendmalen ook herhaald, met moeite hebben zich deze en andere redenen, welke het beschermend stelsel moesten doen afkeuren, ingang verschaft; langzamerhand echter heeft de waarheid veld gewonnen en het beschermend stelsel aan het wankelen gebracht. Men ziet dit het best uit de redenen zelve, welke zijne verdedigers aanvoeren. Zij ontkennen niet meer de waarheid van het beginsel, waarop vrijheid der nijverheid gevorderd wordt; integendeel, zij erkennen die, maar werpen de exceptie van ontijdigheid op. De vrijheid is ook in hunne oogen de ware, de beste toestand; die, in welken wij leven, is een gekunstelde, maar wij kunnen dien niet verlaten, zoolang anderen hem behouden. Zoolang anderen hunne nijverheid door tarieven beschermen, moeten wij het ook de onze doen. Dit is zelfs bij List de hoofdgrond, waarop het verdedigd wordt. Het

is moeilijk het gewigt en de kracht dezer redenering te ontdekken. Wanneer men zoo verre gekomen is te erkennen, dat de bescherming op geenen goeden grond rust, nadeelig in plaats van voordeelig werkt; welk nut kan het dan hebben den valschen regel te blijven volgen, het nadeel te blijven lijden, dewijl andere volken blind voor de waarheid zijn (1)? Hoe kan men op die wijze immer tot de vrijheid komen, welke toch, volgens de bekentenis der protectionisten zelven, de ware toestand is? De een toch zal zich laten terughouden door den anderen. Zoo men naar het oogenblik wachten wil, dat alle volken, overtuigd van het nadeel van het beschermend stelsel, het ten gevolge eener onderlinge afspraak te gelijktijd laten varen, loopt de waarheid gevaar nog lang verwaarloosd te blijven.

Er moet in allen gevalle een begin worden gemaakt. Er moet er een zijn, die het voorbeeld geeft, en daar voorbeelden meer trekken dan redenering, zal het spoedig navolging vinden. Dat voorbeeld is nu, gelijk men weet, gegeven, en heeft het stelsel van bescherming een belangrijk eind wegs nader bij zijnen ondergang gebragt. Een land, hetwelk, als het op bescherming aankwam, allen voorging, heeft eindelijk de banden verbroken, waarin zijne nijverheid geboeid lag. Hier en daar mogen die oude banden deze nog naslepen en aan de vroegere slavernij herinneren, het oude beginsel zelf is verworpen. De bekwame staatsman, die aan het hoofd van Englands bestuur stond, meende zich den naam van hoofd der conservatieven niet beter te kunnen waardig maken dan door het behoud van den Staat in hervorming en vooruitgang te zoeken. Hij begreep het, dat geene regering zorgeloos mag voortleven of zich laten voortslepen, wanneer tegenstand onmogelijk geworden is, maar dat zij het voor-

(1) Men zie wat Sir ROBERT PEEL daaromtrent zegt in zijne *Redevoering*, bl. 36 volgg.

beeld behoort te geven. Toen de omstandigheden het hem sekenen te gebieden, aarzelde hij niet in het belang des lands het kwaad onder de oogen te zien, al moest dit eene omwenteling in den eeuwenheugenden stand der partijen te weeg brengen en hem van het bestuur verwijderen.

Diepen indruk maakten door geheel Europa de handelingen der Engelsche regering. Eindelijk was in de oude sterkte bres geschoten. Beide partijen rusteden zich nu overal ten strijde. De vraag drong onder het volk door en werd van dagelijksche behandeling. Uit kwalijk begrepen staatkunde (1) bleven de regeringen huiverig het voorbeeld van Engeland te volgen: maar het ontbrak haar niet aan aansporingen, het verderfelijk stelsel der bescherming te laten varen.

De mislukking van den oogst werkte krachtig tot de verandering in Engeland mede. Wel had Sir ROBERT PEEL reeds in het eerste jaar van zijn laatste ministerie getoond, het beschermend stelsel te willen verminderen; het gebrek gaf er den laatsten stoot aan en sleepte van zelf in zijnen val de beschermende graanwetten mede. Wanneer men zich herinnert, met hoe veel levendigheid

(1) De heer DEN TEX zegt in zijne *Voorlezingen* enz. bl. 25, «dat het «beschermend stelsel in enkele gevallen, ook om staatkundige redenen, «nog moet worden gedoogd.» Er schijnen dus buiten de staatkundige redenen nog andere te zijn, waarom het moet worden gedoogd. Daar de S. ze zorgvuldig als een geheim bewaart, is het onmogelijk haar gewigt te beoordeelen: maar, wat de staatkundige betreft, schijnt het mij de beste staatkunde te zijn, eenen dwaalweg zoo spoedig mogelijk te verlaten. Het is daarom de pligt van elke regering hare tarieven in den zin der vrijheid te veranderen. Niet langer met het oog op bescherming der inlandsche nijverheid, maar op de behoeften der schatkist behooren die tarieven ingerigt en zoo laag mogelijk gesteld te worden. Vreest men den plotseligen overgang van bescherming tot vrijheid, hoewel die minder gevaarlijk is dan men zich inbeeldt, men stelle eenen zekeren niet te langen termijn, na welken de vrijheid heerschen zal en late het tarief trapsgewijze daartoe naderen.

nog maar weinige jaren geleden, die Engelsche schaalregten als eene volstreckte noodzakelijkheid verdedigd werden, hoe men in hunne afschaffing den ondergang van Engeland zag; dan heeft men reden zich te verwonderen over den grooten vooruitgang, welken de kennis van het volk in korten tijd gemaakt had: want men mag het niet vergeten, dat het de verlichte publieke opinie was, welke de regering tot onderzoek en handelen aanzette. Het stelsel van den vrijen graanhandel werd aangenomen en men zag, hoe zijne tegenstanders reeds in voorraad hunne zaak verloren beschouwden, meer met eer zochten te sneuvelen, dan eene overwinning poogden te behalen.

Ons in het bijzonder heeft het voorbeeld van Engeland voordeel aangebragt. Wat redeneringen nog in langen tijd niet zouden hebben kunnen tot stand brengen, is door het daar gebeurde mogelijk geworden. Na eene onbeduidende schermutseling, hebben de schaalregten voor een vast regt het veld moeten ruimen.

Nooit kan het beschermend stelsel nadeeliger werken dan wanneer het aangewend wordt om dat gedeelte der nijverheid, hetwelk zich met de voortbrenging der eerste levensbehoeften bezig houdt, tegen vreemde concurrentie te bewaren. Het is hier niet het overbodige, de weelde, welke men treft, maar het volstrekt noodzakelijke. Men weigert aan een groot gedeelte zijner verarmde medemenschen het voedsel of dwingt hen zich met slechter voedsel te onderhouden, ten einde aan enkele personen een beter inkomen te verzekeren. Men vraagt niet naar de betere of mindere geschiktheid van den grond; men onderzoekt niet of er redenen bestaan om aan andere landen het voortbrengen dier levensmiddelen over te laten en die, liever dan ze zelven aan te kweeken, te koopen voor andere producten.

Ten einde zich in het bezit van deze hun ten koste

hunner medeburgers gegunde voorregten te handhaven, hebben de beschermers het nu op dezen dan op genen boeg gewend. Nu eens zeggen zij dat het noodzakelijk is, dewijl men anders in tijden van gebrek binnen 's lands niets zal vinden om in de behoeften te voorzien. Jammer maar dat juist in tijden van gebrek telkens de ondoelmatigheid der bescherming uitkomt. Men moet nu meer uitsluitend op den binnenlandschen graanbouw zich verlaten en daar de havens voor eenen genoegzaam ruimen vreemden invoer gesloten zijn, vindt men zich geheel ontbloot, wanneer de nood komt. Men beweert den landbouw aan te moedigen en doet dit niet dan in zeer beperkte mate. Men heeft de vreemden van onze markt geweerd, maar daardoor ook tevens ons zelven van de vreemde. Men heeft dus alleen voor de binnenlandsche markt te zorgen, maar reeds daardoor heeft men aan hunne nijverheid grenzen gesteld.

Vervolgens geeft men voor, dat de vrijheid van den graanhandel een voorregt is, hetwelk den handel geschenken wordt ten koste van den landbouw. Breed meet men daarbij de voortreffelijkheid van den laatsten boven den eersten uit. Men vergeet intusschen, dat de nijverheid slechts één is (1), en dat landbouw, handel, fabriekwezen slechts verschillende middelen zijn, door welke zij werkt. Haar doel is altijd hetzelfde. Er kan van geen wegen of meten van het belang van dezen of genen tak van nijverheid sprake zijn; elk is in zijnen kring den Staat even nuttig als noodig; elk heeft even veel aanspraak op ondersteuning, maar die ondersteuning behoort te bestaan in het uit den weg ruimen van hinderpalen. De Staat moet niet partij kiezen voor den eenen of anderen tak: zijn voordeel bestaat uit de som der voordeelen door de particulieren gewonnen, welke zelven daartoe hunne krachten moeten inspannen, en geene hulp van

(1) Zeer duidelijk toont dit de heer BAKE in zijnen *Brief*, bl. 6 v. aan.

den Staat eischen. Bij zulk eene tegenstelling van landbouw en handel vergeten de protectionisten, dat de vrijheid van den handel, en wel bepaaldelijk ook die van den graanhandel, niet in het belang van den handel gevraagd wordt, maar van de verbruikers. Men vraagt die, opdat deze door meerdere concurrentie goedkooper brood zullen eten, iets wat de Staat behoort te bevorderen, zoowel uit het oogpunt van menschelijkheid als van Staatsbelang, ten einde niet de boven de waarde betaalde penningen te verliezen. De handel zal er zonder eenigen twijfel voordeel bij hebben; maar dat voordeel zelf zal tot ontwikkeling van andere takken van nijverheid strekken, met welker voortbrengselen men den invoer van buiten betalen zal. De landbouw over het geheel genomen, en niet geheel eenzijdig tot den graanbouw beperkt, zal er bij winnen. Zelfs voor den graanbouw heeft men het gevaar van den buitenlandschen aanvoer zeer overdreven. Het is eene hersenschim te gelooven, dat alle concurrentie van het binnenland met het buitenland onmogelijk zou wezen. De ondervinding ook der laatste tijden heeft het bewezen. De binnenlandsche landbouw heeft in de kosten van vervoer, assurantie, enz., altijd eene te groote premie boven den vreemden vooruit, om met dezen bij eenige krachtsinspanning niet te kunnen wedijveren. Ook zijn er geene bijzondere redenen, waarom wij die concurrentie als gevaarlijk voor onzen landbouw zouden moeten beschouwen. Zij is zeker voor den onzen niet met meer gevaar verbonden dan voor dien van anderen. Hoort men de klagten der engelsche protectionisten, zoo zeggen zij de concurrentie met het buitenland niet te kunnen uithouden; hetzelfde verklaren de belgische, fransche, duitse, hollandsche, elk voor zich: het schijnt dus wel, dat geen van allen de concurrentie verdragen kan; zou er niet uit volgen, dat allen die kunnen dulden? want

wanneer elk op minderheid aanspraak maakt, schijnt bij niemand eene stellige meerderheid te wezen. Doch het zij eens waar, dat onze landbouw met dien van geen ander land de concurrentie kan dulden; zoo zal dit, daar het ons noch aan kapitaal, noch aan de verdere middelen ontbreekt, welke den vreemdeling ten dienste staan, of het gevolg moeten wezen onzer traagheid en onkunde, die tegen elke inspanning opziet, of van de ongeschiktheid van onzen grond voor dien tak van cultuur. Is het echter dan billijk aan allen eenen zeer zwaren last op te leggen, ten einde de traagheid van eenigen te voeden, of, ten einde eenigen aan de nijverheid eene valsche rigting geven, en zich op eene voor dit land onnatuurlijke wijze ten koste hunner medeburgers een bestaan verschaffen?

De landbouw kwijnt bij ons, zegt men, en het is in het belang van den Staat, dien te gemoet te komen. Daarom voerde ook in 1835 de graanwet ten titel: *Wet ter bevordering der belangen van den landbouw*; hoewel zeer oneigenlijk, daar zij niet den landbouw, maar slechts den graanbouw ten onderwerp had.

Het is zeer waar, dat de landbouw niet in dien voordeeligen staat verkeert, welke men hem zoude toewenschen, maar heeft men wel alles aangewend, wat zijnen bloei zou kunnen bevorderen? heeft men niet liever verkozen van zijne medeburgers opofferingen te vragen, dan te pogen met de vorderingen, welke de landbouw elders gemaakt heeft, 'gelijke tred te houden? Het is waar, onze hoog opgevoerde belastingen drukken zwaar op elken tak van nijverheid; het beschermend stelsel laat er mede zijne ijzeren hand op voelen, en belet de uitbreiding: maar heeft men wel gepoogd dit nadeel tegen te werken door aan den landbouw eenen meer wetenschappelijken grond te geven? heeft men nut getrokken ten zijnen be-

hoeve van de resultaten der vorderingen, welke kunsten en wetenschappen elders gemaakt hebben? Ik weet het niet, maar ik betwijfel het, op het algemeen oordeel van deskundigen afgaande. Men heeft langs eenen gemakkelijken weg hulp gezocht en de gevolgen zijner achterlijkheid liever op de schouderen der verbruikers gelegd dan zich wat meer inspanning te getroosten. Het gebeurt meer, dat men van anderen verwacht, wat men aan zich zelve behoorde te vragen.

De Staat heeft belang bij den bloei van elken tak van nijverheid; het is echter zijne taak niet om elk, die kwijnt, te hulp te komen, zoo ten minste die kwijning niet in beletselen, door hem opgeworpen, te zoeken zij. De Staat is geene inrigting ter bevordering der nijverheid; hij moet zich niet in de handelingen der bijzondere personen dringen, maar aan elk lid slechts de gelegenheid tot vrije beweging en eigene werking laten. Kwijnt de landbouw, zoo heeft de Staat te onderzoeken of zijne maatregelen belemmering geven en, zoo dit het geval is, die uit den weg ruimen: verder gaat zijne taak niet. Eene regtsstreeksche tusschenkomst, gelijk de voorstanders van het beschermend stelsel wenschen, ware ook hier onmogelijk; wanneer men zich zelve gelijk bleef. Wanneer de graanbouwer het regt heeft zich bij kwijning tot den Staat om ondersteuning te wenden, met welk regt zal deze den verarmden vlas- of veenboer, den verarmden boter- en kaasboer afwijzen? Waar zou de tusschenkomst van den Staat hare grenzen hebben, wanneer elk onderdeel der nijverheid, dat in ongunstige toestand verkeerde, die kon introyen?

Die kwijning, over welke zich de landbouw beklagt, is grootendeels aan geheel andere omstandigheden te wijten dan aan de onmogelijkheid om met het buitenland te concurreren. De oorzaken daarvan liggen dieper en

bepalen zich niet tot dit land. De groote concurrentie, welke zich in alle vakken van nijverheid gevoelen doet, doet dit hier zoo veel te sterker als landbezit veel heeft, waardoor het zich boven elk ander bezit aanbeveelt. Die concurrentie drijft de prijzen van den eigendom op en vermindert de renten der kapitalen. Men zoekt op eene geheel verkeerde wijze dit te herstellen door ten behoeve van bijzondere personen op het geheele volk lasten te leggen.

Gelukkig ligt de strijd over de bescherming van den binnenlandschen graanbouw achter ons en heeft de goede zaak gezegepraald. De waarheid heeft vorderingen genoeg gemaakt om niet meer te vreezen, dat bescherming weder de plaats der vrijheid zal kunnen innemen.

Het ligt niet in mijn plan van elk der boven aangekondigde werken iets te zeggen. Ik heb ze bijeen-gevoegd, dewijl ze allen op het beschermend stelsel betrekking hebben; slechts omtrent enkelen wil ik hier nog het een en ander aanmerken. Bij de inzage zal men spoedig zien, dat de verdedigers der handelsvrijheid hunne stellingen door redenering ingang pogen te verschaffen, terwijl de voorstanders der bescherming door hevige uitvallen de leemten van hun betoog, wanneer zij dit beproeven te leveren, pogen te bedekken.

Een zeer verdienstelijk werk is de *Geschiedenis der tariefshervorming in Engeland* van de heeren PORTIELJE en VISSERING. Het bevat niet, gelijk bij dergelijke werken te dikwijls het geval is, eene bloote opnoeming van feiten of aaneenrijging van uitgesprokene redevoeringen, welke losse deelen vormen, die de lezer zelf verplicht is in zamenhang te brengen. Hier zijn alle bouwstoffen geheel verarbeid en vindt men een geheel, gelijk alleen bekwame en geoefende handen weten te geven. De schrijvers hebben evenzeer het *te weinig* als het *te*

veel weten te vermijden en ons een werk van wezenlijke verdiensten geleverd, waaruit volk en regering veel kunnen leeren.

Niet minder aanbeveling verdienen de staatshuishoudkundige drogredenen van BASTIAT. Wanneer zij de populariteit mogen verwerven, welke zij verdienen, zullen zij menige dwaling, menig vooroordeel, dat nu nog algemeen heerscht, doen verdwijnen. Zij betreffen allen het beschermend stelsel. In twee en twintig afdeelingen worden de verschillende gronden ten gunste van dat stelsel aangevoerd en aangewezen, hoe deze, tot hunne eenvoudigste vormen herleid, inderdaad zoo tegen alle gezond verstand strijden, dat het onbegrijpelijk wordt, hoe zij zich invloed hebben weten te verschaffen. Wij hopen, dat de heer BOER ook de tweede reeks van BASTIAT zal willen vertalen. Wanneer zij in de regte handen komen, zijn zij zeer geschikt de oogen van velen te openen.

Wat den vrijen graanhandel betreft zijn het vooral de *Voorlezingen* van den heer DEN TEX en de *Daadzaken betreffende de graanwet*, welke eene bijzondere aandacht verdienen. De eerste bevatten de hoofdgronden welke voor de handelsvrijheid pleiten: de laatste zijn het eenig geschrift, dat eenigzins uitvoerig ten voordeele van de bescherming van den graanbouw is uitgekomen. De heer DEN TEX heeft zich uitsluitend op het standpunt van den verbruiker geplaatst, en daaruit het verkeerde der bescherming aangetoond. De hoogleeraar heeft daarbij zeer zeker het hoofdbezwaar volkomen in het licht gesteld, maar misschien waren wetenschappelijke voorlezingen, gelijk hij verklaarde te willen houden, eene zeer goede gelegenheid om de zaak ook van andere zijden te beschouwen; aan te wijzen, hoe zeer die bescherming aan de productie in het algemeen in den weg staat; te onderzoeken in hoe verre het den Staat vrij-

staat op allen in het bijzonder belang van enkelen lasten te leggen (1).

Met veel moeite heeft de S. der *Daadzaken* uit oude boeken en papieren als ook uit officiële stukken trachten te bewijzen, dat wij nimmer eenen belangrijken graanhandel hadden, dat Holland nimmer de graanschuur van Europa geweest is. Zich zelven uit hartstogt geen meester, haalt de S. in zijnen blinden ijver rijp en groen bijeen, let op tijden noch omstandigheden, maar ziet in alles, ook in wat met de zaak geenerlei betrekking heeft, het bewijs zijner stelling. Maar in zijne drift spreekt hij zich zelven voorbij en bewijst te veel, dat is dus niets. Want als hij zijne stelling volkomen bewezen had, zou hij nog niets gevorderd zijn. *Vooreerst* toch vraagt niemand de vrijheid van den graanhandel in het belang van den handel, maar in het belang van het algemeen, en *ten tweede* indien de stelling des schrijvers waar is, indien die vreemde concurrentie hier nimmer bestaan heeft, zoo volgt daaruit, dat onze landbouw die vreemde concurrentie ook niet te vreezen heeft en bescherming dus onnoodig is. Hetgeen de S. dus, zoo op andere plaatsen

(1) Het heeft mij verwonderd, den heer DEN TEX bl. 21 als eene onwispelbare waarheid de leer te zien voordragen: «dat de hoogere prijs der levensmiddelen de noodwendige strekking heeft om de dagloonen te «verhoogen.» Ik weet, dat men langen tijd die meening omhelsd heeft, maar latere naauwkeuriger onderzoekingen hebben voldoende hare valsheid aangetoond. In den tegenwoordigen stand der maatschappij zijn er te veel menschenhanden ledig, is het aanbod te groot dan dat de prijs der levensmiddelen op het loon veel invloed uitoefenen kan. Men stelt zich al met minder en slechter voedsel tevrede. Bij eene in getal toemaar in welvaart afnemende bevolking, gelijk tegenwoordig in vele Staten van Europa, stelt men zich ten laatste met een zoo gering loon tevrede, dat het ter naauwernood tegen den hongerdood bewaart. Gelijke redenen deden in Engeland de arbeidsloonen vijf en twintig en vijftig ten honderd dalen, terwijl de levensmiddelen dezelfde bleven. Verg. *Geschiedenis der tariefshervorming*, bl. 194.

als bepaald op bl. 56 vv. leert, bewijst tegen hem. Zoo sterk echter werkt de kracht der waarheid, dat ook deze schrijver de bescherming slechts zoo lang noodig acht als deze bij de overige volken bestaat. Hij geeft echter niet op, hoe men, wanneer allen aldus bleven denken, bescherming ooit zou zien opheffen. Ook heeft hij niet gelet op de verandering, welke de maatregelen van Sir ROBERT PEEL dus ook in zijn oog moeten gemaakt hebben. Volgens hem wordt er maar zeer weinig vreemd graan hier te lande ingevoerd; dit moet verminderen, zoodra het eene grootere markt aantreft; in zijne oogen moet dus het belang van den vaderlandschen landbouw volstrekt niet langer bescherming vorderen; want de weinige concurrentie, welke hij te vreezen had, heeft opgehouden. Deze schrijver, gelijk de meesten, verliest maar al te zeer uit het oog, dat de bescherming, tot hiertoe den landbouw verleend, of de graanprijzen heeft doen rijzen of daarop geenerlei invloed heeft uitgeoefend: in het laatste geval was zij onnoodig; in het eerste strekte zij om enkelen ten kosten van allen te bevoordeelen en was even onregtvaardig als nadeelig.

Het is een gansche stapel boeken, welke ik hier aankondig. De tijd zal eens komen, waarin men zich verbazen zal, dat het zoo veel arbeid en hoofdbrekens gekost heeft, ons van de eenvoudigste waarheden te overtuigen. Reeds beginnen wij dien te zien naderen; ieder moet daarbij wenschen, dat wij Nederlanders onder de eersten mogen zijn, voor welke de dag zich onbeneveld vertoonen zal. Het aannemen der waarheid belooft altijd goede vruchten; doch de beste zijn voor hen weggelegd die niet talmen met ze te plukken.

Ontwikkeling van het Recht betrekkelijk de Kantongerechten, door Mr. C. M. VAN DER KEMP.
Rotterdam, 1847.

Het regtsgeleerd publiek ontvangt onder dezen titel een werk, waardoor ruimschoots in eene bestaande behoefte voorzien wordt, en dat dus reeds daarom op den eernaam van verdienstelijk mag aanspraak maken. Men vindt toch hier een vrij volledig handboek, welks gebruik aan den kantonregter, den griffier, en die hunne plaats vervangen, het Openbaar Ministerie, ja zelfs aan de deurwaarders, die met het Kantongerecht in aanraking komen, aanbeveling verdient, omdat de hier en daar verspreide verordeningen in een kort bestek en in eene juiste rangschikking hier opgenomen zijn, waardoor de praktische nuttigheid van dit werk niet weinig bevorderd wordt.

De Schr. kondigt slechts eene geordende bijeenverzameling aan; intusschen zoude men verkeerdelijk hieruit afleiden, dat hier niets dan de dorre text der wet wordt wedergevonden. Men bespeurt al spoedig, dat hij zich hierbij niet bepaalt, maar ook zijne krachten wijdt aan de uitlegging van onduidelijke en in den samenhang duistere artikelen, die ligtelijk tot bezwaren aanleiding geven. Maar juist daarom is het niet vreemd, dat er bij zulke soms delicate quaestiën hier en daar vrij groot verschil van meening kan heerschen. Het ontbreekt dan ook niet aan plaatsen, waarin mij des Schr. oordeelvelling niet boven alle twijfeling of tegenspraak verheven schijnt. In de overtuiging, dat door wrijving van denkbeelden somtijds de waarheid aan het licht komt, of bevorderd wordt, zal ik kortelijk de redenen aangeven, waarom ik nu en dan met den Schr. in meening verschil. De in het voorberigt zoo heuschelijk afgelegde betuiging, dat alle bescheidene op- en aanmerkingen hem aangenaam zullen zijn, versterkt mij in dit voornemen.

Ik zal mij niet lang ophouden bij des Schr. gratuite bewering, dat de inrigting onzer regterlijke magt *niets anders is* dan eene wijziging der Fransche; evenmin als bij de verzekering, dat dit oordeel, dit met één penne-streek gevelde vonnis, *bepaaldelijk* waar is van de Kantongerechten. Het onderwerp is te rijk en welligt ook te moeilijk, om tegen het ex tripode uitgesproken *ja* des Schrijvers, mijn *neen* over te stellen. Dit slechts vraag ik: is dan het verlaten van het systema der jury en het invoeren van het wettig bewijs in strafzaken niet eene volkomene afwijking van den weg, waarop de Fransche wetgeving ons gevoerd had? Is dan het afschaffen der tribunaux de commerce, is de opheffing der conflicten van attributie geen verlaten van Fransche beginselen? Is dat alles, en veel meer, niets anders dan eene wijziging? De stelsels, die nu bij ons van kracht zijn, zijn op soms lijnrecht tegenovergestelde beginselen gebouwd, die grootendeels door de ondervinding werden aangeprezen. En wat nu het Kantongerecht betreft, ik vraag met vertrouwen, werd met de herschepping der vrederegters in kantonregters niet oneindig meer gewijzigd, neen veranderd, dan een schoonklinkende naam? De meer uitgestrekte grenzen der regtsmagt, het ontnemen der conciliatrice bevoegdheid, maar ook, en dit ziet bepaald op de inrigting, de afschaffing der commies-griffiers waar zij bestonden, de bevoegdheid van den Koning om meerdere plaatsvervangers te benoemen, het ontnemen der kennisneming van politie-overtredingen aan den maire, het opdragen der functiën van het O. M. *primario* aan den burgemeester, — deze en meer andere zijn zoo vele veranderingen, maar die natuurlijk het behouden van veel dat reeds bestond niet verhinderde. Doch dit zij ter loops aangemerkt.

Waarom heeft de Schr. niet kortelings melding gemaakt van het in de Staten-Generaal opgeworpen bezwaar,

dat een Kantongeregt, als hebbende slechts éenen regter, eene ongrondwettige instelling zou zijn? te meer, daar de oplossing niet moeilijk is, zonder groote breedvoerigheid geschieden kon, het Kantongeregt zelf zich in de overtuiging van sommige twijfelaars op vastere gronden zou vestigen, en de Schr. toch eenige bladzijden wijdt aan een niet onbelangrijk geschiedkundig overzicht.

Op pag. 38 vindt men het betoog, dat de plaatsvervangers-kantonregters wél mogen samen zitten met een griffier, die hun in den bij art. 10 W. R. O. bedoelden graad verwant is. Dit komt mij voor grondige tegenspraak vatbaar voor. De plaatsvervanger, die voor zijnen kantonregter optreedt, is dan regter. Dezelfde reden geldt voor den plaatsvervangenden regter, als voor den effectieven of liéver bezoldigden regter: *ubi eadem est juris ratio, eadem juris dispositio*. En wat de tegenwerping betreft, dat plaatsvervangers in art. 8 W. R. O. niet als regters, maar als leden der regterlijke magt voorkomen, hietegen kan, mijns inziens, volstaan, dat zij wel is waar daar in die laatste betrekking voorkomen, maar toch ook als regters, hoedanige zij fungerende altijd zijn, gelijk zij dan ook aldaar *regters*-plaatsvervangers genoemd worden.

De Schr. beweert op pag. 45, dat de griffiers en ambtenaren van het O. M. bij het Kantongeregt geen bijzonderen regterlijken titel voeren. Dat zij er intusschen wel aanspraak op hebben, volgt, dunkt mij, uit eene naauwkeurige beschouwing van het aangevoerde Regl. II. — 1°. Het voert ten opschrift: over de titulature — der *regterlijke ambtenaren*, onder welke benaming ook die ambtenaren en griffiers behooren: — 2°. art. 1. vangt aldus aan: «de *regterlijke kollegiën* voeren de navolgende titels.» Onder de woorden: Hooge Raad, enz. worden ook bedoeld de ambtenaren van het O. M. en de griffiers, als behoorende zij ook tot die regterlijke kollegiën. Onder *kantonregters* verstaat het art. dan ook

blijkbaar *kantongeregt*, waartoe zoo wel griffier als ambtenaar van het O. M., voor zoover dit benoodigd is, behoort. Deze verwisseling toch van kantonregter en Kantongeregt is niet vreemd: en hier bijzonder wordt het Kantongeregt bedoeld, omdat het art. handelt over de regterlijke collegiën, dat minder onjuist gezegd wordt van kantongeregt dan van den éénen kantonregter; zoo al niet de woorden *en hunne griffiers* onwillekeurig mogen zijn weggevallen, dat zeer wel mogelijk is, daar de verdere artikelen steeds spreken van de kantonregters en hunne griffiers. — 3°. Het reglement regelt de titulature en het kostuum der regterlijke ambtenaren blijkens het opschrift: ook aan den griffier wordt zulk een kostuum aangewezen: het reglement zelf beschouwt hem dus ook als zoodanig ambtenaar. Deurwaarders, enz. zijn hieronder van zelf niet begrepen. Dat de ambtenaren van het O. M. bij de Kantongeregten geen costuum als zoodanig noodig hebben, is omdat zij in die qualiteit noch ten hove verschijnen, noch ambtshalve openbare plegtigheden bijwonen, gelijk trouwens van zelf spreekt. — 4°. Omdat er geen enkele plausibele reden bestaat, waarom de bedoelde griffiers en ambtenaren van het O. M. de eenige regterlijke ambtenaren zouden zijn, die van dien titel uitgesloten waren, terwijl zij toch evenzeer leden der regterlijke magt zijn als de president van den Hoogen Raad. Indien men sommige dezer redenen afzonderlijk en op zich zelve staande niet voor ten volle geldig wil aannemen, zal toch, mijns inziens, haar samenloop en verband mijne meening wel kunnen staven.

Wijders kan ik niet inzien, waarom het zoo vreemd is, dat bij eene vacature in de Regtbank, de griffiers bij de kantongeregten niet in bijzondere aanmerking komen. Zie pag. 50. De redenen dat de bepaling van art. 49 W. R. O. niet tot hen is uitgestrekt, komen mij voor de navolgende te kunnen zijn. De griffiers zijn

niet zelden ongegradueerd, veel meer dan dit bij de kantonregters het geval is. Zij zullen ook veeltijds voor die zoo veel hoogere betrekking ongeschikt zijn. Er was eene afdeeling in de Staten-Generaal, die zelfs de plaatsvervangers van den kantonregter niet wilde genoemd hebben. Intusschen wordt er in een geschikten plaatsvervanger nog meer regtskennis gevorderd dan in den griffier. Maar bovendien geeft de wet zelve ook in art. 63 en 85 eene trapsgewijze opklimming aan de hand. In het ooglopend is het, dat ook aldaar evenmin de griffiers van lagere collegiën in bijzondere aanmerking komen bij de vervulling van plaatsen in hoogere. En toch zijn zij allen, ja zelfs hunne substituten gegradueerd, salvo art. 111 W. R. Q. Zoo is er dan ook geen gevolg gegeven aan den wensch eener afdeeling, dat griffiers bij de Regtbanken, bij eene vacature in het Hof, in de wet mogten genoemd worden. Uit dit een en ander volgt duidelijk, dat de wet de bevoegdheid tot opklimming der griffiers in den regel binnen engere grenzen heeft willen beperken. Het spreekt intusschen wel van zelf, dat de mogelijkheid, en zelfs de wensche-lijkheid van snellere opklimming voor geschikte griffiers altijd aanwezig blijft.

Op pag. 51 leest men: «de overtredingen — worden «bij de wet politie-overtredingen genoemd, ter onder-«scheiding van misdrijven, welke weder onderscheiden «worden in misdaden — en wanbedrijven.» Het zal wel geen uitvoerig betoog behoeven dat dit onjuist is. Het woord *misdrijf* is en blijft generiek, en als het Wetboek van Strafvordering het hier en daar bezigt tegen over politie-overtreding, als in art. 19, 20, 307, enz. werpt deze onnaauwkeurigheid den regel niet omver, welken zelfs evengemeld Wetboek doorgaans volgt, blijkens artt. 3, 6, 9, 11, 20, 29, 37, 226, 257, 306, 309, 317, 331, enz. verder passim. Zoo ook W. R. O. art. 92 enz.

Iets verder pag. 52 wordt de arbitraire correctie behandeld, welke straf de Schr. voor niet noodzakelijk vervallen houdt. Hierin kan ik het niet met hem eens zijn. Ons strafwetstelsel kent zulke geheel willekeurige en onbepaalde straf niet. Nergens is het aan het arbitrium judicis overgelaten eene straf te infligeren geheel selon son bon plaisir. En al neme men aan, dat de wetgever hier het geweten des regters met de inachtneeming van de uiterste zorgvuldigheid heeft willen belasten, wat ook ik geloof, en dat deze dus de palen der billijkheid in dezen niet mag te buiten gaan, dan nog is het eene straf lijnrecht strijdig met de beginselen van ons strafregt. Bovendien, waar is de competentie tot die arbitraire straf? Nergens is aan eenig regter de bevoegdheid daartoe verleend. Want door met den Schr. te stellen, dat de kantonregter, b. v., in het hier bedoelde geval, binnen de palen zijner bevoegdheid, eene gevangenisstraf van niet meer dan zeven dagen oplegge, maakt men de arbitraire correctie tot eene niet arbitraire.

Op pag. 55 oordeelt de Schr. dat in art. 44 W. R. O. de verbeurdverklaring niet als *straf* wordt aangemerkt, waaruit hij dan consequent laat volgen, dat, wanneer behalve de bedreigde *f* 20 de confiscatie wordt uitgesproken, dit een vonnis in het hoogste ressort zou zijn. Eene naauwkeurige beschouwing der zaak leidt mij tot andere resultaten. De verbeurdverklaring is altijd eene straf, zoowel volgens het nog vigerend Wetboek van Strafrecht, b. v. art. 11, en Wetboek van Strafvord. art. 447 jo. 446, als volgens het onderhavige artikel 44 W. R. O. zelf. Dit laatste volgt, dunkt mij, niet onduidelijk uit den samenhang: ware toch verbeurdverklaring hier niet als bijkomende *straf* beschouwd, dan ware het overtollig de woorden *zonder aanzien*, enz. er bij te voegen. Want dan sprak het van zelf. Maar wilde men niet, dat het bedrag der verbeurdverklaring tot de

begrooting der som van *f* 75, als maximum, zoude medewerken, dan moest men dezelve noodwendig uitsluiten, als zijnde eene straf. Nu is al. 2, als zij het geval van niet-beroepbaarheid bepaalt, eene uitzondering, en daarom *strictae interpretationis*; en daar nu, volgens mijne meening, de verbeurdverklaring in al. 1 ook wel degelijk als straf voorkomt, wordt zij hier als straf verzwegen, en dus ook niet bedoeld onder de straf van niet hooger of anders dan *f* 20. — Ik kan ook niet met den Schr. instemmen, dat het zonderling en zonder denkbare reden ware, dat, terwijl de wetgever de verbeurdverklaring van eenige voorwerpen niet heeft willen medegerekend hebben ter bepaling der bevoegdheid in het algemeen in al. 1 van art. 44, hij ter bepaling der beroepbaarheid die zelfde verbeurdverklaring wel degelijk buiten de *f* 20 wilde in aanmerking nemen. De regel toch is beroepbaarheid van alle vonnissen, waarop als eenige uitzondering, en die als zoodanig *strictae interpretationis* is, wordt gesteld onberoepbaarheid in geval de bedreigde straf niets hoogers of *anders* beloopt dan *f* 20. Het is uit den aard der zaak duidelijk, dat men vonnissen der kantonregters zooveel mogelijk aan beroep onderwerpen wilde, vooral nu hunne regtsmagt zoozeer is uitgebreid. En nu gaat het niet op, om, tegen den geest en de letter van al. 2 in, ook dan zulk een vonnis als in het hoogste ressort gewezen te beschouwen, waarbij de bedreigde *f* 20, en bovendien eene verbeurdverklaring ter waarde van b. v. *f* 50 werd uitgesproken. En volgens des Schr. oordeel zou dit toch, mijns inziens, het noodzakelijk gevolg moeten zijn, ook al bedroeg de verbeurdverklaring *f* 1,000, en al ware dezelve ten hoogste onregtvaardig en overdreven. De Hooge Raad komt mij dan ook voor juist geoordeeld te hebben.

Op pag. 84 is de Schr. van meening, dat de Arron-

dissements-Regtbank, welke een vonnis van den kantonregter, waarbij deze zich onbevoegd verklaart, vernietigt, naar aanleiding van art. 248 W. v. Strafvord. de zaak ten principale moet afdoen. Mijns inziens is hier art. 248 niet toepasselijk. Het komt dan eerst in aanmerking, wanneer de hoogere regter het vonnis te niet doet, wegens *schending of verzuim van de vormen*, op straffe van nietigheid voorgeschreven. Maar wanneer een kantonregter zich ten onrechte onbevoegd verklaart, is het vonnis daarom niet te vernietigen, omdat er vormen geschonden of verzuimd zijn, maar wegens verkeerde toepassing der wet. De Regtbank zal alsdan de zaak naar denzelfden Kantonregter moeten verwijzen. Zie een vonnis van den H. R., *Ned. Regtspr.*, dl. IX, § 50.

Eene volgende opmerking betreft hetgeen men leest op pag. 86. Wanneer men art. 49 (niet 40) van Regl. I, zoo strikt opvat, dat steeds *dezelfde* kantonregter, die het onderzoek gedaan en het vonnis geveld heeft, het vonnis zou moeten uitspreken, hoe moet er dan worden gehandeld in geval van belet, afwezigheid of ontstentenis van den kantonregter? Zoo deze niet aan zijn plaatsvervanger naar orde de uitspraak mag opdragen, staat art. 32 W. R. O. hier voor niets in de wet geschreven; hetwelk hem de bevoegdheid geeft zich bij billijke verhindering te doen vervangen. Maar bovendien zou dan eene zaak, die slechts op eene uitspraak wacht, nog lang onbeslist kunnen blijven tegen den geest en de bedoeling van den wetgever. Aan de justiciabelen moet het onverschillig zijn, welk individu hun regter is, wie hun vonnis uitspreekt, als hij maar met eene legale magt daartoe bekleed is. Het oordeel van den schr. berust, mijns inziens, op een verkeerd begrip van art. 49 Regl. I, en van 211 Strafv. Art. 49 zegt eenvoudig, dat de president van het kollegie dat, of van die kamer voor burgerlijke, handels- of strafzaken, die het vonnis gewezen

heeft, het uitspreekt. Op het kantongeregte toegepast, dat de regter, die het in burgerlijke zaken geveeld heeft, het uitspreekt regtdoende in burgerlijke zaken, en een in strafzaken geveeld vonnis uitspreekt regtdoende in strafzaken: niet de kantonregter of de persoon, die het gewezen heeft, maar de burgerlijke of strafregter, die het geveeld heeft. Art. 211, sprekende van den president, wil niet, dat steeds hetzelfde individu de daar voorgeschrevene functiën van president zal waarnemen, maar dat hij, die tijdens de uitspraak als president fungeert, uitspraak doe. Deze toch is in die zitting president, evenzeer als een advocaat-generaal bij die zitting als procureur-generaal fungeert, blijkens datzelfde art. 211. Dit nu toegepast op den kantonregter, blijft er, naar mijne bescheidene meening, geen redelijke twijfel over omtrent den in de boven bedoelde artikelen uitgedrukten wil der wet.

Op pag. 94 past de Schr. art. 33 W. v. Strv. slechts toe op het geval van ontdekking op heeterdaad. Ik voor mij geloof eer, dat de strekking van dat artikel algemeen is. Wanneer b. v. een misdaad of wanbedrijf aangegeven wordt eenigen tijd nadat het gepleegd is, zonder dat er juist bij den verdachte iets wordt gevonden wat zijne schuld aanduidt, en als die aangifte geschiedt bij een der hulp-officieren, en van eene andere zijde ook aan den officier, zal gene zich uit kracht van dit art. 33, wanneer hij weet dat de officier zelf zich de zaak aantrekt, moeten onthouden, hoezeer hier ook van betrapping op heeterdaad geene spraak is. Schr. heeft welligt de bepalingen van den C. d'I. Cr. voor den geest gehad: maar ons art. 33 onderscheidt niet, gelijk er ook eigenlijk geen voldoende reden voor schijnt te bestaan.

Op pag. 96 leest men: « of hij » (wij bedoelen hier den kanton regter) « evenwel de bevoegdheid heeft de

«in-vrijheid-stelling te gelasten,» (in het geval van art. 101 W. v. Strv.) «al mocht hem ten duidelijkste «blijken, dat de expeditie van het bevelschrift niet «echt is, of dat de aangehoudene persoon niet de be- «doelde is, gelijk KEMPER, II. 154 meent, komt mij «zeer bedenkelijk voor, daar hem die bevoegdheid ner- «gens uitdrukkelijk gegeven is.» Ik zou niet alleen met KEMPER vermeenen dat, indien het den kantonregter ten duidelijkste blijkt, dat de expeditie niet echt is, dan de kantonregter bevoegd, maar zelfs dat hij dan verplicht is, den aangehoudene onmiddellijk in vrijheid te stellen. Niet alzoo, als de aangehoudene persoon niet de wezenlijk schuldige is. In dit geval toch heeft de Arrondissements-Regtbank zich vergist, maar is de kantonregter desniettemin onbevoegd aan den last van den hoogerer regter niet te voldoen. Maar in het eerste geval *is er geen last* van dien hoogerer regter.

De Schr. is van oordeel (zie p. 122), dat het eene ongerijmdheid is, dat een verzoeker om toelating tot kosteloos procederen, die niet schrijven noch teekenen kan, dat verzoek ook niet mondeling zou mogen doen. Ik zou hem dit, in weêrwil van de gebiedende bepaling van art. 856 en 871 W. B. R., welke steeds een *verzoekschrift* vorderen, kunnen toegeven, — omdat de wetgever niet geacht kan worden den onvermogene, die dikwijls de schrijfkunst niet verstaat, door die toevallige omstandigheid eensklaps van een dierbaar regt, en dat in de eerste plaats voor den eigenlijken arme geschreven is, te willen versteken, zonder welk hij zijne billijkste eischen niet of naauwelijks kon handhaven, noch zich met vrucht kon verdedigen; — ik kon hem dit toegeven, wanneer aan den onvermogenen justiciabele voor het Kantongeregts niet een ander regt toekwam, waarvan hij hier gebruik mag en moet maken. Ik bedoel het regt van mondelinge lastgeving, ingevolge

art. 99 eod. Niets belet hem althans, om, zoo hij zelf niet schrijven, maar wel teekenen kan, zijn request te laten schrijven, en het dan door zijn, van elders te homologeren teeken (het zij dit een kruis is of eenig ander), goed te keuren en voor zijn verzoek te verklaren. Maar ook indien de primitieve verzoeker niet bij magte is noch om te schrijven noch om te teekenen, levert dit nog geen bezwaar op. Hij vervoege zich slechts in persoon voor den kantonregter, en benoeme een derde, die daartoe hem vergezelt, tot zijn mondelingen lasthebber tot het uit zijnen naam opstellen en onder teekenen van het verzoekschrift, en tot de nadere justificatie, zoo noodig, van het verzoek. En zoo kunnen dan ook de voorschriften aangaande het appointement, de beteekening, enz., geobserveerd worden, dat bij mondeling verzoek onmogelijk is.

Op pag. 144 noemt de Schr. het opmerkelijk, dat, terwijl art. 91 W. B. R. den regter de bevoegdheid geeft om den deurwaarder in de boete te beslaan, wanneer hij eene informaliteit begaat waarop geene nietigheid is voorgeschreven, art. 17 en 96 ebd. den deurwaarder van zoodanige boete vrijlaten. Daaruit zou men afleiden dat hij dit onderscheid minder goed keurt. Mij intusschen schijnt de reden van deze onderscheidende wetsbepalingen natuurlijk en gegrond toe. Wanneer toch de dagvaarding wordt nietig verklaard, komen de kosten, en, si locus est, de schaden reeds ten laste van den deurwaarder. Wanneer de nietigheid wel door de wet genoemd, maar door den regter verworpen is, staat het eveneens den aanlegger vrij, de kosten, bedoeld bij art. 94, weder te verhalen op den deurwaarder, volgens den regel, dat hij die aan de veroorzaakte schaden schuldig is, gehouden is die te vergoeden, art. 1401 B. W., waarop voor dit geval geene uitzondering geschreven is. In deze beide gevallen moet

de contraveniërende deurwaarder reeds boeten voor zijn verzuim of zijne overtreding. — Maar wanneer hij eene onregelmatigheid begaat, waaróp geene nietigheid is bepaald, zou hij van alle poenaliteit, van alle gevolgen van zijne fout, zeer ten prejudicie van eene waardige en strikte in-achtneming der wetten en andere voorschriften, geheel vrij zijn, zoo hij niet in eene naar omstandigheden lichtere of zwaardere boete kon vallen. Van daar welligt de bepaling dier boete in art. 91, met verzwijging derzelve elders.

Verder leest men op pag. 145: «Alle exceptiën die «gezamenlijk behooren te worden voorgesteld, maar «zulks niet gedaan zijn, *kunnen* desniettemin door den «Regter worden aangehouden en bij de hoofdzaak ge- «voegd.» De exceptiën, die o. a. in art. 160, n°. 1—3, worden opgenoemd, *mogen vóór* het antwoord ten principale worden voorgesteld; dilatoire en andere evenzeer met name voorkomende *moeten* dit; maar *alle overige* bij art. 160, al. 1, bedoelde *moeten* met het antwoord worden opgeworpen. De beide eerste soorten moeten op zich zelve vooraf worden uitgewezen, art. 161. *E contrario* schijnen mij die *alle overige* te moeten worden aangehouden of bij de hoofdzaak gevoegd. — Wanneer nu de excipient een dier in art. 160, al. 1, bedoelde exceptiën tegen den helder doorstralenden geest, niet minder dan tegen de sprekende woorden der wet in, afzonderlijk en te voren voorstelt, wordt hij 1°. in de kosten verwezen, maar ook 2°. zou desniettemin de regter gehouden zijn, zijne beslissing daarover aan te houden. Het gaat dus niet op met den Schr. te zeggen, dat voor dezen die aanhouding facultatief is, dat hij het *kan* doen, en dat hij dus het tegenovergestelde *mag* doen. Mij komt die aanhouding als door de wet bedoeld voor.

Op pag. 147 oordeelt de Schr. het in strijd met art. 90 W. B. R., dat het exploit van beteekening, van het bevel

tot getuigen-verhoor, aan de afwezige wederpartij, nietig verklaard zou kunnen worden. Ik kan mij hiermede niet vereenigen. Dit exploit toch wordt ook door een deurwaarder gedaan, en valt ook in de termen van art. 4, 14, 15, 16, die in de nietigheid vervallen, zoo het daar bepaalde niet is in acht genomen. Zie art. 92 cod.

Als goede reden van verhindering, om op den bepaalden dag te verschijnen, noemt de Schr. op pag. 149 onbekwaamheid om getuige te zijn, niet evenwel mogelijke verschoonbaarheid. Als ik het wel versta, vermeent de Schr., dat b. v. de echtgenoot van een der partijen of een ander als getuige onbekwaam persoon, die als reden van zijn niet verschijnen opgeeft, dat hij onbekwaam is, deswegens door den regter moet worden ontheven van al de tegen hem gewezen veroordeelingen, als zijnde zulks eene *goede reden* van niet-verschijning. En dat dit toch de bedoeling des Schr. is, komt mij duidelijk voor. Hij kan toch onder *onbekwaam* hier niet maar zoodanige fysieke of morele ongeschiktheid tot getuigen verstaan hebben, die uit krankzinnigheid, enz. ontstaat, noch onder *verschoonen* alle redenen waarom de gedagvaarde niet getuigen zal, — daar men, om verwarring voor te komen, de woorden in derzelver wettigen zin moet nemen, die tot geheel andere opvatting leidt; zie art. 1947 en 1946 B. W. Maar ik houd het voor zeker, dat hij de wettige beteekenis der uitdrukking in deze artikelen volgt. En dan houd ik de juistheid van zijne bewering voor twijfelachtig, 1°. omdat de tot getuigen gedagvaarde persoon, door de eigenlijke onbekwaamheid van art. 1947, niet wettiglijk verhinderd is geweest om te verschijnen, als hebbende dan geene ziekte, of afwezigheid *sine dolo malo*, of andere goede reden hem de mogelijkheid van op te komen belet; 2°. omdat bovendien de samenhang van art. 118 en 119 tegen die verkeerde interpretatie pleit; waar ook niet gesproken wordt van verhindering

door onbekwaamheid, maar van verhindering om op den bepaalden dag en door ziekte of anderszins te verschijnen; 3°. ten overvloede, omdat het door de vergelijking van het toepasselijk artikel in onzen text met art. 265 C. d. Pr. blijkt, dat het vereischte van verhindering door goede redenen, is eene vertaling van het Fransche: *si le témoin justifie qu'il n'a pu se présenter*, enz. En nu zal men niet ligt beweren, dat iemand, die onbekwaam is om te getuigen, daarom niet heeft kunnen opkomen; of, wat hetzelfde is, daarom verhinderd is om te verschijnen. Hij is verhinderd om te getuigen, maar daarom nog niet om te verschijnen. Opgeroepen moet men opkomen. De regter beoordeelt dan de gronden van onbevoegdheid, onbekwaamheid en andere.

Op pag. 163 komt het den Schr. voor, dat voogd of curator bevoegdheid tot het aangaan der minnelijke schikking heeft in een geding bij den kantonregter, waar de minderjarige partij is, als hij het verlof daartoe van *dien* regter heeft. Ik kan hier alweder niet met hem instemmen. Ingeval van dading toch heeft de voogd altijd het verlof daartoe noodig van de Arrondissements-Regtbank. Dit wordt voorgeschreven bij art. 465 B. W. Ook wanneer dus een geding aanhangig is voor den kantonregter, zelfs wanneer de voogd *gg.* door dien regter tot eischen of verweren gemagtigd is, wordt tot dading de toestemming der Arrondissements-Regtbank gevorderd. Hier geldt het toch een afstand van regt, in het eerste geval wordt juist dat regt gezocht. Zoo geschiedt ook, wanneer de voogd dezen voorzigtigheids-maatregel nemen wil, de magtiging tot procederen steeds door den kantonregter, ongeacht of de zaak ten principale bij een hooger regter behoort. Zoo ook wordt die prealabele magtiging door den kantonregter gevorderd, zoo de voogd in eene tegen zijnen pupil ingestelde actie wenscht te berusten, ook zelfs wanneer de zaak bij den hooger regter aanhangig

is. En wanneer nu hier altijd de wettelijke orde haren loop blijft houden, zelfs wanneer de hoogere regter de zaak au fond zal beslissen, moet dit *a fortiori* wel waar zijn, waar, zoo als hier, de kantonregter het eindvonnis strijken zal. De Regtbank schijnt mij dus tot minnelijke schikking te moeten magtigen, ook dan wanneer de hoofdzaak bij den nederregter dient.

De Schr. trekt op pag. 179 te velde tegen het voorschrift van art. 59, dat de regter bij het mondeling uitspreken van zijn vonnis *nog eens* de namen en de woonplaatsen der partijen moet vermelden, nadat de namen door den deurwaarder reeds zijn opgeroepen tot het aanhooren der uitspraak. Hij vindt het niet regt duidelijk, wat de wetgever hier bedoelt, en acht die dubbele vermelding zelfs eene *ongerijmdheid*. Wat mij betreft, ik kan er dat alles niet in vinden. Om niet te zeggen dat, ook al ware hier eene geringe overtolligheid, deze niet in het minst zou schaden, komt het mij allezins gepast voor, dat de regter, door de namen, enz. der partijen zelf uit te spreken, overtuigend doe blijken tusschen welke partijen hier een vonnis gewezen wordt. Dit zet meer klem bij dan de oproeping van eenen deurwaarder, die toch wel tot geene consequenties kan leiden, als het op de juiste omschrijving der namen aankomt. Bovendien worden de *woonplaatsen* door den deurwaarder niet genoemd. Intusschen bestaat die uitspraak in het oplezen van het vonnis, waarin die namen natuurlijk in moeten voorkomen; en gaat die deurwaarders oproeping niet altijd dadelijk vooraf, wanneer namelijk het vonnis dadelijk na de behandeling wordt geveld en uitgesproken.

Op pag. 189 is de Schr. van oordeel, dat de kantonregter de uitvoering van zijn vonnis, waartegen verzet door derden bestaat, niet kan doen schorsen, *omdat* de Arr.-Regtbank de geschillen over executie beslist. De gevolgtrekking komt mij onjuist voor. Wanneer de kan-

tonregter de schorsing beveelt, en de partij zich daaraan houdt, dan is er geen geschil over de tenuitvoerlegging; eerst wanneer deze weigerachtig blijft aan dat bevel te voldoen, wanneer er een geschil ontstaat, staat de weg tot de Arrondissements-Regtbank open. Een eenvoudig bevel van schorsing gaat dus, mijns inziens, wettelijk uit van den kantonregter. Wanneer men zich daaraan niet gedragen wil, komt de kennisneming der Arrondissements-Regtbank te pas.

De Schr. oordeelt op pag. 198, dat de beschikkingen en handelingen der kantonregters *alleen maar* in het belang der wet door cassatie kunnen vernietigd worden. Eene naauwkeurige lezing van art. 96, 98 en 99 W. R. O. brengt mij tot een ander besluit. De Hooge Raad casseert om bepaalde redenen in het algemeen de handelingen en vonnissen in het hoogste ressort ook van kantonregters, en dat wel *of* op vordering van den procureur-generaal in het belang der wet, *of* op vordering van partijen. Er is slechts ééne uitzondering op dien algemeenen regel, en wel deze, dat van vonnissen in burgerlijke zaken door de kantonregters in het hoogste ressort gewezen slechts door partijen de cassatie mag gevraagd worden om vier bepaalde redenen. Dus slechts van *vonnissen*; van de *handelingen*, welke hetzelfde artikel tegenover vonnissen stelt, geldt dus het algemeene regt; van deze mogen dus ook de partijen wel degelijk in cassatie komen, en niet maar alleen de procureur-generaal ambtshalve. Want immers, behalve de uitzondering in het laatste lid van art. 99 (en hieronder nu vallen die *handelingen* niet), — is de procureur-generaal slechts bevoegd de cassatie te vorderen in het belang der wet, op gronden waarop en in gevallen waarin partijen dit evenzeer hadden mogen vorderen. Dit blijkt ten duidelijkste uit art. 98, dat den procureur-generaal bevoegd noemt, niet waar het *andere* vonnissen geldt, dan waartegen partijen

mogen opkomen, of andere gronden, maar slechts: «na *verloop der termijnen aan partijen toegestaan*,» zonder meer, en dus tegen dezelfde vonnissen, waartegen partijen mogten zijn opgekomen. Zie ook art. 442 Wetboek van Strafv. Staat dus voor die *handelingen* de cassatie vrij in het belang der wet (en dit geloof ik met den Schr.), dan mogen ook partijen dezelve vragen; waarvan de Schr. niet overtuigd bleek te zijn. Het gevoelen nu, dat onder die *handelingen* iets anders verstaan wordt dan *vonnissen*, enz., wordt, dunkt mij, ten overvloede nog versterkt door art. 178 der Grondwet, en door de bij VAN DEN HONERT, p. 101, voorkomende, ook door den Schr. genoemde, verklaring der Regering aan de Staten-Generaal, welke tot geene aanmerkingen verder geleid heeft, en waarop de voordragt alzoo is aangenomen, zoodat dit voor eene authentieke interpretatie te houden is. Dit stringeert, mijns inziens, te meer, daar die verklaring of opheldering ter beantwoording eener vraag strekte, in welk antwoord berust is.

Op pag. 205 verklaart zich de Schr. voor het gevoelen dat de bediening van den toezienden voogd eindigt met de bediening van den voogd, niet met de voogdij. Daar ik op dit punt niet met den Schr. kan instemmen, en het een belangrijk vraagstuk geldt, kan ik sommige redenen, waarom ik met hem verschil, niet geheel met stilzwijgen voorbijgaan, hoezeer het een veel besproken onderwerp betreft. — Dat de letter van de wet voor eene tegenovergestelde uitlegging pleit, behoeft mijns erachtens weinig betoog meer. De voogdij eindigt met de meerderjarigheid, maar valt open bij ontstentenis van den voogd, enz. Zie art. 431. Ook datzelfde artikel zegt duidelijk, dat bij het openvallen der voogdij, wanneer, volgens des Schr.^s oordeel, de toeziende voogd ophoudt als zoodanig te bestaan, juist diezelfde *toeziende voogd*, die dus door de wet zelve in functie gelaten, erkend en

genoemd wordt, de benoeming van een nieuwen voogd moet provoceren; ja wat meer is, hij moet de spoed vereischende daden verrigten; hij wordt wettig en wet-
telijk gecontinueerd. En wanneer nu dit art. 431 zegt: de toeziende voogd blijft werkzaam ook na het open-
vallen der voogdij, zou dan art. 432 niet lijnregt hier-
mede in tegenspraak zijn, als het zeide: hij defungeert
op datzelfde tijdstip. — Art. 423 staat niet in den weg.
De legitime voogden toch komen in eene voogdij die
voor het eerst openvalt, en waar dus onmogelijk een
toeziende voogd heeft kunnen bestaan. Maar bovendien
in geval van art. 423 en 424 geschiedt de benoeming
van eenen toezienden voogd, wanneer dit namelijk nood-
dig is, in welken zin ik die bepaling versta. — De
stilzwijgende voorwaarde, dat de toepassing noodig is,
moet hier, evenzeer als bij elke andere bepaling, natuur-
lijk bij gedacht en onder verstaan worden, en de wet
behoefde dit, mijns inziens, er niet met zoovele woorden
bij uit te drukken. Bovendien, art. 422 wil in elke
voogdij een toezienden voogd. Art. 365 stelt minderja-
rigen onder voogdij, enz. Ik weet zeer wel, dat er nog
tegenwerpingen tegen de uitlegging, die ik met de juris-
prudentie en het algemeen gevoelen voorsta, kunnen
gemaakt worden. Maar behalve de letter spreekt mij
ook de geest en de bedoeling der wet te duidelijk, dan
dat mijn oordeel nog wankelen zoude. Welke plausibele
reden toch kan er bijgebragt worden voor de bepaling
dat de toeziende voogd te gelijk met den voogd zou
moeten aftreden of defungeren? Wat hebben zij dan
zoo gemeen, om als noodzakelijk gevolg van het ophou-
den van het voogdschap van dezen, genen eensklaps
van regtswege te doen aftreden? Ver van met den
voogd te heulen, controleert hij hem, en zal dit even
goed zijn opvolger doen. Hij is wel is waar bekend met
de zaken des minderjarigen, maar ver van daaruit iets

voor dezen te duchten, vindt de wet in die meerdere bekendheid juist de aanbeveling om hem te continueren, en des pupils belangen te doen behartigen. De wet laat bij mij geen twijfel over: bij eene andere bedoeling ware de orde veeleer omgekeerd, en las men eerst art. 432, en daarop art. 431 in dezer voege: Intusschen zal, wanneer de voogdij slechts *opengevallen* (en dus niet eigenlijk geëindigd) is, de *gewezen* toeziende voogd: enz.

De Schr. erkent op pag. 215, dat onder de bij art. 396 bedoelde akten niet gants ten onregte verstaan worden, 1°. de akten van benoeming, 2°. die van eedsaflegging, 3°. elke andere *authentieke* akte, zoo als men trouwens, als men niet met blindheid geslagen is, in de wet leest. En desniettemin stemt hij voor de tegen-gestelde opvatting, waarbij, behalve de sub n°. 1°. en 2°. genoemde, slechts *speciatim* notariële, niet alle authentieke (d. i. ook door den bevoegden kantonregter opge-maakte) akten begrepen worden. Dat hier eenige tegen-strijdigheid heerscht, valt niet te ontkennen. Tot deze opvatting schijnt hem de ministeriële aanschrijving van 18 Junij 1840 gebragt te hebben, welke intusschen, zij het ook op last des Konings, geene kracht van authentieke interpretatie eener wet kan hebben. De zaak zelve beslis ik hier niet. Maar art. 1217 B. W., dat slechts den regel noemt als het *notariële* akte voorschrijft, erkent toch tevens dadelijk, dat er uitzonderingen zijn toegelaten. En wat is nu art. 396, met 1217 al. 3, anders dan zulk eene uitzondering, als men het letterlijk opvat?

Op pag. 218 uit de Schr. als zijn gevoelen, dat de hypotheekbewaarder slechts tot doorhaling eener hypotheek kan verplicht worden, of door de toestemming der belanghebbende partijen, of door een vonnis *tegen hem als partij* gewezen. Dat dit eene verkeerde opvatting is der wet, is in het oog loopend. Door het vonnis tot

doorhaling wordt niet maar een tegen hem als bewaarder gewezen bedoeld, maar een vonnis tusschen partijen, hetwelk de schuldenaar verkregen heeft in geval van niet toestemming des schuldeischers. Ook al is de bewaarder geheel vreemd aan het proces, is hij verplicht de hypotheek te roijeren. Dit volgt uit art. 1239, j^{is}. 1240 en 1241.

In art. 858 W. K. kan ik niet, als de Schr., op pag. 247, eene tegenstrijdigheid tusschen de beide leden zien, wanneer beide letterlijk worden opgevat. Ik kan dan ook niet instemmen met den Schr. als hij (om die vermeende contradictie weg te redeneren), in het tweede lid de stilzwijgende uitzondering aanneemt, dat de kantonregter alsdan niet tegenwoordig behoeft te zijn. Ik verklaar mij den Zusammenhang aldus: in den regel, art. 1255 B. W., wordt die tegenwoordigheid gevorderd; de uitzondering is art. 1223 eod., waar dezelve geen vereischte is; maar bestaat er faillissement, dan wordt er wel is waar aan het beding van art. 1223 gevolg gegeven, als had er geen faillissement plaats gehad, maar moeten desniettemin de vormen en vereischten van art. 1255 worden in acht genomen, waartoe ook de tegenwoordigheid des kantonregters behoort. Immers bij art. 858, bij faillissement, komen meer belangen in het spel, komen meer schuldeischers op, en zijn er dus strenger toezigt en meer formaliteiten noodig, dan wanneer in geval van art. 1223 B. W. de schuldenaar nog maar alleen of voornamelijk met den eersten hypotheecairen schuldeischer te doen heeft. Maar hoe dit zij, strijd tusschen al. 1 en 2 van art. 858 W. K. kan ik niet vinden. Welligt is de Schr. in die meening gebragt door de woorden, al. 1: *als of er geen faillissement had plaats gehad*, zich te verklaren, *op de wijze en in de vormen als of er, enz.*; waartegen al. 2 zich verzet, door juist de *vormen* van art. 1255 B. W. niet 1223 ib., voor te

schrijven. Terwijl het mij voorkomt, dat dat art. 858 slechts bepaalt, dat zelfs in geval van faillissement dat beding gevolgen zal hebben, even goed als ware er geen faillissement, maar alsdan in de vormen van art. 1255.

Op pag. 247 is de Schr. van oordeel, dat de in art. 761 W. B. R. voorkomende uitdrukking: *de vruchten, welke nog tak- en wortelvast zijn*, ook moet ingelascht worden in het overigens gelijkkluidende art. 451 eod. Voor die willekeurige inlassching vind ik geen grond, gelijk dan ook de Schr. er geen aangeeft. Integendeel, ondanks de overigens overeenkomende bepalingen dier beide artikelen, handelt het ééne, art. 451, van executoir, het andere, art. 761, van conservatoir beslag, welk laatste eerst bij vonnis executoir wordt. Bovendien, het eerste spreekt van beslag op *roerende goederen*, waartoe tak- en wortelvaste vruchten niet behooren. Maar ook, ten derde, schijnt de redactie van art. 760 eod. mijne meening te begunstigen. Bij beslag op roerende goederen toch kan de beslagene worden aangesteld tot bewaarder, in alle gevallen: bij dit pand-beslag, waar het somtijds ook onroerende betreft, is dit evenzeer toegelaten, — behalve, waar het juist die onroerende goederen geldt, waar de veldwachter het eerst tot bewaarder in aanmerking komt: hier is dus het criterium, of de goederen roerend of onroerend zijn. Ook in dat art. ziet men verschillende voorschriften, al naar mate het executoir of conservatoir-beslag op roerend goed, of conservatoir-beslag op onroerend goed gelden moet.

De Schr. vermeent op pag. 266 dat de kantonregter, in geval van art. 119, 200 en 205 W. B. R. geen regter, maar slechts eenvoudig ambtenaar is, die de hem door den overdragenden regter opgegeven getuigen moet hooren, zonder eenige bevoegdheid te bezitten, om verschillen tusschen de partijen over de getuigen of over het regt tot het geven van uitstel te beslissen.

Als eenige reden voor dit zijn gevoelen brengt de Schr. bij, dat aan den kantonregter niet een getuigen-verhoor, maar het hooren van bepaalde getuigen is opgedragen. Om nu niet te zeggen, dat art. 200 duidelijk zegt, dat het getuigen-verhoor opgedragen wordt, kan ik daarom niet instemmen met Sch^s. meening, omdat hier delegatie van regtsmagt aanwezig is. De Regtbank of het Hof delegeren hem hunne magt; d. i. bekleeden hem voor de zaak in quaestie, voor het getuigen-verhoor, met hunne regterlijke bevoegdheid. De kantonregter treedt hier in de plaats der Regtbank. Van een ander beginsel uitgaande komt men consequent tot het vreemde resultaat, dat de gedelegeerde Regtbank in al. 3 van art. 200 in dezen ook slechts eenvoudig ambtenaar, niet regter is, dat toch niemand beweren zal. Maar is deze hier als regter werkzaam, dan is dit als zoodanig ook de kantonregter. Dezelfde reden bestaat voor beiden. De wet maakt geenerlei onderscheid, en stelt beiden op ééne lijn. Uit dit een en ander volgt, dunkt mij, dat de kantonregter zijne qualiteit van regter hier niet verliest of aflegt, en met het volste regt uitstel mag bevelen, mits hij blijve binnen de grenzen van de bevoegdheid, hem bij den tweeden titel van het eerste boek W. B. R. opgedragen.

Deze zijn de punten, waarop ik op de opgegevene gronden met den Schr. in meening verschil. Onder de pen zijn deze eenvoudige opmerkingen uitvoeriger geworden dan ik gewenscht had. Dit was evenwel hier en daar een noodwendig gevolg òf van de voorstellingswijze des Schr^s. òf van de grootere zwarigheden, waaraan sommige wets-artikelen onderhevig zijn, bij wier interpretatie vele argumenten pro et contra in aanmerking komen. Sommige andere betwistbare en betwiste punten heb ik niet aangeroerd. Maar het vele goede en ad summam evidentiā bewezene, dat men in dit werk aantreft, heb ik onvermeld gelaten, zoowel om de beknopt-

heid te betrachten, als omdat het zich zelf genoeg aanprijst. Dit laatste kan o. a. met regt gezegd worden van de interpretatie van art. 38, vooral van al. 2 W. R. O. pag. 100—109: — van de aanwijzing der onvolledigheid van art. 125 W. B. R. — van de uitlegging van art. 1120 B. W., pag. 240: — van de verklaring van art. 984 eod., pag. 244: — van de toepassing van art. 444 W. B. R. op art. 724 eod., pag. 248: — van des Schrijvers oordeelvelling over art. 53 Wet 24 Frim. an VII, met den aanleve van dien, pag. 252, waarbij nog een opstel, voorkomende in het *Regtsgel. Bijbl.* IV. 892, lezenswaard is: — van de interpretatie van art. 444, al. 2, B. W., pag. 219: voor welker juistheid bovendien, mijns inziens, deze omstandigheid pleit, dat ook de C. Nap. evenmin eenen eed van den voogd als zoodanig vorderde bij de onder deszelfs gebied alleen bekende notariële inventarisatie, evenmin als het Romeinsche regt; en dat de uitdrukking *in alle gevallen*, waarvoor ik met den Schr. lees *in allen gevalle*, ook blijkens het comma-punt, slechts op de tweede alinea betrekking heeft. Verder komt mij allezins juist voor de uitlegging van art. 506 eod., pag. 226: — van art. 675 W. B. R., pag. 233, wat het beëedigen der schatters betreft: — van art. 302 eod., pag. 130: — en de opmerkingen, voorkomende op pag. 32, reg. 17—6 v. o. — pag. 33, reg. 18—3 v. o. — pag. 34, reg. 4 v. b. — pag. 37 v. o. en 38 v. b.; — pag. 42, reg. 17 v. o. seq.; — pag. 52, reg. 3 v. b., verder op pag. 55, 59, 65, 72, 89, 98, enz., enz., te veel om op te noemen.

Intusschen ontbreekt het toch niet aan grootere of kleinere onnaauwkeurigheden, waaraan zich de Schrijver heeft schuldig gemaakt. Om van een paar taal- en drukfouten niet te spreken, waarvan dit werk, bij de aangenomen schrijfwijze, meer dan gewoon zuiver is, noem

ik op pag. 41, art. 5 van besluit 1839, lees: art. 3; — pag. 45: den *afgelegden* eed, lees: de *akte* van het afleggen van den eed; — pag. 72: of eene *valsche* verklaring doet, lees: of eene *van valscheheid verdachte*, enz.; — pag. 76: waaruit blijkt, dat onder het eeds-*formulier* de geheele *eedswijze* verstaan moet worden? Voor deze van het gebruik zoo afwijkende beteekenis moet toch eenige grond bestaan en opgegeven worden; — pag. 78: moet de Kantonregter ze doen vertoonen aan den gedaagde; voeg bij: en hem afvragen of hij dezelve erkent; — pag. 110 worden opgenoemd art. 39 W. R. O.; voeg bij: art. 40 cod. en Wet 29 April 1819 (*Stbl.* n°. 15) art. 5.; — pag. 163: op verzoek van eene partij of van beide, bij te voegen: of ook ambtshalve; — pag. 173: hier mist men de bepaling, dat in handelszaken altijd voorloopige tenuitvoerlegging kan bevolen worden, mits men zekerheid geve, art. 315; — pag. 174 v. o.: toevertrouwde *gelden*, lees: *titels*; — pag. 213: de verplichting tot den *eed* verandert natuurlijk in die tot *belofte*, naar het kerkelijk genootschap, waartoe hij behoort, geen eed toelaat, hoewel noch de wet, noch de Schr. nominatim het onderscheid maakt; — pag. 271: zoo kunnen wissel- en orderbrieven, voeg bij: en assignatiën.

Dat in een werk, waar zoo vele stipte naauwkeurigheid gevorderd en ook gevonden wordt, diergelijke kleinere feilen zijn ingeslopen, zal niemand verwonderen, die met mij overtuigd is van de niet geringe bezwaren, aan een diergelijken arbeid verbonden.

Verder heeft zich de Schr. van alle langwijdige redenering en niet ter zake dienende uitweiding de jure constituendo onthouden, en daarmede den bij interpretatie geldenden regel gehuldigd: *turpe est jurisconsulto sine lege loqui*. Noodelooze omslag van geleerdheid zoeken men dus hier in het minst niet.

Eene inhoudsopgave acht ik minder noodig, daar ik veronderstel, dat het boek met regt in veler handen is of komen zal; en men bij de eerste inzage al dadelijk den inhoud overzien kan. Dit slechts wil ik hier nog bijvoegen, dat de Schr. mij voorkomt zijne juiste en met den aard der zaak overeenkomende indeeling getrouw te zijn gevolgd, zonder veel omhaal van woorden of misplaatste orde; terwijl men niet ligtelijk eenig toepasselijk artikel op zijne plaats vergeefs zoeken zal.

Dordrecht, Junij 1847.

P. G. TEN ZELDAM GANSWIJK.

*Selwerder Landregt van Karel van Gelre van Louw-
maand 1529, met aanteekeningen en een geschied-
kundig overzicht van Selwerd en diens regten,
door Mr. H. O. FEITH. — Landrecht des Olden
amptes ende des vijfften deels van Reijderlant
van 1471 en Oud-Oldambster Landregt van 1327
(veeltijds 1427), met aanteekeningen door Mr.
J. L. G. KONING, benevens een geschiedkundig
berigt nopens gemelde landregten, door Mr. H. O.
FEITH. Te Groningen, bij W. VAN BOEKEREN, 1846.
171 bladz. f 1.80.*

Ofschoon zulks niet op den titel of elders vermeld staat, zoo is toch dit geschrift een afdruk uit het *zesde* deel der werken van het Groninger genootschap *Pro excolendo jure patrio* (1), hetwelk van af 1773—1846 zes zware boekdeelen met verhandelingen ter nasporing van de wetten en gesteldheid onzes vaderlands, benevens daartoe betrekkelijke *Analecta*, in het licht zond, welke

(1) Van daar, dat wij hier en daar verwijzingen vinden naar bladz. 718, 518 hierboven.

verhandelingen door het lange tijdsverloop tusschen de uitgave niet dagelijks compleet voorkomende, en daardoor minder algemeen verspreid en bekend, een schat van bouwstoffen voor de oudere Staats- en Regtsgeschiedenis onzes vaderlands bijzonder van het Noord-Oostelijk gedeelte bevatten. De taak, die zich dat genootschap voorstelde, is echter verre van afgedaan te zijn; wel zagen in datzelfde tijdvak DRIESSEN's *Monumenta Groningana* (1822—30. IV Deelen) en zoo menige andere uitmuntende verhandeling over onderwerpen tot deszelfs kring behorende, het licht; doch, ook blijkens het geschrift, dat de redactie van *Themis* ons de eer aandeed ter aankondiging toe te zenden, is het er verre van af, dat de stof uitgeput zoude zijn. Het verschijnt in een voor deszelfs debiet, zoo wij hopen, gunstig oogenblik. Een voorstel toch bij het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in deszelfs nuttige regtsgeleerde sectie-vergadering in 1845 ter tafel gebracht, waarvan het daarop uitgebragt rapport in 1846 is besproken, en dat wij hopen, dat van blijvendé gevolgen voor de regtsgeschiedenis van ons vaderland zijn zal, heeft de aandacht op de uitgave van oude land- en stedelijke regten, en alles wat daartoe in betrekking staat, op nieuw gevestigd.

Selwerd was oorspronkelijk eene heerlijkheid, even benoorden de stad Groningen; haar landregt gold echter niet alleen over het oude *Silowerth*, maar ook in de naast gelegen grootere landstreken, het *Goo- en Wold-regt* genaamd, zoodat het op eenigen afstand ten N. O. en Z. van Groningen kracht van wet had, en door de nabijheid aan Drenthe deszelfs oorsprong uit dat gewest verried.

Tot aan het jaar 1803, toen de Drostambten in Groningen werden ingevoerd, en *Selwerd* met *Sappemeer* een Drostambt werd, bleef dit regtsgebied bestaan. Eerst,

voor eeuwen, had de regtspleging er van onder den blooten hemel op St. Martenkerkshof en later (in 1546 spreekt men reeds van *older gewoonte*) bij hetzelfde in een gebouw van de hoofdwacht, plaats. Dat gebouw had in de oogen der Stadsregering (als eeuwenlang de zetel der geregtigheid) iets eerwaardigs verkregen, «zoodat,» zoo als de heer FEITH zegt, «ofschoon er op eene andere plaats van «de markt reeds in 1443 een geheel nieuw Raadhuis was «gebouwd, dat tot alle Staats- en Regtsbehandelingen werd «gebruikt, zoo bleef het nogtans tot aan de omwenteling van 1795, eene vaste gewoonte, om jaarlijks de «nieuwe gekozene Raadsleden met de aanblijvenden van «het vorige jaar, *onder den blooten hemel, vóór dat «gebouw*, op het oude stadboek van Groningen van 1425, «plegtstatig in den eed te nemen.»

Even als zoovele anderen landregten, die bij de herleving van het Romeinsche regt de metamorphose van *jus consuetudinarium* in *jus scriptum* ondergingen, zoo ging het ook met het *Selwerder Landregt*. KAREL VAN EGMOND (wien men in 1518 had ingeroepen) schiep het niet, maar redigeerde het veel liever, volgens zijnen confirmatie-brief voor hetzelfde geplaatst. De nimmer rusteloze tijd nam er nu en dan iets af of voegde er iets bij, en veranderde zoowel de inkleeding als den inhoud, zoodat Burgemeesteren en Raad van Groningen in 1673, eene gerevideerde, geresumeerde en gecorrigeerde uitgave het licht deden zien, gearresteerd «Groningae in lunia, Jovis den 28 Augusti 1673.»

De beroemde S. H. VAN IDSINGA deelde later *Bedenkingen over Artikel XXIX, IIde Boek* van dat Landregt mede. (1) Bij deze hoewel veel later gedrukte toch eerste uitgave van het Selwerder landregt, voegt Mr. FEITH

(1) Werken van *Pro excolendo*, Dl. I, p. 159—318. Gron. 1773. Zie G. DE WAL, *de claris Frisiae jurisconsultis*. Leov. 1825, p. 323. en Mr. VEITH, II. p. 70.

één vroeger en eenige latere stukken daartoe betrekkelijk, en deels pag. 65—67 den inhoud van nog eenige andere mede. Hij voegt daarbij een geschiedkundig overzicht van Selwerd en diens regten (pag. 47—74), waarin de ervaren hand van den in dit vak doorkneden Nestor onzer Archivarii duidelijk kenbaar is. Gaarne echter hadden de leeken of jeugdige beoefenaars van het vak hier en daar onder den tekst een enkel woordje tot opheldering gezien. Wij betwijfelen toch eensdeels of men zulke plaatsen als b. v. pag. 7: *Vulle sibbe vervanget halff sibbe, in den datt half sibbe nicht sibber is*, en pag. 12: *Sibbe geet voer swatte, swette geet voer buhr, vudt iubuler geet voer wthbuhr*, wel dadelijk begrijpen zal; anderdeels, gelooven wij dat menigeen gaarne eens zoude willen weten wat b. v. *Dwarsnacht sdinding*, het *stok-legging voeten tegen iemand en den gerigte*, beteekent, te meer daar Mr. FERRH pag. 60 verklaart, het laatste meermalen te hebben bijgewoond, terwijl Zijn edele ook zelve wel den stok heeft gelegd of opgenomen. Sedert GRIMM in zijne *Drentsche Rechtsalterthümer* ook den band tusschen volken en volken in afstamming, ook kenbaar uit hunne regtsgebruiken, daartoe geholpen door zijne dui-zeling verwekkende geleerdheid, aantoonde, heeft men op dergelijke *specialia* en *curiosa* meer en meer de aandacht gevestigd. Ook voor den geschiedschrijver en den onderzoeker van volks-gebruiken zijn zij van belang, deze onze oude wetboeken, in het bijzonder de *Vriesche en Ommelander*, een schat, die slechts op een tweeden WALTER SCOTT wacht om dien, in een bekoorlijk hulsel gedost, het lezend publiek, dat deze kost ontobereid te zwaar is, op te disschen.

Over het tweede gedeelte van dit geschrift kan ons verslag kort zijn. Het bevat: *het lantrecht des Olden-amptes ende des vijfden deels van Reyderlant van 1471 tevens bevattende het Oud-Oldambster Landregt*

van 1327 (veeltijds 1427), opgesteld *per decem electos in terra Reydensi in communi coetu Pallae*. Met aantekeningen van Mr. J. S. G. KONING, gevolgd door een geschiedkundig bericht van de vorenstaande Oud-Oldambsten en Reiderlandsche Landregten van 1471 en 1327, door Mr. H. O. FEITH.

Dit landregt is afgedrukt volgens een HS. op de Stads-Archieven-kamer te Groningen voorhanden, en in de noteringen deelt Mr. KONING de verschillende lezigen vergeleken met plaatsen uit andere naburige landregten mede. Ook hier hadden wij wederom gaarne eenige ophelderende aantekeningen of althans vooral verklaringen aangetroffen. Mr. V. verwijst ons p. 159 (?) naar von WICHTS *Aantekeningen op zijne uitgave van het Oostfriesch Landregt* (Aurich 1746). Waarom niet het voorbeeld gevolgd door *Pro excolendo*, in het IV^{de} Deel van diens werken zelf gegeven, alwaar Mr. A. Q. VAN SWINDEREN van het Landrecht van Weelde en de Westerwoldinge-landt niet alleen den blooten tekst uitgaf, maar er ook eene overzetting, verklaring van de verouderde woorden en ophelderende aanmerkingen bijvoegde. Op deze wijze wordt de uitgave van ieder afzonderlijk landregt een *opus finitum*.

De lezers van *Themis* willen het ons niet euvel duiden, indien wij hier eene breedvoerige beschouwing over den ouderdom, het verband der drie, zoo het schijnt, op zich zelf staande deelen van het Old-ampster landregt achterwege laten. Mr. V. (bl. 156), bekent zelf, «dat het zeer moeilijk is er een voldoende en duidelijk bescheidt van te geven.» Wat Mr. V. dan ook daarvan bladz. 156—164 te boek gesteld heeft, mogt met die goedkeuring (bij hem de breede aantekening van bladz. 164) van Mr. KONING wegdragen. Non nobis est tantas componere lites. Wij wenschen dat de ontdekking van een afschrift van het *Oldambster Landregt* van 1327,

zoo als het in de oude-Vriesche taal aanwezig is geweest, deze zaak nog eenmaal ter sprake moge brengen. Moge onze aankondiging strekken om de aandacht van allen, wien oude stukken in handen komen, er op te vestigen. *Pro excolendo* heeft *f* 100 voor een getrouw afschrift van hetzelfde uitgelooft. Overigens vonden wij in het berigt van Mr. V. eenige wetenswaardige opgaven van stukken, betrekkelijk de langdurige procedures in het midden der dertiende eeuw, tusschen Groningen en het Oldambt gevoerd, alsmede betrekkelijk eene zeer zeldzame uitgave van het Oostfriesche Landregt te Keulen (in het begin der 16de of op het einde der 15de eeuw?); gedenkt er omtrent nasporingen in de Bodleyaansche bibliotheek te Oxford van handschriften van FRANCISCUS JUNIUS gedaan. Reeds vroeger was zulks, met vrij goed gevolg, door het Vriesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde geschied, zoo als de uitgave der *Gesta Frisonum* enz. kunnen getuigen. — Wij wenschen den uitgevers nog lang lust en krachten om hunne in de regts- en staatsgeschiedenis onzes vaderlands opgedane rijpe ervaring, tot hare opheldering dienstbaar te maken.

Mr. J. DIRKS.

AKADEMISCHE LITTERATUUR.

C. J. A. DEN TEX. — *De causis criminum*. — Amst. 1847. 131 pag. in 8°.

Belangrijk mag het zijn te weten, welk het doel zijn moet der straffen, omdat eene geschikte en doelmatige keuze der in de wet op te nemen straffen daarmede niet alleen in dadelijk verband staat, maar daarvan zelfs geheel

afhankelijk is. Jammer maar dat men het daarover nog zoo weinig eens is, hoe veel daarover ook geredetwist is met mond en pen, door regtsgeleerde wijsgeeren en wijsgeerige regtsgeleerden.

Maar zeker is het van geen minder belang de oorzaken te kennen, waaruit de misdaad pleegt te ontstaan, omdat men ook daardoor zal geraken tot de kennis der beste middelen om haar te beteugelen en te bestrijden, de keuze der straffen toch moet zeker niet minder worden bepaald door den aard van de misdaad, die zich het beste laat beoordeelen naar de bron waaruit zij ontsproten is, dan door het min of meer verwijderde doel der bestraffing. Hoe men toch over dit afgetrokkene vraagstuk van het doel der straffen denken moge, altijd zal het wel zeker zijn, dat iedere strafwet zich voornamelijk behoort voor te stellen de vermindering en de voorkoming der misdaad door de straf.

En bovendien, die kennis van de oorzaken der misdaad is nog daarom vooral gewigtig en heilzaam, omdat het altijd beter is de misdaad voor te komen, dan haar, omdat zij gepleegd is, te straffen; en omdat de straf noch het eenige, noch misschien zelfs het voorname en het beste middel is om de misdaad voor te komen. Maar hoe zal dit doel ooit bereikt worden, zoo lang men de oorzaken niet kent, die het kwaad hebben voortgebragt? Hoe zal men den vijand bevechten, dien men niet kent? Even als van geene kwaal, van geene krankheid, van geene ziekte van welken aard ook, de genezing met goed gevolg kan beproefd worden, zoo lang men niet weet, welke hare oorzaken zijn, even zoo is het met de misdaad.

Het onderwerp dezer verhandeling is daarom op zich zelve, geloof ik, inderdaad wel waardig de algemeene belangstelling en nieuwsgierigheid op te wekken; en de wijze van behandeling zal de verwachting niet te leu-

stellen, ofschoon ik dan ook meenen zou in meer dan een opzigt van den schrijver te moeten verschillen. Het is echter hier de plaats niet daarover in breede discussie te treden; ik wil dus alleen trachten een kort verslag te geven van den inhoud der verhandeling van den heer DEN TEX.

In vroeger tijden, toen men alleen lette op de materiële misdaad, zonder acht te geven op haar zedelijk bestanddeel (*sit venia verbo*), op de meer of minder misdadige oogmerken en bedoelingen van den dader, was ook van zelve ieder onderzoek naar *de oorzaak*, die niets verandert in de daad zelve en in hare stoffelijke gevolgen, vrij onverschillig; de oude regtsgeleerden bemoeiden zich daarmede dan ook minder, en het is onder anderen de meerdere menschelijkheid in het strafregt, die dit onderzoek noodzakelijk maakte en ook werkelijk ten gevolge had. Men moet zich intusschen, hoe loffelijk de zaak ook zij op zich zelve, wel wachten voor overdrijving van die menschlievendheid, opdat men niet, door te groote menschlievendheid voor de ondeugenden, de veiligheid en de rust in de maatschappij opoffere en voor de goede en stille burgers onmenschelijk worde.

De schrijver deelt vervolgens eenige niet onbelangrijke bijzonderheden mede over het gebruik van statistieke tabellen; maar waarschuwt te gelijk tegen het misbruik dat daarvan kan gemaakt worden, indien men niet in het oog houdt, dat uit de enkele uitkomst der cijfers niet altijd zekere gevolgtrekkingen gemaakt kunnen worden, indien men niet tevens daarbij let op den noodzakelijken invloed van de bijzondere omstandigheden vooral van de wetten en instellingen van ieder land, en hij beroept zich daarbij onder anderen op deze merkwaardige woorden van Lucas: «Il ne faut donc pas partir du résultat isolé des chiffres, pour en conclure des jugemens et des jugemens absolus sur la moralité relative des divers systèmes et des divers

établissmens de détention. La statistique des chiffres n'a que voix consultative dans la solution des problèmes des sciences morales et physiques; et au lieu de cette orgueilleuse prétention à dicter et reviser tous les jugemens, c'est à elle à son tour à soumettre les siens au contrôle de la statistique des faits de causalité.»

Het zal niet noodig zijn hierbij langer stil te staan. Het is genoeg bekend van hoe onberekenbaar groot nut een verstandig gebruik der statistiek voor den wetenschappelijken en den practischen beoefenaar van het strafregt is, ofschoon ik niet geloof, dat zij, op de wijze ten minste waarop zij tot dus verre beoefend is, groote diensten bewijzen kan bij de uitvorsching van de oorzaken der misdaden; en, ofschoon dus misschien de geheele zaak met het onderwerp dezer verhandeling in geen dadelijk verband staat.

Gaan wij thans over tot het eigenlijke onderwerp der verhandeling.

Na eenige opmerkingen over de oorzaken van en de aanleidingen tot de misdaad in het algemeen, vinden wij als eerste oorzaak vermeld de onwetendheid, en wel voornamelijk de onwetendheid van 's menschen zedelijke en godsdienstige pligten; onderwijs, maar *opvoeding* vooral is natuurlijk het middel om deze oorzaak weg te nemen, en bij gevolg het getal misdaden aanzienlijk te verminderen; daarbij moet gezorgd worden voor de beschaving en ontwikkeling van het verstand niet alleen, maar vooral voor vorming van hart en ziel; kwade neigingen en driften moeten tegen gegaan, goede gevoelens opgewekt worden; de jeugd moet worden onderwezen in lezen en schrijven, in die wetenschappen die met ieders stand overeenkomstig zijn niet alleen, maar ook in de kennis van goed en kwaad; goede scholen zijn natuurlijk het middel om dit doel te bereiken; de scholen moeten toegankelijk zijn voor allen, en dus ook voor de kinderen

der armen; de schrijver betreurt het, dat velen van deze laatsten de scholen niet bezoeken, deels omdat hunne ouders hen liever laten werken en geld verdienen, deels omdat zij niet bij magte zijn de schoolgelden (*minervalia*) te betalen. Ik geloof echter, dat bij ons ten minste de armen-scholen in dit laatste bezwaar voldoende voorzien.

Als andere oorzaken der misdaad worden opgegeven zeden-bederf, ongodsdienstigheid of verachting der godsdienst (*contemptus religionis*), waarbij men zich echter ook te wachten heeft voor het andere uiterste; want dweeperij en geestdrijverij brengt niet zelden tot waanzin, en deze dikwijls tot misdaad; voorts weelde, spel, en hierbij worden eenige opmerkingen gewijd aan de loterijen, door den Staat gebezigd als een middel tot stijving der schatkist; dat zij krachtig worden veroordeeld, behoeft bijna niet gezegd te worden; en zeker was het te wenschen, dat wij eindelijk op het voorbeeld van Frankrijk konden besluiten om dit onzalig en onzedelijk dobbelspel af te schaffen, welks geldelijke voordeelen voor de schatkist zoo droevig worden opgewogen door de talrijke slagtoffers die het maakt, en meer nog door de zedelijke nadeelen, die er de onafscheidelijke gevolgen van zijn.

Vervolgens dronkenschap, gierigheid (*avaritia*), waaronder de schrijver ook verstaat hebzucht en begeerlijkheid naar het goed van anderen; en armoede. Hierbij moet ik mij eene opmerking veroorloven. Hoezeer de schrijver de armoede opneemt onder de oorzaken der misdaad, en dus denkelijk wel voornamelijk der misdaden tegen de goederen, beweert hij echter dat het eene dwaling zijn zou te denken, dat de armoede dikwijls verleidt tot diefstal. Is dit niet eene *contradictio in terminis*? Misschien bedrieg ik mij hierin; misschien ook is het waar, dat men de bedeelde armen niet dikwijls aantreft onder de misdadigers; maar of daarmede de stelling van

den schrijver wel is goed gemaakt, zou ik betwijfelen. Doch, wat er van dit alles zijn moge, met de stelling zelve kan ik mij moeilijk vereenigen, en ik meen integendeel, dat het eene zeer bedroevende waarheid is, dat zeer vele, zoo niet de meeste diefstallen hunne eerste oorzaak vinden in armoede en gebrek. Ik kan dit wel niet regtstreeks met wetenschappelijke redeneringen of statistieke tabellen betoogen; maar de ondervinding en de praktijk hebben het mij geleerd; en het zou mij zelfs niet verwonderen, indien eene korte behandeling van zaken den schrijver van deze dwaling genas; want er is iets, wat sterker spreekt dan de fraaiste redeneringen en de afdoendste cijfers: het is de ondervinding van gebeurtenissen, die men voor zijne oogen ziet.

Eindelijk geven de gebreken zelve in de wetten en instellingen van den Staat aanleiding tot menigvuldige misdaden; als voorbeelden worden genoemd de slechte gevangenissen, die strekken tot leerscholen voor de misdaad, waar niemand bijna niet meer bedorven uitkomt, dan hij er in kwam, en waaraan bij gevolg voor een groot gedeelte de herhalingen van misdaad te wijten zijn; de niet genoegzame openbare bekendmaking der wetten; de wettelijke eerloosheid, enz.

Dat dit nu de eenige oorzaken der misdaden zijn, wil ik niet verzekeren; de schrijver heeft dit ook niet beweerd; maar zeker zijn het de voorname, en de heer DEN TEX erkent, en waarschuwt uitdrukkelijk, dat het dikwijls zeer moeilijk is de ware oorzaken der misdaad op te sporen, en bij gevolg ook, dat het dikwijls zeer gewaagd zijn zou daaromtrent eene stellige beslissing uit te brengen.

Mogt ik mij echter op dit alles eene algemeene aanmerking veroorloven, het zou deze zijn, dat bij de behandeling dezer onderscheidene oorzaken, dikwijls meer over die oorzaken zelve, b. v. over weelde of

dronkenschap gesproken wordt, dan over haar verband tot de misdaad, en dat dan ook wel eens vergeten wordt het betoog, dat en hoe zij werkelijk te beschouwen zijn als oorzaak het zij van misdaden in het algemeen, het zij van deze of gene soort van misdaad.

De schrijver behandelt aan het slot zijner verhandeling nog den regel *in suo vitio quisque plectatur*, naar aanleiding van de bekende woorden van CICERO, *de legib.*, III, 20: «*noxiae poena par esto, ut in suo vitio quisque plectatur; avaritia muleta, vis capite, honoris cupiditas ignominia sanciat.*» Hij waarschuwt daarbij, dat men die woorden niet letterlijk moet opvatten, als zoude daarmede bedoeld zijn het zoogenaamde *justationis*, immers in den letterlijken zin; maar dat daardoor alleen wordt te kennen gegeven, dat bij de toepassing der straf vooral moet gelet worden op de ondeugd, waaruit de misdaad ontstaan is, zoodat aan den misdadiger eene straf worde opgelegd, die tevens dienen kan om die ondeugd te onderdrukken, en de drijfveer te beteugelen, waardoor men tot de misdaad gebragt is.

Dit alles is, geloof ik, zeer waar, ofschoon het mij niet regt duidelijk geworden is, welk verband er eigenlijk bestaat tusschen dien regel en het onderwerp dezer verhandeling; en ofschoon ik tevens geloof, dat die regel meer bepaaldelijk behoort tot de afschrikkings-theorie, maar van weinig of geen praktisch nut en bruikbaarheid is bij de verbeterings-theorie, die aan de nieuwere strafwetgevingen tot grondslag ligt.

A. D. P.

L. P. OP DEN HOOFF. — *De iis, qui propter obligationem secreta non detegendi, in causis poenalibus a testimonio perhibendo excusantur.* — L. B., 1847, 94 pag. in 8°.

Ieder, die daartoe geroepen wordt, is verplicht in rechten getuigenis der waarheid te geven; maar onder meerdere uitzonderingen op dien regel, is er ook ééne ten behoeve van hen, die uit hoofde van hunnen stand, beroep of wettige betrekking verplicht zijn tot geheimhouding; want, hoe veel er den Staat ook aan moge gelegen zijn, dat geene misdaden verborgen en ongestraft blijven, de Staat heeft er niet minder belang bij, dat geen dikwijls gedwongen geschonken vertrouwen worde verraden, en de wet moet den burger niet dwingen tot datgene wat zedelijk en godsdienstig slecht is. Niettemin kende het Fransche regt deze uitzondering niet; ik ten minste kan het moeilijk eens zijn met den schrijver dezer verhandeling, zoo min als met de Fransche schrijvers, waarnaar hij verwijst, indien zij deze uitzondering lezen willen in art. 378 C. P., hetwelk niets anders doet dan de *vrijwillige* openbaring en verspreiding van toevertrouwde geheimen, onder bedreiging van straf te verbieden; maar hetwelk volstrekt niet spreekt, en ook niet wel spreken kan, van eene reden van verschooning of vrijstelling om voor den regter getuigenis af te leggen: «on a étrangement abusé de cet article,» zegt RAUTER, n°. 503, «lorsqu'on s'en est appuyé pour soutenir que les confesseurs et les avocats ne pouvaient, à cause de ses dispositions, déposer en justice des secrets qui leur auraient été confiés à raison de leur état ou profession.»

Ik geloof voor het overige mij te kunnen bepalen tot eene korte mededeeling van den inhoud dezer verhandeling.

Het eerste gedeelte handelt over de personen, die, uit hoofde van hun ambt of beroep, verplicht zijn tot geheimhouding, en over de wijze hoe die pligt kan worden overeengebracht met die om in regten getuigenis af te leggen? Onder die personen rangschikt de schrijver de geestelijken van alle gezindheden, de advocaten, de procureurs, de notarissen, de gezanten bij vreemde mogendheden, en in sommige gevallen de administratieve en regterlijke ambtenaren.

In het tweede gedeelte wordt het onderwerp behandeld naar ons oud Nederlandsch regt, alsmede naar Fransch, Pruissisch, Badensch, Saxisch, Oostenrijksch, Beijersch, Hanoversch, Wurtembergsch en Engelsch regt.

Het derde gedeelte eindelijk handelt over ons heden-daagsch regt; de artt. 65 en 189 Wetb. van Strafvord. worden daarbij meer opzettelijk onderzocht en toegelicht.

A. DE PINTO.

J. B. LOMAN, *Diss. Polit. Jurid. qua principia quaedam oeconomiae politicae tractantur*. L. B. d. 31 Januarii 1846. — Amstelod. 48 in 8°.

Een proefschrift uit een vak der wetenschap, daar niet dagelijks stof tot zoodanige proeven uit genomen wordt. Is het daartoe nogtans niet zeer geschikt en welligt meer dan andere om proeve te geven van onafhankelijkheid van het door anderen geschrevene en geleerde, van eigen helder inzicht, bondige redenering en scherp oordeel? Niet ongelukkig is in het algemeen dan de keus te noemen om zich aan de behandeling van zoodanige stoffe te wagen.

Het onderwerp, dat zich de schrijver gekozen heeft, behoort niet tot die punten der Staatshuishoudkunde, waarover de meeste eenstemmigheid bestaat. Opgave

van den inhoud maakt daaromtrent betoog onnoodig. § 1 handelt « de distinctione divitiarum in genere; divitiarum naturales et sociales, p. 5—12; § 2, de distinctione divitiarum socialium; agri a sortibus non divellendi, p. 12—18; § 3, de creatione divitiarum, p. 18—27; § 4, de rerum pretio; de natura locationis-conductionis, deque fœnore, p. 28—32, § 5, de communi stabilique divitiarum mensura; § 6, flosculi ex Aeschine Socratico. De hominum desideriis divitiarum fonte; dissensio inter veteres recentioresque scriptores de cupiditatum utilitate, p. 42—48. In het conspectus wordt als inhoud der praemonenda opgegeven « J. B. SAY, ejus merita et errores leviusculi; usus linguae latinae in argumentis oeconomico-politicis. » Zekerlijk weidsch te over voor de twee bladzijden, die deze inleiding beslaat, en waarin, behalve eene klagt over de wettelijke noodzakelijkheid, ook dusdanige daar voor ongeschikte onderwerpen in het latijn te moeten behandelen, slechts wordt gezegd, dat SAY de voornaamste is onder de staatshuishoudkundige schrijvers, maar echter niet vrij van dwaling is gebleven, en de schrijver zich voorstelt « errores quasdam levioris fortasse momenti corrigere, et doctrinae fundamenta stabilire. »

Of de schrijver niet te veel punten ter opzettelijke behandeling heeft genomen voor de ruimte waar binnen hij zijn geschrift heeft beperkt, zou ik niet durven ontkennen. Waarom niet mindere, maar vollediger behandeld?

Blijkens haar aanvang moet § 1 strekken tot bestrijding van SAY, voor zoo ver zijne verdeeling der menschelijke rijkdommen in *natuurlijke* en maatschappelijke betreft. Daarbij bepaalt zich evenwel de schrijver niet, maar trekt even breed tegen de denkbeelden van Mr. SLOET tot OLDHUIS op dit punt te velde. Had hij zich niet alleen bij SAY moeten bepalen, of het geheele punt volledig moeten behandelen, met vermelding der gevoelens ook van de overige staatshuishoudkundigen? — Over het

algemeen behoort deze § niet tot de beste. Men oordeele. Op p. 6 wordt SAY bestreden, omdat hij een kenmerk ter verdeeling opgeeft, «secundum quod naturales sunt divitiae, quae certo pretio aestimari possunt, sociales contra, quae talem aestimationem non admittunt.» Daarna geeft de schrijver zijn *eigen* denkbeelden; maar wanneer hij nu ten slotte zelf als regel stelt voor de bedoelde verdeeling: «sociales sunt divitiae, quae pretio aestimari possunt, naturales quae non item,» dan, geloof ik, dat weinigen door zijn betoog zullen overtuigd zijn, dat SAY op dat punt wezenlijk ongelijk had.

«Sensu latissimo omnia quae ab hominibus expetuntur, omnia quae ad felicitatem suam homines pertinere arbitrantur, divitiae dicuntur,» wordt op p. 9 geleerd. Is dit juist? Een algemeene zucht der menschen, hetgeen waarnaar zij het meest haken, is een lang leven. Is nu het leven ook een rijkdom? eene sociale of natuurlijke? of valt het niet liever geheel buiten die beiden? Om het leven alleen toch geschiedt alles, en zonder dat valt alles weg. Maar het leven is niet denkbaar zonder vervulling der voorwaarden van het menschelijk bestaan. Is dan ook tevens wat voor die vervulling noodig is, lucht en licht, grond om op te zijn, enz. niet evenzeer buiten die rijkdommen?

Des schr. pogen strekt in § 1 dadelijk daarheen, dat het blijke hoe SAY zich ongelijk was en dwaalde omtrent die verdeeling. Moet men bij zoodanig trachten niet scherp op zich zelven toezien? Of de schr. dit gedaan heeft, kan daaruit welligt reeds worden afgemeten, dat hij zich immers voornam SAY in dwalingen van *minder* belang te verbeteren, en van het eerste punt, wat hij daartoe aanvat, de verdeeling der rijkdommen, zegt: «cum ipse SAY pronuntiet, et jure ni fallor, *maximi* esse momenti, ut hujus fines accurate regantur.» p. 9.

Dat *overgroote* gewigt van dat punt evenwel heb ik

daarenboven nog niet kunnen voelen. Er wordt gehandeld «de divitiis *generis humani*, earumque divisione in *naturales* et *sociales*.» p. 5. Eilieve! wat belang hebben wij toch bij eene juiste wetenschappelijke verdeeling van allen rijkdom van het menschelijk geslacht, van alles wat op aarde is? Wij handelen immers alleen over huishouding van staten of liever van volken; maar laten de regelen voor de huishouding der wereld ter zijde.

De 5de §, waar de schrijver SAY wederlegt, die den koornprijs, SMITH, die den prijs van den arbeid, STORCH, die goud en zilver, als den maatstaf ter berekening der waarden opgeven, is zeker de beste. v. d. L.

H. ENGELBERTS, *Diss. Jur. Publ. inaug. de Successione in regnum ex lege imperii nostra*. L. B. d. 20 Decemb. 1845. — 44 in 8°.

Welligt heeft de heer ENGELBERTS niet te Leiden, waar hij gepromoveerd werd, maar te Amsterdam, waar hij geboren werd, zijn studietijd volbragt; hij kon dan voor zijne promotie niet met *Theses* volstaan. Moet zoodanige omstandigheid bij het beoordeelen eener dissertatie niet worden in aanmerking genomen? Ik geloof het niet. Maar moet noodzaak tot het schrijven eener dissertatie, niet als verschooning gelden ter verzachting van een anders hard oordeel? Naar mijn inzien in geen geval, dan waar de wet, die het schrijven eener dissertatie verplichtend maakt, tevens het trachten naar den doctoralen rang gebiedt.

Op 44 ruim gedrukte bladzijden wordt in twee hoofdstukken, voorafgegaan door eene Praefatio en een Exordium, over de troonsopvolging gesproken. Waarom heeft de bedreven schrijver dezer *Dissertatio Juris Publici*,

haar zoo hoogstonbeduidend gemaakt? Elk, die haar in-
ziet, moet het zelfs voorkomen als of hier alleen
geschreven ware om eenige bladzijden latijnsch geschrif
te hebben, dat onder den naam van dissertatie zou
kunnen doorgaan. Voor eene geoefende hand was het
zeker niet de taak van eenen geheelen dag. v. d. L.

A. UYTENHOVEN, *Diss. Jurid. inaug. de impensis
a possessore factis.* — L. B. d. 29 Novemb. 1845. —
77 in 8°.

In het eerste hoofdstuk, p. 1 — 8, van dit goed
geschreven stuk, wordt onder het opschrift: «*de illis,
qui bona et mala fide possident, et eorum juribus*»
het onderscheid herinnerd, dat de nederlandsche wetgever
in den, bij den franschen code zeer verkeerdelyk ontbre-
kenden, titel, over 't regt van bezit gemaakt heeft tusschen
hem, die ter goeder en hem die ter kwader trouw bezit;
worden de regten opgeteld, die beiden gemeen, of slechts
een hunner hebben; en eindelijk gewezen op de verplichting
van den eigenaar die in het bezit van zijn goed terugkeert,
om den nu ontzetten bezitter, de door hem gedurende
den tijd van bezit, gemaakte kosten te vergoeden. Welke
die kosten zijn, is het hoofdonderwerp des geschrifts.

In een tweede hoofdstuk, p. 8 — 9 «*de impensarum
generibus*,» wordt onderzocht in hoeveel soorten de door
den bezitter gemaakte kosten moeten worden onderschei-
den, en zegt de schrijver niet te twijfelen, of wij moeten
de drieledige, door de Romeinen reeds opgemerkte, verdee-
ling behouden en waarvolgens zij zijn *necessariae*, of *utiles*,
of *voluptuariae*. En dat niettegenstaande de, op onderschei-
dene plaatsen des nederlandschen wetboeks gebezigde
bewoordingen aanleiding zouden geven om te denken dat

op meerdere sortering door den wetgever gedacht was.

Ook bij dit onderwerp wederom komt het helder aan het licht, hoe slecht de taal onzer wetten is. De schr. tracht de daardoor ontstane moeilijkheden uit den weg te ruimen, en afwijkende bewoordingen tot één denkbeeld te brengen. Of hij echter overal juist geslaagd heeft, kan betwijfeld worden. Op bl. 15 bijv. leest men. «Non semper tamen aequè claris verbis utitur codex, quum impensas necessarias aut utiles indicare vult, sed saepe ad eandem rem exprimendam varia nomina adhibet. Sic in art. 630 l. 2 legimus: necessariae impensae quae rem conservant *et ei utiles sunt* (noodzakelijke uitgaven, tot het behoud en ten nutte der zaak). Ex quibus verbis ratiocinari possemus impensas et ad rem conservendam et quae ei utiles sunt, vocari impensas necessarias; quia verba *tot het behoud* et *illa ten nutte* interpretari videantur verba *noodzakelijke uitgaven*. At historia hujus articuli nos docet illas impensas, quae utiles rei sunt (*ten nutte* der zaak), minime necessarias sed omnino utiles esse habendas.» Wat is nu die geschiedenis die der duistere plaats licht zal bijzetten? Bij VOORDUIN III, p. 419, 420 et 421 leest men: «Het ontwerp van 17 October 1832 luidde: De bezitter te goeder trouw — heeft wijders regt tot terugvordering der noodzakelijke uitgaven, tot het behoud der zaak aangewend, gelijk enz.

«Ten aanzien hiervan meende de derde afdeeling, bij hare aanmerkingen op dit onderwerp, dat de terugvordering der noodzakelijke uitgaven, tot behoud der zaak aangewend, zich ook moesten uitstrekken tot de *nuttige* onkosten te dien einde uitgegeven.

«De Regering antwoordde: Bij dit artikel wordt gehandeld van noodzakelijke uitgaven, tot het behoud der zaak aangewend: waarbij nu nog, op de aanmerkingen van sommige afdeelingen (?) de noodzakelijk *nuttige* kosten zijn bijgevoegd.»

Ik kan het licht niet zien , waarmede deze beraadslaging der hoogste staatsmagten het artikel moet verhelderen. Evenmin dat daaruit blijkt, dat in art. 630 van twee onderscheiden soorten van onkosten gesproken wordt; namelijk van de alleen *noodzakelijke*, en van de alleen *nuttige*. — In de eerste plaats toch is de vraag wat de derde afdeeling wilde? De kreupele taal, daar hier die Afdeeling hare aanmerkingen over het wetsontwerp in mededeelde, maakt het moeilijk te bepalen, wat hare meening was. Want zij zegt dat *de terugvordering der noodzakelijke uitgaven tot behoud der zaak* aangewend, zich ook moesten uitstrekken tot de *nuttige onkosten ten dien einde* uitgegeven. Men spreekt hier niet van «*terugvordering*» van uitgaven, of «*vergoeding*» van kosten in het algemeen, maar bepaaldelijk van «*de terugvordering der noodzakelijke uitgaven*»; en die alzoo bepaalde *terugvordering* moest zich, volgens de 5^e Afdeeling, ook uitstrekken tot de *nuttige* onkosten. Onder die *terugvordering dernoodzakelijke*, moesten dus ook de *nuttige* worden begrepen. Dit schijnt nog daaruit te blijken, dat de *noodzakelijke* waren *tot behoud der zaak*; en de *nuttige te dien einde*, dat is dus ook *tot behoud der zaak*. Vorderde men dus de *noodzakelijke*, dan waren daar de *nuttige*, beide tot hetzelfde einde strekkende, tevens reeds onder begrepen. — Welk denkbeeld derhalve de derde afdeeling zich op dit punt vormde van het onderscheid tusschen *noodzakelijke* en *nuttige* uitgaven is niet wel te bepalen, noch ook welke verandering of bijvoeging zij in het voorgestelde wetsartikel verlangde. En zeer zeker wordt hare meening niet duidelijker, wanneer men ziet, dat deze zoo onbegrijpelijke aanmerking nog wordt opgesierd, vooreerst door «*de terugvordering.... moesten zich uitstrekken*,» eene wijze van uitdrukking die vroeger, volgens de toenmalige, maar niettegenstaande de gezetheid der natie op hare instellingen, geheel verlopen

wijze van opkweeking der jeugd, als ongehoorde nieuwigheid zekerlijk den boerenschooljongen een duchtigen plak zou hebben doen verdienen, en voorts door de *uitgegeven onkosten*, dat nu minstens voor eene heele fout zou worden aangerekend. Onkosten worden *gemaakt* en *betaald*, en buitendien moet niet slechts wat de bezitter heeft uitgegeven, toen hij betaalde wat tot behoud der zaak was verrigt, door den eigenaar worden teruggegeven, maar ook de onkosten, die reeds gemaakt, maar nog niet betaald, en waarvoor dus nog geene uitgaven gedaan zijn.

De regering antwoordde dat de *noodzakelijk nuttige* kosten er waren bijgevoegd. Zijn dit nu *nuttige* kosten alleen, of wel alleen *noodzakelijke*? geen dier twee, maar een mengelmoes van beiden, dat niet leidt tot die onderscheiding in nuttige en noodzakelijke uitgaven, welker bestaan in art. 630 de S. meent, dat door dusdanig overleg van de Regering met de Tweede Kamer, buiten twijfel wordt gesteld.

In het derde hoofdstuk, p. 21 en 23, *de impensarum deductione*, wordt eerst p. 21—23 gehandeld *de impensis in fructus factis*, dan, p. 24—36, *de impensis in rem factis necessariis*, voorts, p. 37—61, *de impensis in rem factis utilibus*, en eindelijk, p. 62—69, *de impensis in rem factis voluptuariis*.

Ten slotte wordt in het vierde hoofdstuk, p. 70—77, de weg aangewezen, *qua possessores impensas factas persequuntur*. Vreemd is het, dat dit hoofdstuk grootendeels loopt over de romeinsche regtsmiddelen, terwijl de dissertatie ons hedendaagsch regt ten onderwerp heeft, en de S. zelf erkent, dat bij ons de zaak geheel anders is dan bij de Romeinen, en bovendien ons regt van terughouding van het Romeinsche jus retentionis zeer verschilt.

V. D. L.

BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.

Wij geven gaarne eene plaats aan het volgende ons door eene geachte hand toegezonden:

OVERZICHT VAN HET IN JUNIJ LL. DOOR HET ENGELSCHЕ MINISTERIE IN HET LAGERHUIS VOORGESTELD GEWIJZIGD STRAF-STELSEL.

Den 3 Junij ll. werden in het Engelsche Huis der Gemeenten, door den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, lord GEORGE GREY, twee wets-ontwerpen aangeboden, welke vroeger reeds in het Huis der Lords behandeld waren, en eene regeling van het gevangenis-stelsel ten doel hebben. Bij het eene ontwerp, *the prisons bill*, wordt voorgesteld om de penitenciaire gevangenissen Milbank, Pentonville en Parkhurst voortaan onder ééne en dezelfde commissie van bestuur (*board of management*) te brengen, ingerigt op den voet van die, welke thans reeds het beheer over de Pentonville-gevangenis alleen voert. Een lid dier commissie zal bezoldigd zijn, zich geheel aan het bestuur der gevangenissen en het opzigt der gevangenen wijden, en voortdurend in betrekking tot den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken staan. Onder het toezigt dierzelfde commissie worden thans mede gebragt de zoogenaamde *hulks* (1), en andere verblijfplaatsen voor veroordeelden in Engeland, welke vroeger, even als Milbank, Pentonville, en Parkhurst, op het eiland Wight hare afzonderlijke besturen hadden.

In 1833 werd de Milbank ingerigt tot een depôt voor alle gevangenen uit Engeland, Wales en Schotland, welke veroordeeld waren tot transportatie. De gevangenen werden derwaarts gebragt na hunne veroordeeling, in afwachting dat nader over hen beschikt zou worden. Het tweede, thans door lord GEORGE GREY aangeboden wets-ontwerp, houdende bepalingen omtrent het bewaren der gevangenen (*the Custody of Offenders Bill*), stelt o. a. bij art. 1 voor, om hetgeen sedert 1833 in *Milbank-prison* plaats grijpt voor Engeland en Schotland, thans uit te strekken ook over de in Ierland veroordeelden tot transportatie, en dezen alzoo op dezelfde wijze te behandelen, als die uit Engeland en Schotland afkomstig.

Nadat de minister kortelijk het bovenstaande, als den hoofdinhoud der twee wets-ontwerpen, aan het Huis had medegedeeld, ging hij er toe

(1) De *hulks* zijn, gelijk bekend is, oude, tot gevangenis ingerigte, schepen, waarop de tot transportatie veroordeelden voorloopig gebragt worden en die hun tot verzamelplaats dienen, in afwachting dat zij op transportschepen naar de kolonien, de plaats hunner bestemming, kunnen worden overgevoerd.

over de vraag omtrent het te volgen strafstelsel meer in het algemeen te behandelen, een onderwerp dat hij even moeilijk als gewichtig noemde. De noodzakelijkheid van strafwetten en gevangenissen kon wel niemand tegenspreken en de vraag dus was alleen, hoe die in te rigten, hoe de Staat te handelen had met den veroordeelden gevangene. Het groote doel van ieder strafstelsel was, zeide de minister, het afschrikkende der straf te vereenigen met de verbetering van den misdadiger. De moeilijkheid, om de middelmaat tusschen die twee beginsels te houden, was groot. Tot op den huidigen dag had in Engeland de transportatie eene groote rol in alle strafstelsels gespeeld. De vraag, die hij nu opperde, was: «Kunnen wij, met het oog op den zedelijken toestand der misdadigers en op de belangen der kolonien, waarheen zij vervoerd worden, in gemeede met de transportatie voortgaan?» Hij voor zich aarzelde niet te verklaren, dat, naar zijne meening, wezenlijke veranderingen in het tot nu toe gevolgde stelsel noodzakelijk waren. De minister doorloopt daarop kortelijk de verschillende systema's, en verklaart dat elke poging, om de straf der deportatie goede vruchten te doen dragen, door namelijk de veroordeelden dadelijk na hunne veroordeeling naar een ander werelddeel te deporteren, in allen deele mislukt is. Het stelsel van toewijzing (*system of assignment*), had men om zijne vele gebreken moeten verlaten. Volgens hetzelfde werden de veroordeelden bij hunne aankomst in de kolonien van hunne persoonlijke vrijheid beroofd en aan gedwongen arbeid onderworpen, niet onder het opzigt van het gouvernement, maar van bijzondere personen, aan welken de veroordeelden werden toegewezen. Het groote bezwaar tegen het toewijzingsstelsel was de ongelijkheid in het lot der verschillende veroordeelden. Mogt het den veroordeelde, al was hij nog zoo groot een misdadiger, gebeuren van in goede handen te vallen, of door zijne bekwaamheid zich aan zijnen meester aangenaam en nuttig te maken, zoo was zijn toestand even goed, ja beter dan in het moederland vóór hij de misdaad beging; in de gelegenheid om fortuin te maken, miste hij niets dan de vrijheid om naar Engeland terug te keeren. Viel hij daarentegen een harden meester ten deel, zoo leefde hij in volslagene slavernij, geheel onder de tyrannij van een beginselloozen meester. Het eenige voordeel van het toewijzingsstelsel was, dat de veroordeelden verspreid leefden, afgescheiden van elkander, in plaats van in grooten getale te zamen te komen, iets dat zulke geweldige nadeelen had met zich gebragt. Ingevolge een in 1837—1838 uitgebragt verslag, werd dan ook in 1841 onder lord STANLEY het toewijzingsstelsel afgeschaft, in het vorig jaar de transportatie naar Nieuw Zuid-Wales gestaakt, en Bermuda en Gibraltar bestemd tot het bewaren van veroordeelden, die zich daar met zwaren arbeid zouden bezig houden.

De maatregelen, door lord STANLEY in 1841 genomen, bleken in de uitkomst in geenen deele te beantwoorden aan de hoop, die men er van koesterde. Alle de tot transportatie veroordeelden beneden de zeven jaren, werden, naar dat stelsel, van toen af niet getransporteerd, maar aan zware werken gebezigd in Engeland zelf, met vooruitzicht op vrijstelling indien hun gedrag daartoe aanleiding gaf. Gevangenissen, gelijk die van Pentonville, zouden in verschillende deelen des lands worden gebouwd. De *hulks* werden verlaten, en dien ten gevolge vermeerderde het getal der veroordeelden, die naar Norfolk Island en van Diemensland gingen, aanmerkelijk, maar dien ten gevolge ook nam onder die steeds aangroeiende massa van veroordeelden, de zedeloosheid in eene ongekende mate toe.

Lord STANLEY ging dien ten gevolge tot een ander stelsel over, dat hier op neder komt. De veroordeelde moest, na zijne aankomst in de kolonien, vijf achtereenvolgende klassen (*stages*) doorloopen. De *eerste klasse* was gevangenis (*detention*) in Norfolk Island, en werd toegepast op alle veroordeelden tot transportatie voor het leven en ook op sommige zwaardere misdadigers voor een tijd, mits tot meer dan 15 jaren, veroordeeld. Het verblijf te Norfolk Island was bepaald op een maximum en minimum van 1 tot 2 jaren. De *tweede strafklasse* was die der *probationgangs* (*beproevingssklasse*), welke bijeenverzameld werden in van Diemensland. Deze klasse bestond, ten eerste, uit de veroordeelden welke hun tijd in Norfolk Island reeds doorloopen hadden, en, ten andere, uit hen die niet voor het leven waren veroordeeld en door den minister van binnenlandsche zaken waren aangewezen als geschikt, om in deze klasse in te vallen. Behalve in geval van wangedrag, was de verblijftijd hier op slechts één of twee jaren gesteld. Om in de *derde klasse* te komen, moest de veroordeelde een *proefpas* (*probation pass*) verkregen hebben, iets dat hem niet verleend werd, dan na zijn tijd in de tweede klasse te hebben doorgebracht en door zijn goed gedrag die te hebben verdiend. In deze klasse mogt de veroordeelde, met voor kennis der regering, zich om loon in dienst bij bijzondere personen begeven. De *vierde klasse* bestond uit hen, die een *verlofskaart* (*ticket of leave*) hadden ontvangen, d. i. aan wien vergiffenis geschonken was, maar herroepbaar en alleen geldig voor de kolonie, waarin zij zich bevonden. De *vijfde en laatste klasse* eindelijk, die een veroordeelde gedurende den tijd zijner veroordeeling bereiken kon, was die van kwijtschelding van straf, door de Koningin of, bij delegatie, door den gouverneur der kolonie, verleend. Eindelijk dient hier nog bijgevoegd, dat volgens dit latere plan van lord STANLEY, de veroordeelde tot transportatie voor niet meer dan zeven jaren den aanvang zijner straf in eene penitentiaire ge-

vangenis van het moederland zon doorbrengen, en daarna eerst naar eene kolonie gebragt en in die klasse gesteld zou worden, waarvoor de minister van binnenlandsche zaken hem geschikt achtte.

Lord GEORGE GREY wees vervolgens op de resultaten, die dit stelsel hadden opgeleverd, en welke geldelijk zoowel, als uit een zedelijk oogpunt ongunstig waren geweest. De groote menigte veroordeelden, wier arbeid alsnu om loon te huur kwam, wanneer zij, gelijk boven gezegd is, in de derde klasse gekomen waren, had de prijzen der huurloonen in van Diemensland aanmerkelijk doen dalen, en de navraag naar arbeiders grootelijks verminderd. De veroordeelden, daardoor buiten staat om hun eigen kost te winnen, bleven ten laste van den Staat, en groote sommen moesten uit de uitgeputte schatkist worden getrokken, om in hun onderhoud te voorzien. Maar uit een zedelijk oogpunt waren de resultaten nog veel vreeselijker. Het getal misdrijven, moorden en andere zware misdaden, klom in de koloniën tot eene schrikbarende hoogte, en de doodstraffen, die er op volgden, waren niet in staat om het kwaad ten onder te brengen. Het zedebederf ging een gelijken tred met de misdrijven: de onnatuurlijke zonde werd algemeen. Van verschillende kanten, met name uit de koloniën zelve, verhieven zich dan ook menigvuldige stemmen tegen dit proefstelsel (*probation-system*) van lord STANLEY. «Zonder nu voor het oogenblik te spreken van de gevolgen van dit stelsel «voor de maatschappij in het algemeen,» zegt het rapport eener commissie uit het wetgevend ligchaam van Nieuw Zuid Wales, «gedenk «den veroordeelde zelve. Hij wordt veroordeeld in Engeland wegens «een misdrijf tegen de Engelsche wetten gepleegd. Hij wordt daarna «naar Norfolk Island of van Diemensland gezonden, waar hem ondeugden geleerd worden, waar hij vroeger nimmer van hoorde. Wordt er, «dus doende, naar de wetten van God niet een zwaarder misdrijf gepleegd «tegen den persoon des veroordeelden, dan deze zelf ooit beging?» Bij eene petitie afkomstig uit de koloniën, door 25,000 personen geteekend, smeekte men de regering om aan het proefstelsel, zoo rijk aan heillooze gevolgen, een einde te maken. In 1846 werd het, nog onder het vorig ministerie, dan ook reeds als noodzakelijk beschouwd om de transportatie naar van Diemensland te staken, en toen kort daarop lord GEORGE GREY met de Whig-partij aan het bestuur kwam, waren de berigten reeds van dien aard geworden, dat hij het onvermijdelijk rekende om het etablissement op Norfolk Island geheel op te ruimen, en voortaan de veroordeelden wederom onmiddellijk naar de plaats hunner voortdurende bestemming te zenden.

Een ieder is onder die omstandigheden het er over eens, dat eene radicale verandering van stelsel dringend gevorderd wordt. Het stelsel

dat de Minister thans aan het Huis voorsloeg, kwam volgens hem hoofdzakelijk hierop neder.

Het eerste gedeelte der transportatie-straf zal niet meer worden ondergaan in die ver af gelegene koloniën, waar het voor de regering onmogelijk is het onmisbaar toezigt te houden en de noodige waakzaamheid te doen in acht nemen, maar in de gevangenissen van het moederland of in andere plaatsen, niet verre genoeg van Engeland verwijderd om er de nadeelen van te moeten vreezen, die men van eene verzamelplaats van veroordeelden op van Diemensland ondervond. Gedurende dat eerste tijdperk, hetwelk van 6 tot 18 maanden, maar in den regel op zijn hoogst slechts 12 maanden, zal duren, en zoo veel mogelijk tot verbetering van den gevangene (*of a reformatory character*) strekken moet, zal het boete-stelsel worden toegepast op alle de veroordeelden, ten zij ouderdom of andere omstandigheden het bij uitzondering niet waarschijnlijk maken, dat zij eenig nut uit dit verblijf in eene penitenciaire gevangenis zouden trekken. Aan hen die hun eersten tijd daarin doorbrengen, zal tevens de hoop worden gelaten van, wanneer hun gedrag in de gevangenis lofwaardig is, gedeeltelijke kwijtschelding te erlangen van de verdere straf die zij buiten 's lands zullen ondergaan.

Na verloop van den tijd bestemd voor het verblijf der veroordeelden in eene gevangenis, bestaat het voornemen om hen hetzij in Engeland, hetzij te Bermuda of Gibraltar aan publieke werken te laten arbeiden, onderworpen aan een bestuur, dat de nadeelen zal beletten, welke tot nu toe het bijeenhouden van vele veroordeelden op ééne plaats heeft medegebragt. Indien, ook na die periode, de tijd van de door den regter uitgesprokene transportatie nog niet verstreken is, dan stelde de minister voor, dat de veroordeelden naar de Australische koloniën worden overgebragt, om daar in denzelfden toestand te verkeerén als die, welke nu van de tweede klasse ontslagen wordende in de derde overgaan (zie boven), — met die uitzondering evenwel, dat zij, in plaats van eene behandeling te hebben ondergaan, die hen op eene ontzettende wijze had bedorven, de vruchten zullen geplukt hebben van een stelsel, dat in eene ruime mate tot zedelijke en geestelijke verbetering leidt. De veroordeelde zal, bij zijne onscheping, een vrij man zijn binnen de grenzen, bij zijn *verlofskaart* bepaald; hij zal vrij over zijnen arbeid beschikken, en in geval van goed gedrag aanspraak op vergiffenis maken kunnen. Men zal aldus de veroordeelden over de kolonie verspreid houden, in plaats van hen opeengehoopt te laten op ééne plaats, waaruit zoo verregaand zedebederf ontstaat, het groote nadeel van de meeste vroegere systema's. Dit plan om de veroordeelden met *proefpassen* of *verlofskaarten* naar Australië te zenden, werd het eerst geopperd door de, reeds vermelde,

wetgevende kamer van New South Wales. Deze verwachtte van dit stelsel veel goeds, wanneer op die wijze den veroordeelden, binnen zekere grenzen, de vrijheid werd gelaten om door het verhuren van hunnen arbeid voor eigen onderhoud te zorgen, en zij tevens in de gelegenheid kwamen om met vrij emigranten en derzelver families in aanraking te komen. De meening was, dat er aldus alle waarschijnlijkheid bestond, dat zij eenmaal weder goede en nuttige leden der maatschappij zouden worden.

De moeilijkheid om allen, die tot transportatie veroordeeld zijn, vooraf een zekeren tijd in eene penitenciaire gevangenis te doen doorbrengen, was, zeide de minister, in de laatste jaren veel verminderd. Pentonville, sedert 1842 in gereedheid, kan 500 gevangenen bevatten. De gevangenis te Perth is thans mede geopend, in Ierland houdt men zich onledig met het bouwen van gelijksoortige huizen. In de graafschaps- en stedelijke gevangenissen in verschillende deelen van Engeland, zijn kortelings vele en groote verbeteringen ingevoerd; alle gevangenissen in aanbouw zijn van één model; die van oudere dagteekening worden, of zijn reeds, ingerigt voor het stelsel, in Pentonville aangenomen (1). Bovendien komt, ter oplossing van het vraagstuk, de ondervinding te baat, die men reeds te Pentonville heeft opgedaan. De minister sprak vervolgens met grooten lof van het boetstelsel, zoo als dit in Pentonville wordt aangewend, en

(1) Tot aanvulling van het hier door den minister aangevoerde, kan het navolgende dienen. De gevangenissen in Engeland en Schotland zijn meereendeels door de graafschappen gebouwd en worden ook door dezen onderhouden. Welk stelsel van gevangenis gevolgd zal worden, staat alzoo ter beslissing niet van het algemeen bestuur, maar van de verschillende graafschappen. Echter moeten alle veranderingen of vernieuwingen aan het gebouw eener gevangenis, vóór hare ten uitvoerlegging, aan de van regeringswege gestelde opzigters over de gevangenissen onderworpen worden. Bovendien blijft de regering voortdurend het bouwen van gevangenissen naar het Pensylvanisch stelsel aanbevelen. Dit heeft dan ook het gunstige gevolg al reeds gehad, dat, niettegenstaande het groote gebrek aan eenheid van bestuur omtrent het gevangenis-wezen, het getal der Pensylvanisch ingerigte gevangenissen meer en meer toeneemt. Behalve de door den minister genoemde *penitentiaries*, Pentonville, Milbank, Parkhurst, welke laatste bepaaldelijk voor mannelijke gevangenen beneden de 18 jaren dient, en die te Perth, de *model-prison* van Schotland, verdienen nog eene bijzondere vermelding die van Wakefield (Yorkshire) met 800 cellen, en de Bridewell te Glasgow, de oudste cellulaire gevangenis in Engeland. Als eene algemeene opmerking wordt hier bijgevoegd, dat al degenen, welke niet tot *transportatie*, maar alleen veroordeeld worden tot gevangenisstraf (welke gewoonlijk voor slechts drie jaren of minder wordt uitgesproken), ten 1ste der graafschappen en in de gevangenissen van deze verblijven, zonder onder een bepaald toezigt der regering te staan. Alléén over hen dus, die in Engeland of Schotland tot *transportatie* veroordeeld zijn, gaat de onmiddellijke zorg der regering, welke dezen te Pentonville, Milbank of Parkhurst bewaart. Zoo als men uit de *Custody of Offenders Bill* hierboven gezien heeft, wenscht de regering deze hare zorg thans ook uit te strekken over de in Ierland tot transportatie veroordeelden.

beschreef er de resultaten van, tot op den huidigen dag, als allezinds voordeelig en voldoende. Het gedrag van die veroordeelden, welke, alvorens naar de kolonien gebragt te worden, hun eersten straftijd in die gevangenis hadden doorgebragt, was, na hunne aankomst in de kolonien, zeer geregeld en goed geweest, en, volgens ontvangen berigten, waren de kolonisten te Port Philip, zoo wel als in Westelijk Australiën zeer begeerig naar een nieuwen aanvoer van arbeidslieden uit Pentonville afkomstig. Slechts zeer weinige gevallen hebben zich opgedaan van getransporteerden uit Pentonville, die na hunne overkomst zich aan een nieuw misdrijf schuldig maakten.

Wat het tweede gedeelte van den straftijd betreft, de minister ontveinsde zich de moeilijkheden daarvan in geenen deele. Doch men stelde zich voor, den veroordeelde daar zoo min mogelijk door vrees en dwang tot werken te brengen: drijfveeren van een beteren aard zouden worden aangewend, door den veroordeelde, in geval van ijver en goed gedrag, op verbetering in zijn lot te doen hopen. De veroordeelden zouden worden gebezigd in openbare werken, op de scheepswerven, bij den bouw van vestingwerken, het aanleggen van noodhavens enz. De noodige barrakken (*convicts barracks*) werden hier en daar, o. a. op het eiland Portland, opgericht, waar de regering het voornemen had, om eene noodhaven daar te stellen. Die barrakken zouden aldus worden ingerigt, dat de veroordeelden zoo veel mogelijk gescheiden bleven; zij zouden bovendien vatbaar zijn, om afgebroken en van de eene plaats naar eene andere gebragt te worden. Binnen korten tijd zouden 300 veroordeelden te Portland aldus kunnen worden gevestigd. Het getal veroordeelden, dat hun verblijf op de *hulks* had, zou aanmerkelijk moeten vermeerderd worden. Eene verbetering echter in het bestuur en de inrigting er van was noodzakelijk, en zou worden ingevoerd. De tijd, gedurende welken de veroordeelden aan publieke werken zouden gebezigd worden, zou veelal afhangen van het meer of minder geschikt gedrag van den veroordeelde. Het maximum echter van den verblijftijd zou tevens altijd in verband staan met het getal jaren, waarvoor iemand tot transportatie veroordeeld was: hij b. v. die tot zeven jaren transportatie veroordeeld is, zal, indien zijn gedrag goed is, in drie of vier jaren van de tweede periode van zijn straftijd ontslagen worden. De opbrengst van den arbeid van iederen veroordeelde eindelijk zou voor de helft bij zijn ontslag aan hem toebehooren, en gedeeltelijk tevens de vrouwen en kinderen des veroordeelden in staat moeten stellen, om zich bij dezen in de kolonien teervoegen. Dit alles zou een krachtige drijfveer zijn voor het goed gedrag der veroordeelden; het laatste zou bovendien de nuttige strekking hebben om de ongelijkheid in getal van het mannelijk en vrouwelijk geslacht in de kolonien te verminderen.

De minister, na aldus in de hoofdzaak zijn ontwerp te hebben geschetst, verklaarde overtuigd te zijn, dat het onderhevig was aan bedenkingen. Hij verzocht echter het Huis wel te overwegen, of de bezwaren, die tegen dit ontwerp waren te maken, van dien aard waren, dat zij aan het Huis veroorloofden de nadeelen voorbij te zien, die zoowel uit een zedelijk als uit een geldelijk oogpunt aan het tegenwoordig stelsel verbonden waren? in allen gevalle hoopte de minister, dat men zijn plan niet zou verwerpen, zonder een ander aan de hand te doen, in staat om de vreeselijke gevolgen van het thans werkend systeem te verminderen, indien zij niet geheel konden worden uit den weg geruimd.

Deze wetsvoordragt gaf, nadat de minister aldus zijne rede geëindigd had, al dadelijk tot eenige voorloopige beraadslagingen aanleiding. Daarbij werden door verschillende redenaars onderscheidene bezwaren tegen hetzelfde ingebracht. Men beschouwde het o. a. als hoogst bedenkelijk om, door het bezigen der veroordeelden tot publieke werken, de fransche *bagnes* te gaan invoeren, die door de meest verlichte staatslieden van Frankrijk als een groot kwaad werden beschouwd, en dat wel op een oogenblik, dat men in dat land die ging afschaffen. Men had verder, naar het oordeel van sommige leden, datgene in de tweede plaats gesteld, waarmede men had moeten beginnen. Indien toch de twee stelsels, van publieken arbeid en penitentiaire gevangenis, hier moesten vereenigd worden, dan had in het ontwerp de publieke arbeid vooraf moeten gaan, en eerst daarna de gevangenis in afscheiding worden toegepast. Het gelijktijdig zenden van een aantal veroordeelden naar de kolonien, ook al werden zij daar vrijgelaten, liet in vele opzigten dezelfde nadeelige gevolgen vreezen, welke tot nu toe van de transportatie waren ondervonden. Enkele leden eindelijk beschouwden het voorgedragen systeem als niet genoeg afschrikkend, als niet voldoende aan hetgeen CICERO, met zoo bewonderenswaardige naauwkeurigheid en korthed, voor het ware doel van elk strafstelsel had verklaard, namelijk: *Ut poena in paucos perveniat, metus in omnes*.

Ten slotte echter, werd met eene meerderheid van 124 tegen 26 stemmen tot het in overweging nemen der wetsvoordragt besloten, en werd zij naar eene commissie van onderzoek verzonden.

De verdere behandeling van dit aangelegen onderwerp zal waarschijnlijk onder de eerste bezigheden van het aanstaande nieuwe parlement behooren.

— Twee gewigtige uitgaven zijn dezer dagen aan het licht gekomen bij de boekhandelaars en drukkers J. NOMAN en ZOON, te Zalt-Bommel.

De eerste is de uitgave van het Staatsblad voor Nederlandsch-Indië van het jaar 1816 tot 1845, met Register; eene uitgave, geheel geschoeid op de leest van die der Nederl. Staatsbladen, bij dezelfde uitgevers; —

zoodat de Indische Staatsbladen, die vroeger hier te lande niet of bezwaarlijk te krijgen waren, nu voor eene betrekkelijk geringe som (f 20) algemeen toegankelijk zijn. De volgende jaargangen zullen jaarlijks worden bijgehouden.

De andere uitgave is misschien van nog gewigtiger aard, meer bijzonder voor den regtsgeleerde; wij bedoelen de nieuwe regterlijke organisatie en wetgeving voor Nederlandsch-Indië. Veel was daaromtrent in den laatsten tijd gesproken, en de vroegere loop van zaken deswege is bekend, zoo uit het artikel van Mr. P. MYER, in een Indisch tijdschrift en ook in de *Regtsg. Jaarboeken* voorkomende, als wegens het later gebeurde uit de *Bijdragen voor de koloniën*, en den *Moniteur des Indes*.

De inhoud van de wetgeving zelve was echter nog een geheim, zelfs voor de leden der Staten-Generaal, wien de mededeeling daarvan was toegezegd.

Eensklaps verschijnt nu uit Zalt-Bommel die nieuwe Indische organisatie en wetgeving; en die verschijning zelve wekte natuurlijk allerwege bevreemding, maar tevens strekte zij tot voldoening van eene gevoelde behoefte, tot vervulling van eene regtmatige nieuwsgierigheid.

Het voornemen bestaat in de *Themis* een volledig overzicht over deze wetgeving te doen plaats vinden. Thans laten wij hier voorloopig volgen zoowel eene opgave van hetgeen in den, door de heeren NOMAN uitgegeven bundel, begrepen is, als wat daarin de organisatie der regterlijke magt in Nederlandsch-Indië betreft. De heeren NOMAN verdienen ongetwijfeld en om den spoed, en om de typographische uitvoering allen lof.

— Men vindt in de verzameling der Indische wetgeving:

I^o. de Grondwet der Nederlanden, waarvan men reeds in 't *Weekblad van het Regt* aangemerkt heeft, dat de regering, door de uitlegging, die zij aan art. 59 dier wet verkiest te geven, zekerlijk oordeelen zal, dat voegzaam hier achterwege had kunnen blijven;

II°. het reglement op het beleid der regering in Nederlandsch-Indië, den 26 September 1836, door den Gouverneur-Generaal DE EERENS gegeven;

III°. het reglement op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie in Nederlandsch-Indië. Wij ontleenen aan de algemeene bepalingen daarvan het volgende:

De regterlijke magt in Ned. Indië wordt, onverminderd de regtsmagt aan den militairen regter toegekend, en die, welke in dit reglement bij uitzondering aan de Residenten en andere administratieve ambtenaren, is opgedragen, uitgeoefend door

- de districtsgeregten;
- de regentschapsgeregten;
- de landraden;
- de Regtbanken van omgang;

de Raden van Justitie; en
het Hoog Gerechtshof.

De bestaande veranderingen omtrent het regtswezen in de residentien Soerakarta en Djocjocarta, blijven in volle kracht tot dat daaromtrent nader zal zijn beschikt.

De regthanken en geregten in de bezittingen buiten *Java* en *Madura*, blijven vooreerst derzelver tegenwoordige benaming en samenstelling behouden. (Art. 1).

De kennismeming en beslissing van alle geschillen over eigendom of daaruit voortspuitende regten, over schuldvorderingen of burgerlijke regten, en de toepassing van alle soort van wettig bepaalde straffen, zijn bij uitsluiting opgedragen aan de regterlijke magt, volgens de verdeelingen van regtsgebied, de regterlijke bevoegdheid en de wijze bij dit reglement omschreven.

De zaken, welke uit haren aard, of krachtens wettelijke bepalingen, ter beoordeeling staan aan het administratief gezag, blijven daaraan onderworpen.

Alle geschillen over bevoegdheid tusschen de regterlijke magt en het administratief gezag, worden door den Gouverneur-Generaal beslist, volgens algemeene bepalingen, nader door den Koning vast te stellen. (Art. 2).

De tusschen Inlanders, of tusschen met deze gelijk gestelde personen van gelijken landaard, gerezene burgerlijke geschillen, welke, volgens de godsdienstige wetten of de zeden en oude herkomsten van die personen, ter beslissing staan van hunne priesters of hoofden, blijven daaraan bij voortdaring onderworpen.

De uitvoering van de aldus ge lane uitspraken kan, indien zij niet vrijwillig geschiedt, niet anders plaats hebben dan langs den gewonen weg van regten, en na executoir-verklaring door het hoogste Inlandsche regterlijke collegie.

In geval van twijfel of verschil over de competentie in de bij dit artikel bedoelde zaken, beslist de Gouverneur-Generaal. (Art. 3.)

Onverminderd de bestaande of later door den Gouverneur-Generaal te geven voorschriften, betreffende het vragen van verlof tot vervolging in regten van mindere Inlandsche hoofden, kunnen geene burgerlijke regtsvorderingen, noch vervolgingen tot straf, worden ingesteld tegen Vorsten, Regenten of andere Inlandsche grooten en derzelver nabestaanden, noch ook tegen districtshoofden en andere Inlandsche hoofden van aanzien, zonder daartoe vooraf, op *Java* en *Madura* van den Gouverneur-Generaal, en in de bezittingen buiten *Java* en *Madura* van den hoogsten gezaghebber, verlof te hebben verkregen.

In geval de laatstgemelde het verlof mogt weigeren, zal hij van zijn Besluit onmiddellijk kennis geven aan den Gouverneur-Generaal, ten einde hetzelfde bekrachtigd of de gevraagde vergunning alsnog verleend worde.

De teregtzittingen over zaken, waarin de genoemde personen, het zij alleen, het zij met anderen, betrokken zijn, worden met geslotene deuren gehouden. (Art. 4.)

Niettegenstaande de weigering van het in bovenstaand artikel vermelde verlof, zal de regterlijke vervolging van andere in de zaak betrokkene personen worden voortgezet, ten zij de Gouverneur-Generaal, aan wien door den betrokken ambtenaar van het openbaar ministerie, vooraf zal worden kennis gegeven van de voorgenomene vervolging, zich, met inachtneming der bij artikel 179 voorgeschrevene vormen, tegen die vervolging mogt verzetten. (Art. 5.)

Wanneer Oosterlingen, de Mahomedaansche godsdienst belijdende, of Chinezen, in burgerlijke zaken of in strafzaken van welken aard ook, in eersten aanleg als verweerders of beklaagden zijn betrokken, en zij, met opzigt tot de in geschil zijnde

zaak, niet regtens zijn, of zich niet vrijwillig hebben onderworpen aan de wettelijke bepalingen voor Europeanen, zullen, voor zoo veel de Mahomedanen aangaat, een priester van hunne godsdienst, en voor zoo veel de Chinezen betreft, één of twee hoofden, of, bij ontstentenis van deze, één of twee daartoe geschikte personen van dien landaard, door het geregte of, bij regterlijke collegiën, door den President aan te wijzen, de terechtzittingen bijwonen; en zal het gevoelen van zoodanige advyseurs worden ingewonnen, bepaaldelijk ten aanzien van de ter zake betrekkelijke godsdienstige of andere Wetten of gebruiken, ten einde daarop bij het doen der uitspraak worde gelet.

De inhoud der aldus uitgebragte advyzen, moet in de notulen, of het proces-verbaal der terechtzitting, worden opgenomen.

Bij de vonnissen zal moeten worden vermeld, dat de advyseurs geraadpleegd zijn. (Art. 7.)

De priesters en hoofden of andere personen, welke, krachtens het bepaalde bij het voorgaande artikel, de terechtzittingen bijwonen, zullen vooraf in handen van den regter een zuiverings-eed afleggen.

De bepaling van dit artikel is niet toepasselijk op de beëdigde Hoofd-Panghoeloe's en Panghoeloe's die doorgaande de terechtzittingen en beraadslagingen der Indische regtbanken en geregten bijwonen. (Art. 8.)

De regterlijke ambtenaren mogen geen en handel drijven, noch deel hebben in dien van anderen, zij mogen noch regtstreeks, noch zijdelings, deelhebbers zijn in pachten of aanbestedingen van den lande, of in overeenkomsten met de regering over ondernemingen van landbouw aangegaan. Ook mogen zij niet zijn medestanders, borgen of achter-borgen, ter zake van gemelde pachten, aanbestedingen of overeenkomsten. Zij zullen wijders niet tevens mogen uitoefenen de betrekkingen van Advocaat, Procureur, Notaris of Solliciteur, noch enig ambt bekleeden, waaraan eene vaste wedde of andere bezoldiging is verbonden. Eindelijk kunnen zij niet zijn Zaakgelastigden, Exeuteurs, Voogden of Curators van personen, die hun verder dan in den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaan, ten zij de Gouverneur-Generaal daartoe, om bijzondere redenen, vergunning hebbe gegeven.

De Gouverneur-Generaal kan, op voordragt van het Hoog Geregts hof, aan de Substituut-Griffiers tijdelijk opdragen de waarneming der functiën van Advocaat, Procureur of Notaris, ter plaatse waar het regterlijk collegie, waarbij zij behooren, gezeteld is.

De verbodsbepalingen van dit artikel zijn niet toepasselijk op de leden der Inlandsche regtbanken, noch op de regterlijke ambtenaren in de bezittingen buiten *Java* en *Madura*, voor zoo ver zij als zoodanig geene vaste bezoldiging trekken, of slechts eene toelage genieten, die de som van f 1200 's jaars niet te boven gaat. (Art. 9.)

De regterlijke ambtenaren zullen tevens mogen zijn leden van de commissiën van openbaar onderwijs en van alle andere bijzondere en openbare inrigtingen, wanneer die betrekkingen niet als eigenlijk bezoldigde ambten kunnen worden beschouwd.

In geval van twijfel of eenige betrekking van laatstgenoemden aard met de regterlijke bestaanbaar zij, zal zulks door den Gouverneur-Generaal worden beslist. (Art. 10.)

Bloedverwanten of aanverwanten, tot den derden graad ingesloten, kunnen, zonder dispensatie van den Gouverneur-Generaal, niet te zamen zijn raadsheeren, regters, ambtenaren van het Openbaar Ministerie of Griffiers in één en het zelfde regterlijke collegie.

Indien de zwagerschap eerst mogt zijn ontstaan na de benoeming, zal degene, die

dezelve heeft aangegaan, zijn ambt niet kunnen blijven behouden, zonder verguuning van den Gouverneur-Generaal.

Deze bepalingen zijn niet toepasselijk op de Substituit-Griffiers. (Art. 11.)

De bepalingen van het voorgaande artikel, zijn mede niet van toepassing op de Inlandsche regterlijke ambtenaren in geheel *Nederlandsch Indië*, noch op de Europeische regterlijke ambtenaren in de bezittingen buiten *Java* en *Madura*; doch zal daarop, bij het doen van voordragten en benoemingen, zooveel mogelijk worden gelet. (Art. 12.)

De President van het Hoog Gerechtshof wordt door den Koning benoemd.

De Gouverneur-Generaal benoemt alle overige, zoo Europeische als Inlandsche, regterlijke ambtenaren, voor zoo ver hij derzelve aanstelling niet aan andere autoriteiten opdraagt. (Art. 15.)

In *Nederlandsch Indië* heeft geene benoeming van regterlijke ambtenaren voor hun leven plaats.

De Gouverneur-Generaal is bevoegd om de Europeische regterlijke ambtenaren tot de waarneming van andere openbare bedieningen te roepen, wanneer hij dit oorbaar acht voor 's Lands dienst. (Art. 16.)

Een regterlijk ambtenaar, wegens misdrijf tot gevangenisstraf veroordeeld, of tegen wien lijfswang is ten uitvoer gelegd, zal, op voordragt van het Hoog Gerechtshof, of na raadpleging van dat collegie, door den Gouverneur-Generaal in zijne bediening kunnen worden geschorst, of daaruit ontzet.

Op dezelfde wijze kan elk regterlijk ambtenaar, wegens wangedrag, onzedelijkheid of merkelijke achteloosheid, worden geschorst of ontzet.

In geval van schorsing wordt, voor zoo veel noodig, door den Gouverneur-Generaal in de tijdelijke waarneming der betrekking voorzien. (Art. 17.)

De bepalingen van het tweede lid van artikel 16 en die van artikel 17, voor zoo ver daarbij de magt tot afzetting aan den Gouverneur-Generaal is toegekend, zijn niet toepasselijk op den President van het Hoog Gerechtshof. Wanneer de Gouverneur-Generaal oordeelt dat diens afzetting, om eene der bij artikel 17 vermelde redenen, zoude behooren plaats te hebben, zal hij het ontslag aan den Koning kunnen voordragen, onder bijvoeging van alle ter zake betrekkelijke stukken, vergezeld van eene schriftelijke verantwoording van den aangeklaagde, wien tot dat einde de tegen hem bestaande bezwaren, zullen worden medegedeeld.

De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, in afwachting van 's Konings beschikking, den aangeklaagde, onder toekenning van wachtgeld, te schorsen, en voorloopig te voorzien in de waarneming zijner functien.

De aangeklaagde zal, des verkiezende, worden in staat gesteld om, onder genot van verlofstractement en vrijen overtocht, zich in *Nederland* te gaan verantwoorden. (Art. 18.)

Er wordt alom in *Nederlandsch Indië* regt gesproken in naam en van wege den Koning. (Art. 27.)

De vonnissen van het Hoog Gerechtshof worden arresten genoemd.

De arresten en vonnissen gewezen met een minder getal Regters, dan in dit Reglement is bepaald, zijn nietig.

Telkens wanneer een bepaald getal Regters wordt aangegeven, is de Voorzitter, of die dezen vervangt, daaronder begrepen. (Art. 28.)

In alle zoowel burgerlijke als strafzaken wordt het regtsgeding, op de teregt-

zittingen, in het openbaar gehouden, ten zij bij de wettelijke bepalingen anders mogt zijn vastgesteld, of de Regter, om gewigtige redenen, in het proces-verbaal of de notulen der zitting te vermelden, mogt bevelen, dat de teregtzitting geheel of gedeeltelijk met geslotene deuren zal plaats hebben.

Met uitzondering der beslissingen in revisie van strafzaken en der beschikkingen op eenvoudige verzoekschriften, worden alle arresten en vonnissen door den Regter in het openbaar uitgesproken. (Art. 29.)

Alle arresten en vonnissen moeten de gronden inhouden, waarop zij berusten, en daarenboven in strafzaken het misdrijf of de overtreding uitdrukken.

In de arresten en vonnissen, die op stellige wettelijke bepalingen zijn gegrond, moeten deze vermeld worden. (Art. 30.)

Alle regterlijke collegiën zijn verplicht om berigt, consideratiën en advijs te geven, wanneer zulks door of van wege den Gouverneur-Generaal wordt gevraagd.

Indien nogtans de zaak, waaromtrent berigt, consideratiën en advijs zijn gevraagd, bereids aan de daartoe aangezochte regterlijke autoriteit ter beslissing is onderworpen, of het te voorzien is dat zulks zal geschieden, kan die autoriteit volstaan met het geven van eenvoudig berigt. (Art. 32.)

Het besluit wordt opgemaakt bij volstreckte meerderheid van stemmen, en bij staking van stemmen,

In burgerlijke zaken, in eersten aanleg, ten voordeele van den verweerder; en in hooger beroep, revisie of cassatie, ter bekrachtiging van de beklagde uitspraak;

In strafzaken, steeds ten behoeve van den beklagde. (Art. 40.)

Het Openbaar Ministerie wordt bij de Europeesche regterlijke collegiën uitgeoefend:

1°. Bij het Hoog Gerechtshof, door den Procureur-Generaal, of, namens dezen, door eenen substituut, den titel voerende van Advocaat-Generaal;

2°. Bij de Raden van Justitie, door de Officiëren van Justitie, of, namens hen, door Substituut-Officiëren, voor zoo ver die hun zijn toegevoegd. (Art. 54.)

Zij zijn gehouden om in alle burgerlijke zaken, waarin de belangen van den lande betrokken zijn, die belangen op eene regtmatische wijze voor te staan en te beschermen, met dien verstande nogtans, dat niemand hierdoor van zijnen dagelijkschen Regter kan worden afgetrokken. (Art. 58.)

De ambtenaren van het Openbaar Ministerie, genieten geen ander aandeel of voordeel van eenige confiscatiën, boeten of breuken, dan bij de wettelijke bepalingen is vastgesteld en hun bij regterlijk gewijsde of bij, ten overstaan van den Regter geslotene, transactie zal zijn toegekend. Zij mogen in geen geval tot het sluiten van zoodanige transactie overgaan, zonder daartoe door het bevoegd administratief gezag gemagtigd te zijn, noch gedogen, dat zulks door hunne ondergeschikten geschiede, alles op verbeurte van hunne ambten en onverminderd de vervolging tot straf, wanneer daartoe termen bestaan.

De Procureur-Generaal en Advocaat-Generaal genieten in geen geval eenig aandeel of voordeel van confiscatiën, boeten of breuken. (Art. 59.)

De ambtenaren van het Openbaar Ministerie, mogen niet bij de beraadslagingen der regterlijke collegiën in raadkamer tegenwoordig zijn.

Zij kunnen daarentegen alle teregtzittingen, zoo openbare als met gesloten deuren, bijwonen, en zijn daartoe verplicht, wanneer er zaken behandeld worden, waarin zij

volgens de wettelijke bepalingen moeten worden gehoord, of waarin zij ambtshalve als partij optreden.

De Procureur-Generaal en de Officiëren van Justitie, zijn bevoegd om de dienst bij de terechtzittingen door hunne substituten te doen waarnemen. (Art. 60.)

Bij de Inlandsche regtbanken en geregten, wordt het Openbaar Ministerie uitgeoefend door de Djaksa's.

De bepalingen, voor het Openbaar Ministerie bij de Europeesche regtbanken vastgesteld, zijn slechts in zoo ver op hen toepasselijk, als overeen te brengen is met hunne bijzondere Instructiën en met hunne ondergeschiktheid aan de Residenten, welke bij deze wordt gehandhaafd. (Art. 62.)

Terwijl het eerste hoofdstuk de algemeene bepalingen bevat, handelt het tweede hoofdstuk van het Inlandsche regtswezen op Java en Madura, en de bijzondere regtsmacht, opgedragen aan den Resident aldaar.

Op Java zal voor elk district een districtgeregt bestaan, ten zij de Gouverneur-Generaal mogt oordeelen meer dan één district onder hetzelfde geregt te moeten brengen.

Door de districtsgeregten wordt, behoudens hooger beroep aan het regenschapsgeregt, kennis genomen van alle burgerlijke regtsvorderingen, tusschen of tegen eigenlijk gezegde Inlanders, over vorderingen beneden de som of de waarde van f 20 (Art. 79.)

De districtsgeregten nemen, zonder hooger beroep, kennis van klagen tegen de bij het voorgaande artikel vermelde personen, ter zake van het uiten van scheldwoorden en mondelinge beledigingen in het algemeen. Zij kunnen de daaraan schuldigen tot eene geldboete van hoogstens f 3 veroordeelen, doch hunne uitspraken zullen nimmer gevangenis noch lijfstraf ten gevolge mogen hebben. (Art. 80.)

In elk regentschap op Java zal een regentschapsgeregt zijn.

Het regentschapsgeregt bestaat uit den Regent, of bij afwezigheid, belet of ontstentis van dezen, den Patti van het Regentschap, als Regter, bijgestaan door zoo vele mindere hem tot raadslieden dienende Inlandsche hoofden, als de Resident, met in achtneming der onder de Inlanders bestaande gewoonten, zal bepalen; voorts door den Panghoeloe of den Priester die dezen vervangt, en door den Djaksa. (Art. 81.)

De regentschapsgeregten oordeelen in eenen aanleg en behoudens hooger beroep aan den landraad:

- 1°. Over alle burgerlijke regtsvorderingen tusschen of tegen eigenlijk gezegde Inlanders, wanneer het onderwerp eene waarde heeft van niet minder dan f 20 en niet meer dan f 50;
- 2°. Over alle klagen, ingebracht tegen zoodanige persoon, ter zake van verwonding van vee; van beschadiging en veronachtzaming van het onderhoud van bruggen, wachthuizen, paggers en dergelijke; van verwaarloozing van het onderhoud van straten, wegen, waterleidingen en rivieren; van het laten loopen van vee of honden, wanneer daardoor schade veroorzaakt is; van het niet opkomen bij — en het niet betrekken van wachten, en het niet — of niet behoorlijk vervullen van andere dienstpligtigheden; van het plegen van kleine dieverijen en vechterijen, en van andere geringe overtredingen van dien aard, waarvan de kennisneming niet bepaaldelijk aan eenen anderen Regter is opgedragen.

De straffen deswege door de regentschapsgeregten op te leggen, bestaan in:

a. Geldboeten, de som van f 10 niet te boven gaande;

b. Gevangenisstraf van een tot zes dagen.

Deze straffen kunnen niet gelijktijdig worden opgelegd. (Art. 83.)

De regentschapsgeregten nemen in het hoogste ressort kennis, van de aan hooger beroep onderworpen vonnissen der districtsgeregten. (Art. 84.)

De regentschapsgeregten zijn onbevoegd, om kennis te nemen van eenigerhande overtreding in zaken van pachten en belastingen. (Art. 85.)

Voorts zullen in de hoofdplaatsen der residentien en elders, naar aanwijzing van den Gouverneur-Generaal, landraden gevestigd zijn.

Deze zijn de gewone dagelijkse regters van de eigenlijk gezegde Inlanders en van alle daarmede gelijk gestelde personen, ook wanneer deze voor Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen in regten worden betrokken.

3e. Knevelarij en misbruik van gezag, gepleegd door Inlandsche ambtenaren beneden den rang van Districts-hoofd.

Alle vonnissen van veroordeeling, door de regthanken van omgang gewezen, zijn aan de revisie van het Hoog Gerechtshof onderworpen.

Bij de wettelijke bepalingen op de strafvordering, wordt voorgeschreven welke absolute vonnissen dier regthanken aan het Hoog Gerechtshof revisie moeten worden opgezonden. (Art. 106.)

De omgaande Regters blijven belast met de bemoeienissen, die hun met opzigt tot het notariaat, het toezigt op de gevangenen, en andere onderwerpen, bij de daartoe betrekkelijke bepalingen zijn of zullen worden opgedragen.

De Gouverneur-Generaal bepaalt, welke omgaande Regter deze verplichtingen in de Residentiën Soerakarta en Djokjakarta zal vervullen. (Art. 107.)

Wat de bijzondere regtsmagt der Residenten aangaat:

De Residenten op Java en Madura, bijgestaan door den Secretaris der Residentie, of een ambtenaar daartoe door hen aan te wijzen, als Griffier, oordeelen in eersten aanleg:

- 1o. Over alle personele en tot roerende goederen betrekkelijke regtsvorderingen, welke de som of waarde van f 200 niet te boven gaan, door Inlanders of daarmede gelijk gestelde personen, ingesteld tegen Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen; gelijk mede over alle zoodanige burgerlijke regtsvorderingen, wanneer partijen verkeerden in een der gevallen, voorzien bij het tweede nummer van artikel 124;
- 2o. Over alle klagen, ingebracht tegen Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen, betrekkelijk overtredingen van politie en van plaatselijke keuren, mitsgaders van wettelijke bepalingen van algemeenen aard, wanneer daarop geene hoogere of andere straf is gesteld dan eene gevangenisstraf van acht dagen, of eene geldboete van f 100, met of zonder verbeurd-verklaring.

De bovengemelde zaken, waarin Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen, gezamenlijk met Inlanders of daarmede gelijk gestelde personen, als verweerders of beklagden, zijn betrokken, worden mede door den Resident beslist.

De zaken, in dit artikel bedoeld, worden door de Resident afgedaan, op daartoe in de hoofdplaatsen der Residentiën te houden zittingen, ten zij de Gouverneur-Generaal er in toestemde, dat tot dat einde op meerdere plaatsen zitting worde gehouden.

De functiën van het Openbaar Ministerie, zullen ten deze worden uitgeoefend door een Europeesch beambte, daartoe door den Resident aan te wijzen. (Art. 108.)

Van de vonnissen in zaken, in het voorgaande artikel bedoeld, valt hooger beroep aan den Raad van Justitie:

In burgerlijke zaken, wanneer de gedane vordering meer bedraagt dan f 50;

In zaken van overtredingen, wanneer het hoogst bedrag der daartegen bedreigde geldboete meer dan f 25 beloopt, of indien, het zij gelijktijdig met, het zij zonder eenige geldboete, eene andere zwaarderé straf, of wel verbeurdverklaring van bijzondere voorwerpen op de overtreding is gesteld.

De overige vonnissen, in de bovengemelde gevallen gewezen, zijn aan geene nadere voorziening onderworpen. (Art. 109.)

Het derde hoofdstuk betreft de Raden van justitie op Java.

In ieder der steden Batavia, Samarang en Soerabaja zal eene regthank onder den naam van Raad van Justitie gevestigd zijn. (Art. 117.)

Het regtsgebied der Raden van Justitie, strekt zich uit als volgt:

Dat van den Raad van Justitie te Batavia, over de Residentie van dien naam en de Residentiën Bantam, Buitenzorg, Krawang, Preanger-regentschappen en Cheribon, de eilanden Borneo, Banka en Sumatra (met uitzondering van het gedeelte van laatstgemeld eiland, behoorende tot het regtsgebied van den Raad van Justitie te Padang); mitsgaders over de Residentie Riouw, de personen behoorende tot de factory in Japan en het Nederlandsche consulaat in China, behoudens de bepalingen, vervat in artikel 165, n°. 9;

Dat van den Raad van Justitie te Samarang, over de Residentie van dien naam, de Residentiën Tagal, Pekalongan, Banjoemaas, Baglen, Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta, Japara, Rembang, Madion en Patjitan;

Dat van den Raad van Justitie te Soerabaja, over de Residentie van dien naam met Grisece en het eiland Madura; voorts over de Residentiën Kediri, Pasoeroean, Besoeki met Banjoewangi en de Residentie Timor. (Art. 118.)

De Raden van Justitie op Java zijn zamengesteld:

Die te Batavia, uit

- Een President,
- Vier Leden,
- Een Officier,
- Een Substituut-Officier,

Een Griffier,
Een eersten Substituut-Griffier, en
Een tweeden Substituut-Griffier.

Die te Samarang en Soerabaja, ieder uit

Een President,
Drie Leden,
Een Officier,
Een Substituut-Officier,
Een Griffier, en
Een Substituut-Griffier. (Art. 119.)

De Presidenten en de Officiëren moeten den vollen ouderdom van 28, de leden, de Substituut-Officiëren en de Griffiers dien van 25, en de Substituut-Griffiers dien van 23 jaren bereikt hebben.

Zij moeten allen zijn Nederlanders, of volgens de Nederlandsche Wetten als zoodanig te beschouwen, en den graad van doctor of licentiaat in de regten bezitten. (Art. 120.)

De Raden van Justitie kunnen geene teregtzitting houden, noch eenigerhande beslissing nemen, dan met drie leden. (Art. 121.)

De Griffiers bij de Raden van Justitie moeten, wanneer geen genoegzaam getal leden tot het verrigten van de dienst aanwezig mogt zijn, als Regters zitting nemen. (Art. 122.)

Met uitzondering der zaken, bij de artikelen 108, n°. 1, en 150 aan de Residenten of andere hoogste gezaghebbers opgedragen, en der gevallen voorzien in artikel 129, nemen de Raden van Justitie in eersten aanleg kennis:

1°. Van alle burgerlijke, zoowel persoonlijke, zakelijke, als gemengde regtsvorderingen tegen Europeanen en daarmede gelijk gestelde personen;

2°. Van alle burgerlijke zaken, waarin partijen, voor zoo verre deze Inlanders of daarmede gelijk gestelde personen zijn, krachtens wettelijke voorschriften of ten gevolge van vrijwillige overeenkomst, aan de Europeesche wettelijke bepalingen zijn onderworpen. (Art. 124.)

De Raden van Justitie nemen, onverschillig tot welken landaard de partijen behooren, in eersten aanleg kennis:

1°. Van alle geschillen in zaken van prijzen en buit, die door schepen van oorlog van den Staat, of door schepen bij particulieren uitgerust en van commissiën of *lettres de marque* voorzien, worden achterhaald en opgebracht, mitsgaders van alle geschillen, welke tusschen de nemers onderling deswege ontstaan;

2°. Van alle zee- en strandvonden. (Art. 125.)

Van de uitspraken der Raden van Justitie, in de twee voorgaande artikelen begrepen, valt hooger beroep aan het Hoog Gerechtshof, wanneer de waarde in geschil meer dan f 500 beloopt.

Beneden dat bedrag vonnissen zij in het hoogste ressort. (Art. 126.)

De Raden van Justitie nemen in het hoogste ressort kennis:

1°. Van alle jurisdictie-geschillen tusschen mindere regterlijke autoriteiten in hun regtsgebied;

2°. Van alle vonnissen, waarvan hooger beroep aan de Raden van Justitie is toegelaten;

3°. Van alle persoonlijke, zakelijke of gemengde regtsvorderingen, aan hooger beroep onderworpen, wanneer partijen verklaard hebben van dat beroep af te zien.

Dere laatste bepaling is niet toepasselijk in zaken, die niet voor dading of compromis vatbaar zijn. (Art. 127.)

In strafzaken nemen de Raden van Justitie in eersten aanleg kennis:

1°. Van alle misdrijven, gepleegd door Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen, behoudens de bepalingen van art. 165;

2°. Zonder onderscheid van den landaard der beklaagden:

a. Van het misdrijf van zeerooverij;

b. Van alle misdrijven, gepleegd aangaande prijzen, en buiten, vermeld in artikel 125;

c. Van alle overtredingen der wettelijke bepalingen op het stuk van den slavenhandel.

De wettelijke bepalingen op de strafvordering, regelen de gevallen, waarin de vonnissen, in deze zaken gewezen, aan de revisie van het Hoog Gerechtshof zijn onderworpen. (Art. 129.)

Met uitzondering van de zaken bij art. 108, n°. 2, aan de Residenten of andere hoogste gezaghebbers ter beslissing opgedragen, nemen de Raden van Justitie tevens in eersten aanleg kennis van alle overtredingen van politie en van plaatselijke keuren, mitsgaders van wettelijke bepalingen van algemeen aard, op welker overtreding geldboeten zijn gesteld, begaan door Europeanen of daarmede gelijk gestelde personen.

De vonnissen, in die zaken gewezen, zijn vatbaar voor hooger beroep aan het Hoog Gerechtshof, wanneer het hoogste bedrag der geldboete, op de overtreding gesteld, meer dan f 500 beloopt, of indien, het zij gelijktijdig met, het zij zonder eenige geldboete, eene anders

zwaardere straf, of wel verbeurdverklaring van bijzondere voorwerpen, op de overtreding is gesteld. (Art. 130.)

Alle burgerlijke regtsvorderingen en vervolgingen ter zake van misdrijf of overtreding, van welken aard ook, tegen de personen vermeld bij art. 4, worden in eersten aanleg aangebragt bij de Raden van Justitie en op de gewone wijze beregt.

Alvorens in deze zaken uitspraak te doen, zal de Raad van Justitie niet slechts, in voldoening aan het bepaalde bij artikel 7, het advijs van den Hoofd-Panghoeloe inwinnen, maar ook het gevoelen raadplegen van twee Inlandsche hoofden, welke daartoe, in elk bijzonder geval, door den Gouverneur-Generaal zullen worden aangewezen. (Art. 131.)

De Raden van Justitie hebben, ieder in de uitgestrektheid van zijn regtsgebied, het opper-toezigt over de weeskamers en voogdijen. (Art. 132.)

De Raden van Justitie zijn bevoegd om, op verzoek van bloedverwanten of aanverwanten, na het Openbaar Ministerie te hebben gehoord, of wel op de vordering van den Officier van Justitie ambtshalve, tot behoud van goede orde of tot voorkoming van ongelukken, zoodanige personen, die, wegens zineloosheid of een doorgaand slecht en buitensporig gedrag, ongeschikt zijn om aan zich zelven overgelaten te blijven, of wel voor de veiligheid van anderen gevaarlijk zijn, na behoorlijk onderzoek, doch buiten vorm van proces, in daartoe bestemde gestichten, ziekenhuizen of andere geschikte plaatsen in verzekerde bewaring te doen stellen; en hen daarin te doen houden zoolang die toestand van zineloosheid duurt, of door die personen geene merkbare teekenen van beterschap worden gegeven.

Zoodanige verzoeken en vorderingen zijn onafhankelijk van de curatele, welke, indien zij niet reeds is verleend, en wanneer daarvoor overigens genoegzame gronden aanwezig zijn, gelijktijdig of later kan worden gevraagd, overeenkomstig de bestaande wettelijke bepalingen. (Art. 133.)

De beschikkingen, in het vorige artikel vermeld, kunnen voor geen langeren termijn dan van één jaar genomen worden. Deze termijn kan echter telkens, op verzoek of vordering als voren, en na een nieuw onderzoek, doch niet langer dan voor een jaar, verlengd worden. (Art. 135.)

Het vierde hoofdstuk bevat bepalingen omtrent het regtswezen van de bezittingen buiten Java en Madura.

Wij ontleenen daaraan de volgende hoofd-bepalingen:

De bestaande verordeningen omtrent de samenstelling en de regtsmagt van de Raden van Justitie en de overige regtbanken en geregten, hoe ook genaamd, in de bezittingen buiten Java en Madura, gelijk mede omtrent de middelen en wijze van voorziening tegen derzelver uitspraken, blijven, tot dat dienaangaande nader zal zijn beschikt, in volle kracht, voor zoo verre zij niet in strijd zijn met de algemeene bepalingen van dit Reglement, noch met de bepalingen van het tegenwoordige en van het vijfde hoofdstuk, met uitzondering evenwel der in het laatst gemelde hoofdstuk vervatte bepalingen omtrent de cassatie, welke voor alsnog op die regtbanken en geregten niet van toepassing zullen zijn. (Art. 145.)

De vonnissen, in eersten aanleg gewezen door de Raden van Justitie te Amboina, Makassar en Padang, alsmede door de Inlandsche regtbanken voorgezet door eenen Europeeschen ambtenaar, te Palembang, te Riouw, en op de eilanden Borneo, Banka en Timor, houdende veroordeeling tot de straffe des doods of tot die naast den dood, zijn, alvorens ten uitvoer te mogen worden gelegd, onderworpen aan de revisie van het Hoog Geregtshof.

Van de overige vonnissen van de gemelde regterlijke collegiën, houdende veroordeeling tot mindere straffen, doch niet beneden twee jaren kellingstraf, confinement, gevangenzetting of bannissement, moeten elke drie maanden afschriften worden gezonden aan het Hoog Geregtshof, onder bijvoeging van de processen-verbaal der teregtzittingen, in die zaken gehouden.

De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, op de voordragt of na ingewonnen consideratiën en advijs van het Hoog Geregtshof, de verpligte voorafgaande revisie, in het eerste lid van dit artikel vermeld, tot zoodanige andere vonnissen uit te strekken, als voor eene goede regtsbedeeling wenschelijk, en met de plaatselijke omstandigheden, bestaandaar zal zijn. (Art. 146.)

Voortaan wordt hooger beroep aan den bevoegden Regter toegelaten van de uitspraken van de door eenen Europeeschen ambtenaar voorgezeten regterlijke collegiën in de bezittingen buiten Java en Madura, aangaande overtredingen van wettelijke bepalingen van algemeenen aard, wanneer die overtredingen strafbaar gesteld zijn met geldboeten, wier hoogste bedrag meer dan f 500 beloopt, of ook het zij gelijktijdig met, het zij zonder eenige geldboete, met eene andere zwaardere straf, of wel verbeurdverklaring van bijzondere voorwerpen. (Art. 148.)

Van de arbitrale vonnissen, gewezen te Palembang en te Riouw en op de eilanden Borneo, Banka en Timor, in zaken, welke de waarde van f 500 te boven gaan, valt hooger beroep aan het Hoog Geregtshof.

Van zoodanige arbitrale vonnissen, gewezen op de Moluksche eilanden en binnen de ressorten der Raden van Justitie te Makassar en Padang, valt hooger beroep aan den Raad, binnen wiens regtsgebied zij zijn gewezen. (Art. 149.)

Het vijfde hoofdstuk handelt van het Hoog Gerechtshof van Nederlandsch Indië.

Dit is gevestigd te Batavia en het rechtsgebied van hetzelfde strekt zich uit over geheel Nederlandsch Indië.

Het is zamengesteld uit :

- Een President,
- Een Vice-President,
- Vijf Raadsheeren,
- Een Procureur-Generaal,
- Een Advocaat-Generaal,
- Een Griffier,
- Een eersten en
- Een tweeden Substituut-Griffier.

De President en de Procureur-Generaal moeten den vollen ouderdom van 30, de Raadsheeren dien van 23, de Advocaat-Generaal en de Griffier dien van 25, en de Substituut-Griffiers dien van 23 jaren bereikt hebben. Zij moeten allen zijn Nederlanders, of als zoodanig volgens de Nederlandsche Wetten te beschouwen, en den graad van doctor of licentiaat in de regten bezitten (Art. 152.) (1).

Het Hoog Gerechtshof is, als opperste regthank, belast met het toezigt op de bedeeeling des regts in geheel Nederlandsch Indië, en met de zorg dat die bedeeeling behoorlijk en onvertogen plaats hebbe.

Hetzelve waakt nauwkeurig over de handelingen en verrigtingen van de regtbanken en Regters, en kan te dien aanzien in het belang van de dienst, zoowel bij afzonderlijken als bij rondgaanden brief, zoodanige aanmerkingen maken en teregtwijzingen geven, als nuttig en noodig zullen worden geoordeeld.

Het Hoog Gerechtshof is bevoegd tot het vorderen van berigt, consideratiën en advijs van alle, zoowel burgerlijke als militaire, regtbanken en Regters, mitsgaders van den Procureur-Generaal en andere amtenaren van het Openbaar Ministerie; het kan daarbij de overlegging of opzending van stukken gelasten.

Het bepaalt bij het tweede lid van artikel 32, wordt ten deze toepasselijk verklaard. (Art. 157.)

Met uitzondering van de gevallen, voorzien bij de drie volgende artikelen, zijn de arresten van het Hoog Gerechtshof, het zij in eersten aanleg, het zij in hooger beroep, revisie of cassatie gewezen, voor geenrehanden nadere voorziening vatbaar, behoudens de middelen van verzet en request-civiel, in de gevallen, bij de wettelijke bepalingen op de burgerlijke regtsvordering omschreven. (Art. 158.)

Het Hoog Gerechtshof oordeelt in burgerlijke zaken in eersten aanleg :

- 1°. Over alle regtsvorderingen, waarin de Gouverneur-Generaal als gedaagde wordt aangesproken;
- 2°. Over alle regtsvorderingen, in welke de Regering van Nederlandsch Indië, als vertegenwoordigende den lande, als gedaagde wordt aangesproken, uitgezonderd die, welke de belasting en pachten betreffen.

Niettemin moeten alle zakelijke regtsvorderingen voor den gewonen Regter worden gebragt. (Art. 159.)

De arresten van het Hoog Gerechtshof, aldus in eersten aanleg gewezen, zijn tevens in het hoogste ressort, in zaken, gelijk staande met die, welke in eersten aanleg gebragt zijnde voor de Raden van Justitie, door deze in het hoogste ressort zouden zijn beslist.

Van de arresten in zaken, gelijk staande met die, welke, in eersten aanleg voor de Raden van Justitie gebragt zijnde, door deze niet in het hoogste ressort zouden zijn beslist, kan bij het Hoog Gerechtshof in revisie worden gekomen, voor zoover het onderwerp der vordering niet meer dan f 10,000 beloopt.

Indien de gedane vordering meer bedraagt, wordt hooger beroep toegelaten aan den Hoogen Raad der Nederlanden; doch is het Hoog Gerechtshof in die gevallen steeds bevoegd om de voorloopige ten uitvoer legging zijner arresten met of zonder cautie te bevelen. (Art. 160.)

Het Hoog Gerechtshof neemt kennis in eersten aanleg, en tevens in het hoogste ressort, van alle jurisdictie-geschillen :

- 1°. Tusschen Inlandsche regterlijke autoriteiten, die niet onder denzelfden Raad van Justitie behooren;
- 2°. Tusschen de Raden van Justitie onderling;
- 3°. Tusschen een' Raad van Justitie en eene lagere regterlijke autoriteit;
- 4°. Tusschen den burgerlijken en den militairen Regter, uitgezonderd wanneer het geschil is ontstaan, tusschen het Hoog Gerechtshof en het Hoog Militair Gerechtshof, in welk geval de Gouverneur-Generaal uitspraak doet omtrent de competentie. (Art. 162.)

(1) Het volgnummer 153 van het artikel is weggevallen.

Het Hoog Gerechtshof oordeelt in hooger beroep:

1°. Over de daarvoor valbare vonnissen, gewezen door de Raden van Justitie in geheel *Nederlandsch Indië*;

2°. Over de arbitrale vonnissen, in eersten aanleg gewezen op *Java* en *Madura* en in de bezittingen, vermeld in het eerste lid van artikel 149, wanneer de vordering meer dan f 500 bedraagt. (Art. 163.)

Alle burgerlijke geschillen, welke aan hooger beroep aan het Hoog Gerechtshof zijn onderworpen, kunnen, wanneer partijen daaromtrent overeenkomen, met voorbijgang van den bevoegden lagere Regter, dadelijk worden onderworpen aan de beslissing van het Hoog Gerechtshof, hetwelk alsdan uitspraak doet in het hoogste ressort. (Art. 164.)

Het Hoog Gerechtshof oordeelt in eersten aanleg, en tevens in het hoogste ressort, over alle misdrijven en overtredingen, gedurende den tijd hunner functiën begaan door:

1°. Den Vice-President en de leden van den Raad van *Nederlandsch Indië*;

2°. Den Algemeenen Secretaris en de Adjunct-Secretarissen der regering;

3°. Den President, de leden, de ambtenaren van het Openbaar Ministerie, den Griffier en de Substituut-Griffiers, zoo van en bij het Hoog Gerechtshof, als van en bij het Hoog Militair Gerechtshof;

4°. Den Directeur-Generaal en de Directeuren, uitmakende de Generale Directie van Financiën;

5°. Den President en de leden der Algemeene Rekenkamer;

6°. De Gouverneurs en Residenten;

7°. De Presidenten, Leden, Officiëren en Substituut-Officiëren van en bij de Raden van Justitie;

8°. De Omgangende Regters;

9°. Het Opperhoofd van den Japanschen handel en de Nederlandsche Consuls in *China*.

Echter zullen de Presidenten en leden en de ambtenaren van het Openbaar Ministerie der Raden van Justitie in de bezittingen buiten *Java* en *Madura*, wegens alle overtredingen zonder onderscheid, en de Griffiers en Substituut-Griffiers van het Hoog Gerechtshof en van het Hoog Militair Gerechtshof, mitsgaders de ambtenaren, vermeld in de n°. 2, 4, 5, 6, 7 en 8, wegens overtredingen, waartegen eene geldboete van niet meer dan f 200 of eene gevangenisstraf van niet meer dan acht dagen, beide met of zonder verbeurdverklaring, is bedreigd, voor den gewonen Regter worden vervolgd. (Art. 165.)

Ingevolge de voorschriften van de artikelen 97, 108, 129, 146 en 147, oordeelt het Hoog Gerechtshof in revisie over de in die artikelen vermelde vonnissen in strafzaken door de Raden van Justitie, regthaken van omgang, landraden en andere Inlandsche regterlijke autoriteiten gewezen. (Art. 169.)

Het Hoog Gerechtshof neemt kennis van den eisch tot cassatie in de bij de twee volgende artikelen omschreven gevallen, behoudens de uithreiding van dit regtsmiddel bij latere wettelijke bepalingen.

De eisch tot cassatie kan worden ingesteld, het zij door partijen, het zij ambtshalve door den Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechtshof, doch dit laatste alleen in het belang der Wet, na verloop der termijnen aan de partijen toegestaan, en zonder dat het te wijzen arrest, eenig nadeel kan toebrengen aan de regten, door partijen verkregen. (Art. 170.)

Het Hoog Gerechtshof vernietigt, op den daartoe ingestelden eisch tot cassatie, de handelingen en vonnissen in het hoogste ressort van de Raden van Justitie, zoo in burgerlijke zaken, als in de strafzaken vermeld bij artikel 130, gelijk mede in zake van jurisdictiegeschillen:

1°. Wegens verzuim der vormen, voorgeschreven op straf van nietigheid;

2°. Wegens verkeerde toepassing of schending van wettelijke bepalingen;

3°. Wegens overschrijding van regtsmagt;

4°. Wegens onbevoegdheid. (Art. 171.)

In geval van overlijden van eenen Advocaat of Procureur, te *Batavia* gevestigd, zal de Griffier van het Hoog Gerechtshof zich onverwijld begeben ten sterfhuize of ten kantore van den overledene, en aldaar van den bewindhebbende in den boedel onder inventaris overnemen alle acten, bescheiden en schrifturen, behoorende tot door den overledenen practijzen behandelde of aangenomene regtszaken.

Deze stukken worden door hem ter griffie overgebracht, en, na daartoe bekomen verlof van het Hoog Gerechtshof, aan de belanghebbenden uitgereikt.

In geval van overlijden van eenen Advocaat of Procureur bij een' elders dan te *Batavia* gevestigden Raad van Justitie, worden de hiervoren omschreven werkzaamheden verrigt door den Griffier van den Raad van Justitie, binnen welks ressort de overledene practijzen woonachtig is geweest; zullende het verlof tot afgifte der stukken, alsdan ook door dien Raad worden verleend. (Art. 184.)

Het zesde hoofdstuk handelt van de *Advocaten en Procureurs*.

De Advocaten zullen tevens zijn Procureurs. De aard dezer bediening en de daaraan verbondene werkzaamheden worden bij de wettelijke bepalingen op de burgerlijke regspleging en op de strafvordering geregeld. (Art. 185.)

Niet gegradeerden in regten, kunnen niet tot Advocaat, maar alleen tot Procureur worden benoemd.

Zij moeten, alvorens daartoe aan den Gouverneur-Generaal te kunnen worden voorgedragen, een voldoende examen afleggen in het bestaande regt, de wijze van regspleging daaronder begrepen.

Dit examen zal worden afgenomen door twee Commissarissen uit het regterlijk collegie, bij hetwelk zij de practijk verlangen uit te oefenen. Een authentiek afschrift van het deswege op te maken proces-verbaal, zal bij de voordragt worden overgelegd. (Art. 186.)

De Advocaten en Procureurs bij de Raden van Justitie hepalen zich in de uitoefening van hun beroep tot het regterlijk collegie, waarbij zij zijn aangesteld.

De Advocaten en Procureurs, die bij het Hoog Geregtshof zijn toegelaten, kunnen hun beroep, in burgerlijke zaken, mede voor den Raad van Justitie te Batavia, en, in strafzaken, over de geheele uitgestrektheid van Java uitoefenen. Art. 189.)

De Advocaten en Procureurs, daartoe door de regterlijke collegiën, voor welke zij hunne bediening uitoefenen, aangewezen, zijn verplicht om *gratis* hunnen bijstand te verleen aan hen, die vergunning hebben bekomen om kosteloos te procederen.

Zij zijn mede gehouden om zich *gratis* te belasten met de verdediging in strafzaken, wanneer hun dit door den Register wordt opgedragen.

Zij kunnen zich aan die verplichtingen niet onttrekken, dan om redenen, door den President van het betrokkene collegie goedgekeurd. (Art. 190.)

De Advocaten en Procureurs zijn verplicht om zich, in de berekening hunner verdiensten en uitschotten, te gedragen naar de bestaande of nader vast te stellen tarieven. (Art. 191.)

Het zevende hoofdstuk handelt van de *Deurwaarders*.

De Deurwaarders, zoowel de buitengewone als de gewone, zijn openbare ambtenaren.

De gewone Deurwaarders worden benoemd door den Gouverneur-Generaal, die aan elk regterlijk collegie, het noodige getal dier ambtenaren toevoegt.

De Deurwaarders bij het Hoog Militair Geregtshof, kunnen tevens tot Deurwaarders bij het Hoog Geregtshof worden aangesteld, en zoo ook omgekeerd.

De buitengewone Deurwaarders worden benoemd door de Residenten, en zulks naarmate der behoefte, welke daaraan in elke Residentie bestaat. (Art. 193.)

IV. Worden medegedeeld de *Algemeene Bepalingen van Wetgeving voor Nederlandsch Indië*, 37 in getal, waarvan wij de voornaamste hier laten volgen:

1. De bepalingen door den Koning, of, in zijnen naam, door den Gouverneur-Generaal vastgesteld, verkrijgen in *Nederlandsch Indië* kracht van Wet door hare afkondiging, in den vorm, bepaald bij het Reglement op het beleid der Regering.

2. De Wet verbindt alleen voor het toekomstende, en heeft geene terugwerkende kracht.

3. Zoolang de Wet niet bepaaldelijk het tegendeel vaststelt, is het burgerlijk en het handelsregt hetzelfde voor hen die geene ingezetenen zijn, als voor de ingezetenen van *Nederlandsch Indië*.

4. Onder de benaming van ingezetenen van *Nederlandsch Indië* verstaat de Wet alle Nederlanders, inwoners zijnde van *Nederlandsch Indië*, voorts de landzaten of inboorlingen van de eilanden van den *Indischen Archipel*, voor zoo ver deze tot *Nederlandsch Indië* behooren; en eindelijk alle personen, onverschillig van welken landaard, die, met toestemming der regering, hunne woning binnen *Nederlandsch Indië* gevestigd hebben.

De wijze waarop de toelating om zich in *Nederlandsch Indië* te vestigen, ook door Nederlanders, wordt verkregen, wordt bij afzonderlijke bepalingen geregeld.

5. Vreemdelingen zijn dezulken die geene ingezetenen zijn van *Nederlandsch Indië*, uitgezonderd de Nederlanders, en zij die, volgens de Nederlandsche Wetten, als zoodanig zijn te beschouwen.

6. De ingezetenen van *Nederlandsch Indië*, zijn onderscheiden in Europeanen en daarmede gelijk gestelde personen, en Inlanders en met deze gelijk gestelde personen.

7. Met Europeanen worden gelijk gesteld:

1°. Alle Christenen, daaronder begrepen die welke tot de Inlandsche bevolkingen behooren;

2°. Alle andere personen van waar ook afkomstig, die niet in de omschrijving vallen van het volgende artikel.

8. Met Inlanders worden gelijk gesteld de Arabieren, Mooren, Chinezen, en alle anderen, die Mahomedanen of Heidenen zijn.

9. Het burgerlijk en het handelsregt, in *Nederlandsch Indië* ingevoerd of in te voeren, is toepasselijk op alle Europeesche en daarmede gelijk gestelde ingezetenen van *Nederlandsch Indië*.

10. De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, ten aanzien van de Inlandsche Christenen in het algemeen, of van enkele hunner gemeenten, tijdelijk zoodanige uitzonderingen op de bepaling van het voorgaande artikel te maken, als hij noodzakelijk zal oordeelen.

16. De wettelijke bepalingen, betreffende den staat en de bevoegdheid der personen, blijven verbindende voor ingezetenen van *Nederlandsch Indië*, wanneer zij zich buiten 's Lands bevinden.

17. Ten opzichte van onroerende goederen, geldt de Wet van het Land of de plaats, alwaar die goederen gelegen zijn.

18. De vorm van elke handeling wordt beoordeeld naar de Wetten van het Land of de plaats, alwaar die handeling is verrigt.

Bij de toepassing van dit en van het voorgaande artikel, moet steeds worden acht gegeven op het verschil, hetwelk de wetgeving daartest tusschen Europeanen en Inlanders.

19. Alle authentieke acten, ten overstaan van Europeesche openbare ambtenaren, ten behoeve of ten verzoeken van wien ook verleden, zijn, wat den vorm betreft, onderworpen aan de wettelijke bepalingen door het Nederlandsch gezag daargesteld.

23. Door geene handelingen of overeenkomsten kan aan de Wetten, die op de publieke orde of de goede zeden betrekking hebben, hare kracht ontnomen worden.

24. Lijfgeenschap en pandelingschap worden in *Nederlandsch Indië* slechts in zoo ver geduld, als uitdrukkelijk bepaald is of zal worden in de daaromtrent bestaande, of nader door den Gouverneur-Generaal, onder 's Konings goedkeuring, in te voeren verordeningen.

Lijfgeenen kunnen, zoowel in burgerlijke als in strafzaken, getuigenis der waarheid afleggen.

De beperkingen van dien regel, en de verdere bijzondere voorschriften aangaande dit onderwerp, worden bij de wettelijke bepalingen op de burgerlijke rechtspleging en op de strafvordering vastgesteld.

De aan de lijfgeenschap en pandelingschap verknochte regten en verplichtingen, worden beoordeeld naar de bijzondere daaromtrent bestaande wettelijke bepalingen.

35. Niemand mag in hechtenis worden genomen dan op bevel van het daartoe, ingevolge de wettelijke bepalingen op de strafvordering, bevoegd gezag, en op den voet en de wijze bij die bepalingen omschreven.

36. Het bepaalde bij de artikelen 25 en 35, maakt geene inbreuk op de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal tot het nemen van zoodanige politieke maatregelen van bedwang en voorzorg, als waartoe hij door den Koning is of zal worden gemachtigd.

V. *Het Burgerlijk Wetboek voor Nederlandsch Indië*, verdeeld in vier boeken, als: 1°. van personen; 2°. van zaken; 3°. van verbindtenissen; 4°. van bewijs en verjaring.

VI. *Het Wetboek van Koophandel voor Nederlandsch Indië*, verdeeld in drie boeken, als: 1°. van den koophandel in het algemeen; 2°. van de regten en verplichtingen uit scheepvaart voortspruitende; en 3°. van de voorziening in geval van onvermogen van kooplieden.

VII. *Bepalingen betreffende de misdrijven, begaan ter gelegenheid van faillissement, en bij kennelijk onvermogen, mitsgaders bij surséance van betaling, in Nederlandsch Indië.*

VIII. *Compendium der civiele wetten en gewoonten der Mahomedanen* (Staatsblad van Nederl. Indië, no. 55, van 1828).

Deze Nederlandsch Indische Wetboeken zijn afgekondigd bij publicatie van den Gouverneur-Generaal van 30 April jl. welke voorkomt in de Nederl. *Staats-Courant* van 3 September jl.

De invoering van deze nieuwe regterlijke organisatie en wetgeving, zal plaats hebben den 31 Maart 1848.

Op hetzelfde tijdstip zullen mede worden ingevoerd en van kracht zijn de, ingevolge Koninkl. besluit van 16 Mei 1846, door den Gouverneur-Generaal vast te stellen reglementen op de burgerlijke rechtsvordering en op de strafvordering bij de Raden van Justitie en het Hoog

Geregtshof, en op de administratie der politie, de burgerlijke regtspleging en de strafvordering voor de Inlanders en daarmede gelijk gestelde personen, mitsgaders alle andere wettelijke en reglementaire bepalingen, voorschriften en instructiën, krachtens bovenstaand Koninklijk besluit voor dat tijdstip, door hem uit te vaardigen.

Den Gouverneur-Generaal is opgedragen, om een Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch Indië te doen vervaardigen, en zoodra mogelijk naar Nederland te zenden, ter beoordeeling en bekrachtiging.

— Ook in de West-Indische koloniën is in de regterlijke magt eene hervorming gekomen. Twee publicatiën zijn den 21 en 21 Junij te Suriname uitgevaardigd, bij de eerste waarvan *art. 2 van Zr. Ms. besluit, dd. 29 October 1845*, Gouv. Blad n°. 11, *in deszelfs geheel in werking gebragt en dien ten gevolge eenige daaruit voortvloeiende wijzigingen voor de regterlijke magt daargesteld worden.*

De voornaamste bepalingen zijn vervat in de artt. 2, 3 en 4, en brengen mede, dat het Geregtshof voortaan bestaan zal uit *een president, drie leden en een griffier*; dat bij eene volgende benoeming het ambt van procureur-generaal vervuld zal worden door eenen procureur des Konings; en dat het Collegie van kleine zaken bestaan zal uit *een president, twee assessoren en een griffier.*

De tweede hierboven vermelde publicatie bevat *de bepalingen en voorschriften van overgang voor de met den 1 Julij in te voeren wijzigingen in de regterlijke magt.*

Bij een arrest van het Hof van Appel van Brussel, van 11 Augustus jl., is uitgemaakt, dat de Belgische Regtbanken bevoegd zijn om kennis te nemen van de verschillen tusschen vreemdelingen, ter zake van handelingen buiten 's lands verrigt; — voorts, dat de vreemdeling, die gedurende twee jaren in België zijn verblijf heeft gehouden, gedagvaard kan worden voor de Regtbank van zijne verblijfplaats. De twee andere Hoven hebben in gelijken zin beslist, zoodat een vonnis van de Luiksche Regtbank in tegengestelden zin, niet meer in aanmerking komt.

— Het Hof van Cassatie van België heeft, in tegenspraak met eenige Regtbanken aldaar, beslist, dat de naamlooze vennootschap, wettig in een vreemd land bestaande, maar niet geautoriseerd door de Belgische regering, kan worden toegelaten, om in België in regten op te treden.

Het Hof heeft hoofdzakelijk overwogen, dat, indien het in 't algemeen moge waar zijn, dat de wetten van een land slechts verbindende kracht hebben binnen de grenzen van deszelfs gebied, het toch een door alle volken aangenomen beginsel is, dat de staat en de hoedanigheid der

personen beheerscht worden door de wetten van het land, waartoe zij behooren; dat dit beginsel uitdrukkelijk in het Belgische Code Civil (§ 3, art. 3) gehuldigd wordt, zelfs voor de buiten 's lands wonende Belgen, en dus noodwendig en bij wederkeerigheid voor vreemdelingen, die zich in België bevinden;

dat dit beginsel zoowel op zedelijke als op fysieke personen toepas-
selijk is;

dat nooit is tegengesproken, dat de gemeenten, gasthuizen enz. in hunne betrekkingen met de inwoners der naburige landen, hunne hoedanigheden van juridieke personen behouden;

dat de naamlooze vennootschappen, gelijk alle zedelijke lichamen, die hoedanigheid van civiele personen hebben, dus aan den algemeenen regel onderworpen zijn; — dat art. 37 Code de Commerce daaraan niet te kort doet, vermits dat artikel alleen betreft de naamlooze vennootschappen, die men in België wil oprigten, en weswege alleen de voorafgaande toelating des Konings wordt vereischt;

dat, indien de wetgever de vreemde societeiten had willen beletten in België te werken, om ze aan de voorafgaande formaliteit van eene koninklijke goedkeuring te onderwerpen, hij eene stellige bepaling daartoe in de wet zou hebben gebragt; dat, als men art. 37 op deze wilde toepassen, men ze, door eene uitbreiding, welke het artikel niet toelaat, zou noodzaken om zich in België als nieuwe societeiten zamen te stellen, naardien de Koning slechts geroepen is om soortgelijke societeiten te vergunnen, wier zetel in België is; dat bovendien de voorwaarden der vergunning, als b. v. het plaatsen van het maatschappelijk kapitaal in Belgische fondsen, bijkans nimmer te vervullen zouden zijn voor de vreemde societeiten;

dat men ten onregte zou beweren, dat, in dat stelsel, de wet een voorregt voor de buitenlandsche vennootschappen zou daarstellen; dat immers de wet, in 't belang der inboorlingen, en om hun voor het gevaar te behoeden, om hun vermogen in gewaagde en kwalijk beraamde ondernemingen te steken, de vergunning en het toezigt van de in 't land gevestigde naamlooze vennootschappen aan de regering heeft kunnen opdragen, zonder dat zij nog hare zorg behoefde uit te strekken tot hen, die hunne kapitalen in ondernemingen van buitenlandsche societeiten in de waagschaal wilden stellen, waaromtrent het overigens onmogelijk zou zijn dezelfde voorzorgen te gebruiken, en dezelfde waarborgen te geven; dat men, wijders, in geenerlei opzigt den staat van vreemde vennootschappen in het land kan vergelijken met dien van behoorlijk toegelatene Belgische vennootschappen, daar deze aan het publiek belangrijke waarborgen van vertrouwen aanbieden, die de eerste missen, te weten het bestaan van 't kapitaal

binnen 's lands, het toezigt van de lands-regering op den aard der onderneming, op de statuten der sociëteit en haar beheer, eindelijk het krachtadig beroep, bij alle moeilijkheden, op den regter des lands;

dat de tegenwerping, dat 's lands belangen in de waagschaal zouden worden gesteld door de ondernemingen van buitenlandsche nameloze vennootschappen, evenmin gegrond is, vermits hetzelfde gevaar bestaat van de zijde van collective vennootschappen of van buitenlandsche particuliere personen, oprichters van soortgelijke ondernemingen; dat dit gevaar dus niet kan worden verhoed, dan door maatregelen regtstreeks genomen tegen de ondernemingen zelve, die met de belangen van België mogten strijden, en wie ze dan ook besturen mogt, maar geenszins door een onbepaald verbod van alle vreemde nameloze vennootschappen, waarvan er sommige, door eene nuttige mededinging of door andere redenen, tot wezenlijk voordeel voor het Belgisch publiek kunnen strekken; dat, als men aan deze vennootschappen bestaan en civiele hoedanigheid wilde weigeren, buiten de grenzen waar zij ontstaan zijn, men talrijke en gewichtige internationale handelingen grootelijks in gevaar stellen, en, in vele gevallen, Belgen versteeken zou van de mogelijkheid om verbindtenissen, die zij met soortgelijke vennootschappen hebben aangegaan, ten uitvoer te doen leggen;

dat art. 15 Code Civil den vreemdeling het regt toekent, om den Belg voor de Belgische Regtbanken te brengen, wegens verbindtenissen in een vreemd land aangegaan, en, dat bij gevolg en nog veel meer, zulk het geval is voor zoodanige, die in België zijn gesloten; dat, naar het vorenstaande, deze bepaling toepasselijk is op morele lichamen, als civiele personen in hun land erkend, zoowel als op particulieren (*individus*).

— In België: gelijk in Nederland, heeft de regering beproefd het bestaan der bepalingen van de bekende wet van Nivôse, betreffende het onderstand wegens het zevende kind, te ontkennen; de Regtbank te Brussel, overeenkomstig de conclusiën van het Openbaar Ministerie, heeft dat bestaan aangenomen, bij een vonnis van 4 Augustus jl., waarvan wij hier eene vertaling laten volgen:

« De Regtbank, gezien de wet van 20 Nivôse, an XIII, aldus luidende: « Tout père de famille ayant sept enfans vivans pourra en désigner un, parmi les mâles, lorsqu'il sera arrivé à l'âge de dix ans révolus, qui sera élevé aux frais de l'État dans un lycée ou dans une école d'arts et métiers. Le choix du père sera déclaré au sous-préfet dans le délai de trois mois de la naissance du dernier enfant; ce délai expiré, la déclaration ne sera plus admise. »

Overwegende, dat, daar voor deze wetsbepaling geene beweegredenen worden opgegeven, men den geest en het doel der wet moet ontleenen

uit de feiten zelve, die zij behelst; dat het blijkbaar is dat, vóór alles, de wetgever den huisvader heeft willen bijstaan, die is belast met de zorg van zeven levende kinderen, met aanbod om, onder zekere omstandigheden, een kind van het mannelijk geslacht, van volle tien jaren, in een lycée, of in eene school van kunsten en handwerken te doen opvoeden;

Overw., dat men niet aannemen kan, dat deze wet eene aanvulling of een gevolg was van het Fransch regerings-stelsel omtrent het onderwijs; vooreerst, omdat het aan den huisvader vrijstond van de gunst, die hem aangeboden was, gebruik te maken, en wel, naar gelang van het vertrouwen, dat hij kon stellen in de wijze van onderrigt, door de regering gegeven; vervolgens, omdat deze de keuze had om het kind van het mannelijk geslacht, door den vader aangewezen, te doen opleiden of in een lycée, of op eene school van kunsten en handwerken; eindelijk, omdat de Fransche regering, indien zij gemeend had zich als 't ware te versterken door het onderwijs aan een der kinderen van een talrijk gezin te doen geven, zij het onderwijs van dat kind dan ook verplichtend zou hebben gesteld, en dit zelf zou hebben aangewezen, niet op eene school van kunsten en handwerken, maar uitsluitend in de gouvernemensscholen, bestemd tot verstands-beschaving, en dienvolgens tot het behalen van vreedzame veroveringen op het gebied van den menseblijken geest;

Overw., dat de wetgever, terwijl hij aan den vader des gezins aanbiedt om een zijner kinderen op te voeden, in de eerste veronderstelling, hem het middelbaar onderwijs verstrekke, en natuurlijk te dien einde de lyceën moest aanwijzen, die de door den Staat bezoldigde inrigtingen zijn, waar het middelbaar onderwijs wordt gegeven; doch die aanwijzing kan aan de wet geen staatkundig karakter bijzetten, ten zij men beweren wil dat de Staat, met het geven van een kosteloos onderwijs, dat men daarenboven nog kon aannemen of verwerpen, dit moest toestaan in inrigtingen, die niet aan zijn toezigt onderworpen zijn, en waar men dienvolgens leerstellingen had kunnen inprenten, geheel strijdig met de beginselen, welke, volgens den Staat, den grondslag van zijn eigen bestaan uitmaakten;

dat het dienvolgens blijkbaar is, dat de aanduiding van lyceën slechts een punt van ondergeschikten aard, eene eenvoudige wijze van uitvoeren was; maar dat zulks volstrekt geen invloed kon uitoefenen op het hoofddoel der wet, te weten: de zucht om hulp te verleen en aan den vader, die met een zeer talrijk gezin belast is;

dat, zeker, de wijzigingen, in de vormen of in de beginselen van regering gekomen, ten gevolge kunnen hebben het afschaffen van de

uitsluitende regeling van het onderwijs, het geven van eene nieuwe rigting daaraan, maar geenszins om de wet van '29 Nivôse voormeld onuitvoerbaar te maken, ten minste indien en zoo lang de Staat een eigen onderwijs bezitte;

Overw. dat, indien het waar moge zijn dat de regeringen die in België de Fransche regering hebben opgevolgd, naar luid van de besluiten van 8 November 1816 en 26 December 1818 niet meer diezelfde hulpmiddelen hebben, deze omstandigheid de afschaffing der wet van Nivôse toch niet kan ten gevolge hebben; vooreerst, omdat die wet, door het daarin vermelde onderrigt van Staatswege te bevelen, zonder speciale hulpmiddelen daartoe aan te wijzen, gewild heeft, dat deze Staats-dienst, gelijk elke andere, door de gewone middelen van de schatkist bestreden wierd; verder omdat, indien het bestaan van die wet met de daad de werking der regering kon belemmeren en eensklaps voor de schatkist een bezwarende last worden, terwijl van den anderen kant, de tegenwoordige regering beweert, dat de wet, door 't vervallen in onbruik is afgeschaft, het toch altijd aan de wetgeving staat haar te revoceren, gelijk in een naburig land is geschied;

Overw. dat men evenmin aannemen kan, dat de wet van Nivôse ten doel had, om den aanwas der bevolking te begunstigen, daar de verleende onderstand redelijkerwijs niet ten doel kon hebben om een huisvader te bewegen, zich met een zwaren last te bezwaren, waarvan de Staat slechts eene zeer gering gedeelte moest op zich nemen; dat die wet dus slechts eene daad van menscheelievendheid des Keizers op zijne openbare loopbaan is; dat, ook al wilde men toegeven, dat de zucht tot bevordering van de bevolking eene der beweegredenen van den wetgever is geweest, men uit het ophouden van eene bijkomende oorzaak nog niet kan afleiden, dat het hoofddoel der wet kan vervallen zijn, want de tegenwoordige stelling van de vaders, die met een talrijk gezin belast zijn, gebiedt niet minder het verleenen van den onderstand, als dien men in 1803 daaraan waardig keurde;

Overw. dat, indien eene wet door onbruik mogt ophouden wettelijke kracht te hebben, die wijze van afschaffing niet kan worden aangenomen, dan wanneer de wet, om teeken van leven en bestaan te geven, een naar buitenwerkend, kennelijk, openbaar, ontwijfelbaar feit vereischt, zoodanig dat het voortdurend gemis van dat feit, als 't ware een gebruik wordt strijdig met de voorschriften van de oorspronkelijke wet, en ten laatste in de plaats daarvan treedt; — maar dat onbruik niet kan worden ingeroepen voor eene wet die, gelijk de wet van Nivôse, zich door geen bepaald of openbaar feit doet kennen, voor eene wet, die, voor een keer, gedurende zeer korten tijd, aan zekere huisvaders, in zeer

zeldzame gevallen, de bevoegdheid geeft om de opvoeding van een kind van het mannelijk geslacht op Staatskosten, te doen geschieden;

dat, indien de regering tot dusverre die wet schaars of nooit heeft ten uitvoer gelegd, het zij omdat de belanghebbenden van het bestaan daarvan niet bewust zijn geweest, of door welke redenen dan ook van het genot der bepalingen daarvan hebben afgezien, het zij omdat zij liever verkregen regten hebben willen opgeven, dan, met opoffering van vele kosten, in alle jurisdictien, het naleven van eene verbindtenis te vervolgen, welke ontkend werd door de partij zelve, die verschillende wijzen heeft van haar na te leven, — het toch niet van de achteeloosheid of het verzuim van eenige huisvaders heeft kunnen afhangen om in de toekomst het voordeel van eene wet te doen ophouden, die de uitdrukking van den wil van allen was, en die niet ophouden kan hare opvolgende werking te hebben, dan door de regelmatige openbaring van eenen daarmede strijdigen wil;

Overw., dat de op zich zelve staande meening van eene der Wetgevende Kamers over de vraag of de onderwerpelijke wet nog wettelijk bestaat, geen den minsten invloed op de beslissingen der regterlijke magt kan hebben;

Op deze gronden, gehoord enz.

Verklaart de regtbank den verweerder niet gegrond in zijne exceptien, beveelt hem nader en wel den 27 October aanst. te antwoorden op de conclusien des eischers, en veroordeelt den verweerder in de kosten van het incident.

— Het getal failliet-verklaringen in België, in een vijftienjarig tijdvak, van 1830—1844, heeft 1523 bedragen. Het gemiddeld getal in de eerste vijf jaren heeft bedragen 68, dat van de volgende 93 en van de laatste vijf jaren 144. Gedurende de vijf jaren vóór 1830 beliep het getal faillieten slechts 322, zijnde gemiddeld 64 's jaars.

Bij vergelijking van deze tijdvakken merkt men op, dat sedert 1830 het getal faillieten zulk eene vermeerdering heeft ondergaan, dat het jaarlijksch middental verdubbeld is, hetgeen men als een gevolg van den toegenomen ondernemings-geest en van de uitbreiding der handelsbetrekkingen beschouwt.

Van 1835 tot 1839 heeft het getal der geschillen in handelszaken bedragen 24,615, o. g. middel 4,923 's jaars; en van 1840 tot 1844 heeft dit getal 33,341 beloopt, gemiddeld 6,688.

De faillieten zijn tusschen de onderscheiden gewesten aldus verdeeld: Brabant 425, Antwerpen 164; Henegouwen 200; Oost-Vlaanderen 369; West-Vlaanderen 137; Luik 140; Limburg 7; Luxemburg 22; Namen 59.

Van de 1523 failliet-verklaringen sedert 1830, zijn 37 herroepen, 698 beëindigd, te weten: 53 door buitenregterlijke schikking, 272 door

overeenkomst en 373 door liquidatie; 365 zijn onvervolgd gebleven, het zij omdat het actief onvoldoende was tot dekking van de kosten, het zij omdat dit door de bevoorregte schuldenaars of hypotheekhouders werd geabsorbeerd; 253 waren den 31 December 1844 nog niet ten einde gebracht.

Het getal failliet verklaringen, wier passief, volgens de door de faillieten overgelegde staten, was beneden de 1000 franken, beliep 24; van 1000 tot 5000 fr., 193; van 5000 tot 10,000 fr., 217; van 10,000 tot 20,000 fr., 219; van 20,000 tot 50,000 fr., 235; van 50,000 tot 100,000 fr., 94; van 100,000 fr. en daarboven 108.

Van de 698 beëindigde faillieten hebben 144 een dividend aangeboden van minder dan 10 pct.; 135 van 10 tot 20 pct.; 127 van 20 tot 30; 56 van 30 tot 50 pct.; 25 van 50 tot 75 pct.; 1 van 75 pct. en daarboven; 28 het volle verschuldigde.

195 Faillieten (13 van de 100) zijn in hechtenis gesteld. Van dit getal zijn er 35 in hechtenis gesteld vóór hunne infailliet-verklaring, door lijfswang; 110 (7 van 100) zijn in het huis van arrest overgebracht, involge het vonnis tot failliet-verklaring; 69 zijn onder toezigt gesteld.

(In het *Bijblad der Regtsgeel. Jaarb.*, blz. 512, vindt men eene opgave van het aantal failliet-verklaringen bij de arrond.-regtb. te Amsterdam, sedert de invoering van de Nederl. Wetgeving. Dit getal beloopt 273; gemiddeld over de acht jaren, die hier met de daad in aanmerking komen, daar in de laatste drie maanden van 1833 slechts 2 failliet-verklaringen hebben plaats gehad, gemiddeld vindt men dus 34 's jaars. Intusschen zijn die failliet-verklaringen in de laatste jaren meest klimmende geweest; zoodat men er in 1843 en 44 telkens 45 telde, en in 1846 51. — Het ware te wenschen dat men, gelijk in België, ook hier te lande een algemeen overzicht kon verkrijgen van de failliet-verklaringen, het zij dat de regering dit openbaar maakte, hetzij dat de heeren griffiers bij de arrond.-regtbanken daartoe de noodige opgaven aan de regtsbladen mededeelden.)

— Het Fransche Hof van Cassatie heeft eene nieuwe schrede gedaan op de jurisprudentie, die in het tweegevecht niet alleen de strijdenden, wegens manslag, maar de getuigen als medepligtigen straft. In eene zaak, waarin een advocaat te Besançon door een officier was uitgetart en waarin de eerstgemelde zijne tegenpartij had gedood, had het hof van Besançon zich bepaald te verklaren, dat er grond tot het in beschuldiging stellen van den bedoelden advocaat bestond, terwijl het de getuigen buiten vervolging had gesteld, op grond dat zij al het mogelijke tot voorkoming van het tweegevecht hadden gedaan. Het Hof van Cassatie heeft deswege anders beslist en den duellist, zoowel als de getuigen, naar een ander hof verwezen.

— De *Staats-Courant* van den 2den September behelst eene bijdrage, door de tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten ter plaatsing gezonden, en door Prof. DES AMORIE VAN DER HOEVEN, lid en vasten secretaris dier klasse, onderteekend. Daarin wordt hoofdzakelijk gezegd, dat de klasse, aangemoedigd door de goedkeuring op hare bekende pogingen tot vering en afschaffing der hier te lande veelal gebruikelijke titulatuur in het ligchaam der brieven, op den ingeslagen weg wensch voort te gaan,

en ook tegen de meer en meer inkrappende verbasteringen onzer taal, in dagbladen, tijdschriften, vertalingen, staats- en andere openbare stukken, enz. te waken. Of schoon zij zich op geenerlei wijze eene soort van wetgevend gezag over onze schoone moederspraak aanmatigt, en het hier bedoelde toezigt, uit den aard der zaak en naar den geest onzes tijds, bloot opmerkend, waarschuwend of aanradend zijn kan, blijft het eene van de bijzondere verplichtingen der klasse, het hare toe te brengen tegen de indringende taalverbastering, waarover van alle kanten stemmen in on vaderland opgaan.

Voor het tegenwoordige bepaalt de klasse zich tot het afkeuren der schrijfwijzen: *Van af; rond de tafel; iemands gevoelen of een gevoel en deelen; wetenschappelijk doorgevoerd, wetenschappelijke doorvoering; tot waarschuwing tegen het misbruik, of lieft tegen alle gebruik der woorden: dezelve, deszelfs, denzelven, derzelve, hetzelve, en verder tot afkeuring der woorden: daadzaak, daadwerkelijk en opralend, en eindelijk tot het betoog, dat het woord doeltreffend niet altijd in de plaats van het vroeger zoo algemeen gebruikte woord doelmatig kan treden, en dat dit zelfs in vele gevallen is af te keuren. Het gevoelen der klasse over al deze schrijfwijzen wordt met redenen bekleed.*

Het verband tusschen de taalzuivering met duidelijkheid en bondigheid van wetgeving is te naauw, dan dat wij van deze poging ook niet te dezer plaatse kortelijk zouden melding maken, en die niet zouden toejuichen. Wat betreft het woord *daadzaak*, in de regtstaal zoo vaak gebruikt of liever misbruikt, deswege zegt de gemelde klasse van het Instituut het volgende:

DAADZAAK is eigenlijk *de daad in een zaak* of *het feit in een proces*, in tegenoverstelling bijv. met de redenering over de wettigheid of onwettigheid dier *daad*. Maar juist omdat het is de *daad in een zaak*, verdient de zamenvoeging om dat uit te drukken, wat *daad* of *feit* alleen reeds volkomen zegt, afkeuring. De vereeniging tot één woord van *daad* en *zaak* tot *daadzaak* is ook voor het verstand niet gemakkelijk te bevatten, en heeft iets verwarrens en wanluidends bovendien. *Twistzaak* is een zaak, waarover getwist, *pleitzaak*, waarover gepleit wordt; *geldzaak* een zaak die het geld betreft, of waarbij het op betalen aankomt; maar het is ondoenlijk aan de zamenstelling *daadzaak* een goeden zin te hechten.

Twee gewigtige vereenigingen hebben in de laatste helft van September te Brussel plaats gehad, het congres van staatshuishoudkundigen en dat wegens het strafstelsel, beide door onderscheiden Nederlanders bijgewoond.

Wat het *eerste* congres aangaat, daarop werd voornamelijk gehandeld over de voordelen van den vrijen handel voor de menschelijke maatschappij, voor het geluk der volken onderlinge de uitbreiding der productie en beveiliging der nijverheid tegen de hevige schokken, welke onvermijdelijk zijn op de markten van Staten, die beperkende regten aankleven. Slechts een paar sprekers lieten zich in anderen geest uit.

Onder de sprekers ter gunste van de handelsvrijheid behoorden twee Nederlandsche Hooggeleerden, de heeren DEN TEX en ACKERSDYCK. De eerste wees aan, dat de belangen van werkmán en verbruiker beide vrijheid van handel vorderen en beschermende regten daarmee strijden, die,

vermits zij alle voortbrengselen duurder maken, ook het verbruik daarvan verminderen.

De Hoogleeraar ACKERSDYCK deed het uitkomen dat Holland zijne grootste voordeelen door handels-vrijheid had verworven; en dat JAN DE WITT reeds in 1664 in zijn bekend geschrift, die vrijheid gehuldigd had. De spreker zeide dat hij als vertegenwoordiger van een verjongd Holland, van een Holland, dat op de toekomst rekende, wilde beschouwd worden, en dat hij alleen het woord had opgevat, om, uit naam zijner verlichte landgenooten, de goedkeuring te kennen te geven, van de hier ten voordeele der handelsvrijheid verkondigde beginselen. Hij betoogde nog dat het juist de kleine Staten waren, welke het meest belang bij het stelsel van vrijen handel hadden, en hij uitte de hoop, dat zoowel België als Holland, het voorbeeld mogten geven tot afschaffing van het verderfelijke nitsluitings-stelsel. Treffend was zijne herinnering, dat hij voor vijf en twintig jaren, als hoogleeraar, te Luik diezelde beginselen gepredikt, doch slechts bij zijne toenmalige kweekelingen gehoor had gevonden; — waarop de president der vereeniging, de heer CH. DE BROUCHERE, opmerkte, dat alle mannen, die zich thans in België aan het roer van Staat bevinden, gewezen kweekelingen van den heer ACKERSDYCK zijn geweest. Onder de gedane voorstellen behoorden dat van den heer mr. H. J. KOENEN, wethouder te Amsterdam, die een onderzoek vroeg naar de middelen, welke er beraamd moesten worden om voor de schatkist de regten te vervangen, welke tot dus verre den vrijen in- en uitvoer belemmerd hebben, en een van den heer SURINGAR, waarbij de leden van het congres worden uitgenoodigd, om in de voornaamste steden van hun Vaderland vereenigingen van vrijen handel op te rigten, in 't bijzonder met het doel om de belangen van de werklieden en van den kleinhandel te behartigen.

Dezelfde heer stelde, op het maal, tot sluiting van de vergaderingen, eenen toast op de handelsvrijheid in, die zeer werd toegejuicht en bij welke gelegenheid hij deed opmerken, dat die vrijheid de beste band was, zoowel om de verschillende standen eens volks, als om de verschillende volkeren geslingerd; dat die vrijheid een ware staat, een eenvoudig begrip was, en dus van den Hemel, terwijl nitsluitingen en sluikerij van hier omlaag waren; — dat de handels-vrijheid den waarborg opleverde tot vreedzame ontwikkeling van het menschdom, hetwelk wel wat anders te doen heeft dan om met kanonnen te spelen, en bloed te spillen. «Wij scharen ons onder de banier van 't heil der volken en den vrijen handel (zoo besloot de heer SURINGAR); en die zal ons, met Gods bijstand, voeren tot eeuwigdurenden vrede.»

Het andere congres was dat, welks bijeenroeping wij vroeger reeds aangekondigd hebben, de voortzetting van dat te Frankfort: 252 leden hadden zich daaraan thans aangesloten, waarvan zich 119 ter bijwoning van het congres naar Brussel hadden begeven. De verschillende landen van Europa werden hier in de volgende verhouding vertegenwoordigd, als België 104 leden; Frankrijk 31; Duitschland 19, Engeland 13; Nederland 12 (de HH. BOER, BAUMHAUER, DEN TEX, KOENEN, LURASCO, MOLLET, SURINGAR, UITWERF STERLING, VAN BEECK VOLLENHOVEN, VAN GENOT, W. H. WARNSINCK en J. WARNSINCK, architect); Zweden 4, Italië 3, Polen 3, Groothertogdom Luxemburg 3,

Zwitserland 2, Denemarken 1, Spanje 1, Portugal 1, Rusland 1 en de Vereenigde Staten 1.

De minister van justitie, de heer DE HAUSSE, werd eershalve, de heer VAN MEENEN, tot werkelijken president benoemd, en zulks op voorstel van den heer SURINGAR. Onder de vice-presidenten telde men den heer DEN TEX en onder de secretarissen, den heer BAUMEHAUER. Men hoorde eerst de mededeelingen van leden uit verschillende landen.

De heer SURINGAR gaf verslag van hetgeen in Nederland met opzigt tot het penitentiair stelsel is tot stand gebracht. Nederland heeft, volgens zijn gevoelen, een meesterstuk gedaan, en het geheele penitentiair stelsel, gebouwd op de door het congres van Frankfort gelegde grondslagen, in zijne wetten opgenomen. Ik roem mijn land, zeide de redenaar, wegens den grooten stap, dien het op dezen weg gedaan heeft. Ik verheug er mij over, dat het de vrouwen niet uitgesloten heeft van het stelsel, want zulk eene uitsluiting zou nog eene leemte in de toepassing overlaten. Spreker eindigt met ook België aan te sporen, deze uitsluiting niet in zijne wetgeving te brengen.

De heer RAMON DE LA SAGRA uitte zijn leedwezen, dat hij ten aanzien van Spanje nog van geene verbetering konde gewagen.

Het congres ving den 20 September de raadplegingen aan over de vraag of het nuttig zijn zou het stelsel van scheiding, geheel of met zekere veranderingen, op jeugdige misdadigers toe te passen. Deze discussie, waarover de heeren MOREAU-CHRISTOPHE (voor) WOLOWSKY, DE BEAUMONT en VINGTRINIER (tegen) gehoord zijn, is ten volgenden dage voortgezet, en toen besloten, dat ten opzichte van jeugdige gevangenen het cellulaire stelsel in deszelfs zachtsten vorm met dat van kolonien van landbouw, het aanleeren van ambachten en de werking van beschermende gezelschappen behoort in verband gebracht te worden. Voorts is over den aanleg der gevangennissen gehandeld en de wensch te kennen gegeven, dat bij behoorlijke zorg voor de zedelijkheid, het getal der cellen in een en hetzelfde gesticht nimmer het getal van 600 moge te boven gaan. Den 21 hebben de leden van het congres de gevangenis van Vilvoorden bezigtigd, en vervolgens is de derde zitting begonnen, waarin vooral over bouwkundige bijzonderheden gehandeld is; daar men het over het hoofdbeginsel eens was, boden die bijzonderheden weinig verschil van gevoelen aan. Het volgende congres zal in 1848, het zij in Zwitserland, het zij in Holland gehouden worden.

Gewigtig mogen deze vergaderingen genoemd worden, want, mogen zij al geen regtstreeksch gezag hebben, zoo valt niet te betwijfelen dat de vereenigde werking van vele uitstekende mannen uit verschillende landen, de door hen gegevene beslissingen, hun arbeid in hunne respectieve landen eenen krachtigen zedelijken invloed nitoeefenen, en deze vereenigingen uit onderscheidene volken, werkende op de overtuiging, door bezadigde redewisseling, als ten aanhoore van Europa, meer dan iets geschikt zijn om vooroordeelen uit den weg te ruimen, te overreden, in plaats van met geweld op te dringen, en verbroedering te bevorderen tusschen zoo vele leden van het Europeesche Staten-gezin.

Themis,

REGTSKUNDIG TIJDSCHRIFT.

ACHTSTE JAARGANG.

STELLIG REGT (NEDERLANDSCH).

BURGERLIJK REGT EN REGTSVORDERING. — *Over den zin en de strekking van art. 702 Burgerlijk Wetboek*, door Mr. DAV. H. LEVYSSOHN, Advocaat te 's Gravenhage.

Behalve de Dissertatie van Mr. SLICHTENBREE *de muris, fassis et sepibus intermediis*, te Leiden in 1838 (1) gedefendeerd, is mij geen werk bekend, waarin deze stoffe naar de beginselen van het hedendaagsche regt wordt behandeld, en nogtans is zij een opzettelijk onderzoek overwaardig. Immers de regten en verplichtingen tusschen eigenaars van naburige erven zijn het, die veelvuldige belangrijke rechtsvragen doen geboren worden, en bij de onnaauwkeurige redactie van het B. W. niet even gemakkelijk zijn te beslissen. Het is mijne bedoeling niet, om op dit oogenblik den geheelen vierden titel van het tweede boek B. W. te behandelen, maar ik heb mij slechts het onderzoek van een daarin voorkomend artikel meer opzettelijk voorgesteld. Ik noemde reeds in het hoofd van dit opstel het art. 702.

Het luidt in de officiële uitgave aldus:

(1) Niet in 1830, gelijk verkeerdelijk in de Nederlandsche Wetboeken onder toezigt van Mr. A. OUDEMAN uitgegeven, wordt gemeld.

Themis. D. VIII. 4^e St. [1847].

«Alle gebouwen, (1) muren, heiningen of andere scheidingen, welke hetzij door ouderdom, hetzij uit anderen hoofde dreigen in te storten, en die het naburig erf in gevaar brengen of over hetzelfde heen hangen, moeten afgebroken, opgebouwd of hersteld worden op de eerste aanmaning van den eigenaar des naburigen erfs.»

Dit artikel is nieuw, gelijk dat ook door ASSER in zijne vergelijking van het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek met het Code Napoleon, § 379, wordt opgegeven. In het Burgerlijk Wetboek, onder toezigt van Mr. S. P. LIPMAN in 1839 uitgegeven, wordt dan ook naar art. 1386 Code Civ. ten onregte verwezen, gelijk dit in der tijd te regt door Mr. A. DE PINTO (2) is opgemerkt. Mr. OUDEMAN haalt in zijne uitgave van 1845, bij art. 702 B. W. nog art. 1386 C. N. aan, als had die teregtwijzing zes jaren vroeger geen plaats gehad.

ASSER ziet in ons artikel eene bepaling, die tot de regten en verplichtingen tusschen eigenaars van naburige erven, allezins van erfdienstbaarheden te onderscheiden, behoort, en door den Franschen wetgever is over het hoofd gezien. Zij bevat, volgens hem, eene voorziening ten aanzien van het afbreken, opbouwen of herstellen van gebouwen, muren enz., welke dreigen in te storten en het naburig erf zouden kunnen beschadigen.

Deze uitdrukking is het misschien, die het denkbeeld

(1) In de wet van 29 Maart 1833 (*Stbl.* n°. 11) lees ik in de 9de wijziging: De aanhef van art. 741 (Wetb. van 1830) zal luiden als volgt: «Alle gebouwen, *schoorsteenen*, muren, enz.,» en nogtans is dat woord *schoorsteenen* niet in ons artikel te vinden. SCHULLER heeft dit reeds opgemerkt, met aanhaling van VOORBUIN. DE MARTINI heeft het te regt in art. 702 gelascht, en daarbij aangeteekend, dat het in de officiële uitgave wordt gemist.

(2) In *Themis* I pag. 254 en volgg. heeft deze mijn mede-arbeider, die uitgave van dat wetboek beoordeeld, en zegt op pag. 258: «Eene bepaling als die van art. 702 heb ik in den Code te vergeefs gezocht; die van art. 1386 C. N. vindt men terug in art. 1404 B. W.»

heeft doen geboren worden, dat deze schrijver heeft bedoeld, dat de mogelijke beschadiging in noodzakelijk verband moet staan tot de bedreigde instorting (waartoe het woordje *en* door hem gebezigd konde aanleiding geven, ofschoon het woordje *of* in art. 702 voorkomt), en dat mitsdien alleen een *aanwezig* gevaar den nabuur tot de hier voorkomende verplichting zou kunnen noodzaken. Wij voor ons gelooven dat dit nooit door dien kundigen schrijver is bedoeld, en beschouwen het ook als in strijd met de wet.

Al wie aan de uitlegging van een nieuw artikel zich waagt, behoort in de eerste plaats de bedoeling des wetgevers na te gaan, die tot het maken eener in de bestaande wetgeving niet aanwezige bepaling heeft genoopt, en eerst dan, wanneer hij die bedoeling kent, zal hij deze ter toetse brengen aan de woorden, waarin het wetsartikel is vervat, en na dat onderzoek zal het hem gemakkelijk zijn het betwiste punt overeenkomstig de wet te beslissen.

Daartoe is misschien in andere gevallen, maar zeer zeker hier, geen onderzoek der overige bepalingen van noode. Onze bepaling bevat, naar de bedoeling des wetgevers, eene op zich zelve staande voorziening tegen bedreigd of mogelijk gevaar.

Het artikel is in de meest algemeene bewoordingen vervat, en betreft *alle* gebouwen, schoorsteenen, muren, heiningen of andere scheidingen, welke dreigen in te storten en die het naburig erf in gevaar brengen, *of over hetzelfde heen hangen*. Uit deze slotwoorden, van de naastvoorgaande door het woordje *of* onderscheiden, meen ik al dadelijk met gerustheid te mogen opmaken, dat zoodra het gebouw, de schoorsteen, muur, heining of andere scheiding mijns buurmans slechts over het mijne heen hangt, hij op mijne eerste aanmaning, het zij tot afbraak of tot opbouw, of eindelijk tot *herstel*

is gehouden, al naar mate van den aard dier overhelling.

Deze verpligting zijnerzijds is het gevolg van mijn eigendomsregt op den grond over welken hij, de muur henen hangt. Er staat toch niet te vergeefs in art. 626 geschreven, dat de eigendom van den grond den eigendom van hetgeen op en in den grond is, in zich bevat. Ik behoef dus reeds uit dien hoofde evenmin boven mijn erf als onmiddellijk op hetzelfde iets te gedogen. Ik toch ben bevoegd op mijn grond loodregt op te bouwen, en mag daarin door buurmans muur, gebouw, schoorsteen, heining of andere scheiding niet worden belemmerd: en dat zal het geval zijn zoo dikwijls deze over mijn erf heen hangen. Wanneer zal de muur als zoodanig kunnen worden beschouwd? Art. 205 der Parijsche Coutumes spreekt van *mur pendant*, maar voegt er bij: « par le terme *pendant* il faut entendre pendant considérablement en surplomb d'un côté ou de l'autre. » Om het vermelde eigendomsregt kan het niet anders, of elke afwijking van het regtstandige of loodregte des muur, zal den eigenaar de bevoegdheid geven, bij ons artikel hem toegekend: dan toch hangt hij over. Maar zoo ook zal inbreuk op het eigendomsregt worden gemaakt, en voor het minst herstel kunnen worden gevorderd, wanneer de muur afwijkt of, gelijk wij gewoon zijn te spreken, *een buik maakt*. Ook in dat geval werd dat herstel bij de Romeinen noodig geacht, gelijk ALFENUS ons leert in lege 17 princ. Dig. si servitus vindicetur vel ad alium pertinere negetur (Lib. VIII tit. 5), alwaar hij dezelfde uitdrukking bezigt, die ons spraakgebruik medebrengt. Die wet luidt: si quando inter aedes binas paries esset, qui ita *ventrem faceret*, ut in vicini domum semipedem aut amplius procumberet, agi oportet, jus non esse illum parietem ita projectum in suum esse invito se.

Geene bedreigde instorting, geen gevaar voor het

naburig erf, geen *gevaarlijk* overhellen wordt uitsluitend in ons artikel gevorderd, een bloot over het erf heen hangen is voldoende, om de voorziening dezer wetsbepaling in te roepen.

Het is niet alleen de bedoeling des wetgevers die tot dat gevoelen leidt; het is mede niet alleen het begrip van eigendomsregt, dat tot hetzelfde noopt, maar de uitdrukkelijke woorden onzer gebiedende bepaling dwingt tot die uitlegging.

Behalve toch, dat wij, gelijk reeds is opgemerkt, de woorden *of over hetzelfde* (naburig erf) *heenhangen*, in ons artikel vinden, en reeds uit die woorden genoeg ten voordeele van ons gevoelen mogen afleiden, zoo merken wij nog op, dat de wetgever niet alleen doelt op *vervallen* muren, schoorsteenen, gebouwen, heiningen, en andere scheidingen, gelijk dit uit de woorden *door ouderdom* konde worden opgemaakt, maar ook op de zoodanigen ziet, die door slechte bouworde of door een gebrek als anderzins afwijken. Men lette toch op het *overhangen* UIT ANDEREN HOOFDE dat is *dan door ouderdom*, en men zal ons gereedelijk toegeven, dat het bloote overhangen des muurs voldoende is.

Zij die eene tegengestelde leer prediken, zullen toch wel geen argument voor hun systeem daarin willen zoeken, dat de wetgever hier niet in het bijzonder de handhaving van het regt van eigendom op het oog heeft, want dan vergeten zij, dat het eigendoms-regt is een heilig regt, bij de Grondwet gewaarborgd, en dat zulk een groot beginsel als de waarborg van het regt van eigendom mag heeten, bij geene wets-bepaling, die slechts eenigermate tot hetzelfde in verband kan staan, mag worden uit het oog verloren. — Maar men vergete niet dat ons artikel wordt gevonden in den 4^{en} titel van het 2^e boek van het Burgerlijk Wetboek en alzoo daar, waar het jus in re wordt behandeld, en straks volgt

nadat meer opzettelijk de eigendom is te vinden, ja, wat alles afdoet, dat in dien vierden titel alles weder op den eigendom en de daaruit voortvloeiende regten steunt.

Een ander bezwaar zou men daarin kunnen vinden, dat het bloote overhangen van een muur weinig strookt met het uitgebreide regt aan den eigenaar van het naburig erf bij dit artikel gegeven. Maar behalve dat dit als een argument tegen de wet zou kunnen worden beschouwd, en dus, al ware het voor een *jus constitutum* van belang, tegen het *jus constitutum* niet vermogt te gelden, zoo zal het als niets afdoende moeten geacht worden wanneer men bedenkt, dat het regt des buurmans niet altijd is het doen afbreken en opbouwen, maar ook zich eenvoudig tot het *doen herstellen* kan bepalen. De meerdere of mindere uitgestrektheid van zijn regt zal toch wel van den aard van het gebrek en het daaruit ontstane gevaar, en mitsdien ook van de meerdere of mindere overhelling afhankelijk zijn. Kan de overhelling zonder afbreken van den geheelen muur worden hersteld, wie zal dwaas genoeg zijn, te beweren, dat de muur niettemin geheel zal moeten worden afgebroken? Neen, gelijk wij zeiden, het middel hangt af van de omstandigheden. Deze zullen door deskundigen moeten worden onderzocht, en hunne bevinding door den regter worden beoordeeld.

Wij behoeven ons niet op een ons vreemd terrein te wagen, en vragen mitsdien niet, wanneer een muur als over het erf heen hangende is te beschouwen, waartoe de straks aangehaalde Romeinsche Wet, en het artikel uit de Parijsche coutumes betrekking hebben.

Wij beweren alleen, dat, zoo de muur, hoe veel of weinig dan ook, overhangt, hij moet hersteld worden, zonder dat iemand in het algemeen of a priori de middelen van herstel zou kunnen bepalen,

Het is genoeg als de muur overhangt, want, en dit is

nog een grond voor ons systeem, ofschoon er geen dadelijk gevaar is, het kan gevaarlijk worden, en daarom heeft de wetgever ook de overhangende gebouwen, of muren enz. hier vermeld. Daarom spreekt ASSER van de zoodanige, die het naburig erf zouden *kunnen* beschadigen. In dien zin sprak ook de heer NICOLAI, toen hij zeide: La loi s'applique à la démolition ou réparation des bâtimens et clôtures qui menacent ruine; et aux constructions (?) d'âtres, forges, fourneaux ou autres ouvrages qui par leur proximité *peuvent* nuire à l'héritage voisin. Zie VOORDUIN.

Wij vertrouwen dat men zich, bij eene aandachtige lezing van ons artikel, met de door ons gegevene uitlegging zal kunnen vereenigen, welke daarenboven is overeenkomstig het Nederlandsche taaleigen, zoodat herstel van door ouderdom of *uit anderen hoofde overhangende* gebouwen enz. hier wordt geboden.

Wij eindigen met den lezer te verwijzen naar den titel der Romeinsche Pandecten de *damno infecto* (Lib. XXXIX, tit. 2), waardoor verstaan wordt *damnum nondum factum, quod futurum veremur*, Cf. l. 2 D. eod, door Mr. LIPMAN, met l. 6, l. 19, § 1, l. 43, § 2 eod. aangehaald.

De verplichting tot kadastrale aanwijzing der goederen, bij hypotheekstelling en inschrijving van hypotheek, door PH. J. BACHIENE, inspecteur der registratie, te Hulst (1).

Art. 1219 van het Burg. Wetboek bepaalt: « dat de

(1) Dit opstel, voorgedragen in eene bijeenkomst van leden van een leesgezelschap van regtsgeleerde tijdschriften te Hulst, was aanvankelijk niet voor den druk bestemd, doch medegedeeld wegens het dagelijksch belang van het daarin behandelde onderwerp.

«akte van hypotheekstelling moet bevatten *eene bijzondere opgave* van het bezwaarde goed, en van deszelfs aard en ligging *naar aanleiding der kadastrale indeeling*, en dat men ten opzichte van tienden, en grondrenten, waaromtrent niet bepaaldelijk kan worden opgegeven, welke bijzondere percelen daarmede belast zijn, zal kunnen volstaan in de akte met de juiste omschrijving en aanwijzing der schuldpligtige streek, gemeente of polder.»

Art. 1231 4^e lid nopens de inschrijving der hypotheek, stemt met deze bepaling overeen, en art. 1235 bepaalt, dat de inschrijving ter zake van verzuim der voorgeschreven formaliteiten, *alleen* kan worden vernietigd, in geval zij den schuldeischer, den schuldenaar, de schuld, of *het bezwaarde goed niet op eene voldoende wijze* kenbaar maakt.

Het zijn deze artikelen, waaraan wij ons te behandelen vraagpunt wenschten te ontleenen.

De wet vordert bij hypotheekstelling, en bij inschrijving van hypotheek eene bijzondere opgave van het bezwaarde goed, en van deszelfs aard en ligging, *naar aanleiding der kadastrale indeeling*.

Wij vragen: 1°. Wat bedoelt de wet *door kadastrale indeeling*? en

2°. Zijn hypotheek en inschrijving nietig bij gebreke van, of bij verkeerde kadastrale aanwijzing der verbonden goederen?

Onze wetboeken gewagen van *het kadaster* als van eene bekende en zelfs bestaande zaak, doch geven geene bepaling daarvan. Wij kennen het dan ook als eene inrigting, welke ten doel heeft, *het opnemen van de grootte van het grondgebied, en het begrooten van deszelfs opbrengst*; het is eene dier inrigtingen, welke de Regering daarstelt en onderhoudt naar de alleen van de uitvoerende magt uitgaande voorschriften, en

waarvan de wetgever bij zijn werk gebruik maakt, zonder zich met de inwendige regeling der zaak in te laten.

Of zulks ordelijk en rationeel zij, valt thans niet te onderzoeken; genoeg dat redelijkerwijze de wetgever bij de aangehaalde wetsartikelen wel niet anders kan bedoeld hebben, dan *het perceelsgewijs kadaster*, waarvan de stukken, tijdens onze wetboeken werden vervaardigd, hier te lande werden zamengesteld of voltooid, en dat gegrond is op de verordeningen nopens het Fransche kadaster, te vinden in zekere Methodique verzameling daaromtrent in 1812 te Amsterdam uitgegeven.

Zulks aangenomen, dan ontleenen wij aan die verzameling de volgende *définitie* van hetgeen een *kadastraal perceel is*, als: «Une parcelle est une portion de terrain «plus ou moins grande, située dans un même canton, «trriage ou lieu dit, présentant une même nature de «culture, et appartenant à un même propriétaire.»

Om derhalve een kadastraal perceel aan te duiden, heeft men te letten *op de grootte, de ligging, den aard van hetzelfde en deszelfs eigenaar.*

De inrigting van het tegenwoordig kadaster laat echter toe, dat men ieder perceel outwijfelbaar kan aanduiden, alleen door opgave van de gemeente, *de sectie*, en *het nummer*, waaronder hetzelfde op de kadastrale kaart bekend is, en waardoor men in de gelegenheid is, *bij raadpleging der kadastrale bescheiden*, deszelfs omtrek, grootte, aard enz. naauwkeurig te leeren kennen.

De sectie en het nummer der kadastrale percelen zijn daardoor geworden als de *geslachtsnamen* en *voornamen* der personen, en doen ongeveer dezelfde dienst, bij derzelver aanduiding en onderscheiding.

Het geheele grondgebied is namelijk verdeeld in kadastrale gemeenten (veelal met den omtrek der burgelijke gemeenten overeenkomende) en verder iedere gemeente

in sectiën, en iedere sectie in percelen, wordende de laatste aangeduid door *letters* en *nummers*.

De wetgever het werk des kadasters, dat de grondslag voor de tegenwoordige hypotheekbewaring zou uitmaken, aan het administratief gezag overlatende, zoo schijnt de regter ook verplicht, de administratieve voorschriften ter zake te moeten toepassen, zoo dikwerf hij uitspraak heeft te doen over hetgeen tot de kadastrale aanwijzing van hypotheccair verbonden goederen behoort.

Art. 9 van het Koninklijk Besluit van den 8 Augustus 1838 (*Staatsblad* n°. 27) zal dan als de wettige uitlegging (1) moeten beschouwd worden van hetgeen men te verstaan hebbe *door eene bijzondere opgave van het bezwaarde goed, en vandeszelfs aard en ligging naar aanleiding der kadastrale indeeling*.

Dat art. 9 vordert *de duidelijke opgave van de sectie, het nummer en de grootte, zooals elk perceel bij het kadaster bekend is*, en de wet bedoelt alzoo door kadastrale indeeling, die indeeling van den grond in deszelfs kleinste afmetingen, welke wij thans als kadastrale percelen kennen.

Er valt op te merken, dat gemeld artikel 9 niet gewaagt van de aanduiding der *gemeente*, waarin het perceel ligt; dan ofschoon zulks duidelijkheidshalve wel had behoord, dient men hierbij in het oog te houden, dat geene sectie-letter kan worden verstaan, zonder bijgevoegde opgave der gemeente, waartoe de sectie behoort.

Het verdient nog opmerking dat art. 1219 B. W. niet slechts eene bijzondere opgave van het bezwaarde goed, naar aanleiding der kadastrale indeeling vordert, maar ook *van deszelfs aard*.

(1) Om hier niet verkeerd begrepen te worden, verklaren wij door eene *wettige* uitlegging te verstaan, eene zoodanige, welke vervat is in eene openbare verordening afkomstig van het bevoegd gezag, en binnen den kring dier bevoegdheid genomen.

Gemeld artikel 9 van het K. B. van 8 Aug. 1838 zegt letterlijk, dat de aanduiding *van den aard en de ligging* der goederen plaats heeft door de opgave van sectie, nummer en grootte, die echter niets of althans zeer weinig beslissen nopens *den aard* van eht goed, namelijk of het is een huis, of een stuk land, boschgrond of weiland enz.

Het Koninklijk Besluit drukt zich in zoo verre niet juist uit, dan wij willen daaruit niet afleiden, dat hetzelfde verder gaat, dan de wet toelaat.

Wij houden het daarvoor, dat in art. 1219 en art. 1231, n°. 4, in eenen gezonden zin genomen, de woorden: *naar aanleiding der kadastrale indeeling*, alleen slaan *op de ligging der goederen*, en niet op derzelver aard.

De goederen zelve toch zijn bij het kadaster wel bekend naar verschillende soorten van bebouwing, doch men kan niet wel zeggen, dat *de aard* van een goed is *ingedeeld*.

Men is dan naar art. 1219 B. W. verplicht de ten hypotheek gestelde goederen 1°. bijzonder op te geven, 2°. derzelver aard te doen kennen, 3°. derzelver ligging, en *deze* alleen naar aanleiding der kadastrale indeeling. Die meening wordt bevestigd door de wijze, waarop de wetgever zich nopens hetzelfde onderwerp uitdrukt in art. 504 van het Wetboek van Burgelijke Regtsvordering, nopens de processen-verbaal van inbeslagneming van onroerende goederen.

Uit het 2^e lid van meergemeld art. 1219 schijnt nog voort te vloeijen, dat de bedoeling bij het 1^e lid is, *om BEPAALDELIJK te doen opgeven de BIJZONDERE percelen, met het hypotheek bezwaard*.

Die uitdrukking sluit zich wel aan die, voorkomende in het K. B. van 8 Augustus 1838, nopens het opgeven van sectie, nummer en grootte, zooals *elk* perceel bij het kadaster bekend is.

Nog verdient hierbij vergeleken te worden art. 1154 en 1233 B. W.

Het eerste spreekt van eene aantekening in openbare registers, *ter zijde van ieder stuk onroerend goed*, en het tweede van *goederen ter zijde van welke eene aantekening wordt gevorderd*.

Naar hetgeen bij VOORDUIN en ASSER voorkomt, schijnt de meening wel geweest te zijn, immers bij eenige leden der commissie van wetgeving, om eene hypotheekbewaring daar te stellen, waarbij men, ik weet niet welke monsterachtige registers zou aanleggen, die van te voren ruimte zouden laten, om *ter zijde van ieder perceel*, alle eventuele over- en inschrijvingen te doen, zoodat met één opslag van het oog zou kunnen worden onderzocht, of hetzelfde met hypotheek of eenig ander zakelijk regt bezwaard ware, zonder daarbij noodig te hebben, den naam van den eigenaar te kennen of aan te duiden.

Bij dergelijke voorstelling kan men schier niet anders in art. 1219 bedoelen, dan eene omschrijving *perceel voor perceel*, zoo wat den aard, de kadastrale indeeling, als de grootte van *ieder* betreft, en in zoo verre stemt art. 9 van het vaak gemelde besluit welligt meer overeen met de even aangeduide bedoeling, dan eene latere beschikking van den 22 Februarij 1841, N°. 16, waarbij de Koning den Minister van Financiën heeft gemagtigd, om gemeld art. 9 in dien zin te doen naleven, als stonden, op het einde van de eerste zinsnede van hetzelfde, de woorden: *en de grootte*, niet geschreven.

Dit kabinets-rescript is niet in het *Staatsblad* openbaar gemaakt, en de wettige uitlegging van art. 1219 B. W., voor zoo veel de wijze van kadastrale aanwijzing der goederen betreft, zou, ondanks dat rescript, nog moeten gezocht worden in art. 9 van het besluit, zoodanig als hetzelfde in het *Staatsblad* is opgenomen,

ware het niet dat latere wetsbepalingen daaromtrent wijziging hadden te weeg gebragt.

Art. 4 der wet van den 4 Julij 1842 (*Staatsblad* n°. 16), betrekkelijk de overbrenging der onder de vroegere wetgeving ingeschrevene hypotheken en privilegiën in de thans bestaande nieuwe registers, en art. 37 der wet van den 9 Julij 1842 (*Staatsblad* n°. 20), op het notaris-amt, hebben de uitlegging van het voorschreven kabinets-rescript bekrachtigd, en vorderen alleen, dat de goederen, waarop inschrijving geschiedt, worden aangeduid *door de opgave van de gemeente, in welke die goederen gelegen zijn, mitsgaders van derzelver sectie en nummer volgens het kadaster.*

Bedenkt men hierbij, dat art. 504 W. van B. R. stellig voorschrijft om in processen-verbaal van in-beslag-neming, de kadastrale aanwijzing der goederen te doen, en nopens de grootte alleen bepaalt, dat dezelve moet worden opgegeven ten opzichte van landelijken eigendom, en dan nog slechts *zooveel mogelijk*, dan komt men tot de overtuiging, dat de wetgever, althans bij laatst-gemeld artikel, de opgave van de kadastrale grootte niet noodzakelijk achtte, veelmin de omslagtige opgave van die grootte, perceel voor perceel.

Het blijkt tevens uit het verschil van redactie tusschen dit artikel en art. 1219 B. W., zoo mede uit art. 4 der aangehaalde wet van 4 Julij 1842, dat de wetgever niet dat groote gewigt aan de woorden van art. 1219 hecht, dat eene volstrekt letterlijke opvatting van dat artikel zou kunnen wettigen. Immers tot het doen der kadastrale opgaven in de vernieuwde inschrijvingen is zelfs niet de medewerking van den eigenaar gevorderd geworden (1).

(1) Onbegrijpelijk komt ons voor hetgeen te lezen staat bij VOORDEIN, deel 4, bl. 519, n°. 10, waartegen dan ook ernstig en met vrucht is opgekomen in de nota vermeld, sub n°. 26, bl. 539.

Ongetwijfeld is de aanduiding der grootte mede dienstig, om het perceel te doen kennen, evenzeer als de opgave der lengte in het signalement van een persoon tot zijne herkenning kan bijdragen. In den regel echter voldoet de opgave van naam en voornaam tot aanwijzing van het individu, zoo ook die van sectie en nummer tot herkenning van het perceel.

Misslagen en verwarring werden vroeger door gebrek-kige opgave der grootte van ieder perceel meer veroorzaakt dan verhinderd (welk laatste nogtans ten onrechte is beweerd geworden), terwijl nuttelooze uitgebreidheid van schriften evenzeer als meer aanzienlijke kosten voor partijen zijn voorgekomen, door het vermelden der grootte van *ieder* kadastraal perceel, niet verder tot eene verpligting te stellen.

Intusschen behoort gelet te worden op het onderwijs, vervat in art. 13 van het K. B. van 8 Augustus 1838.

Dat artikel zegt: « de kadastrale aanwijzingen, slechts « voorgeschreven zijnde als *hoofd-onderscheidingsteeken* « der onroerende goederen in de registers van overdragt « van eigendom en van onderzetting, blijft het aan par- « tijen vrij en onverlet, om bovendien de goederen op « zoodanige wijze aan te duiden, als zij zullen verkie- « zen, zelfs wat de soort van bebauwing en de grootte « betreft. »

Het blijft alzoo vaststaan, dat de te bezwaren goederen kunnen worden aangeduid, zoodanig als men goed vindt, en art. 1219 B. W. bedoelt, mits tevens worden opgegeven de gemeente, de sectie en de perceel-nummers waaronder de goederen op de kadastrale kaart bekend zijn *ten dage der hypotheek-stelling*.

Behoudens deze laatste belangrijke bijvoeging is de burgerlijke wetgeving nopens dit punt dezelfde gebleven als dezelve bestond vóór den 1 October 1838.

Art. 2129 en 2148 van het Wetboek Napoleon ver-

langden insgelijks eene speciale aanwijzing van den aard en de ligging van *ieder* verbonden onroerend goed, immers ten opzichte van conventionnele hypotheken, en het Nederlandsch Wetboek kent geene andere.

Onder dat wetboek echter was slechts eene eerste schrede gedaan tot het stelsel van specialiteit.

Men hield het voor voldoende, bijaldien de goederen niet anders werden omschreven dan bijv. aldus: «een
«huis staande en gelegen te Hulst, 6 bunders bouwland,
«gelegen in de gemeente Montenissee, den schuldenaar
«in eigendom toebehoorende.»

Zulke onbepaalde omschrijvingen worden door het Nederlandsch Wetboek te regt gewraakt.

Art. 1219 en 1231 van hetzelfde eischen eene bijzondere opgave, en naar de uitlegging, welke die artikelen, nu ook bij de aangehaalde wetten, hebben verkregen, *moet* in ieder geval de kadastrale aanduiding op de bepaalde wijze plaats hebben, bij gebreke waarvan in strijd met die artikelen zou worden gehandeld.

Mogt zulks hebben plaats gehad, dan rijst de vraag welke gevolgen zulks heeft ten opzichte van de hypotheekstelling, en de diensvolgens genomen inschrijving, waaromtrent wij in de tweede plaats eenige beschouwingen wilden in het midden brengen.

Bij het overwegen der tweede vraag zouden wij eene reeks van bijzondere gevallen kunnen stellen, welke ons meerendeels reeds zijn voorgekomen, en die het zeer moeilijk maken, eene algemeene oplossing van het vraagstuk te geven.

Verkeerde kadastrale aanwijzing staat gelijk met *geene* aanwijzing, zoo als beweerd is geworden in eene verordening der administrative magt van 23 October 1839, zoowel als in een arrest van den Hoogen Raad van 23 Februarij 1844 (*Weekblad van het Regt*, n°. 481), bij welk laatste arrest, indien onze aantekeningen juist

zijn, zelfs slechts sprake was van de vermelding van het *oude* nummer van een in de kadastrale schrifturen vernummerd perceel.

Bij resolutie van den Minister van Financiën, van 10 Januarij 1844, n°. 97, is nogtans verstaan, dat een notaris art. 37 der wet van 9 Julij 1842 op het notaris-ambt niet overtreedt, wanneer hij in eene akte kadastrale nummers vermeldt, welke later blijken *abusief* te zijn (*Periodiek Woordenboek van beslissingen* enz., jaargang 1844, 2de deel, bladz. 34, n°. 2).

Naar het schijnt is *verkeerde* kadastrale aanwijzing nog gevaarlijker dan *geene* aanwijzing.

De verkeerde aanwijzing moge meer het gevolg zijn van eene vergeeflijke dwaling, en alzoo minder tot boetpligtigheid aanleiding geven, zij leidt tot schromelijke verwarring.

Wanneer in eene inschrijving is vermeld. «een huis «bewoond door A, staande op den hoek van de «gracht in de straat, te, wijk «Lr. ., N^o. . ., belend door de huizen van B ter eene «zijde, en van C ter andere zijde,» dan kan schier niemand in twijfel zijn nopens het bedoelde perceel, al ontbreekt de kadastrale aanwijzing ook geheel, doch voegt men daarbij eene *onjuiste* sectie-letter, of het nummer van een *ander* kadastraal perceel, alsdan kan er groote twijfel ontstaan nopens de ware bedoeling.

De menigte van akten van verbetering en aanvulling, welke worden verleden, bewijzen, dat althans vele notarissen het belang eener herstelling van misslagen in voorschreven opzigt dan ook beseffen; hetgeen des te meer bevredigend voorkomt, omdat art. 9, 10, 11 en 12 van het Kon. besluit van 8 Augustus 1838, door geene strafbepalingen worden gesanctionneerd, en art. 37 der wet op het notaris-ambt hun bij overtreding alleen eene boete van *f* 10 oplegt, zonder *verplichting tot scha-*

devergoeding jegens partijen, die zich zelve dan ook de verkeerde opgave hebben te wijten.

Het gevaar *voor den schuldenaar* in eene verkeerde aanwijzing der bezwaarde goederen gelegen, vertoont zich bij volgende geldopnemingen en vervreemdingen, en bovendien kan het hem in rechtsgedingen wikkelen, bijaldien hij door verkeerde aanduiding eens anders goed heeft bezwaard, of liever als bezwaard in de registers heeft doen aantekenen.

Het gevaar, dat *de schuldeischer* loopt, is *niet* gelegen in het niet aantekenen van het algemeen register in het register, ingevoerd bij art. 4 van het Kon. besluit van 8 Augustus 1838, want het Burg. Wetboek vordert die aantekening niet tot de geldigheid der Inschrijvingen, maar daarin, dat hij bij vervreemding, insbeslagneming of rangregeling onkundig kan blijven van die handelingen, terwijl *derden* in dwaling worden gebracht, en het niet aantekenen van het algemeen register in dat, ingevoerd bij gemeld art. 4, het geheele stelsel van hypotheek-bewaring voor derden onbruikbaar kan maken.

In het belang van dat stelsel dient verkeerde kadastrale aanwijzing zoowel geweerd te worden als het geheel nalaten van de *wettige* aanduiding, zoo als art. 9 van het laatstvermeld Kon. besluit zulks noemt, en omdat, bij het opgeven van een ander perceelnummer, dat van het bedoelde perceel toch eigenlijk *niet* wordt aangewezen, zoo staan beide gevallen, naar ons inzien, dan ook in het algemeen gelijk.

Komen wij tot de vraag zelve, namelijk, of art. 1235 Burg. Wetb. de *volstrekte* nietigheid uitsprekt over eene inschrijving, waarin de juiste kadastrale aanwijzing ontbreekt? Ware dit de bedoeling des wetgevers geweest, zoo schijnt aanvankelijk niets eenvoudiger, dan dat hij zulks met ronde woorden had te kennen gegeven.

Hij verklaart echter alleen nietig het niet *op voldoende wijze* kenbaar maken van het bezwaarde goed. Wat moet nu worden verstaan door de woorden: *op voldoende wijze kenbaar maken*? Inderdaad de wetgever vordert meer dan de kadastrale aanduiding van gemeente, sectie en nummer; hij wil tevens den aard van het goed vermelden hebben; het nalaten daarvan is evenzeer eene afwijking van art. 1231, als het niet kadastraal aanwijzen, en de uitdrukking van art. 1235 slaat op *beide* vereischten; inderdaad de bedoeling schijnt bestaan te hebben om het kadaster ten grondslag der hypotheek-bewaring te stellen (1), en zou men dan niet moeten aannemen, dat de wetgever consequentie in zijn werk heeft gebragt en het niet kadastraal aanwijzen evenzeer met nietigheid der inschrijving heeft willen treffen? Heeft hij zulks nagelaten, dan staat het geheele gebouw op losse schroeven, dan hebben partijen minder belang bij de kadastrale aanwijzing, dan ontbreekt de poenale sanctie van art. 1231 voor ééne van deszelfs belangrijkste bepalingen.

Er is meer, dat pleit voor de nietigheid der inschrijving, bij gebreke van kadastrale aanwijzing. De geheele eerste afdeeling van den twintigsten titel van het tweede boek van het Burg. Wetb. schijnt, als het ware, zich zelf te sanctionneren door de wijze, waarop de verschillende artikelen zijn opgesteld. Iedere afwijking van de algemeene bepalingen, in die artikelen vervat, schijnt *nietigheid* ten gevolge te hebben, althans het meerendeel dier bepalingen zijn meer dan *nuda praecepta*.

Voor hypotheek zijn *alleen* vatbaar onroerende goederen enz., zegt art. 1210; hypotheek *kan niet* worden gevestigd dan door den eigenaar, volgens art. 1214.

(1) In 1833 nog wilden drie leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de vermelding der kadastrale indeeling uit art. 1219 weglaten; dan dit is niet gebeurd. VOORDEIN, deel IV, bl. 518; zie ook bl. 532, 538 enz.

Goederen van minderjarigen enz. *kunnen niet* anders worden bezwaard, dan zoo als art. 1216 bepaalt.

Hypotheek kan *alleen* bij notariële akte worden verleend, de volmagt *moet* authentiek zijn, en op die wijze vervolgt deze afdeeling, waarin ook ons veel besproken art. 1219 voorkomt, hetwelk bepaalt, dat de akte van hypotheek-stelling het bezwaarde goed naar de kadastrale indeeling *moet* aanwijzen.

Doet men de aanwijzing nu niet, dan zal zulks toch wel hetzelfde gevolg dienen te hebben, als bijv. : het vestigen van eene hypotheek bij of krachtens onderhandsche akten, namelijk *geen* regtsgevolg hoegenaamd.

Is dan de akte van hypotheek zelve nietig, zoo is al wat dien ten gevolge geschiedt evenzeer zonder kracht, en art. 1235 zou niet eens behoeven te worden ingeroepen, om eene inschrijving van dien aard nietig te doen verklaren. De Fransche jurisprudentie althans heeft voortdurend nietigheid uitgesproken over inschrijvingen, waarin formaliteiten waren verzuimd, niet uitdrukkelijk op straf van nietigheid voorgeschreven, doch gesanctionneerd door stellige wetsbepalingen, als in art. 2129 : *Il n'y a d'hypothèque valable que celle* enz., in art. 2148 : *Pour opérer l'inscription, le créancier* enz.

Wij achten het dan waarschijnlijk, dat het verzuim der juiste kadastrale aanwijzing in het algemeen zal worden beschouwd als een gebrek in het *op voldoende wijze* kenbaar maken des goeds, en alzoo de nietigheid der inschrijving zal kunnen te weeg brengen (1).

Evenwel voor het tegendeel zijn ook eenige gronden bij te brengen.

Art. 1219 bevat niet de uitdrukking bijv. van voormeld artikel 2129 van het Wetboek Napoleon, dat de hypotheek *niet geldig* is zonder kadastrale aanwijzing; dat art. 1219 is minder stellig dan art. 1221; art. 1220,

(1) Zie ook VOORDUIN, deel 4, bl. 590, 2^e zinsnede op het einde.

en 1221 spreken uitdrukkelijk nietigheid nit, waarom dan ook niet art. 1219?

En nu art. 1231. *Om de inschrijving te bewerkstelligen*, moet worden in acht genomen, wat bij dat artikel is voorgeschreven. Neemt men zulks niet in acht, dan is de inschrijving niet bewerkstelligd, althans niet overeenkomstig de wet bewerkstelligd, en dus niet geldig volgens de meeste Fransche vonnissen nopens het in zoo verre overeenstemmend artikel 2148 van het Wetboek Napoleon.

Uit vrees dat dit stelsel ook in Nederland zou veld winnen, ontwierp men art. 1235 B. W., juist met het inzicht om te voorkomen, dat het verzuim van een of ander der voorgeschreven formaliteiten, niet noodwendig de nietigheid der gedane inschrijving ten gevolge hebbe.

Men neme dit in aanmerking, en stelle zich het geval voor, dat de kadastrale aanwijzing in eene eerste inschrijving ontbreekt, doch dat de goederen daarin overigens onmiskenbaar zijn aangeduid, bijv.: op de wijze van het hiervoren vermelde huis, bewoond door A enz., dat de overige schuldeischers *geen twijfel kunnen voeden noch hebben gevoed*, omtrent het bedoelde perceel, dat de later ingeschrevene dezelfde omschrijving hebbe gevolgd, doch onder bijvoeging der kadastrale sectie en nummers, dat de eerst ingeschrevene schuldeischer gelukkig genoeg is geweest, ondanks zijn verzuim, aan het gevaar te ontsnappen van bij de inbeslag-neming of rangregeling ongewaarschuwd te blijven, en dat de later ingeschrevene de nietigheid der eerste inschrijving vordere op grond van art. 1235 B. W., doordien het goed niet kadastraal is, en alzoo *niet op voldoende wijze* zou zijn kenbaar gemaakt.

Men onderwerpe dit geval aan de 34 arrondissements-regtbanken, en wie zou vooraf durven verzekeren, dat er geene zal wezen, welke bij zoodanige casus positio

beslist, even als bijv. het Hof van Grenoble bij arresten van 8 Augustus 1817 en 27 Julij 1829, in een dergelijk geval ten opzigte van art. 2148 W. N., namelijk: dat eene inschrijving, *genomen op de onroerende goederen toebehoorende aan den schuldenaar, en gelegen in de gemeente van*, voldoende is.

Het Hof te *Nancy* omkleedde een dergelijk vonnis van 28 April 1826, met deze redenen: « c'est d'après l'ap-
«*préciation de la disposition du § 5 de l'article 2148 du*
«*code, qu'on a été amené, selon les circonstances*
«*particulières, à renoncer à un système de rigueur*
«*adopté dans le principe de la loi, et dont les résultats*
«*étaient de froisser les intérêts les plus légitimes; que*
«*l'on a reconnu, que lorsque une omission n'était pas*
«*substantielle, et qu'elle n'avait pu entraîner dans une*
«*erreur, qui aurait été la cause déterminante de la con-*
«*fiance d'un subséquent prêteur de fonds, et par suite*
«*du prejudice à lui causé, on ne devait pas porter atteinte*
«*à l'inscription.* »

Als slotsom onzer beschouwingen meenen wij te mogen beweren, dat de regter waarschijnlijk, en in *de meeste gevallen*, nietigheid zal uitspreken over inschrijvingen waarin de juiste kadastrale aanwijzing ontbreekt, dat niettemin de regter *in elk gegeven geval* zal moeten beoordeelen of het bezwaarde goed *op eene voldoende wijze* (niet slechts kenbaar voor een derde, maar volgens de wet) is aangeduid (zie *Voorduin* deel 4, bladz. 604) dat de kans op geldig-verklaring der inschrijvingen, waarin de kadastrale aanwijzing ontbreekt, gering mag worden geacht, terwijl in ieder geval een regtsgeding te dier zake zou zijn te vreezen, en dat het alzoo steeds van het meeste belang voor partijen is, om voor de juiste kadastrale aanwijzing zorg te dragen.

Is dit zóó, dan zal het wel geen betoog behoeven, dat het de plicht der openbare ambtenaren is, hunne cliënten

op dat belang opmerkzaam te maken, en zich door geene bedenking te laten terughouden, om, bijaldien er verzuim of misslag bestaat, zulks in ieder geval op eene wettige wijze aan te vullen, en te herstellen, waaromtrent juiste teregtwijzingen zijn gegeven bij eene aanschrijving van 9 Maart 1839 n°. 35 (*Periodiek Woordenboek* 1840, I, bladz. 33), welke in der tijd ter regter ure is gekomen, om vele ergerlijke verzuimen bij zoogenaamde akten van verbetering zelve tegen te gaan.

Het belang van het hypothecair crediet vordert zulks ten meeste, en dat dit belang niet gering is, ook in dit gewest, al is het dan ook eene waarheid, dat het hypothecair crediet in dit district betrekkelijk eene geringe vlugt heeft genomen, zulks mogen de volgende cijfers getuigen.

In deze provincie Zeeland wordt hypothecaire inschrijving genomen tot een gemiddeld bedrag van ongeveer f 1,900,000 's jaars, waarin het Arrondissement Goes op zich zelve deelt voor meer dan de helft, terwijl 's jaars 3 millioen in vast goed wordt vervreemd, of in dit Arrondissement voor ongeveer f 1,300,000 's jaars.

Over de openbaarheid der getuigenverhooren bij de Kantongeregten, door Mr. G. B. EMANTS, kantonregter te Voorburg.

Moeten de getuigen in twistgedingen voor den kantonregter bij gesloten deuren, dan wel op de openbare teregtzitting gehoord worden? (1) — Deze vraag wordt

(1) Dat zij op de openbare teregtzitting moeten gehoord worden, zie: DE PINTO *Handl. tot de Burg. Regtsv.* § 153; OUDEMANS *Burg. Regtsv.* eerste ed. I p. 256; LIPMAN *Burg. Regtsv.* p. 96; zie daarentegen v. D. KEMP *Ontwikkeling van het recht betrekkelijk de Kantongerechten* p. 150; OUDEMANS en DIEHTIS *Opmerkingen* enz. I p. 225.

door allen niet op gelijke wijze beantwoord ; geenszins is zij van gering belang , want de nietigheid van het verhoor kan het gevolg eener verkeerde beschouwing wezen. Het kan alzoo niet ongepast schijnen na te gaan, hetgeen onze wetgever te dezen opzigte gewild en bepaald heeft.

Ofschoon nu velen zich reeds in anderen zin verklaard hebben , mogen wij op de vraag: gebiedt onze wet, dat de getuigenverhooren op de openbare teregtzitting zullen gehouden worden, of verbiedt zij dit, geen ander antwoord geven, dan: zij gebiedt openbaarheid der getuigenverhooren op straffe van nietigheid; bepaalt de wet, dat zij met gesloten deuren zullen gehouden worden, dan zijn dit uitzonderingen.

Over het al of niet wenschelijke eener openbare regtspleging zullen wij geen betoog leveren; wij hebben alleen met de geschrevene wet te doen. Wij kunnen evenwel niet nalaten hier aan te halen, hetgeen MEIJER over de openbaarheid der teregtzittingen zegt in zijne *Institutions Judiciaires*, deel VI, pag. 130: «Non seulement le public doit être admis à la chambre où le tribunal tient ses séances, mais c'est en sa présence que doivent être faites toutes les opérations, qui tendent à informer le juge du véritable état de la cause; les opérations préliminaires, les *enquêtes*, les interrogatoires, les plaidoiries, enfin tout ce qui peut éclairer le tribunal, doit être ouvert au public et se faire de manière à ce qu'il puisse en prendre connaissance; *il faut que chaque individu, qui s'est donné la peine de suivre une affaire, puisse en juger lui-même, et apprécier la conduite des magistrats.*»

Het groote struikelblok, dat de voorstanders van getuigenverhooren met gesloten deuren u steeds voor de voeten werpen, is het woordje *altijd* in het derde lid van art. 205 B. R. Wel erkent men, dat die bepaling

daar zeer misplaatst is, en liever een bijzonder artikel moest uitmaken; doch, dewijl in art. 200 B. R., waarheen de wet hier verwijst, bevolen wordt de getuigenverhooren in zaken van summiere behandeling te beleggen overeenkomstig de bepalingen, voorgeschreven bij den tweeden titel van dit boek, zegt men, is art. 205, derde lid, mede van toepassing bij de kantongeregten. Straks zullen wij zien, of die bepaling daar wel misplaatst, of van zoo algemeene toepassing is.

Gaan wij eerst na, wat de wet in dezen bij de kantongeregten voorschrijft. — Elke regtbank, elk kantongeregtd wordt geregeerd door de wet op de Regterlijke Organisatie. Daar vinden wij het rigtsnoer in de zaken het beleid der justitie betreffende. Niet een gedeelte, maar het geheele regtsgeding op de teregtzitting moet in het openbaar behandeld worden; dit is de algemeene regel aldaar in art. 20 en in Burgerlijke en in Strafzaken op straffe van nietigheid voorgeschreven. Zelfs geen gedeelte van het geding mag bij gesloten deuren behandeld worden, ten zij de regter zijne redenen bij het proces-verbaal der zitting vermeldt, of de wet het gelaste. Alles wat het geding uitmaakt en op de teregtzitting moet geschieden, moet derhalve in het openbaar behandeld worden. — Moet nu het getuigenverhoor op de teregtzitting plaats hebben, en maakt het een gedeelte van het regtsgeding uit? Zoo ja: wordt dan door eene algemeene bepaling aan art. 20 R. O. in verband met art. 18 B. R. gedelegeerd? of wel is het derde lid van art. 205 B. R. eene uitzondering op laatstgenoemde artikelen en alleen in bijzondere gevallen van toepassing?

Het eerste en boven alles komt nu bij de kantongeregten in aanmerking art. 109 B. R. De bron van dit artikel is art. 36 Code de Procédure, waar wij lezen: « Ils (les « témoins) seront entendus en présence des parties. » alzoo niet op de teregtzitting. Men vreesde toch, dat de

openbaarheid eenen getuige beschroomd, vreesachtig en achterhoudend zou maken, en zocht in de tegenwoordigheid van partijen den waarborg tegen achteloosheid en verzuim van vormen. Dit artikel werd met eene hier alles afdoende bijvoeging in onze wet overgebracht: «de getuigen zullen *op de terechtzitting* gehoord worden.» Had men nu hetzelfde systema, als de Fransche wetgever willen volgen, en het getuigenverhoor buiten de terechtzitting of bij gesloten deuren doen plaats hebben, zoo ware deze bijvoeging onnoodig geweest. Het staat alzoo niet aan den regter de getuigen op eene andere plaats, dan op de terechtzitting, te hooren, ten zij de wet hem daartoe de bevoegdheid geve, bijv. in het geval van art. 101 B. R. Nu wordt in den geheelen tweeden titel van het eerste boek geene enkele bepaling gevonden, waaruit met eenigen grond is af te leiden, dat die terechtzittingen met gesloten deuren zullen gehouden worden.

Daar de wetgever nu hieromtrent niets bepaald heeft, moet ook hier de algemeene regel van art. 20 R. O. gelden. Ook zonder meer zouden alzoo reeds deze artikelen bewijzen, dat de getuigenverhooren bij de kantongeregten op de openbare terechtzitting moeten gehouden worden.

Hoewel men nu eigenlijk uit de strafvordering geene stellige bewijzen kan trekken tot regtsgedingen in burgerlijke zaken, zal het evenwel eene waarheid zijn, dat hetgeen beiden gemeen hebben, bij beiden op gelijke wijze moet behandeld en uitgelegd worden, ten zij de wet het tegendeel bepale. Bij strafvordering maakt het bewijzen van het ten laste gelegde feit, het onderzoek naar de waarheid, een gedeelte uit van het regtsgeding op de terechtzitting. Tegelijk met de vordering tot straf, kan een burgerlijk regtsgeding behandeld worden (art. 231, 253 no. 4 Strafv.); de getuigen worden steeds gehoord op de openbare terechtzitting. In burgerlijke zaken behooren mede het dingen en voldingen der zaak en het

leveren van het bewijs tot het regtsgeding op de terechtzitting. Wilde de wetgever dit niet, telkenmale heeft hij eene andere wijze van behandeling voorgeschreven, wanneer hij de zaak niet geschikt achtte om mondeling, op de terechtzitting, voor de geheele regtbank of in het openbaar behandeld te worden. Dat gedeelte behoort alzoo niet tot het regtsgeding op de terechtzitting, hoewel het een deel van het geding is. Zoo is het getuigenverhoor mede een gedeelte van het regtsgeding, maar dat, hetwelk ingevolge art. 109 B. R. op de terechtzitting en alzoo in het openbaar moet behandeld worden, ten zij de wet het hooren der getuigen bij gesloten deuren voorschrijve, of de regter dit om bepaalde en bij het proces-verbaal te vermelden redenen verkieslijk achte. In burgerlijke zaken is derhalve ten deze dezelfde regel van openbare orde gevolgd, als in strafzaken. Om alzoo de openbaarheid voor getuigenverhooren uit te sluiten, zou men moeten aannemen, dat zij geen gedeelte van het regtsgeding uitmaken, en dat het woord *terrechtzitting* in art. 109 B. R. zonder eenige beteekenis is.

Onze stelling vinden wij bevestigd door de over art. 20 R. O. gehouden beraadslagingen (1). Dezelfde bepaling is daar zoo voor burgerlijke als voor strafzaken voorgeschreven. Bij het eerste ontwerp werd alleen openbaarheid van pleidooijen bevolen; al hetgeen de pleidooijen voorafging behoorde derhalve niet tot het regtsgeding op de openbare terechtzitting. Bij de laatste herziening, ging de regering van een ander beginsel uit; immers volgens de eerste redactie werd wel die openbaarheid in strafzaken voorgeschreven, doch deze bepaling in burgerlijke zaken niet verder toepasselijk verklaard, dan voor de pleidooijen, en voor het uitspreken van arresten en vonnissen. Dit verschil werd door de afdeelingen der Staten-Generaal niet onopgemerkt gelaten.

(1) VAN DEN HONERT, *Burg. Regt.*, op dit artikel.

Sommige leden verklaarden zich tegen de openbaarheid van het regtsgeding bij verhooren van getuigen en beklagden, en wilden daarom het woord *regtsgeding* in het eerste lid van dit artikel veranderd zien in *pleidooi*. Anderen waren van het tegenovergestelde gevoelen; zij verlangden openbaarheid van het geheele regtsgeding voor burgerlijke zaken, zooals die voor strafzaken was voorgesteld; en alzoo voor *pleidooijen* in het tweede lid van dit artikel te lezen *regtsgeding*. Zoo zeide de derde afdeeling: «men verlangt ook stellig bepaald te zien, «dat in burgerlijke zaken het geheele regtsgeding en niet «de pleidooijen alleen in het openbaar worden gehouden,» en de vierde: «men vindt daarin eenen grooten waarborg voor de onschuld en voor het in acht nemen der «formaliteiten.» De regering had alzoo eene keuze te doen tusschen twee stelsels; het laatste vond ingang en werd dientengevolge het woord *pleidooijen* in het tweede lid van dit artikel veranderd in *gedingen*. Door de gelijkstelling dezer beide bepalingen is alzoo de openbaarheid van het geheele regtsgeding en mitsdien ook van getuigenverhooren mede als regel voor burgerlijke regtsgedingen aangenomen; de gestadige vermelding van het woord *teregtzitting* in de artikelen 109, 206, 823 B. R. moest hiervan het gevolg zijn. Zou nu de wetgever, die bij de beraadslaging over de algemeene regelen, de openbaarheid der getuigenverhooren op den voorgrond had gesteld, bij de toepassing van het beginsel zoo verre van zijn stelsel zijn afgeweken? Dit is naauwelijks denkbaar. — Het besluit, dat wij uit dit alles moeten trekken, is alzoo, dat door *teregtzitting* in art. 109 B. R. geene andere dan de openbare bedoeld wordt.

Doch wij gaan verder, en tot de behandeling van het derde lid van art. 205 B. R. over; is dit wel van zoo algemeene toepassing, als door velen betoogd wordt? Is het daar misplaatst? Wij hebben tegen ons een arrest

van den Hoogen Raad, waarmede wij s. r. vermeenen niet te mogen instemmen (1). Stelt die bepaling eene uitzondering daar, dan vervalt elke gevolgtrekking die men daaruit maakt, dan geldt de regel van openbaarheid ook bij de regtbanken en hoven en den Hoogen Raad. Doch is zij regel, ook dan nog moet men ontkennen, dat zij bij de kantongeregten van toepassing is. Alleen bepaalde onderwerpen van den derden titel eerste boek Burgerlijke Regtsvordering, worden aldaar van toepassing verklaard bij artikel 125 B. R. Waartoe dit artikel, indien andere bepalingen, daar niet aangehaald, mede bij de kantongeregten van kracht zouden zijn? Buiten hetgeen dienaangaande in genoemd artikel 125 gezegd wordt, erkent men algemeen geene toepassing van andere bepalingen uit den derden titel, ten zij zij in bijzondere gevallen uit den aard der zaak bij de kantongeregten gelden moeten (2), of algemeene regtsbeginselen bevatten, welke ook zonder in de wet vermeld te wezen, van toepassing zouden zijn, als: dat de eischer tot den afloop der zaak zijnen eisch mag wijzigen of verminderen (art. 134 B. R.) enz. Noch de zesde afdeeling van den derden titel eerste boek, noch een enkel artikel uit die afdeeling wordt bij genoemd art. 125 aangehaald. Evenmin bevat het derde lid van art. 205 een regtsbeginsel; integendeel dat artikel is in strijd met eenen regel van openbare orde (art. 20 R. O.), en kan alzoo nimmer van algemeene toepassing zijn. Dewijl men nu in den tweeden titel naar dit artikel niet verwezen wordt, is het stellig waar, dat deze bepaling nimmer van kracht kan zijn bij de kantongeregten.

(1) Te vinden bij v. d. HONERT *Verzameling Burg. Regtsv.* III p. 58 en 199.

(2) Zie een vonnis K. G. te Maarsen van 17 Nov. 1843, *Bijbl.* 1847 p. 219; dat voor den kantonregter gedelegeerd tot het houden van een getuigenverhoor gelden art. 207 en volg. B. R. en niet art. 103 en volg.

Had de wetgever die bepaling als algemeenen regel voor de regtbanken willen voorschrijven, waarom haar dan niet geplaatst in een bijzonder artikel? Welke reden is er uit te denken, die den wetgever zou bewogen hebben openbaarheid van getuigen-verhooren bij de kantongeregten voor te schrijven, en die bij de regtbanken uit te sluiten. Te minder is dit te denken, omdat juist bij de kantongeregten de schandelijke processen wegens mondelingen hoorn voorkomen.—Dat die bepaling niet misplaatst is in art. 205 B. R., maar daar alleen te huis behoort, dit leeren ons de woorden der wet en hare geschiedenis. Is zij toch als regel voorgeschreven, waartoe dient dan art. 823 B. R.? Indien het houden van getuigen-verhooren bij gesloten deuren regel is, dan ligt deze bepaling reeds opgesloten in het voorgaande artikel 822, waar men naar de behandeling voor andere vorderingen en mitsdien mede naar art. 205 verwezen wordt. Art. 823 was dan onnoodig; doch zij is dit wel, zoodra art. 205 geenen regel, maar uitzondering daartelt.

Die bepaling is eene uitzondering op den regel: immers dat derde lid van art. 205 B. R. maakt geen afzonderlijk artikel uit, zoodat het op alle getuigen-verhoor kan slaan; integendeel men vindt het in een artikel, dat bij uitsluiting handelt over getuigen-verhooren voor gedelegeerde regters. *In de gevallen bedoeld bij het tweede en derde (1) lid van artikel 200, wordt gehandeld overeenkomstig hetgeen daar is bepaald. In die gevallen wordt altijd van het verhoor proces-verbaal opgemaakt. Het getuigenverhoor zal altijd met gesloten deuren plaats hebben*, leest men daar. Het eerste lid van art. 200 B. R., hetwelk over getuigenverhooren in summiere zaken handelt, wordt alzoo niet aangehaald, en is mitsdien de bepaling, *het getuigenverhoor zal altijd met gesloten*

(1) In de officiële editie staat alleen *tweede lid*, zie evenwel LIPMAN en VAN DEN HONERT op dit artikel.

deuren plaats hebben, daarop niet toepasselijk. Is zij dit niet in summiere zaken, evenmin zal zij dit zijn, wanneer de regtbank het verhoor ter terechtzitting bevolen heeft, omdat de wet ook dan bij art. 206 B. R. naar de behandeling voor summiere zaken en mitsdien naar de art. 200 eerste lid en 109 B. R. verwijst. Overal is de wetgever zich gelijk gebleven aan den eenmaal aangenomen regel van art. 20 R. O. Dat derde lid van art. 205 B. R. staat daar dan wel op zijne plaats; als uitzondering bevestigt het den regel. Dat het alleen ziet op het tweede en derde lid van art. 200 B. R. blijkt o. i. mede uit de redactie door VAN DEN HONERT opgegeven. Daar lezen wij: *wordende in die gevallen altijd van het verhoor proces-verbaal opgemaakt, zullende het getuigenverhoor altijd met gesloten deuren plaats hebben*. In eenen zin met de voorgaande bepaling vereenigd ware het duidelijker geweest, dat die woorden ook daarop alleen betrekking hadden.

Herinnert men zich nu, welke aanmerkingen tot de veranderde redactie van art 205 geleid hebben, dan verdwijnt alle twijfel, dat de wet niets anders bedoelt, geene andere beteekenis hebben kan. Immers het tweede lid van art. 200, werd bij de eerste redactie gevonden achter art. 204 B. R., en daarop volgden de woorden: *In dat geval wordt altijd van het verhoor proces-verbaal opgemaakt*, zonder meer. Op deze bepaling, en niet op het eerste lid van art. 200 werden de aanmerkingen der tweede afdeeling van de Staten-Generaal gemaakt. Deze gaf haar verlangen te kennen, dat de bepaling *Indien de getuigen* enz. in een afzonderlijk artikel opgenomen werd. Bij dit artikel, zeide zij verder, wenschte men bepaald te zien, dat het getuigenverhoor steeds zal plaats hebben met gesloten deuren, daar publiciteit hier slechts nadeel, nimmer voordeel, kon aanbrengen (1). Bij *dit*, dat is bij het nieuwe

(1) V. D. HONERT, t. a. p. B. 204.

artikel, waarin over getuigenverhooren voor gedelegeerde regters zou gesproken worden, wenschte men die bijvoeging; geenszins verlangde men die derhalve bij art. 204 B. R., zooals dat artikel nu luidt. De regering gaf aan dit verlangen der tweede afdeeling toe, voegde het vorig tweede lid van art. 204 achter art. 200, en bepaalde nu in art. 205, dat in die gevallen proces-verbaal zal worden opgemaakt, en het getuigenverhoor altijd met gesloten deuren plaats hebben. Het stelsel van openbaarheid voor getuigenverhooren is derhalve bij de regtbanken mede als regel aangenomen; dit leeren ons, zooals wij vermeenen voldoende aangetoond te hebben, de woorden der wet en hare geschiedenis. Juist was die aanmerking der tweede afdeeling, want bij verhooren voor gedelegeerde regters kon publiciteit geen voordeel, maar alleen nadeel aanbrengen. Was toch de exceptive bepaling van het derde lid van art. 205 B. R. niet in de wet opgenomen, zoo zou het geenszins twijfelachtig geweest zijn, of wegens den algemeenen regel van artikel 109 B. R. getuigenverhooren voor gedelegeerde regters moesten op eene openbare terechtzitting plaats hebben. De slotsom, waartoe wij komen, is derhalve deze: artikel 205 derde lid B. R. is niet van algemeene toepassing, maar benevens art. 823 van hetzelfde wetboek. behelst het eene uitzondering op den algemeenen regel van artikel 20 R. O., 18 en 19 B. R. Die uitzondering kan alzoo niet tot andere gevallen worden uitgestrekt.

Eene laatste vraag is, geldt de regel van openbaarheid ook in de gevallen omschreven bij de artt. 101 en 121 B. R.? In heiden wordt over getuigen-verhooren gehandeld. Neen: de wet noemt hier niet de terechtzitting, als de plaats, waar de getuigen voor den regter zullen verschijnen. Uit den aard der zaak of omdat bij gelegenheid van een plaatselijk onderzoek getuigen moeten gehoord worden, of omdat partijen op eene andere plaats voor

hem verschijnen, is de terechtzitting eene voor dit verhoor ongeschikte plaats. Zoo laat ook een plaatselijk onderzoek niet de tegenwoordigheid van een publiek toe. Art. 101 wordt door zijne eigene bepalingen en door art. 102 geregeerd; het getuigen-verhoor op verzoek van beide partijen door de artt. 110, 111 en 121 B. R. Bij geen van beiden is alzoo art. 109 B. R. van toepassing, dan voor zoo verre uit hetzelfde de wet moet worden aangevuld: in elk geval wordt door het woord *plaats* in art. 101 en 121 gederogeerd aan de bepaling van art. 109 B. R., daar deze verhooren, hoewel tot het geding behorende, geen gedeelte uitmaken van het regtsgeding op de terechtzitting.

Is onze beschouwing juist, wat is dan ten dezen regtens? nietigheid van elk ander verhoor, hetwelk niet onder een der uitgezonderde gevallen gerankschikt kan worden en met gesloten deuren gehouden is, terwijl de regter zijne redenen bij het proces-verbaal der zitting niet heeft vermeld. Deze nietigheid wordt geenszins gedekt door de bepaling van art. 120 B. R., want dit spreekt alleen van artikelen uit de Burgerlijke Regtsvordering en niet van art. 20 R. O.; evenmin wordt zij dit door art. 94 B. R., want daar wordt alleen gehandeld over exploiten of acten van dagvaarding. Die nietigheid is eene schending van vormen, op grond waarvan men in cassatie zou kunnen komen, zoo de wet dit niet verbood, wanneer het vonnissen van kantonregters betreft.

Kan men ontvankelijk zijn in cassatie, als men zich uitsluitend beroept op schending of verkeerde toepassing van een oud vaderlandsch ongeschreven regt? Door Mr. M. EYSSELL, Procureur te 'sGravenhage.

De belangrijkheid dezer vraag zal wel niet worden betwijfeld, doch velen schijnen van de meening, dat de zaak niet heel quaestieus is. Meer en meer schijnt het gevoelen veld te winnen, dat er alleen eene ontkenkende beantwoording aan deze vraag zou mogen worden gegeven.

Dit gevoelen komt mij echter voor, *s. m.*, aan zeer gewigtigen twijfel onderhevig te wezen, en vandaar, dat ik het niet ondoelmatig heb geacht, de gronden op te geven, waarop, mijns inziens, eene bevestigende beantwoording aan de gestelde vraag zou moeten worden gegeven.

Alvorens daartoe over te gaan, meen ik, afwijkende van de gewoonte om eerst adstructive, dan destructive te redeneren, iets te moeten zeggen van het groote argument, dat, voor zoover mij bekend is, wordt aangevoerd tot staving van het beweren der niet-ontvankelijkheid van beroepen tot cassatie, waarbij men geene geschrevene wet als geschonden of verkeerd toegepast weet aan te voeren.

Dat argument ligt in de bepaling van art. 99, n°. 2, der wet op de R. O. en in art. 406, N°. 2, W. B. R.

Het eerstgemelde vordert het aanwezen van verkeerde toepassing of schending *der wet*, het andere dat de verzoeker in materie van cassatie bij zijne memorie aanwijze *de wetten*, welke hij beweert te zijn geschonden of verkeerdelijk toegepast.

Nu meen ik te moeten voorop zetten, en wel zonder vrees van door iemand te worden glogenstrafte, dat in geen dier beide artikelen aan het woord *wet* of *wetten*, eene beperkte uitlegging mag worden gegeven. Nie-

mand toch zal durven beweren, dat men zich alleen zou mogen beroepen op schending of verkeerde toepassing van hetgeen na 1795 hier te lande *in specie* zoo genoemd is, of van hetgeen in Frankrijk de sanctie van nationale of constituerende vergadering, van de conventie, van de raden der ouden en der vijf honderd, of van het Napoleontisch corps législatif heeft verworven, en in of na 1810 hier ingevoerd of executoir verklaard is. Niemand zal op die wijze den Hoogen Raad onbevoegd durven verklaren om kennis te nemen van de oud vaderlandsche plakaten en ordonnantiën, publicatiën en wat dies meer zij, van al de regsbronnen door RONDONNEAU en FORTUYN verzameld, buiten de eigenlijk gezegde *wetten* (*lois*), van al de wettig gemaakte en waarlijk verbindende Souvereine en Koninklijke besluiten, provinciale reglementen en plaatselijke keuren.

Onder wetten moet dus worden verstaan, *quod legis habet vigorem*.

En waarom nu, als men onder het woord *wetten* MEER verstaat, dan hetgeen *in specie* wet heet, als men gedwongen is, hier aan wetten *in genere* te denken, waarom dan, eigendunkelijk en eigenmagtig, alleen en uitsluitend aan het statutair regt, niet ook aan het costumiere gedacht? Of gold dan het ongeschreven regt niet even krachtig, in Holland en elders in de voormalige republiek, als de plakaten en andere positive verordeningen van den soeverein? Ja, wij mogen aan hen, die met ons verschillen, en echter cassatie willen toelaten wegens schending of verkeerde toepassing van wetten uit het Corpus Juris, als het zaken gold, die hier te lande door het Romeinsche regt werden beheerscht, aan hen mogen wij met het volste regt vragen, waar de positive verordening is te vinden, welke dat Corpus Juris, geheel of ten deele, in Holland kracht van wet verleende. *Moribus receptum erat* niets meer, — en nu

zou eene voorziening in cassatie ontvankelijk zijn, als men zich beriep op violatie eener ongewijzigde *door gewoonte* aangenomen Romeinsche wet, — terwijl de niet-ontvankelijkheid zou resulteren uit het beroep op de wijziging, door dezelfde regtsgeldige gewoonte aan het Romeinsche regt toegebracht. Zou dit wel geheel van absurditeit zijn vrij te pleiten?

Doch genoeg hiervan. Noch art. 99 R. O., noch art. 406 W. B. R. spreekt van wetten, in de *speciale*, maar in de *algemeene* beteekenis van het woord; — het laatste wil dat men aanwijze, welke bepalingen er zijn geschonden van het vigerend regt, of van het regt, dat gevegeerd heeft en alsnog zijne toepassing moet vinden tusschen de litigerende partijen (1). Om het onbeschreven regt uit te sluiten, ware het ten minste noodig, dat art. 99 vorderde, dat eenig bepaald wets-*artikel* ware geschonden of verkeerdelijk toegepast, — dat hij art. 406 aan den verzoeker in materie van cassatie wierd opgelegd de aanwijzing van het wets-*artikel*, of van de *eigene woorden* der wet, welke hij beweert, dat zijn geschonden of verkeerd toegepast.

Mij komt het dus voor, dat in de wet geen verbod is te vinden, hetwelk eene ontkennende beantwoording der aan het hoofd dezes gestelde vraag noodzakelijk zou maken. — En nu geloof ik, dat zoowel de geschiedenis van het middel van cassatie, als de ratio legis eene bevestigende beantwoording allezins kan wettigen.

Wat is cassatie? Te vergeefs zal men, ter beantwoording dezer vraag, rondzoeken in het oud Nederl. regt. Het is eene Fransche plant, op onzen bodem overge-

(1) Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat ik, bij schending of verkeerde toepassing van ongeschreven regt, den verzoeker in materie van cassatie, krachtens art. 406 W. B. R., gehouden acht, bij zijne memorie op te geven, *waarin* die schending of verkeerde toepassing bestaat, *welk* beginsel van regten is miskend of overtreden.

bragt (1). Men moet dus uit de Fransche schrijvers leeren, hoe die vraag te beantwoorden is.

«La demande en cassation est un nouveau procès, «bien moins entre les parties qui figuraient dans le «premier, qu'entre l'arrêt et la loi» zegt HENRION DE PANSEY. «Ce n'est pas le procès qu'il s'agit de «juger, c'est le jugement» zegt TOULLIER.

Bij MERLIN, *Répertoire*, v. *cassation*, § 1, *origine du recours en cassation*, en bij CARRÉ, *les lois de l'organisation et de la compétence des juridictions civiles*, partie 2, livre 3, tit. 7, Brusselsche editie van 1829, 5e deel, pag. 202 vgg., vindt men historisch opgegeven, hoe men na de *propositions d'erreur* van het oude Frankrijk, in 1738 voor het eerst de voorzieningen in cassatie heeft georganiseerd (2); men ziet er, wat de assemblée constituante heeft geleid tot de oprigting van een tribunal de cassation. «Pour servir,» zoo sprak de rapporteur der wet van 1 December 1790, «pour servir à conserver l'unité monarchique, à lier entre elles «toutes les parties politiques de l'empire, à maintenir «l'unité de la législation, à prévenir la diversité de «jurisprudence, et pour être le conservateur des propriétés, le centre du pouvoir judiciaire, le lien des «tribunaux d'appel, le dernier asile de l'innocence.»

Nu willen wij gaarne toegeven, dat niet al de droomen dier dagen zijn verwezenlijkt: om te zien, dat niet *alles* uitviel gelijk men het bij de oprigting voorspelde, behoeven wij trouwens, op het eigen gebied der regterlijke instellingen, waarop wij ons bevinden, ons niet te wenden tot de utopien, welke men zich van de vredegeregtten voorspiegelde; in de eigene woorden van dezen rapporteur zien wij, dat ook deze instelling van

(1) Cfr. art. 93 der Staatsregeling van 1801.

(2) Cfr. HENRION DE PANSEY, *de l'autorité judiciaire*, Introduction, Ch. V.

1790 *niet alles* heeft gepraesteerd, dat men van haar wachtte. L'unité monarchique is in de stormen der latere dagen ondergegaan, — maar echter niet minder dankbaar mag Frankrijk terugzien op dit gewrocht zijner groote staatsomwenteling (1); niet minder mogen wij ons gelukkig rekenen, dat, bij al het kwade, dat eerst de Fransche broeders, daarna de Fransche meesters, over Nederland hebben gebragt, de instelling der cassatie door onzen wetgever is overgenomen.

Wat nu is er tot cassatie vereischt? Om ons niet op bijwegen te begeven, zullen wij zwijgen van verzuim van vormen, op straffe van nietigheid voorgeschreven, van overschrijding van regtsmagt, en ons bepalen tot het éénige punt, waarover hier quaestie kan zijn: schending of verkeerde toepassing der wet.

Art. 3 der wet 1790 vorderde *contravention expresse au texte de la loi* (2); wij erkenden reeds vroeger, dat soortgelijke woorden zeer tegen ons systema zouden kunnen worden uitgelegd. Wilde art. 406 dat men *den text* der wet, de *eigene* woorden des wetgevers, welke geschonden moeten heten, zou aangeven, vorderde art. 99 R. O. verkeerde toepassing of schending van de letter

(1) Men zie bij CARRÉ, *loco laud.*, p. 205 in nota, de hulde aan het Hof van Cassatie toegebragt, onder NAPOLEON door den Groot-Regter, Minister van Justitie, toen hij voor het eerst, krachtens art. 80 van het Sénatus-Consulte organique du 16 thermidor, an X, aldaar den voorzittersstoel bekleedde, — onder de eerste restauratie in de Kamer der afgevaardigden en bij den aanhef der koninklijke ordonnantie van 15 Februarij 1815, — en onder de tweede restauratie door KAREL X, bij den aanvang des jaars 1826.

(2) Die wet schijnt te zijn ontworpen naar het gevoelen van JOLY DE FLEURY en GILBERT DE VOISINS, die in 1762 door LODEWYK XV met een onderzoek van het stuk der cassatie belast waren. (Zie bij HENRION DE PANSEY, l. I. Ch. XXXI, sect. X.) Eerstgenoemde zegt met zoo vele woorden: «Si la contravention n'est pas claire et littérale, on rejette la demande en cassation.»

der wet, wij zouden tot een tegenovergesteld gevoelen neigen.

Maar toen Nederland met de Fransche cassatie bekend raakte, was die bepaling van 1790 reeds sedert lang door eene andere vervangen. Toen gold in Frankrijk de consulaire constitutie van 22 Frimaire, VIIIe jaar (1), en de wet van 20 April 1810; art. 66 der eerste, art. 3 der laatste vorderde tot cassatie niets meer dan quelque contravention *expresse* à la loi (2).

Deze woorden zijn, mijns inziens, vrij wat minder rekbaar, dan die van art. 99 R. O., hetwelk schending of verkeerde toepassing der wet vordert, zonder eenig adjectivum tot versterking. Immers zou onder onze wet op de regterlijke organisatie niet mogelijk zijn de twijfel, welke aanvankelijk in Frankrijk heeft bestaan, of het Hof van Cassatie bevoegd was, een arrest of vonnis te vernietigen, *pour fausse interprétation de la loi*, een twijfel, die eerst onmogelijk is geworden door de wet van 16 September 1807, waarbij bepaald werd: « Il y a lieu à l'interprétation de la loi, si la Cour de Cassation annulle deux arrêts ou jugemens en dernier ressort, rendus dans la même affaire, entre les mêmes parties, et qui ont été attaqués par les mêmes moyens. »

Doch, wat er van dien twijfel (door CARRÉ, t. a. pl.,

(1) De instelling der keizerlijke waardigheid gaf wijziging aan hetgeen bestond (even als reeds vroeger de instelling van het Consulat à vie), maar geene nieuwe constitutie. Vandaar dat NAPOLEON Keizer heette PAR LES CONSTITUTIONS de la république.

(2) De constitutie van het jaar VIII was het echter niet, welke de bedoelde verandering had gemaakt. Reeds art. 255 der constitutie van 5 Fructidor, IIIe jaar (te vinden, o. a., bij PAILLIET, *droit public français*, Paris 1822, p. 399 sqq.) luidde: « Le tribunal de cassation ne peut jamais connaître du fonds des affaires, mais il casse les jugemens rendus sur des procédures dans lesquelles les formes ont été violées, ou qui contiennent quelque contravention expresse à la loi, et il renvoie le fonds du procès au tribunal qui doit en connaître. »

bondig wederlegd) vóór 1807 ook wezen mogt, zooveel is zeker: de Nederlandsche wetgever had geene andere cassatie op het oog, dan die, welke ook hier door de invoering van het Fransche regt bekend was geraakt, die welke ook hier tijdens onze vereeniging met het groote rijk had gegolden, sedert 1813 bijna uitsluitend in criminalibus was behouden gebleven.

Men kan bij CARRÉ lezen een verslag van de *zeer* extensive wijze, waarop aanvankelijk, doch niet enkele malen, maar gedurende ruim *twaalf* jaren, namelijk van de constitutie van 5 Fructidor, IIIde jaar der republiek, tot na September 1807, die woorden: *contravention expresse à la loi*, door het Hof van Cassatie werden begrepen; eerst de gemelde wet van 16 Sept. 1807, die in het opgegeven geval eene authentieke interpretatie deed geven, *dans la forme des réglemens d'administration* (door een zoogenaamd *décret déclaratoire de la loi*) bragt hierin verandering, omdat daardoor de cassatiën noodwendig moesten worden gerestringeerd tot datgeen, wat vatbaar was voor zoodanige authentieke interpretatie. Aanmerkelijke beperking dus van de ontvankelijkheid van beroepen, waarbij men zich beklagde over schending *de la loi du contrat*; aanmerkelijke besnoeiing in het algemeen van de faculteit tot beroep in cassatie.

Maar niettemin naar dat systema, werd het in Frankrijk *onbetwistbaar* (hetgeen het Hof van Cassatie, en met het hoogste regt, reeds gedurende twaalf jaren als waar had aangenomen), dat men niet noodig had aan te voeren de *woorden* der wet, die zouden geschonden, waartegen gecontravenieerd zou zijn (1).

(1) Men leze het overzicht der jurisprudentie van het Hof van Cassatie bij CARRÉ, tome V, pag. mlii 240 sqq. Zeer lezenswaardig zijn ook de redeneringen van CARRÉ, eenige bladzijden vroeger, tot goedmaking der extensive uitlegging van de woorden: *contravention expresse de la loi*, zoo wel vóór als na de wet van 1807.

Welligt vraagt men: laat het Hof van Cassatie voorzieningen toe, gegrond op beweerde schending van costumen? Het antwoord luidt bevestigend (teste MERLIN, *Répertoire v. cassation*, § 2, no. 8), maar ik erken, dat dit antwoord niet zooveel afdoet, als men aanvankelijk welligt zou zeggen, omdat in Frankrijk in de 18de eeuw en tot aan den Code Napoleon, naar het schijnt, geene andere dan *geschrevene* costumen bestonden (1). Dit leid ik onder anderen af uit woorden van DAREAU in MERLINS *Répertoire*: «qu'il serait à désirer, qu'en procédant à une nouvelle rédaction de ces coutumes, on tâchât de les rendre plus uniformes,» enz.

De stelling echter, dat men in Frankrijk na de constitutie van Fructidor III, geene woorden der wet als geschonden behoefde aan te wijzen, is, mijns inziens, onbetwistbaar, en dit is historice genoeg.

Die cassatie, ik herhaal het, was degene welke in Nederland bekend was geraakt, welke men in België bijna geheel, bij ons voor een klein gedeelte had behouden, welke men in 1827 bij art. 101 der wet op de R. O. van 18 April regelde, en bij de herziening van 1835 geheel onveranderd liet (zie v. d. HONERT, *Handboek*, 1^e stuk, § 99).

Dat men noch in 1827, noch in 1835, iets anders wilde, dan hetgeen men van de Franschen had gekend of nog kende, blijkt ten overvloede uit de redevoeringen van den Minister van Justitie in VAN DEN HONERTS *Handboek* afgedrukt. Zoo schijnt het ook te zijn begrepen, door DE PINTO, p. 169, tweede stuk zijner *Handleiding tot de wet op de R. O.*

Nu blijft de vraag naar de ratio legis: éénheid, onder monarchischen of republikeinschen vorm, verband tusschen de deelen des rijks, gelijkheid van regtsbedeeling alom in den Staat. Dit wilde men in Frankrijk bij de

(1) Soortgelijken had men hier te lande immers ook in grooten getale.

oprigting van het Hof van Cassatie. Zou de Nederlandsche wetgever, den Hoogen Raad met het regt tot cassatie bekleedende, niet hetzelfde gewild hebben? Men mag het aannemen, zoolang van geene afwijkende bedoeling blijkt.

Maar als nu quaestien over tienden, grondrenten, erfpachten, (1) recognitien, cijnsen en wat er meer van dat alles in ons oud regt bekend was, hetwelk wij *of niet, of* met bepalingen, gelijk die van art. 802 B. W., in de tegenwoordige wetten terugvinden, of hetwelk, volgens art. 3 der wet op den overgang, naar het oude regt moet worden beoordeeld, — als nu quaestien over deze onderwerpen voorkomen, zullen dan de Regtbanken en Hoven straffeloos en ongehinderd *hier* naar het zuivere Romeinsche Regt, *daar* naar een consuetudinair Roomsche-Hollandsch regt, mogen oordeelen, zal het ééne Hof den tiendheffer de tiende, het andere de elfde schoof mogen toekennen, terwijl beiden uit *dezelfde* rechtsbronnen hunne beslissingen moeten putten? (Dit laatste is bepaaldelijk het geval met Noord- en Zuid-Holland, daar een goed deel van het ressort van het Amsterdamsche Hof oudtijds onvoorwaardelijk aan het Hollandsche regt was gebonden, — ook met Noord-Brabant en Limburg, — ook met andere Hoven ten gevolge van art. 54 der grondwet van 1814 en de seilert gemaakte wetten tot regeling van grensscheiding tusschen de provinciën).

Zal dit vrijelijk mogen geschieden, of zal integendeel ook de jurisprudentie omtrent al de verschillende niet geschreven regten, welke *of* tot aan het wetboek Lodewijk Napoleon *of* tot aan den Code Napoleon in de verschillende deelen des lands hebben gegolden, en welke, zoo al niet ten allen tijde, zeker nog gedurende een aanzienlijk tijdvak, nu en dan door den regter zullen moeten worden toegepast, — zal niet integendeel ook deze juris-

(1) In Holland kwam niet zelden de naam van erfpacht voor, waar aan geene Romeinsche emphyteusis was te denken.

prudentie voordeel mogen trekken van de instelling van een gerechtshof, le centre du pouvoir judiciaire, dat, o. a. de verhevene roeping van de wet heeft ontvangen, om te zorgen, dat alom in Nederland hetzelfde regt ook dezelfde uitlegging en toepassing vinde, dat geene wet, geene verordening, niets dat verbindende kracht heeft en invloed oefent op het doen en laten der ingezetenen, ergens worde geschonden of van toepassing worde gemaakt, waar het niet behoorde te worden toegepast?

Gaarne onderwerp ik mijne meening aan beter oordeel, — maar, indien ik mij niet vergis, leidt eene ontkennende beantwoording der aan het hoofd dezès gestelde vraag daarheen, dat de heilzame maatregel des wetgevers om den Hoogen Raad met de magt tot cassatie te bekleeden, voor een zeer aanmerkelijk gedeelte haar doel zal missen, alleen en uitsluitend door aan het woord *wet* (of *wetten*) in de twee aangehaalde artikelen, ofschoon het daar niet in zijnen engsten zin kan worden genomen, eigendunkelijk niet zoodanige uitgebreide beteekenis toe te kennen, als waarvoor het vatbaar is.

De redactie heeft gemeend haren lezers geene ondiens
te doen als eene bijlage tot de belangrijke verhandeling
van den heer EYSELL, hier te laten volgen een arrest
van 22 October 1847, door den Hoogen Raad gewe-
zen, waarbij de door den schrijver behandelde vraag
in eenen anderen zin wordt beslist.

De Hooge Raad der Nederlanden,
Partijen gehoord;

Gehoord het Openbaar Ministerie in deszelfs conclu-
siën, uitgebragt door den Advokaat-Generaal GREGORY,

strekken tot verwerping der voorziening in cassatie;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat als eerste middel van cassatie is ingebracht, beweerd schending van art. 625 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het costumier regt, ten tijde van het aangaan der huur in verschil in het graafschap Zutphen in kracht, en als tweede middel, schending van art. 1376 van het Burgerlijk Wetboek, terwijl tegen die middelen door de verweerders praeliminair is aangevoerd, dat dezelve zouden zijn inadmissibel, vermits het hier alleen zoude gelden het concludente van een gesteld feit, wat het interlocutoir betreft, en dat zulks zoude zijn ten eenemale afhankelijk van het oordeel van den *judex facti*;

Overwegende, dat, ofschoon dit laatste in den regel opgaat, echter in casu, de aanwending van het concludente van het feit in verschil, ten eenemale heeft afgehangen van de beoordeeling van de vraag, nopens het regt, waarnaar het geschil tusschen partijen moet worden beslist, en dat mitsdien in een onderzoek van de voornoemde middelen van cassatie kan en moet worden getreden;

Overwegende ten aanzien van het eerste middel, — dat het ingeroepen art. 625 van het Burgerlijk Wetboek op zich zelve niet kan zijn geschonden, indien 's regters oordeel omtrent het ingeroepen costumier regt juist is, dat dan ook die schending alleen wordt beweerd in verband met dat costumier regt;

Overwegende, dat, wat dat beweerd regt betreft, hetzelfde geenszins is verval in beschrevene costumen en usantiën, die als zoodanig erkende kracht van wet hadden, maar alleen is gegrond op de voorgewende overlevering van eenen enkelen, ofschoon dan ook classieken Gelderschen regtsgeleerden schrijver (SCHRASSERT), over wiens verstand en bedoeling, in opzigt tot het punt in

verschil daarenboven nog verschillende meeningen bestaan, doch wiens overlevering en gezag voorzeker niet kan worden aangenomen als kracht van wet hebbende, zoodat, indien de regter a quo al in de juiste of verkeerde opvatting van dat oordeel of omtrent het beweerde regt mogt hebben gedwaald, hierin wel zoude gelegen zijn een mal jugé of verkeerde regtsbeschouwing, maar geenszins eene bepaalde wetschennis;

Overwegende, dat intusschen, volgens art. 99 der Wet op de Regterlijke Organisatie, door den Hoogen Raad vonnissen en arresten alleen kunnen worden vernietigd behalven wegens verzuim van vormen, en overschrijding van regtsmagt, wegens verkeerde toepassing of schending *der wet*, maar niet van gevoelens van autenren; terwijl, volgens art. 406 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, de eisch tot cassatie moet inhouden de aanwijzing *der wetten* (en alzoo de bijzondere uitdrukking der wets-bepalingen of artikelen) welke zouden geschonden zijn, hetgeen in casu niet is geschied;

Overwegende, dat mitsdien het eerste middel van cassatie is onaannemelijk;

Overwegende ten aanzien van het middel van cassatie, dat hetzelfde zich ten eenemale reduceert tot eene beweerde miskenning van den regel «dat overeenkomsten alleen van kracht zijn tusschen de handelende partijen, en derden niet kunnen praejudiciëren;» doch dat in casu door den regter a quo geenerlei beslissing is gegeven op grond van overeenkomst; maar alleen op grond van een aangenomen costuum in verhouding tot de daadzaak, dat des eischers praedecessoren bij de aanvaarding der huur in verschil, de toen aanwezige mest hadden naar zich genomen, en deze alzoo, volgens voornoemd costuum, bij het eindigen der huur, moet worden achtergelaten, zoodat ook dit middel niet is aannemelijk;

Overwegende, dat wel bij de memorie van cassatie

nog een derde middel was voorgesteld, doch dat de eischer daarvan, als bij erreur aangevoerd, heeft afgezien,

Verwerpt den eisch tot cassatie door den eischer gedaan en veroordeelt denzelfen in de kosten en boete van cassatie.

KOOPHANDELS-REGT. — *Iets over protesten van non-acceptatie of van non-betaling van wissels aan de woonplaats van eenen buitenlandschen gezant in ons koninkrijk*, door **MR. D. POLAK DANIELS**, Advocaat te 's Gravenhage.

Volgens het volkenregt zijn de personen der gezanten, door de Souvereinen of Regeringen der Mogendheden aan elkander gezonden, heilig en onschendbaar. Deze heiligheid en onschendbaarheid vinden haren grond in de fictie, dat de persoon van den gezant den Vorst of de Regering vertegenwoordigt, die hem gezonden heeft, of liever, dat de Vorst of de Regering in een vreemd land voorgesteld, zoo niet vervangen wordt door den gezant, van hantwege aldaar woonachtig.

Behalve bijzondere voorregten, die aan gezanten of vertegenwoordigers van eenen vreemden Staat gegeven worden, komt in het algemeen het regt der gezanten, in vreemde landen woonachtig, neder op het zoogenaamde regt van exterritorialiteit (*jus exterritorialitatis*), van hetwelk wij bij ROTTECK en WELCKER (1) de navolgende juiste en volledige definitie vinden: «(Exterritorialität). So heisst man die auf Rechtsdichtung beruhende Eigenschaft der auf fremdem Gebiete

1) *Staats-Lexikon*. i. v.

«sich aufhaltenden Souveraine oder ihrer Gesandten, «wornach dieselben als nicht auf jenem Gebiete, worauf «sie wirklich weilen, sondern ausserhalb desselben, na- «mentlich auf ihrem eigenen Gebiete befindlich zu «betrachten und zu behandeln sind.» De gevolgen van dit regt zijn hoofdzakelijk: dat de gezanten in het land, van waar zij zijn gezonden, zoo lang de tijd van hun gezantschap of van hunne zending duurt, geacht worden niet afwezig te zijn, en dat hunne werkelijke afwezigheid hun geen nadeel kan toebrengen; welke regtstoestand in vele punten overeenkomt met dien, welken de Romeinen *reipublicae causâ abesse* noemden. Met betrekking tot de staten, waarheen de gezanten gezonden zijn en zij hunne werkelijke woonplaatsen gevestigd hebben, worden zij, gelijk boven is gezegd, geacht, den persoon van den Vorst of de Regering, die hen gezonden heeft, te vertegenwoordigen; zoodat het in de onderscheidene staten de gewoonte is, den gezanten der vreemde Mogendheden eerbied toe te kennen en te bewijzen, beleedigingen, aan gezanten gedaan, te beschouwen, alsof zij den Staat, welken de beleedigde gezant vertegenwoordigt, zelve waren aangedaan, en elkander wederkeerig, door het niet betoonen van eerbied of zekere pligtplegingen door die gezanten, te kennen te geven, dat er eene minder vriendschappelijke betrekking tusschen twee Mogendheden bestaat.

De achting en eerbied, dien men aan den persoon van den gezant in vorige tijden toekende, en waardoor men zijn gezin als eene soort van *hofhouding* kon beschouwen, had ten gevolge, dat ook aan de echtgenooten, kinderen, ja zelfs aan de huisbedienden van de gezanten eene soort van onschendbaarheid werd toegekend. Ook aan die personen, welke de gezanten als zoodanig in hunnen dienst onder hun gevolg hebben, alsmede aan secretarissen, attachés enz., is men nog gewoon, op grond van hunne betrekking tot

de gezanten, voorregten te schenken en achting en eerbied te bewijzen. (De verwijzing tot de schrijvers over het volkenregt en inzonderheid tot de verzamelingen van tractaten en andere diplomatieke akten, die over dat onderwerp handelen, zal hier voldoende zijn.)

De heiligheid der gezanten heeft zich reeds in vroegere tijden ook medegedeeld aan de huizen, waarin zij wonen; en ook dit voorregt vindt zijnen grond in de fictie, dat de gezant zijnen Vorst of zijne Regering vertegenwoordigt; zoodat zelfs het huis, waarin hij woonde, (*Hôtel de l'Ambassade*) gelijk gesteld werd met het paleis van den Vorst, die hem zijne vertegenwoordiging heeft opgedragen. Vele schrijvers (waarvan de meesten met opgave en beredenering hunner denkbeelden worden opgegeven door BIJNKERSHOEK in zijn bekend werk *de Foro Legatorum*) schenken aan de huizen, waarin de gezanten hun verblijf houden, het zoogenaamde *jus asyli*; zoodat misdadigers, door aldaar eene schuilplaats te zoeken, zich aan de straffen onttrekken konden, daar het aan de justitie niet vrij stond, in de woning van den gezant eenige arrestatie te doen. Men is echter van deze dwaze eerbewijzing, die misschien meer tot schande dan tot eer van de gezanten en hunne woningen verstrekt, teruggekomen, en men heeft geene redenen gevonden, die verhinderden, eenige geregtelijke verrigting ook in de heilige gebouwen der gezantschappen te doen geschieden.

Om eindelijk tot de behandeling van het aan het hoofd dezes gesteld onderwerp over te gaan, zullen wij de vraag behandelen, of protesten van wissels of van ander dergelijk handelspapier, waarin gezanten van vreemde Mogendheden als betrokkenen of dergelijke voorkomen, kunnen gedaan worden aan de huizen van die gezanten. Wat er nu ook zijn moge omtrent de heiligheid van den persoon des gezanten, en of die heiligheid, en zoo ja, hoever dezelve

zich uitstrekke tot de woningen van deze personen, — zoo veel is zeker, dat verschillende denkbeelden bestaan omtrent de bevoegdheid van dengenen, die gewoon is te exploiteeren, om zulks aan de meergemelde woningen te doen. Niet dat eenige bepalingen in ons regt opgenomen, of eenige andere oude wetsbepaling deze bevoegdheid ontzegt of twijfelachtig maakt, maar het oude denkbeeld van *eene zekere* heiligheid van het huis des gezanten, dat zich even als eene overlevering aan het denkbeeld van de heiligheid van deszelfs persoon heeft vastgehecht, kan oorzaak zijn, dat een practizijn zwarigheid maakt, om een protest op te maken aan het huis der ambassade. Een protest nu, niet gedaan ter plaatse, waar de wet zulks voorschrijft, is nietig, en verliest dus kracht tegenover hem, die den wisselbrief aan hem, die heeft laten protesteren, heeft overgedragen.

Wij gelooven niet, dat het op de beantwoording der gestelde vraag van eenigen invloed kan zijn, of de wissel betaald moet worden door, of dat hij getrokken is op den privaten persoon van den gezant, of op den gezant *quá talis*. Dit onderscheid, hetwelk zoo dikwijls en meestal opgaat ten aanzien van personen, die in eenige publieke betrekking staan, of zij namelijk *in hun privé*, of in de betrekking, die zij bekleeden, werkzaam zijn, verliest zich in het geval, dat wij behandelen; omdat niet alleen aan den gezant in zijne betrekking privilegien toegekend worden, maar ook aan zijnen persoon, en wel krachtens de waardigheid, die hij bekleedt.

Wij meenen de door ons gestelde vraag toestemmend te moeten beantwoorden, en voor die beantwoording de navolgende gronden te kunnen opgeven.

Indien er niet, ten gevolge der denkbeelden omtrent het meer of min heilige of onschendbare van de personen der gezanten en de huizen, waarin zij woonachtig zijn, twijfel ware ontstaan, of protesten aldaar kunnen ge-

schieden, en er geen vrees bestond, om door het doen van protest den gezant aanleiding te geven, om zich daardoor verongelijkt te vinden, ware het genoeg, zich alleen daarop te beroepen, dat de wet in het algemeen voorschrijft, dat protesten van non-acceptatie en van non-betaling aan de huizen dier gezanten moeten geschieden, en dan zou de onderscheiding, die men ten opzichte van gezanten maken wilde, moeten zwichten voor den regel, dat, waar de wet niet onderscheidt, ook wij geene onderscheiding mogen maken. En in abstracto zal het ontbreken van eenige wettelijke onderscheiding op dit punt wel een krachtig argument voor onze meening zijn, te meer, daar ons wetboek van koophandel alleen voor het geval, dat de woonplaats van den betrokkene niet te vinden is, het postkantoor of bij gebreke van dien, het hoofd van het plaatselijk bestuur aanwijst, om aldaar het protest te doen, en de wet dus alleen eene uitzondering maakt, voor het geval, dat men iemands woonplaats niet kent, maar niet voor het geval, dat aan iemands woonplaats, uit kracht van de betrekking, die hij bekleedt, eenig bijzonder voorregt zou toegekend zijn. De gegrondheid dezer redenering zal geen' twijfel lijden. Zij is echter niet bestand tegen de meeningen van hen, die aan de huizen, waarvan hier sprake is, die heiligheid willen toekennen, of die, derzelver heiligheid vreezende, meenen aan hunnen pligt te voldoen, zoo zij elders protest opmaken. (Wij moeten hier aanmerken, dat het protest, in zulk een geval aan het postkantoor of aan het huis der gemeente gedaan, zoo men naar strengheid van regten wil redeneren, geen kracht heeft, en dus niet kan treden in de plaats van een protest, opgemaakt ter plaatse, alwaar het behoort; en wel daarom, omdat de vergunning, bij de wet gegeven, om aan het postkantoor of het huis der gemeente protest te doen, gelijk boven aangemerkt is, van exceptionnelen aard is.)

Wij behoeven dus eenig ander bewijs, dat, ondanks de heiligheid van den persoon en van het huis van den gezant, aan dit laatste het protest van non-acceptatie of van non-betaling van een' wissel mag geschieden.

Alles, wat er uit de geschiedenis van het volkenregt omtrent de heiligheid van de *Hôtels de l'Ambassade* blijkt, komt daarop neder, dat aan deze huizen een jus asyli (waarover wij reeds met een paar woorden hebben gesproken) was toegekend en in het algemeen, dat de regterlijke magt niet bevoegd zoude zijn, om in dezelve executiën van vonnissen of van regterlijke bevelen te doen plaats hebben. Den grond daarvan moet men zoeken in het nog ten aanzien der gezanten bestaande, en in den aanhef dezes beschrevene exterritorialiteits-regt: daar toch de gezanten geacht worden, met betrekking tot hunne regten, te wonen en te leven in het land, waarvandaan zij gezonden zijn, moet men daaruit afleiden, dat zij in den Staat, waarin zij werkelijk wonen en verblijf hebben, geacht worden niet aanwezig, en dus afwezig te zijn. Is dus hetzij een bevel tot inhechtenisneming van hunnen persoon, hetzij eene geregtelijke aanzegging aan hunnen persoon bevolen, zoo kan men deze bevelen niet opvolgen, zonder het regt van exterritorialiteit te schenden, welk regt hen immers buiten bereik der magt en als het ware hun' persoon op het terrein van hunnen Staat verborgen heeft.

Evenwel heeft de praktijk voorbeelden opgeleverd van het aangrijpen van de goederen, aan den gezant toebehoorende, en daar toe zal men wel niet anders hebben kunnen geraken dan door het doen van meerdere geregtelijke akten.

Al neemt men dan ook de heiligheid van de *Hôtels de l'Ambassade*, afgeleid van de heiligheid van den persoon der gezanten, aan, dan kan men evenwel aan deze huizen protesten van non-acceptatie of non-betaling van wissels doen geschieden. Wat toch is een protest? —

Eene akte, waardoor de houder van een wisselbrief of van ander handelspapier, waarbij dit vereischt wordt, zich tegenover zijnen cedent en de andere geïnteresseerden verantwoordt, dat hij zich in tijds ter plaatse, waar het noodig was, heeft begeven, en aldaar de acceptatie of de betaling heeft afgevraagd. Door deze akte van protest wordt niets anders geconstateerd dan een feit, en wel het volvoeren van den last, die den houder als zoodanig was opgelegd; en, hoewel noodig om uit kracht van een' wisselbrief tegen trekker, acceptant en endosanten met vrucht te kunnen ageren, is het protest geenszins een begin van die procedure; (zoodat, wanneer men toegaf, dat men geene procedure tegen de diplomatieke ambtenaren kon aanleggen, het protest evenwel zou mogen geschieden). Zelfs gaat de verplichting van den houder eens wisselbriefs, of van den practizijn, met het doen van het protest belast, niet verder, dan zich naar de woning van den betrokkene of acceptant te begeven, om aldaar de acceptatie of de betaling te vragen, zonder verplicht te zijn, om nogmaals te komen vragen, wanneer hij dezen bij zijne eerste komst niet t'huis vindt. Zulks vloeit voort uit het eigenlijke doel van den wissel, dat namelijk eene zekere plaats (het adres van de woonplaats van eenen in den wissel aangewezenen persoon) opgegeven wordt, alwaar de daarin uitgedrukte geldsom ontvangen kan worden; immers, wanneer men op die bepaalde plaats, en dus aan het aangewezen adres de betaling heeft gevraagd, is men tegenover zijnen cedent en de andere geïnteresseerden voldaan.

Zoo nu de gezant, die als betrokkene in den wissel voorkomt, heeft geaccepteerd, dan mag men gewisselijk aannemen, dat hij zich door zijne acceptatie met iederen privaatspersoon heeft gelijk gesteld, en hij dus, zoowel ten aanzien van zijne goederen als zijnen persoon ten deze voor een privaatspersoon moet gehouden worden. Doch

ook voor het geval, dat hij niet heeft geaccepteerd, en hij of om acceptatie of om betaling aangesproken wordt, is op grond van den aard van de akte van protest (gelijk wij dien ontwikkeld hadden) zijn huis de *locus competens* voor die akte.

Evenmin als het eenig onderscheid maakt, of de ambassadeur als privaats- of publiek persoon optreedt, (zoo het de vraag geldt, of hij als heilig en onschendbaar moet geacht worden,) kan het onderscheid maken, of hij woont in het *Hôtel de l'Ambassade*, (hetgeen eigenlijk is het huis, dat aan eene vreemde Mogendheid toebehoort, en, gelegen in een ander land, aldaar tot eene vaste woonplaats van de elkander opvolgende gezanten van die Mogendheid bestemd is) of in een huis, dat hem in eigendom toebehoort, of dat hij gehuurd heeft, en in hetzelfde de ambassade uitoefent. De heiligheid dezer huizen kan toch haren oorsprong niet ontleenen aan de Mogendheden, die dezelve aangewezen hebben, doch aan de zich daarin bevindende personen der gezanten. Naar onze meening kan men dus in het onderwerpelijke geval (om ons zoo eens uit te drukken) én aan het *Hôtel de l'Ambassade*, én aan het *Hôtel de l'Ambassadeur* exploiteren.

Wij zeggen nog ten slotte, dat, wat er ook zijn moge van het billijke van de vrees, om aan het domicilie van eenen gezant of gevolmagtigd minister te exploiteren, dezelve geheel ongerijmd is met betrekking tot de woningen der zoogenaamde secretarissen van of attachés aan de legatiën. Aan hunne personen moge eenige eerbied uit krachte hunner betrekking toekomen, — hunne verblijfplaatsen hebben niets gemeens met die van de ambassadeurs; deze laatsten toch kunnen voor heilig gehouden worden, omdat de ambassadeurs hunnen monarch of hunne regering vertegenwoordigen, en hun *Hôtel* in zekeren zin den zetel van dien monarch of van die regering voorstelt; doch bij de secretarissen en andere ambtenaren, die uit

krachte hunner betrekking op persoonlijken eerbied aanspraak kunnen hebben, gaat de heiligheid, zoo zij al mogt bestaan bij ambassadeurs, geenszins van de personen tol de woningen over; zoodat men des te minder behoeft te schroomen, aan de woonplaatsen der secretarissen of andere ambtenaren van den gezant of van het gezantschap alle exploitien te doen, die men noodig oordeelt.

STRAFREGT EN STRAFVORDERING. — *Beschouwing van eenige punten uit het Wetboek van Strafvordering*, door Mr. GIJSB. M. VAN DER LINDEN, Advocaat te 's Gravenhage.

De *Nederlandsche Jaarboeken voor regtsgeleerdheid en wetgeving* van dit jaar worden geopend door een opstel van Jhr. Mr. J. DE BOSCH KEMPER waarin hij, onder het opschrift: *Het Wetboek van Strafvordering aan ervaring en wetenschap getoetst*, heeft aangevangen zijne aanmerkingen op dat wetboek mede te deelen. Zijn oordeel over dat wetboek is niet gunstig. Hij oordeelt dat het niet is de vrucht eener overtuiging bij den wetgever, ontstaan door grondig wetenschappelijk onderzoek en aandachtige beschouwing der maatschappij, maar grootendeels een gewrocht van het toeval, dat, slordig van redactie, stelselloos en niet bevattende wat bepaald moest worden, overal de sporen draagt van kleingeestigen wedijver en ernstig streven om toch niet te veel aan het bestaande te veranderen. Die zoo oordeelt, moet verandering wenschen. Die verandering wil moet aantoonen wat niet deugt. Uit dien hoofde heeft de heer DE BOSCH KEMPER daarmede in bovengenoemd opstel, voor zoover hem betreft, een aanvang gemaakt, en vervolgens in het derde nummer van dezen jaargang het wetboek artikels—

gewijs doorlopende, meer bepaaldelijk aangewezen waar hij verandering of verduidelijking noodig oordeelt.

De heer DE BOSCH KEMPER schijnt noch onbevoegd beoordeelaar over de waarde van het wetboek, noch onveilige gids ter aanwijzing van leemten en gebreken. Bij de invoering van het wetboek begon hij de, spoedig daarna voltooide, uitgave van zijn bekend lijvig werk. In die drie deelen toonde hij op de hoogte van de litteratuur der wetenschap ten aanzien van Strafvordering te zijn; met opgave en gebruik daarvan werden de artikelen van het wetboek gecommenteerd. Dat dus een werk, over een deel van het nieuwe regt, dat, van dadelijke en dagelijkse toepassing, in vele opzigten afweek van de praktijk en vormen, die sedert meer dan een derde eener eeuw bij ons waren gebruikt, en wetenschappelijk bij zeer enkelen slechts bekend en bestudeerd was, dat aan allen dat nieuwe regt zoo zeker zou doen kennen en de toepassing daarvan zou gemakkelijk maken, gretig werd ter hand genomen, zal geene bevreemding baren. Men was ook sedert lang bij ons eigen werken over eigen regt ontwend, gewoon de wijsheid bij den vreemde te gaan zoeken, en bijna vóór alles te vragen wat de auteurs er van zeiden? Dat men mitsdien tegen een werk, dat in zoo wetenschappelijken dos scheen gestoken en dadelijk in ieders handen was, hoog opzag en daaraan veel gezags toeschreef, lag in den natuurlijken loop der dingen.

Ik wil het goede, dat het werk van den heer DE BOSCH KEMPER heeft, niet ontkennen, maar meen tevens dat men veel te groote waarde daaraan toeschrijft. Hoe meer gezag echter den schrijver wordt toegekend, hoe gevaarlijker het is, wanneer door hem valsche stellingen worden geleerd en verkeerde veranderingen of uitbreidingen van ons regt worden voorgestaan en aanbevolen. Dan is het pligt daartegen de stem te verheffen.

De Heer DE BOSCH KEMPER wil verandering en her-

ziening van ons wetboek. Wie is dit niet met hem eens; wie deelt niet, zoo niet geheel, dan toch hoofdzakelijk in zijn afkeurend vonnis over dat wetboek? Maar zal die herziening komen en vruchtbaar zijn, dan vooral is het noodig dat het in openbare discussie gebragt worde: dat velerzijds denkbeelden worden voorgesteld, verdeeld en bestreden. Aanleiding tot dusdanige openbare behandeling te geven behoorde zeker tot het doel van des heeren DE BOSCH KEMPERS bovengemeld schrijven over het Wetb. van Strafv. Ieder, die kan, en met hem herziening behoefte acht, voege zich dus in de discussie, die door hem is aangevangen.

Die aanleiding was mij welkom. Op vele punten stem ik met den schrijver niet in. Ik wensch enkelen daarvan nader ter toetse te brengen, en alzoo ook, voor zoo ver mijn vermogen toelaat, mede te werken tot bevordering dier herziening, die zoo hoognoodzakelijk is en nog zoo ver evenwel verwijderd schijnt.

De heer DE BOSCH KEMPER zegt ten aanzien van art. 2: «Moet hierbij niet tevens uitgedrukt worden, dat de «ambtenaren van het Openbaar Ministerie verplicht zijn «van hun regt tot Strafvordering gebruik te maken in «het belang van den Staat? Men moet aan de eene zijde «de dwaling voorkomen, alsof het Openbaar Ministerie «altijd eene aangifte zoude moeten afwachten, en aan de «andere zijde tegengaan het niet minder onjuiste beginsel, «dat de ambtenaren van het Openbaar Ministerie zouden «zijn ambtenaren der wet, die, zonder op het maatschappelijk belang te letten, alle feiten, die maar volgens «het Wetboek van Strafrecht strafbaar zouden kunnen «geacht worden, moesten vervolgen.» (1)

De vraag moet naar mijn inzien ontkennend worden

(1) *Jaarboeken*, 1847, no. 3, bl. 410.

beantwoord. Bij juiste opvatting van de wet kan er wel geen twijfel zijn of het openbaar ministerie handelt alleen in het belang van den staat, nimmer als werktuig van particulier belang. Maar evenmin of het openbaar ministerie *moet* vervolgen, zoodra eene strafbare wetsovertreding ter zijner kennis komt. Moet dus de verandering, door hem be-geerd, niet alleen strekken om buiten alle kijf te stellen, dat straf niet voor particulier belang wordt gevorderd, maar tevens om de verplichtingen van het openbaar ministerie, overeenkomstig de denkbeelden, door hem voorgestaan, te omschrijven, dan zou zij nog sterker zijn af te keuren. In mijn oog toch dwaalt hij ten aanzien van den pligt tot ver-volging, zoowel met opzigt tot hetgeen bij de wet bepaald is, als met opzigt tot wat bij ons te bepalen was.

Dat die verlangde verandering geen ander doel hebben zou, kan uit het hovenaaengehaalde evenmin worden betwijfeld, als uit hetgeen ten dien aanzien door den heer DE BOSCH KEMPER in zijne Inleiding op de nu kort geleden openbaar gemaakte reeks van wenschelijke ver-beteringen, breeder is gezegd: « De ambtenaren van het « Openbaar Ministerie, » zoo luidt het daar, (2) « behooren evenmin te zijn openbare aanklagers, die tegen « beklagden en beschuldigten overstaan, als bloote « handhavers van de wet. Worden zij beschouwd als « openbare aanklagers, het strafgeding wordt dan weldra « een geding tusschen partijen, waarin, na eisch en « wederspraak, het niet-wedersprokene als formeel regt « wordt aangenomen; in strijd met het voornaamste ken- « merk eener goede strafvordering, welke eischt eene « regtspraak, op materiële waarheid gegrond, eene regt- « spraak, niet *e consensu litigantium* bepaald, maar op « eigen overtuiging des regters gebouwd. Worden de « ambtenaren van het Openbaar Ministerie beschouwd als « handhavers der strafwet, die verplicht zijn elke inbreuk

(2) *Jaarboeken*, 1847, n°. 1, bl. 29, volg.

«te vervolgen, men miskent dan weder geheel de be-
«hoeften van het maatschappelijk leven, die somtijds
«dringend vorderen, geene vervolging in te stellen, en
«niet minder den gulden regel, die den Romeinschen
«Magistraatspersonen tot leiddraad was: *minima non*
«*curat Praetor*. Naar onze meening, zijn de ambtenaren
«van het Openbaar Ministerie belast, om de strafvorderin-
«gen in te stellen in het belang der maatschappij. Zij zijn
«er uitsluitend toe gerechtigd; zij zijn er toe verplicht,
«wanneer zij daartoe bevel ontvangen van de regering;
«maar, zoo zij geen bevel ontvangen, mogen en moeten
«zij vóór den aanvang van elk strafgeding zich afvragen,
«of de vervolging inderdaad in het algemeen belang wen-
«schelijk te achten is. Wij willen toegeven, dat er vele
«schijnredenen zijn uit te denken, om de verplichting te
«billijken van de ambtenaren van het Openbaar Ministerie,
«om alle overtredingen der wet, geene uitgezonderd,
«te vervolgen; maar zulke absolute toepassingen der straf-
«wet laat de verscheidenheid van toestanden in het maat-
«schappelijk leven niet toe. Loodzwaar zoude het juk
«der wet op het maatschappelijk leven drukken, wan-
«neer elke overtreding der wet opgespoord en vervolgd
«werd. De zedelijke magt van de officieren van justitie
«en der hulpofficieren zoude verbroken worden, wanneer
«zij niets waren dan machines. Bij zeer kleine diefstallen
«is het oneindig nuttiger voor den Staat, dat de schul-
«digen, terwijl het zwaard der justitie hun dreigend wordt
«voorgehouden, eene ernstige berisping, dan eene eerste
«veroordeeling ontvangen. Bij het toebrengen van slagen,
«waar zij meer het kenmerk van belediging, dan wel
«van mishandeling dragen, behoort men te handelen.
«alsof art. 22 van het Wetb. van Strafv. ook voor die
«misdaden geschreven was.

«Algemeen begint men dan ook het regt tot strafvor-
«dering te beschouwen als een regt, aan de ambtenaren

« van den Staat gegeven, om de strafwet in het belang « der maatschappij te doen toepassen. Dit schijnt mij zelfs « in het tegenwoordig wetboek uitgedrukt; maar het is « echter niet duidelijk genoeg geschied, om te beletten, dat « anderen van een tegenovergesteld gevoelen zijn geweest « en dat vele regtsgedingen voor provinciale hoven zijn ge- « bragt, die eene strafvervolging geheel onwaardig waren.»

De gevoelens, door den heer DE BOSCH KEMPER hier geopenbaard, zijn van hem niet nieuw. Hij leerde reeds zoo in zijn werk over het Wetb. van Strafv. Ook anderen zijn de leer toegedaan, dat het openbaar ministerie niet alle wetsovertredingen vervolgen moet (1). Doch noch het aantal dier allen, noch hunne gronden hebben mij kunnen overtuigen, dat hunne stelling de ware is. Naar mijn inzien leert de wet het anders, en dat te regt.

Hoofdzakelijk zal ik de gronden der tegenpartij ter wederlegging bij den heer DE BOSCH KEMPER moeten zoeken, daar deze het uitvoerigst er over handelt niet alleen, maar omdat hij de andere zoo even aangehaalde schrijvers slechts eene uitspraak over het strijdpunt voorkomt, en de gronden, voor zoover die gezegd kunnen worden gegeven te zijn, niet met die van den heer DE BOSCH KEMPER verschillen.

Die wederlegging behoort aan te vangen met de bepalingen der wet zelve na te gaan. Deze toch, en deze alleen

(1) « Gaarne stem ik ook toe, dat, volgens de beginselen onzer Nederlandsche wetgeving, het instellen eener strafvordering geene onbepaalde « verpligting is, welke nimmer door het Openb. Min. kan worden nage- « laten.» Mr. D. TIEBOEL SIEGENBEEK in *Ned. Jaarb. van Regtsgel. en Wetg.* I, 431. « Nergens — ook bij art. 22 Wetb. van Strafv. niet, — is het « als eene bepaalde verpligting aan het Openb. Min. opgelegd, *alle* misdrijven « te vervolgen. Er kunnen staatkundige of door menschelijkheid of voorzigtig- « tigheid aangegeven redenen bestaan, welke gebieden van het strenge regt « iets te laten varen.» Wetb. van Strafv. vergeleken met het Rom. en Fr. regt, onder toez. van Mr. S. P. LIPMAN, bladz. 15. — Zie ook Mr. SCHÜLLER, Wetb. van Strafv. op art. 22.

moeten beslissen wat bij ons regtens is, en doen dit, mijns inziens, volledig.

Art. 2 Wetb. van Strafv. draagt niets tot beslissing van het betwiste punt bij. «Tot strafvordering,» zoo luidt het, «zijn alleen *geregtigd* de ambtenaren, welke bij de wet daartoe bevoegd zijn verklaard.» Hier is geene omschrijving van eenen pligt, maar alleen uitsluiting van ieder ander, die zijne bevoegdheid niet in de wet geschreven vindt.

Na in art. 3 gezegd te hebben, door wien het openbaar ministerie wordt uitgeoefend, zegt art. 4 der wet op de Regt. Org. en het Bel. d. Just.: «Het openbaar ministerie is bijzonderlijk *belast* met de handhaving der wetten, met de vervolging van alle misdrijven en het doen uitvoeren van alle strafvonnissen.» Hier wordt een bepaalde last gegeven. Geene bevoegdheid in het algemeen tot het vervolgen van misdrijven. Maar krachtens dit artikel is de uitvoering van dit gebod der wet een pligt van den ambtenaar van het openbaar ministerie Dat gebod begrijpt uitdrukkelijk *alle* misdrijven.

Dit is reeds genoeg ter beslissing der vraag. Want vruchteloos zal men naar eenige andere bepaling der wet omzien, welke op dit algemeen voorschrift «vervolging van *alle* misdrijven,» *uitzondering* maakt. En zoodanige bepaling wordt voorzeker gevorderd om dit uitdrukkelijk en alles omvattend gebod der wet krachteloos te maken; om de vervolging of niet vervolging van bestaand misdrijf aan de willekeur der ambtenaren van het openbaar ministerie over te laten.

Het spreekt van zelf, dat hiertegen niet in aanmerking komen die bepalingen, waar de werking van het openbaar ministerie aan het bestaan van bijzondere omstandigheden onderschikt is gemaakt. Zoo als bijv. in art. 22 Wetb. van Strafv. ten aanzien van overspel, hoon, laster of schennis van vrijwillige bewaargeving; in art. 327 Burg.

Wetb. ten aanzien van verduistering van staat, enz. In die gevallen toch wil de wet dat het openbaar ministerie als het ware onkundig blijve van het feit, zoo lang die voorwaarden niet vervuld zijn.

Het beginsel in art. 4 der Wet op de Regt. Org. gesteld, wordt in het Wetb. van Strafv. gehandhaafd en ontwikkeld.

Art. 22 immers zegt; «De officieren van justitie zijn *ambtshalve belast* met de nasporing en *vervolging* van *alle* misdrijven, waarvan de kennisneming behoort aan de gerechtshoven en aan de arrondissements-regtbanken.» *Alle* misdrijven, welker kennisneming aan de genoemde regtscollegien behoort, zonder onderscheid te vervolgen, is dus een deel van den ambtspligt der officieren van justitie. Op welken grond zal een hunner zich daarvan wettig ontslagen kunnen rekenen, en, zonder zijn ambt te verzuimen, een dier misdrijven onvervolgd mogen laten?

Op geene wetsbepaling kan hij zich beroepen om zich van nalatigheid, in geval van niet vervolging, te doen vrijkennen. Geene heb ik ook aangevoerd gevonden bij een der straks genoemde schrijvers; in plaats der wet alleen een vloed van redenering, uit eigen meening over 't hoe het wezen moest geput, maar niet aan de wet ontleend, zoo als ik straks zal trachten aan te toonen.

Art. 27, waar, in al. 1, de officieren van justitie gehouden worden, om zoodra misdrijven tot hunne kennis komen, den proc.-gen. bij het prov. ger. daarvan berigt te geven, bevestigt dit. «*Onverminderd*,» gaat art. 27 in al. 2 voort, «*hunne verplichting tot vervolging* moeten zij de voorschriften opvolgen, die deze hun tot het doen van onderzoek of tot *vervolging* van de misdrijven zal geven.»

Het misdrijf te vervolgen is dus niet slechts eene bevoegdheid van de officieren van justitie, geen regt dat

zij naar goedvinden uitoefenen of ongebruikt laten, maar het is eene verpligting, die zij zelfs niet mogen nalaten om de bevelen van den hooger geplaatsten ambtenaar in te wachten. Hun ambtspligt is vervolging van alle misdrijven. Dien pligt, hun door de wet opgelegd, mogen zij niet om bijredenen verzaken, maar moeten zij, onafhankelijk van alle strijdig gebod, vervullen zoodra naar hunne overtuiging *misdrijf gepleegd is*.

Dit laatste te beslissen is geheel aan hen overgelaten. Dwalen zij daarin, in zooverre dat zij meenen geene vervolging te moeten instellen, dan kan de proc.-gen. hun dit echter gebieden, en zijn zij verpligt dit gebod na te komen. Want de wet geeft hem de magt vervolging te gelasten, niet vervolging te verbieden en het volbrengen van den bij de wet opgelegden pligt te verhinderen.

Met het *opsporen* der misdrijven, zegt art. 11 Weth. van Strafv., zijn *belast*, 1°. de veld- en boschwachters; 2°. de officieren en onderofficieren der maréchaussée; 3°. de directeuren en commissarissen van politie en de waterschouten, 4°. enz. Zal men kunnen volhouden, dat een veldwachter, een commissaris van politie, of een onderofficier der maréchaussée, om redenen buiten de wet, om «staatkundige of door menschelijkheid of voorzigtigheid aangegevene redenen,» zich zou mogen ontslagen houden eenig misdrijf op te sporen, van den *last* hem bij de wet opgelegd? Voorzeker neen! Maar de ambtenaren van het openbaar ministerie zijn ook bij art. 11 opgenoemd, en ook zij derhalve zullen de nasporing van het misdrijf evenmin mogen nalaten. — Art. 37 zegt dat de ambtenaren in art. 11 opgenoemd «verpligt en gehouden zijn,» ingeval van ontdekking of vervolging van een misdrijf op heeterdaad, onmiddellijk alles aan te wenden wat dienstig kan zijn, niet alleen om het feit tot klaarheid te brengen, maar ook om den dader in handen te krijgen. Kan de wet stilliger spreken? of zal men kunnen beweren,

dat de, onder de ambtenaren in art. 11 opgenoemde, ambtenaren van het openbaar ministerie dit gebod niet zullen behoeven op te volgen? En zoo zij het hebben opgevolgd, het feit tot klaarheid gebragt en de dader in handen is, zullen zij dan het misdrijf *moeten* vervolgen, of zullen zij, in strijd met art. 22 Wetb. van Strafv. en art. 4 der Wet op de Regt. Org., om redenen aan hunne staatkundige meeningen of hunne gevoelens van menschelijkheid ontleend, het feit onvervolgd mogen laten en den dader in vrijheid stellen?

Neen! wanneer men, zonder zich vooraf een stelsel te hebben gemaakt, de wet eenvoudig verklaart zoo als zij ligt, kan er, mijns erachtens, geen twijfel bestaan of de ambtenaren van het openbaar ministerie moeten den dader van het misdrijf, welks bestaan ter hunner kennis komt, opsporen en vervolgen, en mogen zij daarvan zich door geene reden buiten de wet gezocht, noch door eenig ander gebod laten terug houden.

Geene wetsbepaling toch is er, die zoodanig gebod zou wettigen.

Art. 27 Wetb. van Strafv. geeft den procureurs-generaal alleen het regt aan de officieren van justitie het vervolgen, niet het nalaten eener vervolging te gebieden. Voor de andere ambtenaren van het openbaar ministerie bestaat zoodanige bepaling evenmin. Art. 27 bovendien kan niets afdoen tegen de verpligting van het openbaar ministerie om alle misdrijven te vervolgen. Want, al neme men aan dat de procureurs-generaal ook het niet-vervolgen kunnen gelasten, zoo is art. 27 nimmer eene bepaling, die art. 4 W. op de Regt. Org. verzwakt, maar niet anders dan eene regeling in de dienst van het openbaar ministerie zelf, wie zijner leden zich in het oordeel over vervolging aan hooger geplaatste leden van dat zelfde ligchaam zal moeten onderwerpen.

Art. 5 W. op de Regt. Org., de ambtenaren van

het openbaar ministerie verplichtend de bevelen na te komen, hun in hunne ambtsbetrekking, door de daartoe bevoegde magt, van wege den koning, gegeven, kan op de vraag van-geen invloed zijn. Want, indien men aanneemt dat, op grond van die bepaling, de ambtenaren van het openbaar ministerie een misdrijf niet zouden mogen vervolgen, wanneer hun dat van wege den koning geboden werd, dan kan daaruit alleen volgen, dat door art. 5 op hunne algemeene verplichting eene uitzondering gemaakt wordt; maar geenszins wordt daardoor de wettelijke verplichting, onbepaald voor *alle* misdrijven hun opgelegd, zoodanig veranderd, dat, zoolang er geen koninklijk gebod voor een bepaald geval aanwezig is, het openbaar ministerie al of niet zou kunnen vervolgen, naarmate, « staatkundige of door menschelijkheid of voorzigtigheid aangegeven redenen » vervolging ontrieden. Art. 5 verandert den *last* tot vervolging van alle misdrijven niet in eene opdracht aan de individuele willekeur der ambtenaren van het openbaar ministerie.

Bij de vraag, die ons thans bezig houdt, behoeft men dus zelfs niet te onderzoeken, of art. 5 een bevel tot niet-vervolgen zou wettigen? Ofschoon dat onderzoek, niet ten voordeele van dusdanig bevel schijnt te moeten eindigen. Verschil zal wel niet bestaan of bevelen des konings in geen geval strijdig met de wet mogen wezen; en het schijnt ook niet te worden betwijfeld, of het openbaar ministerie is geene gehoorzaamheid verschuldigd aan een met de wet strijdig bevel (1). Indien dus de wet het

(1) DE PINTO, ad art. 5 der Wet op de Regt. Org. in zijne *Handleiding* van die wet, II, 48; DE BOSCH KEMPER, *Wetb. van Strafe. toegelicht*. I, 160 zegt ook « ten aanzien van de uitdrukkelijke verplichtingen, die de wet hun voorschrijft, zijn de ambtenaren van het Openb. Min. alleen afhankelijk en onderworpen aan de wet. » Wanneer dus Mr. DE BOSCH KEMPER slechts niet voorbij zag, dat de *wet uitdrukkelijk* de vervolging van *alle* misdrijven aan het Openb. Min. voorschreef, zou hij met mij omtrent de nietgeldigheid van een verbod tot vervolging eens zijn. Thans echter verschilt hij ook van het door mij daaromtrent gestelde. Immers hij zegt verder op bladz. 160. « Ein-

openbaar ministerie gelast *alle* misdrijven te vervolgen, is daarmee dan niet een bevel in strijd, dat aan het openbaar ministerie de vervolging van een misdrijf zou verbieden?

Indien men de toepassing van het bestreden stelsel maakt, met het oog bijv. op de verplichting van den proc.-gen. bij den hoogen raad tot vervolging van misdrijf, blijkt dat men dan niet buiten ongerijmdheid blijven kan. Deze moet de misdrijven van hooge staatspersonen vervolgen. Neem de *verplichting* tot vervolging van *alle* misdrijven bij het openbaar ministerie weg en verander haar in de *bevoegdheid* tot vervolgen, waar zijne leden al of geen gebruik van kunnen maken, naarmate zij vervolging oordeelen menschelijk, staatkundig of voorzigtig te zijn. Dan zal het van de politieke denkwijze van den eenigen proc.-gen. bij den hoogen raad afhangen of bij de hoogstgeplaatste ambtenaren straffeloos misdrijf zal gepleegd worden; niet van zijne juridische overtuiging delijk is het Openb. Min. in alles wat de wijze van uitvoering van het regt tot strafvordering betreft ... geheel afhankelijk van het hoofd van den Staat, welks vertegenwoordiger hetzelfde bij de regterlijke magt is; een tegenstreven van de hieromtrent ontvangene bevelen zou de strekking van het Openb. Min. ten eenemale doen verloren gaan. Door een voorbeeld zullen wij dit eenige meerdere duidelijkheid bijzetten ... Het gouvernement, van deze zaak onderricht, meent dat er geene redenen bestaan om den burgemeester te vervolgen; in dit geval is de ambtenaar van het Openb. Min. onderworpen aan de bevelen van den Koning; want *strafvordering is een regt der maatschappij, hetwelk aan den Koning*, als algemeen verzorger der algemeene maatschappelijke belangen, *is opgedragen*, en de officieren van justitie zijn *op dien grond*, wat de uitoefening der strafvordering betreft, aan den Koning onderworpen. » — Men mag echter vragen wáár in de wet die geheele afhankelijkheid van het hoofd van den staat geschreven is? en vooral wáár in ons regt de stelling geschreven staat, dat aan den koning het regt van strafvordering is opgedragen? Het is mij althans niet gelukt van die opdracht eenig bewijs te vinden. En toch komt mij zulks noodzakelijk voor, om *op dien grond*, aan bevelen des konings, voor zoo verre de uitoefening van het regt van strafvordering betreft, de officieren van justitie onderworpen te houden, die de *wet* onbepaald met vervolging aller misdrijven belast, en uitdrukkelijk alleen aan de bevelen van de procureurs-generaal onderwerpt.

of de wet overtreden is. Naar de tegenovergestelde leer echter zal het niet de vraag zijn naar de politieke gevoelens, naar de mate van menschlievendheid, naar de angstvalligheid of meerdere cordaatheid van den procureur-generaal, niet naar de staatkundige partij, welke hij is toegedaan, die vervolging zullen doen plaats vinden of nalaten, maar zal alleen de wet beslissen. Dan zal alleen te beoordeelen zijn of een gepleegd feit bij de wet met straf wordt bedreigd of niet. Dit laatste is ook door anderen te beoordeelen; en daardoor alzoo bij het publiek eene soort van contrôle op de rigtige nakoming van de door de wet hem opgelegde verplichting, terwijl dit geheel onmogelijk is, wanneer beslissing over het bestaan van behoefte tot vervolging van zoo geheel subjectieve gevoelens als politieke denkwijze en menschlievendheid afhankelijk wordt gesteld. — Is het niet ongerijmd te veronderstellen, dat de wetgever straf of straffeloosheid voor misdrijven, in de hoogste kringen der maatschappij gepleegd, van zoo onzekere en veranderlijke omstandigheden, en niet van de stellige wet zou hebben doen afhangen?

Het ambt van den procureur-generaal is reeds drukkend genoeg, wanneer hij moet vervolgen, om het hem nog niet bezwarender te maken, door hem niet de toepassing der wet tot onvermijdelijken pligt te stellen, maar door zijne staatkundige en burgerlijke betrekkingen wettigen invloed op het te nemen besluit te verleenen.

Indien voorts art. 5 W. op de Regt. Org. een bevel tot niet-vervolging geldig doet zijn, dan zal, daar er niet onderscheiden wordt tusschen de leden van het openbaar ministerie, het evenzeer geldig zijn voor den procureur-generaal bij den hoogen raad, als voor den officier van justitie. Is dus het geval aanwezig, dat een lid van het ministerie moet vervolgd worden, dan zal het ministerie zelf het bevel tot niet-vervolging geven kunnen? Wanneer

de Staten-Generaal verlof tot vervolging gegeven hebben, dan zal nog zoodanig bevel alle vervolging kunnen beletten? Is er iets ongerijmders te denken?

Hangt alles daarentegen van de wet af, en is vervolging onvermijdelijke pligt, waar geen verbod van hooger hand invloed op kan hebben, dan heeft de ambtenaar van het openbaar ministerie geen strijd met zijn eigen hart en denkwijze te voeren; hij stelt de strafvordering in, en is door het bevel van de wet jegens ieder verantwoord.

De gronden van het tegenovergestelde gevoelen zijn nu te onderzoeken. Vooreerst ten aanzien der woorden der wet.

Ik heb grond voor mijn gevoelen gevonden in de woorden van art. 4 W. op de Regt. Org, «het openbaar ministerie is belast met de vervolging van *alle* misdrijven.» Die woorden zijn duidelijk en stellig. Doch dwaal ik welligt in de opvatting van het woord *vervolging*? Niet volgens Mr. DE BOSCH KEMPER. Ik hecht er den zin aan van het *doen der noodige vordering, opdat de bevoegde regter de straf uitspreke, waarmede de wet het aangewezen feit bedreigt*. En ik lees bij hem (1) «onder *«vervolging* wordt begrepen het in stellen der strafvordering en het requireren van de regterlijke magt tot al «die handelingen, welke in den loop van een strafgeding «noodig kunnen zijn.»

Maar het woord *belast*? — Het komt ook voor in art. 22 W. v. Strafv., waarop ik mij beriep. Welken uitleg Mr. DE BOSCH KEMPER daaraan geeft, vinden wij in de zoo even aangehaalde plaats, waar hij onder anderen zegt: «wilde «men de woorden: *ambtshalve belast*, in den letterlijken «zin opvatten, zij zouden strijden met art. 2, waarin de «strafvordering niet als eene onbepaalde verplichting maar «als een regt aan het openbaar ministerie verknocht, «wordt voorgedragen, en zou dit artikel, als bevattende de «bepaling, dat de officieren van justitie tot het vervolgen

(1) Het Weth. van Strafv. ontwikkeld enz. I, 130.

«van *alle* misdrijven verplicht waren, in dadelijken tegen-
«strijd zijn met de bepalingen, dat, met voorbijgaan
«van de officieren van justitie, de procureur-generaal
«sommige misdrijven kan opsporen en vervolgen, en dat
«ook door andere ambtenaren misdrijven kunnen worden
«vervolgd. De uitdrukking van: *alle misdrijven*, kan
«dus nimmer beteekenen, dat de officieren van justitie
«verplicht zijn alle misdrijven te vervolgen; maar alleen
«doen, dat, indien zij eene opsporing of eene ver-
«volgingzij hiertoe uit kracht van hun ambt de be-
«voegdheid hebben.» Ik zie echter dien strijd niet tusschen
art. 4 W. op de Regt. Org., en art. 2 W. v. Strafv.
Het laatste sluit alle andere ambtenaren uit, die niet
tot het openbaar ministerie behooren, het bepaalt de
ambtsverplichtingen van het openbaar ministerie zelf
niet. Hoe kan er bovendien strijd bestaan tusschen twee
wetsbepalingen, waarvan de eene een regt toekent, en
de andere oefening van dat regt gebiedt? — Ik kan
evenmin eenigen strijd vinden met de andere bepalingen,
waarop Mr. de Bosch Kemper doelt. Art. 4 spreekt van het
openbaar ministerie, en daar onder worden de procureurs-
generaal bij de hoven zoowel als die bij den hoogen raad,
nevens de officieren van justitie, opgenoemd. Daarenboven
verandert de algemeene zin eener wetsbepaling niet,
indien eene uitdrukkelijke uitzondering daarop gemaakt
wordt. — In art. 257 W. v. Strafv. zijn zaken op-
genoemd die door de procureurs-generaal bij de hoven
moeten worden aangebragt en behandeld. Maar de wet
substitueert dan uitdrukkelijk die hoogere ambtenaren van
het openbaar ministerie aan de officieren van justitie, en
brengt de voorschriften der laatsten bepaaldelijk op de
eersten over. (1) Zij ontslaat bovendien de officieren van

(1) W. v. Strafv. art. 25. «In alle zaken, welke naar luid van de wet
op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie, raauwelijks aan
den hoogen raad of aan de provinciale gerechtshoven zijn opgedragen,

justitie niet van alle bemoeijng, maar *verplicht* hen in die gevallen toch vooreerst te doen wat zij in gewone gevallen doen moeten, tot dat de procureur-generaal, die dan bij dezen hooger en regter, volgens art. 25, als officier van justitie optreedt, van het misdrijf kennis heeft gekregen. (1) Het zelfde vindt plaats, indien het regtsge-
ding voor den hoogen raad moet gevoerd worden. (2) Dat dus de woorden *belast met de vervolging van alle misdrijven*, geene *verplichting*, maar slechts eene *bevoegdheid* tot vervolgen zouden beteekenen, volgt, mijns inziens, uit de boven opgegeven redenering niet. Daar-
volgens toch is art. 22 even onjuist, of men er eene verplichting, of eene bevoegdheid in vindt: want, indien anderen bevoegd zijn tot het instellen eener strafvordering, «met voorbijgaan van de officieren van justitie», dan zijn oefenen de procureurs-generaal dezelfde functiën uit, waarmede volgens art. 22 de officieren van justitie zijn bekleed?

Art. 258. » De bemoeijng, waarmede in gewone zaken de officieren van justitie... zijn belast, worden waargenomen als volgt: Die der officieren van justitie en der ambtenaren van het openbaar ministerie bij de kantongeregten, door de procureurs-generaal bij de provinciale gerechtshoven of de advocaten-generaal bij dezelve:

(1) W. v. Strafv. art. 219. « Bij ontdekking echter van een misdrijf op heeter daad, zullen de officieren van justitie, de hulp-officieren en de regters-commissarissen verplicht zijn al datgene te doen wat hun bij de wet in dat geval, in gewone zaken is voorgeschreven.

Art. 260. « De processen-verbaal en andere voorwerpen, in art. 52 vermeld, zullen onverwijld door de officieren van justitie aan den procureur-generaal bij het provinciaal gerechtshof worden opgezonden.»

(2) Art. 317. « Bij ontdekking van een misdrijf op heeter daad zullen de officieren van justitie, de hulp-officieren en de regters-commissarissen verplicht zijn al datgene te doen, wat hun bij de wet, in dat geval, in gewone zaken is opgedragen.

« De officieren van justitie zenden de processen-verbaal en andere voorwerpen, in art. 52 vermeld, onverwijld aan den procureur-generaal bij den hoogen raad.

« Zoodra deze of een der advocaten-generaal zich op de plaats des misdrijfs bevindt, zullen alle bemoeijng, in de zesde afdeeling van den eersten titel vermeld, door dezen worden verrigt.»

deze immers ook niet *bevoegd* tot de vervolging van *alle* misdrijven?

Welke zijn nu de redenen, die men opgeeft ter verdediging van de bepalingen der wet, opgevat in den zin van hen, die met mij aangaande de verplichting tot vervolging verschillen; zij zijn bijna geene andere dan die ik boven heb aangehaald als de gronden waarom Mr. DE BOSCH KEMPER verduidelijking der wet in dien geest nog wenschelijk achtte. Het meest bijeengetrokken vind ik ze bij hem in zijn meermalen aangehaald werk, I, 173. Men zal zien het zijn voornamelijk «de staatkundige of door menschelijkheid of voorzigtigheid aangegevene redenen» die als grond daarvoor in het, onder toezigt van Mr. LIPMAN, na het werk van Mr. DE BOSCH KEMPER, in het licht verschenen Wetboek van Strafvordering.

«De wetgeving, » zegt laatstgenoemde op bladz. 173, «vooral de strafwetgeving, behoeft niet altijd onbepaald toegepast te worden. Zoodanige onbepaalde toepassing is gevaarlijk, omdat zij de maatschappij onderwerpen zou aan de handhaving van een afgetrokken denkbeeld; zij is ook onjuist, omdat alleen het welzijn der maatschappij de reden is, waarom de strafwet wordt toegepast, en, bij het ophouden van die reden, de wettigheid der toepassing van de strafwet vervalt. Het zoude eene dwaasheid zijn den burger te willen verplichten tot handhaving zijner regten, wanneer het hem voordeeliger is die regten prijs te geven; even zoo kan men van de ambtenaren, die bij de regtbanken de algemeene belangen der maatschappij voorstaan, eene strafvordering niet eischen, bijaldien die strafvordering zelve schadelijk aan de maatschappij zoude zijn. Van hier, dat de ambtenaren van het openbaar ministerie, gelijk wij boven zagen bij art. 2, geregtigd, maar niet verplicht zijn tot strafvordering.»

«Is nu het belang van de maatschappij, even als het

belang van eenen bijzonderen persoon bij het burgerlijk regt, de oorzaak, waarom men een strafgeding instelt, dan behooren ook de ambtenaren van het openbaar ministerie juist bekend te zijn met den staatkundigen en zedelijken toestand der maatschappij, ten einde daaruit te beoordeelen, of er eene strafvordering moet worden ingesteld. Er zijn tijden, dat beleedigingen van het gouvernement streng en naauwgezet behooren vervolgd te worden; andere, waarin het voor den staat wenschelijk is, dat zij met een geringachtend stilzwijgen worden voorbijgegaan. Verandering in volksgewoonten en in handelspraktijk kunnen eene wet doen veranderen; zoodat hare onbepaalde toepassing voor de maatschappij verderfelijik zoude worden; bijv. de wet van 3 Sept. 1807, over den interest van het geld, zal zeker niet behooren te worden toegepast tegen personen, die 6 pCt. interest nemen, dewijl het gouvernement dit zelf doet, en toch zoude de regter derzelver strafbepalingen niet vermogen voorbij te gaan, indien het openbaar ministerie dwaas genoeg ware, derzelver toepassing te vorderen.»

«Daar de ambtenaren van het openbaar ministerie de vertegenwoordigers zijn van de algemeene belangen der maatschappij bij de regtbanken, rust op hen eene zedelijke verplichting, om tot alles mede te werken, hetwelk die maatschappelijke belangen kan bevorden;» enz.

De geheele redenering, dunkt mij, is dwaling en scheve beschouwing, ten voordeele van een stelsel dat voor den staat nadeelig, en door de wet niet gewild is. Het is mogelijk, dat ik niet bevoegd ben om haar te beoordeelen; want ik kan niet ontkennen, dat ik vaak den logischen gang der redenering van Mr. DE BOSCH KEMPER te vergeefs zoek, noch mij in staat voel tot het begrijpen van zijne groote uitdrukkingen. Zoo voel ik, ten aanzien bijv. van hetgeen men strafvordering pleegt te noemen, — en die ik meen te zijn *de wijze*, waarop in den staat

de strafwet tot werking gebragt wordt, — het gewigt noch de strekking van de uitdrukking dat «de strafvordering in eenen *engeren* zin een *regt* is, hetwelk de staat heeft ter bevordering der algemeene belangen» (1) of dat «het wetboek van strafvordering de *voorwaarden* behelst, waaronder de staat *zijn regt tot toepassing der strafwet* uitoefent» (2), noch vat ik den zin der uitlegging: «bij strafvordering staat dus een groot gedeelte der regtswetenschap op zich zelve, afgescheiden van het wetboek, in zooverre dat zij (?) tot regtsbron heeft de algemeene regtsgeleerdheid, en slechts van de wet afhankelijk is, in die bijzondere aanwijzingen, welke de wetgever in sommige gevallen aan de regtswetenschap, gegeven heeft» (3).

Ik begrijp evenmin het zeggen, dat de onbepaalde toepassing der strafwet daarom gevaarlijk is, «*omdat* zij de maatschappij onderwerpen zou aan de handhaving van een afgetrokken denkbeeld,» want ik doorgrond niet wat Mr. DE BOSCH KEMPER hier meent met dat «afgetrokken denkbeeld.» Ik kan dus het gevaar niet beseffen, dat voor den staat in de handhaving van zoodanig vreesselijk ding gelegen zou zijn. Het wordt niet helderder, wanneer er bij wordt vergeleken wat elders door hem daarover gezegd wordt. «De wet op zich zelve» leest men bijv. I, 42, «is een afgetrokken begrip, en het openbaar ministerie is geenszins de handhaver van dat afgetrokken begrip bij de regtbanken, maar de vertegenwoordiger der algemeene maatschappelijke belangen, in naam der regering.» Want dat de wet een afgetrokken denkbeeld of een afgetrokken begrip zou zijn, geeft noch verklaring dezer laatste woorden zelve, noch doet er het gevaarlijke van kennen. — Maar is het geene vergeefsche moeite bij deze hooge vlugt eenig licht in den nevel te zoeken? Of komt men met den

(1) a. w. I, inleid. XXVIII.

(2) a. w. I, inleid. XXI.

(3) t. a. pl.

schrijver niet noodzakelijk tot deze gevolgtrekking? een afgetrokken denkbeeld te handhaven, is gevaarlijk voor den staat; de wet is een afgetrokken denkbeeld; een der gevaarlijkste bepalingen is dus art. 4 W. op de Regt. Org., waarbij de handhaving der wet gelast wordt; de wetten zijn dus om niet gehandhaafd te worden!

Maar zeker ook zal om dat zelfde gevaar van het afgetrokken denkbeeld Mr. DE BOSCH KEMPER beweren, dat de wet niet onbepaald moet worden gehandhaafd, ofschoon art. 4 daarmede het openbaar ministerie belast, evenmin als daarom den bij dat art. gegeven last tot vervolging van alle misdrijven volgens hem moet worden opgevolgd. Alleen dan zeker zal het moeten geschieden, wanneer het algemeen belang het vorderen, of liever, wanneer een lid van het openbaar ministerie meenen zal dat het algemeen belang, welks vertegenwoordiger immers hij genoemd wordt, zoo men niet meer goedvindt hem de vertegenwoordiger des konings, «als op- perste handhaver der algemeene maatschappelijke belangen» (1) te heeten, zulks noodig doet zijn. Is er echter wel een stelsel, dat meer naar willekeur gelijkt dan dit? Verdwijnt daarbij niet alle zekerheid van regt? Is het niet in lijnregten strijd met alle denkbeeld van eenen goed ingerigten staat, met ons staatsregt?

Of een feit gestraft moet worden beslist de wetgever; de regter of het feit bestaat. En zal nu een ander zich boven de wet en boven den wetgever stellen, en het feit, dat de wetgever wil gestraft hebben, straffeloos laten? Van waar zelfs zou de koning dusdanige magt ontleenen? Van waar het openbaar ministerie grond vinden voor de aanmatiging, om naar goedvinden de wet te doen zwijgen of spreken? De koning heeft alleen het regt van gratie, en van dispensatie in bepaalde gevallen: dus niet om van straf te bevrijden, waar nog

(1) a. w. I, 181.

geen vonnis gewezen is, niet om door een bevel van niet-vervolging van de toepassing der strafwet te dispenser. Maar volgens Mr. DE BOSCH KEMPER zal de ambtenaar van het openbaar ministerie dit hebben en van de toepassing der wet, naar willekeur, den misdadiger, zelfs vóór het onderzoek en de beslissing des regters, kunnen ontslaan. Waar grondwettelijke bepalingen noodig waren, om den koping regt te geven de wet hare werking in bijzondere gevallen te ontnemen, kan daar, zonder miskenning van onze staatsregterlijke instellingen, dat regt van bevrijding van de toepassing der strafwet, alleen op grond van redenering over een voorgewend algemeen belang van den staat, of algemeene mensche-lijkheid, of wat anders ook, aan het openbaar ministerie worden toegekend? Terwijl bovendien de letterlijke zin van niet duistere wetsbepalingen, anders leert? En zoover zelfs gaat hij, dat niet alleen dat regt aan de leden van het openbaar ministerie door hem wordt toegekend, maar zelfs tot de *hulpofficieren* schijnt te worden uitgestrekt (1).

Ik noem zoodanig stelsel gevaarlijk voor den staat. Want het neemt de zekerheid van het strafregt weg. En toch is zekerheid der straf niet de krachtigste afschrikking van het plegen der misdaad? Vergeet men om het *mimima non curat praetor* niet de vraag van CICERO: *quis ignorat maximam illecebram esse peccandi impunitatis spem?* Geeft het stelsel van Mr. DE BOSCH KEMPER geen voet tot de gedachte «mij zal de officier niet vervolgen;» en aanleiding om bij niet-vervolging hem van gunstbetoon en zwakheid, bij vervolging van wreedheid en wraakzucht te beschuldigen? Wordt zodoende niet veeleer de zedelijke kracht van het officie weggenomen, dan iniden men daar in den onverbiddelijken vervolger ziet van hem, die het regt schond? De hand, die onvermijdelijk toeslaat, waar vergrijp plaats vindt? Het is onjuist te zeggen dat

(1) Zie boven bladz. 516.

«loodzwaar het juk der wet op het maatschappelijke leven drukken zal, wanneer elke oreretretrading der wet vervolgd wordt; » het zal alleen drukken, waar het bestemd is te drukken; niet op de geheele maatschappij namelijk, maar alleen en altijd daar, waar misdrijf gepleegd wordt. Ondragelijk integendeel zal dit juk der wet zijn, wanneer men niet meer weten zal wat gestraft, wat staffeloos gepleegd zal worden; wanneer voor de stem der wet, de luim van den ambtenaar over de strafbaarheid uitspraak zal doen.

Het welzijn der maatschappij is het doel aller wetten, maar hoe dat daardoor bevorderd zal worden, beslist de wetgever, en, zonder wanorde in den staat te brengen, kan niet aan een heir van ambtenaren de beslissing worden overgelaten of in gegeven gevallen de wet verkeerd is voor de algemeene belangen der maatschappij. Ik ontken niet, dat, ingeval van twist, waarbij eenige slagen over en weder, zonder letsel over te laten, gevallen zijn, eene vermaning, of bij kleine diefstallen of andere geringe vergrijpen, eene ernstige berisping, meermalen voordeelijker werken zal dan eene vervolging met al zijnen omslag en soms zwaardere gevolgen, dan het feit inderdaad verdient; ik ontken niet, dat vele regtsgedingen voor de hoven worden aangebragt, die eene regtsvervolging, althans zoo hoog niet, verdienden (1); maar den wensch naar verbetering dienaangaande te bevredigen is de taak des wetgevers, niet die van den ambtenaar van het openbaar ministerie, door naar zijn goedvinden hier straf te vorderen, daar straffeloosheid te verleenen; maar ik ontken dat de ernstige berisping, die soms beter is voor het individu, ook beter is voor de maatschappij dan de toepassing der wet; maar ik ontken, dat het «zwaard der justitie moet dreigen» zonder zekerheid van toeslaan; (2) ik bestrijd het, dat de wet wil, of dat het goed is voor den

(1) a.w. I, 43; Jaarboeken 1847, n°. 1, bl. 30, 31.

(2) Jaarboek 1847, n°. 1, bl. 30.

staat, dat de ambtenaar van het openbaar ministerie dat « dreigende zwaard » mag tegenhouden en in het aanzigt van den schuldigen alzoo de wet verlammen, die ieder weet, dat hij moet doen toepassen. — Die bevordering der *algemeene maatschappelijke belangen*, waar Mr. DE BOSCH KEMPER ophoudelijk op wijst (1) ten betooge van de deugdelijkheid van zijn stelsel, vorderen, mijns inziens, juist het tegendeel van wat hij begeert.

Het is moeilijk te bevroeden bovendien hoe de schrijver aan zijn stelsel de voorkeur kan geven, daar hij zelf erkent, « dat het in den regel vast staat, dat in eene *welgeordende* maatschappij de strafwetten zoo gelijk mogelijk moeten worden toegepast, en de orde stellig *het best* wordt gehandhaafd, indien geene overtredingen, wanbedrijven of misdaden ongestraft blijven (2). »

Het *salus publica, suprema lex* is, hoe onbetwistbare waarheid zij bevat, eene ongelukkige spreuk, daar men haar 't meest hoort, waar zij, minst juist wordt toegepast. Vaak toch wordt zij aangevoerd om eene daad te vergoelijken, die anders voor afkeuring bloot zou liggen; vaak daar vergeten, waar zij vóór alles in het oog moest worden gehouden. Hoeveel moeite toch kost het niet om bijv. die waarheid bij de vraag over de vrijheid van graanhandel boven het vermeend belang van enkelen en boven vooroordeel te doen zegevieren? Hoe wordt zij niet hier aangewend om van straf te bevrijden de daad, die de wet met straf bedreigt. Vooral is het in de toepassing dat men dwaalt, wanneer men ze tot regel geeft aan hen die voor de rigtige werking der wet waken moeten. Vooral moet zij niet tot regel van dienst gesteld worden bij ons, waar de verkeerde zucht zoo sterk en bedroevend heerscht om, ter volging van eigen inzicht in het algemeen belang, wet of voorschrift ter zijde te stellen. Maar vooral uit de dienst van het regt moet zij ge-

(1) a. w. I. 42. 130, 181; III, 11, 637; Bijvoegsel bl. 105.

(2) a. w. I. 43.

weerd worden, terwijl zij den wetgever steeds voor oogen zijn moet. Regters en openbaar ministerie zijn dienaren der wet, zij moeten haar naleven en ten uitvoer leggen, zonder hare innerlijke waarde of billijkheid te beoordeelen, zonder te vragen of de *salus publica* ook iets anders zou vereischen. Vooral bij het strafregt, met name bij strafvordering, waar wij nog met zooveel verouderde denkbeelden te strijden hebben, worde het oordeel daarover geweerd. Welligt wijs ik later nog met een voorbeeld aan tot hoeveel willekeur (1) en verkeerdheid het aanleiding geeft, wanneer de wet niet het vaste rigtsnoer van handelen is, en ter verdediging van wat verkeerd is, eigen beschouwing over het algemeen belang als genoegzaam middel kan worden aangewend.

Van waar de spanning, het hatelijke dat de vervolging van een zoogenaamd pers-delict aankleeft? Is het niet juist, omdat men er geen drang van de wet, maar eene vervolging der verbolgen regering inziet? Is het gevaarlijke van zulke vervolgingen, die als eene soort van nederlaag voor een ministerie worden aangemerkt zoo zij met eene vrijspraak eindigen, die zelfs den veroordeelenden regter soms niet buiten verdenking houden van partijdigheid of zucht om de regering te behagen, niet juist in het stelsel gelegen, dat ik bestrijd?

Wanneer, even als het aan het geweten van den regter is overgelaten of hij veroordeelen of vrijspreken zal,

(1) « Bij het toebrengen van slagen, » leert Mr. DE BOSCH KEMPER, zie boven bl. 541 « waar zij meer het kenmerk van belediging, dan van mishandeling dragen, behoort men te handelen, als of art. 22 van het Wetb. van Strafv., ook voor die misdaden geschreven was. » Is dit geene les van louere willekeur? Art. 22, al. 2 bepaalt uitdrukkelijk wanneer eene aanklagte moet worden afgewacht, alvorens eene vervolging in te stellen en noemt daarbij het geval van toegebragte slagen *niet* op, terwijl het in al 1 de vervolging van *alle* misdrijven beveelt. Waarop steunt het dan, dat in strijd met beide voorschriften der wet *behoort* gehandeld te worden, zoo niet op eene eigen wijsheid en verheffing van het openbaar ministerie boven den wetgever?

aan dat van het openbaar ministerie is overgelaten te beslissen, of volgens de *wet* door de pers een misdrijf is begaan of geen, of dus de *wet* eene vervolging beveelt of niet, vervalt alle hatelijkheid, die anders daaraan verbonden schijnt. Wanneer ieder overtuigd is, dat het openbaar ministerie ambtshalve *moet* vervolgen, zoodra de wet is overtreden, wie zal dan aan wraak of vervolgingszucht der regering denken? En het lid van het openbaar ministerie dat de vervolging instelt zal men dit evenmin euvel duiden als wanneer hij voor een ander misdrijf bij den regter bestraffing vordert.

Vrijspraak is dan geene nederlaag, veroordeeling geen zege voor de regering. Want als buiten haar om geschiedt strafvordering dan wegens dat soort van daden in dezelfde mate als ten aanzien van alle andere. — Door de vrees voor den uitslag zal men nu ligt weêrhouden wordeneene vervolging te bevelen, waar zij anders zeker zonder eenig gevaar zou hebben plaats gehad. — Het strafregt heeft dan ook op dit punt vasten loop; het is niet meer een wapen waarmede een aangevallen ministerie strijdt en wondt, maar wordt de onzijdige toepassing van het regt der maatschappij.

De zekerheid des regts maakt dan dat ieder zich hoeden kan voor straf; de onzekerheid, die de straffeloosheid, de niet-vervolging gedurende eenigen tijd doet ontstaan, lokt aan om de grenzen van het geoorloofde te overschrijden, tot dat bij uitzondering eene vervolging gelast, spanning geboren en in het oog des publieks een slagtoffer gemaakt wordt van den toorn eens ministers. Hier vooral geldt het: *maximam illecebram esse peccandi impunitatis spem*.

Slechte drukperswetten zijn bij onbepaalde verplichting tot vervolging van alle misdrijf minder bestaanbaar. Hare onvermijdelijke toepassing is daartegen een der krachtigste middelen. — Strengere wetten ter beperking van de vrijheid van spreken of schrijven worden anders de hatelijkste, de onregtvaardigste zaak ter wereld. Voor den

een zullen zij als niet geschreven zijn, voor den anderen het scherpe zwaard, waarmee de mannen des bewinds hem zullen vervolgen en nederslaan. De strafwet die de rust in de maatschappij moet bevorderen, verandert dan in het middel tot het doen ontstaan van spanning, verbittering en vijandschap.

Al is het alleen uit dit oogpunt, dan vordert, mijns inziens, het belang der maatschappij, dat het bestreden stelsel worde afgekeurd.

Zonderling is de vergelijking van den ambtenaar van het openbaar ministerie, met den burger, die van de handhaving van zijn regt afziet. Strafvordering immers is niet de oefening van een eigen regt van een lid van het openbaar ministerie, maar een regt van den staat; daar mogen dus zijne dienaren niet vrijmagtig mede omspringen, zoo als zij goeddunken, geen afstand van doen, als zij al eens meenen dat zulks voor den staat beter is. Hoe kan die vergelijking van niet handhaving van een eigen burgerlijk regt, ooit sluiten met de uitoefening van een deel van het publiek regt? Ontleent die verwarring niet zijn oorsprong aan de valsche voorstelling van de strafvordering als een privaat regt van den staat (1)?

«Verandering in volksgewoonten en in handelspraktijk kunnen eene wet doen verouderen,» maar ik betwist, dat het openbaar ministerie geroepen is om daaraan te verhelpen en de taak op zich te nemen, die alleen den wetgever is voorbehouden. Zoo lang de wet bestaat moet zij worden nageleefd. Vooral door hen, die met de *handhaving der wetten* uitdrukkelijk zijn *belast*, en voor wie, even als voor ieder ander, de regel in de wet geschreven staat, dat gewoonte geen regt geeft.

Het voorbeeld, betreffende de wet van 3 September 1807, moge juist of verkeerd gekozen zijn, de leer daarbij voorgedragen toont dat de schrijver den hoofdregel van ons regt ten aanzien van de voortdurende

(1) Zie ook het Bijvoegsel op het a. w. bl. 105, 106.

kracht der wetten tot aan hare afschaffing miskent.

Door zoo te handelen, als hij leert, wordt juist de nietverbetering der wetgeving krachtig in de hand gewerkt, en mede veroorzaakt, dat door verouderde wetten niet te veranderen of af te schaffen verwarring en onzekerheid in het regt wordt geboren.

De heer DE BOSCH KEMPER zegt dat het een nieuw stelsel is, «geboren uit de *staatkundige phantasien* van den lateren tijd (1), » waarbij men het openbaar ministerie tot eene geheel onafhankelijke en op zich zelve staande magt heeft willen maken, ter handhaving van de wetten. Is dit niet in strijd met wat hij elders zegt, dat «in de vroegere ontwerpen van regterlijke organisatie, en bepaaldelijk in dat, hetwelk aan den Raad van State in 1819 is onderworpen, *de geest van het Oud-Hollandsch regt* doorstraalde, om de ambtenaren van het Openb. Min. buiten aanraking met het gouvernement te stellen (2)?» — Doch hoe dit zij, zeker zal die latere geboorte, noch die benoeming van staatkundige phantasie als genoegzame gronden tot verwerping kunnen worden aangemerkt. Is er evenwel niet veel minder mogelijkheid voor den terugkeer van misbruiken, die in onze oude regtspleging plaats vonden, toen de baljuwen willekeurig over de strafvordering konden beschikken, en verschillende hunner zelfs gratie en remissie verleenden (3), wanneer het openbaar ministerie verplicht is altijd te vervolgen, wanneer er misdreven is, dan wanneer elke nietvervolgving van een gebleken misdrijf kan verontschuldigd worden door aan te voeren, dat men wel gerechtigd maar niet gehouden is te vervolgen, en op de vraag of menscheijkheid en de algemeene belangen der maatschappij eene strafvordering toelieten, zich een ontkennend antwoord gegeven heeft?

(1) a. w. inleid. XXIII.

(2) a. w. I, 158.

(3) a. w. inl. LXXX, LXXXVII; I, 158.

Bij art. 23 Wetb. van Strafv. zijn tot de waarneming der ambtsverrigtingen, bij art. 22 aan de officieren van justitie opgedragen, gelijkelijk geregtigd verklaard:

die van het arrondissement, waarin het misdrijf is begaan;

die van het arrondissement, waarin de beklaagde woont;

die van het arrondissement, waarin de beklaagde zal worden gevonden; en

in geval van gelijktijdige bemoeijng van onderscheidene officieren van justitie, zal diegene hunner steeds met de vervolging der zaak belast blijven, welke bij deze rangschikking vroeger is geplaatst.

Door deze bepaling wordt niet alleen de bevoegdheid der officieren van justitie geregeld, maar tevens die van de *regtbanken*; daar hare bevoegdheid aan die van den officier van justitie is verbonden. (1)

Ten aanzien van de kantongeregtten en de daarbij geplaatste ambtenaren van het openbaar ministerie komt zoodanige bepaling niet voor. Het is noodzakelijk dat de wet op dit punt worde aangevuld.

In de 2^e afdeeling van titel 1, Wetb. van Strafv., handelende «van de burgemeesters en commissarissen van politie, met betrekking tot politie-overtredingen,» worden, bij art. 16, de commissarissen van politie, en, in de gemeenten waar geene commissarissen van politie zijn, de burgemeesters of die hunne plaats vervullen, met de nasporing van de politie-overtredingen belast. Zij moeten de daartoe betrekkelijke berigten, aangiften en klagen ontvangen, de processen-verbaal opmaken, en, volgens art. 18, binnen den tijd van drie dagen, alle stukken en narigten «aan den *bevoegden* ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongeregt,» doen geworden.

De veld- en boschwachters moeten processen-verbaal opmaken van alle overtredingen en misdrijven, en ze doen toekomen aan den commissaris van politie, en bin-

(1) DE BOSCH KEMPER, a. w. 1, 133.

nen de gemeenten, alwaar geen commissaris van politie is, aan den burgemeester of dengeen die hem vervangt; art. 20. Deze zijn verplicht de processen-verbaal «aan den *bevoegden* ambtenaar van het openbaar ministerie in te zenden;» art. 21. Bij een misdrijf zal dus de inzending aan den officier van justitie, bij eene politie-overtreding aan den ambtenaar van het openbaar ministerie bij een kanton-regerement moeten geschieden.

De vraag is van *welk* kantongeregte? Even als in het vorig geval, van *welk* kantongeregte is de ambtenaar van het openbaar ministerie «de bevoegde?» Indien eene politie-overtreding heeft plaats gevonden en proces-verbaal daarvan is opgemaakt, is dan de ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongeregte, binnen welks ressort dit geschied is, de bevoegde, of zal het proces-verbaal ook kunnen worden ingezonden aan den ambtenaar bij het kantongeregte, binnen welks ressort de overtreder woont, met dat gevolg, dat die ambtenaar nu de zaak zal moeten vervolgen, en de overtreder ook nu voor den bevoegden regter worden geroepen?

Indien beiden bevoegd zijn, en beiden trekken zich gelijkelijk de zaak aan, wie zal dan voorgaan, en hoe worden uitgemaakt, wie de bevoegde regter is?

Art. 252 Wetb. v. Strafv. brengt hier geen voldoende licht aan, want het zegt alleen dat «bij de kantongeregten de kennisneming van overtredingen van politie aanhangig zal worden gemaakt door de dagvaarding van wege het openbaar ministerie bij het kantongeregte.» Wellicht kan men daaruit afleiden, dat dagvaarding genoeg is om den kantonregter bevoegd te maken; het beslist echter niets over de bevoegdheid van den ambtenaar van het openbaar ministerie tot het instellen der vervolging, het doen der dagvaarding.

Art. 253 Wetb. v. Strafv. niets bepalende dan *hoe* het geding voor den kantonregter zal worden behandeld, en

dat daarop toepasselijk is *de wijze*, waarop correctionele zaken worden aanhangig gemaakt en behandeld, blijft daartoe eveneens buiten aanmerking.

De vraag doet zich nog in andere gevallen voor. Bijv. in dat van art. 87 en 117, wanneer de regtbank, bevindende dat het feit slechts eene politie-overtreding oplevert, de zaak naar *het kantongereg*t moet verwijzen; of in dat van art. 134, waar het hof den beklaagde «naar *de arrondissements-regtbank of het kantongereg*t» verwijzen moet. Door de bijvoeging in het laatste artikel «of, indien daartoe gronden zijn naar eene *andere* arrondissements-regtbank, binnen het provinciaal ressort,» lijdt het geen twijfel of de verwijzing is niet naar «daar en waar het behoort,» zoo als elders gevonden wordt (1), maar naar een bepaald collegie, en wel, in den regel, naar de arrondissements-regtbank, waar de instructie heeft plaats gevonden. Maar naar *welk* kantongeregt zal zulks geschieden? naar welken regel heeft hof en regtbank de verwijzing naar *het kantongereg*t te doen?

Wanneer op politie-overtredingen geene *andere* straf, dan geldboete, gezet is, zal, volgens art. 254 Wetb. v. Strafv. de regsvervolging kunnen worden voorgekomen door vrijwillige betaling van het maximum der boete, «met de kosten, indien er reeds gedagvaard was.» In het laatste geval weet men, waar men zich moet vervoegen om de, tot betaling benoodigde, «schriftelijke magtiging van het openbaar ministerie, door den kantonregter voor *gezien* geteekend» te bekomen. Maar wie moet die magtiging verleen en welke kantonregter voor *gezien* teekenen, indien er nog niet is gedagvaard? Men denke

(1) «Indien het hof bevindt, dat de zaak tot de bevoegdheid van een ander collegie behoort, of dat de instructie niet bevoegdelyk bij de arrondissements-regtbank, welke de zaak heeft opgezonden, heeft plaats gehad, zal het hof het geding verwijzen *daar en waar het behoort.*» Art. 127 Wetb. v. Strafv.

daarbij aan het geval, dat eene bekeuring, noch door een commissaris van politie, noch door een der in de artikelen 16, 19 en volgg. opgenoemden, is gedaan, en aan den bekeurde afschrift van het proces-verbaal van bekeuring is gegeven; zoo als bijv. de dijk- en polderzaken.

Zou het niet nuttig zijn, bij herziening van het Wetb. v. Strafv., dit punt der bevoegdheid van de ambtenaren van het Openbaar Ministerie bij de kantongeregten duidelijk te regelen?

Meer dan één punt is er daar ik mij geheel met den heer DE BOSCH KEMPER kan vereenigen. Hij dringt aan op weglating van de belemmerende en vertragende formaliteiten, die in ons Wetb. v. Strafv. zijn voorgeschreven, is van oordeel, dat voor de verdediging van den beklaagde te weinig is gedaan, bestrijdt met warmte de onderscheiding in correctionnele en criminele misdaden, en het gebrek aan een hooger beroep voor de laatste. Wie zal, vooral ten aanzien van die laatste punten, het niet ten volle met hem eens zijn? Veel inderdaad noodelooze vertraging, vele kosten zouden vermeden, veel spoed en daardoor betere regtsbedeeling gewonnen kunnen worden. Maar het schijnt dat wij veroordeeld zijn altijd met dat gebrekkig stelsel te zullen moeten voortsukkelen. De man althans, die kracht genoeg heeft, die drukkende fransche erfenis te durven verwerpen, en ons bevrijden van die onderscheiding met alle daaraan verknochte nadeelen, welke in thesi niemand meer goedkeurt, noch kan verdedigen, is nog niet verschenen. Maar moeten wij dan op den verkeerden weg steeds blijven voorthaspelen, dat dan ten minste zoo veel mogelijk gedaan worde ter verbetering door het noodelooze weg te nemen.

Daartoe behoort vooral de geheele, nuttelooze procedure

bij de criminele zaken bij het hof in raadkamer ter verwijzing naar de openbare terechtzitting (1).

Nadat de instructie door den regter-commissaris is afge-loopen, onderzoekt de regtbank en verwijst of verklaart dat het feit noch misdaad, noch wanbedrijf, noch overtreding oplevert, of dat uit de instructie geene voldoende bezwaren ter verdere vervolging gerezen zijn, en beveelt de in of buiten vrijheid stelling van den beklaagde. Waarom moet nu, bij verwijzing naar den procureur-generaal, nogmaals eene verwijzing, nogmaals een voorloopig onderzoek door het hof in raadkamer plaats hebben? Wat nut, wat voordeel heeft daar een beklaagde van, en toch om hem is het waarom dat alles geschiedt. Het geeft oponthoud in de afdoening der zaak, dat is niet te ontkennen. Het moge zoo spoedig geschieden, als het kan, in den regel gaan er minstens veertien dagen of drie weken mede verloren. — Wat voordeel heeft de beklaagde door dien langeren duur zijner voorloopige gevangenschap gewonnen? Doorgaans niets. Die de praktijk kent, weet dat het onderzoek in raadkamer weinig beteekent, ook uit den aard der zaak slechts zeer oppervlakkig wezen kan, en daarbij veelal op het door 't openbaar ministerie voorgedragene steunen moet: vooral namelijk wanneer door de beklaagden geene memorien zijn ingeleverd, hetgeen bij verre de meeste zaken geen plaats vindt. — Moet, bij het onderzoek de geheele instructie worden nagegaan, het is onvermijdelijk dat daarvoor nog meer tijds gevorderd, meer oponthoud geboren wordt. De zeldzaamheid der zoogenaamde memorien van suggestie bewijst hoe noodeloos dat onderzoek door den beklaagde in de meeste gevallen geacht wordt. Waartoe dient het dan? Nergens anders

(1) Ook de heer DE BOSCH KEMPER vraagt, of na eene verwijzing ten criminele door de *regtbank* in raadkamer, waartegen door den beschuldigde geen verzet werd gedaan, het arrest van terechtstelling van het hof niet zou kunnen vervallen? *Jaarb.* 1847, n°. 3, bl. 421.

toe dan om het geschrijf en gebeteeken te vermeerderen, het werk van openbaar ministerie en leden der hoven aanzienlijk te doen aangroeijen, den beklaagde langer in voorloopige hechtenis te laten, en meerdere kosten van de maatschappij te vorderen.

Indien de regtbank verwijst naar de correctionnelle teregtzitting is geen nader vonnis noodig om den beklaagde aan eene openbare teregtstelling te onderwerpen. Waarom zal dit behoefte worden wanneer de verwijzing ten criminele geschiedt? — Wanneer het openbaar ministerie niet instemt met de beschikking der regtbank, staat het middel van verzet open en de zaak wordt door het hof nader onderzocht. Waarom niet dat middel aan den beklaagde gelijkelijk verleend? Het onderzoek in raadkamer van den hove wierd alzoo geheel overgelaten aan de beslissing van openbaar ministerie of beklaagde, en de bestaande verpligting het in elke zaak te doen plaats hebben weggenomen. — Indien de regtbank verklaart dat er noch misdaad, noch wanbedrijf, noch overtreding gepleegd is, of dat er geene voldoende bezwaren ter verdere vervolging bestaan, dan is het nader onderzoek door het hof geen volstrekt vereischte; maar hangt eeniglijk af of het openbaar ministerie zich tegen die beschikking verzet. Wanneer in dit geval het belang der maatschappij geen nader onderzoek door den wetgever geoordeeld is te vereischen, waarom zal het dan in het tegenovergestelde geval wél worden gevorderd? De maatschappij heeft geen meer belang bij eene nietvervolgging eener zaak, dan bij eene bestraffing. In zekeren zin is haar de uitslag van een strafgeding geheel onverschillig; zij heeft alleen belang dat de wet worde gehandhaafd. Er bestaat geen grond waarom men bij verwijzing het niet aan het oordeel van den verwezene zelf zou kunnen overlaten te beslissen of hij een nader voorloopig onderzoek door den hooger regter al dan niet noodig acht.

Maar den beklaagde moet toch den tijd worden gegeven om in verzet te kunnen komen, en zal de termijn hem daartoe te verleenen wel weinig minder zijn dan nu door het proces in raadkamer bij het hof wordt weggenomen? Wanneer hij in verzet komt zal dan nog niet meer vertraging ontstaan zijn, daar dan de termijn voor het verzet eerst moet verlopen zijn, voor met het onderzoek bij het hof kan worden aangevangen? Gedurende dien termijn toch zullen noodwendig de stukken van het proces ter griffie van de arrondissements-regtbank moeten blijven, terwijl zij nu zonder verwijl aan den procureur-generaal moeten worden opgezonden, a. 120. Geeft het bovendien geen bezwaar, dat, gedurende den tijd voor het verzet gesteld, de beklaagde niet zonder regtskundigen bijstand kan worden gelaten en een advocaat bij het hof niet wel daarmede kan worden belast?

Deze bezwaren komen mij niet onoplosbaar voor.

Voor het openbaar ministerie behoeft geen langere termijn gezet te worden, dan de wet nu bepaalt. Art. 121 geeft het daartoe vier-en-twintig uren na de uitspraak. Dit is voldoende, daar het de geheele instructie kent, en vóór de uitspraak reeds heeft moeten onderzoeken om bij de raadkamer der regtbank zijn requisitoir te kunnen nemen. Van deze zijde dus is de vertraging van weinig beteekenis, indien er verzet wordt gedaan; terwijl, in geval van verzet, het onderzoek in de raadkamer van het hof welligt geen vier en twintig uren meer zal kosten dan thans.

De beklaagde behoeft een grootere tijdruimte om zich te kunnen beraden. Hij kent de instructie en de daarin tegen hem gerezen bezwaren nog niet. Hem kunnen tot het doen van zijne verklaring eenige weinige dagen worden gegeven, welke met tien of veertien kunnen vermeerderd worden in geval hij verklaart in verzet te komen, ten einde hem de gelegenheid te geven behoorlijk zijne

bezwaren schriftelijk in te dienen, bij eene ter griffie der regtbank over te leggen memorie, die dadelijk daarna met de processtukken aan den procureur-generaal zal behooren te worden opgezonden. In de meeste gevallen zal daarvan geen gebruik worden gemaakt, en de beklagde zich haasten, opdat niet nutteloos tijd verloope, de verklaring af te leggen, dat hij niet in verzet komt. Verre de meeste beklaagden weten genoegzaam hoe het met hunne zaak staat om terstond te kunnen beoordeelen, dat bij een verzet voor hen niets dan tijdverlies, dan verwijl in de afdoening hunner zaak te winnen is.

Laten zij den tijd nutteloos verloopenen, habent quod sibi imputent. Die enkelen zullen echter dan niet meer tijds verliezen, dan nu allen door het verpligte onderzoek bij het hof en de tot het indienen van de memorie van suggestie gestelde tien dagen, moeten zien verloopenen. Terwijl, indien binnen den tijd, voor het prosecuteeren van het verzet, door het inleveren eener memorie, gesteld, geene zoodanige memorie is ingeleverd, het verzet als niet geschied kan worden beschouwd en de zaak worden voortgezet.

Bestaat er bezwaar als den beklagde een advocaat of gegradueerd procureur bij de regtbank wordt toegevoegd, om hem gedurende den tijd, voor het verzet bepaald, bijstand te verleenen, de noodige verklaringen voor hem ter griffie af te leggen, en, des gevorderd, de memorie op te maken en in te leveren? De benoeming daartoe kan door de regtbank geschieden gelijktijdig of zelfs bij het vonnis van verwijzing? Dit vonnis zou binnen vier en twintig uren nadat het gewezen is aan den beklagde kunnen worden beteekend, met het geven van afschrift aan den benoemden geregtelijken bijstand, voor zoo verre zijne benoeming betreft.

Op art. 87 vraagt de heer DE BOSCH KEMPER: «Is het niet doeltreffend, om aan de Regtbank gelijke be-

voegdheid tot verwijzing te geven, wanneer er verschoonende omstandigheden aanwezig zijn, die de toepassing eener correctionnele straf toelaten, met bepaling, dat zoodanige vonnissen binnen drie dagen zullen worden medegedeeld aan den Procureur-Generaal, die dezelve binnen drie dagen aan het Hof zal mededeelen, met zijn requisitoir tot bekrachtiging of vernietiging? Zoodanige bevoegdheid zoude teweeg brengen, dat vele nietige zaken, die thans voor de Hoven met grooten omslag en tot groot bezwaar voor de Schatkist worden behandeld, door de Regtbanken zouden kunnen worden beregt.»(1)

Het denkbeeld schijnt zeer de aandacht te verdienen. Zonder het minste bezwaar zouden aldus vele nietige zaken spoediger, minder kostbaar, en gemakkelijker bij de regtbanken kunnen worden afgedaan. Hetgeen zeer wenschelijk is; want men moet het hebben gezien, om te kunnen beseffen welke menigte zeer geringe, en soms alleronbeduidendste zaken volgens het treurige, thans weder bestendigde, stelsel voor de hoven worden gebracht.

De opmerking had men echter niet bij art. 87 gewacht, maar eerder bij art. 119. Verwijzing naar het kantongereg, waarvan art. 87 ook melding maakt, zal voor eene anders criminele daad, zeker niet in de bedoeling van den schrijver gelegen zijn. Er zijn zaken, die zoo eenvoudig zijn dat zij eene instructie zouden kunnen missen; maar de meeste der op de voorgestelde wijze ten correctionnele te verwijzen criminele zaken zullen eene instructie behoeven. Vooreerst, omdat de raadkamer der regtbank volledig de zaak moet kunnen overzien om over eene afwijking van den regel in het teregtstellen van criminele zaken te kunnen oordeelen; er is hier toch geen vaste lijn, waarnaar men zich rigten kan, als bij art. 119, maar hangt alles af van den aard en de omstandigheden van elke zaak op zich zelve, en in art. 209 zijn aangeduid.

(1) Jaarb. 1847, n°. 3, bl. 423.

Ten andere, omdat het hof altijd in dit geval de zaak naauwkeurig moet kunnen onderzoeken, of het die afwijking kan bekrachtigen of afkeuren moet.

De bepaling van het laatste lid van art. 119 dient tevens op de alzoo beregte zaken van toepassing te zijn, op dat er hooger beroep open sta van het vonnis, door de regtbank na onderzoek op de teregtzitting gewezen.

Ten aanzien van het arrest tot teregtstelling is nog een punt dat in allen gevalle de aandacht verdient en nadere bepaling wenschelijk maakt. Het betreft de vraag, in hoeverre dat arrest het hof bindt en de zaak bepaalt?

Kan het hof bij het arrest, na het onderzoek op de openbare teregtzitting, te wijzen, het feit, ten nadeele van den beschuldigde, anders qualificeren dan bij het arrest van verwijzing gedaan is, indien op de teregtzitting bij het onderzoek *geene* nieuwe bezwaren zijn voorgekomen? Of is het hof geheel vrij, zoodat het zelfs weder op nieuw moet onderzoeken en beslissen punten, die bij het arrest van verwijzing als ongegrond of uitdrukkelijk in eenen met het requisitoir van het openbaar ministerie strijdigen, of van de verwijzing door de regtbank, afwijkenden zin zijn beslist? De procureur-generaal, bij voorbeeld, requireerde verwijzing naar de openbare teregtzitting van eenen beschuldigde als recidivist? Het hof beslist uitdrukkelijk, dat de omstandigheid, waarop de procureur-generaal het bestaan van herhaling van misdaad grondde, daartoe geen reden geeft, en verwijst den beschuldigde alsof hij zich aan herhaling van misdaad niet had schuldig gemaakt. Termen tot cassatie bestaan hier niet. Kan nu het openbaar ministerie, bij het onderzoek op de teregtzitting, tot veroordeeling als recidivist nogmaals concluderen en moet daarover het hof op nieuw weder beslissen, of is, zoo het openbaar ministerie *geene* nieuwe gronden daartoe aanvoert, dit punt buiten verdere beoordeeling van het

hof en als vastgesteld te beschouwen? Eene beantwoording dezer vraag in den eersten zin schijnt niet wel bestaander te kunnen worden geacht. Want dan zal als het ware *dezelfde* regter zijne eigene beslissing beoordeelen, en soms zelfs vernietigen, zonder dat het onderwerp, waarover zijne latere uitspraak beslist, sedert zijne vorige eenige verandering heeft ondergaan. Hetgeen zeker niet met eene goede proces-orde kan worden overeengebracht.

Beantwoordt men de vraag in den laatstgemelden zin, dan vervalt het arrest van verwijzing als tot niets meer dan een eenvoudig praeparatoir, waarbij de nuttelosheid van het onderzoeken van de zaak en het qualificeren der daad dan nog te meer uitkomt, om al den omslag niet ter zijde te doen schuiven, alzoo de bespoediging der zaken te bevorderen en kosten en werkzaamheden te verminderen.

Indien in den regel geene nadere verwijzing door het hof in raadkamer plaats vindt, dan bestaat er geen bezwaar, waarom de hoogere regter, die de zaak op de openbare terechtzitting in haar geheel onderzoekt en daarin eene eindbeslissing geeft, niet vrij zou zijn in zijn oordeel en afwijken zou kunnen van het vonnis des lageren regters, die de zaak aan hoogere regterlijke uitspraak had verwezen; waarom niet even vrij als bij alle ander oordeel over een vonnis van den hem onderhoorigen regter.

Is er echter verzet gedaan, dan behooren de punten, door het hof, bij zijn arrest op dat verzet gewezen, beslist, vast te staan, wanneer zij in het voordeel van den beschuldigde zijn uitgemaakt. Want deze heeft niet, als het openbaar ministerie gelegenheid om mondeling bij het hof in raadkamer alle zijne gronden voor te dragen en te ontwikkelen. Mogten er evenwel nieuwe gronden later zich opdoen, dan zou, even als thans, bij de eindbeslissing daarover kunnen worden geoordeeld.

ALGEMEENE REGTSGELEERDHEID.

De noodzakelijkheid eener verandering van art. 162 der Grondwet, door Mr. J. DE WITTE VAN CITTERS, Advocaat te 's Gravenhage.

Bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de intrekking der wet van 29 Nivôse an XIII is art. 162 der Grondwet (1) aangevoerd als beletende ook den wetgever van inbreuk te maken op eenig regt van eigendom, omdat dit art. in het algemeen spreekt en geene ontzetting van eigendom gedooft dan ten algemeenen nutte en tegen behoorlijke schadeloosstelling. (2)

De Hooge Raad heeft deze opvatting van art. 162 tot de zijne gemaakt:

«Overwegende, dat de wetgever intusschen volkomen bij magte was, om, gelijk hij de onderwerpelijke wet alleen uit staatsbelang, of ook ten gunste van sommige personen had uitgevaardigd, die, wanneer hij zulks dienstig oordeelde, in te trekken, en haar voor het vervolg buiten werking te stellen, gelijk zulks dan ook bij de wet van 26 Maart 1847 (*Staatsbl.* n°. 6) is gedaan; doch dat die intrekking geenszins kan terugwerken op de regten der belanghebbenden, vóór die intrekking, uit kracht der wet van Nivôse, verkregen, en alzoo wettig bij hen bezeten; maar dat dergelijke verkregen regten moeten worden geëerbiedigd, zoowel wanneer zij zuiver hun oor-

(1) Ieder ingezeten wordt gehandhaafd bij het vreedzaam bezit en genot zijner eigendommen. Niemand kan van eenig gedeelte derzelve worden ontzet, dan ten algemeenen nutte in de gevallen en op de wijze bij de wet te bepalen en tegen behoorlijke schadeloosstelling.

(2) Zitting van den 22sten Maart 1847, redevoering van den heer MODDERMAN. *Staats-Courant van den 24sten Maart 1847*, n°. 71.

Zijne stelling was dat art. 162 der Grondwet juist dezelfde verplichting oplegt aan den wetgever, en hem even zoo bindt, als art. 4 der Alg. Bep. den Regter.

sprong ontleenen uit de wet, als wanneer zij zijn gegrond op een wettig verbindend contract of overeenkomst, vermits de regel, dat de wet alleen voor het toekomstige verbindt en geen terugwerkende kracht heeft, is beperkt en in de toepassing der wet voor den regter ongeschonden moet worden gevolgd, daar anders naar willekeur bij terugwerking zou kunnen worden beschikt ook over verkregen regten van eigendom, hetgeen, indien de wetgever daartoe al elders bij magte mogt zijn, in Nederland is onaannemelijk, als zijnde in strijd met de uitdrukkelijke bepaling der Nederlandsche Grondwet;

O. toch, dat zoowel wettig bestaande schuldvorderingen, actiën en credieten en dergelijke onligchamelijke zaken, als tastbare en ligchamelijke, behooren onder de eigendoms-regten, waarvan, conform art. 162 der Grondwet, niemand kan worden verstoken dan ten algemeenen nutte uit krachte der wet en dan tegen behoorlijke schadeloosstelling, en dit alzoo zelfs in twijfelachtige gevallen, nopens des wetgevers bedoeling bij de intrekking eener wet, ten opzichte van hare vroegere of latere gevolgen, die bedoeling in dien zin moet worden opgevat, dit voornoemd grondwettig beginsel ongeschonden bewaard blijve;

O. dat, wijders uitgemaakt zijnde, gelijk is uitgemaakt, dat elk huisvader, die onder de kracht der wet van Nivôse, in het daárbedoelde geval van zijn regt tot aanwijzing had gebruik gemaakt, en diensvolgens regt tot vordering had, mitsdien regt, actie en schuldvordering jegens den Staat ter nakoming had verkregen, dan ook hieruit onbetwistbaar volgt, dat, indien dat regt door de wet van 26 Maart 1847 ware benomen, die wet zou hebben gemaakt inbreuk op dat verkregen regt van vordering, en alzoo zoude zijn in strijd met art. 162 der Grondwet (1).»

(1) Arrest van den 11den Junij 1847. *Weekblad van het Regt*, n°. 318.

Het moet worden toegegeven dat de duidelijke woorden van art. 162 niet anders kunnen worden uitgelegd; en dus is hier te lande geene wet geldig, die vernietiging gebiedt van een wettig verkregen eigendoms-regt zonder behoorlijke schadeloosstelling. Het is echter, gelooven wij, ook niet te betwijfelen, dat de wetgevende magt hierdoor aan eenen band wordt gelegd, die in vele gevallen nadeelig moet zijn voor het welbegrepen staatsbelang en te groote offers van de schatkist kan vergen.

Bij het vernemen van de wijze waarop art. 162 nu door den Hoogen Raad is begrepen, kwam dadelijk het denkbeeld bij ons op, dat de Grondwet onmogelijk zoo iets zoude hebben kunnen bedoeld, hoe duidelijk zij zich ook moge uitdrukken. Wij hebben de geschiedenis van het artikel nagegaan, en zijn overtuigd geworden, dat oorspronkelijk niets anders was gewild dan bescherming der *grondeigenaars* tegen willekeurige onteigening en dat het algemeene der uitdrukking in art. 162 is ontstaan door onjuist begrip der termen in de fransche taal gebezigd, waaruit het is ontleend; zoodat men, meenende letterlijk te vertalen, geheel iets anders heeft gezegd, zonder de gevolgen te voorzien, die, naar men meende, dezelfde moesten wezen als in Frankrijk.

Het kan, vertrouwen wij, niet ondienstig zijn, de verspreide bouwstoffen, die wij aantreffen, te verzamelen; te meer, daar het stellige in de uitdrukkingen van het artikel, bij den Hoogen Raad en de Tweede Kamer der Staten-Generaal, reeds het denkbeeld heeft doen ontstaan, dat in elk geval onteigening zonder schadevergoeding onbillijk zoude wezen; en dat dus de stelling, zoo als zij nu ligt, behoort te worden behouden, ook om redenen van hoog politiek belang, die verondersteld zijn zonder die bepaald te kunnen aanwijzen. De vermelding en vergelijking der bronnen, zal, meenen wij, het gewaagde dier beide stellingen aan het licht brengen.

Het is bekend, dat de stelling van art. 162, even als

zoo vele anderen, het eerste eene plaats in het geschreven regt heeft bekomen in Frankrijk. Vóór de omwenteling heerschte daar de volstrekte willekeur bij het aanwenden van grondeigendommen ten algemeenen nutte, zoo zelfs dat het niet uit te maken schijnt hoe het toeging bij een *retrait à titre d'utilité publique*, gelijk toen het onteigenen genoemd werd (1). Dat de regten der grondeigenaars hierbij niet altijd werden geëerbiedigd, is op te maken uit het gezegde door MONTESQUIEU: (2) « Posons donc pour maxime que lorsqu'il s'agit du bien public, le bien public n'est jamais que l'on prive un particulier de son bien, ou même qu'on lui en retranche la moindre partie par une loi ou un règlement politique. Dans ce cas il faut suivre à la rigueur la

(1) Ce que nous appelons aujourd'hui *expropriation pour cause d'utilité publique*, s'appelait anciennement *vente forcée pour utilité publique*, ou *retrait d'utilité publique*.

MAILLARD, sur le titre III de la coutume d'Artois n°. 29, dit: « Le retrait à titre d'utilité publique est la faculté que le roi, l'église ou les villes ont de se faire subroger dans l'achat, même d'acquérir la propriété d'un héritage limitrophe, ou trouvé nécessaire aux fortifications, à l'édification d'une église, à la décoration d'une place, d'une ville, d'une maison royale, ou d'un collège.

« Beaucoup d'anciennes routes, dit Mr. TARRÉ DE VAUXCLAIRS, ont été ouvertes à une époque où l'intérêt public faisait quelquefois méconnaître l'intérêt particulier; et si l'on voulait établir, par des faits ou titres, ce qui se pratiquait alors, on serait fort embarrassé, car on trouverait tant d'exemples contradictoires, qu'il serait difficile d'en déduire une jurisprudence constante. » (*Répert. de la Nouvelle législation*, in v° Tracés des routes).

Nous partageons tout-à-fait cette opinion, et nous croyons qu'il faut renoncer à établir des principes positifs, parce que le gouvernement lui-même n'en avait pas alors d'arrêtés.

M. CH. DELALLEAU, *Traité de l'expropriation pour cause d'utilité publique*. Introduction n°s XXIV et XXVI. Zie ook MERLIN *Rép. in voce Retr. d'ut. publique*.

(2) *Esprit des Lois* l. XXVI ch. 16 *Qu'il ne faut point régler par les principes du droit politique, les choses qui dépendent des principes du droit civil.*

loi civile qui est le *Palladium* de la propriété.»

«Ainsi lorsque le public a besoin du fonds d'un particulier, il ne faut jamais agir par la rigueur de la loi politique, mais c'est là que doit triompher la loi civile..... Après que les peuples qui détruisirent les Romains eurent abusé de leurs conquêtes mêmes, l'esprit de liberté les rappella à celui d'équité; les droits les plus barbares ils les exercèrent avec modération, et si l'on en doutoit on n'auroit qu'à lire l'admirable ouvrage de BEAUMANOIR, qui écrivait sur la jurisprudence dans le douzième siècle.»

«On raccommoitoit de son temps les grands chemins comme on fait aujourd'hui. Il dit que quand un grand chemin ne pouvoit être rétabli, on en faisoit un autre le plus près de l'ancien qu'il étoit possible; mais qu'on dédommageoit les propriétaires aux frais de ceux qui tiroient quelque avantage du chemin. On se déterminoit pour lors par la loi civile, on s'est déterminé de nos jours par le loi politique.»

Ook tegen de misbruiken, uit deze stelsellooze wijze van onteigenen voortvloeiende, kwamen de standen op, en droegen hunnen afgevaardigden bij de Etats-généraux van 1789 den last op om pogingen aan te wenden tot verbetering. In de *cahiers des bailliages* vindt men hieromtrent het volgende: «Toute propriété est inviolable, «nul ne pourra en être privé, même à raison de l'intérêt public, qu'il n'en soit préalablement dédommagé «au plus haut prix.» (1) In art. 17 der *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* der *Assemblée*

(1) Het is bekend dat deze *cahiers*, die het mandaat der afgevaardigden bevatten, in 1355 *cédules* genoemd zijn; in 1363 *cahiers de doléances*, in 1789 *cahiers des bailliages*.

De hierboven vermelde woorden zijn afkomstig van den adelstand in Artois, zie TISSOT *Hist. de la rév. franç.* aangehaald in LE BAS *Dict. encycl. de la France* in voce *cahiers des bailliages*.

constituante in 1789 is dit beginsel overgenomen: «La propriété étant un droit inviolable et sacré, nul ne peut en être privé, si ce n'est lorsque la nécessité publique, légalement constatée, l'exige évidemment, et sous la condition d'une juste et préalable indemnité.»

Dit heeft tot grondslag gestrekt der redactie van de beginselen omtrent onteigening, die in de verschillende constitutien in Frankrijk worden aangetroffen. De assemblee *constituante* heeft echter eene wijze van onteigenen goedgekeurd die zeer weinige waarborgen voor de grondeigenaars opleverde. (1) (Meer in het belang dier eigenaars waren de bepalingen der wet van 8—10 Julij 1791 over de vestingen en van den 12^{den} dier maand over de mijnen.)

Zoo leest men in de constitutie van 3 September 1791 (Titre I): «la constitution garantit l'inviolabilité des propriétés ou la juste et préalable indemnité de celles dont la nécessité publique, légalement constatée, exigerait le sacrifice.»

Dit art. is in twee wetten toegepast, beiden uitsluitend op grondeigendom betrekking hebbende. (2)

De Convention sprak wederom van *voorafgaande* schadeloosstelling in hare Déclaration des droits de l'homme

(1) Art. 4 de la loi des 6 et 7—11 sept. 1790:

«Les demandes et contestations sur le règlement des indemnités dues aux particuliers à raison des terrains pris ou fouillés pour la confection des chemins, comme aux autres ouvrages publics, seront portées de même, par voie de conciliation, devant le directoire de district, et pourront l'être ensuite au directoire de département, lequel les terminera en dernier ressort, conformément à l'estimation qui en sera faite par le juge de paix et ses assesseurs.»

(2) In den *Code Pénal* van 28 Sept.—6 Oct. 1791 art. 1, art. 1 sect. 4 titre 1er et art. 42 titre 2e; en in het decreet van 1 en 4—8 April 1793 art. 12 over het onteigenen bij splitsing van een *domaine national*.

Uitvoerig vindt men alle de hier aangehaalde wetten vermeld bij DE LALLEAU *Introduction*.

art. 19: «nul ne peut être privé de la moindre portion de sa propriété sans son consentement, si ce n'est lorsque la nécessité publique, légalement constatée, l'exige; et sous la condition d'une juste et préalable indemnité.»

Nog vindt men dit beginsel in art. 358 der constitution du 5 Fructidor, an III (22 Augustus 1795), waar echter van geene voorafgaande schadeloosstelling gewag gemaakt werd: «La constitution garantit l'inviolabilité de toutes les propriétés, ou la juste indemnité de celles dont la nécessité publique, légalement constatée, exigerait le sacrifice.»

De vaststelling van het beginsel verdween uit de volgende constitutiën, om eerst in de charte van 1814 weder te worden vermeld (art. 10): «L'état peut exiger le sacrifice d'une propriété, pour cause d'intérêt public, légalement constaté, mais avec une indemnité préalable.» Dit art. is in de charte van 1830 letterlijk overgenomen (art. 9).

Het beginsel is echter steeds onder het Consulaat en het Keizerrijk toegepast, zoo in art. 545 van den Code Civil als in de wet van 16 September 1807 (1), in de bekende wet op de onteigening van 8 Maart 1810 en die van 21 April 1810 omtrent de mijnen.

Het blijkt, dunkt ons, uit deze bloote opgaaf genoegzaam, dat in Frankrijk het beginsel in de verdere wetgeving alleen is toegepast op onteigening van *grond-eigendommen*. Dat de bedoeling ook geene andere

(1) Elle est principalement relative au dessèchement des marais; mais, pour arriver à ce dessèchement, elle autorise, dans certains cas, la dépossession des propriétaires de ces marais. D'ailleurs, le titre VII traite de ce qui concerne les travaux de navigation, les routes, les ponts, les rues, les places et quais dans les villes; les digues et les travaux de salubrité dans les communes; et le titre XI s'occupe des indemnités aux propriétaires pour occupations de terrains.

DELALLEAU *Introd.* n°. XXXVIII.

Thémis, D. VIII, 4 St. [1847]

geweest kan zijn is eveneens, onzes inziens, duidelijk uit den samenhang van al het gebeurde hieromtrent (1), vooral, zoo men bedenkt, dat, in het gewone spraakgebruik, de woorden *propriété* en *propriétaire* dikwijls uitsluitend voor *grondeigendom* en *grondeigenaar* worden gebezigd (2). Een onwedersprekelijk bewijs hiervan levert art. 4 van de *Acte Constitutionnel* van 1793: «*Tout étranger de 21 ans accomplis, qui, domicilié en France depuis une année, y vit de son travail, ou acquiert une PROPRIÉTÉ, ou épouse une française, ou adopte un enfant, ou nourrit un vieillard est admis à l'exercice des droits de citoyen en France.*» Hier kan onmogelijk iets anders dan grondeigendom zijn bedoeld.

Het schijnt ook niet dat tot nog toe aan die bedoeling in Frankrijk is getwijfeld, zelfs niet op grond van art. 545 van den Code Civil, waar het woord *propriété* zeker niet in die beperkte beteekenis mag opgevat worden. Dat er bij het plaatsen van dit artikel in den titel *de la Propriété* niet aan gedacht is, dat het daardoor zoo groot eene uitbreiding verkreeg, blijkt wel uit het bijbehouden van het vereischte eener voorafgaande schadeloosstelling, die bij onteigening van roerende goederen (b. v. in het geval van watersnood enz.) moeilijk altijd kan worden gegeven. Wij hebben ook niet kunnen bespeuren, dat in

(1) DUMONT, de uitgever en vertaler der werken van BENTHAM, die door zijne betrekking tot MIRABEAU zeer in staat was de meening te kennen der opstellers der *déclaration des droits de l'homme* in 1789 heeft ook niets anders daarin gezien. Zie *Examen de la décl. des droits de l'homme et du citoyen*, geplaatst achter het werk: *Traité des sophismes politiques*.

(2) Zie Dict. de l'Acad. franç. in voce *propriété*: Il s'emploie aussi absolument et se dit des *biens-fonds*, comme terres, maisons. Opmerkelijk is het ook dat het woord *propriétaire* daar wel in het algemeen wordt omschreven: «celui ou celle à qui une chose appartient en propriété»; maar dat in alle de voorbeelden het woord wordt gebezigd in volzinnen alleen op grondeigenaars betrekkelijk.

de discussiën de aandacht des wetgevers hierop is gevallen en de schrijvers roeren dit punt of niet, of slechts geheel van ter zijde aan. DELALLEAU b. v. zegt (1): «L'expropriation pour cause d'utilité publique ne s'applique qu'aux immeubles; car l'on ne donne pas le nom d'expropriation aux *réquisitions* de denrées et autres objets mobiliers que les gouvernemens sont quelquefois dans la nécessité d'ordonner. La simple lecture de la loi du 8 mars 1810 fait voir qu'elle ne s'occupe que de la dépossession des immeubles et les formalités, qu'elle établit ont trop de solennité, entraînent trop de lenteurs, pour que l'on puisse croire qu'elles s'appliquent aux propriétés mobilières. Sans doute lorsqu'il s'agit de réquisitions le gouvernement et les particuliers trouveraient dans l'art. 545 du Code Civil et dans l'art. 10 de la Charte l'origine de leurs droits et de leurs obligations réciproques. Mais nous ne nous occuperons pas de cette matière, dont les principes sont tout-à-fait différens de ceux qui régissent les expropriations d'immeubles.»

Onderzoekt men nu vervolgens hoe hier te lande de regtsleer was omtrent het regt van den Staat op bijzonderen eigendom en hoe werd onteigend, dan treft men groote gelijkheid aan met hetgeen reeds over Frankrijk is gezegd. Men dacht alleen aan onteigening van grondeigendommen, vooral ook omdat dit regt werd afgeleid uit het *dominium eminens* aan den Staat toegekend, dat meestal op onroerende zaken werd toegepast. Opmerkenswaardig is hieromtrent het betoog der Staten van Zeeland, dat zij het regt hadden van de steden Vlissingen en Veere niet meer in leen uit te geven:

«En schoon dit Regt wel meest te pas komt omtrent vaste goederen, die aangenomen worden tot zeker gebruik, en ook wel om die, als schadelijk aan het Gemeen, te vernietigen, of te destruëren; zoo volgt *uit het wezen*

(1) In het aangehaalde werk titre 1er, chap. 1er, sect. 1er.

van de zaak, en uit de gelijkheid van de redenen, dat het evenzeer applicabel is op Actien, en Geregtigheden, wanneer voor den gemeenen Staat, en tot conservatie van dien, noodig bevonden word die Actien, en Geregtigheden, uit handen van een particulier aan te nemen, aan de Domeinen te hegten, en daarbij te incorporeren, of te vernietigen.» (1)

Men ziet hieruit ten volle de bevestiging onzer stelling, daar de Staten zich niet beroepen op een bestaand regt, maar hun beweren zoeken te staven door eene redenering *ex analogia*.

Wat de wijze van onteigenen betreft, deze is, gelooven wij, even moeilijk onder eenen regel te brengen als wij gezien hebben dat in Frankrijk het geval is, en niet minder bezwaarlijk is het de noodige bouwstoffen op te sporen. Welligt wordt in dit tijdschrift een opzettelijk opstel hierover geplaatst, hetgeen eene gaping in onze regtsgeschiedenis zal aanvullen; zoover ons toch bekend is, bestaat er niets over dit belangrijke onderwerp (2). Wij meenen echter genoegzaam te hebben aangetoond, dat het onteigenen ten algemeenen nutte en tegen schadeloosstelling hier alleen in gebruik was bij grondeigendommen, hoewel de bedoeling in het aannemen der Fransche wetsbepalingen misschien eene andere dan in Frankrijk geacht kan worden te zijn geweest.

(1) *Propositie, bij de III. Gedeputeerden van de Provincie van Holland, en West-Vriesland, rakende de steden Vlissingen, en Veere, ter vergadering van Haar Hoog Mog. gedaan.* Dit stuk is uitgegeven in het Regt van Zijn Hoogh. den Heere Prince van Orange en Nassau enz. tot het Marquisaat van Veere en Vlissingen. Francker. 1733 bl. 272.

(2) In de dissertatie van den heer JOHANNES RENGERS HORA SICCAMA *de jure summi imperii bona civium dominio civitatis subjiciendi*. Gron. 1827, vindt men slechts gewag gemaakt van het bovenvermelde omtrent het marquisaat van Veere en Vlissingen, daar de schrijver het onderwerp minder uit het historisch, dan uit het filosofisch oogpunt heeft beschouwd.

Het schijnt ons toe, dat de stellers der verschillende ontwerpen van staatsregelingen, welke die van 1798 hebben voorafgegaan, ook hierin geneigd zijn geweest te generaliseren en tot een algemeen beginsel te verheffen, hetgeen in Frankrijk, met het oog op een bijzonder geval, was vastgesteld. Zij hebben bepaaldelijk ook niet gedacht aan de beteekenis van het woord *propriété* en gemeend te doen te hebben met eene dier algemeene stellingen, zoo als er zoo vele in de *déclaration de droits* voorkomen, die, volgens hen, niet te breed toegepast konden worden. Dat hierdoor nu een voorschrift in het geschreven regt kwam, dat veel te algemeen kon worden opgevat en tot verkeerde gevolgtrekkingen kon leiden, is toen reeds ook eenmaal gevoeld. *In de Rechten en Pligten van den Mensch en Burger*, voorgesteld door de commissie benoemd tot onderzoek van het *Plan van constitutie voor het volk in Nederland*, van 10 November 1796, vindt men (art. 4 der Pligten): «Der burgeren eigendommen zijn zoo heilig, dat ook derzelver minste gedeelte, zonder hunne toestemming, nooit onder de beschikking der Maatschappij kan vallen; en wanneer eens het algemeen welzijn de uitoefening van den oppereigendom mogt vorderen, ook dan is de Staat tot billijke schadeloosstelling verplicht.» Dan onmiddellijk volgt daarop (art. 5): «Ten aanzien der andere beperking des Eigendoms, is de maatschappij verplicht, geene hoegenaamde belasting te heffen, die onevenredig drukt en waarvan de noodzaaklijkheid, ter bereiking van haar doel, niet blijkt.» (1)

Bij het redigeren der Staatsregeling van 1798 schijnt evenwel niet meer aan de gevolgen der stelling te zijn gedacht, en zij bevat dan ook niet meer dan eene vertaling van art. 558 der Fransche Constitutie van 1795:

(1) Vergelijk hieromtrent THORBECKE *Aant. op de Gr.*, deel II bl. 148 in fine.

«Niemand kan van het geringst gedeelte van zijn eigendom, buiten zijne toestemming, beroofd worden, dan alleen, wanneer de openbare noodzakelijkheid, door de vertegenwoordigende magt erkend, zulks vordert, en alleenlijk op voorwaarde eener billijke schâvergoeding.» De Staatsregeling van 1801 (art. 5), bevat hetzelfde beginsel met die wijziging, dat niet is aangewezen wie de noodzakelijkheid der onteigening moet beoordeelen: «ieder ingezeten wordt gehandhaafd bij de vreedzame bezitting en het genot zijner eigendommen. Niemand kan van eenig gedeelte derzelven worden ontzet dan wanneer het algemeen welzijn zulks volstrekt vordert, en in zoodanig geval niet anders dan tegen eene billijke schâvergoeding.»

Eerst in 1815 bekwam het voorschrift weder eene plaats in ons geschreven staatsregt, in navolging van de staatsregeling van 1801 en de Fransche charte van 1814.

Het is duidelijk dat door alle deze bepalingen de aard der stelling geheel veranderd is. Men heeft gedacht te vertalen, maar geheel iets anders vastgesteld, door de algemeene opvatting van het woord *propriété*. Dit heeft ook ten gevolge gehad dat de woorden *eenig gedeelte* een geheel anderen zin hebben gekregen. In de *déclaration des droits* beteekende *la moindre portion*: eenig stukje gronds hoe gering ook; en deze overbodige bijvoeging treft men dan ook in geene der Fransche constitutiën aan; *eenig gedeelte van den eigendom* wil ook zeggen: elk regt op zich zelf dat den eigenaar toekomt.

Welke gevolgen dit heeft zal op het eind van dit opstel nog worden aangetoond.

Even als in Frankrijk heeft niemand er tot nu toe aan gedacht om de stelling in hare uitgebreidste beteekenis op te vatten (1). Een groot aantal van wetten en besluiten

(1) In het ontw. van Burg. Weth. van 1820, b. v. vindt men art. 1101: «Het bepaalde bij art. 1099 doet geen' afbreuk aan het regt, het-

beperken het genot van den eigendom (1), waartegen nooit is opgekomen.

Zoo weinig zijn de gevolgen berekend der algemeene stelling, aan het hoofd van art. 162 geplaatst, of de bedoelingen gekend der oorspronkelijke opstellers, dat er sedert eene geheel vreemde beteekenis aan is gegeven. De heer THORBECKE had in zijne aantekening op de Grondwet gezegd, dat de eerste woorden van 162 niets waren dan «eene klinkende spreuk, die niets of te veel zegt.» In het voorstel tot verandering der Grondwet in 1845 was de weglating der stelling voorgesteld, en de noodzakelijkheid in de memorie van toelichting aange- toond (2).

In het voorloopig verslag is nu eene allerzonderlingste reden gegeven, waarom de aangevallen woorden moesten behouden blijven: «voorts heeft men algemeen verklaard, prijs te stellen op het behoud van den 1sten volzin van art. 162, waarvan de bepaling, in verband tot de gebeurtenissen van 1814, geacht werd veelbeteekenende en gansch niet overbodig te zijn.» (3)

welk aan den Staat, of ook aan steden of mindere staatkundige genootschappen mogt toekomen, om ten behoeve der algemeene belangen, ook over bijzonderen eigendom, in sommige gevallen van noodzakelijkheid of hoog gewigt te kunnen beschikken.

De grenzen dezer bevoegdheid, en de verplichting tot schadevergoeding in dit geval, worden door den aard der zaak, en door bijzondere wetten geregeld.»

Zie ook art. 625 Burg. Wetb. en de wet van 29 Mei 1841, *Staatsblad* n°. 19.

(1) Eene opnoeming vindt men in THORB. *Aant. op de Gr. II* bl. 149 en 150.

(2) *Handel. omtrent het voorstel van negen leden der Stat. Gen. tot Herz. der Gr.* bl. 22 en 89.

Het voorgestelde art. luidde: «Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemeenen nutte, in elk geval door eene wet te verklaren, en tegen voorafgaande schadelessstelling.»

(3) *Handel.* bl. 144.

Het zal uit al het bovenstaande wel genoegzaam blijken, dat de voorstellers konden volstaan met daartegen op te merken: «De beteekenis en het belang van den 1sten volzin van art. 162, «in verband met de gebeurtenissen van 1814,» heeft men niet opgehelderd.» (1)

De gevraagde opheldering is niet gegeven geworden. Het voorstel is echter gewijzigd ter voldoening aan de gegronde aanmerkingen der Kamer, omtrent het onmogelijke eener *voorafgaande* schadeloosstelling in elk geval, en het doellooze van altijd te eischen, dat er voor elk bijzonder geval eene wet worde vereischt (2).

Dit is nu de geschiedenis van het voorgevallene omtrent deze grondwettige bepaling. Dat verandering volstrekt noodzakelijk is, blijkt genoeg als men bedenkt, dat inbreuk op wettig verkregen regten, zoo zij met de billijkheid strijden, of wanneer het eerbiedigen daarvan te groote verplichting aan den Staat zoude opleggen, wel niet altijd kan worden vermeden. De heer THORBECKE stelde zich reeds voor het geval, dat door eene wet inbreuk wordt gemaakt op de regten der schuldeischers van den Staat (3). Hij scheen te twijfelen of dan die schuldeischers, op grond van art. 165 en 177 der Grondwet, regt kunnen vorderen bij den Hoogen Raad, en of deze dan de *formele* wettigheid van zulk eene wet kan

(1) *Handel.* bl. 206.

(2) Ib. bl. 241: «Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemeenen nutte, in elk geval door eene wet te verklaren, en tegen voorafgaande schadeloosstelling.

De uitzonderingen op het vereischte der verklaring in elk geval door eene wet, en ten behoeve van vestingbouw en den aanleg, het herstel of onderhoud van dijken, worden door eene algemeene wet geregeld.

Noch het vereischte der voorafgaande verklaring door eene wet, noch dat van voorafgaande schadeloosstelling kan worden ingeroepen in de gevallen van oorlog, brand of watersnood, die onverwijld inbezitting mogten vorderen, onverminderd het regt van schadeloosstelling.»

(3) *Aant. op de Gr.* II bl. 150.

voorbijgaan om de grondwettigheid van den inhoud te beoordeelen. De Hooge Raad geeft duidelijk te kennen in het bovenvermeld arrest, dat zij zich voor het onverbindende van zulk eene wet zoude verklaren. Hoe dus moge gedacht worden over zijne bevoegdheid, bijna zeker is het, dat dit Collegie zich geroepen zoude achten om hetgeen met art. 162 strijdig mogt zijn, voor onverbindend te verklaren. Zoo ooit dus noodzakelijkheid tot verandering bestond dan is het hier.

Men geve dus zoo vele waarborgen aan het regt der ingezetenen als men wil, maar men beperke het beginsel in zijne strengheid tot de onteigening van grondeigendom, waarvoor het oorspronkelijk is geschreven.

Wij moeten nog doen opmerken, dat door dit overbrengen der stelling van het onteigenen van den geheelen grondeigendom op eigendom in het algemeen twee gevallen niet zijn voorzien. Het eerste geval omdat het bij het ontzetten van den eigendom van roerend goed alleen kan te pas komen. Het algemeen belang kan toch vorderen, dat eenig voorwerp geheel worde *vernietigd*, zonder dat eene strafbare daad daarmede zij gepleegd, die eene verbeurdverklaring zoude wettigen (1). Wanneer nu zulk voorwerp is schadelijk en toch zoude moeten worden betaald, wordt, meenen wij, een onbillijke last aan de schatkist opgelegd. En, zoo als de wet nu ligt, kan het wel niet betwijfeld worden, dat zij geen onderscheid maakt tusschen de ontzetting eener geldswaardige zaak, om die tot eigen gebruik aan te wenden, en die welke vernietiging van het voorwerp ten doel heeft. De Regering heeft dit onderscheid willen doen gelden bij de

(1) Het regt der wetgevende magt om bijzondere voorwerpen verbeurd te verklaren, wordt afgeleid uit art. 169 der Grondwet, hoewel niet direct en slechts volgens den regel: *qui de uno dicit de altero negat*. Streng genomen is die verbeurdverklaring ook in strijd met art. 162. Reden dus te meer voor eene verandering.

beraadslagingen over de wet op het veefonds, om de ongehoudenheid tot schadevergoeding bij het dooden van aangestoken vee te betoogen (1). In dit geval kan nu wel beweerd worden, dat een ongeneeslijk stuk vee geene waarde hoegenaamd meer heeft en dat dus *jure* wel schadevergoeding kan worden gevorderd, hoewel die *facto* niet zal behoeven te worden gegeven; doch het is ligt te voorzien, dat dit in de uitvoering moeilijk kan worden volgehouden en dat het bezwaar door eene verbeterde redactie van art. 162 geheel uit den weg zoude worden geruimd.

Hetzelfde is het geval met de verplichting aan de commissarissen van politie opgelegd in sommige keuren, om bedorven spijzen of dranken, die schadelijk voor de gezondheid zijn bevonden, in stille putten weg te werpen, te begraven of op eenige andere wijze te vernietigen (2), hetgeen zeker in strijd is met art. 162 en toch niet ongrondwettig behoorde te wezen.

Het tweede geval is het regt, dat aan den Staat behoort te worden toegekend, om den grondeigenaar te *verhieden* deze of gene daad te verrigten, waardoor gevaar zoude kunnen ontstaan van eenig onheil, b. v. brand of ongezondheid; of zelfs het uiterlijk aanzien der plaats zoude kunnen lijden. Zoodanig verbod is stellig *ontzetting van eenig gedeelte* van den eigendom en dus ongrondwettig, zoo geene schadevergoeding wordt gegeven. Mr. G. DE VRIES, die het geoorloofde van zulk een verbod beweert (3), redeneert dan ook meer uit art. 625 van het Burg. Weth. en de beperkte uitlegging daar aan

(1) Men zie over deze geheele vraag W. C. D. OLIVIER, *Proeve over de beperkingen van den eigendom door het politie-regt*. Leiden 1847, bl. 103 en volgg.; die het belemmerende van art. 162 ook zeer heeft gevoeld.

(2) Zie Mr. G. DE VRIES, *De wetgevende magt der plaatselijke besturen*, bl. 228 en volgg.

(3) Zie hetzelfde werk, bl. 163 en volgg.

art. 162 der Grondwet gegeven; dan uit dit art. zelf, zoo als het nu na het arrest van den Hoogen Raad zal moeten worden opgevat en waardoor dan stellig de magt der plaatselijke besturen, in het maken van verordeningen omtrent hunne plaatselijke belangen, volgens art. 153 der Grondwet, aan banden wordt gelegd. Die uitlegging neemt trouwens de noodzakelijkheid niet weg eener hoogst ongerijmde onderscheiding, daar het verbod om te bouwen grondwettig zoude zijn, en daarentegen niet geoorloofd om te doen afbreken hetgeen reeds bestond bij het uitvaardigen der keur. Op die wijze zoude b. v. de eigenaar eener fabriek, die na het oprigten blijkt te zijn schadelijk voor de gezondheid of gevaarlijk, regt hebben op schadevergoeding, ja, zoo lang geene vormen door de wet zijn voorgeschreven, haar mogen voortzetten, terwijl een ander zoude kunnen worden verhinderd in het oprigten.

Deze opmerkingen zullen, vertrouwen wij, het onvolledige en belemmerende van art. 162 der Grondwet des te meer doen uitkomen.

Het bovenstaande was reeds afgedrukt toen ons in handen kwam de *Poolsche Constitutie* van $\frac{1}{2}$ $\frac{5}{7}$ November 1815, waarin wij eene bevestiging vonden onzer uitlegging der fransche wetsbepalingen omtrent onteigening. Deze Constitutie is, gelijk bekend is, door den Keizer ALEXANDER, als Koning van Polen, uitgevaardigd ter voldoening aan de acten van het congres van Weenen. Onderscheidene bepalingen vindt men daar kennelijk overgenomen uit de fransche staatsregelingen, zoodat zij in de fransche vertaling, te Warschau met den poolschen text in 1816 uitgegeven, soms bijna woordelijk overeenkomen. Dit is ook het geval met de voorschriften omtrent onteigening. De mogelijkheid is echter voorzien, dat het

woord *eigendom* als op de mijnen niet toepasselijk zoude kunnen worden opgevat en van daar zeker dat het artikel met art. 10 der fransche charte van 1814 gelijkkluidend, door een ander vooraf wordt gegaan, dat tevens allen twijfel wegneemt omtrent de toepasselijkheid op iets anders dan onteigening van grondeigendom. Zie hier de beide artikels:

«Art. 26. Toute propriété, quelque soit sa désignation ou sa nature, qu'elle se trouve sur la superficie, ou dans le sein de la terre, et à quelque individu qu'elle appartienne, est déclarée sacrée et inviolable. Aucune autorité n'y peut porter atteinte sous quelque prétexte que ce soit. Quiconque attaque la propriété d'autrui, est réputé violateur de la sûreté publique et puni comme tel.

«Art. 27. Néanmoins le gouvernement a le droit d'exiger d'un particulier le sacrifice de sa propriété pour cause d'utilité publique, moyennant une juste et préalable indemnité. La loi déterminera les cas et les formes de l'application de ce principe.»

Door de stellers dier constitutie is dus de fransche bepaling ook begrepen als alleen op grondeigendom betrekkelijk.

Wij hadden ook nog verzuimd te doen opmerken, dat ook art. 11 der belgische constitutie steeds in een beperkten zin is uitgelegd. Het luidt:

«Nul ne peut être privé de sa propriété que pour cause d'utilité publique, dans les cas et de la manière établie par la loi, et moyennant une juste et préalable indemnité.»

Meermalen is door het belgische hof van cassatie beslist dat dit artikel niet heeft afgeschaft art. 537 of 544 van den Code Civil en ook geen inbreuk maakt op de bevoegdheid der plaatselijke besturen om het bouwen der eigenaars van den grond aan voorzigtigheids-maatregelen te onderwerpen.

BOEKBEOORDEELINGEN EN VERSLAGEN.

(NEDERLANDSCHE LITERATUUR).

G. PLIESTER. *Leerboek der Notariële Wetenschap*. Te Arnhem bij Is. AN. NYHOFF, VIII en 385 blz.

W. F. OVERHOFF JR. *De Nederlandsche Notaris. Handboek bij de uitoefening der notariële praktijk*. Te Amsterdam bij J. C. SPIJKER Az, VIII en 384 blz.

TH. VAN UIJE PIETERSE. *Handleiding tot beoefening van het Notaris-Ambt*. Te Amsterdam bij J. M. E. MEIJER, XIV en 400 blz.

H. K. J. VAN DEN BUSSCHE. *Handleiding tot voorbereiding tot het afleggen van examen voor het Notaris-Ambt*. Te Middelburg bij U. F. AUER, III en 268 blz.

Aanteekeningen op de Wetten van den 31 Mei 1843 (Staatsblad n°. 22 en 23) *betrekkelijk Boedelscheidingen*. Te Sneek bij VAN DRUTEN en BLEEKER, 55 blz.

De handleidingen voor Notarissen der heeren LOKE, DWARS en MABÉ, had ik reeds met genoeg leeren kennen, toen de redactie van dit tijdschrift mij tot het geven van verslag en beoordeeling der bovenstaande werken uitnoodigde. Waren die drie eerstgenoemde handboeken zoo onvolledig, dat reeds zoo spoedig aan andere behoefte gevoeld werd? Deze gedachte rijst hier terstond op. En inderdaad, naar ik geloof, niet ongegrond. Immers men mag veronderstellen, dat, wanneer verscheidene boeken over hetzelfde onderwerp het licht zien, de laatst uitkomende beter zullen zijn dan de eerste. De eischen toch worden allengskens grooter. Wetenschappelijke voorneming zal wel immer door vrije ontwikkeling van denkbeelden worden bevorderd, doch zulks neemt niet weg dat er genoeg gelegenheid bestaat om zijne gedachten over het een of ander onder-

werp van wetenschap of praktijk mede te deelen, dan dat men voor weinige nieuwe opmerkingen den vorm van een handboek zou behoeven te kiezen, waarmede noodwendig de reproductie gepaard gaat van hetgeen door anderen herhaaldelijk en breedvoerig reeds gezegd is. Eene menigte van boeken, die veelal hetzelfde zeggen, is der wetenschap dikwijls meer belemmerend dan voordeelig.

Deze aanmerking betreft in het bijzonder de werken der heeren OVERHOFF, VAN UIJE PIETERSE EN VAN DEN BUSSCHE.

Omtrent het werk van den heer PLIESTER geldt die aanmerking niet zoo algemeen. Hier ontmoet men eene onafhankelijke, eigenaardige en van de bestaande handboeken zeer onderscheiden wijze van behandeling. Vele quaestiën worden in dat boek voorgesteld, die men elders te vergeefs zoude zoeken, en uit dat oogpunt verdient het werk van den heer PLIESTER, reeds gunstig door een ander werk bekend (1), aanbeveling en goedkeuring.

De aangekondigde werken zullen door mij achtereenvolgens worden nagegaan,

I. en wel *vooreerst*, dat van den heer PLIESTER. De voorrede daarvan wijst ons het standpunt, waarop de auteur zich geplaatst heeft. «Sedert de invoering der «Nederlandsche Wetgeving,» zegt hij: «zijn verschil«lende handboeken voor Notarissen in het licht ver«schenen.

«Bij al dezelve hebben de schrijvers ten doel gehad, «om aan de Notarissen een meer of min systematisch «geheel te verschaffen van de onderscheidene wetsbe«palingen, waarmede zij behooren bekend te zijn. Die «handboeken hebben ongetwijfeld hun nut, maar zij «zijn niet toereikend tot eene volkomene opleiding voor

(1) Aanteekeningen op de Nederl. Burg. Wetgeving; te Arnhem bij IS. AN. NYHOFF, 1840.

«het Notaris-amt van die adspiranten, welke geene «academische lessen hebben bijgewoond, of die niet van «elders in de gelegenheid zijn, zich met de regtsbe- «ginselen en met de gronden van wetsuitlegging gemeen- «zaam te maken» enz.

De schrijver wil door zijn leerboek aan het gemis van genoegzaam wetenschappelijke vorming bij velen onder de niet-regtsgeleerde adspiranten te gemoet komen. Dat doel is voorzeker uitmuntend. Of hetzelfde door zijn werk bereikt zal worden, meen ik echter met eenigen grond te mogen betwijfelen, daar het boek, bij veel goeds, hier en daar te zeer blijken van overhaasting en verwarring van begrippen draagt; misslagen, die het doelmatige van het leerboek zeer verminderen en verre van wetenschappelijk zijn.

B. v. op p. 26 beroept zich de heer P. op eene wet, die bij ons niet bestaat. «In sommige gevallen» zegt hij: «en bepaaldelijk voor geschillen, welke tusschen vennoo- «ten in zake van koophandel ontstaan, is de uitspraak van «scheidsmannen bij de wet voorgeschreven.» Zoo die wet bestond dan zou de heer P. de praktijk voorzeker aan zich verplichten door haar aan te wijzen, om op die wijze een beding dat bijna in elke akte van vennootschap deszelfs plaats vindt, «dat bij voorkomende geschillen deze «door scheidsmannen zullen beslist worden» overbodig te maken.

Op p. 104 geeft de heer P. eene definitie van *jus in re*. «Een regt in de zaak is dat, uit kracht waar- «van de zaak ons toebehoort, zonder nadere levering «van eigendom.» Eene definitie inderdaad, die weinig geschikt is om den lezer het begrip van *jus in re* duidelijk te maken. Dat het onderling verband en verschil van zakelijke en persoonlijke regten den schrijver zelve niet helder voor den geest was, blijkt onder anderen op p. 124, alwaar men leest: «want een zakelijk regt

«kan niet van de eene zaak op de andere overgaan, «dan door eene uitdrukkelijke bepaling der wet, die «hier ontbreekt, of door de overeenkomst der belang- «hebbenden.» En op p. 174: «Zoo gaan alle lasten, «als erfdienstbaarheden, tiendpligtigheid, grondrenten «en dergelijke, door schuldvermenging te niet, wan- «neer het belaste erf eigendom wordt van den persoon, «aan wien het heerschende erf toebehoort, of die schuld- «eischer van de verbindtenis ware.» Hoe bij *zakelijke regten* van overgang van de eene zaak op de andere, of van schuldvermenging kan gesproken worden, ver- klaar ik gaarne niet te kunnen begripen.

Schuldvermenging wordt op p. 172 nog in een ander opzicht misverstaan. Compensatie en schuldvermenging worden dáár met elkander verward.

Op p. 176 en 177 schrijft de heer P.: «Behalve de «regtsvordering tot vernietiging van verbindtenissen, «bestaat er eene regtsvordering tot vernietiging of nie- «tigverklaring van akten, in het geval dat daarbij de «formaliteiten zijn verzuimd, welke de wet op straffe «van nietigheid voorschrijft; deze nietigheid moet even- «zeer in regten worden uitgesproken, omdat men zich «zelven geen regt kan verschaffen. De regtsvordering «tot nietigheid vervalt door de uitdrukkelijke, of stil- «zwijgende bekrachtiging der verbindtenis, gedaan door «hem, die de nietigheid had kunnen tegenwerpen, «nadat de oorzaak der nietigheid heeft opgehouden.»

Bij huwelijksche voorwaarden, hypotheek en andere akten, waarbij de notariële vorm op straffe van nietig- heid voorgeschreven is, doch bij onderhandsche akte opgerigt zijn, zal, volgens bovengenoemde stelling, immer de nietigheid in regten moeten worden uitge- sproken; hetgeen voorzeker het geval niet is, daar de huwelijksche voorwaarden of hypotheek alsdan als niet bestaande moeten worden beschouwd. En deze nietig-

heid is zoo absoluut, het wezen der handeling is hier zoo naauw met den vorm verbonden, dat zij in geen geval door uitdrukkelijke of stilzwijgende bekrachtiging kan gedekt worden. Doch zulks heeft de heer P. stellig niet bedoeld. Dat zijne woorden tot zoodanige gevolgtrekking aanleiding geven, moet ook hier weder aan overhaasting worden toegeschreven. Hij verwarde nietigheid en vordering tot nietigverklaring. Cf. artt. 202, 1217, 1363, 1492, 1929, 1930 B. W.

Op p. 244 wordt gezegd: »De eed, welke bij het »sluiten der boedelbeschrijving moet worden afgelegd, »geschiedt altijd in handen van den notaris, wanneer de »inventaris notarieel wordt opgemaakt.» In art. 681 7º W. v. B. R. evenwel staat: »het zij in handen van »den notaris, het zij in handen van den kantonregter.» Werd dat artikel hier wel vergeleken?

Hetgeen eenige regelen verder op die bladzijde voorkomt: »De gedachte eed heeft alleen betrekking tot het »stoffelijke, en is wel te onderscheiden van den eed, »voorgeschreven bij art. 444, als welke geheel op het »zedelijk gedeelte van den inventaris ziet,» — getuigt mede van eene achteloosheid in uitdrukking en onduidelijke voorstelling, die aan een wetenschappelijk werk vreemd behoort te zijn.

Op p. 255 wordt den notaris aangeraden, als stond het aan zijne verkiezing, hetgeen de wet hem bij art. 697 W. v. B. R. als eene verplichting voorschrijft. Men leest daár: »De notaris zal het best doen, de belanghebbenden »voor te slaan, hunne verschillende gevoelens te doen »opnemen in een door hem op te maken proces-verbaal.» Het art. zegt: »Bijaldien in den loop der werkzaamheden van de scheiding zwarigheden ontstaan, zal de notaris daarvan een afzonderlijk proces-verbaal opmaken, behelzende de beweringen van partijen.»

Op p. 301 wordt geleerd: »dat de notaris akten mag

» opmaken op elken dag en elk uur, daartoe door de belang-
» hebbenden aangewezen, met uitzondering van die, welke
» tot den aard der geregtelijke akten behooren, dat is,
» waarbij niet al de belanghebbenden vrijwillig handelen,
» maar waarbij, ten opzichte van sommigen, formaliteiten
» van dwang worden vervuld, zoo als: protesten, betee-
» keningen; of waarbij geregtelijke oproeping of dagvaar-
» ding moest plaats hebben: » Beteekeningen, geregte-
lijke oproeping, dagvaarding? Bij eenig nadenken zou
de schrijver voorzeker dergelijke akten niet tot de
attributen van den notaris gebragt hebben.

Aan weinig nadenken zal ook waarschijnlijk moeten
worden toegeschreven de aanmerking, door den heer P.
op p. 343 gemaakt, » dat er geene noodzakelijkheid
» bestaat, en doorgaans geen nut, om een proces-verbaal
» op te maken van eene gehoudene veiling, waarin geen
» verkoop heeft plaats gehad. »

Doch genoeg voorbeelden om aan te toonen dat mijne
aanmerking, omtrent de blijken van overhaasting en ver-
warring in het werk voorkomende, geene magtspreuk is.

Na deze voorloopige aanmerking ga ik over den lezer
met den inhoud van het werk van den heer PRIESTER
nader bekend te maken, en de juistheid van zijne sys-
thematische indeeling te onderzoeken.

De schrijver begint zijn werk met eenige hoofdstukken
te wijden aan de beschouwing van wetten en regt in het
algemeen, de uitlegging der wetten, de uitoefening van
regten, regtsvorderingen, compromis, de burgerlijke
wetgeving en het verband daarin. Vervolgens handelt hij
over personen in het algemeen en hunne bekwaamheid
of onbekwaamheid tot het aangaan van overeenkomsten,
aan welke behandeling de zedelijke lichamen te regt
worden aangesloten. Daarop wordt over vennootschappen
enz. reeds gesproken, welk onderwerp hier niet op
deszelfs plaats is.

Zakelijke regten en de middelen van eigendomsverkrijging, het onderwerp, de oorzaak en gevolg der overeenkomsten, de verbindtenissen, eenige bijzondere overeenkomsten, zoo als koop en verkoop enz., worden achtereenvolgens behandeld. Dat de behandeling van bewaargeving en sequestratie, maatschap of vennootschap, schenking, kansovereenkomsten, de betrekking tusschen echtgenooten, ten opzichte hunner goederen, in de opgenoemde orde plaats heeft, is voorzeker niet systematisch te noemen.

Achtereenvolgens behandelt nu de schrijver de giften ter zake des huwelijks, de scheiding van goederen, de erfenissen en gemeenschappen, zekerheden voor de verbindtenissen, algemeene ophelderingen over zekerheden, dading, wisselbrieven, boedelafstand, kennelijk onvermogen, faillissement, bewijs, den vorm van notariële akten, het uitgeven van grossen, afschriften en uittreksels, over de inrigting van het kantoor, opmerkingen omtrent de notariële praktijk, zegel, registratie, verkoop van roerende goederen, hypotheken en regt van successie en overgang.

Systematische indeeling, een eerste vereischte in een werk, dat aan het doel van den heer P. beantwoordt, laat hier ook veel te wenschen overig.

Het zoude mij te ver afleiden indien ik alle stellingen des schrijvers, waarmede ik mij niet kan vereenigen, opzettelijk wilde beschouwen en deswege mijn gevoelen mededeelen. Ik zal mij dus alleenlijk bepalen met sommige derzelve kortelijk op te geven.

De schrijver verdeelt het regt in Natuurregt, Volkenregt en Burgerlijk regt. Het Staatsregt wordt niet afzonderlijk opgenoemd, maar door den schrijver tot het Burgerlijk regt in algemeenen zin gebragt. Ofschoon dat gevoelen deszelfs voorstanders vindt (SCHMALZ b. v. in zijne Encyclopaedia, onderscheidt 1°. *Burgerlijk regt*,

hetwelk hij verdeelt in *publiek* en *privaat*, 2°. *Volken-regt*) verdient m. i. de gewone verdeeling, waardoor het Staatsregt van het Burgerlijk regt wordt afgescheiden, verre de voorkeur. Naar mijne wijze van zien zal dus de militaire wetgeving, het strafregt, het politieregt, tot het *publiek regt*, maar niet tot het Burgerlijk regt moeten gebragt worden.

Op p. 38: »Indien vreemdelingen, volgens art. 8 met »Nederlanders worden gelijk gesteld, moeten zij be- »schouwd worden als ingezetenen en, door wetduiding, »voor Nederlanders in den zin van art. 9 der Grondwet »worden gehouden.»

De schrijver zegt op p. 108: »De opdracht op levering »van den eigendom is slechts noodig, om den kooper »ten aanzien van derden, die te goeder trouw zijn, te »vestigen in het zakelijke regt, hetwelk hij, door de »overeenkomst, reeds ten aanzien van den verkooper, »verkregen heeft.»

Tot verklaring van art. 784 B. W. zegt de heer P. onder anderen op p. 119: »Wanneer men er op let, »dat het zoo even genoemde woordje (*of*), voorkomende »achter het woord »vestigt», hetzelfde beteekent als het »latijnsche woord *sive*, hetwelk men zoude kunnen ver- »talen: *dat is*, dan vervalt alle twijfel en is het duidelijk, »dat de vestiging niet anders kan geschieden, dan door »een voorbehoud bij de vervreemding of vermaking van »het goed.»

II. De heer OVERHOFF spreekt in vier hoofdstukken over de algemeene voorschriften ten opzichte van het Notaris-ambt, de algemeene leer betreffende de overeenkomsten, zaken en zakelijke regten, en over bepalingen aan iedere akte en handeling in het bijzonder eigen.

Ik zal mij omtrent dit werk alleen bepalen tot de

mededeeling van eenige onnaauwkeurigheden en onjuiste redenering.

Zonderling en verkeerd is de stelling op p. 40: »Ingeval de aan den notaris niet bekende persoon wordt »bekend gemaakt door getuigen, die hem mede niet »bekend zijn, kan de komparant de getuigen en kunnen »de getuigen den komparant aan den notaris bekend- »maken» en bij die woorden wordt de volgende noot gevoegd: »De wet toch bepaalt, dat de identiteits-getuigen dezelfde bevoegdheid moeten hebben als de instrumentaire getuigen, en deze laatsten zijn niet onbevoegd »als zij aan den notaris onbekend zijn, indien zij hem »slechts door den komparant bekend gemaakt worden; »de wet eischt zoo min van partijen als getuigen *bekend zijn*, maar wel *bekendmaking* aan den notaris.» Ziedaar eene stelling, zoo vreemd als er mij ooit een is voorgekomen. Zonder nog een blik in de wet te werpen, moet men reeds vragen: hoe is het mogelijk, dat iemand die mij volstrekt onbekend is, mij door een ander even onbekend persoon kan worden *bekend* gemaakt? Een van beide zal ik dan toch wel behooren te kennen. En dit zelfde wil ook de wet, als geheel in den aard der zaak gegrond. Zoo de wet het gevoelen van den heer O. in deze huldigde, zou zij inderdaad onzin behelzen. Art. 25 der wet op het Notarisambt bepaalt, dat de verschijnende personen aan den notaris moeten bekend zijn, of worden bekend gemaakt door twee getuigen; terwijl art. 23 voorschrijft, dat de getuigen aan den notaris moeten bekend zijn, of derzelver identiteit en bevoegdheid aan hem, door een of meer der verschijnende personen, moet worden verklaard. Hieruit volgt ontegenzeggelijk, dat hij, die eenen anderen aan den notaris bekend maakt, zelve hem *bekend* zijn moet. De meening des schrijvers dat de wet zoo min van partijen als getuigen *bekend zijn* eischt, maar wel *bekendmaking* aan den notaris,

wordt alzoo door de wet geenszins geregtvaardigd.

Op p. 44 vermeldt de Heer O., naar aanleiding van art. 40 der Wet op het Notarisambt, dat de uittreksels gelijkkluidend moeten zijn met de overgenomen gedeelten der akten, en te regt dat mitsdien de uitgifte van berekeneerde uittreksels (*extraits raisonnés*) verboden is. De eerste noot op p. 45 is evenwel daarmede moeilijk overeen te brengen: «De notaris mag verklaringen van eigendom » of van geregtigdheid afgeven; door middel van zoodanige verklaringen zijn dus de *extraits raisonnés* gemakkelijker te vervangen; b. v. indien aan A. bij eene » scheiding eenig fonds is toebedeeld, kan de notaris ten » hewijze daarvan eene verklaring uitgeven als volgt: N. N. » notaris, te verklaart, dat bij akte van scheiding » der nalatenschap van, op den ten zijnen » overstaan gepasseerd, geregistreerd, is toebedeeld aan » A enz.»

Op p. 70 heeft de heer O. de art. 1332 en 1335 B. W. blijkbaar verward, en op p. 76 en 77 art. 1366, 1367 en 1482 B. W. niet in het oog gehouden.

Op p. 113 en 114 hadden onder de zakelijke regten de regten van opstal, erfpacht enz., wel mogen worden opgenoemd.

De onderscheiding des schrijvers op p. 115 tusschen wettelijk bezit, eigendommelijk bezit en burgerlijk bezit (het laatste hebben, volgens hem, huurders enz.), is meer vreemd dan juist.

Onder de beschikkingen die geen gevolg hebben is art. 926 B. W., omtrent het verbod der fideicommissaire substitutien, verzuimd op te nemen.

De volgende stellingen des schrijvers, waarmede ik niet instem, zal ik korthedshalve slechts aanwijzen.

Op p. 234 zegt de heer O. » dat, behalve het voordeel » dat aan den nieuwen echtgenoot door de gemeenschap » kan opkomen, denzelfen nog daarenboven uit kracht

» van den uitersten wil, het bij art. 949 B. W. bedoelde » voordeel kan opkomen. »

» Verder stelt de heer O. op p. 254: » dat alle personen » tot uitvoerders (van uiterste wilsbeschikkingen) kunnen » benoemd worden, behalve vrouwen, die op het over- » lijden van den erflater gehuwd zijn, minderjarigen, *zelfs* » *al hebben zij algeheele handligting bekomen*, en onder » curatele gestelden. »

Op p. 266 wordt omtrent art. 928 B. W. door den schrijver gezegd: » dat de wet wil, dat alleen een *be- » paald*, dat is een met name aangewezen persoon, of » bij voor-overlijden al deszelfs kinderen aan den erfge- » naam worden gesubstitueerd. »

III. De handleiding tot beoefening van het notaris-
ambt van den heer TH. VAN UIJE PIETERSE, is met
vragen en antwoorden ingerigt (gelijk de schrijver in
zijn voorberigt mededeelt), in navolging van het hand-
boek der notarissen van A. Goux, dat volgens de Fran-
sche Wetgeving geschreven is. Die handleiding is over
het geheel niet veel meer dan eene getrouwe reproductie
van hetgeen in de wet staat, en nogtans wordt het lezen
der wet zelve, bij het gebruik van het werk, door den
schrijver nog bovendien aanbevolen. Opmerkelijk is het
dat hij in het voorberigt zegt: « dat bij het werk, voor
« hen, die eene juiste kennis van het notariële vak
« begeeren, — en wie verlangt die niet, ten einde een-
« maal in staat te zijn, de aan hem toevertrouwde tee-
« dere belangen der maatschappij, met kennis van zaken
« en door eigene ervaring, naar wet en regt te kunnen
« behartigen, — de wet zelve dient te worden gelezen. »
Moet zulks beteekenen dat de handleiding geschreven
is voor hen, die eene minder juiste, eene oppervlakkige
kennis van het Notariële vak begeeren? Dit zal de heer
VAN U. P. wel niet gemeend hebben. Doch dan vraag
ik weder: waartoe dan die handleiding geschreven?

Bestond aan een werk als dat van Goux, eene zoo dringende behoefte? Dit laatste schijnt de heer van U. P. volgens den aanvang van zijn voorberigt te denken. Hij schrijft dáár: «Onder al de werken, die sedert de invoering der Nederlandsche Wetgeving, betrekkelijk het «notaris-amt zijn in het licht verschenen, heeft men «te vergeefs een zoodanig gezocht, dat de plaats van «het, onder vigueur der Fransche Wetgeving algemeen «in gebruik geweest zijnde «handboek der notarissen,» «van A. Goux, zoude kunnen vervangen; in de behoefte «daaraan te trachten te voorzien, was het hoofddoel, «waarmede deze handleiding geschreven werd.»

Bij de antwoorden in de handleiding wordt hier en daar tot opheldering naar andere wetsbepalingen verwezen en eenige resolutiën, decisiën, enz. betrekkelijk de wetten op het notaris-amt, zegel, registratie en hypotheeken medegedeeld. Deze bijeenvoeging brengt voorzeker gemak aan.

De schrijver behandelt in het 1^e hoofdstuk de wet op het notaris-amt, in het 2^e de wetten op het regt van zegel, registratie en overschrijving, in het 3^e het burgerlijk wetboek, wetboek van burgerlijke regtsvordering en wetboek van koophandel. Eindelijk in een aanhangsel, eenige bepalingen, betrekkelijk de gemeenschap van goederen volgens de Oud-Hollandsche en Fransche Wetgeving; de wetten op het regt van successie, tarieven, enz.

Bij het doorbladeren van het werk zijn mij de volgende aanmerkingen voorgekomen:

Het antwoord op de 163^e vraag is niet juist gesteld. Men zou daaruit kunnen opmaken, dat geene andere bedingen, dan de daar opgegevene, bij huwelijksche voorwaarden kunnen worden gemaakt.

In de noot, gevoegd bij het antwoord op de 241^e vraag, wordt als de verkieslijkste wijze van berekening

der graden van bloedverwantschap opgegeven, wanneer men den gemeenen stamvader niet mederekent. Doch op die wijze plaatst men den vader met betrekking tot den zoon in den tweeden graad, terwijl aan den stamvader zelve geenen graad wordt aangewezen. Deze berekening acht ik in strijd met art. 348 B. W. De andere in die noot mede opgegeven wijze van berekening is echter juist en overeenkomstig de wet.

Op p. 101 in de eerste noot wordt bezitregt ten onregte omschreven, als het regt om eene zaak te bezitten, waarvan men slechts gebrekkige eigenaar is.

In het antwoord op de 400^e vraag wordt gezegd, dat het regt van gebruik en bewoning zakelijke regten zijn, welke verkregen worden en te niet gaan op dezelfde wijze als vruchtgebruik. Men nam hier letterlijk art. 865 B. W. over. Die regten worden echter niet, even als vruchtgebruik, door de wet verkregen.

Zonderling is de raad op p. 198, in de eerste noot, om den schuldenaar in de akte van vestiging der hypotheek, behalve de verkiezing van woonplaats, reeds de wettigheid te laten erkennen van alle akten en exploiten, welke aldaar, tot de hypotheek betrekkelijk, zullen worden gedaan en aangezegd.

IV. Ik ga thans over tot de handleiding van den heer VAN DEN BUSSCHE. Het streven om adspiranten voor het notaris-amt het door hen af te leggen examen gemakkelijk te maken, moge op zich zelve lofwaardig zijn, doch het middel daartoe door den schrijver gekozen, verdient evenwel die goedkeuring niet. Immers niets is inderdaad meer geschikt om oppervlakkigheid in de hand en solide studie tegen te werken, dan de uiterste omtrekken van eenigen tak van kennis bijeen te voegen en door hem, die zich tot het afleggen van een examen voorbereidt, te laten van buiten leeren. Het gevaarlijke dat in het gebruik van dergelijke werken

gelegen is, moge wel is waar veel verminderen bij de overtuiging dat examinatoren zulke boeken niet uitsluitend tot rigtsnoer zullen nemen voor de vragen door hen te doen, doch dan vervalt ook al het gemak dat dergelijk werk kan opleveren, want de adspirant zal er zich niet op kunnen verlaten.

In het bijzonder merk ik aan dat sommige antwoorden veel te lang zijn. Op p. 170 volg. komt op de vraag, op welke wijze moet in dat geval de boedelscheiding plaats hebben? een antwoord voor van drie bladzijden. Bij sommige onderwerpen wordt, van het doel des schrijvers uitgaande, te kort, bij andere weder te lang stilgestaan. Zoo wordt b. v. op p. 80 aan de gemeenschap van winst en verlies en die van vruchten en inkomsten weinige regels gewijd, maar daarentegen breedvoerig gehandeld, op p. 118 en 119 over den afkoop prijs van grondrenten en tienden, op p. 218—222 over bodemerij, chertepartij en cognoscementen, op p. 238 en 239 over de lasten en schulden, die, ingeval van verkoop van zeeschepen, op de opbrengst daarvan kunnen worden verhaald.

Ook had bij een dergelijk werk een alphabetisch register van 26 bladzijden wel gemist kunnen worden.

V. Als mede tot het notariaat betrekking hebbende, vermeld ik hier de aantekeningen op de wetten van den 31 Mei 1843, over boedelscheiding, die in dit jaar te *Sneek* werden uitgegeven. De artikelen dier wet worden door den schrijver achterevolgens beschouwd. Men vindt hier de opgave van het een en ander, door de Regering en de Staten-Generaal omtrent die wetten aangevoerd, de vermelding van sommige regtsuitspraken, waartoe die bepalingen reeds hebben aanleiding gegeven en eenige eigene opmerkingen, die meerendeels van den praktischen blik des schrijvers getuigen.

C. VAN BELL.

ACADEMISCHE LITERATUUR.

F. L. RAMBONNET. — *De iis, quae recentiori aetate circa decimarum abrogationem acta sunt.* — Trajecti ad Rhenum. 1847. 60 pag. in 8°.

De schrijver dezer belangrijke en goed bewerkte Dissertatie, behoort onder het groot getal dergenen, die de tienden als nadeelig voor den landbouw beschouwen, en eene wet verlangen, waarbij ze afgeschaft worden. De lezing dezer geschiedenis, van hetgeen in den laatsten tijd met betrekking tot de afschaffing der tienden is voorgevallen, zal ieder overtuigen, hoeveel gemakkelijker het is zulk een wensch te uiten, dan dien op eene eenigzins bevredigende wijze te vervullen; want de landbouwer moge de tiendpligtigheid hard, hatelijk en lastig vinden, wanneer hij, krachtens de wet verplicht werd, eene billijke som tot afkoop te bezorgen, de klagten zouden voorwaar niet minder luide worden aangeheven; en de tiendheffer zal voor de zekerheid der afkoops-som en de schadeloosstelling doorgaans meer eischen, dan gegeven kan worden. Er zijn er, die de tienden eene ware brandschatting noemen, welke het inkomen van den landman zoo sterk aangrijpen, dat hem alle moed benomen, en iedere gedachte tot verbetering bij hem verdrongen wordt. Die klagt schijnt wel eenigzins overdreven; want, als de landman zijn tiendheffer bevoordeelt door goede cultuur, bevoordeelt hij zich zelve in veel ruimere mate; en als aan den landbouwer de moed ontzinkt, en de gedachte tot verbetering door hem wordt opgegeven, er zullen waarlijk wel andere oorzaken moeten gezocht worden en te vinden zijn, dan de tiendpligtigheid van het land.

Het lag niet in de bedoeling des schrijvers om een volledig verslag te geven, van hetgeen in de laatste tijden geschreven is over de vraag: of de tienden werke-

lijk moeten worden opgeheven; in het eerste hoofdstuk echter, vinden wij de voornaamste gevoelens over die vraag beknopt opgegeven; voornamelijk is daar gebruik gemaakt van het belangrijk geschrift van E. PH. VON SENSBURG, *die Abschaffung der Zehnten zum Vortheil der Zehentpflichtigen ohne Nachtheil der Zehentberechtigten*.

In het tweede hoofdstuk wordt gehandeld over hetgeen in Frankrijk heeft plaats gehad en in het derde over ons Vaderland, terwijl, na deze geschiedkundige herinneringen, in het vierde hoofdstuk eerst gehandeld wordt over de wet van 15 November 1833, waarbij in het groot-hertogdom Baden bepalingen omtrent dit onderwerp zijn vastgesteld, en, in de tweede plaats, over de beste wijze om de tienden op te heffen.

Bij de behandeling van de Badensche wet, schijnt voornamelijk door den schrijver gebruik te zijn gemaakt van een geschrift van VON VOGELMAN, Ministerialrath, *Die Zehnt-Ablösung im Grossherzogthum Baden, ihr Fortgang und ihre Folgen. Nebst dem Zehntgesetz und allen Vollzugs-verordnungen und Instructionen*.

Zeer lezenswaardig is het laatste gedeelte der dissertatie, waaruit men zien kan, hoe in ons land op de beste wijze omtrent de tienden kan worden gehandeld. Hij stelt het als onbetwistbaar, dat de tienden nadeelig zijn voor den landbouwer, en dat ieder, wien de landbouw ter harte gaat, de afschaffing moet wenschen; de weinige voorstanders der tienden of liever zij, die niet overtuigd zijn van het groote nadeel voor den landbouw, en die de aangeheven klagten houden voor zeer overdreven, meent hij dat genoegzaam worden wederlegd door te zeggen, dat zij geene behoorlijke onderscheiding maken tusschen tienden en grondrenten. Welligt had de schrijver meer in het oog kunnen houden, dat de tegenstanders eener afschaffings- of afkoopswet op de tienden, daarom nog

geene voorstanders der tienden zijn , en dat de tegenstanders van zulk eene wet , wel verre dat zij door de geschiedenis van hetgeen betrekkelijk de pogingen tot afschaffing geschied is , zouden overtuigd worden , integendeel ook door de lezing van zijne goedbewerkte dissertatie zullen versterkt worden in hun gevoelen , dat de bezwaren aan den verpligten afkoop verbonden , vooral in de gevolgen , veel nadeeliger voor den landbouwer zijn zouden , dan nu de tiendpligtigheid zelve zulks is. Zeer gemakkelijk is het om van Staatswege eene afkoops-kas , gelijk in Baden de Zehntschuldentilgungskasse, op te rigten , en daaruit voorschotten tegen 4 pCt. te doen aan hen die willen of moeten afkopen , maar minder gemakkelijk zal het zijn die renten behoorlijk te ontfangen , en het voorgeschoten kapitaal terug te bekomen : en de landbouwer , voormalige tiendpligtige , die , ten gevolge der tiendpligtigheid van zijn land , zooals gezegd wordt den moed verloor , en alle hoop op verbetering varen liet , zal niet moediger worden , wanneer hij zich met executie ziet bedreigd.

Het regt van eigendom wil de schrijver niet aanranden , maar hij stelt , dat het algemeen nut of belang eene soort van onteigening , tegen behoorlijke schadeloosstelling , vordert , en dat dit geschieden kan , zonder nadeel , ja met voordeel voor den tiendheffer. De vraag omtrent het eigendomsregt , zegt de schrijver , is hier geen vraag van civiel regt , maar van publiek regt ; en art. 162 der Grondwet erkent de onteigening ten algemeenen nutte : de wetgever kan dus het onderwerp der tienden regelen.

De groote vraag is : of de Staat , in het algemeen , belang heeft bij de afschaffing van het tiendregt ? Wij vinden geen ander argument om dat belang te staven dan dit : dat de Staat groot nut trekt uit den landbouw , en dat waar de landbouw het meest bloeit ook de Staat het meest bloeit ; dat de tienden zeer nadeelig zijn voor den

landbouw, en bij gevolg voor den geheelen Staat.

De schrijver is het verder eens met hetgeen op het onlangs te Arnhem gehouden congres voor den landbouw over dit onderwerp is verhandeld, alwaar het tiendregt is voorgesteld als onbillijk in beginsel, nadeelig in de toepassing, onzedelijk in de gevolgen, en hij deelt den hoofdinhoud mede van een wets-ontwerp op of ten gevolge van die bijeenkomst gemaakt. Wij bevelen de lezing en overweging daarvan zeer aan.

A. D. P.

J. P. VAILLANT. — *De cassatione, qualis senatui supremo competit.* Traj. ad Rhen., 1847, 79 pag. in 8°.

Aan den schrijver dezer verhandeling komt voorzeker de lof toe, van zich een allerbelangrijkst en gewichtigst onderwerp ter behandeling te hebben uitgekozen. Maar beantwoordt ook de bewerking aan dat loffelijk oogmerk en aan het gewigt der zaak? Ik durf dit niet in alle opzigten verzekeren.

Ik moet mij eene algemeene opmerking veroorloven; die den inhoud van het werkje vergelijkt met den titel, zal zich zeer te leur gesteld vinden; hij verwacht natuurlijk eene verhandeling over de cassatie, maar hij zal die niet vinden; hij zal vele zaken lezen, die de titel hem niet belooft; maar, omgekeerd ook, zeer veel missen, wat de titel hem regt geeft te verwachten.

Een kort overzicht van het werkje zal de juistheid dezer opmerking, geloof ik, bewijzen.

Het is verdeeld in vier hoofdstukken.

Het eerste is, men begrijpt het reeds, een geschiedkundig overzicht van het onderwerp; want die geschiedkundige inleidingen of voorredenen schijnen een noodzakelijk vereischte te zijn geworden van alle academische verhan-

delingen. Ik erken dat ik er weinig mede op heb, omdat ik geloof, dat men er dikwijls tijd en plaats aan verspilt, zonder wezenlijk nut voor zich of voor zijne lezers; het ligt toch in den aard der zaak, dat in die geschiedenissen van weinige bladzijden, de geschiedenis in den regel zeer onvolledig en zeer oppervlakkig wordt behandeld, en dat men veel meer gevaar loopt daaruit verkeerde en valsche begrippen zich eigen te maken, dan er iets goed of grondig uit te leeren. Zoo begrijpt men b. v. gemakkelijk, dat in eene geschiedenis over het middel van cassatie, zoo wel voor Frankrijk als voor Nederland, van vier en twintig bladzijden niet wel iets te vinden kan zijn, wat niet iedereen weet. Maar wat is dan ook van zulk eene geschiedenis het nut?

Het tweede hoofdstuk handelt over de cassatie in het algemeen; het is dus de wetenschappelijke of de wijsgeerige inleiding tot het onderwerp. Ofschoon ook dit misschien kon gemist worden, heb ik echter tegen den inhoud van dit hoofdstuk minder bezwaren: de cassatie is een buitengewoon regts-middel, dat niet gemakkelijk moet worden toegelaten, en niet vòòrdat alle gewone middelen zijn uitgeput; het geding in cassatie wordt minder gevoerd tusschen de partijen, dan tusschen het vonnis en de wet; het wordt dan ook gegeven minder nog in het belang der partijen, dan in het algemeen maatschappelijk belang, en in dat der openbare orde; de cassatie in het belang der wet heeft daaraan haren oorsprong te danken. Deze beginselen zijn kort, maar juist uiteen gezet; dit werk is ook niet overtoollig; want er zijn er bij ons nog zoo velen, die den waren aard van het middel van cassatie of niet begrijpen, of miskennen. Als de cassatie in de allereerste plaats gegeven wordt in het openbaar belang, hoe groot is dan niet de dwaling van hen, die meenen dat de gronden van cassatie door allerlei willekeurige handelingen der partijen (in strafzaken vooral) kunnen

worden gedekt, dat even als voor verzet of hooger beroep of een ander *gewoon* middel, hij die cassatie vraagt, daarbij volstrekt voor zich een regtstreeksch belang hebben moet, dat de voorzieningen in cassatie moeten worden tegengegaan en verminderd door boete, door kosten, door lastige en moeilijke formaliteiten, enz. Misschien had de schrijver, nu hij zich eenmaal op dat terrein bevond, eene niet ongeschikte gelegenheid gehad, ook dit punt eens meer opzettelijk te betoogen.

Na deze twee inleidingen nu, behandelt het derde hoofdstuk de regtsmagt van den Hoogen Raad, als Hof van cassatie, maar het doet dit, als ik het zeggen mag, op eene allerzonderlingste wijze. De schrijver schijnt zich te hebben voorgesteld, zich alleen bezig te houden met de wet op de Regt. Org., en daaraan zal het denkelijk toe te schrijven zijn, dat hij over de wijze van procederen in cassatie zwijgt. Dit nu laat zich begrijpen, maar iedereen zal met mij toch ten minste verwachten een onderzoek van de gevallen waarin, en van de gronden waarop men zich kan voorzien in cassatie; men zou dit te meer verwachten, omdat daaromtrent nog zoo veel moeilijkheid en duisterheid bestaat; men denke slechts aan de zoogenaamde overschrijding van regtsmagt; aan de vraag, wat dat eigenlijk is, en waarin het verschilt van onbevoegdheid? Ondertusschen niets van dit alles vindt men, behalve alleen eene Latijnsche vertaling van art. 99 R. O.

Het geheele hoofdstuk is eigenlijk uitsluitend gewijd aan eene vergelijkende beschouwing van het Fransche renvooijen-stelsel en van ons revisie-stelsel. De schrijver verdedigt het eerste; ik ontken niet, dat zeer gewichtige gronden daarvoor kunnen worden en ook zijn aangevoerd; ik blijf nogtans van oordeel, dat de zaak in theorie zeer fraai zijn kan; maar ik geloof niet, dat men het wezenlijk belang van den Staat en zijne burgers altijd mag

opofferen aan theorien; het renvoijen-stelsel is mij altijd bijzonder onpraktisch voorgekomen; er is niemand geweest, zelfs onder zijne vurigste voorstanders, die de moeilijkheden en verwarringen, waartoe het in de toepassing aanleiding geeft, heeft kunnen oplossen. De heer VAILLANT heeft dit, dunkt mij, ook niet gedaan, en hij heeft mij daarom even weinig als zijne voorgangers overtuigd. Ik wil er alleen nog bijvoegen, dat de menigvuldige mislukte proeven om deze zwaarigheden uit den weg te ruimen, en de telkens herhaalde nieuwe wetten, die de schrijver in zijn laatste hoofdstuk vrij naauwkeurig mededeelt, zeker voor de voortreffelijkheid der zaak weinig kunnen innemen.

Dat vierde hoofdstuk eindelijk handelt over de authentieke wets-uitlegging na herhaalde cassatie, als middel om te voorzien in de bezittingen, ontstaande uit eene verschillende opvatting der wet door het hof van cassatie en de andere hoven in Frankrijk en België. Op zich zelve is dit hoofdstuk niet zonder zorg behandeld, vooral wat het geschiedkundig gedeelte betreft. Maar ik vraag, wat heeft dit hoofdstuk eigenlijk gemeen met het middel van cassatie naar *Nederlandsch regt*, dat geen eigenlijke authentieke interpretatie kent? Mij dunkt, waar men over zijn eigenlijk onderwerp zoo luchtig en los henen stapt, moest men zoo veel bijwegen niet inslaan.

Mijne gedachte over het geheel is in twee woorden deze, dat ik gaarne die inleiding, die weinig of geen waarde heeft, et dit slot, dat aan de zaak vreemd is, zou gemist hebben, indien ik in de plaats daarvan had gevonden eene meer volledige en grondige behandeling van het onderwerp op den titel aangekondigd, en dat daartoe waarlijk gewigtig genoeg was.

Men ziet het, van de vier hoofdstukken is er één, en van de negen en zeventig bladzijden zijn er vijftien, die aan het onderwerp zelf gewijd zijn. Is het wonder, dat

een zoo veel omvattend onderwerp op die vijftien bladzijden slechts eene zeer onvolledige en oppervlakkige behandeling vindt. A. D. P.

J. B. Vos. — *De praevia reorum incarceratione.*
Lugd. Bat. 1847. 74 pag. in-8°.

Deze verhandeling geeft mij geene aanleiding tot bijzondere opmerkingen; en ik geloof dus te kunnen volstaan met haren hoofdzakelijken inhoud mede te deelen.

In een goed geschrevene inleiding worden de algemeene beginselen van het onderwerp behandeld; als gronden, waardoor de voorloopige gevangenneming, op zich zelve altijd onregtvaardig, niettemin uit noodzakelijkheid gebillijkt wordt, worden genoemd de vrees voor ontvlugting, en die, dat de beklaagde van zijne vrijheid zal misbruik maken, om de bewijzen zijner schuld te vernietigen; en aan het slot wordt het vraagstuk onderzocht van de voorloopige vrijheid onder borgtocht; de schrijver verklaart zich daar tegen; ik zou de juistheid zijner meening zeer in twijfel trekken; maar vooral begrijp ik niet, hoe er veel gewigt kan worden gehecht aan zijne voorname beweegreden, dat daardoor aan de rijken wordt gegeven een voordeel boven de armen, en dat bij gevolg niet allen gelijk zouden zijn voor de wet. Ik geloof, dat die redenering eene zonderlinge verwarring tot grondslag heeft; en ik geloof liever met den heer DE BOSCH KEMPER, dat de ongelijkheid, die hieruit mag geboren worden, veeleer het gevolg is van den maatschappelijken toestand der menschen dan van de wet. De rijken hebben zoo vele voorregten boven de armen; geene wet kan dit verhinderen; er zijn zoo vele gunsten door de wet gegeven, en voor allen toegan-

kelijk gesteld, die niettemin niet allen kunnen deelachtig worden, het zij omdat zij met geld moeten worden betaald, dat niet ieder heeft, het zij om andere redenen. Men denke aan het door KEMPER aangehaalde voorbeeld, het regt om zich eenen verdediger te kiezen. Maar is dit nu eene reden om de zaak zelve, zoo zij goed is, niet in de wet op te nemen? Omdat misschien niet allen daarvan het genot zullen kunnen hebben, om redenen buiten de wet gelegen, moet men daarom allen er van versteken?

Vervolgens worden in vijf afzonderlijke hoofdstukken onderzocht, zoo wel de gevallen waarin, als de wijze waarop de voorloopige inhechtenisstelling kan worden bevolen, het zij door de ambtenaren van het Openb. Min., het zij door den regter-commissaris, het zij door de arrondissements-regtbanken, het zij door de provinciale gerechtshoven, het zij door den Hoogen Raad. Zouden ook niet de hulpofficieren afzonderlijk moeten vermeld zijn?

Ten slotte nog ééne opmerking. Op pag. 61, 62 wordt ter loops gewag gemaakt van de vraag, of het Hof op de openbare teregtzitting den beschuldigde voorloopig kan doen gevangen nemen? Als ik het wel begrijp, meent de schrijver van ja; maar hij geeft daarvoor geene andere reden, dan dat het van zelve spreekt, dat het hof, omtrent de zaak zoo veel beter ingelicht, natuurlijk datzelfde moet kunnen doen, wat de regtbank reeds in den aanvang, en nog genoegzaam met de zaak onbekend, doen kan.

Maar wat zal dat beteekenen? Als het waar is, dan zal er misschien uit volgen, dat de wet dit regt aan het Hof *had moeten* geven, maar niet dat zij het ook gegeven heeft. En over het geheel kunnen er misschien voor die leer eenige grouden van convenientie aan te voeren zijn; maar hoe men haar *met de geschreven wet* in de hand ooit heeft kunnen beproeven te verdedigen, heb ik nooit

begrepen. Het is echter waar, dat de schrijver den heer DE BOSCH KEMPER en de jurisprudentie voor zich heeft. De heer TIEBOEL SIEGENBEEK echter is van 'eene andere, en, zoo ik meen, van eene betere gedachte. Misschien zal zich de schrijver wel hebben laten verleiden door den regel, dien ik ook in zijne inleiding vind, dat namelijk de regter alles mag bevelen, wat tot ontdekking der waarheid dienstig zijn kan, en bij de wet niet is verboden; maar mij dunkt, dat hij tot dat besluit niettemin moeilijk komen kan, zonder te miskennen den ook door hem erkenden regel, dat iedere inbreuk op de persoonlijke vrijheid, door de wet niet uitdrukkelijk toegelaten, verboden is.

Maar wat daarvan zij, het is hier de plaats niet mijne gedachten over dit onderwerp te ontwikkelen; ik hoop dit elders te doen. Wat mij echter het meest heeft bevreemd, dat is, dat de schrijver eene zaak van dat belang, en die dan toch wel voor het minste zeer betwistbaar zijn zal, zonder betoog daar slechts als eene magtspreuk heeft ter neder geschreven.

A. v. P.

P. G. P. VAN RADEN. — *Quaestiones de differentiis falsi et stellionatus*. Traj. ad Rhen., 1846, 47 pag. in-8o.

Dit geschrift, ofschoon klein in omvang, is echter rijk in zaken, en draagt alle blijken van het resultaat te zijn van een grondig en volledig wetenschappelijk onderzoek van het daarin behandelde onderwerp; de schrijver toont, dat hij met vrucht gelezen heeft de meeste, althans de beste geschriften over de misdrijven, waarover hij schrijft; en hij geeft ons in zijn proefschrift eene korte, maar duidelijke schets van de verschillende door hem verdedigde stellingen en gevoelens.

Het is voor de lezers zijner verhandeling noodig vooraf te weten, dat onder stellionaat door hem niet wordt verstaan noch hetgeen de Romeinsche regtsgeleerden daaronder begrepen, namelijk ieder misdadig bedrog, waaraan men geen anderen naam wist te geven, of liever dat men niet kon brengen tot eenig bepaald misdrijf bij de wet voorzien; noch hetgeen men tegenwoordig bij ons gewoon is daaronder te verstaan, namelijk het bedrog van hem die een onroerend goed, waarvan hij weet geen eigenaar te zijn, verkoopt of bezwaart, of van hem die bezwaarde goederen aanbiedt als niet bezwaard of als minder bezwaard dan zij werkelijk zijn. De schrijver heeft daarentegen op het oog de opligting (*escroquerie*) van den *Code Pénal*.

Een naauwkeurig en volledig verslag van zijn geschrift zou mij verder leiden, dan voor het doel dezer aankondiging in de *Themis* noodig is, maar zou vooral meer uitgebreidheid vorderen dan daarvoor beschikbaar is. Ik zal dus zeer kort moeten zijn, en de beoefenaren van het strafregt verder verwijzen naar het werkje zelf, dat zeker met genoegen zal worden gelezen.

Zal men de juiste grenzen afbakenen, die trouwens dikwijls zeer moeilijk zijn te vinden, tusschen valsheid en de menigvuldige daarmede verwante misdrijven, meer bepaaldelijk van opligting en bedrog, dan is het natuurlijk in de allereerste plaats noodig, den aard en de natuur dier verschillende misdrijven wel te kennen.

Daarom wordt in eene eerste § gehandeld over valsheid. Men weet, dat niet iedere materiële valsheid strafbaar is; de verschillende bestanddeelen van het misdadige *falsum* worden hier kort en duidelijk uiteengezet, vooral de vraag behandeld, wat daarbij is te houden voor opzet (*dolus*), en de schrijver komt, na de verschillende gevoelens en meeningen hieromtrent te hebben medegedeeld, tot het besluit dat daarvoor moet worden ge-

houden de bedriegelijke wil, het zij om anderen wederregtelijk te benadeelen, het zij om zich zelve een onwettig voordeel te verschaffen; werkelijk toegebragt nadeel is wel geen volstrekt vereischte, maar waar dit niet aanwezig is, moet ten minste en de toeleg en de mogelijkheid daartoe bestaan hebben.

De tweede § handelt over het Romeinsche stellionnaat, en over de Fransche *escroquerie*; het bekende onduidelijk en onbegrijpelijk art. 405 *C. P.*, dat aanleiding heeft gegeven tot zoo vele moeilijkheden en uiteenlopende gevoelens, die ons hier weder beknopt worden medege-deeld, wordt hier nog eens ontleed, en zoo veel doenlijk verklaard; maar het is den schrijver evenmin als aan zoo vele anderen gelukt, alle die duisterheden op te helderen en al het raadselachtige van het art. te ontwarren.

In de derde § eindelijk wordt het verschil aangewezen tusschen valscheheid, oplichting, *bedrog* en *diefstal*, dus meer dan de titel schijnt te voorspellen.

Het voorname verschil tusschen valscheheid en oplichting bestaat hierin, dat voor het eerste het bedriegelijk gebruik van het valsche stuk voldoende is, terwijl dadelijke benadeeling, althans poging daartoe, een noodzakelijk vereischte is van het tweede.

A. D. P.

E. DE MAN E. F. — *De Vindicta privata*. L. B.
1845. 46 pag. in-8.

Het regt van zelfverdediging tegen geweld is eene door de natuur zelve voorgeschrevene wet. Dat heeft CICEERO, pro Milone, cap. IV, zoo voortreffelijk geleerd als hij zegt: «*Est haec non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad*

quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus: ut, si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis,» welke plaats zoo dikwijls wordt aangehaald als er quaestie van zelfverdediging is (1). Het verwondert ons daarom, dat deze plaats door den schrijver in den aanvang zijner dissertatie niet wordt aangehaald.

De Romeinsche regtsgeleerden hebben het gevoelen van CIGERO omhelsd, gelijk dat uit de plaatsen, die in het begin der dissertatie voorkomen, blijkt. De leer van CIGERO, of liever de door hem krachtig voorgestelde natuurwet, betreft de verdediging van ons leven. Strekt zij zich ook uit, als het geldt het behoud onzer goederen? Ziedaar de vraag die de schrijver zich voorstelt en bevestigend beantwoord, omdat het zijn de middelen tot onderhoud van het leven benoodigd. Hij gaat verder en beweert, dat hetzelfde regt bestaat als het geldt de verdediging van zoodanige goederen, die wij ook buiten het noodige bezitten, om dat hetgeen heden als overbodig kan worden beschouwd, morgen tot het benoodigde kan behooren.

Dezelfde reden, die de middelen wettigt tot het behoud van leven en bezittingen, geldt ook tot behoud of handhaving van eer en goeden naam, als met een eervol leven in naauwe betrekking staande; zoo wordt het tweegevecht met alle herstel van ondergane beleediging verdedigd. De schrijver komt echter aan het slot zijner dissertatie, waar hij meer bepaaldelijk over het duel handelt, tot het besluit, dat naar de bestaande bepalingen van den Code Pénal, geene straffeloosheid daarin kan worden toegelaten.

(1) Prof. PUTTMANN heeft de Oratie van CIGERO, pro Milone, regtskundig behandeld in zijne *Dissertatio de moderatione inculpatae tutelae ad orationem Ciceronis Milonianam*, te vinden in zijne *Opuscula Juris Criminalis*, Lipsiae 1789. Zie ook LEYSER, *Med. ad Pandectas*, spec. 600. Med. 46.

De wet wraakt eigen rigting en zulks in het algemeen en overeenkomstig den aard der burger-maatschappij; zij gedooft die niettemin in sommige gevallen; zij verbiedt ze somwijlen niet.

De tweede afdeeling heeft tot opschrift: de vindicta privata lege definita. In dezelve wordt de eigen rigting naar het Romeinsche en oud Hollandsche regt, zoowel in het civiele als in het criminele, behandeld, voor zoo verre daaromtrent stellige bepalingen voorkomen. Er zijn echter ook gevallen, waarin de eigen rigting gedooft behoort te worden; hiervan geeft de schrijver in de derde afdeeling twee voorbeelden, die beiden op hetzelfde beginsel rusten, namelijk, dat de eigen rigting de eenige toevlugt is, wanneer namelijk de wet geen ander middel aan de hand geeft, of de omstandigheden het wettelijk middel niet gedooft in te roepen. Eene vierde sectie behandelt de wijze, waarop men de eigen rigting mag uitoefenen en de leer des schrijvers komt daarop neder, dat de eigen rigting nimmer in wraakneming behoort te ontaarden, en dat, zoo ooit, hieromtrent oorzaak, tijd en wijze behooren in aanmerking te worden genomen.

Het tweede hoofdstuk bevat meer bepaald de eigen rigting volgens het Nederlandsch regt. Ten aanzien van het burgerlijk regt, haalt de schrijver, in de eerste plaats, art. 714 aan, waarbij men bevoegd wordt verklaard om de takken der boomen van den buurman, die op ons erf overhangen, af te snijden, en daarbij wordt te regt herinnerd aan de artt. 1401 en 1402 Burg. Wetb. en aan art. 168 der Grondwet. Het tweede geval, waartoe de eigen rigting in het burgerlijke behoort, bepaalt zich tot het zoogenaamde regt van terughouding. Het verwondert ons, dat de schrijver de artt. 1400, 1628, 1636 en 1848 bij die behandeling heeft over het hoofd gezien.

Uit de bepaling van art. 601 leidt de schrijver te regt de bevoegdheid des vorigen bezitters af, om het goed

binnen het jaar zonder eenig regtsmiddel in bezit te nemen.

In de tweede sectie van het tweede hoofdstuk eindelijk vindt men kortelijk de eigen rigting in ons criminele regt behandeld en gewezen op de artikelen 328 en 329, alsmede op art. 322. Het mag verwondering baren, dat het tweede lid van art. 324 C. P. door den schrijver niet is vermeld.

De schrijver is van gevoelen, dat het ook zonder dat zulks uitdrukkelijk in de wet wordt geleerd, ons vrijstaat het ons ontstolen goed, mits zonder geweldoefening, uit handen van den dief terug te nemen.

Gelijk wij reeds hebben opgemerkt, werpt de schrijver aan het slot van zijne dissertatie een blik op het duel, en vermeent, dat dit volgens den franschen Code Pénal strafbaar is.

Ziedaar eene korte inhouds-opgave van de voor ons liggende dissertatie. Zij is een vlugtige schets van een belangrijk onderwerp: zij laat voor eene grondige en volledige behandeling ruime gelegenheid over. DAV. H. L.

P. VAN OUTEREN, *Quaestiones quaedam*, Lugd. Batav. 1845. — C. G. LUZAC, *Quaestiones juridicae inaugurales*, Lugd. Batav. 1846. — F. A. LOUDON, *Quaestiones juridicae*, Lugd. Batav. 1846. — J. VAN VREDENBURCH, *Quaestiones ex jure Romano*, Lugd. Batav. 1846. — L. A. STAMMLER, *Quaestiones juridicae*, Lugd. Batav. 1847. — S. J. A. VAN WALCHREN, *Quaestiones juris civilis et criminalis*, Traj. ad Rhen. 1847.

Ons Vaderland heeft zich eeuwen lang mogen verheffen op het bezit van de uitstekendste geleerden in de verschillende wetenschappen. Het latere geslacht moet zelf

dien roem trachten te handhaven, want lang kan op die oude eer niet worden geteerd. Het bestuur laat zich aan het onderwijs gelegen liggen, en reeds dat is prijselijk, al kan men zich niet altijd met de middelen, die worden aangewend, vereenigen. Zoo heb ik, van de instelling af, gemeend te moeten afkeuren die onderscheiding door schattingsgraden aan de Hoogescholen, en zulks op de gronden zoowel elders als laatstelijk in *Themis* VI, 662 en volg. ontwikkeld. Zoo kan ik mij met de nieuwe inrigting van Gymnasiën niet vereenigen, omdat men de kinderlijke hersenen met al te veel verschillends oppropt, en hoofdzakelijk door memoriseren daarin gestampt wil hebben. Zoo voldoet het zoogenaamde Staats-Examen mijns inziens niet aan het voorgestelde doel: het vordert even veel kennis in allen die het niet even veel behoeven; het is geen doelmatige proef van hetgeen in de jeugdige hoofden al of niet zit; het schrikt velen af, het verhoovaardigt bij wel slagen, het ontmoedigt bij mislukking; het staat den bloei der hoogere scholen in den weg; het beperkt die instellingen, vroeger niet vruchteloos voor den vreemdeling toegankelijk, tot de Nederlandsche jeugd. De academiën moeten de gelegenheid geven tot leeren, en die gelegenheid moet voor allen open staan. Zoo keur ik den bezuinigings-maatregel in de afschaffing der Annalen, en vooral der uitschrijving van prijsvragen om de kostbare bekrooning, af; want in die Annalen heb ik menig meesterstuk gevonden, — de ambitie van excellerende jongelingen werd door de prijsvragen aangewakkerd. De Hoogleeraren hebben getoond er even zoo over te denken. Zij verhoeden daadwerkelijk de onderdrukking der ambitie van hunne leerlingen.

Bij het einde van de academische loopbaan moest men sedert de wet van 1815 in een proefschrift van zijne gemaakte vorderingen doen blijken. Maar het onderzoek naar het vaderschap van het specimen heeft dik-

wijls bewezen, dat het titelblad en de defensie slechts eene praesumptio juris tantum bevatten. Zoo was het ook vroeger. Publio Tuberoni Africanum avunculum laudanti scripsit Cajus Laelius (1). P. VAN SPAAN de Antiphonte, quam palmariam disputationem norunt omnes a Ruhnkenii exquisita doctrina profectam esse (2). Zoodanig misbruik heeft de verpligting tot het schrijven van dissertaties doen vervallen. Die het kunnen, mogen het echter nog doen; die het niet zelve kunnen, zullen het nog door anderen laten doen. De defensie moet doen blijken dat men den inhoud (aan wien ook verschuldigd) verstaat, en als eigen gevoelen tegen bestrijders krachtig kan volhouden. Losse theses zijn het die tegenwoordig den regel uitmaken; dissertaties worden hoe lang zoo minder geschreven. Ook quaestien worden uitgewerkt. Wierd dit algemeen gedaan, wij zouden het onbruik, waarin het schrijven van dissertaties is vervallen, minder betreuren. Immers eene dissertatie kan zeer nuttig zijn, zoo daarin alleen belangrijke regtsvragen worden uitgewerkt.

De aan het hoofd opgenoemde academische schriften bevatten quaestien, en hadden gevoegelijk op of straks na het titelblad kunnen worden vermeld. Wij hopen dat dit in het vervolg moge geschieden, opdat de verzamelaar ook deze proefschriften met vrucht kunne raadplegen.

Wij zullen hier opgeven, welke in de voor ons liggende boekjes voorkomen.

I. An socer cogatur praestare alimenta nurui egenae, si matrimonium cum filio suo per divortium dissolutum sit, et nulli ex ea conjunctione liberi sint superstites? — Utrum fructuarius qui inventarium facere neglexerit, nihilominus jus habeat in fructus inde a die constituti ususfructus? — In testamento olographo (melius *holographo*) sed non deposito apud notarium, nominatus est executor testamentarius. Quaeritur an ista nominatio valeat nec

(1) CICERO, *De Oratore* II, 34.

(2) J. BAKE, *Bibl. erit. nova* II, 104.

ne? — Potestne pater testamento suo jubere, ut impensae educationis, alimentorum vel studiorum conferantur? Potestne is, qui errore juris aliquid solverit, quod non debebat, condictione indebiti repetere?

II. An liberi per matrimonium putativum legitimantur? (a 150. 151 C. C. B.). Potestne donator revocare donationem a muliere nupta sine mariti vel judicis auctoritate acceptam? (a 1721 C. C. B.). Potestne usufructuarius cogere dominum ad faciendas impensas graves? (a 844 C. C.).

III. Lex 11 Dig. de legatis 1°. Quaestio ex lege 49 Dig. de donat. inter virum et uxorem.

IV. Num dotalia instrumenta ad legitimationem per subsequens matrimonium requirantur? Quaeritur, quid juris sit de pacto futurae hereditatis?

V. Interpretatio legis 73 § 4 Dig. de diversis regulis juris (L. 17): «nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.» — Num furtum ex necessitate admissum delictum constituat et puniri debeat?

VI. Quaedam ad art. 1364 Cod. Civ. — An lex de Duello in civitate sit constituenda? — An puniendi sint duelli testes, secundantes quos dicunt?

Het zoude te uitvoerig worden, wilde ik alle de quaestien nagaan, die in deze zes dissertatien worden behandeld. Ik zou mij moeten bepalen bij mijn gevoelen omtrent de wijze van behandeling en de beslissing. Aan mijn oordeel omtrent de behandeling zal men misschien iets kunnen hechten, omdat dit meer bepaald tot een gedeelte van mijnen werkkring behoort. Ten opzichte der beslissing is het geheel anders: van sommigen verschil ik, met de meeste ben ik het eens. Ik kan echter even goed als de schrijvers dwalen, en heden als zeker beschouwen, hetgeen mij later weder niet zoo zeker voorkomt. Te volharden bij eene eenmaal opgevatte opinie, ook wanneer men zijne dwaling inziet, is even verkeerd als ligtvaardig

tot een gevoelen te komen, en hetzelfde even spoedig te verlaten. Ik hecht vooral aan het gevoelen van schrijvers van quaestien, omdat zij enkel wetenschappelijke vertoogen behelzen, ontdaan van alle feitelijke voorstelling.

I. Uit de in deze dissertatie voorkomende quaestien kies ik tot proeven die onder n°. 3 gevonden wordt. Al dadelijk baart het verwondering, dat de schrijver, niettegenstaande hij de derivatie opgeeft, toch *olographum* schrijft, in strijd met het grieksche woord dat een spiritus asper vordert. De Franschen veroorloven zich die aspiratie weg te laten, en de Nederlandsche wetgever volgt hen in zijn olographiesch (!) testament. Teregt verklaart de schrijver zich tegen het holograaf testament naar het fransche regt, dat is zonder verpligte in bewaargeving om het gevaar, dat daarin is gelegen. Het depôt wordt, volgens de Nederlandsche wet, zoo dringend gevorderd, dat het holograaf testament, hetwelk niet is gedeponeerd, volstrekt nietig is. De executeurstelling bij zoodanig niet gedeponeerd holograaf testament is echter, ook volgens den schrijver, geldig, en dit is mijns inziens zeer juist, niet alleen om de door den schrijver tegen de bestrijders zijner leer aangevoerde gronden, maar ook 1°. omdat het geen holograaf testament is, maar eene acte overeenkomstig de bepaling van art. 982 B. W. gemaakt, die niet behoeft te worden gedeponeerd, maar waarin ook kleinere legaten kunnen worden besproken; 2°. omdat er buitendien door den testateur een testament kan zijn gemaakt en dan hunne bevoegdheid daaromtrent effect sorteert; 3°. omdat bij de acte van art. 982 executeuren mogen worden aangesteld.

II. De schrijver dezer dissertatie heeft de quaestien, waaraan hij een opzettelijk onderzoek heeft gewijd, uitvoeriger en grondiger behandeld dan de eerstgemelde: hij heeft er veel moeite op gedaan, en, naar ons gevoelen, dezelve volledig beantwoord. Ten voorbeelde voeren

wij die sub n°. 2 aan, waarin de schrijver de hem voorgestelde vraag omtrent de bevoegdheid des schenkers om eene door eene getrouwde vrouw, zonder magtiging van haren man of van den regter, aangenomen' schenking te herroepen, ontkennend beantwoordt. Hij heeft ons door zijne gronden in ons gevoelen versterkt. Zoodanige behandeling van regtsquaestien kan bijzonder veel nut hebben.

III. IV. V. bevatten quaestien uit het Romeinsche regt, die door de schrijvers zijn behandeld, om den doctoralen graad in het Romeinsche regt te verkrijgen. Deze, als niet naar buiten werkende, gedooft geene beoordeeling, — de in dit tijdschrift aangenomen regel gebiedt echter de vermelding.

VI. In dit proefschrift vindt men behalve eene in het algemeen juiste toelichting van art. 1364 B. W., twee stukjes over het duel. Het eerste behandelt de vraag de jure constituendo, of het namelijk in de wet moet worden opgenomen? Het gevoelen des schrijvers vindt men aan het slot aldus uitgedrukt: *In duello conserendo tot ac tam variae occurrunt rationes, tot facti commissi incidunt species, quae aut leviolem aut graviolem poenam suadeant, ut certe legislator optime in hac materia suo munere functus esse dici possit, si in codice poenali separatim de duello prohibendo atque puniendo legem constituerit.* — Hij vereenigt zich, in de laatste plaats, ten aanzien van de secundanten, met het ontwerp van het jaar 1842, als hij zegt: *prudenter agat legislator et praecepta justitiae servabit, si nullam in universum secundantibus qua talibus minetur poenam, at exemplo speciminis Batavi A. 1842 animadvertat in istos secundantes, qui contra officium ad duellum excitaverint, vel regulas ejus violaverint.* — Deze beide laatste vragen zijn met het oog op de wetten van andere landen, en daarom doelmatig bewerkt.

DAV. H. L.

BERIGTEN VAN GEMENGDEN AARD.

De grootzegelbewaarder in Frankrijk heeft onlangs aan den Koning ingediend het gewoon jaarlijksch verslag over het beleid van de criminele justitie, gedurende 1845. Sedert 1826 worden de stukken deswege bijeengebracht en openbaar gemaakt. «Wij hebben dus — zegt het *Journal des Débats*, in zijn n^o. van 18 Augustus jl., — de verslagen omtrent dit onderwerp, over twintig achtereenvolgende jaren. Naar mate die verzameling aangroeit, naar die mate wint zij in belangrijkheid; want zij biedt eenen steeds krachtiger steun en grondslag voor de studiën en voor de gevolgtrekkingen van den denker, den staatsman en den wijsgeer, die haar wil raadplegen. Duidelijk is het toch, dat men niet volgens uitkomsten van twee of drie jaren ten deze eenige bepaalde slotsom kan trekken. Wanneer men den loop der criminaliteit over zulk een betrekkelijk kort tijdsbestek nagaat, dan schijnt die onderhevig aan onbetekenende dobberingen, die niet anders dan door eenige onverschillige, toevallige of voorbijgaande oorzaak kunnen worden verklaard; zoo als, bijv., door de mindere of meerdere mate van naauwkeurigheid, waarmede de bescheiden zijn opgemaakt. Geheel iets anders is het, als men een zeker getal jaren overziet, die men in gelijke tijdperken kan verdeelen, om er de gemiddelden uit te ontleenen en die onderling te vergelijken. Dan verdwijnen die toevallige verschillen in het geheel, en worden zij door elkander opgewogen; dan is het mogelijk, door de vergelijking tusschen de gemiddelden van elk tijdperk, tot eene bepaalde uitkomst te geraken. Deze arbeid is nu over de twintig jaren geschied, waarvan wij de staten onder de oogen hebben, en wij zullen welhaast zien, welke slotsom daaruit is af te leiden.

«Indien men een wezenlijk gewigt mogt hechten aan die plotselinge dobberingen, welke van het eene tot het andere jaar voorkomen, nu ten goede, dan ten kwade, dan zou men zich over den materiëlen uitslag moeten verheugen, dien het jaar 1845, in verhouding tot de twee vorige jaren, aanbiedt. Vooreerst toch valt in het oog eene aanzienlijke vermindering in het getal der eigenlijk gezegde misdaden. Gedurende de twee vorige jaren, hadden de Hoven van Assises contradictoir beslist 5,394 en 5,379 beschuldigingen; in 1845 slechts 5,054. Dit is dus eene vermindering van iets meer dan 6 ten honderd; doch zij betreft uitsluitend de beschuldiging van misdaden tegen de eigendommen; het getal daarvan is in 1844 tot 3,767, en in 1845 tot 3,396 gedaald. Daarentegen merkt men zekere vermeerdering op in het getal beschuldigingen van misdaden tegen de personen; die zijn in 1844 tot 1612

geklommen, en in 1685 tot 1845. Zij maken aldus het derde (33 ten honderd) van het gezamenlijk getal uit; terwijl zij in het vorige jaar slechts drie tienden (30 ten honderd) beliepen. Intusschen is het getal van deze beschuldigingen, ondanks dien aanwas, nog beneden het peil, waarop het van 1841 tot 1843 heeft gestaan.

«Het getal beschuldigten, zoowel als dat der beschuldigingen, is in het jaar 1845 merkbaar achteruit gegaan. Er zijn contradictoir gevonnisd, in 1844, 7.195 beschuldigten, en in 1843. 7.226. De 5,045 beschuldigingen van 1845 omvatteden slechts 6.685 personen, dat is, 510 minder dan in het jaar te voren. Die vermindering doet zich almede alleen kennen bij de beschuldigingen van misdaden tegen de eigendommen, waarvan het getal een tiende minder is dan in 1844. Sedert twintig jaren, dat men de statistiek der werkzaamheden van de Hoven van Assises opmaakt, is dit het geringste getal beschuldigten, dat er voor te regt heeft gestaan, en wel bepaaldelijk beschuldigten, die vervolgd werden voor misdaden tegen de eigendommen.

«Als men het getal der beschuldigten naar de verschillende gedeelten van het grondgebied rangschikt, dan vindt men eene zeer groote ongelijkheid. De departementen der Seine en Korsika leveren voortdurend een betrekkelijk veel aanzienlijker getal beschuldigten op, dan de andere. Doch, indien deze twee departementen elkander gelijken, wat het getal misdaden betreft, waarvan zij het tooneel zijn, zoo verschillen zij zeer, wat den aard dier misdaden aangaat. Van 100 beschuldigten, in 1845 door het Hof van Assises der Seine gevonnisd, werden 89 vervolgd wegens misdaden tegen de eigendommen, en slechts 11 voor misdaden tegen personen; terwijl, van 100 beschuldigten, die voor het Hof van Assises van Korsika te regt stonden, 84 zich te verdedigen hadden wegens beschuldigingen van misdaden tegen personen, en slechts 16 wegens die tegen eigendommen.

«Onder de beschuldigten, die eene vaste woonplaats hadden, telde men 61 van de 100, in de gemeenten ten platten lande, en 39 van de 100 in de steden. De bewoners van het platte land maken ongeveer drie vierde gedeelten en de bewoners van de steden het vierde gedeelte der geheele bevolking van het koninkrijk uit. Het schijnt dus, dat de bevolking der steden in evenredigheid een grooter getal beschuldigten oplevert dan die van het platte land; maar, met het verslag van den Koning, zou men mogen vragen of dat verschil niet in groote mate daaraan moet worden toegeschreven, dat, uit den aard der zaak, de politie in de steden krachtiger werkt dan op het platte land. Wij ontveinzen niet, dat het hier eene moeilijke vraag geldt. Maar hoe 't zij, de verhouding van de beschuldigten, die tot het platte land

behooren, is jaarlijks veel aanzienlijker voor beschuldigten, wegens misdaden tegen de personen, dan die tegen de eigendommen. Voor het meerendeel komen de zware misdaden, zoo als vadermoord, brandstichting, moord, vergifliging, kindermoord en verkrachting ook voor onder de beschuldigten van het platte land.

« Het getal geheel van onderrigt verstoken beschuldigten vermindert met elk jaar: van 1836 tot 1845 is dit achtereenvolgens van 59 tot 51 ten honderd afgenomen. Zoo had bijkans de helft, 49 van 100, der beschuldigten, die in 1845 te regt hebben gestaan, althans eenig onderrigt genoten; 2,193 konden niet dan onvolkomen lezen en schrijven; 877 genoegzaam, en 235 hadden hogere onderwijs ontvangen.

« Gedurende datzelfde jaar, hebben de regtbanken van correctionele politie beslist in 152,923 zaken, die 197,913 beklagden omvatteden. In 1844, beliepen de zaken 152,462, en de beklagden 200,184. Derhalve is het getal zaken nagenoeg in beide jaren gelijk geweest; maar dat der beklagden is met 2,271, dat is, met 1 ten honderd vermindert. Men zal opmerken, dat de afnemings minder van belang is, dan die, welke zich heeft geopenbaard in het getal beschuldigten, voor de hoven van assises gebragt, te weten van 7 van de 100.

« Op zich zelf genomen, men zal dit reeds ontwaard hebben, biedt het verslag over 1845 eene vrij gunstige uitkomst aan. Daaruit kan men eene verbetering, in vergelyking met de twee vorige jaren, opmaken. Maar wij hebben reeds opgemerkt, dat men het gewigt van die vergelyking tusschen een paar jaren niet overdrijven moet, evenmin als den snellen val of de rijzing die zij vertoonen. Die kunnen niet anders dan als een toeval beschouwd worden, waaruit geen gevolgtrekking van duurzaam aard kan afgeleid worden, daar niets waarborgt, dat zij niet in het volgende jaar juist op tegenovergestelde wijs zullen voorkomen. Het eenige nuttige en tot voordeel strekkende werk, het eenige, wat hier licht kan aanbrengen, is daarin gelegen, dat men den loop der criminaliteit gedurende vele jaren, b. v. over de twintig, waarvan wij de uitkomsten voor ons hebben, opmake. Die arbeid is verrigt in een staat, welke aanwijst hoe veel beschuldigten jaarlijks, van 1826 tot 1845, hebben te regt gestaan, en hoe veel beschuldigten, gemiddeld, over een vijfjarig tijdperk zijn gevonnisd.

« Uit dien staat blijkt dat het gemiddeld getal beschuldigten voor het eerste tijdvak (1826—30) is geweest 7,130; voor het tweede tijdvak (1831—35) 7,406; voor het derde tijdvak (1836—40) 7,835; voor het vierde tijdvak 7,104. Men ziet hieruit, dat het cijfer van de twee tusschen liggende tijdvakken hooger is dan dat van de twee andere, en dat het getal in het laatste lager dan het eerste is. Maar de verhoudingen zijn

niet meer dezelfde, als men de beschuldigten beschouwt naarmate zij misdaden tegen de personen of tegen de eigendommen hebben gepleegd. Het eerste tijdvak wijst het minst getal beschuldigten aan wegens misdaden tegen de personen of slechts 1824 gemiddeld per jaar. Het tweede tijdvak levert het grootste getal op, 2,371, terwijl het derde en vierde er slechts 2,153 en 2,220 aanwijzen. Doch, indien men van het getal beschuldigten wegens misdaden tegen personen gedurende het tweede tijdperk (1831—35) aftrekt omstreeks 1000 beschuldigten wegens staatkundige misdaden, vervolgd ter zake van de onlusten te Parijs en in het Westen, dan zou men voor dat tweede tijdperk slechts een middengetal van 2,170 beschuldigten wegens misdaden tegen de personen erlangen, een cijfer dat, zoo als men ziet, weinig verschilt van de getallen welke wij voor de derde en vierde tijdperken hebben bekomen. — Wat de beschuldigten wegens misdaden tegen de eigendommen betreft, biedt het laatste tijdperk (1841—45) het geringst getal aan: 4,918 beschuldigten gemiddeld, per jaar. Daarna volgt het tweede tijdperk, dat op 5,095 komt; het eerste op 5,306, en het derde, op 5,732. Het verschil tusschen het derde en vierde tijdperk bedraagt 814 beschuldigten, zoodat, van 1841 op 45, het jaarlijksch middengetal der beschuldigten wegens misdaden tegen de eigendommen verminderd is, in betrekking tot de vijf jaren te voren, met meer dan 14 ten honderd.

«Welke algemeene gevolgtrekking kan men nu uit al die cijfers ontleenen? Men kan aannemen, dat sedert twintig jaren het getal misdaden, over 't geheel genomen, niet vermeerderd is; als men de uitkomst van het laatste jaar en van het laatste tijdperk gadeslaat, dan is dit zelfs afgenomen. En nogtans (dit behoort wel in 't oog gehouden te worden) is in datzelfde tijdsbestek de bevolking des rijks met meer dan een tiende vermeerderd.

«Maar nevens die gunstige uitkomst, zijn wij genoodzaakt eene andere, minder voordeelige te stellen, te weten: dat, indien eenige soorten van misdaden sedert twintig jaren of afgenomen, of stationnair gebleven zijn, andere in eene aanzienlijke verhouding zijn toegenomen. Immers, terwijl de staatkundige misdaden, de oproeren en het gewelddadig verzet tegen beampten en de agenten der openbare magt van jaar tot jaar vermindere- ren, ziet men de misdaden, die door bijzonder belang worden voortgebragt, de omgekeerde rede volgen. Zoo is het getal valscheden, dat in 1826—30 slechts 603 beliep, trapsgewijs tot in 1844 tot 643 geklommen, dat is dus een derde meerder; het is waar, dat in 1845 dit getal tot 604 terugliep. De bedriegelijke bankbreuken, die van 1826—30 het getal van 99 niet te boven gingen, hebben trapsgewijze dat van 176 in 1844, bereikt, om in 1845 tot dat van 127 te dalen. De gevallen van valsche munt zijn ter zelfder tijd bijkans verviervoudigd. Van

46 zijn zij in 1844 tot 145 gestegen; in 1845 zijn zij tot 114 gevallen.

«Eene treurige vermeerdering bespeurt men ook in de buitensporigheden der zinnen. De verkrachtingen en aantastingen tegen de eerbaarheid bij volwassenen zijn in twintig jaren van 166 tot 227 geklommen; dezelfde misdaden op kinderen, zijn toegenomen van 149 tot 390, het cijfer van 1845; in 1844, waren zij tot 406 gestegen.

«Tot dus verre hebben wij slechts van feiten gesproken, door de strafwet als misdaden beschouwd. Wat de misdrijven betreft, deze zijn sedert twintig jaren voortdurend toegenomen. Het aantal beklaagden wegens misdrijven, ten verzoeke van het openbaar ministerie vervolgd, is bijkans verdubbeld. Wat betreft het getal beklaagden, die te regt hebben gestaan ten verzoeke van de eiviele partijen, dit is bijkans onveranderd gebleven. Het getal beklaagden wegens oplichting, misbruik van vertrouwen en eenvoudige bankbreuk, wijst eene aanzienlijke vermeerdering aan, die zamenstemt met die, welke men opmerkt in het getal der beschuldigten wegens valsheid, valsche munt en bedriegelijke bankbreuk, die voor het hof van assises hebben te regt gestaan. Wij vermelden die uitkomst, zonder er ons in bespiegelingen over te verdiepen; het ware gemakkelijk die te verklaren, zonder daarom onze eeuw deswege te beschuldigen. Het kan niet bevreemden, dat eene maatschappij, die zich geheel met hare burgerlijke belangen bezig houdt; daarvan ook de gebreken hebbe; het kan niet bevreemden, dat, in die omstandigheden, de misdaden en de misdrijven van bijzonderen aard, talrijker zijn dan die van staatkundigen aard; dat is, als 't ware, de natuurlijke en regelmatige loop van zaken.

«Maar het meest beklagenswaardig en te gelijk meest leerzaam hoofdstuk van het verslag, is altijd dat, hetwelk de recidives betreft. Thans, zoo wel als de vorige jaren, bevelen wij dit vooral der aandacht aan van hen, die de inrigting onzer gevangenissen, onzer bagnes bestudeerd hebben, en die het gevolg daarvan op de zedelijkheid der veroordeelden willen schatten. Hier is de getuigenis der statistiek ongelukkig maar al te duidelijk; zij toont, dat, van 1826 tot 1842, de herhalingen van misdaad gedurig en in bijkans regelmatige verhouding zijn toegenomen. Van 1826 tot 1830, beliep het gemiddeld getal recidivisten 16 van de 100 beschuldigten per jaar; het bedrag van 1831 tot 1835 was 19 van 100; de verhouding heeft beloopt 22 van 100, van 1836 tot 1840; 24 van 100, in 1841; in 1842 was het gestegen tot 25 van de 100, en het is op dat cijfer, in de drie volgende jaren, gebleven. Aldus maken de beschuldigten wegens herhaling sedert vier jaren het vierde gedeelte uit van het gezamenlijk getal der beschuldigten. Voor de beklaagden wegens eenvoudige misdrijven, is de verhouding van de recidives gedurende hetzelfde tijdperk geweest $15\frac{1}{2}$ van de 100.

«Dit leert ons de statistiek, en niettemin blijft zij nog verre beneden de waarheid; want een aanzienlijk getal beschuldigten en beklaagden ontsnappen aan de straf der herhaling, door hunnen naam en de eerste veroordeeling, die hen getroffen heeft, te verbloemen. Bij hunne komst ter plaatse, alwaar zij hunne straf moeten ondergaan, worden zij vaak herkend, en daar herinnert men zich hunne treurige anteceden-ten. De officiële bescheiden toonen aan, dat den 1 Januarij 1846 het getal recidivisten, die veroordeeld zijn, zonder geregteijk bekend noch door de straf getroffen te wezen, welke op hen toepasselijk ware, met een vierde dat overtrof der recidivisten, die herkend en als zoodanig veroordeeld waren.

«Dergelijke feiten hebben geene toelichting noodig; zij bewijzen hoe bedorven de lucht is, welke de veroordeelden in onze gevangenissen en bagnes inademen. Zij toonen, dat de in 't kleine vallende verbeteringen, welke in de centrale gevangenhuizen zijn beproefd, zoo als de regel van het zwijgen en de afschaffing van de cantine, niet die uitwerkselen hebben gehad, die men er van verwachtte, of liever, dat zij geheel onvruchtbaar zijn geweest. De slotsom van dat alles is, dat het eenige hulpmiddel daartegen bestaat in de hervorming van het gevangenisstelsel. Dat middel hebben wij steeds aangeprezen, en dat roepen wij met al onze krachten in.

«Wij zullen met dat deel van het verslag eindigen, hetwelk de uitkomst van de regtsvervolgingen doet kennen. In dit opzigt, wijkt het jaar 1845 weinig van de vorige jaren af. Op een gemiddeld getal van 100 beschuldigten, zijn er 33 vrijgesproken, 27 veroordeeld tot afflictieve en oot-eerende straffen, en 40 tot correctionele straffen. In de drie jaren te voren telde men slechts 32 vrijgesprokenen, terwijl er 28 en 29 veroordeelden tot afflictieve en oot-eerende straffen waren. Die geringe vermindering van de repressie, gedurende het laatste jaar, is waarschijnlijk aan eene of andere toevallige en voorbijgaande oorzaak toe te schrijven. Het is niet te minder waar, dat sedert veertien jaren, en vooral sedert 1840, de onderdrukking krachtiger is geworden, en dat zoowel de gezworenen als de magistratuur meer vastheid in de volbrenging hunner pligten aan den dag leggen. Die gelukkige uitkomst mag men toeschrijven aan de wijzigingen, welke onze strafwetgeving sedert twintig jaren ondergaan heeft. Het was onder het strafregt van 1810 dat, van 1826 tot 31, het getal vrijspraken, in evenredigheid, telken jare toenam, terwijl dat der oot-eerende veroordeelingen terzelfder tijd afnam. Doordien de wet van 4 Maart 1831, eene meerderheid van acht stemmen, in plaats van zeven, voor de veroordeelingen eischte, zoo groeide het getal vrijspraken nog sneller aan, dat, in laatstgenoemd jaar, het cijfer van 46 der 100

bereikte. Daarna kwam men onder de heerschappij der wet van 28 April 1832 die, terwijl zij de strengheid temperde der straffen, in het strafregt van 1810 tegen een zeker getal misdaden gesteld, en terwijl zij de bevoegdheid gaf om verliggende omstandigheden aan te nemen bij alle wanbedrijven, die door het Wetboek waren voorzien, en die door de wet van 25 Junij 1824 tot een zeer klein getal beperkt waren, dadelijk eene merkbare vermindering in de vrijspraken te weeg bragt; maar zij had ook ten gevolge, dat het getal veroordeelingen wegens onteerende straffen zeer afnam, en die afneming is tot 1837 voortgegaan. Eindelijk heeft de wet van 9 September 1835, door het getal stemmen, voor de veroordeelingen vereischt, van 8 op 7 te brengen, krachtig medegewerkt tot beteugeling van de misdaden, en het is onder den invloed van die wet, dat het gemiddeld getal der vrijspraken achtervolgens van 39 tot 32 ten honderd is gedaald. Om dezelfde reden is, daarentegen, het middengetal der veroordeelingen tot onteerende straffen van 23 tot 29 ten honderd gestegen.»

— De procureur-generaal de heer DUPIN heeft, den 3 November jl., bij de plegtige wederopening van de zittingen van het hof van cassatie, eene indrukwekkende rede gehouden over de ontwikkeling van de strafwetgeving in Frankrijk, van de vroegste tijden af tot den tegenwoordigen. Hij trachtte inzonderheid den toestand der strafwetgeving vóór en na 1789 te doen uitkomen, en ontvouwde daarbij in weinige, krachtige trekken, op duidelijke wijze, den vroegeren en den tegenwoordigen stand van zaken deswege; eene schets, die nog te meer waarde erlangde door het hooge aanzien, dat de redenaar, als een der uitnemendste regtsgeleerden zijns vaderlands en als onpartijdig beoordeelaar der dingen in 't algemeen, geniet. Dat zijne uitspraak in 't voordeel van de tegenwoordige strafwetgeving uitvalt, is natuurlijk, ofschoon hij niet aarzelt daarin vele leemten en gebreken aan te wijzen. Met edele verontwaardiging brandmerkt hij de gruwelen van de regtbanken der omwenteling, die bloedige volks-justitie, zooals zij onder de conventie werd uitgeoefend en alle begrippen van regt krenkte en hoonde. Niet minder streng is zijn oordeel over de justitie van 't Keizerrijk, toen een eenvoudig decreet van NAPOLEON een doodvonnis zijn kon, eindelijk over de prevotale hoven van de restauratie, welke den opregten wil tot uitvoering van de wet misten. Beide tijdvakken van regering hadden hunne uitzonderings-regtbanken, hunne militaire commissiën, hunne confiscatiën van goederen, hunne staatskerkers: dat alles heeft sedert 1830 opgehouden. 1830, zegt de heer DUPIN, heeft beloofd, dat geen aangeklaagde meer aan zijnen gewonen regter zou worden onttrokken, dat geene buitengewone regtbanken, onder welken naam of voorwendsel ook, meer zouden worden in wezen geroepen, en 1830 heeft woord gehouden. Sedert zestig jaren is dit de eerste regering in Frankrijk, welke de inrigting van de justitie

niet heeft doen ontaarden, met het doel, om alleen regters voor zich te hebben; zij alleen heeft, tot in het angstvallige, den grondslag der onafzetbaarheid weten te handhaven, en aan personen, die niet van hare keuze waren, een vertrouwen geschonken, dat op edele wijze, door de gebeurtenissen is geregtvaardigd. «Zulk een getuigenis, uit zulk een mond, zegt een Duitsch schrijver, is voor de tegenwoordige Fransche regering te hoog te schatten, naar mate zij in andere opzichten, verdiend of niet, aan hevige aanvallen is blootgesteld.» Bij de optelling van de gebreken in de tegenwoordige strafwetgeving, stond de heer DUPIN vooral stil bij de als 't ware opperste, beslissende uitspraak van de gezworenen, die menigwerf vrijspreken, in spijt van 't blijkbare der daadzaken en van 't regt; vervolgens bij het misbruik dat in het toelaten van verzachtende omstandigheden wordt gemaakt, waar zelfs het ongeoeffendste oog veel eer verzwarende zou meenen te vinden. Maar, ondanks dat alles, is hij door-drongen van de overtuiging, dat de tegenwoordige wetgeving oneindig beter is dan al hare voorgangsters. Eene zeer opmerkelijke beschouwing in deze rede van den heer DUPIN (die men in den *Moniteur* en in den *Constitutionnel* van 4 November in haar geheel vindt afgedrukt) is, dat de staatkunde in criminele zaken de wetgeving van alle volken op doolwegen heeft geleid; hetgeen de redenaar door voorbeelden uit verscheiden tijdperken van de Fransche geschiedenis tracht aan te toonen. — In 't oogeblik vooral, waarin de hervorming van de strafwetgeving in Nederland en een groot deel van Duitschland aan de orde van den dag is, verdienen de wenken en oordeelvellingen van een man als DUPIN geraadpleegd te worden.

— Men weet, dat bij 's Konings besluit van 13 Mei 1846, n° 1, aan den gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië is opgedragen om, in overeenstemming met de in dat besluit vermelde en voor Nederlandsch-Indië vastgestelde en sedert bij publicatie van 30 April 1847 afgekendigde verordeningen, vast te stellen en gelijktijdig met dezelve in werking te brengen: een reglement van strafvordering voor het Hooggeregts-hof en de Raden van Justitie. Voorts is bij hetzelfde besluit bepaald, dat de thans bestaende verordeningen, omtrent de strafvordering bij de Raden van Justitie en verdere regthaken buiten Java en Madura, bedoeld bij de artt. 1 en 145 van het reglement op de regterlijke organisatie, en het beleid der justitie, door den gouverneur-generaal geheel of ten deele, en zoo lang hij zulks oorbaar acht, zou kunnen worden in stand gehouden.

Dienvolgens heeft Z. Exc., ingevolge publicatie, van 14 September 1847, goedgevonden en verstaan:

«Art. 1. Vast te stellen een reglement op de strafvordering voor de Raden van Justitie op Java en het Hooggeregts-hof van NEDERLANDSCH-INDIë; mitsgaders voor de Residenten op JAVA en MADURA, regtspre-

kende in zaken van overtreding tegen Europeanen en daarmede gelijk-gestelde personen, welk reglement in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië is opgenomen.»

Voorts is, in overeenstemming met art. 3 der publicatie van 30 April 1847, bepaald, dat dit reglement van strafvordering zal worden ingevoerd op den eersten Maart 1848.

— Is er eene gebeurtenis in het jaar 1847 geweest, die de algemeene aandacht op het levendigst gespannen heeft gehouden, en in hare ontwikkeling rijk aan gevolgen kan zijn, het is de zamenkomst van den eersten Prussischen Landdag. Vele schriften van meerder of minder omvang zijn daardoor uitgelokt; vele behelsden echter loutere beschouwing, andere een bloote afdruk van de verhandelingen; thans ziet echter, te Leipzig, het licht eene *Geschichte des ersten Preussischen Reichstags*, door KARL BIEDERMANN, waarin voor het eerst eene werkelijke geschiedenis van den vereenigten Landdag wordt gegeven, « dat is, zoo als een bericht hieromtrent zegt, eene indrukmakende zamenvatting van de kern der verhandelingen, eene groepering en karakterisering van de verschillende partijen, hare leiders en redenaars, eene voorstelling van de uitkomsten van den Landdag en het standpunt tot beoordeeling daarvan, over 't geheel en in de bijzondere deelen.» Dit werk is niet geput alieen uit de reeds gedrukte stukken omtrent den Landdag, maar ook gegrond op meer vertrouwelijke mededeelingen van de voornaamste woordvoerders in die vergadering, waardoor hare beraadslagingen dan ook in meer juist en helder licht worden gesteld.

— Eene der meest geliefkoosde denkbeelden, waarvan de Koning van Pruisen sedert lang zwanger ging, was om alle proces-kosten af te schaffen, en de Prussische monarchie met eene geheel kostelooze bedeeeling der justitie te begiftigen. Dit ontwerp schijnt evenwel voor goed opgegeven te zijn. Niet alleen dat men tegen het aanzienlijk te kort zou opgezien hebben, dat de afschaffing van alle geregtskosten zou na zich gesleept hebben, maar men vreesde daardoor ook voor eene aanzienlijke vermeerdering der regtsgedingen en het aanvuren van den chicanegest.

— Aan den Rijksdag van Bohemen zijn verscheiden voordragten van groot gewigt aangeboden, waaronder een strafwetboek en de afkoop van de op de grondeigendommen liggende lasten.

— In Parijs ziet eene hoogstbelangrijke verzameling het licht van de werken der voornaamste schrijvers over de staathuishoudkunde. De verzameling wordt door den heer GUILLAUMIN uitgegeven, en beslaat reeds vijftien deelen in 8°. — De beroemde schrijver MICHEL CHEVALIER wijdt daaraan en aan het werk van den heer DROZ in het *Journal des Débats*

(van 19 Augustus jl.) een merkwaardig vertoog. Wij ontleenen daaraan het volgende uittreksel:

« De staathuishoudkunde (zegt de schrijver in den aanhef), weleer eene afgetrokkene wetenschap, die slechts voor een klein getal ingewijden open stond, verbreidt zich meer en meer, wordt, om zoo te zeggen, algemeen. De vertegenwoordigende regeringsvorm strekt haar ten dienste, opent haar eene betere bestemming, en bereidt haar eene nog veel grootere populariteit. Zij, als wetenschap van de zaken, van de welvaart der volken, moet wel zeer welkom zijn als de lands-aangelegenheden door de medewerking en onder het toezigt van de burgers zelve worden bestuurd, als de volken erkennen, dat de welvaart eener natie de eerste grondslag van der Staten magt is. De algemeene belangen der maatschappijen, die te ingewikkelder zijn, naar mate de maatschappijen verouderen of liever als nieuwe eeuwen zich bij de vorige voegen, eischen zeer naauwlettende en grondige studiën van hen, wie de leiding daarvan is opgedragen. Wat al feilen zouden aan de regeringen bespaard zijn, indien de ware begrippen van staathuishoudkunde meer verbreid waren geweest! De meest hersenschimmige, de ongerijmdste stelsels zijn aangenomen tot grondvesting van den rijkdom der Staten, en daardoor zijn de grootste Rijken ten onder gegaan. Spanje strekke hier ten bewijze. Wat al rampen waren aan het menschedom bespaard gebleven, indien men de springveren van de algemeene welvaart slechts doorzien had! Want het is een geschiedkundig feit, welks waarheid ligtelijk getoetst kan worden, dat de omwentelingen, zelfs die, welke de wereld het diepste geschokt hebben, zijn ontstaan door verwarring in de geldmiddelen. Een te kort, dat men arnhartig kan heeten, als men de omzetting van gelden nagaat, die thans plaats heeft, zonder dat de schatkist er door op de waagschaal wordt gesteld, is de oorzaak van de Fransche omwenteling geweest.

« Het is eene uitmuntende gedachte om de werken bijeen te brengen van de eerste meesters der wetenschap, van de mannen, die den roem mogen wegdragen, dat zij die hebben gevormd. SMITH en TURGOT, SAY en RICARDO, MALTHUS, QUESNAY en de andere physiocraten, en dat men daarbij gevoegd heeft de tot dus verre verspreide geschriften van de mannen, van minder groote gaven, maar van gelijke scherpzinnigheid, die in vroegere tijden, te midden van hunne andere werkzaamheden, eenige van die denkbeelden hebben geuit: zooals VAUBAN, te gelijk groot krijgsman, groot ingenieur, en stout financier, een man vol volksgeest, die durfde voorstellen alle Franschen ten opzigte der belastingen gelijk te stellen, en wien de verdienste toekomt van eene belasting te hebben bedacht, de *income-tax*, waarnaar Engeland en Amerika in onze dagen meer en meer uitzien; — zooals de Schot, JOHN LAW, onverschrokken theoreticus, tot in het ver-

metele toe, bandeloos speculateur, maar wiens groote feil daarin bestond, dat hij hoveling was en de meest hersenschimmige ontwerpen beproefde, om eene tot het uiterste gebragte regering te hulp te komen en om zijne groote fortuin aan het overzadelijke hof dragelijk te maken. Zoo komen op den tweeden rang voor BOISGUILLEBERT en MELON en DUTOT. Voor ieder dier manuen, als 't ware de vaderen van de staathuishoudkunde, is een even geleerd als oordeelkundig levensbericht aan het hoofd hunner werken gesteld; die berichten vloeijen over van bijzonderheden wegens het verledene, van overwegingen over het tegenwoordige. De heer BLANQUI heeft in weinige bladzijden, gekenschetst door zijnen nadrukkelijken en vloeijenden stijl, het levensbericht van SMITH geschreven; hij heeft er de voorrede bijgevoegd van den graaf GARNIER, senator des Keizerrijks, de vertaler des werks van den grooten Britschen economist, en aantekeningen, die hier en ginds in het werk zelf verspreid zijn. De heer ROSSI heeft over MALTHUS en deszelfs leerstellingen een uitmuntend stuk geschreven, waarin hij niet geschroomd heeft de ellende onder de oogen te zien, voor te dragen onder welke strenge voorwaarden zij kan verdwijnen, en voor welke guichelbeelden zij zich wachten moet. De heer DAIRE heeft over TURGOT en over LAW twee breedvoerige beredeneerde levensbeschrijvingen geleverd, die den vervaardiger onder de uitnemendste hoofden rangschikken, die zich thans met de staathuishoudkunde bezig houden.

«Te midden van zoo verschillende werken, die de pogingen, de verwachtingen en de wenschen van de staathuishoudkundigen, gedurende bijkans twee eeuwen doen kennen, is het opmerkelijk den voortgang op te merken, dien hunne gevoelens gemaakt hebben, en er den draad der bespiegelingen in op te sporen, welke de nieuwe bestemming van de nijverheid achtereenvolgens heeft doen voortspinnen. Gewigtig is het den loop gade te slaan, dien de arbeid, naar het oordeel der denkers, sedert de regering van LODEWIJK XIV, heeft afgelegd; een tijdvak, toen de verschillen van rang, door de overleveringen van het leenwezen afgebakend, behouden bleven en onwrikbaar schenen, tot op het oogenblik toen de Glasgowsche hoogleeraar, door zijn werk over de *Welvaart der volken*, den arbeid wetenschappelijk ten troon verbief en daaraan, in de theorie, een overwigt toekent, dat er, korten tijd daarna, door de staatkunde werkelijk aan gegeven werd. In den grond der zake, vloeijen het werk van ADAM SMITH en het beroemde geschrift van SIEYES: *Qu'est-ce que le tiers Etat?* zamen. In beide is het de derde stand, die zijne regten vordert, zijne aanspraken doet gelden. Maar hier spreekt die stand als geleerde, die koelzinnig door waarneming en ontleding te werk gaat. Daar is het de volksredenaar, die zijne verontwaardiging onthoezemt

aan een publiek, even als hij, tot hartstogt gevoerd. De een verkondigt, immers, dat alle welvaart uit den arbeid voortspruit, en wel ontwijfelbaar uit den verstandelijken, welberaamden arbeid; hij laat den lezer als van zelve tot de gevolgtrekking komen, dat de bloei en de magt der Staten gelegen is in die volksklassen, welke zich aan de werken des verstands en der stof overgeven. De ander doet der wereld het *ultimatum* van den derden stand kennen: die stand is niets; hij moest alles zijn: het is louter edelmoedigheid, als hij zich vergenoegt met *wat* te zijn.

«SMITH, en dit moet men hem tot zijne eeuwige eer nageven, heeft zich, in zijn lof des arbeids, evenwel nooit door hersenschimmen laten verlokken nopens hetgeen men van de nijverheid te verwachten hebbe, als die aan hare ongeregelde, als het ware materiële drift wordt overgelaten, als zij zich van een naauw toezigt ontslaat, een toezigt, uit naam van de groote beginselen van zedelijkheid en staatkunde gevoerd.

«Men heeft vaak eene zinsnede van hem bijgebracht, die in onze dagen niet zonder eenige toepassing is. «De handel (zeft hij) welke voor de volken, gelijk voor de enkele personen, een naauwe band van een-dracht en vriendschap moest zijn, is de vruchtbaarste bron van twist en tweedracht geworden. De grillige eerzucht der koningen en staatslieden is niet minder noodlottig voor Europa's rust geweest, dan de onbehoorlijke naijver der handelaars en fabrikanten. 't Geweld en de onregtvaardigheid van de wereldregeerders maken een kwaad uit, dat van oudsher dagteekent, en waartegen de aard der menschen luttel zekere hulpmiddelen doet hopen. Doch de laaghartige schraapzucht, de monopoliegeest der handelaren en manufacturiers, die de meesters der wereld noch zijn, noch moeten wezen, zijn welligt onverbeterlijke gebreken, maar men kan ligtelijk verhoeden, dat zij de rust verstooren van iemand anders, dan die er zich aan overgeven.»

«Het beginsel, dat aan den arbeid, in zijne verschillende wijzigingen, alle schepping van de welvaart toeschrijft, schijnt ons tegenwoordig wel boven allen twijfel verheven. Verstandige lieden zouden in onze dagen niet begripen, dat men dat kon tegenspreken. Nogtans is het eene groote ontdekking, welke zelfs nog niet in allen deele zijne toepassing heeft gevonden. Men was nu 75 jaren geleden daarvan nog zoo verre verwijderd, dat de school, waaraan men meer bepaaldelijk den naam van econo-misten heeft gegeven, en die men ook physiocraten noemt, slechts scheppende kracht toekende aan den landbouw, bij uitzondering van allen anderen arbeid. En toch waren zij destijds de meest vooruitgestreefde mannen. Nog geen drie vierde deel eener eeuw geleden steide

TURGOT, de groote TURGOT, toen Controleur-Generaal der financiën, voor, een enkelen last te leggen op de grondeigendommen, in de overtuiging, dat, dewijl alle rijkdom van daar kwam, de belasting ook geheel van daar moest voortvloeijen.

« Eenmaal dat het beginsel aangenomen was, dat alle welvaart van den arbeid voortspruit, had de staatshuishoudkunde een wissen grondslag en is zij eene stellige wetenschap geworden, gelijk de sterrekunde, van het oogenblik, dat NEWTON de wet der algemeene zwaartekracht had gevonden. Van toen af kon de staatshuishoudkunde eischen, dat de staatslieden haar als iets anders dan een louter, wat meer of minder vernuftig, spel des geestes beschouwden. Zij heeft van de staatkunde hare plaats mogen vorderen, zij mogt met vastheid verlangen, dat hare raadgevingen zouden wegen in de weegschaal van de regering der maatschappij. Van dat oogenblik af hebben de besturen der volken zich wel of kwalijk bevonden, naar gelang zij de aanwijzingen van de economische wetenschap aannamen of versmaadden ADAM SMITH moest ontwijfelbaar gevonden worden op de schrijftafel van alle hooge beambten, en zijne aanspraken op de erkentelijkheid der menschen moest eenmaal in eene of andere volks-raadzaal weërgalmen. Eenige tijd verliep er, eer hem die hulde gebragt wierd; maar hij heeft er niet bij verloren, met wat te wachten; Sir ROBERT PEEL heeft, bij eene hoogstplegtige gelegenheid, zich tot tolk gesteld van de dankbaarheid van 't menschedom en hij heeft den Glasgowschen hoogleeraar als zijnen meester erkend. Een ander beroemd Engelsch Minister, HUSKISSON, had intusschen, zoo veel de vooroordeelen, die hem omgaven en in zijn voortgang beperkten, het toelieten, aan Sir ROBERT PEEL den weg gewezen. »

De schrijver staat vervolgens kortelijk stil bij het aandeel, dat Frankrijk aan de ontwikkeling van het hoofdbeginsel der staatshuishoudkunde, aan hare verheffing als wetenschap heeft gehad. Bescheiden en ter loops stipt hij aan, dat ADAM SMITH door zijn verblijf in Parijs veel voor zijn werk gewonnen heeft; breeder staat hij stil bij den Franschman, die onmiskenbaar veel tot verhooging van deze wetenschap heeft gedaan, JEAN BAPTISTE SAY. « Het boek van SMITH (zegt hij) is niet stelselmatig, zonder orde, en dat maakt er de lezing moeilijk van. SAY is een zeer methodiek, een zeer helder schrijver. De groote Fransche staatshuishoudkundige heeft er zich niet bij bepaald met de onderwerpen beter te rangschikken, ze te schiften en op te klaren; maar hij heeft ook eene theorie over de vertier-bronnen bedacht, die onweersprekbaar is; hij heeft velerlei onstoffelijke arbeid beter geschat en daaraan de behoorlijke plaats onder de vakken van productie aangewezen. In Engeland heeft MALTHUS het boek over de *Populatie* geleverd. In den grond der zaak is MALTHUS een voortzetter van SMITH, en hij heeft een juweel te meer aan

de kroon gehecht, die SMITH aan den arbeid heeft toegekend; want, als men zich op het practisch standpunt plaatst, zoo kan men zeggen, dat de meest regtstreeksche, de meest ware, en de meest vertroostende gevolgtrekking van het boek over de *Populatie* daarin bestaat, dat de liefdadigheid geen doel heeft, indien zij niet door middel van den arbeid wordt uitgeoefend, en wel door den nutten arbeid, door den wel overlegden en regtschapen arbeid. RICARDO heeft juiste, stoute grepen nopens het bankwezen gedaan. MILL, de geleerde en onvermoeibare MAC-CULLOCH, FENIOR en vele andere mannen van onderscheiding hebben eene rijke schatting aan de wetenschap gebracht. Het gewigtig en langdurig pleit over de banken heeft aan vele scherpzinnige vernuften de gelegenheid gegeven, zich te doen kennen; een jong hoogleeraar van Oxford, de heer MEBWALE, heeft over de kolonisatie eene verhandeling geschreven, die alle behartiging verdient.»

Even roert de schrijver de theorie van LIST, bij de Duitschers, over de *productieve vermogens* aan; gewaagt van het merkwaardig werk van den heer DENOYER, *l'Industrie et la morale dans leurs rapports avec la liberté*, waarin men reeds toepassing der wetenschap vindt; van de school, vooral verkondigd door des heeren VILLENEUVE-BARGEMONT'S *économie politique et chrétienne*, en van de terugwerking, door den heer RUBICHON gepredikt.

«Het pauperisme, zegt de heer M. CHEVALIER, is eene ramp, waartegen men te regt het gevoel van 't algemeen in werking brengt; maar dit is daarom nog geene reden om tot maatschappelijke instellingen van vroeger dagen terug te willen keeren, zoo als de heer RUBICHON verlangt. Wat kracht zouden die instellingen bezitten, om aan de behoeften van moderne bevolkingen te voldoen, en hoe zou men thans de menschen meer daarnaar kunnen plooiën?»

De schrijver geeft den heer ROSSI den lof, dat hij de bepalingen juister heeft omschreven, en de grondslagen beter doen uitkomen; hij vindt in de gisping van SISMONDI, nopens sommige punten, eene edelaardige uitstorting des gemoeds, een welsprekend beroep in het voordeel der arbeidende klassen, welmeenende wenken om den overgang tot het nieuwere tijdvak, zonder stoot te doen plaats hebben.

Als eene wetenschap dien trap heeft bereikt, dat zij bepaalde leerstellingen heeft, dat zij de meeste vraagstukken, welke van hare bevoegdheid zijn, rijpelijk heeft overwogen en uitgewerkt, dan is de tijd gekomen, dat men haar zamenvatte en in een kort begrip doe aanleeren. Daartoe strekt alreeds een onlangs uitgegeven werk van den heer JOSEPH GARNIER, *Elémens d'Economie politique*.

Meer bepaaldelijk wijdt de schrijver het slot van zijne beschouwing aan het werk van den heer DROZ, *Economie politique, ou Principes de*

la science des richesses. Deze stelt als kortbegrip der economische wetenschap: «den welstand zoo algemeen mogelijk te maken.» Dat woord drukt het gansche boek uit, het kenteekent ook een schrijver, het rigt zich tot het gansche menschengeslacht. Men ziet daaruit dat de heer DROZ een dergenen is, die gelooven, dat de productie voor den mensch en niet de mensch voor de productie is geschapen. Voor hem is de mensch niet het middel, maar het doel. Hij wordt door de Christelijke liefde geïnspireerd, maar, terwijl hij de staathuishoudkunde Christelijk maakt, neemt hij niet te min de hedendaagsche denkbeelden der wetenschap aan. Niemand meer dan hij huldigt ruiterlijk de leerstelling van SMITH over den arbeid, en uit die nadrukkelijker. Zijns achtens is de arbeid niet alleen de bron van de welvaart, maar, in zekere gevallen, de welvaart zelf, een heilig eigendom. Hij is een verklaard voorstander van de vrijheid tot werken. Naar binnnn, vrijheid in den arbeid, geene corporatiën; naar buiten, vrijheid in de ruilingen, geen beperking, geen bescherming, ten zij zeer voorloopig. Elke vrijheid moet echter geregeld worden, en men moet hare uitsporigheden beteugelen, liever nog verhoeden.

De heer CHEVALIER merkt eindelijk op, dat het de aandacht bijzonder wekt, dat alle economen, zonder uitzondering, allen die de staathuishoudkundige wetenschap voor haar zelve beoefend hebben, zich voor de vrijheid van handel hebben verklaard. Dat is het gevoelen van SISMONDI, te midden van zijne schampschoten en afdoelingen, evenzeer als van SAY en van SMITH. Het is die van den heer DE VILLENEUVE, bijkans zoo veel als die van RICARDO. «Die eenstemmigheid — zegt hij — heeft iets ontzagwekkends, en ik zie niet wat men daartegen zou kunnen overstellen, dan, in de aristocratische landen, de wil of de zwakheid van eene regering, die gedwongen is de belangen der aristocratie boven die des volks te stellen.» Het boek van den heer DROZ, dat vele lezers gehad heeft, dat buiten 's lands vertaald is, heeft vele dwalingen uit den weg geruimd. Men vindt er beknopte en duidelijke antwoorden op vele vraagstukken, en naauwkeurige en bondige ophelderingen nopens een aantal punten. Het is eene soort van catechismus, merkwaardig door zijne eenvoudigheid; en dit verklaart den grooten opgang, dien dat boek gemaakt heeft.

De heer CHEVALIER gewaagt niet in het minste van zijne eigene bemoeijingen, welke niet weinig tot het «algemeen maken» van de wetenschap hebben bijgedragen: jammer ook dat vroegere en latere Nederlandsche schrijvers te min of niet bij den vreemdeling bekend zijn, om bij hem in aanmerking te komen; onder de latere verdiende VAN HOGENDORT voor hen meer in het licht gesteld te worden.

— In verband tot de in dit vertoog behandelde onderwerpen, vermelden wij ook de uitgave te Brussel (bij TH. LESIGNE), van een geschrift over de armoede, waarin de schrijver zorgvuldig de maatregelen nagaat, welke tot wegneming van die tegenwoordige ramp der maatschappijen zijn voorgesteld. Ofschoon kort zamengevat, levert het aldus een goed overzicht op, in dien zin, dat het de denkbeelden aangeeft en bepaalt.

De schrijver verdeelt zijn werk in vier hoofdstukken. In de twee eerste onderzoekt hij den staat en de oorzaken van de armoede; de beide volgende wijdt hij aan de middelen tot herstel en van uitvoering, bepaaldelijk met het oog op de Vlaanderens. De schrikbarende voortschreden van de armoede aldaar laten zich het best door de volgende cijfers gevoelen: in 1818 telde men, volgens officiële bescheiden, in Oost-Vlaanderen 10 $\frac{3}{4}$ behoeftigen van de 100 ingezetenen; in 1846 bedraagt die verhouding 28 ten honderd; zij is dus verdrievoudigd. In 1818 beliep het getal personen, dat onderstand genoot bij gebrek aan werk, 15,837, in 1846 beliep het 74,439. Het is dus bijkans vervijfvoudigd. Alleen in het arrondissement Roulers-Thielt, bedroeg het getal *ingeschreven* behoeftigen, den 1sten Januarij 1847, 51,672 van de 125,461 ingezetenen: 42 armen van de 100 inwoners! Deze verhouding wordt nauwelijks bereikt in de ongelukkigste streken van Ierland. In bijkans al de districten van Vlaanderen gaan dan ook tegenwoordig de sterfgevallen het getal der geboorten dubbel te boven. In andere streken van België maakt het pauperisme geen minder noodlottige voortschreden. En moge hier of daar al eene gunstiger verhouding bestaan, de schrijver ziet in de armoede een vraagstuk, bij welks oplossing geheel het land gelijkelijk belang heeft. Hij wenscht, dat een aantal maatregelen gezamenlijk genomen worden, die niet alleen op de Vlaanderens worden toegepast. Door dat verband, die kracht van maatregelen gelooft bij dat het kwaad alleen kan worden gelenigd of uitgeroeid.

Hij onderscheidt de oorzaken in voortdurende en toevallige. Onder de voortdurende brengt hij:

- 1°. de bestendige vermeerdering der bevolking, de overbevolking en de opeenhooping van menschen op eenige punten;
- 2°. het verval der lijnwaad-fabrieken;
- 3°. het onvoldoende van den arbeid en de vertierbronnen;
- 4°. de groote splitsing van de grond-eigendommen en de cultures, de hooge pachten, bijgevolg de hooge prijzen der eigendommen en de wedijver van de huurders;
- 5°. het luttel verband tusschen arbeid en kapitaal;
- 6°. de geaardheid, zeden enz. van de Vlaamsche bevolking; het ge

brek of gemis aan onderrigt en opvoeding der arbeidende klasse in 't algemeen.

Onder de toevallige oorzaken behooren, behalve de rampen bij den oogst in 1845 en 1846, de volgende:

1°. het onvoldoende of de gebrekkige inrigting van den onderstand en der plaatselijke hulpmiddelen;

2°. de staat van landlooperij en de verplaatsing van een deel der behoeftige bevolking;

3°. het gebrek aan behoedzaamheid en het volslagen gemis aan inrigtingen, geschikt om de noodlottige gevolgen te verhoeden van zekere rampen, wier periodieke terugkeer men voorzien kan;

4°. de gebreken en leemten van de wetgeving over de bedelarij, de landlooperij, en de rurale misdrijven;

5°. de gebrekkige inrigting van de armen- en gevangenhuzen;

6°. de achteeloosheid, de werkeloosheid, de onkunde en soms de kwade wil van sommige plaatselijke besturen.

Het vraagstuk, dat hier op te lossen is, kan in drie deelen worden gesplitst, die gezamenlijk als 't geheel van de maatregelen uitmaken, die tegen de ellende en armoede kunnen worden overgesteld, het vraagstuk van werk, het vraagstuk van onderhoud, en eindelijk dat van de bevolking. Wat de uitvoering betreft, kunnen die maatregelen nog in twee hoofdsorten worden verdeeld, als die, welke onmiddellijk kunnen worden genomen, en die wier invoering moet worden voorbereid. De schrijver geeft eene reeks van maatregelen op, die voor een deel reeds een begin van uitvoering hebben gekregen. Hij staat de invoering van nieuwe takken van nijverheid, in den beginne door premien en brevetten, in Vlaanderen voor; hij roept de aandacht bijzonder in op de vervolmaking en de betere verspreiding van het landbouwkundig onderwijs; hij slaat de oprigting van model-boerderijen voor enz.

De schrijver meent, dat, indien tot dusverre vele ontwerpen ijdel zijn gevonden bij de uitvoering, dit wel vooral toegeschreven moet worden aan het gemis van eenheid van inzichten en leiding; dat vele pogingen geheel stelselloos en geïsoleerd zijn geweest; dat men hier niet alles aan administratie en Kamers moet overlaten, maar weldenkenden van alle meening hier, waar het zulk een dringend, algemeen belang geldt, elkander de hand moeten bieden; dat zij hiertoe door de hoogste drijfveren, door vaderlandsliefde, godsdienst en menschenmin, worden aangespoord; dat regering, geestelijkheid, drukpers, allen hiertoe als een band moeten uitmaken, en dat op deze wijze alleen het kwaad in den hartader kan worden getroffen.

— In vorige n.^{rs} hebben wij melding gemaakt van de goede vruch-

ten, welke de ijverige opdeifving en ordening van stedelijke, gewes telijke en rijks-archieven in België gehad hebben. Aangenaam is het ons thans eene bijdrage te kunnen geven van hetgeen ook hier te lande in den laatsten tijd deswege is geschied. Immers leest men, in een berigt nopens het jongst verhandelde in de tweede klasse van het Kon. Ned. Instituut, het volgende:

« In de zitting van den 7den October jl. is door de heeren J. DE VRIES en J. VAN LENNEP verslag gedaan op de in hunne handen gestelde voordragt des eerstgenoemden, om van de oorkonden, in de ijzeren kapel der Oude of Sint Nicolaas Kerk te Amsterdam berustende, een volledig register te doen vervaardigen en door den druk gemeen te maken, tot een nuttig gebruik voor de geschiedenis des vaderlands en der hoofdstad.

« De klasse, die, blijkens het verslag in het tweede deel van hare werken geplaatst, op de charters, in die kerk voorhanden, reeds vroeger hare bijzondere aandacht had gevestigd, heeft, ten gevolge der gedane voorstellen van hare bovengemelde gemagtigden, eene commissie benoemd, bestaande uit de leden J. DE VRIES, J. VAN LENNEP en IS. AN. NIJHOFF, om dit plan tot eene gewenschte uitvoering te leiden en tevens besloten, om aan den heer P. SCHELTEMA, die met dit werk reeds een aanvang heeft gemaakt, de voltooiing van dien arbeid op te dragen, nadat daartoe vooraf de noodige vergunning van het stedelijk bestuur zou gevraagd en bekomen zijn.

« In diezelfde zitting heeft de heer DA COSTA, nemens den heer mr. H. J. KOENEN, der klasse ten geschenke aangeboden een *Register van al de charters, papieren en brieven, welke gevonden worden op de charterkamer der stad Amsterdam, opgemaakt tusschen de jaren 1840 en 1846 door den heer P. SCHELTEMA.*

« De klasse heeft tot het nederleggen van dit register in haar archief besloten, en haar medelid DA COSTA verzocht, haren opregten dank voor dit belangrijk geschenk aan den heer KOENEN te willen overbrengen.

« In de zitting van den 18den November is ingekomen en gelezen eene missive van heeren burgemeester en wethouders der stad Amsterdam, gedagteekend 5 November 1847, waarbij, in antwoord op den Brief van den secretaris der klasse van den 21sten October bevorens, wordt berigt gegeven, dat bij burgemeester en wethouders voornoemd geenerlei bedenking bestaat tegeu de uitgave van eene lijst der charters, in de ijzeren kapel voorhanden; en dat zij mitsdien den heer SCHELTEMA hebben gemagtigd om de genoemde lijst te bewerken, ten einde die daarna door of van wege de Tweede Klasse des Koninklijk-Nederland-schen Instituits zou kunnen worden openbaar gemaakt. »

